

**Služba državne bezbednosti Republike Srbije
i njena interakcija sa ministarstvima unutrašnjih poslova
u entitetima pod kontrolom Srba
1990–1995**

Christian Axboe Nielsen

**Izveštaj o istraživanju pripremljen za predmet
STANIŠIĆ i SIMATOVIĆ (IT-03-69)**

12. oktobar 2016

Spisak akronima i skraćenica	4
Informativni sažetak.....	7
I. Uvod u temu i sadržajni okvir Izveštaja.....	16
II. Kratki prikaz opšteg istorijskog i političkog konteksta.....	16
III. Unutrašnji poslovi i državna bezbednost u socijalističkoj Jugoslaviji.....	17
IV. Unutrašnji poslovi i državna bezbednost u Socijalističkoj Republici Srbiji i u Republici Srbiji	19
A. Pravilnik o organizaciji i radu Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove (februar 1990)	23
B. Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove (februar 1990).....	23
V. Političko vođstvo Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, 1992–1995.....	27
VI. Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije i Služba državne bezbednosti Republike Srbije, 1992–1995.	28
VII. Dužnosti koje su obavljali Jovica STANIŠIĆ, Franko SIMATOVIĆ i drugi vodeći ljudi MUP-a Srbije.....	31
A. Jovica STANIŠIĆ.....	31
B. Franko SIMATOVIĆ.....	33
C. Drugi najviši službenici Službe državne bezbednosti Republike Srbije	36
D. Radovan Stojičić zvani “Badža” i Služba javne bezbednosti	37
VIII. Struktura i delovanje Službe državne bezbednosti Republike Srbije.....	38
A. Operativna akcija “Pauk”.....	46
B. Operativna akcija “Tomson”	47
IX. Konkretne jedinice Službe državne bezbednosti MUP-a Srbije.....	53
A. Specijalne jedinice MUP-a i/ili JATD.....	53
B. Željko Ražnatović zvani “Arkan” i Srpska dobrovoljačka garda	67
C. Slobodan Medić zvani “Boca” i “Škorpioni”	74
X. Ministarstva unutrašnjih poslova entiteta pod kontrolom Srba u Hrvatskoj	74
A. SAO Krajina, SAO Zapadna Slavonija, SAO SBZS i Republika Srpska Krajina.....	74
1. Politički događaji u Hrvatskoj i ustanovljenje SAO Krajine	75
2. Ustanovljenje SAO Slavonje, Baranje i Zapadnog Srema.....	79
3. Uspostavljanje SAO Zapadne Slavonije.....	85
B. Ujedinjenje SAO i uspostavljanje Republike Srpske Krajine.....	88
XI. Nastanak i funkcionisanje srpskih policijskih struktura u Hrvatskoj (1991)	91
A. SAO Krajina.....	91
B. SAO Zapadna Slavonija.....	98
C. SAO SBZS	99
D. Republika Srpska Krajina	104
XII. Saradnja između milicije entiteta pod kontrolom Srba u Hrvatskoj i MUP-a Srbije	113
XIII. Raspad MUP-a SRBiH i osnivanje MUP-a RS	123
A. Rasparčavanje MUP-a SRBiH	125
(a) 1. SDS i “decentralizacija” unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini.....	134
(b) 2. Kraj MUP-a SRBiH	151
B. Zakon o unutrašnjim poslovima MUP-a RS.....	154
C. Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji MUP-a RS.....	158
D. MUP RS i rat u Bosni i Hercegovini	161

1. Poreklo Specijalne brigade policije i specijalnih jedinica policije Centra službi bezbednosti	173
2. Sistem izveštavanja u okviru MUP-a RS	179
3. Odnos između MUP-a RS i VRS	182
4. MUP RS i vladavina prava u RS	184
5. MUP RS i rad pritvorskih objekata u RS	192
6. Deportacije/Proterivanja	201
7. Centralizacija unutrašnjih poslova u RS	204
8. Služba nacionalne bezbednosti RS	207
9. Odnos između MUP-a RS i paravojnih organizacija	212
10. Predlog godišnjeg izveštaja MUP-a RS za 1992. godinu	217
11. Značajni događaji u MUP-u RS nakon 1992. godine	220
12. Saradnja MUP-a RS sa vlastima S(F)RJ i Srbije	221
(i) a. Sigma	234
(ii) b. Autonomna Pokrajina Zapadna Bosna i Operacija Pauk	236
XIV. Organizacione šeme	239
XIV. Stručna biografija Christiana Axboea Nielsena	244

Spisak akronima i skraćenica

AP	Autonomna pokrajina
APZB	Autonomna pokrajina Zapadna Bosna
ARK	Autonomna regija Krajina
BIA	Bezbednosno-informativna agencija
CRDB	Centar resora državne bezb[j]ednosti
CSB	Centar službi bezb[j]ednosti
HDZ	Hrvatska demokratska zajednica
IKM	Istureno komandno m[j]esto
JATD	Jedinica za antiteroristička dejstva
JNA	Jugoslovenska narodna armija
JPN	Jedinica za posebne nam[j]ene
JSO	Jedinica za specijalne operacije
MKCK	Međunarodni komitet Crvenog krsta
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
OA	Operativna akcija
OO	Operativna obrada
PJM	Posebne jedinice milicije
RBiH	Republika Bosna i Hercegovina
RDB	Resor državne bezb[j]ednosti
RJB	Resor javne bezb[j]ednosti

RS	Srpska Republika Bosna i Hercegovina ili Republika Srpska ¹
RSK	Republika Srpska Krajina
RSUP	Republički sekretarijat za unutrašnje poslove
SAO	Srpska autonomna oblast
SČP	Srpski četnički pokret
SBZS	Slavonija, Baranja i Zapadni Srem
SDA	Stranka demokratske akcije
SDB	Služba državne bezb[j]jednosti
SDG	Srpska dobrovoljačka garda
SDK	Služba državnog knjigovodstva
SDS	Srpska demokratska stranka
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
<i>SGRS</i>	Službeni glasnik Republike Srbije
<i>SGRSrp</i>	Službeni glasnik Republike Srpske
<i>SGSRS</i>	Službeni glasnik Socijalističke Republike Srbije
SJB	Stanica javne bezb[j]jednosti
SKJ	Savez komunista Jugoslavije
<i>SLSFRJ</i>	Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije
SM	Stanica milicije
SNB	Služba nacionalne bezb[j]jednosti
SNO	Srpska narodna obnova
SPO	Srpski pokret obnove
SRBiH	Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina

¹ U avgustu 1992. godine ime te republike zvanično je promenjeno iz "Srpska Republika Bosna i Hercegovina" u "Republika Srpska". Amandmani VII i VIII na Ustav Republike Srpske, 02-802/92, 12. avgust 1992, *SGRS* /kao u originalu/, I, br. 15 (29. septembar 1992), 569 (0044-7014. V. takode 0149-0881-0149-0881).

SRJ	Savezna Republika Jugoslavija
SRS	Srpska radikalna stranka
SSNO	Savezni sekretarijat za narodnu odbranu
SSUP	Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove
SUP	Sekretarijat unutrašnjih poslova
SVK	Srpska vojska Krajine
TG	Taktička grupa
TO	Teritorijalna odbrana
USDB	Uprava Službe državne bezbednosti
VJ	Vojska Jugoslavije
VRS	Vojska Republike Srpske
VSO	Vrhovni savet odbrane
ZO	Zona odgovornosti

Informativni sažetak

E1. Cilj ovog izveštaja o istraživanju je da pruži pregled i analizu funkcionisanja Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) Republike Srbije, naročito Službe državne bezbednosti MUP-a, u razdoblju od 1990. godine do kraja 1995. godine. Osim što će da objasni strukturu i kompetencije MUP-a Srbije, ovaj izveštaj će se usredsrediti na odnos koji je postojao između MUP-a Srbije i ministarstava unutrašnjih poslova u samoproglšenim srpskim entitetima u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini.

Opšti kontekst

E2. U socijalističkoj Jugoslaviji i u državama naslednicama sekretarijati (odnosno, ministarstva) unutrašnjih poslova obuhvatali su službe javne bezbednosti, čiji je glavni zadatak bio obavljanje policijskih delatnosti, i službe državne bezbednosti, čiji je glavni zadatak bio zaštita ustavnog poretka od pretnji iznutra i spolja. Socijalistička Jugoslavija bila je partijska zemlja, pa je državna bezbednost uključivala i zaštitu političkog monopola Saveza komunista Jugoslavije.

E3. Rad organa unutrašnjih poslova i u socijalističkoj Jugoslaviji i u državama naslednicama bio je definisan i regulisan ustavima i zakonima. Na operativnom novou organi unutrašnjih poslova i službe u njihovom sastavu imali su razrađene pravilnike koji su definisali i regulisali njihovu organizacionu strukturu i operativni rad. Sekretarijati, odnosno ministarstva, dobijali su programske smernice od svojih izvršnih veća (vlada) i podnosili su izveštaje tim izvršnim većima i najvišim telima vlasti u državi, uključujući tu i odgovarajuća predsedništva.

E4. Hijerarhijska struktura organa unutrašnjih poslova u socijalističkoj Jugoslaviji odgovarala je federalnoj strukturi države. Na vrhu se nalazio Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove (SSUP). Svaka od šest republika imala je vlastiti sekretarijat za unutrašnje poslove. Osim toga, obe autonomne pokrajine unutar Socijalističke Republike Srbije, Vojvodina i Kosovo, imale su vlastite sekretarijate za unutrašnje poslove. Jedna od neposrednih posledica Ustava Jugoslavije iz 1974. godine je bila ta da su unutrašnji poslovi umnogome decentralizovani.

E5. Krajem osamdesetih godina prošlog veka vođstvo Socijalističke Republike Srbije, na čelu s predsednikom Slobodanom Miloševićem, predložilo je da se unutrašnji poslovi ponovo centralizuju i usvojilo ustavne amandmane i druge zakonske akte kojima je ponovo uspostavljen primat republičkih sekretarijata za unutrašnje poslove.

Unutrašnji poslovi i državna bezbednost u Srbiji

E6. Do 1991. godine Republički sekretarijat za unutrašnje poslove Socijalističke Republike Srbije obuhvatao je Službu državne bezbednosti (SDB) i Službu javne bezbednosti. Svaka od tih službi imala je načelnika koji je istovremeno bio i podsekretar Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove.

E7. Da bi se osigurala uniformiranost i koordinacija, rad SDB-a bio je organizovan kako teritorijalno tako i po funkcijskim linijama rada. U sedištu SDB-a funkcijske linije bile su podeljene među različitim upravama.

E8. U skladu s političkim promenama koje su usledile nakon raspada Jugoslavije i odbacivanja socijalističkog sistema, početkom 1992. godine pravilnici Službe državne bezbednosti su prerađeni. SDB je preimenovan u Resor državne bezbednosti (RDB). Doneti su novi interni pravilnici kojima je definisan rad RDB-a. U tim pravilnicima se precizira da RDB obavlja i pruža usluge državne bezbednosti vršeći kontraobaveštajne, obaveštajne i druge s tim povezane poslove, a naročito suzbijajući ekstremizam i terorizam. Isto tako, RDB je bio ovlašćen da prikuplja /kao u originalu/ o svim oblicima pretnji nacionalnoj i kulturno-istorijskoj samosvojnosti Srba koji su živeli van zemlje.

E9. U oktobru 1992. godine Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije (MUP Srbije) preuzelo je sedište SSUP-a. Od tog trenutka najvažnijim operacijama u vezi s državnom bezbednošću upravlja RDB Srbije.

E10. Dana 6. juna 1990. godine Jovica STANIŠIĆ je imenovan za pomoćnika ministra unutrašnjih poslova, koji je istovremeno bio i pomoćnik načelnika Službe državne bezbednosti Republike Srbije. Od 31. decembra 1991. do 27. oktobra 1998. godine STANIŠIĆ je istovremeno bio načelnik SDB/RDB i pomoćnik ministra unutrašnjih poslova Srbije.

E11. Franko SIMATOVIĆ je od 15. decembra 1990. godine bio stariji inspektor u Drugom odeljenju Uprave SDB (USDB) u Beogradu. Dana 29. aprila 1992. godine Jovica STANIŠIĆ je rasporedio SIMATOVIĆA, u zvanju starijeg inspektora, na mesto zamenika načelnika Druge uprave RDB-a. Dana 27. juna 1994. godine Franko SIMATOVIĆ je unapređen na funkciju načelnika Druge uprave RDB-a. SIMATOVIĆ je ostao na toj funkciji barem do januara 1996. godine.

E12. Načelnik Službe javne bezbednosti, odnosno Resora javne bezbednosti, od 1991. do 1995. godine bio je Radovan Stojičić zvani "Badža". Kao i Jovica STANIŠIĆ, Stojičić je bio pomoćnik ministra unutrašnjih poslova Srbije.

E13. Godine 1990. održani su prvi višestranački izbori u Jugoslaviji, a time i u Srbiji. U kontekstu rastućih političkih i međuetničkih napetosti u Jugoslaviji, političke stranke u Srbiji počele su da zagovaraju formiranje paravojnih ili dobrovoljačkih jedinica. Vlasti u Srbiji bile su zabrinute zbog takvog razvoja događaja. U svom radu, SDB se suprotstavljao "ekstremizmu", koji je dolazio iz različitih političkih smerova i koji je mogao da ugrozi ustavni poredak Republike Srbije. U svom radu, SDB se, između ostalog, usredsredio i na nacionalistički ekstremizam među Srbima.

E14. Godišnji izveštaji koje je SDB/RDB podnosio od 1990. do 1995. godine jasno pokazuju da je SDB/RDB znao da srpske nacionalističke paravojne organizacije šalju svoje članove da se bore van teritorije Srbije. Međutim, mere koje je SDB/RDB preduzimao nisu bile usmerene na suzbijanje takvih aktivnosti, nego su bile usredsređene na nelegalni uvoz oružja i municije u Srbiju od strane tih grupa, kao i na opasnost koju su te grupe predstavljale za političke vlasti u Srbiji. Naročito nakon izbijanja oružanih sukoba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, SDB/RDB je radio na sprečavanju srpskih paravojnih organizacija da ugroze područja u Srbiji na kojima su živeli etničke manjine.

E15. Dostupni delovi godišnjih izveštaja SDB/RDB ne sadrže detaljne informacije o njihovim aktivnostima van granica Srbije ili Savezne Republike Jugoslavije.

E16. O akcijama srpskih paravojnih grupa u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovina kao i o njihovim negativnim posledicama razgovarali su najviši zvaničnici Srbije, Crne Gore i Savezne Republike Jugoslavije, među kojima je bio i srpski predsednik Slobodan Milošević, na nekoliko sastanaka Vrhovnog saveta odbrane Savezne Republike Jugoslavije.

E17. Uopšteno govoreći, čak i u onim slučajevima u kojim je RDB saznao da su srpske paravojne grupe počinile zločine u Hrvatskoj ili u Bosni i Hercegovini – i barem u jednom slučaju na teritoriji Savezne Republike Jugoslavije – veoma je malo učinjeno da se obuzda delovanje tih grupa. Čini se da je svega u nekoliko slučajeva pokrenut sudski postupak protiv takvih paravojnih grupa, a i tada uglavnom za prekršaje povezane s oružjem i municijom.

Konkretne jedinice Službe državne bezbednosti Republike Srbije

E18. Od proleća 1991. godine SDB/RDB Srbije je pružao pomoć u formiranju i obuci jedinica specijalne policije u područjima pod srpskom kontrolom u Hrvatskoj. Govoreći kasnije o centru za obuku koji su ustanovili Dragan Vasiljković (“Kapetan Dragan”) i Franko SIMATOVIĆ, SIMATOVIĆ je rekao da je on bio ishodište onoga što su njegovi pripadnici kolokvijalno zvali “jedinica”. Svrha obuke koja se sprovodila u Golubiću pokraj Knina je bila dvojaka: formirati jedinicu specijalne policije koja će pomagati Srpskoj autonomnoj oblasti Krajina (SAO Krajina) u borbenim dejstvima i obučiti instruktore koji će zatim obučavati druge jedinice specijalne policije u područjima pod srpskom kontrolom u Hrvatskoj i kasnije u Bosni i Hercegovini. Te aktivnosti su preduzimane uz znanje Jovice STANIŠIĆA i vodećih funkcionera Republike Srbije.

E19. Do proleća 1992. godine jezgro jedinice formirane u Golubiću već je bilo prešlo u Vojvodinu, u Srbiji, na dodatnu obuku. Dostupna dokumentacija pokazuje da je Jovica STANIŠIĆ bio neposredno uključen u davanje saglasnosti za prijem kandidata u Jedinicu posebne namene (JPN) MUP-a Srbije, kako se ona tada zvala. Autobiografije pripadnika te jedinice pokazuju da su oni učestvovali u borbenim dejstvima u Hrvatskoj i kasnije u Bosni i Hercegovini.

E20. U leto 1993. godine JPN je transformisana u Jedinicu za antiteroristička dejstva (JATD). Postupak formiranja JATD-a obuhvatio je niz faza podnošenja molbe i provere kandidata. Pa ipak, u jedinici je sačuvan kontinuitet još od vremena obuke u Golubiću u proleće 1991. godine. U glavama njenih pripadnika, JATD je bila ista jedinica kao i JPN, premda su joj neki od pripadnika pristupili tek 1992. ili 1993. godine.

E21. Isto tako, kada je u maju 1996. godine formirana Jedinica za specijalne operacije (JSO), njeni pripadnici su smatrali da je ona samo najnoviji oblik u razvoju jedne te iste jedinice formirane u proleće 1991. godine. Na ceremoniji dodele priznanja u sedištu JSO u Kuli u maju 1996. godine, Franko SIMATOVIĆ je rekao Slobodanu Miloševiću da je jedinica formirana 4. maja 1991. godine i da se od tog dana borila i delovala da odbrani srpski narod.

E22. Za sve vreme svog postojanja jedinica je nastojala da se o njenim aktivnostima ništa ne sazna. Naročito u razdoblju odmah nakon formiranja jedinice, mnogi funkcioneri u MUP-u Srbije i u Jugoslovenskoj narodnoj armiji (kasnije Vojski Jugoslavije) znali su relativno malo o postojanju i nameni te jedinice. Dostupna vojna dokumentacija pokazuje da su vojne starešine povremeno negativno izveštavale o ponašanju te jedinice i o njenom navodnom učešću u kriminalnim radnjama.

E23. U nekoliko navrata za vreme rata u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini jedinica je došla u sukob s lokalnim vojnim i civilnim vlastima, između ostalog i zbog nesuglasica u vezi s lancem komandovanja.

E24. Osim s gore pomenutom jedinicom, SDB/RDB MUP-a Srbije bio je usko povezan i s dve paravojne formacije koje su učestvovala u ratu u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini. Te dve jedinice su bile Srpska dobrovoljačka garda (SDG) Željka Ražnatovića zvanog Arkan i "Škorpioni" Slobodana Medića zvanog Boca. Ražnatović je pre 1991. godine imao debeo kriminalni dosije, a njegova jedinica je bila poznata po zločinima protiv civila u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini. Međutim, čini se da su vlasti u Srbiji i u Saveznoj Republici Jugoslaviji prevashodno bile zabrinute zbog moguće pretnje koju je SDG predstavljala za političke vlasti u Srbiji i za srpske civile u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini.

Ministarstva unutrašnjih poslova u entitetima pod kontrolom Srba u Hrvatskoj

E25. Na prvim višestranačkim izborima u Hrvatskoj u aprilu i maju 1990. godine pobedila je nacionalistička Hrvatska demokratska zajednica (HDZ). Ta pobjeda je izazvala veliku teskobu među pripadnicima srpske manjine u Hrvatskoj. U kontekstu političkih promena i sve većih napetosti između Srba i Hrvata u Hrvatskoj, Srpska demokratska stranka (SDS) počela je da razmišlja o uvođenju samouprave na područjima s pretežno srpskim stanovništvom.

E26. Avgusta 1990. godine već je bila počela "balvan revolucija", u kojoj su se na jednoj strani našli SDS i Srbi željni autonomije, a na drugoj HDZ i hrvatske vlasti u Zagrebu. Milan Martić, koji je bio na čelu policije u Kninu, odigrao je ključnu ulogu u tim događajima.

E27. U decembru 1990. godine ustanovljena je Srpska autonomna oblast (SAO) Krajina. Nakon toga su uspostavljene još dve SAO, jedna za zapadnu Slavoniju i jedna za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srem.

E28. Budući da su vlasti u Hrvatskoj konsolidovale svoju vlast i usmerile Hrvatsku u pravcu nezavisnosti od Jugoslavije, vlasti u SAO-ima su se angažovale za ostanak u Jugoslaviji i tesno su se povezale sa Srbijom. Srpski politički i policijski funkcioneri u Hrvatskoj tražili su i dobijali savete i pomoć od Srbije i od saveznih vlasti u Beogradu.

E29. Nakon izbijanja oružanog sukoba u Hrvatskoj u junu 1991. godine, organi unutrašnjih poslova u SAO Krajini dobijali su obimnu pomoć iz Srbije. Međutim, kao što pokazuje primer s osnivanjem centra za obuku u Golubiću u proleće 1991. godine, takva pomoć pružana je i pre nego što je Hrvatska proglasila nezavisnost i pre nego što su počeli oružani sukobi. Isto tako, operativci SDB-a Srbije tajno su raspoređeni po Hrvatskoj da prikupljaju obaveštajne podatke.

E30. U sklopu napora da prikupi obaveštajne podatke i utiče na događaje u Hrvatskoj i u SAO-ima, SDB Srbije je regrutovao i angažovao određeni broj Srba iz Hrvatske. U većini slučajeva radilo se o dugogodišnjim radnicima MUP-a Hrvatske. Te osobe su bile tajno i s punim radnim vremenom zaposlene u SDB-u Srbije, ali su istovremeno zauzimale važne funkcije u strukturama svih SAO i kasnije u Republici Srpska Krajina (RSK).

E31. U januaru 1992. godine predsednici skupština SAO Krajine, SAO Zapadne Slavonije i SAO Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema (SAO SBZS) zajednički su proglasili Ustav RSK.

Dana 26. februara 1992. godine Goran Hadžić je izabran za predsednika RSK. Dana 25. ili 26. februara 1992. godine Milan Martić je imenovan za ministra unutrašnjih poslova RSK.

E32. Dana 23. januara 1994. godine Milan Martić je izabran za predsednika RSK. Sve do pada RSK u avgustu 1995. godine Martić je ostao predan ideji konačnog ujedinjenja RSK i Srbije.

E33. Ministarstva unutrašnjih poslova SAO i kasnije RSK obuhvatala su javnu bezbednost i državnu bezbednost. Već u februaru 1991. godine SAO Krajina je imala "Službu državne bezbednosti".

E34. Krajem maja 1991. godine Skupština SAO Krajine je odobrila osnivanje policijskih jedinica za posebne namene. Iako su formalno pripadale Ministarstvu unutrašnjih poslova, policijske jedinice za posebne namene su praktično bile pod kontrolom Ministarstva odbrane. Tu praksu je olakšavala činjenica da je Milan Martić istovremeno bio i ministar unutrašnjih poslova i ministar odbrane.

E35. Uz obimnu pomoć iz Srbije, MUP SAO Krajine je do kraja jula 1991. godine već bio osnovao jednu jedinicu za posebne namene (JPN). To je zapravo bila ista jedinica koja je činila jezgro JPN MUP-a Srbije i koja je kasnije transformisana u JATD i JSO.

E36. Tokom jeseni 1991. godine, dok je u istočnoj Hrvatskoj besneo oružani sukob, na teritoriji SAO SBZS su se nalazile različite jugoslovenske i srpske oružane formacije, uključujući JO /kao u originalu/, Teritorijalnu odbranu (TO) SAO SBZS, policiju SAO SBZS i paravojne grupe. Među tim paravojnim grupama su bili SDG Željka Ražnatovića zvanog Arkan i pripadnici paravojnih formacija povezanih s vođom Srpske radikalne stranke (SRS) Vojislavom Šešeljem. U dostupnoj dokumentaciji nalaze se i izveštaji o zločinima koje su te formacije počinile nad civilnim stanovništvom na tom području.

E37. Radovan Stojičić zvani Badža, pomoćnik ministra unutrašnjih poslova Srbije i načelnik Službe javne bezbednosti MUP-a Srbije, istovremeno je u jesen 1991. godine bio i na čelu TO SAO SBZS.

E38. Nakon potpisivanja Vanceovog plana u novembru 1991. godine, RSK je pokušala da zaobiđe demilitarizaciju tako što je jedinice TO transformisala u jedinice MUP-a RSK.

E39. Do kraja 1992. godine MUP RSK je već bio započeo s aktivnostima na osnivanju specijalne brigade policije.

E40. Za sve vreme svog postojanja, SAO i RSK su u velikoj meri zavisile od finansijske i materijalne podrške iz Srbije i Jugoslavije. Ta zavisnost se protezala na celokupno funkcionisanje tih entiteta, od republičkih, okružnih i opštinskih vlasti do opremanja i rada policije, teritorijalne odbrane i vojske. Isto tako, MUP RSK je slao kadrove na obuku u Srbiju. Osim operativnih kontakata između MUP-a Srbije i MUP RSK, i političko vođstvo RSK se povremeno sastajalo s političkim vođstvom Srbije u Beogradu.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske

E41. Nakon višestranačkih izbora u Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini (SRBiH) održanih u novembru 1990. godine, funkcije u Republičkom ministarstvu unutrašnjih poslova (MUP SRBiH) podeljene su između Srpske demokratske stranke (SDS), (muslimanske) Stranke

demokratske akcije (SDA) i Hrvatske demokratske zajednice (HDZ). E2. Zbog neprestanih natezanja oko funkcija povećavale su se trzavice među strankama, što je dovelo do međusobnih optuživanja i, na kraju, do otvorenog sukoba. Naročito izražena bila je napetost između SDA i SDS-a, pri čemu je SDS optuživao SDA da marginalizuje bosanske Srbe i da preko MUP-a SRBiH pokušava da formira bosansku (muslimansku) policiju, pa čak i vojsku. Rat u susjednoj Hrvatskoj dodatno je pojačao tu napetost.

E42. Za SDS i Srbe zaposlene u MUP-u SRBiH jesen 1991. godine prošla je u znaku preduzimanja opreznih i uglavnom tajnih koraka na konsolidaciji položaja u MUP-u SRBiH. Među tim koracima je bilo i razmatranje programa decentralizacije i regionalizacije policijskog rada u Bosni i Hercegovini.

E43. U oktobru 1991. godine vodeći funkcioneri SDS-a i Srbi zaposleni u MUP-u SRBiH počeli su da razmatraju mogućnosti za ustanovljavanje zasebnog, "srpskog MUP-a" u Bosni i Hercegovini. U njihovim internim diskusijama taj scenario uključivao je i mogućnost oružanog sukoba. Sredinom decembra 1991. godine SDS je doneo niz instrukcija kojima se predviđalo uspostavljanje vlasti SDS-a na opštinskom nivou. Primena tih instrukcija predviđala je mobilizaciju policije.

E44. Krajem 1991. i 1992. godine među pripadnicima svih nacionalnosti koji su radili u MUP-u SRBiH postojao je opšti konsenzus oko toga da se bezbednosna situacija u Bosni i Hercegovini pogoršava i da se politika i obavljanje policijskih delatnosti cepaju po etničkoj osnovi.

E45. Tokom prva četiri meseca 1992. godine vodeći funkcioneri SDS-a i Srbi zaposleni u MUP-u SRBiH priveli su kraju pripreme za uspostavljanje srpskog ministarstva unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini. Pokušaji da se nađe političko rešenje za MUP SRBiH koje će biti prihvatljivo za sve tri političke stranke nisu uspeali.

E46. Već krajem leta i u jesen 1991. godine Srbi koji su bili u MUP-u SRBiH pomagali su u onome za što su i sami znali da je nelegalna raspodela oružja bosanskim Srbima u opštinama u Bosni i Hercegovini koje je kontrolisao SDS. To se nastavilo sve do aprila 1992. godine.

E47. Dana 28. februara 1992. godine Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini donela je Zakon o unutrašnjim poslovima, čime je stvoren temelj za formalno uspostavljanje ministarstva unutrašnjih poslova bosanskih Srba. Istog dana Skupština je usvojila i Ustav. Novi Zakon o unutrašnjim poslovima u velikoj meri zasnovan na prečišćenom Zakonu o unutrašnjim poslovima SRBiH od 17. aprila 1990. godine.

E48. Krajem marta 1992. godine MUP SRBiH već je bio blizu raspada. Dana 31. marta Momčilo Mandić, bosanski Srbin i pomoćnik ministra u MUP-u SRBiH, objavio je formiranje Ministarstva unutrašnjih poslova bosanskih Srba (MUP RS).

E49. Pored Zakona o unutrašnjim poslovima, organizacija i delatnosti MUP-a RS dodatno su opisane i u Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva.

E50. Ministarstvo unutrašnjih poslova RS u velikoj meri je učestvovalo u borbenim operacijama od aprila 1992. do kraja te godine. Ministarstvo je bilo sastavni deo oružanih snaga Republike Srpske. Do formiranja Vojske Republike Srpske (VRS) 12. maja 1992. godine, MUP RS je bio

jedina oružana snaga koja je bila isključivo pod kontrolom vlasti RS. Nakon formiranja VRS, MUP RS je tokom cele 1992. godine koordinisao borbene i druge aktivnosti sa VRS.

E51. MUP RS je sarađivao s VRS u radu na postizanju strateških ciljeva koje je rukovodstvo bosanskih Srba objavilo 12. maja 1992. godine. Ti ciljevi su uključivali razdvajanje etničkih zajednica, podjelu Sarajeva, ostvarenje izlaza na more, uklanjanje granice na Drini, uspostavljanje koridora između Semberije i Krajine i uspostavljanje granice na Uni i Neretvi.

E52. U saradnji s JNA i TO, a kasnije s Vojskom Republike Srpske (VRS), MUP RS je radio na razoružavanju nesrba tokom proleća i leta 1992. godine. Naloge u vezi s tim izdavali su i opštinski i regionalni krizni štabovi. Tokom kampanje za pronalaženje “oružja u nezakonitom posedu” i njegovo oduzimanje od nesrpskog stanovništva, oružane snage RS su maltretirale, zatvarale i na kraju proterale velik deo tog stanovništva iz RS.

E53. Nakon formiranja MUP-a RS, nesrbi u policiji RS su ili otpušteni iz službe ili su bili prisiljeni da daju zakletvu lojalnosti RS. Krajem juna 1992. godine u MUP-u RS radio je još samo veoma mali broj nesrba.

E54. Saradnja između policije, vojske i civilnih vlasti bila je opšta pojava u RS. U sklopu te saradnje vodeći policijski funkcioneri često su postajali bilo stalni članovi lokalnih kriznih štabova, bilo članovi *ex officio* koji su prisustvovali sastancima da bi krizne štabove ili druga vladina tela informisali o trenutnoj bezbednosnoj situaciji.

E55. Sredinom aprila 1992. godine ministar unutrašnjih poslova Mićo Stanišić tvrdio je da hiljade aktivnih i rezervnih policajaca pomažu da se kontroliše “skoro 70% teritorije bivše Bosne i Hercegovine”. Dana 15. maja 1992. godine Stanišić je naredio da se svi zaposleni organizuju u ratne jedinice. Time je ozvaničena saradnja MUP-a RS i vojske.

E56. Tokom 1992. godine MUP RS uspostavio je brojne specijalne jedinice policije na centralnom, regionalnom i opštinskom nivou. Te specijalne jedinice policije u velikoj meri su učestvovala u borbenim operacijama i bile su naoružane teškim oružjem. U brojnim internim izveštajima MUP-a RS navodilo se da se te specijalne jedinice policije nedolično ponašaju ili da učestvuju u nelegalnim aktivnostima.

E57. Nekoliko nedelja nakon što je uspostavljen, MUP RS je utvrdio postupak za prikupljanje podataka i izveštavanje o događajima koji utiču na bezbednost na terenu.

E58. Već sredinom aprila 1992. godine u izveštajima MUP-a RS bilo je indicija o tome da Ministarstvo nije u potpunosti uspešno u pokušajima da održi red i mir na teritoriji pod njegovom kontrolom. Sve do kraja te godine MUP RS je navodio da je obimna uključenost policije u borbene operacije smetnja za izvršavanje redovnih policijskih dužnosti i sprečavanje kriminaliteta. MUP RS je u više navrata potvrdio da policajci učestvuju u pljački i otimačini, mada je bilo pokušaja da se toj praksi stane na put.

E59. MUP RS je uspostavio i nadgledao funkcionisanje brojnih pritvorskih objekata. Policajci RS su upravljali brojnim pritvorskim objektima i u njima radili kao stražari, uz puno znanje njihovih pretpostavljenih u Ministarstvu. Isto tako, funkcioneri MUP-a RS su s oficirima VRS koordinisali funkcionisanje pritvorskog objekta Manjača.

E60. Najkasnije do sredine jula celokupna hijerarhija MUP-a RS je bila potpuno svesna toga da su uslovi u tim objektima nepodnošljivi i da su većina pritvorenika nesrbi. Policajci su bili uključeni u ispitivanje i ubijanje pritvorenika, kako u logorima tako i u konvojima sa zarobljenicima. O tim događajima obaveštavani su i Ministarstvo i sam ministar. Dostupna dokumentacija ne ukazuje na to da je Ministarstvo sprovelo detaljne istrage o tim događajima.

E61. Najkasnije do kraja jula funkcioneri MUP-a RS na svim nivoima u Ministarstvu bili su svesni toga da velik broj nesrpskih zatočenika nije kriv za uključenost u aktivnosti protiv RS niti da protiv njih postoji takva sumnja. Funkcioneri MUP-a RS dozvoljavali su da ta lica napuste pritvorske centre jedino pod uslovom da emigriraju ili su predlagali da se oni razmene za Srbe koje su držale muslimanske ili hrvatske snage.

E62. U julu 1992. godine rukovodeći ljudi u MUP-u RS došli su do zaključka da se civilni i politički faktori previše mešaju u rad Ministarstva. Zato je Ministarstvo odlučilo da sprovede centralizaciju unutrašnjih poslova u RS.

E63. U okviru MUP-a RS, Služba nacionalne bezbednosti obavljala je obaveštajni policijski rad. To je podrazumevalo i izveštavanje o obaveštajnim pitanjima i sprovođenje kontraobaveštajnih delatnosti.

E64. Barem od jula 1991. godine bosanski Srbi u MUP-u SRBIH saradivali su s MUP-om Srbije u naoružavanju srpskog naroda na teritoriji Bosne i Hercegovine. Presretnuti telefonski razgovori pokazuju da je Jovica STANIŠIĆ direktno komunicirao s vođama bosanskih Srba, uključujući tu i Radovana Karadžića. U tim razgovorima Karadžić je informisao STANIŠIĆA o političkoj situaciji i razvoju događaja, a tražio je i savete od STANIŠIĆA. Karadžić je takođe često razgovarao sa Slobodanom Miloševićem.

E65. Dok su kovali planove za podelu MUP-a SRBiH, bosanski Srbi su naročito imali u vidu podršku saveznih organa i organa Srbije, uključujući SSUP i MUP Srbije. Bosanski Srbi su znali da će verovatno doći do oružanog sukoba i da će pomoć iz Srbije biti od suštinske važnosti, naročito u opštinama u istočnom delu republike uz granicu sa Srbijom.

E66. Tokom prvih meseci rata u Bosni i Hercegovini do nekih delova teritorije pod kontrolom bosanskih Srba moglo se doći samo preko Savezne Republike Jugoslavije. Ti delovi su zavisili od pomoći MUP-a Srbije.

E67. MUP RS i organi policije u Saveznoj Republici Jugoslaviji redovno su razmenjivali operativna saznanja.

E68. Na više mesta u dnevniku Ratka Mladića pominju se sastanci s Jovicom STANIŠIĆEM, Slobodanom Miloševićem i drugim najvišim civilnim, policijskim i vojnim funkcionerima u Srbiji. Te beleške pokazuju da je MUP Srbije pružao pomoć i VRS i MUP-u RS.

E69. MUP RS je koordinisao aktivnosti i saradivao s MUP-om Srbije, MUP-om Crne Gore i Saveznim sekretarijatom za unutrašnje poslove u Beogradu od aprila 1992. do kraja te godine. To je obuhvatalo materijalnu i finansijsku pomoć. Naoružane jedinice MUP-a Srbije su upućivane u Bosnu i Hercegovinu i učestvovala su u borbenim operacijama, pa i u vreme

osvajanja Srebrenice u julu 1995. godine. "Škorpioni" nisu samo učestvovali u toj operaciji, nego su kasnije i sami sebe snimali kako vrše egzekucije bosanskih Muslimana.

E70. Dostupna dokumentacija ukazuje na to da je MUP RS preduzeo malo konkretnih koraka da zaustavi napade paravojskih snaga na nesrbe u Bosni i Hercegovini. U mnogim slučajevima jedinice MUP-a RS saradivale su s paravojskim snagama bosanskih Srba, a tu saradnju odobravali su rukovodeći ljudi u Ministarstvu. Mada je tokom leta 1992. godine Ministarstvo počelo da suzbija paravojsne grupe, pojedine jedinice i komandanti u MUP-u RS nastavili su da podržavaju paravojsne aktivnosti. Akcije protiv paravojskih grupa bosanskih Srba preduzimane su prvenstveno kako bi se sprečili napadi i zločini tih grupa protiv bosanskih Srba. MUP Srbije i SSUP su bili svesni tih problema najkasnije juna 1992. godine.

E71. Osim pružanja obimne pomoći MUP-u RS, RDB MUP-a Srbije takođe je iskoristio prisustvo svog kadra u Bosni i Hercegovini da bi pratio tamošnju političku situaciju i registrovao bilo kakvo razilaženje u mišljenju s Beogradom. Pokušaji da se kontrolišu i usmeravaju politički događaji u Bosni i Hercegovini postali su dodatno važni u fazama rata u kojim su se rukovodstvo Srbije i rukovodstvo Republike Srpske dogovarali o toku rata i međunarodnih pregovora.

E72. Tokom rata u Bosni i Hercegovini bosanski Muslimani u severozapadnoj Bosni podelili su se na dve frakcije. Jedna frakcija je nastavila da podržava bosansku vladu u Sarajevu, dok je druga frakcija, pod vođstvom Fikreta Abdića, proglasila Autonomnu pokrajinu Zapadna Bosna (APZB). Abdić je dobijao podršku i materijalnu pomoć od vlade Slobodana Miloševića.

E73. Otprilike od novembra 1994. godine do jeseni 1995. godine RDB MUP-a Srbije slao je pripadnike JATD-a u APZB da pruže vojnu pomoć. Ta operacija se zvala "Pauk", a Jovica STANIŠIĆ i Franko SIMATOVIĆ bili su direktno uključeni u nju.

I. Uvod u temu i sadržajni okvir Izveštaja

1. Cilj ovog izveštaja o istraživanju jeste da pruži pregled i analizu funkcionisanja Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) Republike Srbije, naročito Službe državne bezbednosti MUP-a, u razdoblju od 1990. godine do kraja 1995. godine. Osim što će objasniti strukturu i kompetencije MUP-a Srbije, ovaj izveštaj će se usredsrediti na odnos koji je postojao između MUP-a Srbije i ministarstava unutrašnjih poslova u samoproglasenim srpskim entitetima u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini.

2. Uputstva o okvirima ovog izveštaja primio sam od Tužilaštva MMKS-a u aprilu 2016. godine.²

3. U ovom izveštaju preuzeti su veliki delovi mojih prethodnih izveštaja o MUP-u u entitetima pod kontrolom Srba u Hrvatskoj i MUP-u Republike Srpske.³ Mada su ti izveštaji naravno dati na raspolaganje svim stranama u ovom predmetu, namera mi je da čitaocu pružim što više relevantnih informacija u jednom objedinjenom izveštaju. Svrha ovog izveštaja nije da pruži sveobuhvatnu analizu ili istoriju političkih događaja i oružanih sukoba u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Srbiji od 1990. do 1995. godine.

4. Ovaj izveštaj se zasniva na izvornim dokumentima koje su sačinili relevantni organi vlasti, policije i vojske u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, Saveznoj Republici Jugoslaviji, Srbiji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i u entitetima pod kontrolom Srba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Ogromnu većinu dokumenata koji se citiraju u ovom izveštaju sačinili su organi pod kontrolom Srba. Dokumenti koji se citiraju u izveštaju su izbor iz veće zbirke dokumenata u posedu Tužilaštva MKSJ-a/MMKS-a. Mnoge od tih dokumenata sam identifikovao i odabrao još dok sam radio kao istraživač u Tužilaštvu. Preostale dokumente Tužilaštvo mi je kasnije stavilo na raspolaganje u nekoliko faza, a po potrebi sam dodatno pretraživao relevantne dokumente u bazi sudskih spisa MKSJ-a i u elektronskom sistemu MKSJ-a za obelodanjivanje.

5. Moja analiza dostupne dokumentacije zasniva se na originalnim verzijama tih dokumenata. Ukoliko nije drugačije navedeno, svi prevodi u ovom izveštaju su moji.

II. Kratki prikaz opšteg istorijskog i političkog konteksta

6. Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) sastojala se od šest socijalističkih republika: Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore i Makedonije. Srbija je bila jedina od šest socijalističkih republika koja je imala i dve autonomne pokrajine: Vojvodinu i Kosovo.

² Tužilaštvo, Pitanja za veštaka za MUP Christiana Nielsena, 15. april 2016.

³ Christian Axboe Nielsen, "Ministarstvo unutrašnjih poslova bosanskih Srba: začeci, djelovanje i zapovijedanje i rukovođenje, 1990–1992", korigovana verzija pripremljena za predmet *Karadžić* (IT-95-5/18-I), 19. maj 2011. (0680-1593-0680-1716); Christian Axboe Nielsen, "Policing and Internal Affairs in the Serb-Controlled Entities in Croatia, 1990-1993 /Poličijski i unutrašnji poslovi u entitetima pod kontrolom Srba u Hrvatskoj/", izveštaj o istraživanju pripremljen za predmet *Hadžić* (IT-04-75), 29. jun 2012. (0683-7034-0683-7087).

7. Neprikosnoveni vođa socijalističke Jugoslavije od 1945. godine pa sve do smrti u maju 1980. godine bio je predsednik Josip Broz Tito. Nakon Titove smrti vlast u SFRJ je bila u rukama kolektivnog predsedništva, na čijem su se čelu smenjivali predstavnici socijalističkih republika i autonomnih pokrajina.

8. Na vlasti u socijalističkoj Jugoslaviji tokom cele njene istorije bio je Savez komunista Jugoslavije (SKJ).⁴ Nijednoj drugoj političkoj stranci nije bio dozvoljen rad, na izborima se nije biralo između više kandidata, a sve važne javne funkcije u zemlji mogli su da obavljaju samo članovi SKJ. Prema tome, Jugoslavija je funkcionisala kao jednopartijska komunistička država.

III. Unutrašnji poslovi i državna bezbednost u socijalističkoj Jugoslaviji

9. U socijalističkoj Jugoslaviji izraz “unutrašnji poslovi” obuhvatao je rad službe javne bezbednosti (policijske poslove) i rad službe državne bezbednosti. Tokom cele istorije socijalističke Jugoslavije sekretarijati ili ministarstva unutrašnjih poslova odražavali su federalnu strukturu jugoslovenske države.⁵ Tokom poslednje decenije postojanja SFRJ je doživela znatnu decentralizaciju, koja je najpotpunije izražena u Ustavu iz 1974. godine.⁶ U vreme raspada Jugoslavije, osim saveznog sekretarijata za unutrašnje poslove (SSUP), postojalo je šest republičkih sekretarijata za unutrašnje poslove i dva pokrajinska sekretarijata, jedan u Vojvodini i jedan na Kosovu. Na svim nivoima federacije sekretarijati unutrašnjih poslova bili su u sastavu vlade (odnosno “izvršnih veća”, kako su se oni tada zvali), a sekretari (ministri) unutrašnjih poslova bili su članovi tih vlada. Tako je, na primer, na saveznom nivou sekretar za unutrašnje poslove bio član Saveznog izvršnog veća (SIV).⁷ Savezni sekretarijati, uključujući i sekretarijate za unutrašnje poslove, opisani su u članovima 363–368 Ustava.⁸ Savezna skupština imenovala je savezne sekretare na rok od četiri godine. Zakonom o organizaciji i delokrugu saveznih organa uprave i saveznih organizacija bio je utvrđen delokrug rada saveznih sekretarijata.⁹

10. SSUP je bio najviši organ unutrašnjih poslova u SFRJ, a Zakon o osnovama sistema državne bezbednosti dodelio mu je važnu ulogu u koordinisanju svih pitanja koja se odnose na državnu bezbednost. U praksi je Predsedništvo SFRJ ili Savezno izvršno veće moglo dodatno definisati delokrug rada SSUP-a.¹⁰ SSUP je o svom radu morao referisati odgovarajućim komitetima i većima Predsedništva SFRJ, Saveznoj skupštini i saveznoj Vladi. Osim toga, rad

⁴ Sve do 1953. godine SKJ se zvao Komunistička partija Jugoslavije (KPJ).

⁵ Tokom cele istorije socijalističke Jugoslavije zvanični naziv se u više navrata menjao iz “ministarstvo” u “sekretarijat” i obrnuto. U vreme raspada Jugoslavije u upotrebi je bio naziv “sekretarijat”.

⁶ Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, *SLSFRJ*, br. 9/74, 21. februar 1974. godine (0229-4916-0229-4972).

⁷ Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, *SLSFRJ*, br. 9/74, 21. februar 1974. godine (0229-4916-0229-4972).

⁸ Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, *SLSFRJ*, br. 9/74, 21. februar 1974. godine (0229-4916-0229-4972).

⁹ Zakon o organizaciji i delokrugu saveznih organa uprave i saveznih organizacija, *SLSFRJ*, br. 22/78, 28. april 1978. (C000-1932-C000-1937); Odluka o merama za sprovođenje čl. 47 do 55 Zakona o organizaciji i delokrugu saveznih organa uprave i saveznih organizacija, *SLSFRJ*, br. 24/78, 5. maj 1978. godine (C000-1938-C000-1940).

¹⁰ Članovi 7 i 8, Zakon o osnovama sistema državne bezbednosti, *SLSFRJ*, br. 1/74, 3. januar 1974. godine (C000-1929-C000-1931).

SSUP-a bio je regulisan i Zakonom o vršenju unutrašnjih poslova iz nadležnosti saveznih organa uprave.¹¹

11. Poslednji savezni sekretar za unutrašnje poslove Jugoslavije bio je Petar Gračanin. Njega je na tu funkciju imenovala Savezna skupština SFRJ 16. marta 1989. godine.¹²

12. Što se tiče potčinjenih organa unutrašnjih poslova, SSUP je njima mogao da izdaje obavezne instrukcije i uputstva.¹³ Isto tako, SSUP je mogao da vrši inspekcije potčinjenih republičkih i pokrajinskih organa kako bi se obezbedilo da ti organi pravilno vrše svoje poslove.¹⁴ Službe državne bezbednosti u republikama morale su pravovremeno i kontinuirano da obaveštavaju SSUP o svim događajima, pojavama i informacijama od važnosti za bezbednost SFRJ. Svaka uprava službe državne bezbednosti je slala izveštaje za sebe.

13. Shodno članu 7 Zakona o osnovama sistema državne bezbednosti, konstitutivne republike i autonomne pokrajine su, u saradnji sa SSUP-om, bile odgovorne za zaštitu državne bezbednosti na svojoj teritoriji.¹⁵ Službe državne bezbednosti su svakodnevno i operativno bile odgovorne za vlastiti rad i o njemu su morale da raspravljaju sa SSUP-om samo ukoliko je on zahtevao koordinaciju s ostalim republikama ili je uključivao moguće međunarodne posledice.

14. U okviru sekretarijata unutrašnjih poslova postojala je podela na službu javne bezbednosti i službu državne bezbednosti.¹⁶ Na saveznom nivou, u SSUP-u, na čelu Službe državne bezbednosti bio je podsekretar. Dok je, opšte uzevši, sekretar SSUP-a bio odgovoran za političko rukovođenje SSUP-om, podsekretar se bavio operativnim poslovima. U skladu s procesom decentralizacije koji je definisan Ustavom iz 1974. godine, SFRJ je imala saveznu službu državne bezbednosti (SDB SSUP-a), šest republičkih službi državne bezbednosti, službu državne bezbednosti u Vojvodini i službu državne bezbednosti na Kosovu.¹⁷

15. U socijalističkoj Jugoslaviji izraz “državna bezbednost” bio je sinonim za zaštitu ustavom utvrđenog poretka. Po svojoj prirodi pretnje državnoj bezbednosti mogle su da budu unutrašnje ili spoljne. S obzirom na to da se u uvodnom delu Ustava iz 1974. godine potvrđuje vodeća uloga SKJ, to je značilo da su službe državne bezbednosti štitile interese partijske

¹¹ Zakon o vršenju unutrašnjih poslova iz nadležnosti saveznih organa uprave, *SLSFRJ*, br. 7/85, 15. februar 1985. godine (0606-0135-0606-0183, na 0606-0150-0606-0183).

¹² Odluka o izboru Saveznog izvršnog veća, *SLSFRJ*, br. 20/89, 17. mart 1989. godine (0055-8631-0055-8632).

¹³ Član 22, Zakon o osnovama sistema državne bezbednosti, *SLSFRJ*, br. 15/84, 30. maj 1984. godine (0038-1214-0038-1217, na 0038-1216). Prema Zakon iz 1974. godine, saradnja između SSUP-a i pokrajinskih sekretarijata unutrašnjih poslova bila je obavezna. Član 16, Zakon o osnovama sistema državne bezbednosti, *SLSFRJ*, br. 1/74, 3. januar 1974. (C000-1929-C000-1931, na C000-1930).

¹⁴ Članovi 21 i 22, Zakon o osnovama sistema državne bezbednosti, *SLSFRJ*, br. 15/84, 30. maj 1984. godine (0038-1214-0038-1217, na 0038-1216); član 16, Zakon o vršenju unutrašnjih poslova iz nadležnosti saveznih organa uprave, *SLSFRJ*, br. 7/85, 15. februar 1985. godine (0606-0135-0606-0183, na 0606-0158-0606-0159).

¹⁵ Član 5, Zakon o osnovama sistema državne bezbednosti, *SLSFRJ*, br. 1/74, 3. januar 1974. godine (C000-1929-C000-1931, na C000-1929).

¹⁶ Iz jezičkih razloga, u različitim republikama i autonomnim pokrajinama Jugoslavije postojale su različite varijante ovih naziva. U ovom izveštaju koristiću uglavnom srpske nazive.

¹⁷ Član 3, Ustav Socijalističke Autonomne Pokrajine Vojvodine, *Službeni list Socijalističke Autonomne Pokrajine Vojvodine*, 4/74, 2. mart 1974. (2D02-3750-2D02-3796, na 2D02-3756); član 280, Ustav Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova, *Službeni list Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova*, 4/74, 21. februar 1975. godine (2D02-4254-2D02-4304, na 2D02-4288).

države.¹⁸ Od svih zaposlenih u organima unutrašnjih poslova u socijalističkoj Jugoslaviji očekivalo se da budu članovi SKJ, a sekretarijati unutrašnjih poslova su morali da sprovede politiku SKJ. SKJ je definisao programske smernice za rad službi državne bezbednosti. Savezni sekretar je *ex officio* bio član Saveta za zaštitu ustavnog poretka, najvišeg tela za koordinaciju svih pitanja vezanih za državnu bezbednost koje je delovalo u okviru saveznog Predsedništva Jugoslavije.

16. Službe državne bezbednosti nisu bile jedini organi zaduženi za zaštitu jugoslovenske države. U okviru Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu postojala je Uprava bezbednosti (UB), a Jugoslovenska narodna armija (JNA) imala je vlastitu kontraobaveštajnu službu u Drugoj upravi Generalštaba. U Saveznom sekretarijatu za spoljne poslove postojala je Služba za istraživanje i dokumentaciju (SID). Zakon o osnovama sistema državne bezbednosti postavio je okvir za sva pitanja koja se tiču državne bezbednosti.¹⁹ Osim toga, u nastojanju da se definišu i usklade dužnosti i saradnja gorepomenutih službi bezbednosti, tokom poslednje dve decenije postojanja SFRJ donesen je velik broj normativnih akata.

IV. Unutrašnji poslovi i državna bezbednost u Socijalističkoj Republici Srbiji i u Republici Srbiji

17. Osamdesetih godina prošlog veka bilo je opšepoznato da političari i intelektualci u Srbiji nisu zadovoljni jugoslovenskim ustavom iz 1974. godine, naročito širokom autonomijom koju je taj ustav dao Vojvodini i Kosovu. Kao i ostalih pet socijalističkih republika, Srbija i njene autonomne pokrajine takođe su 1974. godine proglasile nove ustave.²⁰ Godine 1986. članovi Srpske akademije nauka i umetnosti napisali su memorandum koji je procureo u javnost i u kojem se tvrdilo da su Srbija i Srbi u Jugoslaviji diskriminirani.²¹ Posebno su bile istaknute nevolje Srba na Kosovu. Godine 1989. Socijalistička Republika Srbija (SR Srbija) donela je amandmane na svoj ustav kojim je znatno smanjila autonomiju Vojvodine i Kosova.²² Amandmanom XLIII sva pitanja koja se tiču zaštite ustavom utvrđenog poretka (državne bezbednosti) i stanja javne bezbednosti na celoj teritoriji SR Srbije stavljena su prvenstveno u nadležnost republike.²³ Godine 1990. Vojvodina je proglasila nov zakon o unutrašnjim poslovima, dok je Kosovo zadržalo svoj zakon iz 1987. godine.²⁴

¹⁸ Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, *SLSFRJ*, br. 9/74, 21. februar 1974. godine (0229-4916-0229-4972, na 0229-4921-0229-4922).

¹⁹ Zakon o osnovama sistema državne bezbednosti, *SLSFRJ*, br. 15/84, 30. mart 1984. godine (0038-1214-0038-1217).

²⁰ Ustav Socijalističke Republike Srbije, *Službeni list Socijalističke Republike Srbije*, 25. februar 1974. (0035-9277-0035-9306); Ustav Socijalističke Autonomne Pokrajine Vojvodine, *Službeni list Socijalističke Autonomne Pokrajine Vojvodine*, 4/74, 2. mart 1974. godine (2D02-3750-2D02-3796); Ustav Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova, *Službeni list Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova*, 4/74, 21. februar 1975. godine (2D02-4254-2D02-4304).

²¹ Srpska akademija nauka i umetnosti, *Memorandum*, 1986. godine (0205-8098-0205-8153).

²² Amandmani IX do XLIX na Ustav Socijalističke Republike Srbije, *SGSRS*, 28. mart 1989. godine (0035-9310-0035-9327). V. naročito amandmani XXXI, XXXIII, XLIII i XLVII.

²³ Amandman XLIII na Ustav Socijalističke Republike Srbije, *SGSRS*, 28. mart 1989. godine (0035-9310-0035-9327, na 0035-9325).

²⁴ Zakon o unutrašnjim poslovima, *Službeni list Autonomne Pokrajine Vojvodine*, 24/90, 31. jul 1990. godine (2D02-3839-2D02-3845); Ispravka Zakona o unutrašnjim poslovima, *Službeni list Autonomne Pokrajine Vojvodine*, 31/90, 15. oktobar 1990. (2D02-3846-2D02-3846); Zakon o unutrašnjim poslovima, *Službeni list Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosova*, 46/87, 31. decembar 1987. godine (2D02-3991-2D02-4007).

18. Kao što je SSUP bio jedan od sekretarijata Saveznog izvršnog veća, tako je Republički sekretarijat za unutrašnje poslove SR Srbije bio sekretarijat Republičkog izvršnog veća, a sekretar je bio član tog Veća. Dana 5. decembra 1989. godine Radmilo Bogdanović je imenovan za sekretara unutrašnjih poslova SR Srbije i na toj funkciji je ostao do 30. maja 1991. godine.²⁵ Njegov naslednik Zoran Sokolović na toj je funkciji bio od 30. maja 1991. godine do 15. aprila 1997. godine.²⁶

19. Položaj Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove u sistemu državne uprave SR Srbije precizno je prikazan u organizacionoj šemi koju su MKSJ-u dostavile srpske vlasti.²⁷

20. Dana 28. septembra 1990. godine Srbija je proglasila nov ustav.²⁸ Taj ustav je uklonio naziv “socijalistička” iz imena republike i izbacio terminologiju jugoslovenskog socijalizma korišćenu u ustavu Socijalističke Republike Srbije iz 1974. godine. Osim toga, ustav iz 1990. godine potvrdio je centralizaciju Republike Srbije i ukidanje autonomije Vojvodine i Kosova, iako su oni zadržali naziv “autonomna pokrajina”. Članovi 90–94 definisali su Vladu Republike Srbije i uveli su promenu u nazivu, pa su “sekretarijati” postali “ministarstva”.²⁹ Tako je Republički sekretarijat za unutrašnje poslove (RSUP) postao Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP).

21. Krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina prošlog veka, glavni zakoni koji su regulisali rad Sekretarijata za unutrašnje poslove Republike Srbije bili su:

- Zakon o osnovama sistema državne uprave;³⁰
- Zakon o osnovama sistema državne bezbednosti,
- Zakon o Saveznom izvršnom veću i saveznim organima uprave;
- Zakon o unutrašnjim poslovima (20. jul 1989, izmenjen i dopunjen 17. jula 1991);³¹
- Zakon o ministarstvima.³²

22. Prema Zakonu o unutrašnjim poslovima iz 1989. godine, Službom javne bezbednosti i Službom državne bezbednosti rukovodio je podsekretar.³³

²⁵ Nebojša Rodić i Ljubomir Iv. Jović, *Vlade Srbije, 1805–1996* (Beograd: Službeni glasnik, 1996) i Nebojša Rodić i Ljubomir Iv. Jović, *Vlade Srbije, 1805–1998* (Beograd: Službeni glasnik, 1998) (0610-6424-0610-6431, na 0610-6426-0610-6427).

²⁶ Nebojša Rodić i Ljubomir Iv. Jović, *Vlade Srbije, 1805–1996* (Beograd: Službeni glasnik, 1996) i Nebojša Rodić i Ljubomir Iv. Jović, *Vlade Srbije, 1805–1998* (Beograd: Službeni glasnik, 1998) (0610-6424-0610-6431, na 0610-6427-0610-6431).

²⁷ Položaj Službe državne bezbednosti RSUP-a u sistemu državne uprave SR Srbije (0606-0112-0606-0112).

²⁸ Ustav Republike Srbije, 28. septembar 1990. godine (0229-4973-0229-5005).

²⁹ Članovi 90–94 Ustava Republike Srbije, 28. septembar 1990. godine (0229-4973-0229-5005, na 0229-4990-0229-0229-4991).

³⁰ Zakon o osnovama sistema državne uprave, *SLSFRJ* (v. verzije navedene na 0611-2345-0611-2616).

³¹ Zakon o unutrašnjim poslovima, *SGSRS*, br. 30/89, 20. jul 1989. godine, i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima, *SGSRS*, br. 40/90 (0293-1436-0293-1452).

³² Zakon o ministarstvima, s izmenama i dopunama, prečišćeni tekst iz *SGRS*, br. 7/91, 8/91, 44/91, 87/92 i 67/93 (0606-0184-0606-0203). Član 7 bavi se Ministarstvom unutrašnjih poslova (0606-0184-0606-0203, na 0606-0187-0606-0188).

³³ Član 68, Zakon o unutrašnjim poslovima, *SGSRS*, br. 30/89, 20. jul 1989. godine, i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima, *SGSRS*, br. 40/90 (0293-1436-0293-1452, na 0293-1444).

23. U skladu s ustavnim amandmanima koji su proglašeni radi centralizacije vlasti u Srbiji, član 3 Zakona o unutrašnjim poslovima Socijalističke Republike Srbije iz 1989. godine utvrdio je da će se u vršenju unutrašnjih poslova obezbediti funkcionalno jedinstvo na celoj teritoriji Republike.³⁴ To se navodi i u članu 1 Zakona o unutrašnjim poslovima iz 1991. godine.³⁵

24. Članom 14 Zakona iz 1989. godine takođe se utvrđuje da će Služba državne bezbednosti izvršavati svoje poslove jedinstveno i u skladu sa smernicama koje će dati Federacija, pri čemu će republički sekretar izdavati obavezujuće instrukcije službama državne bezbednosti Srbije, Vojvodine i Kosova.³⁶

25. Dana 17. jula 1991. godine predsednik Republike Srbije Slobodan Milošević proglasio je Zakon o unutrašnjim poslovima, koji je tog istog dana donela Narodna skupština Republike Srbije.³⁷ Prema sažetoj definiciji u tom zakonu, unutrašnji poslovi su “zakonom utvrđeni poslovi čijim obavljanjem nadležni republički organi ostvaruju bezbednost Republike i njenih građana i obezbeđuju ostvarivanje Ustavom i zakonom utvrđenih drugih prava građana”.³⁸ Mnogo iscrpnija definicija unutrašnjih poslova data je u članu 7 Zakona o ministarstvima.³⁹

26. Članom 17 Zakona o unutrašnjim poslovima iz 1991. godine predsedniku Srbije data je direktna nadležnost nad policijom u slučaju proglašenja vanrednog stanja.⁴⁰ Slično tome, članom 5 Zakona o odbrani Republike Srbije iz 1991. godine predsedniku Srbije data je direktna nadležnost nad policijom u slučaju vanrednog stanja, neposredne ratne opasnosti ili rata.⁴¹ Član 10 Zakona o odbrani objašnjava odgovornosti i nadležnost ministra unutrašnjih poslova.⁴²
Ministar:

- organizuje i sprovodi pripreme za odbranu i za rad u slučaju neposredne ratne opasnosti i u ratu;
- utvrđuje organizaciju i brojni sastav milicije u slučaju neposredne ratne opasnosti i u ratu;
- organizuje mere bezbednosti i obavlja poslove zaštite objekata značajnih za odbranu Republike;
- vrši poslove centra za obaveštavanje u skladu sa propisom koji sporazumno donose ovo Ministarstvo i Ministarstvo odbrane;

³⁴ Član 3, Zakon o unutrašnjim poslovima, *SGSRS*, br. 30/89, 20. jul 1989. godine, i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima, *SGSRS*, br. 40/90 (0293-1436-0293-1452, na 0293-1436).

³⁵ Član 1, Zakon o unutrašnjim poslovima, *SGRS*, br. 44/91, 17. jul 1991. godine (0046-1945-0046-1970, na 0046-1945).

³⁶ Član 14, Zakon o unutrašnjim poslovima, *SGSRS*, br. 30/89, 20. jul 1989. godine, i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima, *SGSRS*, br. 40/90 (0293-1436-0293-1452, na 0293-1438).

³⁷ Zakon o unutrašnjim poslovima, *SGRS*, br. 44/91, 17. jul 1991. godine (0046-1945-0046-1970).

³⁸ Član 1, Zakon o unutrašnjim poslovima Republike Srbije, *SGRS*, br. 44/91, 17. jul 1991. godine (0046-1945-0046-1970).

³⁹ Zakon o ministarstvima, bez datuma, prečišćeni tekst iz *SGRS*, br. 7/91, 8/91, 44/91, 87/92 i 67/93 (0606-0184-0606-0203).

⁴⁰ Član 17, Zakon o unutrašnjim poslovima, *SGRS*, br. 44/91, 17. jul 1991. godine (0046-1945-0046-1970, na 0046-1946).

⁴¹ Član 5, Zakon o odbrani, *SGRS*, br. 45/91, 27. jul 1991. godine (0216-2249-0216-2261, na 0216-2249).

⁴² Član 10, Zakon o odbrani, *SGRS*, br. 45/91, 27. jul 1991. godine (0216-2249-0216-2261, na 0216-2250).

- organizuje, priprema i planira upotrebu milicije u ratu, u slučaju neposredne ratne opasnosti i vanrednog stanja.

27. Osim relevantnih zakona kojima je postavljen pravni okvir, rad Službe državne bezbednosti i funkcije lica zaposlenih u njoj detaljno su opisani u internim pravilnicima koje je donosio Sekretarijat za unutrašnje poslove Socijalističke Republike Srbije. Početkom devedesetih godina prošlog veka ti pravilnici su redigovani i usklađeni s novim Zakonom o unutrašnjim poslovima.⁴³ Najvažniji pravilnici su bili:

- Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove (10. februar 1990);⁴⁴
- Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove (10. februar 1990);⁴⁵
- Pravilnik o dopunama Pravilnika o sistematizaciji zadataka i poslova u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove (28. mart 1990);⁴⁶
- Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove (februar 1990).⁴⁷

28. Položaj Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije u sistemu državne uprave SR Srbije precizno je prikazan u organizacionoj šemi koju su MKSJ-u dostavile srpske vlasti.⁴⁸ Isto tako, struktura Službe državne bezbednosti u razdoblju od 1990. do 1991. godine precizno je prikazana u dijagramu koji su MKSJ-u dostavile srpske vlasti.⁴⁹

29. Dana 24. aprila 1990. godine Miroslav Mišković, potpredsednik Izvršnog veća Skupštine SR Srbije, postavio je Zorana Janačkovića za podsekretara u RSUP-u SR Srbije.⁵⁰

30. Dana 31. oktobra 1990. godine Stanko Radmilović, predsednik Izvršnog veća Skupštine SR Srbije, postavio je Zorana Janačkovića za načelnika Službe državne bezbednosti Republike Srbije, koji je istovremeno bio i podsekretar u RSUP-u.⁵¹

⁴³ SDB RSUP, Izveštaj o radu u 1990. godini, januar 1991. godine (0684-0551-0684-0569, na 0684-0567).

⁴⁴ RSUP SRS, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, 10. februar 1990. godine (0635-2230-0635-2305).

⁴⁵ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, 10. februar 1990. godine (0635-2040-0635-2229). Ali šta je 0635-3764-0635-3780? /kao u originalu/

⁴⁶ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o dopunama Pravilnika o sistematizaciji zadataka i poslova u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, 28. mart 1990. godine (0635-2306-0635-2308).

⁴⁷ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, februar 1990. godine (0611-2345-0611-2616).

⁴⁸ Položaj Službe državne bezbednosti RSUP-a u sistemu državne uprave SR Srbije (0606-0113-0606-0113).

⁴⁹ Organizaciona šema Službe državne bezbednosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove Socijalističke Republike Srbije, 1990–1991 (0606-0115-0606-0115).

⁵⁰ Rešenje o postavljenju Zorana Janačkovića za podsekretara u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove SR Srbije, 24. april 1990. godine (0606-0513-0606-0513).

⁵¹ Rešenje o postavljenju Zorana Janačkovića za načelnika SDB-a Republike Srbije, 31. oktobar 1990. godine (0606-0514-0606-0514).

31. Dana 31. decembra 1991. godine Zoran Janačković je postavljen za pomoćnika ministra unutrašnjih poslova.⁵²

A. Pravilnik o organizaciji i radu Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove (februar 1990)

32. Osnovna organizacija i radni zadaci SDB-a Republike Srbije opisani su u Pravilniku o organizaciji i radu Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove.⁵³ U članu 3 Pravilnika se kaže da SDB radi na otkrivanju i sprečavanju delatnosti usmerenih na podrivanje ili rušenje ustavom utvrđenog poretka ili ugrožavanje bezbednosti zemlje.⁵⁴ U svom radu SDB je morao da se pridržava načela ustavnosti i zakonitosti i da poštuje prava i slobode građana Republike.

B. Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove (februar 1990)

33. Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove regulisao je ukupan broj radnika u Službi državne bezbednosti i precizno je definisao njihovu profesionalnu i stručnu spremu, zadatke i odgovornosti.⁵⁵ Od februara 1991. godine SDB SR Srbije je u punom sastavu trebalo da ima 1.119 radnika.⁵⁶

34. U članu 6 Pravilnika o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti ističe se da SDB SR Srbije, u okviru vršenja operativnih poslova, treba naročito da se usredsredi na prikupljanje obaveštenja i sprečavanje delatnosti pojedinaca, grupa i organizacija usmerenih na "podrivanje i rušenje ustavom utvrđenog poretka".⁵⁷ SDB je takođe bio zadužen za zaštitu jugoslovenskih državljana u inostranstvu, za zaštitu određenih zadataka i poslova, objekata i područja, za pripremu za rad u vanrednim situacijama, uslovima neposredne ratne opasnosti i ratnog stanja i za prikupljanje svih vrsta podataka i obaveštenja od značaja za zaštitu bezbednosnih, političkih i ekonomskih interesa zemlje. To je podrazumevalo i prikupljanje obaveštenja van Srbije, a taj se posao vršio u saradnji s drugim jugoslovenskim republikama i SSUP-om.

⁵² Rešenje o postavljenju Zorana Janačkovića za pomoćnika ministra unutrašnjih poslova, 31. decembar 1991. godine (0606-0515-0606-0515).

⁵³ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243).

⁵⁴ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0222).

⁵⁵ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, februar 1990. godine (0611-2345-0611-2616).

⁵⁶ Član 2, SR Srbija, RSUP, Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, februar 1990. godine (0611-2345-0611-2616, na 0611-2350).

⁵⁷ Član 6, SR Srbija, RSUP, Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, februar 1990. godine (0611-2345-0611-2616, na 0611-2351).

35. U članu 27 Pravilnika o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti definisano je radno mesto načelnika SDB-a, koji je u isto vreme bio i podsekretar Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove.⁵⁸ Njegovi zadaci i poslovi bili su sledeći:

- rukovodi Službom;
- organizuje vršenje zadataka i poslova iz delokruga Službe;
- usmerava i usklađuje rad svih organizacionih jedinica Službe;
- odgovoran je za primenu sredstava i metoda Službe;
- priprema i predlaže program rada Službe i stara se o njegovom izvršavanju;
- daje predloge o organizaciji i radu i sistematizaciji zadataka i poslova Službe;
- predlaže i druga akta i uputstva iz delokruga Službe;
- odgovoran je za operativno-stručno usklađivanje rada službi državne bezbednosti u vršenju poslova državne bezbednosti od interesa za Republiku kao celinu;
- ostvaruje koordinaciju i saradnju Službe sa službama državne bezbednosti u Saveznom i republičkim sekretarijatima za unutrašnje poslove, organima bezbednosti oružanih snaga SFRJ (JNA, TO), Službom za istraživanje i dokumentaciju SSIP, Službom javne bezbednosti, kao i drugim subjektima opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.⁵⁹

36. U članu 28 Pravilnika o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti definisano je radno mesto zamenika načelnika Službe, koji je u isto vreme bio i pomoćnik sekretara Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove.⁶⁰ Njegovi zadaci i poslovi bili su sledeći:

- zamenjuje načelnika Službe;
- priprema i predlaže operativni program rada Službe i stara se o njegovoj realizaciji;
- organizuje vršenje zadataka i poslova iz delokruga Službe u vezi sa sprovođenjem posebnih akcija u uslovima neposredne ratne opasnosti i drugih vanrednih prilika, kao i priprema za rad Službe u slučaju privremenog zaposedanja dela teritorije od strane agresora;
- usmerava, usklađuje i odgovara za sprovođenje mera samozaštite u Službi.

37. U članu 29 Pravilnika o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti definisano je radno mesto pomoćnika načelnika SDB-a. Bila su predviđena četiri takva radna mesta.⁶¹

⁵⁸ Član 27, SR Srbija, RSUP, Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, februar 1990. godine (0611-2345-0611-2616, na 0611-2372-0611-2373).

⁵⁹ Opštenarodna odbrana i društvena samozaštita bili su ključni koncepti nacionalne bezbednosti u SFRJ. Za opštenarodnu odbranu, v. član 240, Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, *SLSFRJ*, br. 9/74, 21. februar 1974. godine (0229-4916-0229-4972, na 0229-4948); Zakon o opštenarodnoj odbrani, *SLSFRJ*, br. 21/82, 23. april 1982. godine (0216-6067-0216-6102). Za društvenu samozaštitu, v. par. IV u uvodnom delu Ustava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, *SLSFRJ*, br. 9/74, 21. februar 1974. godine (0229-4916-0229-4972, na 0229-4919).

⁶⁰ Član 28, SR Srbija, RSUP, Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, februar 1990. godine (0611-2345-0611-2616, na 0611-2373-0611-2374).

⁶¹ Član 29, SR Srbija, RSUP, Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, februar 1990. godine (0611-2345-0611-2616, na 0611-2374-0611-2376).

38. Valja primetiti da su za sve vreme postojanja socijalističke Jugoslavije republičke službe državne bezbednosti akcije na teritoriji druge republike (drugih republika) ili van teritorije Jugoslavije mogle da vrše samo uz dozvolu dotične republike (dotičnih republika) i u saradnji sa SSUP-om.

39. Shodno članu 5 Pravilnika o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, osnovne organizacione jedinice RSUP-a SR Srbije bile su Služba državne bezbednosti, Služba javne bezbednosti i Služba za zajedničke poslove.⁶² Članom 12 Pravilnika utvrđeno je da se u okviru RSUP-a SRS obrazuje kolegijum koji čine republički sekretar, zamenik republičkog sekretara, podsekretari koji rukovode Službom državne bezbednosti i Službom javne bezbednosti, i pomoćnik republičkog sekretara koji rukovodi Službom za zajedničke poslove.⁶³ Služba za zajedničke poslove bavila se kadrovskim, materijalno-finansijskim, tehničkim i drugim poslovima s ciljem efikasnog i racionalnog izvršavanja zajedničkih poslova iz delokruga i Službe javne bezbednosti i Službe državne bezbednosti.⁶⁴

40. Delokrug rada Službe javne bezbednosti i Službe za zajedničke poslove detaljno je opisan u Pravilniku o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove. Rad Službe državne bezbednosti, međutim, detaljno je opisan u posebnom pravilniku. Dok je prvopomenuti pravilnik klasifikovan kao zvanična tajna i strogo poverljivo, Pravilnik o organizaciji i radu Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove imao je oznaku državne tajne.⁶⁵ Razlog za to je bio izuzetan stepen poverljivosti rada Službe državne bezbednosti, čiji su dokumenti redovno nosili višu oznaku poverljivosti od dokumenta iz drugih odeljenja Sekretarijata za unutrašnje poslove.

41. Struktura Službe državne bezbednosti SR Srbije u okviru celokupne strukture organa unutrašnjih poslova u SFRJ precizno je prikazana na organizacionom dijagramu koji su MKSJ-u dostavile srpske vlasti.⁶⁶

42. Službom državne bezbednosti rukovodio je načelnik koji je istovremeno bio i podsekretar Sekretarijata za unutrašnje poslove. Zamenik načelnika Službe državne bezbednosti, dva pomoćnika načelnika i načelnik Uprave SDB u Beogradu bili su u isto vreme i pomoćnici sekretara u Sekretarijatu.⁶⁷

43. Osnovne organizacione jedinice SDB-a bile su uprave, kojih je bilo nekoliko (članovi 6 i 7). Osim uprava koje su bile u sedištu SDB-a, postojala je i posebna uprava za grad Beograd

⁶² SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, 10. februar 1990. godine (0635-2230-0635-2305).

⁶³ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 12, 10. februar 1990. godine (0635-2230-0635-2305 na 0635-2237). V. takođe član 67 (na 0606-0240-0606-0241).

⁶⁴ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, članovi 57 i 58, 10. februar 1990. godine (0635-2230-0635-2305 na 0635-2275-0635-2276).

⁶⁵ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 61, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0242).

⁶⁶ Dijagram položaja Službe državne bezbednosti RSUP-a SR Srbije u Saveznom sekretarijatu za unutrašnje poslove SFRJ, bez datuma (0606-0111-0606-0111).

⁶⁷ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 4, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0222).

(članovi 8 i 23).⁶⁸ Potčinjene jedinice u sastavu uprava bile su sektori, odeljenja, odseci, grupe i referati.

44. Radi obezbeđivanja jedinstvenosti rada i koordinacije, rad SDB-a bio je organizovan i teritorijalno i po principima linijskog rada.⁶⁹ Svaka uprava SDB-a imala je svoju operativnu liniju rada. Od februara 1990. godine SDB je imao sedam uprava, čiji je delokrug rada bio sledeći:

1. Prva uprava: obaveštajne službe članica Varšavskog ugovora i ostalih socijalističkih zemalja, kao i delatnosti jugoslovenske informbirovske i albanske emigracije,⁷⁰
2. Druga uprava: obaveštajne službe članica NATO i ostalih kapitalističkih zemalja, kao i delatnosti jugoslovenske emigracije u tim zemljama,⁷¹
3. Treća uprava: delatnosti unutrašnjeg neprijatelja jugoslovenske države;⁷²
4. Četvrta uprava: zaštita objekata i područja od interesa za odbranu jugoslovenske države;⁷³
5. Peta uprava: analiziranje i dokumentovanje rada SDB i informisanje o njenom radu,⁷⁴
6. Šesta uprava: obezbeđenje ličnosti, delegacija i objekata,⁷⁵
7. Sedma uprava: otkrivanje neprijateljske delatnosti i zaštita određenih ličnosti, zadataka, poslova i objekata.⁷⁶

45. Nakon otkrivanja neprijateljske ili druge subverzivne delatnosti, SDB bi upotrebio sredstva i metode da ih spreči.⁷⁷ To je uključivalo i zaštitu jugoslovenskih državljana i interesa u inostranstvu. Izraz "unutrašnji neprijatelji" obuhvatao je, između ostalog, i nacionalni ekstremizam.

⁶⁸ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, članovi 8 i 23, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0223 i 0606-0228).

⁶⁹ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 15, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0225-0606-0226).

⁷⁰ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 16, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0226).

⁷¹ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 17, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0226).

⁷² SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 18, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0226-0606-0227).

⁷³ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 19, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0227). O reorganizaciji te Uprave, v. 0684-0581.

⁷⁴ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 20, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0227).

⁷⁵ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 21, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0228).

⁷⁶ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 22, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0228).

⁷⁷ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, članovi 41–3, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0235).

46. Sve organizacione jedinice SDB-a su u miru imale obavezu da pripreme odgovarajuće planove za rad u ratu, u drugim vanrednim prilikama ili u slučaju neposredne ratne opasnosti.⁷⁸

47. Službom je rukovodio načelnik SDB-a, a u slučaju njegove odsutnosti ili sprečenosti, zastupao ga je zamenik načelnika.⁷⁹

48. Osnove rada SDB-a utvrđivane su u godišnjem programu rada SDB-a, a bliže su razrađivane u tromesečnim i mesečnim planovima rada.⁸⁰ SDB je obavljao poslove i zadatke na osnovu pravila o radu SDB-a koje je donosio SDB SSUP-a i u saradnji s drugim organima i službama koji su takođe vršili poslove državne bezbednosti.⁸¹

49. Kao što je navedeno u izveštaju o radu SDB-a u 1990. godini, SDB je o svom radu kontinuirano i blagovremeno informisao SDB SSUP-a, SDB-ove autonomnih pokrajina i drugih jugoslovenskih republika, Službu bezbednosti JNA, kao i političke institucije u Republici Srbiji, tačnije, Predsedništvo, Republičko izvršno veće, Skupštinu Republike Srbije, Savet za pitanja zaštite ustavnog poretka Republike Srbije, Komisiju za kontrolu rada SDB i dr.⁸²

50. Osim u gorepomenutom pravilniku, rad SDB-a je opisan u još jednom pravilniku iz februara 1990. godine, konkretno, u Pravilniku o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove.⁸³ Osnovna svrha tog pravilnika je bila da utvrdi broj i vrste radnika potrebnih za efikasno vršenje zadataka i poslova SDB-a. Za 1990. godinu je bilo predviđeno da SDB Republike Srbije ima ukupno 1.120 zaposlenih.⁸⁴ Međutim, prema izveštaju o radu SDB-a u 1990. godini, samo je otprilike 71% radnih mesta bilo popunjeno, a približno trećina radnika zaposlenih u SDB-u je imala nedovoljnu školsku spremu za radna mesta na kojima je zatečena. Za nedovoljan broj radnika u SDB-u bio je delimično kriv i odlazak većeg broja radnika albanske narodnosti.⁸⁵

V. Političko vođstvo Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, 1992-1995.

51. Dana 27. aprila 1992. godine Savezna Republika Jugoslavija (SRJ), koja se sastojala od Republike Srbije (koja je obuhvatala Vojvodinu i Kosovo) i Republike Crne Gore, proglasila je svoj ustav.⁸⁶ U članu 77 Ustava opisane su odgovornosti organa SRJ, uključujući i pitanja “odbrane i bezbednosti Savezne Republike Jugoslavije”.⁸⁷

⁷⁸ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 44, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0236).

⁷⁹ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 45, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0236-0606-0237).

⁸⁰ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, članovi 51–2, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0239).

⁸¹ SR Srbija, RSUP, Pravilnik o organizaciji i radu Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, član 17, 10. februar 1990. godine (0606-0218-0606-0243, na 0606-0240).

⁸² SDB RSUP, Izveštaj o radu u 1990. godini, januar 1991. godine (0684-0551-0684-0569, na 0684-0554).

⁸³ RSUP SRS, Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, februar 1990. godine (0611-2345-0611-2616).

⁸⁴ SDB RSUP, Izveštaj o radu u 1990. godini, januar 1991. godine (0684-0551-0684-0569, na 0684-0567).

⁸⁵ SDB RSUP, Izveštaj o radu u 1990. godini, januar 1991. godine (0684-0551-0684-0569, na 0684-0568).

⁸⁶ Ustav Savezne Republike Jugoslavije, 27. april 1992. godine (0046-1795-0046-1844).

⁸⁷ Član 77, Ustav Savezne Republike Jugoslavije, 27. april 1992. godine (0046-1795-0046-1844, na 0046-1816-0046-1817.)

52. Dana 15. juna 1992. godine pisac i član Srpske akademije nauka i umetnosti Dobrica Ćosić izabran je za predsednika SRJ.⁸⁸

53. Dana 14. jula 1992. godine Savezna skupština SRJ izabrala je Milana Panića za predsednika Vlade SRJ.⁸⁹

54. Predsednik Srbije je bio Slobodan Milošević. Predsednik Crne Gore je bio Momir Bulatović.

55. Dana 2. marta 1993. godine Savezna skupština SRJ izabrala je Radoja Kontića za predsednika Vlade SRJ.⁹⁰

56. Dana 25. juna 1993. godine Zoran Lilić je izabran za predsednika SRJ.⁹¹

57. Kontić i Lilić su ostali na svojim funkcijama i nakon 1995. godine.

VI. Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije i Služba državne bezbednosti Republike Srbije, 1992–1995

58. Tokom celog razdoblja od 1992. do 1995. godine osnovna struktura organa unutrašnjih poslova u Srbiji nije se menjala. Unutrašnji poslovi i dalje su obuhvatali dve glavne komponente: javnu bezbednost i državnu bezbednost. U poređenju s prethodnim razdobljem, glavna promena je bila slabljenje moći saveznih organa unutrašnjih poslova. Dok su do 1991. godine republički organi unutrašnjih poslova Srbije bili potčinjeni saveznim organima unutrašnjih poslova, nakon koraka preduzetih tokom 1992. godine SSUP je imao malo stvarne moći. Slično tome, dok su organi unutrašnjih poslova u autonomnim pokrajinama Vojvodini i Kosovu do 1989. godine imali znatnu autonomiju u odnosu na republičke organe unutrašnjih poslova Srbije, ustavnim promenama koje su stupile na snagu 1989. godine Vojvodina i Kosovo su dovedeni u sasvim podređen položaj u odnosu na Srbiju. Ukratko, tokom celog razdoblja kojim se bavi ovaj izveštaj Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije je bilo glavni organ unutrašnjih poslova u Srbiji, pa time i u Vojvodini i na Kosovu, a Služba državne bezbednosti Republike Srbije je bila glavna služba državne bezbednosti.

59. Dana 14. jula 1992. godine Savezna skupština imenovala je Pavla Bulatovića za saveznog ministra unutrašnjih poslova.⁹² On je na toj funkciji zamenio Petra Gračanina, koji je bio savezni sekretar unutrašnjih poslova od 1989. godine.

60. Osim Pavla Bulatovića, još jedna osoba iz Saveznog sekretarijata za unutrašnje poslove biće značajna za Službu državne bezbednosti u Srbiji. Reč je o Mihalju Kertesu. Prema informacijama o njegovoj penziji, Kertes je u SSUP-u bio zaposlen od 1. aprila 1992. do 28.

⁸⁸ Odluka o izboru predsednika Savezne Republike Jugoslavije, 15. jun 1992. godine, *SLSRJ*, br. 12/92 (0605-9174-0605-9174).

⁸⁹ Odluka o izboru predsednika Savezne vlade, 14. jul 1992. godine, *SLSRJ*, br. 22/92 (0605-9175-0605-9175).

⁹⁰ Odluka o izboru predsednika Savezne vlade, 2. mart 1993. godine, *SLSRJ*, br. 9/93 (0605-9185-0605-9185).

⁹¹ Odluka o izboru predsednika Savezne Republike Jugoslavije, 25. jun 1993. godine, *SLSRJ*, br. 32/93 (0605-9187-0605-9187).

⁹² Odluka o izboru predsednika Savezne vlade, 14. jul 1992. godine, *SLSRJ*, br. 22/92 (0605-9175-0605-9175).

avgusta 1992. godine.⁹³ Prema službenoj zabeleški iz jula 1992. godine, Kertes je u tom trenutku bio na funkciji pomoćnika saveznog sekretara za unutrašnje poslove.⁹⁴ Kertes je kasnije radio za Vladu Srbije, a onda je preuzeo Saveznu upravu carina. Kertes je bio poznat kao osoba koja uživa poverenje predsednika Slobodana Miloševića.⁹⁵

61. Shodno članu 44 Zakona o državnoj upravi, donetog u aprilu 1992. godine, ministar je bio odgovoran za obezbeđenje efikasnog i zakonitog obavljanja poslova u svom ministarstvu.⁹⁶ Shodno članu 45, sličnu odgovornost su imali i funkcioneri koji rukovode organizacionim jedinicama u sastavu ministarstva.⁹⁷

62. Dana 18. oktobra 1992. godine radnici MUP-a Srbije zauzeli su sedište SSUP-a u Beogradu, pravdajući taj postupak neraščišćenim imovinsko-pravnim sporom. Dana 2. novembra 1992. godine Savez za usaglašavanje stavova o državnoj politici održao je sastanak kako bi razmotrio “ugrožavanje ustavnog poretka Savezne Republike Jugoslavije”.⁹⁸ Ministar Pavle Bulatović opisao je preuzimanje zgrade i napomenuo, između ostalog, da se na radnike SDB SSUP-a vrši pritisak da pređu na rad u SDB Republike Srbije.⁹⁹ Bulatović je izrazio zabrinutost zbog posledica koje bi to preuzimanje moglo da ima za vladavinu prava u zemlji. Predložio je da se situacija razreši ili povratkom u prethodno stanje ili tako što će se obrazovati komisija koja će proučiti stanje u službama državne bezbednosti i predložiti dalje mere. Savet je zaključio da savezni i srpski ministar za unutrašnje poslove treba da se sastanu u roku od tri dana i sporazumeju o funkcionisanju SDB-a SSUP-a.¹⁰⁰

63. U intervjuu koji je objavljen u *Politici* 22. novembra 1992. godine Ćosić je komentarisao krizu u vezi sa SDB-om SSUP-a.

Republičko ministarstvo unutrašnjih poslova sa “imovinsko-pravnim” razlogom, kako sam već rekao, uzurpiralo je zgradu i tehničku bazu Saveznog ministarstva unutrašnjih poslova i faktički ukinulo saveznoj državi Službu državne bezbednosti. Savezna vlada i savezna država lišene su jedne od svojih osnovnih ustavnih funkcija. Ako se do 24. novembra, datuma koji je sud odredio, ne reši taj “imovinsko-pravni spor” i time omogući ponovno uspostavljanje Savezne službe državne bezbednosti i funkcionisanje čitavog ministarstva, obratiću se Saveznoj skupštini s predlogom da razmotri ugroženost ustavnog poretka zemlje.¹⁰¹

⁹³ Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje, Uverenje o penziji – Mihalj Kertes, 30. septembar 2009. godine (Y035-0407-Y035-0407).

⁹⁴ SSUP, Kabinet saveznog sekretara, Službena zabeleška, 3. jul 1992. (Y035-0833-Y035-0841). V. takođe rukom pisanu belešku od 2. jula 1992. godine (Y035-0842-Y035-0847, na Y035-0844).

⁹⁵ Pokrajinski SUP Vojvodine, Odeljenje Službe državne bezbednosti, Informacija, 20. maj 1991. godine (Y037-1627-Y037-1650).

⁹⁶ Član 44, Zakon o državnoj upravi, *SGRS*, br. 20/92; Zakon o izmenama i dopunama Zakona o državnoj upravi, *SGRS*, br. 48/93 (0291-0271-0291-0279, na 0291-0274).

⁹⁷ Član 45, Zakon o državnoj upravi, *SGRS*, br. 20/92; Zakon o izmenama i dopunama Zakona o državnoj upravi, *SGRS*, br. 48/93 (0291-0271-0291-0279, na 0291-0275).

⁹⁸ Zapisnik sa sednice Saveta za usaglašavanje stavova o državnoj politici, 2. novembar 1992. godine (0294-3949-0294-3953).

⁹⁹ Zapisnik sa sednice Saveta za usaglašavanje stavova o državnoj politici, 2. novembar 1992. godine (0294-3949-0294-3953, na 0294-3951).

¹⁰⁰ Zapisnik sa sednice Saveta za usaglašavanje stavova o državnoj politici, 2. novembar 1992. godine (0294-3949-0294-3953, na 0294-3952). V. takođe poslednju stranu tog dokumenta u vezi s paravojnim formacijama u Srbiji.

¹⁰¹ Dobrica Ćosić, “Očekujem da izbori uvedu vladavinu više stranaka”, *Politika*, 22. novembar 1992. godine (0423-1820-0423-1822, na 0423-1822).

64. U svojim memoarima bivši predsednik SRJ Dobrica Ćosić prisetio se da je bio na putu za Švajcarsku kako bi učestvovao na diplomatskim pregovorima kad su ga obavestili o zauzimanju zgrade SSUP-a.

Zaprepašćen sam Miloševićevim činom, koji je izvršio u nedelju po podne [18. oktobar 1992], dok sam bio na putu za Ženevu. Njegova policija nasilno je ušla u zgradu Saveznog ministarstva unutrašnjih poslova i prostorije Službe državne bezbednosti, razoružala policajce, preuzela obavestajnu tehniku, dokumentaciju, arhivu i savezne službenike izbacila napolje. Savezna država je ostala bez Službe državne bezbednosti, čime je lišena jedne od osnovnih ustavnih funkcija. Požarevački despot [to jest, Milošević] izvršio je ovaj puč kada Panić i ja nismo bili u zemlji. Šta smeru taj čovek? Ovaj rušilački čin prema saveznoj državi izvršen je pod komandom šefa SDB Srbije, a sa znanjem načelnika Generalštaba i KOS-a [kolokvijalni naziv za kontraobavestajnu službu JNA]. Taj događaj je u svetu dobio veliki publicitet i drastično oslabio Panićev i moj autoritet u zemlji i inostranstvu.

Pozvao sam Ljubu Tadića da se posavetujem s njim šta da činim. On smatra da je Milošević ovom uzurpacijom Službe državne bezbednosti istupio iz oblasti legitimiteta i da treba da pokrenem vojsku u odbranu ustavnog poretka zemlje.

Sutra ću posetiti Generalštab i čuti generale. Reći ću im da Milošević ruši saveznu državu i da je državni i nacionalni interes da taj uzurpator ode s dužnosti predsednika Srbije. Videću da li su generali spremni da me podrže.¹⁰²

65. Ćosić je takođe prepričao svoje iskustvo sa sednice održane 2. novembra 1992. godine. Ćosić tvrdi da je preuzimanje SSUP-a naredio Slobodan Milošević. “Milošević preuzima komandu svim mehanizmima vlasti”, napisao je Ćosić.¹⁰³

66. Nakon njegovog opoziva i uklanjanja iz predsedništva SRJ, Ćosić početkom juna 1993. godine još jednom pominje događaje iz oktobra 1992. godine. Nakon što je naveo dugačak spisak događaja, od kojih je “likvidiranje savezne Službe državne bezbednosti” bio tek jedan, Ćosić zaključuje da je “[s]avezna država, ako je uopšte država, praktično [...] pod protektoratom Slobodana Miloševića i Vlade Srbije”.¹⁰⁴ Ćosić takođe kaže da je njegovo uklanjanje bilo “državni udar preko parlamenta”.¹⁰⁵

67. Mada je SDB SSUP nakon oktobra 1992. godine i dalje postojao na papiru, u praksi je on nakon preuzimanja bio sasvim oslabljen. Već u novembru 1992. godine izmenjen je Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji RDB-a iz januara 1992. godine. U članu 2 Pravilnika iz januara 1992. godine navodi se da je zadatak RDB-a da zaštiti bezbednost “Republike”, to jest Republike Srbije.¹⁰⁶ Članom 1 izmena i dopuna iz novembra 1992. godine član 2 je dopunjen i sada je glasio:

¹⁰² Dobrica Ćosić, *Piščevi zapisi* (Beograd: Filip Višnjić, 2004) (0421-8567-0421-8779, na 0421-8658).

¹⁰³ Dobrica Ćosić, *Piščevi zapisi* (Beograd: Filip Višnjić, 2004) (0421-8567-0421-8779, na 0421-8663).

¹⁰⁴ Izjava Dobrice Ćosića Tanjugu, citirana u Dobrica Ćosić, *Piščevi zapisi* (Beograd: Filip Višnjić, 2004) (0421-8567-0421-8779, na 0421-8766).

¹⁰⁵ “Ćosić: Državni udar preko parlamenta”, *Politika*, 3. jun 1993. godine (0605-9157-0605-9158).

¹⁰⁶ Član 2, Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, januar 1992. godine (0606-0288-0606-0309, na 0606-0290).

Resor obavlja i poslove državne uprave koji se odnose na zaštitu bezbednosti Savezne Republike Jugoslavije i sprečavanje delatnosti usmerene na podiranje ili rušenje Ustavom Savezne Republike Jugoslavije utvrđenog poretka, na teritoriji Republike.¹⁰⁷

68. Dopunjen je i član 3 Pravilnika iz januara 1992. godine, koji se odnosio na kontraobaveštajne, obaveštajne i druge poslove bezbednosti, pa je prostor koji je pokrивao RDB sada uključivao celu teritoriju SRJ.¹⁰⁸ Isto tako, članovima 24, 26, 31, 32, 33, 34, 36 i 37 Pravilnika iz januara 1992. godine obrazovani su centri RDB-a i na teritoriji Vojvodine i Kosova, čime je sprovedena dalja centralizacija unutrašnjih poslova.¹⁰⁹

69. Godine 1994. SRJ je donela Uredbu o obrazovanju saveznih ministarstava i drugih saveznih organa i organizacija, koja je definisala i delokrug rada SSUP-a.¹¹⁰ Međutim, u praksi je SSUP zadržao veoma malo stvarne moći.

70. Struktura Službe državne bezbednosti u razdoblju od 1992. do 1996. godine precizno je prikazana u dijagramu koji su MKSJ-u dostavile srpske vlasti.¹¹¹

VII. Dužnosti koje su obavljali Jovica STANIŠIĆ, Franko SIMATOVIĆ i drugi vodeći ljudi MUP-a Srbije

A. Jovica STANIŠIĆ

71. Jovica STANIŠIĆ je primljen u radni odnos u Službi državne bezbednosti Socijalističke Republike Srbije 1975. godine.¹¹² Dana 15. decembra 1975. godine STANIŠIĆ je počeo da radi kao pripravnik u OSDB Beograd na rok od godinu dana.¹¹³

72. Krajem 1977. godine STANIŠIĆ je unapređen u zvanje inspektora u Upravi Službe državne bezbednosti (USDB) u Beogradu.¹¹⁴ Dana 22. aprila 1980. godine STANIŠIĆ je unapređen u samostalnog inspektora u USDB Beograd s 1. januarom 1980. godine.¹¹⁵

¹⁰⁷ Član 1, Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, 13. novembar 1992. godine (0606-0494-0606-0497, na 0606-0495).

¹⁰⁸ Član 3, Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, januar 1992. godine (0606-0288-0606-0309, na 0606-0291); član 2, Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, 13. novembar 1992. godine (0606-0494-0606-0497, na 0606-0496).

¹⁰⁹ Članovi 24, 26, 31, 32, 33, 34, 36 i 37, Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, januar 1992. godine (0606-0288-0606-0309, na 0606-0300 i 0606-0302-0606-0304).

¹¹⁰ Član 20, Uredba o obrazovanju saveznih ministarstava i drugih saveznih organa i organizacija, *SLSRJ*, 67/94, 14. septembar 1994. godine (0610-6292-0610-6299, na 0610-6293).

¹¹¹ Organizaciona šema Resora državne bezbednosti Ministarstva unutrašnjih poslova Socijalističke Republike Srbije, 1992–1996 (0606-0114-0606-0114).

¹¹² Pismo Jovice STANIŠIĆA OSDB Beograd, primljeno 12. avgusta 1975. godine (0611-1610-0611-1611); OSDB Beograd, Rešenje o prijemu Jovice STANIŠIĆA na rad, 7. novembar 1975. godine (0611-1639-0611-1640).

¹¹³ OSDB Beograd i USDB Beograd su, u različitim razdobljima, bili nazivi za glavnu ispostavu srpskog SDB-a u Beogradu. Između 1975. i 1977. godine OSDB Beograd je preimenovan u USDB Beograd. RSUP SRS, Rešenje o raspoređivanju Jovice STANIŠIĆA na rad u OSDB Beograd u svojstvu pripravnika, 9. decembar 1975. godine (0611-1641-0611-1641).

¹¹⁴ RSUP SRS, Rešenje o prevođenju Jovice STANIŠIĆA u zvanje inspektora, 29. decembar 1977. godine (0611-1651-0611-1651).

73. Od aprila 1983. godine Jovica STANIŠIĆ je radio u sedištu SDB-a Socijalističke Republike Srbije.¹¹⁶

74. Dana 22. aprila 1985. godine Jovica STANIŠIĆ je unapređen u starijeg inspektora u SDB SR Srbije s 1. januarom 1985. godine.¹¹⁷

75. Dana 8. februara 1990. godine Jovica STANIŠIĆ je stekao zvanje savetnika u SDB SR Srbije s 1. januarom 1990. godine.¹¹⁸

76. Dana 6. juna 1990. godine Stanko Radmilović, predsednik Izvršnog veća Skupštine SR Srbije, postavio je Jovicu STANIŠIĆA za pomoćnika sekretara za unutrašnje poslove, koji je istovremeno bio i pomoćnik načelnika Službe državne bezbednosti RSUP-a Republike Srbije.¹¹⁹

77. Dana 31. decembra 1991. godine ministar unutrašnjih poslova Republike Srbije Zoran Sokolović postavio je STANIŠIĆA za načelnika Službe državne bezbednosti Republike Srbije.¹²⁰ On je na toj funkciji ostao do 27. oktobra 1998. godine. Dana 31. decembra 1991. godine Jovica STANIŠIĆ je postavljen i za pomoćnika ministra unutrašnjih poslova.¹²¹

78. Dana 21. maja 1994. godine potpredsednik Vlade Republike Srbije Slobodan Babić ponovo je postavio Jovicu STANIŠIĆA za pomoćnika ministra unutrašnjih poslova.¹²²

79. Dana 27. oktobra 1998. godine Radio Beograd je objavio da je Jovica STANIŠIĆ smenjen s dužnosti načelnika RDB-a.¹²³ Sutradan je STANIŠIĆ dao izjavu za javnost o svom odlasku iz RDB-a:

Povodom Odluke Vlade Srbije o mom razrešenju sa dužnosti načelnika Službe državne bezbednosti Republike Srbije izjavljujem sledeće: Na toj dužnosti sam bio sedam godina – od 1991. do 1998. godine, u zamršenim istorijskim, spoljnopolitičkim i nacionalnim prilikama. Služba je pod mojim rukovodstvom delovala u skladu sa ustavnim i zakonskim ovlašćenjima, a pod stalnom pravnom kontrolom Vrhovnog suda Srbije. Služba je svoj rad i odgovornost koja iz toga proizlazi vezivala prevashodno za instituciju predsednika Srbije. Hoću da verujem da će i u budućnosti, koja nije oslobođena od pretnji nacionalnoj bezbednosti, ona svoju delatnost obavljati na principima koje sam uvažavao i kojima sam služio.¹²⁴

¹¹⁵ RSUP SRS, Rešenje kojim se utvrđuje da Jovica STANIŠIĆ stiče zvanje samostalnog inspektora, 22. april 1980. godine (0611-1656-0611-1656).

¹¹⁶ RSUP SRS, Rešenje o raspoređivanju Jovice STANIŠIĆA za vršenje poslova i zadataka u SDB RSUP-a SRS, 12. april 1983. godine (0611-1668-0611-1668).

¹¹⁷ RSUP SRS, Rešenje kojim se utvrđuje da Jovica STANIŠIĆ stiče zvanje starijeg inspektora, 22. april 1985. godine (0611-1608-0611-1608).

¹¹⁸ Rešenje kojim se utvrđuje da Jovica STANIŠIĆ stiče zvanje savetnika, 8. februar 1990. godine (0608-2101-0608-2101).

¹¹⁹ Rešenje o postavljenju pomoćnika republičkog sekretara za unutrašnje poslove, 6. jun 1990. godine (0606-0516-0606-0516).

¹²⁰ Rešenje o postavljenju Jovice STANIŠIĆA za načelnika SDB-a Republike Srbije, 31. decembar 1991. godine (0606-0519-0606-0519); Rešenje o postavljenju pomoćnika ministra unutrašnjih poslova, 31. decembar 1991. godine, *SGRS*, br. 80/91, 31. decembar 1991. (0363-4048-0363-4049, na 0363-4048).

¹²¹ Rešenje o postavljenju Jovice STANIŠIĆA za pomoćnika ministra unutrašnjih poslova, 31. decembar 1991. godine (0606-0517-0606-0517).

¹²² Rešenje o postavljenju pomoćnika ministra unutrašnjih poslova, 21. maj 1994. godine (0606-0518-0606-0518).

¹²³ Dejan Anastasijević, "Noć dugih ušiju", *Vreme*, 31. oktobar 1998. godine (0610-5671-0610-5671).

¹²⁴ Citirano u Dejan Anastasijević, "Noć dugih ušiju", *Vreme*, 31. oktobar 1998. godine (0610-5671-0610-5671).

80. U dostavljenom personalnom dosijeu Jovice STANIŠIĆA nema nijednog dokumenta u vezi s tim otpuštanjem. Mada STANIŠIĆ nakon oktobra 1998. godine više nije bio na čelu RDB-a, njegov radni odnos u RDB-u zvanično je prestao tek 31. jula 2000. godine na osnovu rešenja od 20. juna 2000. godine.¹²⁵ Dana 17. jula 2000. godine MUP Srbije je potvrdio da je STANIŠIĆ stekao uslove za odlazak u pre vremenu penziju, napunivši 24 godine, 7 meseci i 3 dana radnog staža.¹²⁶ Dana 1. avgusta 2000. godine MUP Srbije poklonio je STANIŠIĆU pištolj marke "herstal" kalibra 9 mm u znak zahvalnosti za njegov rad.¹²⁷ Dana 25. avgusta 2000. godine MUP Srbije izdao je potvrdu o STANIŠIĆEVOJ penziji i dodelio mu otpremninu.¹²⁸

B. Franko SIMATOVIĆ

81. Franko SIMATOVIĆ podneo je molbu za rad u Službi državne bezbednosti SR Srbije 1978. godine.¹²⁹ Dana 28. juna 1978. godine Franko SIMATOVIĆ je predložen za radno mesto operativnog radnika u USDB Beograd u svojstvu pripravnika počev od 1. jula 1978. godine.¹³⁰ Godinu dana kasnije SIMATOVIĆU je istekao pripravnčki staž i on je stekao status zaposlenog radnika.¹³¹ Od 1. jula 1979. godine SIMATOVIĆ je imao čin mlađeg inspektora u USDB Beograd.¹³²

82. Sa 1. julom 1984. godine SIMATOVIĆ je unapređen u inspektora u USDB Beograd.¹³³

83. Dostupni upitnici za ocenjivanje rada Franka SIMATOVIĆA iz osamdesetih godina prošlog veka pokazuju da je on radio u Drugom sektoru USDB-a Beograda, čiji je glavni zadatak bio praćenje neprijateljske emigracije i delatnosti obaveštajnih agencija zemalja članica NATO-a.¹³⁴

84. Dana 18. decembra 1989. godine sekretar za unutrašnje poslove SR Srbije Radmilo Bogdanović uputio je određen broj radnika SDB-a iz cele Srbije na ispomoć kolegama na Kosovu. Franko SIMATOVIĆ je bio jedan od radnika USDB-a Beograd koji su bili poslani na Kosovo.¹³⁵ Iz upitnika za ocenjivanje rada Franka SIMATOVIĆA za 1990. godinu vidi se da je on tada radio kao operativni radnik USDB Beograd, ali da je celu tu godinu bio na radu u OSDB-u Peć.¹³⁶

¹²⁵ Rešenje o prestanku radnog odnosa, 20. jun 2000. godine (0608-2113-0608-2114).

¹²⁶ Uverenje o radnom stažu, 17. jul 2000. godine (0608-2118-0608-2118).

¹²⁷ Rešenje o dodeli pištolja Jovici STANIŠIĆU, 1. avgust 2000. godine (0608-2121-0608-2121).

¹²⁸ Potvrda o penziji, 25. avgust 2000. godine (0608-2119-0608-2119); Rešenje o otpremnini (0608-2120-0608-2120).

¹²⁹ Franko SIMATOVIĆ, Molba Kadrovskoj službi SDB Beograd, 10. februar 1978. godine (0608-1545-0608-1546).

¹³⁰ USDB Beograd RSUP-u SR Srbije, Odeljenje za kadrove, 28. jun 1978. godine (0608-1566-0608-1567).

¹³¹ RSUP SRS, Uverenje da je Franko SIMATOVIĆ radnik USDB Beograd, 28. jun 1979. godine (0611-1757-0611-1757).

¹³² USDB Beograd, Rešenje kojim se utvrđuje da Franko SIMATOVIĆ stiče zvanje mlađeg inspektora, 2. oktobar 1979. godine (0611-1759-0611-1759).

¹³³ RSUP SRS, Rešenje kojim se utvrđuje da Franko SIMATOVIĆ stiče zvanje inspektora, (datum delimično nečitak) 1984. (0611-1770-0611-1770).

¹³⁴ Godišnji upitnici za ocenjivanje rada Franka SIMATOVIĆA (0608-1629-0608-1658).

¹³⁵ Rešenje sekretara za unutrašnje poslove SR Srbije Radmila Bogdanovića (0608-1585-0608-1585).

¹³⁶ Godišnji upitnik za ocenjivanje rada Franka SIMATOVIĆA, 5. mart 1991. godine (0608-1629-0608-1630).

85. Dana 8. januara 1991. godine Franko SIMATOVIĆ je postavljen, sa 15. decembrom 1990. godine, za starijeg inspektora u Drugom odeljenju USDB-a Beograd.¹³⁷ U rešenju se navodi da se SIMATOVIĆ raspoređuje na zadatke i poslove iz člana 42, redni broj 18, u Drugom odeljenju USDB-a Beograd, na mesto šefa odseka zaduženog za praćenje delatnosti obaveštajnih službi Sjedinjenih Američkih Država.¹³⁸

86. Dana 18. marta 1992. godine doneto je retroaktivno rešenje u vezi s Frankom SIMATOVIĆEM, koji je u tom trenutku bio šef odseka u Drugom odeljenju Uprave SDB-a u Beogradu.¹³⁹ Iz rešenja se vidi da je SIMATOVIĆ bio na Kosovu na vršenju službene dužnosti u PSUP-a Kosova i Metohije od 12. aprila do 17. oktobra 1991. godine. Međutim, kao što može da se vidi na drugim mestima u ovom izveštaju, SIMATOVIĆ je u to vreme bio aktivan u operacijama koje su se ticale područja pod kontrolom Srba u Hrvatskoj i učestvovao je na sastancima s relevantnim osobama u Beogradu. To retroaktivno rešenje, kao i rešenja koja su istog dana doneta za Dragana FILIPOVIĆA, koji je radio sa SIMATOVIĆEM u Drugom odeljenju USDB-a Beograd, i za Milana Radonjića iz Četvrtog odeljenja USDB-a Beograd, jasno ukazuju na to da su ta rešenja izdata retroaktivno da bi se prikrile tajne aktivnosti.¹⁴⁰

87. Dana 29. aprila 1992. godine načelnik RDB-a Jovica STANIŠIĆ postavio je Franka SIMATOVIĆA na radno mesto zamenika načelnika Druge uprave RDB-a u zvanju starijeg inspektora.¹⁴¹ Dana 30. novembra 1992. godine utvrđena je SIMATOVIĆEVA plata u zvanju starijeg inspektora.¹⁴² Iz upitnika za ocenjivanje radnika za 1992. godinu vidi se da je te godine SIMATOVIĆ radio kao zamenik načelnika Druge uprave RDB-a.¹⁴³ Prema planu RDB-a, u Drugoj upravi je bilo predviđeno ukupno 95 zaposlenih (uključujući i načelnika).¹⁴⁴ Međutim, s obzirom na opštepoznate činjenice u vezi s popunjenošću RDB-a na osnovu godišnjih izveštaja RDB-a, stvarna popunjenost je verovatno bila ispod tog nivoa.¹⁴⁵

88. Dana 12. maja 1993. godine STANIŠIĆ je postavio Franka SIMATOVIĆA za starijeg inspektora u RDB-u. SIMATOVIĆ je postavljen na radno mesto iz člana 7, redni broj 1, Pravilnika o sistematizaciji radnih mesta u MUP-u Srbije, što odgovara radnom mestu specijalnog savetnika.¹⁴⁶ Pravilnik je predviđao šest takvih radnih mesta.¹⁴⁷

¹³⁷ Rešenje kojim se Franku SIMATOVIĆU određuje zvanje starijeg inspektora u USDB Beograd, 8. januar 1991. godine (0608-1586-0606-1586).

¹³⁸ Član 42, redni broj 18, RSUP, SR Srbija, Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, februar 1990. godine (0611-2345-0611-2616, na 0611-2510).

¹³⁹ Rešenje o upućivanju Franka SIMATOVIĆA u PSUP AP Kosova i Metohije, 18. mart 1992. godine (0608-1588-0608-1588).

¹⁴⁰ RDB MUP-a Srbije, Rešenje, 18. mart 1992. godine (0611-1589-0611-1589); RDB MUP-a Srbije, Rešenje, 18. mart 1992. (0637-6910-0637-6910).

¹⁴¹ Rešenje kojim se Franku SIMATOVIĆU određuje zvanje starijeg inspektora, 29. april 1992. (0608-1589-0608-1589); član 11, redni broj 2, Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, 8. april 1992. godine (0606-0310-0606-0351, na 0606-0313).

¹⁴² Rešenje kojim se utvrđuje plata Franka SIMATOVIĆA u zvanju starijeg inspektora, 30. novembar 1992. godine (0608-1590-0608-1590).

¹⁴³ Godišnji upitnik za ocenjivanje rada Franka SIMATOVIĆA, 20. april 1993. godine (0608-1657-0608-1658).

¹⁴⁴ Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, 8. april 1992. (0606-0310-0606-0351, na 0606-0313).

¹⁴⁵ Pregled traženih statističkih podataka za period od 1991. do 1995. godine, bez datuma (1D04-5548-1D04-5550).

¹⁴⁶ Rešenje kojim se Franku SIMATOVIĆU određuje zvanje starijeg inspektora, 12. maj 1993. (0608-1591-0608-1592); član 7, redni broj 1, Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih

89. U pismu koje je Vojislav Cvetković, kao zamenik načelnika RDB-a, poslao Franku SIMATOVIĆU 18. maja 1994. godine SIMATOVIĆ je naveden kao zamenik načelnika Druge uprave RDB-a.¹⁴⁸ SIMATOVIĆ je ostao na toj funkciji barem do januara 1996. godine.¹⁴⁹

90. Dana 27. juna 1994. godine Franko SIMATOVIĆ je unapređen u načelnika Druge uprave RDB-a, a na mestu zamenika načelnika zamenio ga je Dragan Filipović.¹⁵⁰

91. Dana 28. avgusta 1995. godine Franku SIMATOVIĆU je umanjjen koeficijent za obračun plate za mesec avgust 1995. zato što tokom tog meseca nije obavio poslove specijalnog savetnika u RDB-u.¹⁵¹ To rešenje je potpisao Jovica STANIŠIĆ.

92. Dana 5. aprila 1996. godine Franko SIMATOVIĆ je postavljen za inspektora i potvrđen je za specijalnog savetnika u RDB-u.¹⁵² To znači da je on istovremeno bio i pomoćnik načelnika RDB-a.¹⁵³

93. Dana 13. avgusta 1999. godine Franko SIMATOVIĆ je postavljen za samostalnog inspektora i potvrđen je za specijalnog savetnika u RDB-u.¹⁵⁴

94. Dana 7. decembra 1999. godine SIMATOVIĆ je postavljen u čin poručnika i raspoređen je na radno mesto iz člana 8, redni broj 1, Pravilnika o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova od 1. decembra 1999. godine.¹⁵⁵ Do tog pravilnika nije se moglo doći. Međutim, u dokumentu datiranom 31. decembar 1999. godine, u kojem se predlaže da SIMATOVIĆ bude vanredno unapređen u čin kapetana, kaže se da se on nalazi na radnom mestu pomoćnika načelnika RDB-a.¹⁵⁶ Takođe se pominje da je on na tom radnom mestu od 5. aprila 1996. godine. Kao razlog za SIMATOVIĆEVO unapređenje, načelnik RDB-a Radimir Marković je naveo da je on "postigao značajne rezultate i dao izuzetan doprinos u ostvarivanju bezbednosti Republike i njenih građana".¹⁵⁷

poslova, 8. april 1992. (0606-0310-0606-0351, na 0606-0313); Rešenje kojim se utvrđuje plata Franka SIMATOVIĆA u zvanju starijeg inspektora, 12. maj 1993. godine (0608-1592-0608-1592).

¹⁴⁷ Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, 8. april 1992. godine (0606-0310-0606-0351, na 0606-0313).

¹⁴⁸ Pismo Vojislava Cvetkovića, zamenika načelnika RDB-a, Franku SIMATOVIĆU, zameniku načelnika Druge uprave RDB-a, 18. maj 1994. godine (0608-3878-0608-3884).

¹⁴⁹ JATD RDB MUP-a Srbije, Pismo specijalnog savetnika i načelnika Druge uprave RDB-a Franka SIMATOVIĆA zameniku načelnika RDB-a Vojislavu CVETKOVIĆU, 22. januar 1996. godine (0608-7767-0608-7866).

¹⁵⁰ Pismo zamenika načelnika Druge uprave RDB-a Dragana Filipovića načelniku Druge uprave RDB-a Franku SIMATOVIĆU, 27. jun 1994. godine (0608-4554-0608-4555).

¹⁵¹ Rešenje o umanjjenju plate Franka SIMATOVIĆA, 28. avgust 1995. godine (0608-1593-0608-1593).

¹⁵² Rešenje o postavljenju Franka SIMATOVIĆA za inspektora i specijalnog savetnika u RDB-u, 13. avgust 1998. godine (0608-1597-0608-1597).

¹⁵³ Izjava Franka SIMATOVIĆA, 5. mart 2014. godine (CF00-0134-CF00-0160, na CF00-0141).

¹⁵⁴ Rešenje o postavljenju Franka SIMATOVIĆA za inspektora i specijalnog savetnika u RDB-u, 5. april 1996. godine (0608-1594-0608-1594).

¹⁵⁵ Rešenje kojim se Franko SIMATOVIĆ postavlja u čin poručnika, 7. decembar 1999. godine (0608-1538-0608-1538). Činovi poput onih u vojsci uvedeni su u MUP-u Srbije u decembru 1995. godine. Zakon o činovima pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova, *SGRS*, 53/95, 28. decembar 1995. godine (1D06-0187-1D06-0188).

¹⁵⁶ Predlog za vanredno postavljenje Franka SIMATOVIĆA u čin kapetana, 30. decembar 1999. godine (0608-1600-0608-1601).

¹⁵⁷ Predlog za vanredno postavljenje Franka SIMATOVIĆA u čin kapetana, 30. decembar 1999. godine (0608-1600-0608-1601).

95. Dana 7. decembra 2001. godine Franko SIMATOVIĆ stekao je uslove za penziju i njegov radni odnos u RDB-u je prestao.¹⁵⁸ Kako se vidi iz uverenja o penziji koje je SIMATOVIĆU izdato 5. februara 2002. godine, on je u razdoblju od 26. oktobra 1979. do 30. decembra 2001. godine napunio 22 godine, 6 meseci i 2 dana radnog staža.¹⁵⁹ Dana 7. februara 2002. godine SIMATOVIĆ je primio otpremninu u iznosu od 132.059,90 dinara.¹⁶⁰ Dana 26. februara 2002. godine SIMATOVIĆ je potpisao izjavu o čuvanju tajne.¹⁶¹

96. U martu 2014. godine Franko SIMATOVIĆ je dao izjavu Tužilaštvu za organizovani kriminal u Beogradu.¹⁶² SIMATOVIĆ je tada izjavio da je SDB/RDB radio po hijerarhijskim principima subordinacije.¹⁶³ Govoreći o vlastitoj ulozi dok je bio pomoćnik načelnika RDB-a, SIMATOVIĆ je objasnio da su pomoćnici načelnika radili ono što je od njih zahtevao načelnik službe ili što im je dao u zaduženje. Kako je kazao SIMATOVIĆ,

zavisno šta vi dobijete od načelnika službe kao posao to i radite, znači nemate to u opisu radnog mesta kao da ste sada postavljeni, vi ste samo postavljeni kao pomoćnik načelnika službe, a zadatak dobijate ovako kako sam vam rekao. Znači načelnik službe vas zaduži, ja sam bio zadužen za obaveštajni rad za vreme Jovice STANIŠIĆA.¹⁶⁴

C. Drugi najviši službenici Službe državne bezbednosti Republike Srbije

97. Srpske vlasti su dostavile spisak najviših službenika SDB-a od 1990. do 1992. godine.¹⁶⁵ Dostavljen je i sličan spisak najviših službenika RDB-a od 1992. do 1996. godine.¹⁶⁶ U avgustu 2006. godine srpske vlasti su dostavile i spisak najviših službenika RDB-a u razdoblju od 1. januara 1992. do 31. decembra 1995. godine.¹⁶⁷

98. Dana 30. maja 1990. godine Milan Tepavčević je postavljen za pomoćnika načelnika Službe državne bezbednosti u zvanju višeg savetnika.¹⁶⁸ Dana 10. februara 1992. godine Tepavčević je raspoređen na mesto zamenika načelnika SDB-a Republike Srbije u zvanju višeg savetnika.¹⁶⁹ Dana 28. juna 1992. godine Jovica STANIŠIĆ je postavio Tepavčevića na radno mesto zamenika načelnika RDB-a u zvanju višeg savetnika.¹⁷⁰

¹⁵⁸ Rešenje o prestanku radnog odnosa Franka SIMATOVIĆA, 7. decembar 2001. godine (0608-1604-0608-1604).

¹⁵⁹ Uverenje o penziji Franka SIMATOVIĆA, 5. februar 2002. godine (0608-1605-0608-1605). Kao što je već rečeno, SIMATOVIĆ je u radni odnos ušao 1978. godine, ali u penzijski staž vrlo verovatno nije uračunat njegov pripravnički staž.

¹⁶⁰ Rešenje o otpremnini za Franka SIMATOVIĆA, 7. februar 2002. godine (0608-1606-0608-1606).

¹⁶¹ Izjava o čuvanju tajne, 26. februar 2002. (0608-1613-0608-1613).

¹⁶² Republika Srbija, Tužilaštvo za organizovani kriminal, Izjava Franka SIMATOVIĆA, 5. mart 2014. godine (CF00-0134-CF00-0160).

¹⁶³ Republika Srbija, Tužilaštvo za organizovani kriminal, Izjava Franka SIMATOVIĆA, 5. mart 2014. godine (CF00-0134-CF00-0160, na CF00-0141).

¹⁶⁴ Republika Srbija, Tužilaštvo za organizovani kriminal, Izjava Franka SIMATOVIĆA, 5. mart 2014. godine (CF00-0134-CF00-0160, na CF00-0141).

¹⁶⁵ Spisak službenika SDB-a od 1990. do 1992. godine, bez datuma (0611-2333-0611-2338).

¹⁶⁶ Spisak službenika RDB-a od 1992. do 1996. godine, bez datuma (0611-2339-0611-2344).

¹⁶⁷ Rukovodstvo RDB u periodu od 1. januara 1992. do 31. decembra 1995. godine, 6. avgust 2006. godine (0606-0093-0606-0110, na 0606-0110).

¹⁶⁸ RSUP SRS, Rešenje, 30. maj 1990. godine (0606-0522-0606-0522).

¹⁶⁹ Rešenje o raspoređivanju Milana Tepavčevića na mesto zamenika načelnika SDB-a, 10. februar 1992. godine (0606-0520-0606-0520).

¹⁷⁰ Rešenje kojim se Milanu Tepavčeviću određuje zvanje višeg savetnika, 28. jun 1992. godine (0606-0521-0606-0521).

99. Dana 30. maja 1990. godine Ljubomir Ristić je postavljen za pomoćnika načelnika Službe državne bezbednosti u zvanju savetnika.¹⁷¹ Dana 29. aprila 1992. godine Jovica STANIŠIĆ je postavio Ristića na radno mesto pomoćnika načelnika RDB-a u zvanju savetnika.¹⁷²
100. Dana 8. novembra 1990. godine Radosav Lukić je postavljen za pomoćnika načelnika Službe državne bezbednosti u zvanju višeg savetnika.¹⁷³
101. Dana 12. maja 1993. godine Jovica STANIŠIĆ je postavio Dragišu Ristivojevića na radno mesto pomoćnika načelnika RDB-a u zvanju višeg savetnika.¹⁷⁴ Istog dana STANIŠIĆ je postavio i Olgu Rešetar na radno mesto pomoćnika načelnika RDB-a u zvanju višeg savetnika.¹⁷⁵
102. U pismu koje je Vojislav Cvetković, kao zamenik načelnika RDB-a, poslao Franku SIMATOVIĆU 18. maja 1994. godine Cvetković je naveden kao zamenik načelnika Druge uprave RDB-a.¹⁷⁶ Cvetković je ostao na toj funkciji barem do januara 1996. godine.¹⁷⁷
103. Najkasnije 27. juna 1994. godine Franko SIMATOVIĆ je unapređen u načelnika Druge uprave RDB-a, a na mestu zamenika načelnika zamenio ga je Dragan Filipović.¹⁷⁸ Od 30. juna 1997. godine Filipović je bio načelnik Druge uprave RDB-a.¹⁷⁹

D. Radovan Stojičić zvani Badža i Služba javne bezbednosti

104. Kao što je već rečeno, unutrašnji poslovi su bili podeljeni na službu javne bezbednosti i službu državne bezbednosti, koje su morale da međusobno sarađuju u obavljanju poslova i zadataka predviđenih za organe unutrašnjih poslova. Kao što je 1992. godine Služba državne bezbednosti (SDB) u Srbiji transformisana u Resor državne bezbednosti (RDB), tako je i Služba javne bezbednosti transformisana u Resor javne bezbednosti (RJB).
105. Načelnik Službe javne bezbednosti, odnosno Resora javne bezbednosti, u razdoblju od 1991. do 1995. godine bio je Radovan Stojičić zvani Badža. Stojičić je postavljen za pomoćnika ministra unutrašnjih poslova (za javnu bezbednost) Republike Srbije 31. decembra 1991. godine, istog dana kada je i Jovica STANIŠIĆ postavljen za pomoćnika ministra unutrašnjih poslova (za državnu bezbednost).¹⁸⁰
106. Rešenjem ministra unutrašnjih poslova, posebne jedinice milicije (PJM) obrazovane su 12. maja 1992. godine, a juna 1993. godine imale su oko 3.000 pripadnika.¹⁸¹ U junu 1993. godine reorganizovao ih je pomoćnik ministra i načelnik RJB-a Radovan Stojičić. U februaru

¹⁷¹ RSUP SRS, Rešenje, 30. maj 1990. godine (0606-0546-0606-0546).

¹⁷² MUP Srbije, Rešenje, 29. april 1992. godine (0606-0526-0606-0526).

¹⁷³ RSUP Republike Srbije, Rešenje, 8. novembar 1990. godine (0606-0523-0606-0523).

¹⁷⁴ RDB MUP-a Srbije, Rešenje, 12. maj 1993. godine (0606-0524-0606-0524).

¹⁷⁵ RDB MUP-a Srbije, Rešenje, 12. maj 1993. godine (0606-0525-0606-0525).

¹⁷⁶ Pismo Vojislava Cvetkovića, zamenika načelnika RDB-a, Franku SIMATOVIĆU, zameniku načelnika Druge uprave RDB-a, 18. maj 1994. godine (0608-3878-0608-3884).

¹⁷⁷ JATD RDB MUP-a Srbije, Pismo specijalnog savetnika i načelnika Druge uprave RDB-a Franka SIMATOVIĆA zameniku načelnika RDB-a Vojislavu Cvetkoviću, 22. januar 1996. godine (0608-7767-0608-7866).

¹⁷⁸ Pismo zamenika načelnika Druge uprave RDB-a Dragana Filipovića načelniku Druge uprave RDB-a Franku SIMATOVIĆU, 27. jun 1994. godine (0608-4554-0608-4555).

¹⁷⁹ Pismo načelnika CRDB Novi Sad Milovana Popivode načelniku Druge uprave RDB-a Draganu Filipoviću, 30. jun 1997. godine (0609-0283-0609-0283).

1993. godine PJM su prošle borbenu obuku u Bajinoj Bašti, na granici s Bosnom i Hercegovinom.¹⁸²

107. Dana 17. avgusta 1993. godine Stojičić je svim SUP-ovima u Srbiji i Štabu PJM u Prištini poslao depešu u kojoj je naveo da je ministar unutrašnjih poslova 1. avgusta 1993. godine utvrdio novu organizaciju PJM.¹⁸³
108. Radovan Stojičić je unapređen u zamenika ministra unutrašnjih poslova 11. avgusta 1993. godine.¹⁸⁴
109. Kao što će se videti u delu ovog izveštaja koji se bavi entitetima pod kontrolom Srba u Hrvatskoj, Radovan Stojičić je takođe postavljen na funkcije u strukturama tih entiteta.

VIII. Struktura i delovanje Službe državne bezbednosti Republike Srbije

110. U skladu s političkim promenama koje su nastupile raspadom Jugoslavije, proglašavanjem Savezne Republike Jugoslavije i odbacivanjem socijalističkog sistema, pravilnici Službe državne bezbednosti ponovo su prerađeni početkom 1992. godine. Služba državne bezbednosti (SDB) preimenovana je u Resor državne bezbednosti (RDB). U januaru 1992. godine donet je novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova.¹⁸⁵ U aprilu 1992. godine objavljen je novi Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti, kao i opis svih radnih mesta u RDB-u.¹⁸⁶ Dana 13. novembra 1992. godine donet je Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova.¹⁸⁷

¹⁸⁰ Rešenje o postavljenju pomoćnika ministra unutrašnjih poslova, 31. decembar 1991. godine, *SGRS*, br. 80/91, 31. decembar 1991. godine (0363-4048-0363-4049, na 0363-4049). V. takođe RJB MUP-a Srbije, Depeša pomoćnika ministra Radovana Stojičića, 27. maj 1992. godine (0160-2990-0160-2992).

¹⁸¹ RJB MUP-a Srbije, Reorganizacija PJM, 14. jun 1993. godine (1D01-2312-1D01-2313).

¹⁸² RJB MUP-a Srbije, Depeša Radovana Stojičića, 13. februar 1993. godine (0613-3783-0613-3783).

¹⁸³ RJB MUP-a Srbije, Depeša Radovana Stojičića, 17. avgust 1993. godine (0632-1126-0632-1128).

¹⁸⁴ Rešenje o postavljenju zamenika ministra unutrašnjih poslova, 11. avgust 1993, *SGRS*, br. 72/93, 12. avgust 1993. godine (Y008-8918-Y008-8918).

¹⁸⁵ Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, januar 1992. (0606-0288-0606-0309).

¹⁸⁶ Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, april 1992. (0606-0288-0606-0309); Opis sistematizovanih radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, april 1992. godine (0606-0352-0606-0477).

¹⁸⁷ Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, 13. novembar 1992. godine (0606-0478-0606-0493).

111. Shodno članu 2 Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji RDB-a, Resor je obavljao poslove koji se odnose na zaštitu Republike Srbije otkrivanjem i sprečavanjem delatnosti usmerenih na podrivanje ili rušenje ustavom utvrđenog poretka.¹⁸⁸ Mada je i u ovom slučaju odbačena klasno zasnovana terminologija socijalističke Jugoslavije, član 2 je dao veoma standardizovanu definiciju službe državne bezbednosti.

112. Članom 3 Pravilnika bilo je utvrđeno da RDB obavlja i pruža usluge državne bezbednosti vršeći kontraobaveštajne, obaveštajne i druge s tim povezane poslove, a posebno poslove suprotstavljanja ekstremizmu i terorizmu.¹⁸⁹

Kontraobaveštajni poslovi su poslovi prikupljanja obaveštenja, podataka i saznanja o delatnostima stranih obaveštajnih službi, policijsko-bezbednosnih i drugih institucija koje ugrožavaju Ustavom utvrđeni poredak Republike.

Obaveštajni poslovi su poslovi prikupljanja obaveštenja, podataka i saznanja za interese Republike u oblasti politike, privrede, odbrane, bezbednosti, kao i u drugim oblastima od značaja za Republiku. Obaveštajni poslovi su i poslovi prikupljanja obaveštenja, podataka i saznanja o svim oblicima ugrožavanja nacionalne i kulturno-istorijske samosvojnosti Srba koji žive izvan Republike.

Poslovi suprotstavljanja ekstremizmu i terorizmu su poslovi prikupljanja obaveštenja, podataka i saznanja o aktivnostima i delatnostima koje ugrožavaju Ustavom utvrđeni poredak Republike.¹⁹⁰

113. Rečenica u vezi sa zaštitom samosvojnosti Srba koji žive izvan Republike predstavljala je značajan dodatak i proširenje delokruga rada RDB-a. Time se otvorilo pitanje kako će – i u saradnji s kim – RDB nastojati da ispuni taj deo svojih zadataka. Osim toga, zavisno od toga kako je RDB u praksi obavljao taj zadatak, postojala je realna opasnost da on izađe van okvira radnji dozvoljenih Zakonom o unutrašnjim poslovima.

114. Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji RDB-a broj uprava u sedištu promenjen je sa sedam na osam.¹⁹¹ Te uprave definisane su na sledeći način:

- Prva uprava: operativno-instruktorska uprava, obavlja kontraobaveštajne poslove;
- Druga uprava: operativno-instruktorska uprava, obavlja obaveštajne poslove;
- Treća uprava: operativno-instruktorska uprava, obavlja poslove suprotstavljanja ekstremizmu i terorizmu;
- Četvrta uprava: operativno-instruktorska uprava, organizuje i sprovodi pripreme za odbranu i rad Resora u slučaju neposredne ratne opasnosti i u ratu; priprema odgovarajuće priloge za plan odbrane Republike; planira i koordinira poslove

¹⁸⁸ Član 2, Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, april 1992. godine (0606-0288-0606-0309, na 0606-0290).

¹⁸⁹ Član 3, Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, april 1992. godine (0606-0288-0606-0309, na 0606-0290).

¹⁹⁰ Član 3, Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, april 1992. godine (0606-0288-0606-0309, na 0606-0290-0606-0291).

¹⁹¹ Uporedi Organizacionu šemu Službe državne bezbednosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove Socijalističke Republike Srbije, 1990-1991. (0606-0115-0606-0115) i Organizacionu šemu Resora državne bezbednosti Ministarstva unutrašnjih poslova Socijalističke Republike Srbije, 1992-1996 (0606-0114-0606-0114).

zaštite objekata, područja i radnih mesta značajnih za odbranu Republike;
organizuje i sprovodi kriptozastitu i vezu posebnih namena;

- Peta uprava: operativno analitičko-instruktorska uprava, obavlja poslove Resora u vezi sa analiziranjem, izveštavanjem, informisanjem, istraživanjem, dokumentovanjem, evidentiranjem, statističkom i mikrofilmskom obradom i arhiviranjem podataka;
- Šesta uprava: operativno-instruktorska uprava, organizuje i sa drugim upravama sprovodi kontraobaveštajnu zaštitu republičkih organa i ličnosti čija je zaštita od interesa za Republiku;
- Sedma uprava: operativno-tehničko-instruktorska uprava, obavlja poslove u vezi sa istraživanjem, razvojem i primenom operativno-tehničkih sredstava koja Resor koristi u obavljanju poslova;
- Osma uprava: operativna tehničko-instruktorska uprava, obavlja poslove u vezi sa organizacionim uređenjem, kadrovskom osposobljenošću i popunjenošću, materijalno-tehničkom pripremom, kao i druge kadrovske poslove kao što su disciplinski predmeti, upućivanje bezbednosnih i dežurnih oficira i dr.¹⁹²

115. Na čelu RDB-a je bio načelnik, koji je u isto vreme bio pomoćnik ministra unutrašnjih poslova. On je imao svoj kabinet, pomoćnike načelnika, specijalne savetnike, savetnike i zamenika.

116. Van sedišta ministarstva, nekadašnji sektori u većim gradovima i mestima preimenovani su u centre i donekle su teritorijalno reorganizovani. U sastavu centara bili su odeljenja, odseci, operativne grupe i detašmani.¹⁹³

117. U Pravilniku o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti iz 1992. godine dužnosti načelnika RDB-a opisane su na sledeći način:

- rukovodeći radnik u funkciji pomoćnika ministra;
- organizuje vršenje poslova iz delokruga Resora;
- usmerava i usklađuje rad svih organizacionih jedinica Službe;
- odgovoran je za primenu sredstava i metoda Resora;
- priprema i predlaže program rada Resora i stara se o njegovom izvršavanju;
- daje predloge o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta Resora;
- predlaže i druga akta i uputstva iz delokruga Resora;
- organizuje vršenje zadataka i poslova iz delokruga Resora u uslovima vanrednog stanja, neposredne ratne opasnosti i rata;¹⁹⁴

¹⁹² Članovi 13–20, Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, april 1992. godine (0606-0288-0606-0309, na 0606-0295-0606-0296).

¹⁹³ Član 5, Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, april 1992. godine (0606-0288-0606-0309, na 0606-0290).

¹⁹⁴ V. član 5, Zakon o odbrani, *SGRS*, 45/91, 27. jul 1991. godine (0216-2249-0216-2261, na 0216-2249).

- ostvaruje koordinaciju i saradnju Resora sa službom državne bezbednosti u federaciji i republikama, kao i drugim subjektima odbrane i bezbednosti.¹⁹⁵
118. Kao što je opisano u Pravilniku o organizaciji rada SDB-a, delokrug rada SDB-a obuhvatao je vrlo velik broj područja od kojih su samo neka relevantna za svrhu ovog izveštaja.
119. Analizu rada SDB/RDB-a posle 1990. godine najbolje je započeti preispitivanjem periodičnih izveštaja SDB/RDB-a iz tog razdoblja. Više takvih izveštaja je dostavljeno MKSJ-u, ali uglavnom samo u delimičnom i/ili redigovanom obliku. Prvi od tih izveštaja je izveštaj SDB-a o radu u 1990. godini, koji, kako se vidi iz pregleda njegovog sadržaja, obuhvata najmanje 61 stranu, od kojih je MKSJ-u na raspolaganje stavljeno 18.¹⁹⁶ Dostupni su i delimični izveštaji za 1992, 1993, 1994. i 1995. godinu. Osim toga, dostupni su i izvodi iz godišnje “programske orijentacije”, u kojoj su definisane smernice za delovanje SDB-a u narednoj godini, za 1990, 1991, 1993. i 1995. godinu.
120. U SFRJ 1990. godine nije bilo oružanog sukoba, ali te godine se bezbednosna situacija u celoj zemlji dramatično pogoršala, i to se navodi u izveštaju SDB-a. SDB je radio na suprotstavljanju “ekstremizmu” koji je dolazio s različitih političkih strana, a među njima je bio i “srpski nacionalizam”.¹⁹⁷ To se naročito odnosilo na Srbe koji su gajili snažnu naklonost prema nacionalističkoj ideologiji monarhističkog četničkog pokreta iz Drugog svetskog rata. SDB je naveo da su srpski nacionalisti “zloupotrebljavali [...] proces demokratizacije i uspostavljanja višestranačkog sistema u Republici Srbiji. Karakteristično je da je ova grupacija ekstremista u 1990. godini kao sastavni deo svoje ideološke orijentacije usvojila pročetništvo, [...]. Navedeni vid ekstremizma se manifestovao kroz zagovaranja likvidacije političkih protivnika, nasilnog prekrivanja granica u Jugoslaviji, genocida nad pripadnicima drugih naroda, obračuna sa komunistima i borcima, obnove monarhije i totalnog raskida sa svim tekovinama posleratnog perioda”.¹⁹⁸ Ti osećaji nisu iskazivani samo verbalno, o čemu svedoči porast u broju žestokih fizičkih napada. SDB napominje da je zbog “društvenih okolnosti” postupanje prema srpskom nacionalizmu bilo znatno otežano.
121. U izveštaju iz 1990. godine takođe se navodi da je pojačan i “muslimanski ekstremizam”. Suprotstavljanje toj pojavi takođe je bilo znatno otežano zbog promena koje su se desile u Bosni i Hercegovini. Konkretno, muslimanska Stranka demokratske akcije je bila među pobednicima na izborima u Bosni i Hercegovini u novembru 1990. godine, pa je učestvovala u vlasti u toj republici.¹⁹⁹
122. Programska orijentacija za 1991. godinu “zasniva [...] se na bezbednosnoj proceni i odnosima u Jugoslaviji i šire”, a imala je za cilj da osposobi SDB da što efikasnije izvršava svoje zadatke.²⁰⁰ SDB je predvideo da će naročito morati da se usredsredi na stabilizovanje

¹⁹⁵ Opis sistematizovanih radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, april 1992. godine (0606-0352-0606-0477, na 0606-0355).

¹⁹⁶ SDB RSUP, Izveštaj o radu u 1990. godini, januar 1991. godine (0684-0551-0684-0569).

¹⁹⁷ SDB RSUP, Izveštaj o radu u 1990. godini, januar 1991. godine (0684-0551-0684-0569, na 0684-0552).

¹⁹⁸ SDB RSUP, Izveštaj o radu u 1990. godini, januar 1991. godine (0684-0551-0684-0569, na 0684-0559); USDB Beograd, Izveštaj o radu u 1990. godini, 12. januar 1991. godine (Y036-7438-Y036-7442, na Y036-7439).

¹⁹⁹ SDB RSUP, Izveštaj o radu u 1990. godini, januar 1991. godine (0684-0551-0684-0569, na 0684-0560).

²⁰⁰ SDB RSUP, Programska orijentacija Službe državne bezbednosti u 1991. godini, januar 1991. godine (0684-0708-0684-0712, na 0684-0710). V. takođe SDB RSUP, Jedinstvena programska orijentacija Službe državne bezbednosti u 1990. godini, januar 1990. godine (Y034-9606-Y034-9612).

situacije na Kosovu.²⁰¹ I dalje se isticala saradnja s vojnim organima bezbednosti i sa službama državne bezbednosti susednih republika. Isto tako, SDB je planirao da nastavi s redovnim izveštavanjem državnih organa Republike Srbije o svim bezbednosnim pitanjima, ali ipak “znatno selektivnije”.²⁰²

123. Premda ne postoji nijedan godišnji izveštaj za 1991. godinu koji bi obuhvatao celi SDB, postoji godišnji izveštaj USDB-a Beograd.²⁰³ S obzirom na to da je USDB Beograd bio najvažnija ispostava SDB-a van sedišta, njegov godišnji izveštaj u izvesnoj meri pruža uvid u rad celog SDB-a u 1991. godini. Iz izveštaja se vidi da je SDB intenzivno pratio formiranje “stranačkih vojski”, to jest paravojnih grupa koje su formirale novonastale političke stranke, naročito srpske nacionalistički orijentisane stranke.²⁰⁴ U izveštaju se pominju Vuk Drašković, SPO, Srpska garda i SRS. Podatke o situaciji u Hrvatskoj USDB Beograd je prikupljao kako od izbeglica, tako i od dobrovoljaca koji su se vratili iz Hrvatske.²⁰⁵
124. Poput izveštaja o radu SDB-a u 1990. godine, i izveštaj o radu RDB-a za 1992. godinu obuhvata različite vrste “ekstremizma”, uključujući i “srpski ekstremizam”.²⁰⁶ Na početku izveštaja RDB navodi da je njegov rad u 1992. godine bio otežan zbog pokušaja “inofaktora” da ratne sukobe prenesu “iz BiH na teritoriju Republike Srbije” i tako podriju ustavom utvrđeni poredak Republike Srbije.²⁰⁷ RDB je bio zabrinut mogućnošću da se sukobi iz Hrvatske i BiH prenesu u Srbiju, naročito u višenacionalne sredine kao što su Vojvodina, Sandžak (Raška) i Kosovo.²⁰⁸ Osim tih pretnji, postojali su i drugi negativni trendovi, kao što su “ratno profiterstvo” i nezakoniti šverc oružja i municije u graničnom pojasu Srbije u blizini zona sukoba u Hrvatskoj i BiH. Međutim, RDB je procenio da je u najvećoj meri uspešno odgovorio na te izazove.²⁰⁹
125. Krajem 1992. godine najveći broj lica koja su bila predmet “operativne obrade” (OO) RDB-a spadala su u kategoriju “srpski ekstremizam”.²¹⁰ Međutim, tokom 1992. godine RDB nije podnosio krivične ili prekršajne prijave protiv “spoljnih neprijatelja”, nego je takve predmete prosljeđivao Resoru javne bezbednosti (RJB) radi preduzimanja “represivnih mera”.²¹¹ U izveštaju se navodi da su namere srpskih ekstremista koji su bili predmet praćenja RDB-a bile “nasilno menjanje Ustavnog poretka, svrgavanje vlasti, ugrožavanje integriteta zemlje, javnog reda i sigurnosti građana i imovine”.²¹² RDB se naročito bavio javnim

²⁰¹ SDB RSUP, Programska orijentacija Službe državne bezbednosti u 1991. godini, januar 1991. godine (0684-0708-0684-0712, na 0684-0712). V. takođe deo tog istog dokumenta (Y034-9614-Y034-9627).

²⁰² SDB RSUP, Programska orijentacija službe državne bezbednosti u 1991. godini, januar 1991. godine (0684-0708-0684-0712, na 0684-0711).

²⁰³ USDB Beograd, Izveštaj o radu u 1991. godini, 14. januar 1992. godine (Y036-7443-Y036-7460, upor. sa 0684-0784-0684-0800).

²⁰⁴ USDB Beograd, Izveštaj o radu u 1991. godini, 14. januar 1992. godine (Y036-7443-Y036-7460, na Y036-7446).

²⁰⁵ USDB Beograd, Izveštaj o radu u 1991. godini, 14. januar 1992. godine (Y036-7443-Y036-7460, na Y036-7447).

²⁰⁶ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (0684-0570-0684-0593, na 0684-0570A, upor. sa drugom verzijom istog dokumenta u Y036-7363-Y036-7377).

²⁰⁷ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (0684-0570-0684-0593, na 0684-0572).

²⁰⁸ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (Y036-7363-Y036-7377, na Y036-7364; v. takođe Y034-9639-Y034-9644).

²⁰⁹ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (0684-0570-0684-0593, na 0684-0573).

²¹⁰ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (0684-0570-0684-0593, na 0684-0573).

²¹¹ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (0684-0570-0684-0593, na 0684-0574).

²¹² RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (0684-0570-0684-0593, na 0684-0574).

demonstracijama. Posebno je pomenuta Operativna akcija “Tomson”, koja je počela u julu 1991. godine i kojom ćemo se zasebno baviti kasnije u ovom izveštaju.²¹³

126. Izveštaj o radu u 1992. godini govori i o uticaju koji su oružani sukobi u Hrvatskoj i BiH imali na bezbednosnu situaciju u Srbiji. Po mišljenju RDB-a, u BiH se sprovodio “genocid” nad Srbima.²¹⁴ U okviru akcije “Kontakt”, RDB je pratio radio-saobraćaj na području istočne Slavonije, kao i saobraćaj radio-amatera iz Vojvodine s mađarskim radio-amaterima.²¹⁵ Isto tako, u sklopu RDB-ovih aktivnosti “pružena je puna pomoć u svim sredstvima kriptozastite Republici Srpskoj i Republici Srpskoj Krajini, uz uspostavljanje i privremene organizacije kriptozastite radi razmene informacija”.²¹⁶ U izveštaju za 1992. godinu RDB je takođe stavio naglasak na svoju pripravnost za rat.²¹⁷ Iz izveštaja Centra resora državne bezbednosti (CRDB) Beograd o radu u 1992. godini vidljivo je da je i taj centar nastavio da se bavi ekstremizmom među svim nacionalnostima, a najviše je bilo predmeta o srpskom nacionalizmu.²¹⁸
127. U Programskoj orijentaciji RDB-a za 1993. godinu navedeni su glavni prioriteti rada RDB-a, među kojima je bila i saradnja s vlastima RS i RSK.²¹⁹ Što se tiče srpskog ekstremizma, težište je stavljeno na sprečavanje pokušaja protivpravnog osvajanja vlasti u Srbiji kroz izazivanje građanskog rata i formiranje i naoružavanje paravojnih formacija.²²⁰ “Permanentna saradnja” sa RJB-om i Službom bezbednosti VJ treba da doprinese postizanju tog cilja. Kao jedan od prioritetnih zadataka navedena je i zaštita srpskog naroda koji živi van Republike Srbije, pri čemu će se pružati pomoć “srpskom narodu u Republici Srpskoj i Republici Srpskoj Krajini da se efikasno suprotstavi agresiji muslimanskih i hrvatskih snaga”.²²¹ I za praćenje situacije na ratnim područjima u Hrvatskoj i BiH takođe se kaže da će biti “permanentna”.²²²
128. U izveštaju o radu u 1993. godini ističe se da je prioritet stavljen na “zaštitu ukupnog srpskog nacionalnog interesa, kroz ofanzivnu obaveštajnu komponentu rada Službe i pružanja različitih vidova stručne i druge pomoći službama bezbednosti u Republici Srpskoj i Republici Srpskoj Krajini”.²²³ Isto tako, RDB je nastavio da radi na presecanju delovanja ilegalnih paravojnih formacija. U izveštaju se konkretno pominju “Srpska garda”, Srpski četnički pokret

²¹³ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (0684-0570-0684-0593, na 0684-0575).

²¹⁴ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (0684-0570-0684-0593, na 0684-0581).

²¹⁵ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (0684-0570-0684-0593, na 0684-0583).

²¹⁶ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (0684-0570-0684-0593, na 0684-0583).

²¹⁷ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (0684-0570-0684-0593, naročito na 0684-0582-0684-0585).

²¹⁸ CRDB Beograd, Izveštaj o radu u 1992. godini, 18. januar 1993. godine (Y036-7461-Y036-7472, na Y036-7463).

²¹⁹ SDB RSUP, Programska orijentacija Službe državne bezbednosti u 1993. godini, mart 1993. godine (0684-0713-0684-0724); v. takođe verziju istog dokumenta u Y036-7347-7358 i Y034-9629-Y034-9632.

²²⁰ SDB RSUP, Programska orijentacija Službe državne bezbednosti u 1993. godini, mart 1993. godine (0684-0713-0684-0724, na 0684-0720).

²²¹ SDB RSUP, Programska orijentacija Službe državne bezbednosti u 1993. godini, mart 1993. godine (0684-0713-0684-0724, na 0684-0722).

²²² SDB RSUP, Programska orijentacija Službe državne bezbednosti u 1993. godini, mart 1993. godine (0684-0713-0684-0724, na 0684-0722).

²²³ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1993. godini, februar 1994. godine (0684-0594-0684-0626, na 0684-0598, upor. sa drugom verzijom istog dokumenta u Y036-7378-Y036-7397 i Y034-9645-Y034-9652).

(SČP) i Srpska narodna obnova (SNO).²²⁴ U izveštaju za 1993. godinu je uz dotadašnju kategoriju “ekstremizam” dodat i pojam “terorizam”.²²⁵

129. Kao i prethodnih godina, RDB je te pojave pratio među svim etničkim grupama, pa tako i među Srbima. RDB je smatrao da u najvećem broju slučajeva srpski ekstremisti deluju “pod patronatom političkih stranaka”.²²⁶ Posebno su istaknuti Srpski pokret obnove (SPO) i Srpska garda (SG), premda se pominju i SRS i njen SČP. “U nešto manjoj meri” RDB je pratio uspostavljanje veza srpskih ekstremista s “određenim strukturama u RSK i RS na planu nabavljanja i ilegalnog unošenja oružja i vojne opreme, kao i drugih vidova povezivanja”.²²⁷
130. U svom izveštaju RDB navodi da je SČP bio predmet širih represivnih mera. RDB je imao informacije da je SČP učestvovao u vršenju “zločina nad civilnim stanovništvom, ubistva iz niskih pobuda, izvršenih i planiranih terorističkih napada na objekte čiji su vlasnici lica nesrpske nacionalnosti, terorističkog napada na izbeglički kamp u Velikoj Kopašnici, ilegalnog posedovanja oružja i municije”.²²⁸ Zbog tih aktivnosti podneto je 20 krivičnih prijava protiv 36 “ekstremista”, a zbog ilegalnog posedovanja oružja i municije podneto je 9 prijava.
131. U izveštaju u radu RDB-a u 1993. godini se tvrdi da operativna akcija “Tomson” i dalje traje, a pominje se i operativna akcija “Jug”.²²⁹ RDB se naročito angažovao oko aktivnosti ekstremista kojima je cilj bio da destabilizuju nacionalno mešovite sredine u Vojvodini. RDB je imao informacije koje su ukazivale na to da “desno krilo” Srpske pravoslavne crkve pruža pomoć srpskim ekstremistima.²³⁰ RDB je procenio da je 5,2 % od oko 2.500 lica uključenih u “srpski ekstremizam i terorizam” bilo zahvaćeno različitim merama koje su RDB-u bile na raspolaganju, kao i da je rad RDB-a u tom sektoru znatno poboljšan u odnosu na 1992. godinu.²³¹ U izveštaju CRDB-a o radu u 1993. godini kaže se da su prikupljena saznanja o mogućem učešću paravojnih formacija u vršenju zločina na ratom zahvaćenim područjima, a konkretno se pominju “Žute ose”.²³²
132. U delu izveštaja RDB-a za 1993. godinu u kom se govori o operativno-tehničkim sredstvima pominje se tehnička pomoć u oblasti veza sa ciljem povezivanja “lokacija JATD”.²³³ Taj podatak se odnosi na Jedinicu za antiterostička dejstva, o kojoj će biti više reči kasnije u ovom izveštaju.
133. Što se tiče stručnog osposobljavanja i usavršavanja kadrova, kao i izveštavanja dežurne službe, RDB je u 1993. godini održavao i podržavao veze s RDB-om Crne Gore, RDB-om RSK i sa Službom nacionalne bezbednosti (SNB) RS.²³⁴

²²⁴ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1993. godini, februar 1994. godine (0684-0594-0684-0626, na 0684-0599).

²²⁵ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1993. godini, februar 1994. godine (0684-0594-0684-0626, na 0684-0600).

²²⁶ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1993. godini, februar 1994. godine (0684-0594-0684-0626, na 0684-0610).

²²⁷ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1993. godini, februar 1994. godine (0684-0594-0684-0626, na 0684-0611).

²²⁸ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1993. godini, februar 1994. godine (0684-0594-0684-0626, na 0684-0612).

²²⁹ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1993. godini, februar 1994. godine (0684-0594-0684-0626, na 0684-0612).

²³⁰ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1993. godini, februar 1994. godine (0684-0594-0684-0626, na 0684-0612).

²³¹ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1993. godini, februar 1994. (0684-0594-0684-0626, na 0684-0613).

²³² CRDB Beograd, Godišnji izveštaj za 1993. godinu, 10. decembar 1993. godine (Y036-7473-Y036-7493, na Y036-7483).

²³³ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1993. godini, februar 1994. godine (0684-0594-0684-0626, na 0684-0619).

²³⁴ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1993. godini, februar 1994. godine (0684-0594-0684-0626, na 0684-0625-0684-0626).

134. Izveštaj o radu u 1994. godini sadrži iste kategorije kao i izveštaj o radu u 1993. godini. Na početku izveštaja se kaže je “[u] sklopu realizacije zadataka iz Programске orijentacije za 1994. godinu, Služba [...] i pored otežanih uslova nastavila da daje pun doprinos na zaštiti državnih i nacionalnih interesa van granica Republike Srbije, odnosno SR Jugoslavije, kroz ofanzivnu obavješajnu komponentu rada i kroz pružanje pomoći i saradnje sa službama bezbednosti u Republici Srpskoj i Republici Srpska Krajina”.²³⁵ RDB je takođe prikupljao saznanja o oružanim sukobima u RS i RSK, a pratio je i njihove odnose sa Srbijom.²³⁶
135. U 1994. godini RDB je nastavio da prati “srpski ekstremizam i terorizam”. Na osnovu spiska praćenih grupa i aktivnosti, čini se da je RDB pojam “ekstremizam” i dalje definisao široko, pa su tako u tu kategoriju uvršteni i “nezavisni mediji”.²³⁷ OA “Tomson” i OA “Jug” su nastavljene.
136. Protiv nekih, po proceni RDB-a, “najekstremnijih” pripadnika paravojnih organizacija podnete su krivične prijave nadležnom javnom tužiocu. RDB je pratio delatnosti 35 pripadnika “Belih orlova” uključenih u nezakonite radnje s oružjem u Srbiji i RS. Određena količina oružja je oduzeta, uzeto je 35 izjava, a sačinjena dokumentacija je poslata RJB-u radi preduzimanja mera krivičnog gonjenja.²³⁸ RDB je naveo da je radio na sprečavanju aktivnosti paravojnih grupacija usmerenih na isterivanje i/ili zastrašivanje nesrpskog stanovništva. “Tokom 1994. godine, zbog ekstremističkog ilegalnog delovanja na formiranje, omasovljenje i ilegalnom naoružavanju paravojnih stranačkih organizacija, izvršenih dela ratnih zločina na prostorima RS, izvršenih i planiranih terorističkih napada na lica i objekte vlasništva pripadnika nesrpske nacionalnosti, podnete su 34 krivične prijave, kojima je obuhvaćeno 40 ekstremista”.²³⁹
137. RDB je nastavio da prati ekstremne grupe ne samo zbog njihovih kriminalnih delatnosti, nego i zato što su neke od njih želele da se u Srbiji restaurira monarhija, koja je ukinuta po završetku Drugog svetskog rata.²⁴⁰ Osim toga, neke ekstremne grupe su se protivile naporima koje su vlasti u Srbiji i Saveznoj Republici Jugoslaviji ulagale sa ciljem “okonačanja rata u bivšoj BiH”.²⁴¹

²³⁵ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1994. godini, mart 1995. godine (0684-0627-0684-0666, naročito 0684-0582-0684-0585, na 0684-0633, upor. sa drugom verzijom istog dokumenta u Y036-7398-Y036-7437). Datum na izveštaju o radu RDB-a u 1994. godini predstavlja analitičku anomaliju. Na naslovnoj strani stoji da je izveštaj pripremljen u martu 1994. godine, što nema smisla s obzirom na to da takvi izveštaji najranije mogu da se pojave u januaru godine koja sledi nakon one o kojoj se izveštava. Zato je na naslovnoj strani najverovatnije trebalo da stoji mart 1995. godine.

²³⁶ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1994. godini, mart 1995. godine (0684-0627-0684-0666, naročito 0684-0582-0684-0585, na 0684-0634). V. takođe Y034-9653-Y034-9661.

²³⁷ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1994. godini, mart 1995. godine (0684-0627-0684-0666, naročito 0684-0582-0684-0585, na 0684-0644).

²³⁸ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1994. godini, mart 1995. godine (0684-0627-0684-0666, naročito 0684-0582-0684-0585, na 0684-0645).

²³⁹ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1994. godini, mart 1995. godine (0684-0627-0684-0666, naročito 0684-0582-0684-0585, na 0684-0645).

²⁴⁰ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1994. godini, mart 1995. godine (0684-0627-0684-0666, naročito 0684-0582-0684-0585, na 0684-0646).

²⁴¹ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1994. godini, mart 1995. godine (0684-0627-0684-0666, naročito 0684-0582-0684-0585, na 0684-0646).

138. U 1994. godini RDB je nastavio da saraduje sa službama bezbednosti RS i RSK, a održavao je i sisteme veza u ta dva entiteta.²⁴²
139. Izveštaj o radu RDB-a u 1995. godini pokazao je dalji kontinuitet u radu Službe.²⁴³ Naročito je pomenuta hronično teška ekonomska situacija i raspad RSK, a priliv izbeglica iz RSK izazvao je negativne posledice u Srbiji.²⁴⁴ Prioritetno angažovanje RDB-a u borbi protiv srpskog ekstremizma 1995. godine bilo je usmereno na SČP, Srpsku gardu, SČO, “Bele orlove”, Ravnogorski pokret i Srpski otadžbinski savez.²⁴⁵ Operacije “Tomson” i “Jug” su nastavljene.
140. Iz opisa mera preduzetih u vezi sa srpskim ekstremnim organizacijama vidljivo je da je RDB znao da te organizacije šalju svoje članove da se bore van teritorije Srbije.²⁴⁶ Međutim, mere koje je RDB preduzimao nisu bile usmerene na suzbijanje takvih aktivnosti, nego su bile usredsređene na ilegalni uvoz oružja i municije u Srbiju od strane tih grupa, kao i na opasnost koju su te grupe predstavljale za političke vlasti u Srbiji. RDB je isto pokušavao da spreči srpske paravojne organizacije da ugroze područja u Srbiji u kojima su živele etničke manjine.²⁴⁷
141. Delovi godišnjih izveštaja SDB/RDB-a koji su bili dostupni za analizu ne sadrže nikakve detaljne izveštaje o delovanju SDB/RDB-a van granica Srbije ili Savezne Republike Jugoslavije.

A. Operativna akcija “Pauk”

142. U depeši koju je 2. jula 1991. godine poslao ministru Zoranu Sokoloviću, načelnik SDB-a MUP-a Srbije Zoran Janačković predložio je pokretanje operativne akcije “Pauk”.²⁴⁸ Svrha predložene operativne akcije je bila otkrivanje i onemogućavanje obaveštajnih, terorističkih i drugih delatnosti usmerenih prema Srbima koji su živeli van granica Republike Srbije. Dana 28. juna 1991. godine ministar Sokolović je odobrio tu operativnu akciju.²⁴⁹ U svojoj odluci Sokolović je naveo da će primenu operativnih sredstava i metoda organizovati, koordinisati i voditi Prva uprava. Održavanje veza za posebne namene imalo je da koordiniše i vodi posebno odeljenje u Četvrtoj upravi.
143. Mada je Sokolović naveo da plan operativnog angažovanja i elaborat za održavanje veza čine sastavni deo njegove odluke, oni se ne nalaze u dostupnoj dokumentaciji.
144. Nema nikakvih detaljnih referenci o daljnjem sprovođenju Sokolovićeve odluke.²⁵⁰ Međutim, kako se vidi iz dokumenata citiranih na drugim mestima u ovom izveštaju, očigledno

²⁴² RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1994. godini, mart 1995. godine (0684-0627-0684-0666, naročito 0684-0582-0684-0585, na 0684-0657 i 0684-0661).

²⁴³ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1995. godini, februar 1996. godine (0684-0667-0684-0707). V. takode Y034-9662-Y034-9672.

²⁴⁴ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1995. godini, februar 1996. godine (0684-0667-0684-0707, na 0684-0672). (Da li postoji ikakav dokument o tome da je Arkan 1995. i 1996. godine prisilno regrutovao izbeglice iz RSK ?)

²⁴⁵ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1995. godini, februar 1996. godine (0684-0667-0684-0707, na 0684-0689).

²⁴⁶ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1995. godini, februar 1996. godine (0684-0667-0684-0707, na 0684-0689).

²⁴⁷ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1995. godini, februar 1996. godine (0684-0667-0684-0707, na 0684-0691).

²⁴⁸ Depeša načelnika SDB-a Srbije Zorana Janačkovića, 2. jul 1991. godine (Y037-7707-Y037-7711, na Y037-7707).

²⁴⁹ Depeša načelnika SDB-a Srbije Zorana Janačkovića, 2. jul 1991. godine (Y037-7707-Y037-7711, na Y037-7708-Y037-7709).

²⁵⁰ U izveštaju o radu CRDB Beograd u 1992. godini pominje se “Pauk”. CRDB Beograd, Peto odeljenje, Izveštaj o radu u 1992. godini, 18. januar 1993. godine (0684-0801-0604-0817, na 0604-0808).

je da su pre i nakon jula 1991. godine SDB/RDB Srbije delovali u duhu Sokolovićeve odluke. Takođe ima naznaka za to da su neki od Srba iz Hrvatske koji su istovremeno bili zaposleni u MUP-u RSK i MUP-u Srbije radili u Četvrtoj upravi SDB/RDB MUP-a Srbije.

B. Operativna akcija “Tomson”²⁵¹

145. Kao što smo već videli, Služba državne bezbednosti Republike Srbije je 1990. i 1991. godine s velikom pažnjom pratila pogoršanje bezbednosne situacije u Srbiji i u Jugoslaviji u celini. SDB je bio naročito zabrinut zbog formiranja naoružanih grupa. Dana 23. jula 1991. godine ministar unutrašnjih poslova Srbije Zoran Sokolović je rekao sledeće:

Dramatičan razvoj situacije u zemlji bitno je doprineo raznim pokušajima organizovanja i naoružavanja određenih grupa i zapretio normalnom funkcionisanju institucija pravne države i u Republici Srbiji. Poluilegalno i ilegalno već deluju različiti oblici i nivoi protivustavnog i protivzakonitog organizovanja stranačkih, etničkih i drugih naoružanih grupa. Aktivnosti koje pojedine stranke u suprotnosti sa zakonom preduzimaju na planu upisivanja i naoružavanja “dobrovoljaca” direktno su usmerene na podiranje i rušenje ustavnog poretka u Srbiji, razbijanje JNA i slabljenje odbrambene moći Republike.²⁵²

146. Konkretno su pomenuti “albanski secesionisti” i “muslimanski ekstremisti”, kao i da ima indicija i da se Hrvati i Mađari naoružavaju.²⁵³ Bilo je takođe i pokušaja ometanja mobilizacije koju je sprovodila JNA. “Polazeći od odredbi Zakona o odbrani organi unutrašnjih poslova imaju obavezu da sve aktivnosti na formiranju i delovanju bilo kakvih naoružanih i nenaoružanih grupa onemoguće.”²⁵⁴

147. Iz tih razloga ministar Sokolović je pokrenuo Operativnu akciju (OA) “Tomson”. Formirao je štab koji su činili načelnik SDB-a (rukovodilac štaba), načelnik SJB-a i načelnik Uprave milicije. Štabu je naloženo da preduzme mere i aktivnosti na “razoružanju svih nezakonito naoružanih pojedinaca i grupa i sprečavanju daljeg nelegalnog naoružavanja grupa i pojedinaca i pokušaja stvaranja paravojnih formacija”.²⁵⁵ Naloženo je da se u svim organizacionim jedinicama SDB-a i SJB-a formiraju timovi čiji će isključivi zadatak biti preduzimanje mera i aktivnosti da se postignu ti ciljevi. Timovi su morali da sarađuju sa JNA i TO. Posebna pažnja trebalo je da se posveti Kosovu, Novom Pazaru, Titovom Užicu, Vojvodini i Beogradu, kao i prenošenju oružja i municije preko granica Savezne Republike Jugoslavije. Osim sačinjavanja plana za sprovođenje OA “Tomson”, učesnicima je naloženo da prikupljaju sve relevantne podatke o ekstremistima i njihovim aktivnostima i planovima.

148. U okviru OA “Tomson” vršeno je intenzivno i kontinuirano nadgledanje, praćenje i dokumentovanje, kao i niz drugih aktivnosti, sa ciljem presecanja i sprečavanja “neprijateljske delatnosti militantnih pojedinaca i grupa, usmerenih na ilegalno paravojno organizovanje,

²⁵¹ U dostupnoj dokumentaciji RDB-a ta operativna akcija se ponekad naziva “Tomson”, a ponekad “Tompson”. S obzirom na to da je njeno težište bilo na ilegalnom oružju i municiji, ona je najverovatnije nazvana po automatu marke *Thompson*.

²⁵² MUP Srbije, Zavodjenje Operativne akcije “Tomson”, 23. jul 1991. godine (Y034-5948-Y034-5955). V. takode stenografske beleške sa 5. sednice Vrhovnog saveta odbrane SRJ, 7. avgust 1992. godine (0345-7047-0345-7088, na 0345-7061-0345-7065).

²⁵³ MUP Srbije, Zavodjenje Operativne akcije “Tomson”, 23. jul 1991. godine (Y034-5948-Y034-5955, na Y034-5948-Y034-5949).

²⁵⁴ MUP Srbije, Zavodjenje Operativne akcije “Tomson”, 23. jul 1991. godine (Y034-5948-Y034-5955, na Y034-5949).

²⁵⁵ MUP Srbije, Zavodjenje Operativne akcije “Tomson”, 23. jul 1991. godine (Y034-5948-Y034-5955, na Y034-5949).

uključujući upis dobrovoljaca, vršenje nekih oblika obuke, pokušaja prikupljanja naoružanja i sl”.²⁵⁶

149. Dana 27. maja 1992. godine pomoćnik ministra unutrašnjih poslova Radovan Stojičić odgovorio je na poslaničko pitanje postavljeno u Narodnoj skupštini u vezi s hapšenjem Dragoslava Bokana, vođe “Belih orlova”.²⁵⁷ Bokan je uhapšen u svom stanu u Beogradu zbog nelegalnog posedovanja oružja. Odgovarajući na poslaničko pitanje, Stojičić je objasnio postupanje policije u takvim slučajevima, napomenuvši da je Bokan ilegalno oružje navodno doneo s “ratišta” blizu Okučana i Zvornika i dao ih drugim licima.
150. Dana 8. marta 1995. godine Peta uprava RDB-a zatražila je od CRDB-ova da pripreme izveštaje o “rezultatima i daljim pravcima operativnog rada po OA ‘Tomson’”.²⁵⁸ Izveštaji koje su CRDB-ovi podneli u leto 1995. godine pružaju veoma detaljne podatke o prirodi i obimu paravojnih delatnosti širom Srbije u razdoblju od 1991. do 1995. godine.²⁵⁹
151. Dostupna dokumentacija o paravojnim formacijama u Srbiji odnosi se prvenstveno na one paravojne formacije koje su osnovale nacionalističke političke stranke, uključujući SPO, SRS i SČP. U julu 1995. godine Centar RDB Valjevo se prisetio da su se prve paravojne formacije pojavile 1991. godine “preko dobrovoljaca ili njihovih uključenja u organe unutrašnjih poslova i teritorijalne odbrane, koji su se naoružavali i obučavali u rukovanju vatrenim oružjem, a sve sa ciljem upućivanja na ratna područja u Republiku Hrvatsku”.²⁶⁰ RDB je ocenio da su lica u tim paravojnim formacijama “ekstremisti”. Kad su se s ratišta vraćala u Srbiju, ta lica su često sa sobom donosila oružje i municiju. RDB je primetio da su pojedini pripadnici SČP iz Valjeva “povratkom sa ratišta iz Istočne Slavonije, [...] pokazali [...] poseban interes za magacine i skladišta naoružanja i vojne opreme u Valjevu i okolini, izučavali

²⁵⁶ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (0684-0570-0684-0593, na 0684-0575).

²⁵⁷ RJB MUP-a Srbije, Pismo pomoćnika ministra Radovana Stojičića, 27. maj 1992. godine (0160-2990-0160-2992).

²⁵⁸ Zahtev Pete uprave RDB-a na koji se poziva u CRDB Beograd, Peto odeljenje, “Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 19. jul 1995. godine (0608-1316-0608-1316).

²⁵⁹ V. takođe CRDB Zaječar, “Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, jul 1995. godine (Y035-2882-Y035-2893); CRDB Gnjilane, “Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, jul 1995. godine (0608-1451-0608-1465); CRDB Leskovac, “Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 10. jul 1995. godine (0632-2102-0632-2106); CRDB Prizren, Peta uprava, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 24. jul 1995. godine (0608-1482-0608-1496); CRDB Novi Sad, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 24. jul 1995. godine (Y035-2910-Y035-2935); CRDB Pančevo, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 26. jul 1995. godine (Y035-2936-Y035-2956); CRDB Zrenjanin, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 26. jul 1995. godine (Y035-2957-Y035-2965); CRDB Kraljevo, Peta uprava, “Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 31. jul 1995. godine (Y034-5799-Y034-5809); CRDB Kragujevac, Peta uprava, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 20. jul 1995. godine (Y034-5810-Y034-5847); CRDB Smederevo, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 27. jul 1995. godine (Y034-7550-Y034-7559); CRDB Sremska Mitrovica, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 2. avgust 1995. godine (Y034-5848-Y034-5864); CRDB Vranje, “Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 4. avgust 1995. godine (Y036-7599-Y036-7603); CRDB Niš, “Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 8. avgust 1995. godine (0608-1389-0608-1395); CRDB Subotica, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 30. avgust 1995. godine (Y034-9264-Y034-9278); CRDB Užice, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 19. septembar 1995. godine (Y034-9745-Y034-9808); CRDB Novi Sad, “Delovanje militantnih grupacija sa pozicija srpskog ekstremizma – SČO, Srpska garda, Beli orlovi, Ravnogorski pokret i dr. (Prilog)”, oktobar 1995. (0632-2059-0632-2075).

²⁶⁰ Centar RDB Valjevo, Treći odsek, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 28. jul 1995. godine (Y034-4165-Y034-4190, na Y034-4165).

način obezbeđenja, jačinu jedinica, broj i položaj stražarskih mesta, raspored magacina u skladištima i sl”.²⁶¹

152. RDB je smatrao da paravojne formacije koje se vraćaju s ratišta mogu da ugroze bezbednost. U okviru osnovnog zadatka RDB-a da zaštiti ustavom utvrđeni poredak Republike Srbije, paravojne formacije povezane s političkim strankama predstavljale su potencijalnu pretnju zvaničnim srpskim vlastima. To je naročito bio slučaj s pristalicama SRS-a, “koji su isticali da njihova stranka nije odustala od destabilizovanja političko-bezbednosne situacije i nasilnog preuzimanja vlasti u Republici Srbiji”.²⁶² Situacija u gradovima u Srbiji kao što su Loznica, Valjevo i Šabac, koji se nalaze u graničnom području s istočnom Bosnom, izazivala je posebnu zabrinutost.²⁶³ Osim toga, s obzirom na nacionalnu raznolikost stanovništva u područjima Srbije kao što su Kosovo, Vojvodina i Sandžak, postojala je takođe opasnost da te paravojne formacije ugroze nacionalne manjine. Postojala je čak i opasnost da neki bezobzirniji pripadnici tih paravojnih formacija oružje i municiju koju su prokrijumčarili u Srbiju preprodaju licima albanske nacionalnosti koja su razmišljala o oružanom ustanku ili otcepljenju.²⁶⁴
153. Osim u redovnim izveštajima, RDB je o OA “Tomson” izvestio i u svom godišnjem izveštaju za 1992. godinu. U tom izveštaju se navodi da su među licima praćenim u okviru te operativne akcije bila i “brojna lica iz kriminogenih sredina, sklona fizičkim napadima i zastrašivanjima neistomišljenika, narušavanju javnog reda i mira, čak i agresivnom ponašanju u odnosu na pripadnike OUP”.²⁶⁵
154. U okviru OA “Tomson” RDB je primenjivao sva raspoloživa operativna sredstva i metode, uključujući tajnu kontrolu telefonskih razgovora i druge oblike praćenja i elektronskog prisluškivanja, kao i angažovanje saradnika.²⁶⁶ Pored toga, policija i javni tužilac su primenjivali represivne mere radi oduzimanja ilegalnog oružja i municije i kažnjavanja učesnika u nezakonitim radnjama na teritoriji Republike Srbije. U okviru OA “Tomson” RDB je saradivao s Resorom javne bezbednosti, organima bezbednosti VJ, pravosudnim organima i drugim nadležnim državnim institucijama.²⁶⁷
155. Premda se ratom zahvaćena područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini redovno navode kao glavni izvor nezakonitog oružja i municije, treba naglasiti da RDB u okviru OA “Tomson” očigledno nije uložio naročito velik napor da istraži moguće nezakonite aktivnosti srpskih paravojnih formacija van teritorije Republike Srbije. Govoreći o toku OA “Tomson”, CRDB Sremska Mitrovica je naveo da su paravojne organizacije koje su bile praćene na početku operativne akcije u leto 1991. godine “[s]voju aktivnost (borbena dejstva) usmeril[e] [...] na teritoriju tadašnje Republike Hrvatske (druga polovina 1991. godine), sada RSK –

²⁶¹ Centar RDB Valjevo, Treći odsek, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 28. jul 1995. godine (Y034-4165-Y034-4190, na Y034-4166).

²⁶² Centar RDB Valjevo, Treći odsek, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 28. jul 1995. godine (Y034-4165-Y034-4190, na Y034-4167-Y034-4168).

²⁶³ Centar RDB Valjevo, Treći odsek, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 28. jul 1995. godine (Y034-4165-Y034-4190, na Y034-4168-Y034-4169).

²⁶⁴ Centar RDB Valjevo, Treći odsek, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 28. jul 1995. godine (Y034-4165-Y034-4190, na Y034-4166-Y034-4167).

²⁶⁵ RDB RSUP, Izveštaj o radu u 1992. godini, februar 1993. godine (0684-0570-0684-0593, na 0684-0575).

²⁶⁶ Centar RDB Valjevo, Treći odsek, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 28. jul 1995. godine (Y034-4165-Y034-4190, na Y034-4177-Y034-4178).

²⁶⁷ Centar RDB Valjevo, Treći odsek, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 28. jul 1995. godine (Y034-4165-Y034-4190, na Y034-4180).

Istočna Slavonija. Navedene paravojne formacije činile su grupe lica ekstremnog ponašanja čija brojnost se kretala između 200–300 pripadnika”.²⁶⁸

156. RDB je izrazio veliko nezadovoljstvo zbog, kako se činilo, oklevanja lokalnih organa krivičnog gonjenja u Srbiji da podignu optužnice protiv “srpskih ekstremista”.
157. Međutim, u nekim dokumentima iz OA “Tomson” nalaze se i podaci o takvim navodno nezakonitim aktivnostima. U julu 1995. godine CRDB Beograd je naveo da je Vojin Vučković aprila 1992. godine u ime SČP SRS-a osnovao paravojnu formaciju “Igor Mirković”, poznatiju kao “Žute ose”, koja je delovala naročito na području opštine Zvornik.²⁶⁹ CRDB Beograd je naveo da postoje saznanja da su “Žute ose” počinile “ratni zločin protiv civilnog stanovništva” i da su se bavile pljačkom. Zbog toga su u novembru 1993. godine Vučković i njegov brat Dušan, zvani “Repic”, lišeni slobode.²⁷⁰ Tom prilikom su oduzeti i oružje, municija i plastični eksploziv. CRDB Beograd je obavio informativne razgovore s braćom Vučković, koji su potvrdili da su mučili, silovali i ubijali Muslimane u Zvorniku. “Prema sopstvenoj izjavi, Dušan je tada ‘likvidirao’ oko 50 muslimana.”²⁷¹ Na osnovu tih saznanja protiv dva brata podignuta je optužnica.
158. Radnici Četvrtog odeljenja CRDB Beograd – Obrenovac su od 20. do 22. oktobra 1993. godine boravili u RS u cilju prikupljanja podataka o delovanju paravojskih formacija, posebno “Žutih osa”. Na osnovu prikupljenih podataka ustanovili su da su se “u suštini skoro sve ove formacije bavile više kriminalnom delatnošću no ratovanjem. Izgleda da im je osnovni poriv bio sticanje materijalnih dobara i pribavljanje novca, a najmanje patriotizam i želja da se pomogne srpskom narodu u Bosni.”²⁷²
159. Na 7. sednici VSO jedna od tačaka dnevnog reda je bila “[a]ktivnost paravojskih političkih vojski na teritoriji Jugoslavije”.²⁷³ Na početku sednice general-pukovnik Života Panić je rekao da ta tema spada u delokrug “MUP[-a] Jugoslavije, MUP[-a] Srbije i MUP[-a]

²⁶⁸ CRDB Sremska Mitrovica, “Prilog za izradu teme ‘Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 2. avgust 1995. godine (Y034-5848-Y034-5864, na Y034-5848).

²⁶⁹ CRDB Beograd, Peto odeljenje, “Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 19. jul 1995. godine (Y034-5764-Y034-5798, na Y034-5767-Y034-5768).

²⁷⁰ Izjave Vojina Vučkovića službenim licima MUP-a Srbije, 4. i 5. novembar 1993. godine (0608-0985-0608-0987, Y034-9809-Y034-9810, Y034-9841-Y034-9844); izjava Duška Vučkovića službenim licima MUP-a Srbije, 4. novembar 1993. godine (Y034-5503-Y034-5513); izjava Vojina Vučkovića službenom licu MUP-a Srbije, 4. novembar 1993. godine (Y036-7825-Y036-7830); CRDB Beograd, Četvrto odeljenje, Obrenovac, Službena beleška o aktivnostima Vojina Vučkovića zvanog Žuća, 4. novembar 1993. godine (Y034-5869-Y034-5874); CRDB Beograd, Rešenje kojim se određuje pritvor protiv Dušana Vučkovića zvanog Repić, 5. novembar 1993. (Y034-9837-Y037-9838); CRDB Beograd, Rešenje kojim se određuje pritvor protiv Vojina Vučkovića, 5. novembar 1993. godine (Y034-9839-Y037-9840); CRDB Valjevo, Krivična prijava protiv Dušana Vučkovića i Vojina Vučkovića, 6. novembar 1993. (Y034-9925-Y034-9939); Okružni sud u Šapcu, Zapisnik o ispitivanju okrivljenog, 8. novembar 1993. godine (0040-8552-0040-8558); CRDB Beograd, Potvrda o povraćanju privremeno oduzetih predmeta od Duška i Vojina Vučkovića, 10. novembar 1993. godine (Y034-9845-Y034-9849); Okružni sud u Šapcu, Optužnica protiv Duška Vučkovića i Vojina Vučkovića, 28. april 1994. godine (0040-8511-0040-8516); Okružni sud u Šapcu, Presuda u predmetu protiv Duška Vučkovića i Vojina Vučkovića, 8. jul 1996. godine (0045-1331-0045-1351); Osnovno javno tužilaštvo, Bijeljina, Optužnica protiv Vojina Vučkovića i dr., 13. septembar 1999. godine (0365-8190-0365-8202). V. takode CRDB Valjevo, Informacija, 17. oktobar 1993. godine (Y034-9896-Y034-9904).

²⁷¹ CRDB Beograd, Peto odeljenje, “Rezultati i dalji pravci operativnog rada po OA ‘Tomson’”, 19. jul 1995. godine (Y034-5764-Y034-5798, na Y034-5768-Y034-5679).

²⁷² CRDB Beograd, Četvrto odeljenje, Obrenovac, Službena beleška o aktivnostima Vojina Vučkovića zvanog Žuća, 4. novembar 1993. godine (Y034-5869-Y034-5874, na Y034-5869).

²⁷³ Stenografske beleške sa 7. sednice VSO, 10. februar 1993. godine (0345-7152-0345-7183, na 0345-7152).

Crne Gore”.²⁷⁴ Usledila je rasprava između Slobodana Miloševića i Dobrice Ćosića o tome da li “političke paravojne grupe”, odnosno naoružane grupe koje su osnovale političke stranke u Srbiji, predstavljaju problem ili ne. Radoje Kontić je napomenuo da više nema “MUP[-a] Jugoslavije” (odnosno SSUP-a).²⁷⁵

160. Na 8. sednici VSO u martu 1993. godine raspravljalo se o bezbednosnoj situacija u zemlji i “aktivnost[i] stranačkih paravojnih formacija”. Međutim, VSO nije bio zadovoljan informacijama koje su o toj temi iznete, pa je zatražio da SSUP u saradnji sa MUP-om Srbije i MUP-om Crne Gore pripremi nov materijal.²⁷⁶ Ne zna se pouzdano da li je taj material ikad dostavljen.
161. Na 10. sednici VSO u julu 1993. godine raspravljalo se o paravojnim grupama i njihovom uticaju na VJ. Predsednik Slobodan Milošević je izjavio da je problem paravojnih grupa zajednički izazov za policiju, vojsku, vladu i zakonodavstvo. “Mi u Srbiji imamo mogućnosti da to sprečimo; imamo vrlo jake policijske snage koje to [paravojne grupe] mogu da likvidiraju, ali to moramo da uskladimo do kraja.”²⁷⁷
162. Tokom 1992. i 1993. godine paravojne grupe zvane “Beli orlovi” i Milan Lukić i njegova paravojna jedinica zvana “Osvetnici” delovali su i na teritoriji istočne Bosne i Hercegovine i na teritoriji SRJ.²⁷⁸ Zato te grupe mogu da posluže kao primer za analizu pitanja kako se RDB postavio prema srpskim paravojnim jedinicama koje su delovale u Bosni i Hercegovini.
163. RDB je za “Bele orlove” znao već u aprilu 1992. godine i bio je zabrinut zbog agresivnih namera pripadnika te grupe prema Muslimanima i pripadnicima policije u Priboju.²⁷⁹ Verovalo se da su “Beli orlovi” povezani s političkom strankom SNO i da zagovaraju preduzimanje “najradikalnijih mera, pa i fizičke likvidacije Muslimana”.²⁸⁰ Početkom juna 1992. godine CRDB Užice je prikupio detaljne podatke koji su ukazivali na to da pripadnici te grupe vrše zločine, uključujući i ubijanja – CRDB Užice je upotrebio reč “klanje” – muslimanskih civila u području Višegrada.²⁸¹ Osim toga, pripadnici te grupe su želeli da “prenesu požar rata i u delove SRJ gde žive Muslimani”.²⁸²
164. MUP Srbije je kasnije obavio nekoliko informativnih razgovora s Lukićem.²⁸³ Lukić je izjavio da su on i njegova grupa prošli obuku u Iloku – tada su se zvali “Obrenovačka grupa”. Obuku su držali izvesni “Pupe i Zoran, ‘crvene beretke – knindže’”. Posle toga je Lukićeva

²⁷⁴ Stenografske beleške sa 7. sednice VSO, 10. februar 1993. godine (0345-7152-0345-7183, na 0345-7154).

²⁷⁵ Stenografske beleške sa 7. sednice VSO, 10. februar 1993. godine (0345-7152-0345-7183, na 0345-7156).

²⁷⁶ Zapisnik sa 8. sednice VSO, 12. mart 1993. godine (0113-2411-0113-2413).

²⁷⁷ Stenografske beleške sa 10. sednice VSO, 5. jul 1993. godine (0345-7277-0345-7340, na 0345-7338).

²⁷⁸ CRDB Užice, Delovanje militantnih grupacija sa pozicija srpskog ekstremizma – SČO, Srpska garda, Beli orlovi, Ravnogorski pokret i dr., 17. oktobar 1995. godine (0641-4194-0641-4218, na 0641-4199-0641-4204).

²⁷⁹ CRDB Užice, Službena beleška, 23. april 1992. godine (0641-4145-0641-4146).

²⁸⁰ CRDB Užice, Službena beleška, 24. april 1992. godine (0641-4147-0641-4148).

²⁸¹ CRDB Užice, Službena beleška, 4. jun 1992. godine (0632-1460-0632-1461, 0641-4149-0641-4149 i 0641-4150-0641-4150); CRDB Užice, Službena beleška, 11. jun 1992. godine (0641-4151-0641-4151); CRDB Užice, Službena beleška, 4. avgust 1992. godine (0641-4152-0641-4152); CRDB Užice, Službena beleška, 24. avgust 1992. godine (0641-4153-0641-4154); CRDB Užice, Službena beleška, 27. avgust 1992. godine (0641-4155-0641-4155 i 0641-4156-0641-4158); CRDB Užice, Službena beleška, 5. oktobar 1992. godine (0641-4159-0641-4159 i 0641-4160-0641-4161).

²⁸² CRDB Užice, Službena beleška, 4. jun 1992. godine (0641-4149-0641-4149).

²⁸³ Izjava Milana Lukića, 27. oktobar 1992. godine (Y034-9863-Y034-9870).

jedinica otišla u Višegrad, gde su se stavili pod komandu SUP-a Višegrad u sastavu TO Višegrad.²⁸⁴ Lukić je izjavio sledeće:

Sa svojom jedinicom učestvovao sam u svim važnijim vojnim operacijama na području Višegrada. Ovo je pravi etnički rat i došao sam na ratište samo sa jednim ciljem, da zaštitim Srbe i srpstvo na tim prostorima. Od dolaska Vinka Pandurovića nalazim se pod njegovom komandom u legalnim jedinicama Republike Srpske. Svojim ličnim primerom uticao sam dosta na spremnost srpskih boraca i lično sam likvidirao veliki broj Muslimana – ekstremista na području Višegrada, za koje se znalo da su maltretirali srpski živalj. U suprotstavljanju muslimanskim borcima sam beskompromisan i za razliku od Srba iz Višegrada, kada sam došao, došao sam spreman da ubijem svakog ko ugrožava srpstvo.²⁸⁵

165. Mada je Lukić u septembru napustio Višegrad, on se u taj grad vratio na poziv lokalnog rukovodstva. Pre toga je sakupio nove dobrovoljce u Zvorniku, Šapcu i Beogradu. Lukić je izjavio da nema veze s otmicom Muslimana iz autobusa u Sjeverinu u oktobru 1992. godine, ali je rekao da čestita onome ko je to uradio.
166. Dana 2. novembra 1992. godine CRDB Užice je podneo izveštaj o informativnom razgovoru s dva izvora koji su tvrdili da je Lukić učestvovao u ubijanju bosanskih Muslimana u Višegradu 22. oktobra 1992. godine.²⁸⁶ Izvori su takođe izvestili o verbalnom sukobu između predsednika Karadžića i oca Milana Lukića, koji je navodno zapretio da će s naoružanim licima pokušati da oslobodi svog sina.
167. U februaru 1993. godine CRDB Užice je izvestio da je grupa od 30 naoružanih lica zaustavila voz koji je saobraćao na relaciji Beograd – Bar i odvela oko 23 lica.²⁸⁷ Verovalo se da je ta akcija delo Milana Lukića. Srbi iz Bosne i Hercegovine koji su bili među odvedenim licima mobilisani su. O sudbini ostalih odvedenih lica ne kaže se ništa.
168. Na 8. sednici VSO, održanoj 12. marta 1993. godine, razgovaralo se o incidentu u Štrpcima. Momir Bulatović je rekao da su vlasti pokušale da plate otkup za ljude koji su kidnapovani iz voza.²⁸⁸ Međutim, oni su svi pobijeni.
169. Bulatović je potom rekao da je Služba državne bezbednosti Crne Gore imala saznanja o tome da Lukić namerava da ubije nekoga, a tada je Slobodan Milošević Bulatoviću upao u reč. Milošević je obavestio VSO da je Lukić uhapšen, a “[v]idećemo šta ćemo dalje”.²⁸⁹ Milošević je rekao da se Lukićevo hapšenje drži u tajnosti, jer postoji namera da se pohvataju još neka takva lica. Milošević je rekao da je Lukić “ubica i zlikovac”, ali je Bulatović izrazio saosećanje za Lukića, rekavši da je on “tragična ličnost”. Nastavljajući, čini se, malopre

²⁸⁴ CRDB Užice, Službena beleška, 2. novembar 1992. godine (Y034-9871-Y034-9878, na Y034-9871).

²⁸⁵ CRDB Užice, Službena beleška, 2. novembar 1992. godine (0607-9118-0607-9121, na 0607-9119).

²⁸⁶ CRDB Užice, Službena beleška, 2. novembar 1992. godine (0607-9114-0607-9117). V. takođe CRDB Užice, Službena beleška, 29. oktobar 1992. godine (0607-9112-0607-9113); CRDB Užice, Službena beleška, 2. novembar 1992. godine (0632-1391-0632-1394); CRDB Užice, Službena beleška, 18. novembar 1992. godine (0641-4164-0641-4165); CRDB Užice, Službena beleška, 2. decembar 1992. godine (0641-4166-0641-4166); CRDB Užice, Službena beleška, 14. decembar 1992. godine (0641-4167-0641-4168); CRDB Užice, Službena beleška, 17. decembar 1992. godine (0641-4169-0641-4171); CRDB Užice, Službena beleška, 8. februar 1993. godine (0641-4172-0641-4173); CRDB Užice, Službena beleška, 22. februar 1993. godine (0641-4174-0641-4175).

²⁸⁷ CRDB Užice, Službena beleška, 4. mart 1993. godine (Y034-9886-Y034-9890 i Y034-9891-Y034-9895).

²⁸⁸ Stenografske beleške sa 8. sednice VSO, 12. mart 1993. godine (0345-7184-0345-7240, na 0345-7221). V. takođe CRDB Užice, Službena beleška, 3. mart 1993. godine (0632-1395-0632-1395); CRDB Užice, Službena beleška, 5. mart 1993. godine (0607-9122-0607-9123); CRDB Užice, Službena beleška, 8. april 1993. godine (0632-1404-0632-1405).

²⁸⁹ Stenografske beleške sa 8. sednice VSO, 12. mart 1993. godine (0345-7184-0345-7240, na 0345-7222).

prekinutu misao, Bulatović je tada rekao da bi bila katastrofa kad bi se grupe kao što su “Beli orlovi” nasilno ponašale u Sandžaku. “To je jedan od najvažnijih elemenata naše državne strategije, tim prije što sa najviših mjesta iz Republike Srpske dolazi ideja da mi organizovano uđemo u etničko čišćenje, što bi bila katastrofa”.²⁹⁰ Bio je to drugi put na toj sednici da je Bulatović pomenuo kako zvaničnici RS, uključujući i predsednika Vlade RS, savetuju “da etnički očistimo Sandžak i da pobijemo Muslimane tamo”.²⁹¹

170. Milošević je rekao da je to za njega novo i da “[s]a takvima mi nemamo šta da razgovaramo”.²⁹² Kasnije tokom sednice Milošević je takođe rekao da je ideja da je SRJ samo za Srbe i Crnogorce, a ne za sve njene građane, isto tako neka vrsta “fašističke ideologije”.²⁹³
171. Dobrica Ćosić je predložio da se o Lukiću i sličnim paravojnim formacijama prikupe relevantni podaci, a general Života Panić je smatrao da to treba da uradi “MUP Jugoslavije” (odnosno SSUP).²⁹⁴
172. Opšte uzevši, čini se da su vlasti bile najviše zabrinute zbog oružja ili municije koje bi Lukić i njegova grupa – i slične paravojne grupe – mogli da donesu iz Bosne i Hercegovine ili Hrvatske u Srbiju. Drugi veliki razlog za zabrinutost je bila pretnja koje su te grupe mogle da predstavljaju za same vlasti.
173. OA “Tomson”, zavedena u julu 1991. godine, zvanično je ukinuta tek u januaru 2006. godine.²⁹⁵

IX. Pojedine jedinice Službe državne bezbednosti MUP-a Srbije

A. Specijalne jedinice MUP-a i/ili JATD

174. Početkom osamdesetih godina prošlog veka, zbog građanskih nemira na Kosovu, SSUP je obrazovao jedinicu specijalne policije u čijem su sastavu bili kadrovi iz cele Jugoslavije. Neki republički sekretarijati za unutrašnje poslove takođe su imali jedinice specijalne policije. Mada je Služba državne bezbednosti Srbije, poput ostalih službi državne bezbednosti u Jugoslaviji, učestvovala u “specijalnim operacijama” – uključujući i operacije van granica SFRJ – sa specijalnim operativnim timovima, te jedinice ne mogu da se uporede s onom vrstom jedinica koje su se u Srbiji pojavile posle raspada Jugoslavije.
175. Istorijat i struktura jedinice (jedinica) specijalne policije SDB-a i RDB-a Srbije u devedesetim godinama prošlog veka pune su nejasnoća. Kao što će se videti u ovom i u sledećim delovima izveštaja, to je u znatnoj meri željeni rezultat konspirativnih koraka koji su preduzeti da bi postojanje i identitet takvih jedinica ostali tajna. Postojanje tih jedinica bilo je u tolikoj meri tajno da po svoj prilici čak ni jugoslovenska vojska – JNA i kasnije VJ – nije bila informisana o postojanju i prirodi tih jedinica.

²⁹⁰ Stenografske beleške sa 8. sednice VSO, 12. mart 1993. godine (0345-7184-0345-7240, na 0345-7222).

²⁹¹ Stenografske beleške sa 8. sednice VSO, 12. mart 1993. godine (0345-7184-0345-7240, na 0345-7210).

²⁹² Stenografske beleške sa 8. sednice VSO, 12. mart 1993. godine (0345-7184-0345-7240, na 0345-7222).

²⁹³ Stenografske beleške sa 8. sednice VSO, 12. mart 1993. godine (0345-7184-0345-7240, na 0345-7223).

²⁹⁴ Stenografske beleške sa 8. sednice VSO, 12. mart 1993. godine (0345-7184-0345-7240, na 0345-7222).

²⁹⁵ BIA, Kabinet Direktora, Odluka o ukidanju Operativne akcije “Tomson”, 17. januar 2006. godine (0632-2021-0632-2022).

176. Ovaj deo izveštaja se oslanja na personalne dosijee radnika jedinice (jedinica) specijalne policije MUP-a Srbije i druge relevantne dokumente. Premda se ovde najvećim delom citiraju samo određeni dokumenti iz tih personalnih dosijea, ti dokumenti su odabrani na osnovu pregleda svih personalnih dosijea koje su srpske vlasti dostavile MKSJ-u.
177. Rekonstrukcija istorijata jedinice (jedinica) specijalne policije SDB-a i RDB-s Srbije mora da započne s obukom koja je u proleće 1991. godine počela u Golubiću, blizu Knina, u Hrvatskoj. Lica koja su prošla tu obuku ne samo da su postala jezgro budućih specijalnih snaga SDB-a/RDB-a, nego su često i sama postala instruktori drugih jedinica u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, a među njima su bile i paravojne jedinice. Kod utvrđivanja datuma za početak tog istorijata treba obratiti pažnju na govor koji je Franko SIMATOVIĆ održao u bazi JSO u Kuli mnogo godina kasnije. Zaželevši dobrodošlicu Slobodanu Miloševiću u Kuli, SIMATOVIĆ je rekao da je JSO ustanovljena 4. maja 1991. godine.²⁹⁶
178. Negde na proleće ili u rano leto 1991. godine u Golubiću blizu Knina obrazovan je centar za obuku policijskih snaga.²⁹⁷ Obuku u tom centru vodio je određen broj lica koja nisu bila iz RSK, između ostalih Danijel Snedden (poznat i pod imenom Dragan Vasiljković, Kapetan Dragan) i Franko SIMATOVIĆ, koji je bio povezan sa Službom državne bezbednosti Srbije.²⁹⁸ U personalnom dosijeu Borjana Vučkovića, jednog od ljudi koji su završili obuku u centru za obuku u Golubiću, kaže se da se jedinica koja je bila na obuci u Golubiću zvala “Jedinica za posebne namene RDB MUP-a Srbije”.²⁹⁹
179. Kolokvijalno su se lica koja su bila na obuci u Golubiću zvala “knindže”, što je amalgam toponima Knin i naziva “nindža”.³⁰⁰ Na konferenciji za štampu održanoj u avgustu 1991. godine Milan Martić je potvrdio da im “Kapetan Dragan” pomaže.³⁰¹ Na toj konferenciji za štampu je izašlo na videlo da su prisustvo i aktivnosti “Kapetana Dragana” u SAO Krajini predmet razmirice između Martića i Milana Babića.

²⁹⁶ Govor Franka SIMATOVIĆA, 4. maj 1997. godine (V000-3533-V000-3533).

²⁹⁷ Spisak lica koja su prva prošla obuku u Golubiću, bez datuma (0280-4323-0280-4328); Ratni put Plašćanske brigade, 1995. (0203-2603-0203-2619, na 0203-2604). U svojoj autobiografiji Davor Subotić kaže da je u Golubiću stigao u aprilu 1991. godine. Autobiografija Davora Subotića, 14. februar 1992. godine (0558-8935-0558-8935); autobiografija Davora Subotića, bez datuma (0706-5697-0706-5697). Obaveštajni izveštaj JNA, maj-jun 1991. (0218-9157-0218-9169, na 0218-9157). V. takođe izjavu Nedeljka Orlića u vezi sa obukom koju je prošao navodno pod vodstvom “Frenkija” i “Fiće” od 10. aprila do 5. maja 1990. godine. Orlić je tu izjavu dao 1993. godine godine i verovatno je mislio na 1991., a ne na 1990. godinu. SUP Knin, Izjava Nedeljka Orlića, 18. mart 1993. godine (0400-4789-0400-4791).

²⁹⁸ Izveštaj Danijela Sneddena “Službi državne bezbednosti”, bez datuma (0113-3710-0113-3712); pismo Dragana Vasiljkovića Sekretaru SUP-a, 27. maj 1991. godine (0280-4583-0280-4584); naredba koju je verovatno izdao Franko SIMATOVIĆ, 16. jun 1991. godine (0113-3707-0113-3707); zapisnik sa sastanka kojem su prisustvovali “Frenki”, “Kapetan Dragan” i drugi, a na kojem se raspravljalo o obuci u Golubiću, 14. jun 1991. godine (0113-3708-0113-3709); Informacija o Danielu Sneddenu, alias “Kapetan Dragan”, 28. avgust 1991. godine (0340-4983-0340-4985). O Kapetanu Draganu v. takođe izveštaj Ratnog štaba opštine Dvor, 23. jul 1991. godine (0207-7616-0207-7616), zapisnik sa sastanka Ratnog štaba opštine Dvor, 24. jul 1991. godine (0207-7620-0207-7624), izveštaj Radio Knina, 31. jul 1991. godine (0113-3911-0113-3919); pismo srpskog ministra odbrane Marka Negovanovića Narodnoj skupštini Republike Srbije, 20. januar 1992. godine (0160-2986-0160-2986); beleška Dragana Vasiljkovića, bez datuma (0113-3713-0113-3713). V. takođe (verovatno vojni) izveštaj o nastavnom centru “Alfa”, bez datuma (R042-0473-R042-0479).

²⁹⁹ Biografija Borjana Vučkovića, bez datuma (0682-1876-0682-1876).

³⁰⁰ Izveštaj Radio Knina, 31. jul 1991. godine (0113-3911-0113-3919, na 0113-3914).

³⁰¹ “Primirje je lažno”, *Borba*, 14. avgust 1991. (0207-7675-0207-7675).

180. Ponekad se iz dokumenata koji se odnose na centar za obuku u Golubiću i na centar za izvođenje obuke s nazivom Šamarica vidi da su ti centri delovali pod okriljem Republike Srbije.³⁰²
181. Tokom leta 1991. godine specijalne jedinice i Služba državne bezbednosti SAO Krajine primale su materijalnu pomoć od MUP-a Srbije. Ta pomoć uključivala je oružje,³⁰³ sredstva veze i motorna vozila.³⁰⁴ Pomoć je takođe pružana u vidu obučavanja policijskih snaga SAO Krajine.³⁰⁵ Kapetan Dragan Vasiljković (poznat i kao Dani[j]el Snedden) bio je jedan od instruktora.³⁰⁶ Treba napomenuti da je Milan Babić javno izjavio da je Dragana u Krajinu doveo Milan Martić, bez Babićevog dopuštenja.³⁰⁷ Još jedna osoba iz Srbije koja je u tom razdoblju odigrala značajnu ulogu u vezi s policijom SAO Krajine bio je Franko SIMATOVIĆ (zvani Frenki). SIMATOVIĆ je učestvovao u vođenju centra za obuku policije u Golubiću blizu Knina, i čini se da je tamo imao rukovodeću ulogu.³⁰⁸ Isto tako, na nekim dokumentima koje su izdale strukture oružanih snaga SAO Krajine SIMATOVIĆEVO ime se navodi među imenima primalaca.³⁰⁹
182. U pismu koje je u oktobru 1991. godine poslao komandi TO Republike Srbije, Dragan Vasiljković je zatražio da se definiše njegov status u vezi s njegovim angažovanjem u nastavnom centru Bujanj Potoku u Beogradu.³¹⁰ U tom pismu Vasiljković je napomenuo da ima “obaveza prema Službi državne bezbednosti Republike Srbije” i da njegovo angažovanje pri TO mora da bude u saglasnosti s tom obavezom.
183. U jednom trenutku između 31. jula i 23. decembra 1991. godine Dragan Vasiljković se sastao s ministrom odbrane Republike Srbije Tomislavom Simovićem.³¹¹ Iz dostupnog dela beležaka s tog sastanka vidi se da su Simović i Vasiljković razgovarali o “Fondu Kapetan Dragan”, dobrotvornoj organizaciji koju se osnovao Vasiljković. Vasiljković je govorio o svom životu i napomenuo je da se u Srbiju vratio na poziv SDB-a. “Sarađivao je sa STANIŠIĆEM i Radmilom Bogdanovićem. [Vasiljković je] [i]mao [...] zadatak da obuči dobrovoljce i da radi u

³⁰² V. takođe naredbu koju je verovatno izdao Franko SIMATOVIĆ, 16. jun 1991. godine (0113-3707-0113-3707); Centar za obuku Šamarica, Pregled stanja, 10. avgust 1991. godine (0419-0150-0419-0150); Zaključci sa sastanka u Centru za obuku Šamarica, 26. avgust 1991. (0217-0903-0217-0903) i Uputstva za daljnji rad, bez datuma (0400-5946-0400-5948).

³⁰³ Izveštaj, u potpisu verovatno Franko SIMATOVIĆ, otprilike 28. jul 1991. godine (0113-3706-0113-3706).

³⁰⁴ Izjava kapetana TO RSK Milenka Sučevića, 7. maj 1992. godine (0281-1437-0281-1437). Deo te opreme poslat je u SAO SBZS.

³⁰⁵ Intervju s Milanom Martićem, *Politika*, 7. jul 1991. godine (0364-6122-0364-6122).

³⁰⁶ “Primirje je lažno”, *Borba*, 14. avgust 1991. godine (0207-7675-0207-7675); beleška koju je potpisao Danjiel Snedden, verovatno jun 1991. godine (0113-3710-0113-3712).

³⁰⁷ Video-snimka konferencije za štampu Milana Babića i Gorana Hadžića u Beogradu, verovatno 31. oktobar ili 1. novembar 1991. godine (V000-2250-V000-2250).

³⁰⁸ Naredba koju je verovatno izdao Franko SIMATOVIĆ, 16. jun 1991. godine (0113-3707-0113-3707); zapisnik sa sastanka na kojem su prisustvovali “Frenki”, “Kapetan Dragan” i drugi, a na kojem se raspravljalo o obuci u Golubiću, 14. jun 1991. (0113-3708-0113-3709); izveštaj “Kapetana Dragana” iz Gline, 19. jul 1991. godine (0280-5122-0280-5122); izveštaj Živojina Ivanovića, 26. jul 1991. godine (0419-2677-0419-2678); Informacija o Danielu Sneddenu, alias “Kapetan Dragan”, 28. avgust 1991. (0340-4983-0340-4985); USDB Beograd, Depeša, 3.(?) april 19?? (Y034-9260-Y034-9263); USDB Beograd, 3. april 1991. godine (Y035-2352-Y035-2354).

³⁰⁹ Štab TO SAO Krajine, 19. jul 1991. godine (0280-6536-0280-6537).

³¹⁰ Pismo Dragana Vasiljkovića, 8. novembar 1991. godine (0290-5836-0290-5836).

³¹¹ Simović je u tom razdoblju bio srpski ministar. Nebojša Rodić i Ljubomir Iv. Jović, *Vlade Srbije, 1805–1996* (Beograd: Službeni glasnik, 1996) i Nebojša Rodić i Ljubomir Iv. Jović, *Vlade Srbije, 1805–1998* (Beograd: Službeni glasnik, 1998) (0610-6424-0610-6431, na 0610-6427).

saradnji sa Martićem i Babićem.”³¹² Navodno zabrinut zbog publiciteta koji je stvoren oko ličnosti “Kapetana Dragana” i zbog opasnosti da se razotkrije uloga SDB-a, Vasiljković se vratio iz Knina u Bor da obučava nove dobrovoljce. Međutim, od tog nije bilo ništa. Vasiljković je zatim otišao u Baranju, ali kad je došao tamo, video je da je tamo glavni Arkan.

184. U depeši od 8. novembra 1991. godine ministar Simović je pomenuo da je s “Draganom Vasiljkovićem, takozvanim kapetanom Draganom”, razgovarao o nedovoljnom broju vojnih obveznika za JNA.³¹³ Simović je bio ubeđen kako treba da iskoristiti Vasiljkovićevu popularnost među dobrovoljcima, pa je odlučio da Vasiljkovića angažuje kao instruktora u nastavnom centru Bujanj Potok. Simović je, međutim, naveo da je došlo do problema, jer Vasiljkoviću nije bilo dozvoljeno da uđe u centar, pa je zatražio da se taj problem reši.
185. Treba napomenuti da je, na osnovu rešenja ministra Bogdanovića od 3. aprila 1991. godine, za Dragana Vasiljkovića (zvanog Daniel Snedden), pre njegovog dolaska u Golubić blizu Knina, zavedena mera elektronskog praćenja.³¹⁴ Tu meru je sprovodilo Drugo odeljenje USDB Beograd, gde je u to vreme radio Franko SIMATOVIĆ. U izveštaju o rezultatima mere praćenja od 12. aprila 1991. godine, koji je potpisao Dragan Filipović, kaže se da je Vasiljković imao kontakte s Nikolom Šainovićem iz Vlade Srbije i s izvesnim Tepavčevićem (ime nepoznato), između ostalih. U izveštaju se isto tako kaže da Vasiljković namerava da se vrati u “Krajinu”, gde je već bio pre toga, i da je Šainović pomogao da se organizuje sastanak između Vasiljkovića i ministra unutrašnjih poslova Radmila Bogdanovića. Vasiljković je u Jugoslaviju došao krajem oktobra 1990. godine, a SDB Srbije je bio zabrinut zbog njegovih kontakata sa SPO, koji je navodno nameravao da nasilno svrgne Miloševića sa vlasti.³¹⁵
186. Dana 13. aprila 1991. godine Franko SIMATOVIĆ, u svojstvu operativnog radnika Drugog odeljenja USDB Beograd, podneo je službenu belešku o kontaktu s Draganom Vasiljkovićem zvanim Danijel Snedden.³¹⁶ SIMATOVIĆ je napisao da je svrha sastanka bila razmatranje daljeg korišćenje Sneddena po planu koji mu je bio predstavljen na prethodnom sastanku. SIMATOVIĆ je izvestio da je Vasiljković “preko svojih veza izanalizirao naše potrebe”, koje su se, čini se, ticale “lakog pešadijskog naoružanja specijalne namene” koje je moglo da se nabavi u Izraelu.³¹⁷ SIMATOVIĆ je izvestio da je u više navrata u toku razgovora pokušao da navede Vasiljkovića da mu da informacije o transportu oružja kroz Bosnu, ali je Vasiljković izbegavao tu temu. SIMATOVIĆ je verovao da je Vasiljković povezan s obaveštajnim službama Izraela, Nemačke, Velike Britanije i Sjedinjenih Država. SIMATOVIĆ je predložio da se Vasiljković tajno privede i ispita o njegovim vezama sa stranim obaveštajnim službama, ali je napomenuo da pre toga treba konsultovati rukovodstvo Druge uprave i rukovodstvo SDB-a.

³¹² Deo beležaka sa sastanka ministra odbrane Republike Srbije Tomislava Simovića i Dragana Vasiljkovića, bez datuma (0290-5948-0290-5949, na 0290-5949).

³¹³ Depeša ministra Tomislava Simovića Komandi 1. vojne oblasti, 8. novembar 1991. (Y034-7328-Y034-7331).

³¹⁴ USDB Beograd, Drugo odeljenje, Izveštaj o rezultatima praćenja Daniela Sneddena, 12. april 1991. godine (0607-6090-0607-6100); MUP Srbije, Rešenje ministra Bogdanovića, 3. april 1991. godine (Y036-1588-Y036-1589).

³¹⁵ USDB Beograd, Drugo odeljenje, Izveštaj o rezultatima praćenja Daniela Sneddena, 12. april 1991. godine (0607-6090-0607-6100, na 0607-6099-0607-6100).

³¹⁶ USDB Beograd, Drugo odeljenje, Službena beleška, 13. april 1991. godine (Y037-0570-Y037-0574).

³¹⁷ USDB Beograd, Drugo odeljenje, Službena beleška, 13. april 1991. godine (Y037-0570-Y037-0574, na Y037-0570).

187. Sredinom aprila 1991. godine Dragan Vasiljković je razgovarao o krijumčarenju oružja kroz Bosnu i Hercegovinu u Hrvatsku.³¹⁸ Iz konteksta razgovora jasno se vidi da se on drži plana koji je iziskivao da se narednih meseci u kratkom roku obavi mnogo posla.
188. Dana 15. avgusta 1991. godine ministar Sokolović produžio je ovlašćenje za tajno prisluškivanje telefona Dragana Vasiljkovića, navodeći njegove veze sa stranim obavешtajnim službama i sa SPO-om kao razlog za produženje te mere.³¹⁹ Zahtev za produženje tajnog prisluškivanja Vasiljkovićeovog telefona podnet je u novembru 1991. godine.³²⁰ U tom predlogu se podseća na Vasiljkovićeve kontakte sa SPO-om, između ostalog i u vezi s“formiranje[m] i naoružavanje[m] paravojsnih formacija, u cilju njihovog angažovanja za rešavanje političkih sukoba u zemlji”.³²¹ Iz tog predloga se vidi da se znalo za Vasiljkovićeovu umešanost u ratni sukob u Hrvatskoj i predloženo je da se mera praćenja primenjuje kao stalna.
189. Baš kao i Jovici STANIŠIĆU, i Draganu Vasiljkoviću je kasnije dodeljena plaketa bezbednosti u znak priznanja za ono što je učinio za RSK.³²² U januaru 1993. godine Vasiljković je doveo “hiljadu dobrovoljaca” u Knin.³²³ SIMATOVIĆ je 1994. godine “Fondu Kapetan Dragan” ustupio Mercedes na korišćenje.³²⁴ SIMATOVIĆ je 1996. godine pomogao Vasiljkoviću da legalizuje jedan komad oružja.³²⁵
190. Po izjavi Franka SIMATOVIĆA, u maju 1991. godine formirana je avio-helikopterska eskadrila, koja je koristila improvizovane aerodrome za transport opreme i u druge svrhe.³²⁶ On je takođe izjavio da je jedinica u septembru 1991. godine prešla u Srbiju, gde je, pre nego što će se uključiti u borbe u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu, restrukturisana i gde je prošla dodatnu obuku.
191. U depeši koju je 28. februara 1992. godine poslao Sektoru SDB-a u Vranju, načelnik SDB-a MUP-a Srbije Jovica STANIŠIĆ zatražio je operativne provere za Stojana Stojanovića i Dragana Đorđevića. Njih dvojica su bili kandidati za “Specijalnu jedinicu MUP Srbije”.³²⁷ STANIŠIĆ nije naveo neko konkretnije ime te jedinice, niti je opisao njeno mesto u sveukupnoj organizacionoj strukturi MUP-a Srbije. Međutim, iz dostupnih dokumenata iz personalnog dosijea Dragana Đorđevića vidi se da je on primljen u JPN i da je učestovao u vojnoj akciji u Bapskoj, u istočnoj Slavoniji.³²⁸ Nije naveden datum njegovog dolaska u jedinicu. Međutim, u jednom kasnijem dokumentu iz Đorđevićevog personalnog dosijea stoji da je on u JPN došao 5.

³¹⁸ USDB Beograd, Drugo odeljenje, Izveštaj o rezultatima praćenja Daniela Sneddena, 15. april 1991. godine (Y034-7332-Y034-7350).

³¹⁹ MUP Srbije, Rešenje ministra Sokolovića, 15. avgust 1991. godine (Y034-4388-Y034-4390).

³²⁰ USDB Beograd, Drugo odeljenje, Predlog za tajnu kontrolu telefonskih razgovora, 6. novembar 1991. godine (Y034-9134-Y034-9137).

³²¹ USDB Beograd, Drugo odeljenje, Predlog za tajnu kontrolu telefonskih razgovora, 6. novembar 1991. godine (Y034-9134-Y034-9137, na Y034-9134).

³²² Spisak lica kojima je dodeljena plaketa bezbednosti, 5. jul, godina se ne navodi (0414-2989-0414-2990).

³²³ Emisija Radio Beograda, 25. januar 1993. godine (Y035-2141-Y035-2141).

³²⁴ MUP Srbije, 17. oktobar 1994. godine (0682-2271-0682-2271).

³²⁵ RDB MUP-a Srbije, Depeša Franka SIMATOVIĆA, 30. januar 1996. godine (0682-2270-0682-2270).

³²⁶ V003-3533, transkript, str. 8.

³²⁷ SDB MUP-a Srbije, Depeša načelnika SDB-a Jovice STANIŠIĆA, 28. februar 1992. godine (0613-1591-0613-1591). V. takođe SDB MUP-a Srbije, depeše Jovice STANIŠIĆA, 28. februar 1992. godine (0608-8394-0608-8394, 0706-5699-0706-5699, 0706-5864-0706-5864, 0706-5745-0706-5745, 0682-2318-0682-2318).

³²⁸ MUP Srbije, JPN, Lični karton pripadnika Jedinice za posebne namene – Dragan Đorđević, bez datuma (0613-1596-0613-1596).

oktobra 1991. godine, znači pre nego što je STANIŠIĆ za njega zatražio operativnu proveru.³²⁹ Za Đorđevića se navodi da je zamenik komandira voda. U jednom drugom dokumentu, takođe od 14. februara 1992. godine, kaže se da je Đorđević komandir Prvog streljačkog odeljenja JPN.³³⁰ Dana 23. februara 1992. godine Đorđević je podneo molbu za prijem u aktivni sastav JPN.³³¹

192. Mile Majstorović je u “jedinicu” došao preko “Fonda Kapetana Dragana” 18. januara 1992. godine.³³² Do marta je saznao da se jedinica zove “Jedinica za posebne namene” MUP-a Srbije. Majstorović je naglasio da se jedinici priključio jer je nacionalista i da ni u kom slučaju nije bio spreman da učestvuje u akcijama protiv drugih Srba. Takođe je izjavio da je na neki način prevaren kad se priključio toj jedinici.
193. Pošto je završio obuku u Golubiću u maju 1991. godine, Dragan Oluić se takođe priključio JPN MUP-a RSK.³³³ Kao pripadnik JPN, Oluić je učestvovao u borbama u Ljubovu, na Plitvicama, u Glini, Kostajnici, severnoj Dalmaciji, Bapskoj i Šaregradu (Pajzošu). Tokom 1992. godine borio se u području Višegrada i Žepe. Dana 21. aprila 1992. godine Oluić je podneo molbu za prijem u JPN MUP-a Srbije.³³⁴ Međutim, u svojoj molbi Oluić je naveo da se u jedinici nalazi još od 28. maja 1991. godine. Taj datum se manje-više poklapa s datumom završetka njegove obuke u Golubiću.

³²⁹ MUP Srbije, JPN, Autobiografija Dragana Đorđevića, 14. februar 1992. godine (0613-1603-0613-1603).

³³⁰ MUP Srbije, JPN, Informacija o Draganu Đorđeviću, 14. februar 1992. godine (0613-1605-0613-1605).

³³¹ MUP Srbije, JPN, Molba Dragana Đorđevića, 23. februar 1992. godine (0613-1608-0613-1608).

³³² Izjava Mileta Majstorovića, 7. mart 1992. godine (0558-8226-0558-8226).

³³³ Autobiografija Dragana Oluića, bez datuma (0558-8502-0558-8502).

³³⁴ MUP Srbije, JPN, Molba Dragana Oluića, 21. april 1992. godine (0558-8509-0558-8509).

194. Slično tome, Davor Subotić u svojoj autobiografiji navodi da je u Golubiću ustanovljena Jedinica za posebne namene (JPN) “RSK”.³³⁵ Pošto je završio obuku, Subotić je učestvovao u borbama “široj RSK”, a potom je otišao na dalju obuku u kamp “Ležimir” na Fruškoj Gori, u Vojvodini, u Srbiji. Subotić je potom – a time se potvrđuje gorepomenuta hronologija događanja u slučaju SIMATOVIĆA – učestvovao u borbama u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu, a posle toga odlazi na planinu Ozren, u Bosni i Hercegovini, gde se borio u operaciji “Koridor” kod Doboja, Bosanskog Šamca i u okolnim mestima. Od januara 1993. godine Subotić je bio angažovan u operacijama kod Višegrada i Žepe u Bosni i Hercegovini.
195. U nedatiranom dokumentu pronađenom u nekoliko personalnih dosijea nalazi se spisak 55 lica koja su imala legitimacije MUP-a Krajine. Na tom spisku nalaze se imena mnogih osoba koje su od proleća 1991. nadalje bile pripadnici različitih jedinica koje su pod okriljem MUP-a Srbije deistvovala u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.³³⁶
196. Od decembra 1991. godine MUP Srbije je imao specijalnu jedinicu milicije u Ležimiru; među njenim pripadnicima bio je određeni broj onih koji su prošli obuku u Golubiću, a njihov komandir je bio Živojin Ivanović.³³⁷ Postojanje te jedinice još uvek se držalo u tajnosti, pa ni redovna policija u tom području nije bila obavještena o njoj. Zato je Ivanović, kad je nekoliko pripadnika njegove jedinice nastradalo od mine na IKM Pajzoš kod Iloka, imao teškoća s policijom sve dok nije pomenuo ime Jovice STANIŠIĆA, koga je netačno nazvao republičkim sekretarom za unutrašnje poslove.³³⁸
197. Na osnovu autobiografija pripadnika jedinice kao što su Davor Subotić i Dragan Olučić može se zaključiti da je JPN SAO Krajine, odnosno MUP-a RSK, bila jedinica MUP-a Srbije ili

³³⁵ Autobiografija Davora Subotića, bez datuma (0706-5697-0706-5697).

³³⁶ Spisak ljudstva koji poseduju legitimacije MUP-a Krajine, bez datuma (0706-4888-0706-4889). Od kadrova navedenih u tom dokumentu, personalni dosijei MUP-a Srbije ili pojedini kadrovski dokumenti MUP-a Srbije postoje za ova lica: Živojin Ivanović (0609-0281-0609-0281), Radojica Božović (0609-0174-0609-0174), Vasilije Mijović (0609-0292-0609-03332), Borislav Kovačević (0681-9393-0681-9410), Dragiša Grujić (0706-4930-0706-4981), Budimir Zečević (0706-5853-0706-5887), Perica Zbućnović (0682-2322-0682-2349), Željko Pavkov (0613-6621-0613-6621), Milenko Popović (0706-5526-0706-5556), Davor Subotić (0706-5693-0706-5726), Nedeljko Drača (0681-8694-0681-8708), Željko Đokić (0704-3919-0704-3928), Vinko Kočić (0704-1569-0704-1574), Branko Pavlović (0682-0818-0682-0833), Svetozar Radić (0682-1374-0682-1391), Gojko Živković (0682-2364-0682-2386), Bogdan Santrač (0682-2073-0682-2092), Milan Barać (0681-8575-0681-8585), Nikola Pilipović (0706-5491-0706-5525), Aleksandar Uzur (0682-2237-0682-2250), Stanko Orlandić (0682-0775-0682-0797), Mile Pajić (0682-0798-0682-0808), Radivoje Soldo (0558-8906-0558-8910), Veselin Mićević (0704-2323-0704-2325), Goran Skočajić (0704-3294-0704-3295), Miloš Jeličić (0704-1247-0704-1261), Predrag Kovačević (0704-1698-0704-1723), Vukašin Ivanović (0681-9818-0681-9821), Jovan Kujundžić (0706-5103-0706-5117), Miodrag Milić (Y036-2090-Y036-2091), Raško Milić (Y036-2092-Y036-2093), Stojan Stojanović (0608-8393-0608-8403), Milan Obradović (0704-2652-0704-2660), Ljubomir Obradović (0704-2627-0704-2651), Gavra Malivuk (0682-0376-0682-0383), Đuro (Đurica?) Banjac (0706-4859-0706-4903), Vojislav Letić (0558-8208-0558-8209), Dragan Zirojević (0682-2350-0682-2352), Dimitrije Lazić (0609-6619-0609-6667).

³³⁷ Naredba komandira Živojina Ivanovića, 19. decembar 1991. (0682-1879-06820-1879). V. takođe autobiografija Zorana Raića, oktobar 1992. godine (0608-8232-0608-8232).

³³⁸ Ivanović je pomenuo i “Frenkija”, ali se iznenadio kad mu je policajac s kojim je razgovarao rekao da ne zna ko je to. Izveštaj komandira Živojina Ivanovića, 19. decembar 1991. godine (0682-1897-0682-1900, na 0682-0682-1900). V. takođe RDB MUP-a Srbije, JATD, Izveštaj o preduzetim aktivnostima na području RSK-e – MZ Ilok u periodu od 15. do 30. januara 1994. godine (0682-1467, 0682-1482-0682-1482, na 0682-1482).

od samog nastanka ili od februara 1992. godine, kada je većina pripadnika jedinice napisala, odnosno kada su svi njeni pripadnici napisali, svoje kratke autobiografije.³³⁹

198. Na čvrstu povezanost JPN sa MUP-om Srbije ukazuje i činjenica da je 6. marta 1992. godine Živojin Ivanović podneo molbu za prijem u tu jedinicu.³⁴⁰ U posebnom dokumentu iz 1997. godine, koji je potpisao Dragoslav Krsmanović, potvrđuje se da je Živojin Ivanović bio “angažovan na izvršavanju određenih poslova i zadataka od 1. juna 1991. godine”.³⁴¹
199. Na 5. sednici Vrhovnog saveta odbrane, održanoj 7. avgusta 1992. godine, savezni sekretar za unutrašnje poslove Pavle Bulatović je izjavio da je ministru Sokoloviću pokazao dva faksa u kojima se pominju Tikveš i Ilok i “neki komandant, Crnogorac – Živojin Ivanović, kao komandant jedinice za posebne namjene, [...] On se potpisuje kao komandant neke posebne jedinice, ima pečat; on sebi daje ta ovlašćenja da se mora poštovati njegova naredba. Pitao sam ministra Sokolovića da li zna ko je to; reko mi je da nije nikada čuo; ali, vjerovatno su ti ljudi prošli sa tom potvrdom preko Crne Gore”.³⁴²
200. Prema jednom dokumentu VRS, Ranko Laičević iz JPN MUP-a Srbije bio je na području Skelana i Bratunca barem od polovine februara do kraja maja 1993. godine kao instruktor za obuku specijalnih jedinica VRS.³⁴³ Dana 18. juna 1993. godine Vasilije Mijović, kao komandant JPN MUP-a Srbije, naredio je da se Momir Filipović rasporedi u JPN u Bratuncu.³⁴⁴ Na Mijovićevoj naredbi je pečat JPN, na kojem je, ispod srpskog nacionalnog simbola, prikazan vuk s iskeženim zubima.
201. U proleće 1993. godine JPN MUP-a Srbije je uspostavio kamp na planini Tari u zapadnoj Srbiji. Komandanti kampa bili su Zvezdan Jovanović i Radojica Božović.³⁴⁵ Dana 13. februara 1993. godine pomoćnik ministra unutrašnjih poslova i načelnik RJB Srbije Radovan Stojičić poslao je pripadnike PJM na borbenu obuku s instruktorima na Tari.³⁴⁶ Bosanski Srbi takođe su prolazili borbenu obuku na Tari, a posle toga se vraćali u zavičaj i tamo učestvovali u borbenim operacijama.³⁴⁷

³³⁹ Osim već pomenutih, v. takođe autobiografije Slobodana Majstorovića, bez datuma (0704-2163-0704-2163); Dragana Đorđevića, 14. februar 1992. godine (0613-1603-0613-1603) i 23. februar 1992. godine (0613-1606-0613-1606); Dragiše Grujića, 14. februar 1992. godine (0558-7976-0558-7976); Nikole Pilipovića, 13. januar 1992. godine (0706-5496-0706-5496), 14. februar 1992. godine (0706-5495-0706-5495), 25. februar 1992. (0706-5521-0706-5521), bez datuma (0706-5525-0706-5525) i 4. decembar 1993. (0706-5505-0706-5506); Ilije Vučkovića, 13. februar 1992. godine (0706-5850-0706-5850).

³⁴⁰ MUP Srbije, JPN, Molba Živojina Ivanovića, 6. mart 1992. godine (0609-0286-0609-0286).

³⁴¹ MUP Srbije, Potvrda, 27. oktobar 1997. godine (0609-0282-0609-0282).

³⁴² Stenografske beleške sa 5. sednice Vrhovnog saveta odbrane SRJ, 7. avgust 1992. godine (0345-7047-0345-7088, na 0345-7068-0345-7069).

³⁴³ Komanda 1. bratunačke lake pješadijske brigade, Potvrda, 27. maj 1993. godine (0067-1843-0067-1843). V. takođe izjava Miomira Popovića, 11. avgust 1999. godine (0706-5590-0706-5591).

³⁴⁴ MUP Srbije, JPN, Naredba komandanta Vasilija Mijovića, 18. jun 1993. godine (0067-1845-0067-1845). V. takođe Komanda Vojne policije u Bratuncu, Dnevni izveštaj, 23. februar 1993. godine (0132-2095-0132-2096); dnevni izveštaji komandanta Specijalne jedinice RS, 25. februar 1993. i 6. mart 1993. godine (0178-0057-0178-0058; 0178-0071-0178-0071).

³⁴⁵ Izjava Miomira Popovića, 11. avgust 1999. godine (0706-5590-0706-5591, na 0706-5591).

³⁴⁶ RJB MUP-a Srbije, Depeša Radovana Stojičića, 13. februar 1993. godine (0613-3783-0613-3783).

³⁴⁷ Autobiografija Dragutina Stanojevića, 10. decembar 1993. godine (0608-8299-0608-8299).

202. Na spisku pripadnika JPN kojima su u avgustu i septembru 1993. godine isplaćene dnevnice nalazi se nekoliko osoba koje su u julu 1991. godine bile u JPN SAO Krajine (i MUP-a Srbije).³⁴⁸
203. Čini se da je u leto 1993. godine specijalna jedinica (jedinice) MUP-a Srbije transformisana i formalizovana. U sklopu tih promena obrazovana je Jedinica za antiteroristička dejstva (JATD). Prema dostupnoj dokumentaciji o pripadnicima specijalnih jedinica MUP-a Srbije, JATD je postojao najkasnije otkako je ministar Zoran Sokolović potpisao dokument o sistematizaciji radnih zadataka u JATD-u 4. avgusta 1993. godine.³⁴⁹ Na drugim mestima se kaže da je taj dokument rešenje o obrazovanju JATD-a.³⁵⁰ Prvobitno ministarovo rešenje nikada nije dostavljeno MKSJ-u.³⁵¹
204. Kao što je već rečeno, osobe koje su prošle obuku u Golubiću 1991. godine i koje su s jedinicom učestvovalе u borbama u leto, jesen i zimu 1991. godine morale su u februaru 1992. godine da podnesu molbu za prijem u JPN u Ležimiru. Isto tako, postupak formiranja JATD-a obuhvatao je niz faza podnošenja molbe i provere kandidata. Iz pregleda dostupnih personalnih dosijea proizlazi da su čak i lica koja su u jedinici bila od samih početaka morala da prođu operativnu proveru. Pa ipak, čak i kad su podnosila molbu za prijem u JATD, ta lica su navodila da su već u jedinici, kao što su to isto učinila i prilikom podnošenja molbe za prijem u JPN. U depeši koju je, kao “[k]omandant Centra”, a u ime JATD, 16. avgusta 1993. godine poslao Osmoj upravi RDB-a, Dragoslav Krsmanović je zatražio operativnu proveru za 31 lice za aktivni i rezervni sastav jedinice.³⁵² Uz Krsmanovićev potpis i dalje je stajao pečat JPN, koji je upadljivo sličan pečatu JATD-a, a kasnije pečatu JSO. U depeši koju je 1. septembra 1993. poslao zameniku načelnika RDB-a, Krsmanović je predložio četvoricu pripadnika “Specijalne milicije MUP-a Republike Srbije” za instruktore JATD-a.³⁵³

Sleva nadesno: pečat JPN (0682-1875), pečat JATD-a (0634-5809) i pečat JSO (0295-0235)

³⁴⁸ MUP Srbije, JPN, Pregled isplaćenih dnevnica, 21. avgust – 10. septembar 1993(?) (0632-8426-0632-8436).

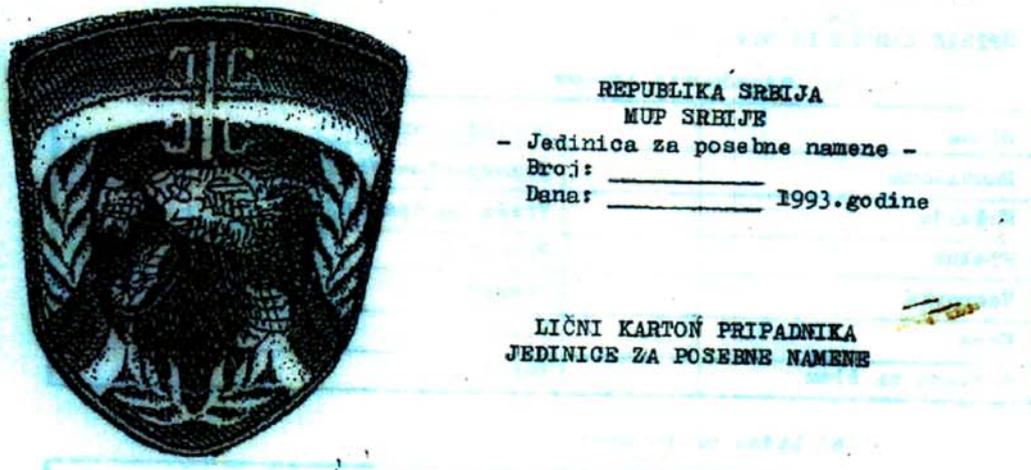
³⁴⁹ Kadrovski dokument za Radojicu Božovića, u kojem se poziva na rešenje ministra DT 01-2497/93 od 4. avgusta 1993. godine, bez datuma (0609-0181-0609-0181); kadrovski dokument za Zorana Raića, u kojem se poziva na isto rešenje, bez datuma (0643-5232-0643-5232); kadrovski dokument za Dejana Sliškovića, 23. maj 1994. godine (0675-1983-0675-1983). V. takođe BIA, Izveštaj Komisije za utvrđivanje okolnosti vezanih za dokumentaciju zatraženu zahtevom tužilaštva MKTJ broj 1691, februar 2009. godine (0648-8998-0648-9036).

³⁵⁰ RDB MUP-a Srbije, Osmo uprava, Rešenje, 17. januar 1994. godine (0609-6868-0609-6868).

³⁵¹ V. MUP Srbije i BIA, Izveštaj Komisije za utvrđivanje okolnosti vezanih za dokumentaciju zatraženu zahtevom Tužilaštva MKTJ br. 1691, februar 2009. godine (0648-8993-0648-9492, na 0648-9022-0648-9028).

³⁵² MUP Srbije, JATD, depeše Dragoslava Krsmanovića Osmoj upravi RDB-a, 16. avgust 1993. godine (0608-7844-0608-7746 i 0609-6970-0609-6972); MUP Srbije, JATD, 19. avgust 1993. godine (0682-1875-0682-1875).

³⁵³ RDB MUP-a Srbije, JATD, Depeša Dragoslava Krsmanovića zameniku načelnika RDB-a, 1. septembar 1993. godine (0609-6086-0609-6086).

Zaglavlje JPN na ličnom kartonu (0704-3919)

205. Nekoliko godina kasnije, na svečanoj dodeli priznanja u Kuli u maju 1997. godine, Franko SIMATOVIĆ je stajao pred velikom metalnom kartom bivše Jugoslavije na kojoj su mesta gde je “jedinica” učestvovala u dejstvima bila označena metalnim oznakama u obliku vučje glave.

Ova karta se pojavljuje u V000-3533 otprilike na 20:42.

206. Radojica Božović je bio jedno od 31 lica koja se nalaze na spisku u gorepomenutom dokumentu. U jednom drugom, nedatiranom dokumentu, u kojem se predlaže da Božović bude primljen u radni odnos, Milan Radonjić se navodi kao zamenik komandanta JATD-a.³⁵⁴ U

³⁵⁴ Kadrovski dokument za Radojicu Božovića, u kojem se poziva na rešenje ministra DT 01-2497/93 od 4. avgusta 1993, bez datuma (0609-0181-0609-0181); v. takođe RDB MUP-a Srbije, Dopis, 28. oktobar 1994. godine (0608-7828-0608-7829).

decembru 1990. godine Milan Radonjić je postavljen za inspektora u Četvrtom odeljenju USDB-a Beograd.³⁵⁵

207. Prema su podaci o JATD-u oskudni, postoji određeni broj spisaka s pregledom dnevnicu isplaćenih pripadnicima JATD-a.³⁵⁶ Na najranijem od tih spiskova, koji se odnosi na razdoblje od 1. do 16. januara 1994. godine, nalazi se pečat JATD-a.³⁵⁷ Taj pečat – na kojem je, ispod srpskog nacionalnog simbola, prikazan vuk s iskeženim zubima – ukazuje na to da je JATD organizaciono pripadao RDB-u MUP-a Srbije. Na prvoj strani tog spiska nalazi se potpis Milana Radonjića, za koga se navodi da je zamenik komandanta JATD-a.
208. Prema tome, JATD nije formiran ni iz čega. U upitniku koji je datiran na 11. decembar 1995. godine a koji se nalazi u personalnom dosijeu Vasilija Mijovića, Mijović je naveo da je u JATD-u bio od 1991. godine.³⁵⁸ Isto tako, u nedatiranoj molbi za prelazak u RJB pripadnik JATD-a Bogoslav Janjatović je naveo da je u JATD-u “formalno” radio od 1. juna 1994. godine. Janjatović je, međutim, napomenuo da je “neformalno u JATD od 1991. godine, kada sam iz mesta u kojem sam rođen, Otočca, Republika Hrvatska, krenuo u borbu za slobodu

³⁵⁵ RSUP Srbije, Uprava za kadrove i radne odnose, 23. januar 1991. godine (0637-6911-0637-6911).

³⁵⁶ JATD, Pregled isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 16. januara 1994. (0634-5808-0634-5818); JATD, Pregled isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 17. do 31. januara 1994. (0634-5788-0634-5799); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 15. do 30. juna 1994. (0634-6260-0634-6273); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 31. jula 1994. (0634-6201-0634-6213); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 31. avgusta 1994. (0634-6174-0634-6186); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. septembra 1994. (0634-6142-0634-6157); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 30. septembra 1994. (0634-6124-0634-6137); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 30. septembra 1994. (0634-6124-0634-6137); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. oktobra 1994. (0634-6094-0634-6107); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 31. oktobra 1994. (0634-6062-0634-6079); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. novembra 1994. (0634-6020-0634-6038); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 30. novembra 1994. (0634-5992-0634-6010); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 16. decembra 1994. (0634-5950-0634-5974); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 19. do 31. decembra 1994. (0634-5919-0634-5942); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. januara 1995. (0633-2618-0633-2640); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 31. januara 1995. (0633-2583-0633-2604); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. februara 1995. (0633-2531-0633-2551); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 28. februara 1995. (0633-2496-0633-2513); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. marta 1995. (0633-2466-0633-2482); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 31. marta 1995. (0633-2445-0633-2461); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. aprila 1995. (0633-2409-0633-2425); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 30. aprila 1995. (0633-2384-0633-2401); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. maja 1995. (0632-6836-0632-6857); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 31. maja 1995. (0632-6811-0632-6835); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. juna 1995. (0632-6786-0632-6809); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 30. juna 1995. (0632-6759-0632-6785); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. jula 1995. (0632-6890-0632-6910); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 31. jula 1995. (0632-6862-0632-6889); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. avgusta 1995. (0633-3090-0633-3119); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 31. avgusta 1995. (0633-3059-0633-3089); JATD, Spisak isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. septembra 1995. (0633-2985-0633-3023); JATD, Pregled isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 30. septembra 1995. (0633-2930-0633-2976); JATD, Pregled isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. oktobra 1995. (0633-2822-0633-2902); JATD, Pregled isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 31. oktobra 1995. (0633-2748-0633-2815); JATD, Pregled isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. novembra 1995. (0633-2647-0633-2720); JATD, Pregled isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 30. novembra 1995. (0633-3313-0633-3384); JATD, Pregled isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 15. decembra 1995. (0633-3240-0633-3307); JATD, Pregled isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 16. do 31. decembra 1995. (0633-3186-0633-3226).

³⁵⁷ JATD, Pregled isplaćenih dnevnicu za razdoblje od 1. do 16. januara 1994. godine (0634-5808-0634-5818).

³⁵⁸ Upitnik s podacima o Vasiliju Mijoviću, 11. decembar 1995. godine (0609-0313-0609-0319, na 0609-0313).

srpskog naroda. Učestvovao sam u svim borbama koje je vodila JATD od 1991. godine”.³⁵⁹ Janjatović je takođe prošao obuku pod vođstvom Dragana Vasiljkovića u Golubiću u leto 1991. godine.³⁶⁰ U jednom drugom dokumentu Janjatović je posebno naveo da je po završetku obuke u Golubiću došao u “Jedinicu milicije” pod komandom Predraga Baklajića, a da je 12. februara 1992. godine došao u JPN MUP-a Srbije.³⁶¹ Prema tome, za Janjatovića su JPN i JATD jedna te ista jedinica.

209. Utoliko je, dakle, vrlo verovatno da je formiranjem JATD-a samo formalizovana jedna već postojeća jedinica, koja je sada dobila novo ime.
210. Godina 1991. je bila veoma važna za identitet JATD-a kao jedinice. To se vidi iz činjenice da je postojao “Spomen znak 1991”, koji se dodeljivao “za učešće u odbrani srpskog naroda”.³⁶² Na obrascu spomen-znaka postojalo je mesto za potpis Jovice STANIŠIĆA kao načelnika RDB-a i mesto za potpis Franka SIMATOVIĆA kao specijalnog savetnika načelnika RDB-a; SIMATOVIĆ je na tu funkciju došao u maju 1993. godine.³⁶³
211. Nisu svi pripadnici JATD-a bili zajedno u jedinici od 1991. godine. Mnogi su u jedinicu došli kasnije. Neki od njih su došli iz drugih jedinica, pa i iz paravojnih. Pre nego što se priključio JATD-u, Dragutin Stanojević, poreklom iz Srebrenice, bio je u “Drinskim vukovima” i u MUP-u RS.³⁶⁴
212. Hipotezu da su JPN, JATD i JSO bile jedna te ista jedinica u značajnoj meri potkrepljuju izjave učesnika na svečanosti održanoj u bazi JSO u Kuli 1997. godine³⁶⁵ Na toj svečanosti su bili i Jovica STANIŠIĆ i Franko SIMATOVIĆ, kao i predsednik Slobodan Milošević.
213. Na svečanosti u Kuli Milošević je pozdravio veterane jedinice. Milošević je pukovniku Radojici Božoviću rekao da je pročitao neke njegove izveštaje.³⁶⁶
214. U govoru održanom pred predsednikom Miloševićem SIMATOVIĆ je rekao da je “Jedinica za specijalne operacije Službe državne bezbednosti” formirana 4. maja 1991. godine.³⁶⁷ Jedinica je dejstvovala na svim prostorima na kojima je živeo srpski narod, koji je bio egzistencijalno ugrožen. SIMATOVIĆ je takođe pomenuo da je 47 pripadnika jedinice poginulo, a da je 270 ranjeno na 50 različitih lokacija.³⁶⁸ SIMATOVIĆ je konkretno pomenuo

³⁵⁹ Molba pripadnika JATD Bogoslava Janjatovića, bez datuma (0706-5012-0706-5012). Taj dokument je parafirao Franko SIMATOVIĆ.

³⁶⁰ MUP RSK, RDB, Druga uprava, Izveštaj o provjeri, 21. jul 1995. godine (0558-8043-0558-8077).

³⁶¹ Autobiografija Bogoslava Janjatovića, bez datuma (0706-5017-0706-5017).

³⁶² RDB, JATD, obrazac spomen-znaka 1991, bez datuma (0214-1335-0214-1335).

³⁶³ Rešenje kojim se Franku SIMATOVIĆU određuje zvanje starijeg inspektora, 12. maj 1993. (0608-1592-0608-1592); član 7, redni broj 1, Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta Resora državne bezbednosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova, 8. april 1992. godine (0606-0310-0606-0351, na 0606-0313); Rešenje kojim se utvrđuje plata Franka SIMATOVIĆA u zvanju starijeg inspektora, 12. maj 1993. godine (0608-1592-0608-1592).

³⁶⁴ Dragan Kijac, RDB, MUP RS, MUP-u Srbije, RDB, Druga uprava, 8. mart 1994. godine (0608-8296-0608-8296). V. takođe MUP Srbije, RDB, JATD, Potvrda o korišćenju odmora pripadnika JATD, 25. decembar 1993. godine (0608-8298-0608-8298).

³⁶⁵ Video-snimka svečanosti u Kuli (V003-3533). V. takođe MUP Srbije, RDB, JSO, Informacija, 5. jun 1997. godine (0609-0297-0609-0299).

³⁶⁶ V003-3533, Transkript, str. 3.

³⁶⁷ V003-3533, Transkript, str. 7.

³⁶⁸ V003-3533, Transkript, str. 7.

angažovanje u borbama 12. oktobra 1991. godine kod Benkovca, Starog Gospića, Plitvica, Gline i Kostajnice, u kojima je jedinica dala podršku “oslobađanju svih oblasti Republike Srpske Krajine. U ovim borbama bilo je angažovano oko 5.000 boraca, čije su akcije koordinirali komanda jedinice i obaveštajni tim Druge uprave”.³⁶⁹ SIMATOVIĆ je rekao da je u maju 1991. godine formirana avio-helikopterska eskadrila. U septembru 1991. godine deo jedinice je poslat u Srbiju na restrukturisanje i obuku, a posle toga je učestvovao u operacijama u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu. SIMATOVIĆ je rekao da je jedinica formirala 26 kampova za obuku posebnih jedinica milicije u RS i RSK.

215. Na osnovu predloga poslatog Milanu Radonjiću 19. septembra 1994. godine može se zaključiti da je JATD imao borbene grupe i izviđačku sekciju.³⁷⁰
216. U jednom delu izveštaja koji, čini se, potiče iz 1996. godine ili je nekog kasnijeg datuma, obaveštajci ili bezbednjaci VJ govore o nastanku JSO.³⁷¹ Na osnovu podataka koje je prikupila VJ, “[j]ezgro ove jedinice predstavlja specijalna jedinica RDB ‘Vukovi’, koja je pod neposrednom komandom Franka SIMATOVIĆA, zv. ‘Frenki’, sada načelnik obaveštajne uprave RDB-a Republike Srbije. Ova jedinica bila je angažovana od početka rata na prostorima RSK i RS. U njoj se nalazi i jedan broj vrlo problematičnih lica, ubica, pljačkaša i sklonih terorizmu”.³⁷²
217. U jednom drugom izveštaju VJ dat je opšti prikaz paravojne jedinice Slobodana Medića zvanog Boca, SDG Željka Ražnatovića zvanog Arkan, jedinice Vasilija Mijovića i “Crvenih beretki”, čiji je komandant bio Žika Ivanović zvani Crnogorac.³⁷³ Osim što su učestvovale u borbama, te jedinice su bile umešane u ratno profiterstvo, a konkretno se navodi eksploatacija šuma i nafte.³⁷⁴
218. Za Medićeve jedinice se navodi da broji između 150 i 200 pripadnika. Jedinica je bila naročito aktivna na teritoriji istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srema.³⁷⁵
219. Za SDG se kaže da broji do 100 pripadnika i da “od početka rata” ima bazu u Erdutu.³⁷⁶ “Arkan je vezan za MUP R. Srbije, o čemu između ostalog svedoči i činjenica da su pojedini njegovi pripadnici posedovali službene legitimacije (prilog)”.³⁷⁷

³⁶⁹ V003-3533, Transkript, str. 8.

³⁷⁰ JATD, Predlog za kažnjavanje pripadnika JATD, 19. septembar 1994. godine (0609-6067-0609-6067).

³⁷¹ VJ, Informacija o formiranju JSO RDB Srbije i drugi bezbednosno interesantni podaci, bez datuma (0214-1322-0214-1334). U prilogu ovog dokumenta nalazi se spisak pripadnika JSO s oznakom “Kula”, kao i nekoliko spiskova lica koja su primila priznanja.

³⁷² VJ, Informacija o formiranju JSO RDB Srbije i drugi bezbednosno interesantni podaci, bez datuma, verovatno 1996. (0214-1322-0214-1334, na 0214-1322).

³⁷³ VJ, Informacija o paravojsnim jedinicama, bez datuma, verovatno 1996. (0214-1319-0214-1321).

³⁷⁴ VJ, Informacija o paravojsnim jedinicama, bez datuma (0214-1319-0214-1321, na 0214-1319).

³⁷⁵ VJ, Informacija o paravojsnim jedinicama, bez datuma (0214-1319-0214-1321, na 0214-1319). V. takođe depeša SVK od 6. januara 1995. godine u kojoj se kaže da je predsednik Milan Martić posetio bazu Medićeve jedinice u Đeletovcima i da jedinica ima oko 200 pripadnika. Optužbe da se među pripadnicima jedinice nalaze “lopov[i], švercer[i] i profiter[i]” izbačene su iz jednog drugog izveštaja SVK. Depeša SVK, 6. januar 1995. godine (0294-4245-0294-4252).

³⁷⁶ VJ, Informacija o paravojsnim jedinicama, bez datuma (0214-1319-0214-1321, na 0214-1320).

³⁷⁷ VJ, Informacija o paravojsnim jedinicama, bez datuma (0214-1319-0214-1321, na 0214-1320). Tog priloga uz ovaj dokument nema.

220. Za jedinicu Vasilija Mijovića, koja ima oko 300 pripadnika, kaže se da je “[z]vanično specijalna jedinica MUP-a, direktno vezana za MUP (RDB) Republike Srbije. Međutim, po aktivnostima u Baranji (šverc, ubistva, pljačke, silovanja, pretnje i ucene i sl.) ima sva obeležja paravojne jedinice.”³⁷⁸
221. Brojno stanje “Crvenih beretki”, čiji je komandant bio Žika Ivanović, nije navedeno. Za tu formaciju se kaže da je pripadala RDB-u i da je “od početka rata” bila angažovana u RSK i RS (pa tako i u Skelanima).³⁷⁹ Kao ni Mijovićeve jedinica, ni “Crvene beretke” zvanično više nisu postojale, a većina njenih bivših pripadnika je ušla u sastav “drugih paravojskih jedinica i specijalnih jedinica MUP-a (RDB) Republike Srbije”.³⁸⁰ Neki su ušli u “ekstremne grupe” ili su se bavili “biznisom”.³⁸¹ Procenjivalo se da bi te grupe i pojedinci mogli da preduzmu terorističke akcije.
222. VJ je procenila da se pripadnici gorepomenutih jedinica većinom neće priključiti JSO, nego da će, kao honorarni saradnici, biti angažovani od strane svojih “sponzora u RDB-u i MUP-u i izvan ovih struktura” na “specijalnim zadacima”.³⁸² Ti “specijalni zadaci” verovatno će uključivati kriminalne radnje kao što su uterivanje dugova, krijumčarenje i “likvidacije nepoželjnih svedoka”.³⁸³ Isto tako se očekivalo da će se (bivši) pripadnici tih jedinica angažovati u raznoraznim zakonitim i nezakonitim “biznisima”, kao što su privatne agencije za obezbeđenje i detektivske agencije. Cilj tih operacija je delimično bio da se – milom ili silom – od firmi u Srbiji iznude finansijska sredstva. Pominje se i šverc droge, koji se povezuje s Mihaljem Kertesom i Jovicom STANIŠIĆEM.³⁸⁴ U izveštaju CRDB Novi Sad iz jula 1992. godine navodi se da u Vukovaru i istočnoj Slavoniji vlada nezadovoljstvo. Po mišljenju nekih, za to su krivi Kertes i još neki, a za Hadžića i članove Vlade se kaže da su “srpski špijuni te da su plaćeni od UDB-e [to jeste, Službe državne bezbednosti Srbije] i da ih pod hitno treba smeniti”.³⁸⁵
223. U aprilu 1993. godine Mihalj Kertes se Dafini Milanović, kontroverznoj bankarki, predstavio kao “šef paravojskih formacija”, tvrdeći da ima preko 30.000 ljudi pod oružjem, “spremnih na sve”.³⁸⁶
224. VJ je navela da su 4. i 13. maja 1996. godine, na svečanostima organizovanim u Centru za antiteroristička dejstva u Kuli povodom godišnjice formiranja JSO, mnogim

³⁷⁸ VJ, Informacija o paravojskim jedinicama, bez datuma (0214-1319-0214-1321, na 0214-1320).

³⁷⁹ VJ, Informacija o paravojskim jedinicama, bez datuma (0214-1319-0214-1321, na 0214-1320).

³⁸⁰ VJ, Informacija o paravojskim jedinicama, bez datuma (0214-1319-0214-1321, na 0214-1320).

³⁸¹ VJ, Informacija o paravojskim jedinicama, bez datuma (0214-1319-0214-1321, na 0214-1320).

³⁸² VJ, Informacija o formiranju JSO RDB Srbije i drugi bezbednosno interesantni podaci, bez datuma (0214-1322-0214-1334, na 0214-1323).

³⁸³ VJ, Informacija o formiranju JSO RDB Srbije i drugi bezbednosno interesantni podaci, bez datuma (0214-1322-0214-1334, na 0214-1323).

³⁸⁴ VJ, Informacija o formiranju JSO RDB Srbije i drugi bezbednosno interesantni podaci, bez datuma (0214-1322-0214-1334, na 0214-1324).

³⁸⁵ CRDB Novi Sad, Informacija, 25. jul 1992. (0608-4144-0608-4147, na 0608-4146). V. takođe CRDB Novi Sad, Informacija, 7. jun 1993. (0608-4532-0608-4537).

³⁸⁶ CRDB Beograd, Peto odeljenje, Informacija, 1. april 1993. godine (0608-4232-0608-4238, na 0608-4237).

pojedincima dodeljena priznanja.³⁸⁷ Među onima koji su primili priznanje bio je i predsednik Milošević.

225. Prema izjavi pripadnika jedinice Željka Mandića, u junu 1995. godine je kod Knina postojao centar za obuku "Sova".³⁸⁸
226. Čini se da je u jednom trenutku 1995. ili 1996. godine deo pripadnika JATD-a obrazovao odred pod nazivom "Poskok".³⁸⁹ U dokumentu koji je u martu 1996. godine poslat Franku SIMATOVIĆU, za komandanta tog odreda predložen je Miloš Opačić.³⁹⁰ U personalnim dosijeima znatnog broja pripadnika jedinice nalaze se dokumenti koji ukazuju na to da su oni u nekom trenutku zadužili uniformu odreda "Poskok". Ta uniforma se sastojala, između ostalog, od crvene beretke i bedža "Poskok". Čini se da je taj odred nakon poraza RSK u avgustu 1995. godine bio angažovan u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu.³⁹¹
227. Mada je JSO zvanično oformljena tek 1996. godine, radilo se u stvari samo o transformaciji već postojeće "jedinice", a ne o formiranju nove. To se može uočiti i u dokumentima koje je u vezi sa svojim pripadnicima izdavala JSO. Na primer, premda je Predrag Baklaić, pripadnik JPN, poginuo 1993. godine, u jednom dokumentu u njegovom personalnom dosijeu se kaže da je on "pripadnik rezervnog sastava MUP-a Republike Srbije – Jedinice za specijalne operacije".³⁹² Slično tome, u potvrdi koju je 2001. godine izdao major Duško Maričić, komandant JSO, navodi se da je Slobodan Majstorović, koji je prošao obuku u Golubiću 1991. godine i koji je otad uvek bio u "jedinici", "bio [...] angažovan na određenim poslovima i zadacima u Jedinici za specijalne operacije od 4. maja 1991. do 30. maja 2001. godine".³⁹³

B. Željko Ražnatović zvani Arkan i Srpska dobrovoljačka garda

228. Za sve vreme postojanja RSK i sve do reintegracije istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srema u Hrvatsku, Željko Ražnatović zvani Arkan i njegovi ljudi bili su prisutni u Erdutu, u Centru za specijalnu obuku.³⁹⁴ U septembru 1991. godine Goran Hadžić, kao predsednik Vlade SAO SBZS, imenovao je Ražnatovića za komandanta Centra TO u Erdutu.

³⁸⁷ VJ, Informacija o formiranju JSO RDB Srbije i drugi bezbednosno interesantni podaci, bez datuma (0214-1322-0214-1334, na 0214-1327).

³⁸⁸ Autobiografija Željka Mandića, 26. januar 2000. godine (0608-8062-0608-8063).

³⁸⁹ MUP Srbije, RDB, JATD, Centar "Lipovica", Izjava Bobana Bandića, 7. mart 1996. godine (0681-9039-0681-9039).

³⁹⁰ MUP Srbije, RDB, JATD, Predlog, 11. mart 1996. godine (0613-1563-0613-1563).

³⁹¹ MUP Srbije, RDB, CRDB Novi Sad (?), Depeša, 7. januar 1997. godine (0608-8129-0608-8129).

³⁹² Opis Predraga Baklaića, bez datuma, verovatno 2000. godine (0706-4845-0706-4845).

³⁹³ MUP Srbije, RDB, JSO, Dopis, 6. jul 2001. godine (0706-5237-0706-5237).

³⁹⁴ Pismo Željka Ražnatovića direktoru državnog preduzeća "Dalj", 17. januar 1992. godine (0088-7075-0088-7075); Informacija Odeljenja bezbednosti za zaštitu Generalštaba Vojske Jugoslavije, 12. maj 1993. (0340-4897-0340-4898). V. takođe Informacija vojnog organa bezbednosti, 18. avgust 1995. godine (0340-4905-0340-4905), nedatirano Obrazloženje vojnog organa bezbednosti (0340-4923-0340-4925), nedatirano Obrazloženje vojnog organa bezbednosti (0340-4904-0340-4904) i nedatirana Informacija o paravojnim organizacijama (0214-1319-0214-1321); faktura za troškove Centra za obuku u Erdutu, 22. januar 1992. godine (0229-0280-0229-0282); Centar za specijalnu obuku TO S[A]O SBZS, 4. decembar 1991. godine (BG00-2087-BG00-2087); Centar za specijalnu obuku TO S[A]O SBZS, Potvrda, 18. oktobar 1991. godine (BG00-4069-BG00-4069); Informacija vojnog organa bezbednosti, januar 1992. (0340-4882-0340-4882); Informacija vojnog organa bezbednosti Komande Vojnog okruga Novi Sad, 30. septembar 1991. godine (0340-4866-0340-4866). V. takođe Izjava Milisava Tomića, 2. oktobar 1995. godine (0340-4915-0340-4916).

Do tog imenovanja Ražnatović je bio komandant specijalnih jedinica TO SAO SBZS.³⁹⁵ Treba imati na umu da je u tom razdoblju Radovan Stojičić zvani Badža rukovodio Službom javne bezbednosti MUP-a Srbije i istovremeno bio i na čelu TO SAO SBZS.³⁹⁶

229. Pre raspada socijalističke Jugoslavije, Željko Ražnatović je bio povezan sa SSUP-om. U depeši koju je 9. januara 1990. godine poslao Zdravku Mustaću, načelniku saveznog SDB-a SSUP-a, načelnik SDB-a RSUP-a Srbije je naveo da se Ražnatović već više godina koristi kao operativna pozicija SDB SSUP-a, bez znanja i saglasnosti SDB-a RSUP-a Srbije.³⁹⁷
230. Dana 29. novembra 1990. godine Željko Ražnatović je uhapšen u Hrvatskoj zbog nezakonitog posedovanja oružja i municije, a potom je i izveden pred sud.³⁹⁸ Pošto je nekoliko meseci proveo u pritvoru, Ražnatović je pušten na slobodu 14. juna 1991. godine, premda je tog istog dana osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dve godine.³⁹⁹ Okolnosti njegovog puštanja na slobodu do dan-danas nisu raščišćene.
231. Nakon puštanja na slobodu u Hrvatskoj, Ražnatović se kretao po raznim područjima RSK, RS i Savezne Republike Jugoslavije.⁴⁰⁰ Na sednici Vrhovnog saveta odbrane održanoj 31. jula 1992. godine crnogorski predsednik Momir Bulatović informisao je najviše rukovodstvo SRJ da se “Arkan [...] sada vozi po Hercegovini sa milicijskim tablicama ‘M-900’ Saveznog SUP-a”.⁴⁰¹ Pavle Bulatović, savezni ministar za unutrašnje poslove, rekao je da su svi članovi Saveta dobili pismo o tome.⁴⁰² Funkcioneri koji su prisustvovali toj sednici razmenili su mišljenja i informacije i o Arkanu i o “Kapetanu Draganu”. Porast broja različitih improvizovanih i samoproglasnih jedinica i legitimacije – prave i krivotvorene, osobito iz “Krajine” – predstavljali su izazov. Pa ipak, Slobodan Milošević je izrazio ubeđenje da je situacija u Republici Srbiji potpuno pod kontrolom.⁴⁰³ Za razliku od njega, Dobrica Ćosić je rekao da “imamo uvek različita, kontradiktorna obaveštavanja; svako ima svoju službu, svoje mere, to ništa ne funkcioniš”.⁴⁰⁴

³⁹⁵ Naredba Gorana Hadžića, predsednika Vlade SAO SBZS, 21. septembar 1991. (Y034-6031-Y034-6032).

³⁹⁶ Komanda 12. korpusa, Dopis general-majora Andrije Biorčevića, 23. novembar 1991. godine (Y034-5357-Y034-5358).

³⁹⁷ Depeša načelnika SDB-a RSUP-a Srbije Zorana Janačkovića, 9. januar 1990. godine (Y034-5976-Y034-5977).

³⁹⁸ USDB Beograd, Šesto odeljenje, 30. novembar 1990. godine (Y035-2107-Y035-2108); RSUP Srbije, SDB, Treća uprava, Službena beleška, 14. decembar 1990. godine (Y034-8389-Y034-8390A). Dopis Željka Ražnatovića, 29. novembar 1990. godine (R108-7480-R108-7490).

³⁹⁹ Okružni sud u Zagrebu, Presuda, 14. jun 1991. godine (0638-1347-0638-1352); Okružni sud u Zagrebu, Dopis, 14. jun 1991. godine (0638-1345-0638-1345).

⁴⁰⁰ V., npr., SAO Krajina, SUP, SDB, Službena zabilješka, 31. maj 1991. godine (0280-3822-0280-3823); mesto na kom se Arkan nalazi je pomenuto na sednici Vrhovnog saveta odbrane SRJ održanoj 12. marta 1993. godine (0345-7184-0345-7240, na 0345-7219).

⁴⁰¹ Magnetofonske beleške sa 4. sednice Vrhovnog saveta odbrane SRJ, održane 31. jula 1992. godine (0345-7005-0345-7046, na 0345-7020).

⁴⁰² Moguće je da je Pavle Bulatović na umu imao službenu zabelešku koju je 30. maja 1992. godine poslao organ bezbednosti 1. armije i u kojoj se konkretno pominje to vozilo. Organ bezbednosti 1. armije, Službena zabeleška, SSUP-u i MUP-u Srbije, 30. maj 1992. godine (0340-4932-0340-4933).

⁴⁰³ Magnetofonske beleške sa 4. sednice Vrhovnog saveta odbrane SRJ, održane 31. jula 1992. godine (0345-7005-0345-7046, na 0345-7022).

⁴⁰⁴ Magnetofonske beleške sa 4. sednice Vrhovnog saveta odbrane SRJ, održane 31. jula 1992. godine (0345-7005-0345-7046, na 0345-7024).

232. Kao što je već pomenuto na drugim mestima, Željko Ražnatović i SDG su u znatnoj meri pomogli bosanskim Srbima da zauzmu Bijeljenu i Zvornik.⁴⁰⁵ U opštini Zvornik Ražnatović je aktivno učestvovao u “pregovorima” pre nego što su Srbi preuzeli tu opštinu.⁴⁰⁶

233. Na 5. sednici Vrhovnog saveta odbrane, održanoj 7. avgusta 1992. godine, savezni ministar za unutrašnje poslove Pavle Bulatović je, govoreći o paravojnim jedinicama, rekao sledeće:

Ova priča nije skorijeg datuma; vjerovatno tri-četiri mjeseca; ali, po mojoj procjeni, ovo je pitanje koje se potvrđuje, da se određene aktivnosti kad-tad vrte kao bumerang; u situaciji izbijanja rata, kada je bio slab odziv na mobilizaciju, kada se u dobrovoljačke odrede primao ko je god htio, bez obzira na sklop mentalnih i drugih karakteristika ličnosti, vremenom su se oni osamostalili, formirali svoje jedinice, izašli ispod komande i vojske i odvojili se od Ministarstva unutrašnjih poslova; sada imamo probleme koje imamo – probleme, koji postoje na teritoriji Srpske Republike Bosne i Hercegovine, gde su Arkanovi, kapetana Dragana, nekakvog Mauzera, četiri-pet grupa, gdje sada, jednostavno, prijete opasnost srpskom narodu od njih – tamo, u pogledu pljačke, silovanja, privođenja, lišavanja slobode, itd. Dakle, oni već tamo pokušavaju ostvariti paravojnu vlast. Bojim se da, danas, ta sudbina čeka i na teritoriji Srbije i Crne Gore, kada se oni otuda vrte. To je jedno. Drugo, kada se govori o paravojnim formacijama, mi sada, kao da prebacujemo, ili optužujemo jedni druge, ali moramo priznati da one postoje. Ne možemo osporiti da ih nema /kao u originalu/. Ne možemo osporiti da nemamo ozbiljnih problema sa njima.⁴⁰⁷

234. Prema izveštaju VJ, “[o]d početka rata 1991. godine na teritoriji RSK i RS bio je angažovan jedan broj paravojnih jedinica, koje su bile (i ostale) na neposrednoj vezi RDB i MUP-a Republike Srbije ili su angažovane pod maskom specijalnih jedinica RDB-a odnosno MUP-a. To se posebno odnosi na SDG Željka Ražnatovića [Arkana], specijalnu jedinicu MUP-a pod komandom samozvanog pukovnika Vasilija Mijovića, specijalnu jedinicu ‘Crvene beretke’ pod komandom Žike Ivanovića zvanog Crnogorac, [i] paravojnu jedinicu Medić Slobodana zvanog Boca.”⁴⁰⁸

235. Premda je Ražnatović povezivan s borbom za “srpsku stvar”, delovi savezne jugoslovenske vojne obavestajne zajednice smatrali su da je on u suštini kriminalac kome je glavni cilj da uveća vlastitu popularnost među Srbima i da pljačkom, krijumčarenjem i prodajom “činova” političarima i poslovnim ljudima zgrne veliko bogatstvo.⁴⁰⁹ Vojska je kritikovala Ražnatovićevo ponašanje i ponašanje njegovih ljudi, a Ražnatović je učestvovao i u fizičkim napadima na vojna lica.⁴¹⁰ Prema izveštaju iz juna 1992. godine, Ražnatovićeva Srpska dobrovoljačka garda i dalje je držala centar u Erdutu, i to pod vođstvom oficira koji je

⁴⁰⁵ JNA, Komanda 17. korpusa, Dnevni operativni izveštaj, 4. april 1992. (SA03-3329-SA03-3331); JNA, Komanda 17. korpusa, Dnevni operativni izveštaj, 5. april 1992. godine (SA03-3327-SA03-3328); Depeša SJB Bijeljina ministru Mići Stanišiću (poslata nakon 13. aprila 1992. godine) (0074-9558-0074-9558); Željko Ražnatović “Arkan” u emisiji “Moj gost, njegova istina” (V000-0268); transkript telefonskog razgovora između Ražnatovića i Radmile (prezime nepoznato), 16. april 1992. godine (0111-5647-0111-5652).

⁴⁰⁶ Depeša Izeta Mehinagića generalu Milutinu Kukanjcu, 8. april 1992. godine (0207-2662-0207-2662). V. takode Izjava Svetislava Mitrovića zvanog Niški, SJB Bijeljina, 3. avgust 1992. godine (0052-4893-0052-4894).

⁴⁰⁷ Stenografske beleške sa 5. sednice Vrhovnog saveta odbrane SRJ, održane 7. avgusta 1992. godine (0345-7047-0345-7088, na 0345-7065).

⁴⁰⁸ Izveštaj VJ o JSO RDB-a Srbije, bez datuma (1996) (0214-1322-0214-1327).

⁴⁰⁹ Informacija Organa bezbednosti 1. vojne oblasti, 3. mart 1992. godine (0340-4890-0340-4890); Informacija Kontraobavestajnog operativnotehničkog centra, 14. septembar 1992. godine (0340-4893-0340-4896); o Ražnatovićevoj ranijoj kriminalnoj prošlosti, v. Depeša Saveznom sekretarijatu za narodnu odbranu, Treća uprava, 19. jul 1982. (0340-4926-0340-4927) i Izveštaj Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove Srbije, Uprava Službe državne bezbednosti, 7. januar 1991. godine (0632-0999-0632-1010).

⁴¹⁰ Informacija Organa bezbednosti 1. vojne oblasti, 17. mart 1992. godine (0340-4891-0340-4892).

svojevremeno bio u francuskoj Legiji stranaca.⁴¹¹ Prema izveštaju RDB-a Srbije iz oktobra 1992. godine, jedan dobro pozicionirani izvor u zapadnoj Slavoniji ih je informisao kako kruže priče da Hadžić priprema Ražnatovića kao zamenu za Martića. “Naime, Hadžić je često viđan u društvu Arkana na području Krajine, što je prema izvorovom mišljenju politički štetno za Hadžića i SRK.”⁴¹² Prema jednom drugom, nedatiranom dopisu koji je ministar Sokolović poslao ministru narodne odbrane admiralu Jokiću, Sokolović je znao za Ražnatovićevu kriminalnu prošlost i cenio je da je on nepodnošno lice.⁴¹³

236. U avgustu 1991. godine USDB Beograd je izvestio sledeće:

[...] Željko Ražnatović – Arkan je organizovao grupu svojih pristalica, tzv. Srpska dobrovoljačka garda, sa ciljem da se u Beogradu objedine sva patriotski opredeljena lica radi pružanja pomoći Srbima na ugroženim područjima Hrvatske. Pomenuta lica, navodno, poseduju članske karte, naoružana su automatima “Heckler-Koch” sa kojima ih snabdeva Arkan i redovno vežbaju na stadionu FK “Crvena zvezda”. [...] U vezi sa tim Arkan je u više navrata sa svojom grupom boravio na području Osijeka i imao više “uspešnih” akcija.⁴¹⁴

237. Dana 20. novembra 1991. godine Ražnatović i Goran Hadžić snimljeni su zajedno.⁴¹⁵ Prema izjavi ministra unutrašnjih poslova SAO Krajine, Borislava Bogunovića, tog dana Ražnatović, Hadžić i drugi, uključujući majora Veselina Šljivančanina i Iliju Končarevića, sastali su se u Vukovaru da razgovaraju o situaciji u tom gradu.⁴¹⁶

238. Na sednici Predsedništva SFRJ održanoj 16. aprila 1992. godine general Života Panić pomenuo je prisilno iseljavanje civila – Rusina, Čeha i drugih – iz Vukovara i Lovasa.⁴¹⁷ Panić je rekao da je JNA sada uspela da to zaustavi, mada se paravojne aktivnosti nastavljaju. Panić je konkretno pomenuo četnike odnosno “Bele orlove” Mirka Jovića i Ražnatovića. Panić je rekao da “Arkana vodi Hadžić. [...] On ga vodi kao neku telesnu gardu. Treba pozvati predsednika Hadžića da mu se kaže da tog Arkana skloni sa ovog područja.”⁴¹⁸ Panić je takođe napomenuo da je o toj temi razgovarao sa Slobodanom Miloševićem, koji je činio “sve” da pomogne da se reši taj problem.⁴¹⁹ Međutim, Panić i Borisav Jović, predstavnik Srbije na tom sastanku, nisu se složili oko toga ko bi trebao da pohapsi Arkana i “Bele orlove”. Panić je smatrao da to treba da izvede “MUP” – nije jasno na koji je MUP tačno mislio – dok je Jović bio mišljenja da njih treba da pohapsi vojska. Jović je izrazio zabrinutost zbog posledica koje bi akcije paravojnih formacija mogle da imaju po sliku o Jugoslaviji. Jović je napomenuo da nije bilo problema dok su se te jedinice borile sa Hrvatima. “Mi im nismo branili da se tuku sa ustašama, ali branimo da

⁴¹¹ Izveštaj CRDB Sremska Mitrovica, 15. jun 1992. godine (0607-6264-0607-6265).

⁴¹² Službena beleška, MUP RS, RDB, Druga uprava, 12. oktobar 1992. godine (0608-4188-0608-4195).

⁴¹³ Dopis ministra Sokolovića, bez datuma (Y035-0739-Y035-0741).

⁴¹⁴ USDB Beograd, Informacija o stvaranju paravojnih formacija u organizaciji neregistrovanog Srpskog četničkog pokreta (SČP) i Srpske narodne obnove (SNO), 1. avgust 1991. godine (Y034-9120-Y034-9128).

⁴¹⁵ Video-snimak, 20. novembar 1991. godine (V000-1260).

⁴¹⁶ Izjava koju je Borislav Bogunović dao Okružnom sudu u Novom Sadu, 25. jun 2003. godine (0346-5294-0346-5297).

⁴¹⁷ Stenografske beleške sa 194. sednice Predsedništva SFRJ, 16. april 1992. godine (0466-4902-0466-4994, na 0466-4965).

⁴¹⁸ Stenografske beleške sa 194. sednice Predsedništva SFRJ, 16. april 1992. godine (0466-4902-0466-4994, na 0466-4966).

⁴¹⁹ Stenografske beleške sa 194. sednice Predsedništva SFRJ, 16. april 1992. godine (0466-4902-0466-4994, na 0466-4966).

progone nevin narod, u tome je stvar.”⁴²⁰ I Panić je priznao da je vojska svojevremeno prihvatila Ražnatovića i da je Ražnatović, po Panićevom mišljenju, “izvršavao zadatke veoma dobro na tom prostoru”.⁴²¹

239. Treba napomenuti da je, konkretno, o prisilnom iseljavanju civilnog stanovništva Hadžić govorio na jednoj ranijoj sednici Predsedništva SFRJ. Dana 2. marta 1992. godine vođa bosanskih Srba Radovan Karadžić pomenuo je moguću razmenu Hrvata iz Vojvodine za Srbe iz Krajine. Tada je upitao: “Ko će naterati Hrvate iz Vojvodine da idu u Krajinu? To su maglovite ideje i svijet se nad njima zgražava, mada su Indija i Pakistan radili čak i takve stvari. U ovom trenutku u Evropi je pitanje da li bi to bilo izvodljivo.”⁴²² Na to je Hadžić odmah uzvratilo: “To nije nebuloza.”⁴²³
240. Dana 3. avgusta 1992. godine SUP Vukovar je izvestio MUP RSK da Ražnatović u Ernestinovu osniva jedinicu pod nazivom “Crveni tigrovi”.⁴²⁴ Novu jedinicu će voditi Nenad Milanović, brat pomoćnika ministra odbrane RSK Milana Milanovića zvanog Mrgud. Prema depeši, “[n]avedena jedinica odjevena je u uniforme MUP-a Republike Srbije, a koju su dobili pre dva dana uz odobrenje pomoćnika ministra [unutrašnjih poslova] Republike Srbije Radovana Stojšića-Badže [*sic!*, Stojičić], dok je oružje dobiveno od ministarstva odbrane”. U depeši se nadalje navodi da je nova jedinica formirana “iz revolta što je naredbom pomoćnika ministra unutrašnjih poslova RSK Kojić Ilije dana 1. avgusta 1992. godine raspušten rezervni sastav milicije na području istočne Slavonije i zapadnog Srema”. Milicajci koji nisu ispunjavali kriterijume za službu u redovnom sastavu Stanice milicije Ernestinovo ušli su u novu jedinicu. S obzirom na napetu situaciju, predsednik RSK Goran Hadžić je 31. jula 1992. godine usmeno odobrio formiranje kriznog štaba u koji su ušle lokalne civilne, vojne i policijske vođe, uključujući i načelnik SUP-a Vukovar Dragan Đukić. Međutim, situacija je ostala kritična, a nesuglasice među vođama i dalje su postojale.
241. Dana 26. januara 1993. godine SJB Obrovac je izvestio MUP RSK da je Ražnatović došao na područje te SJB, koja je učestvovala u borbenim operacijama.⁴²⁵
242. U članku objavljenom u beogradskom listu *Borba* u februaru 1993. godine navode se reči Milana Martića, koji kaže da je Ražnatović “specijalni savjetnik predsjednika RSK Gorana Hadžića i da ima pravo da prisustvuje sjednicama Vlade”.⁴²⁶ U istom intervjuu Ražnatović je potvrdio da obavlja tu funkciju i da je na nju imenovan još 26. februara 1992. godine.
243. Međutim, isto tako u februaru 1993. godine MUP RSK je poslao obaveštenje svim SUP-ovima u RSK da se Željku Ražnatoviću i pripadnicima njegove jedinice zabranjuje ulazak u RSK. Zabrana je uvedena zbog “nekorektnog ponašanja u borbama tokom januara i februara

⁴²⁰ Stenografske beleške sa 194. sednice Predsedništva SFRJ, 16. april 1992. godine (0466-4902-0466-4994, na 0466-4968).

⁴²¹ Stenografske beleške sa 194. sednice Predsedništva SFRJ, 16. april 1992. godine (0466-4902-0466-4994, na 0466-4969).

⁴²² Stenografske beleške sa 189. sednice Predsedništva SFRJ, 2. mart 1992. godine (0466-4539-0466-4693, na 0466-4629-0466-4630).

⁴²³ Stenografske beleške sa 189. sednice Predsedništva SFRJ, 2. mart 1992. godine (0466-4539-0466-4693, na 0466-4629-0466-4630).

⁴²⁴ Depeša SUP-a Vukovar MUP-u RSK, 3. avgust 1992. godine (0207-6696-0207-6697).

⁴²⁵ Depeša SJB Obrovac MUP-u RSK, 26. januar 1993. godine (0280-4277-0280-4277) i 27. januar 1993. (0280-4268-0280-4269).

⁴²⁶ “Nudio sam ostavku”, *Borba*, 16. februar 1993. godine (0800-0319-0800-0319).

1993. godine na području Benkovca, Obrovca i Gračaca, te maltretiranja civilnog stanovništva”.⁴²⁷ Međutim, Martić je krajem februara ukinuo tu zabranu.⁴²⁸

244. U februaru 1993. godine Obaveštajno-bezbednosni organ Komande 15. korpusa SVK je izvestio da je dolazak Željka Ražnatovića sa 200 dobrovoljaca imao negativan uticaj na bezbednosnu situaciju u području Korenice.⁴²⁹ Obaveštajno-bezbednosni organ naveo je i sledeće:

Zapravo, prisustvo “Arkana” sa njegovim borcima, njihova hrabrost, odvažnost i izdržljivost uliva poverenje i motiviše ostali borački sastav s jedne strane, ali njihovo ponašanje, privilegije i strahopoštovanje koje ulivaju otvorenim fizičkim maltretiranjem pojedinih boraca i starešina dovodi do otvorenog nezadovoljstva što može izazvati otvorene sukobe i šire eskalacije. Deo komande [devete motorizovane] brigade je prihvatio ovakvo nastrano ponašanje, što kod boraca izaziva strah od “arkanizacije” i moglo bi imati negativne posledice.⁴³⁰

245. SDB/RDB je pratio šta radi SDG. SDB/RDB je stoga takođe znao za napore koje je ulagao SDG da mobilise kadrove i da ih pošalje u Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu.⁴³¹

246. Na osmoj sednici održanoj u martu 1993. godine VSO je raspravljao o Željku Ražnatoviću. Života Panić iz VJ je odrešito rekao predsedniku Ćosiću da Arkan “nije kod nas. [...] On je u Krajini kod Hadžića.”⁴³² Ćosić je, međutim, izjavio: “On dejstvuje i u Srbiji. Njegovi vojnici nose uniforme i oružje; bilo je i neke pucnjave. Ne možemo Arkana da previdimo i da ne govorimo o paravojnoj formaciji.”⁴³³ Ćosić je pitao kako je moguće da Panić od MUP-a Srbije i MUP-a Crne Gore ne dobija podatke za VSO. Milošević je pitao da li su tražili te podatke, a Panić je odgovorio potvrdno. Tada su se dogovorili da zatraže nov izveštaj u kojem će se nalaziti svi relevantni podaci. Milošević je rekao da se Krivični zakonik menja kako bi se formiranje paravojnih grupa moglo kažnjavati maksimalnim kaznama. Kasnije tokom sednice Ćosić je rekao da je Arkanova formacija više “paradržavna” formacija nego paravojna.⁴³⁴

247. Mada je SDG saradivala sa Srbima i u RSK i u RS, ponekad je dolazilo do napetosti između SDG i lokalnog stanovništva. Tako je u martu 1993. godine CRDB Novi Sad izvestio da su pripadnici SDG u Erdutu priveli i zlostavljali osam lica, među kojima su bili i funkcioneri RSK.⁴³⁵

248. U oktobru 1994. godine Milana Martića su u Tovarniku zaustavili naoružani ljudi koji su, po njegovom mišljenju, došli iz baza u Erdutu i Pajzošu. Nakon tog incidenta Martić je nazvao predsednika Miloševića i ljutito zatražio od njega da naredi Jovici STANIŠIĆU da ukloni te ljude iz istočne Slavonije. Martić je zapretio da će upotrebiti oružanu silu protiv tilh

⁴²⁷ MUP RSK, Obaveštenje, 21. februar 1993. godine (Y035-2142-Y035-2143).

⁴²⁸ Rezime presretnutog razgovora, 27. februar 1993. godine (0416-1698-0416-1698)

⁴²⁹ Obaveštajno-bezbednosni organ 15. korpusa SVK, Stanje bezbednosti u mobilisanim jedinicama, 16. februar 1993. godine (0207-6719-0207-6721, na 0207-6719).

⁴³⁰ Obaveštajno-bezbednosni organ 15. korpusa SVK, Stanje bezbednosti u mobilisanim jedinicama, 16. februar 1993. godine (0207-6719-0207-6721, na 0207-6720).

⁴³¹ SAP Vojvodina, SUP, Odeljenje SDB, Informacija, 15. oktobar 1991. godine (0632-1488-0632-1488); CRDB Sremska Mitrovica, Odsek Ruma, 14. novembar 1994. godine (0632-1487-0632-1487).

⁴³² Stenografske beleške sa 8. sednice VSO, 12. mart 1993. godine (0345-7184-0345-7240, na 0345-7218).

⁴³³ Stenografske beleške sa 8. sednice VSO, 12. mart 1993. godine (0345-7184-0345-7240, na 0345-7218-0345-7219).

⁴³⁴ Stenografske beleške sa 8. sednice VSO, 12. mart 1993. godine (0345-7184-0345-7240, na 0345-7236).

⁴³⁵ CRDB Novi Sad, Informacija, 15. mart 1993. godine (Y034-4191-Y034-4195).

ljudi ako ne odu s tog područja, a Milošević je pristao da o tome razgovara sa STANIŠIĆEM.⁴³⁶ Nekoliko dana nakon tog telefonskog poziva Martić je Miloševiću, ministru unutrašnjih poslova Sokoloviću, predsedniku Vlade Srbije Mirku Marjanoviću i načelniku Generalštaba VJ Momčilu Perišiću poslao dopis u kom je detaljno opisao incident.⁴³⁷

249. U intervjuu koji je dao u svojoj kući u Vukovaru u martu 1995. godine, Goran Hadžić je komentarisao svoj odnos sa Ražnatovićem.⁴³⁸ Hadžić se prisetio da ga je Ražnatović svaki dan posećivao u njegovoj kući. Hadžić je takođe izjavio da je Ražnatovića upoznao “pre tri godine” i demantovao da je Ražnatović bio umešan u krijumčarenje nafte iz istočne Slavonije ili u neke druge nepravilnosti. Hadžić je napomenuo da su ga neki u RSK kritikovali zato što je dozvolio Ražnatoviću da prisustvuje sednicama Vlade RSK i objasnio je zašto je to uradio: “Poštovao sam njegovo vojno znanje i on je kao takav prisustvovao sednicama.”⁴³⁹
250. Nakon pada RSK u avgustu 1995. godine Ražnatović i njegova jedinica bili su angažovani, uz znanje MUP-a Srbije, na prisilnoj mobilizaciji muškaraca iz Krajine.⁴⁴⁰
251. Prema dostupnoj dokumentaciji, Željko Ražnatović Arkan je u nekoliko navrata bio predmet praćenja SDB/RDB. U avgustu 1991. godine, u okviru SDB-ove akcije “Tompson”, USDB Beograd je izvestio o praćenju Ražnatovićeve poslastičarnice “Ari”, kao i fudbalskog stadiona “Crvene zvezde Beograd”, gde je Ražnatović imao važnu ulogu.⁴⁴¹ SDB je pratio Ražnatovićeve poslovne i političke veze.⁴⁴² U junu 1992. godine CRDB Sremska Mitrovica je izvestio o Ražnatovićevim vezama s Vojislavom Šešeljem i Srpskom pravoslavnom crkvom.⁴⁴³ U izveštaju se isto tako navodi da je Ražnatović nekoliko puta intervenisao kod policije, jednom i s “Badžom”, u vezi s pripadnicima SDG-a. U tom trenutku navodno niko od pripadnika SDG-a nije bio u Bosni i Hercegovini, nego su svi bili u Erdutu na čekanju. U februaru 1995. godine CRDB Beograd je pratio Ražnatovića pod tajnim nazivom “Kafa”.⁴⁴⁴ S obzirom na ono što se zna o Ražnatovićevoj povezanosti sa SDB/RDB i visokim zvaničnicima SRJ i Srbije, takve mere praćenja mogu na prvi pogled da se učine paradoksalnim. Međutim, te mere treba shvatiti

⁴³⁶ Presretnuti telefonski razgovor između Milana Martića i Slobodana Miloševića, 4. oktobar 1994. godine (0329-6688-0329-6688, CF00-0176-CF00-0176).

⁴³⁷ Dopis Milana Martića, 7. oktobar 1994. godine (0280-6502-0280-6504).

⁴³⁸ Intervju s Goranom Hadžićem, *Intervju*, 24. mart 1995. godine (0207-4394-0207-4397).

⁴³⁹ Intervju s Goranom Hadžićem, *Intervju*, 24. mart 1995. godine (0207-4394-0207-4397). Bilo je naznaka za to da je Hadžić nastavio da održava veze sa Ražnatovićem i nakon što više nije bio predsednik RSK. U izveštaju vojnog organa bezbednosti o sastanku sa saradnikom 2. septembra 1995. godine tvrdi se da Hadžić navodno želi da Arkanova Srpska dobrovoljačka garda obezbeđuje javni red i mir u Slavoniji i zapadnom Sremu. Ražnatović je isto tako navodno pripremao teren da bude imenovan za ministra unutrašnjih poslova SBZS i želeo je da preuzme kontrolu nad naftnom industrijom na tom području. Beleška vojnog organa bezbednosti u vezi sa sastankom od 2. septembra 1995. godine (0340-4907-0340-4908).

⁴⁴⁰ Obrazloženje kapetana Milana Kosanovića, bez datuma (0216-2544-0216-2546).

⁴⁴¹ USDB Beograd, Savski Venac, Službena beleška, 22. avgust 1991. godine (Y034-5760-Y034-5763); USDB Beograd, Savski Venac, Službena beleška, 23. avgust 1991. (Y034-5373-Y034-5376); USDB Beograd, Savski Venac, Službena beleška, 24. avgust 1991. (Y034-5704-Y034-5705); USDB Beograd, Savski Venac, Službena beleška, 27. avgust 1991. (Y034-5724-Y034-5727); USDB Beograd, Savski Venac, Službena beleška, 29. avgust 1991. godine (Y034-5728-Y034-5729); USDB Beograd, Savski Venac, Službena beleška, 30. avgust 1991. godine (Y034-5730-Y034-5731); USDB Beograd, Zemun, Četvrto odeljenje, Službena beleška, 29. avgust 1991. godine (0632-1029-0632-1029).

⁴⁴² SDB, Službena beleška Franka SIMATOVIĆA, 10. decembar 1991. godine (Y020-4022-Y020-4023).

⁴⁴³ CRDB Sremska Mitrovica, Izvod iz izveštaja saradnika, 15. jun 1992. godine (Y034-9138-Y034-9141).

⁴⁴⁴ CRDB Beograd, Četvrto odeljenje, Voždovac, Izveštaj, 7. februar 1995. godine (0608-3999-0608-4001).

u kontekstu Ražnatovićevih nezakonitih poslovnih aktivnosti, kao i u kontekstu moguće političke pretnje koju je njegova politička stranka predstavljala za Vladu Srbije.

C. Slobodan Medić zvani Boca i “Škorpioni”

252. Još jedna paravojna jedinica koja je održavala veze s RDB-om MUP-a Srbije bili su “Škorpioni”. Tu jedinicu je predvodio Slobodan Medić zvani Boca iz Sremskih Banovaca, u Vojvodini, koji se do izbijanja rata bavio krijumčarenjem i preprodajom stoke.⁴⁴⁵ Kasnije je Medić s 10–15 ljudi obezbeđivao naftna polja u Đeletovcima, u Hrvatskoj. Goran Hadžić, kao predsednik RSK, unapredio je Medića u čin majora, a Medićeve jedinice je rasla i 1995. godine je brojala oko 300 ljudi.⁴⁴⁶ Mada su bili stacionirani u RSK, pripadnici te jedinice nisu nosili oznake RSK, već oznaku “zlatne škorpije”.⁴⁴⁷ CRDB Novi Sad je smatrao da je Medićeve jedinice bila direktno potčinjena Milanu Martiću i pukovniku Španoviću, načelniku štaba Slavonsko-baranjskog korpusa.⁴⁴⁸ Ipak, verovalo se da je Medić najviše zainteresovan da iskoristi rat za vlastitu dobit, pošto se bavio i švercom nafte.⁴⁴⁹ Pored Medićeve veze s Martićem, Milanom Milanovićem zvanim Mrgud, pomoćnikom ministra odbrane RSK, i Radovanom Stojičićem, načelnikom RJB MUP-a Srbije, CRDB Novi Sad je izvestio i o tome da su general Ratko Mladić i Medić razgovarali o mogućem angažovanju Medićeve jedinice u Bosni i Hercegovini.
253. Na sastanku sa Slobodanom Miloševićem, Fikretom Abdićem i drugima u sedištu Generalštaba VJ 30. juna 1995. godine, Jovica STANIŠIĆ je, očito nezadovoljan, napomenuo da su neki – po svojoj prilici vojni oficiri – njegove ljude na terenu nazivali paravojskom.⁴⁵⁰ STANIŠIĆ je ponudio da pošalje 120 “perfektnih ljudi” da pomognu Fikretu Abdiću. STANIŠIĆ je rekao: “Dali smo 80 iz Erduta, dali smo 80 iz Đeletovaca.” Slobodan Medić i “Škorpioni” bili su stacionirani u Đeletovcima.⁴⁵¹

X. Ministarstva unutrašnjih poslova entiteta pod kontrolom Srba u Hrvatskoj

A. SAO Krajina, SAO Zapadna Slavonija, SAO SBZS i Republika Srpska Krajina

254. U ovom delu izveštaja opisuju se formiranje i struktura srpskih organa unutrašnjih poslova na teritoriji Republike Hrvatske u razdoblju od 1990. do 1995. godine. Da bi se dao potrebnii kontekst, ukratko će biti izneseni ključni politički događaji, naročito formiranje srpskih autonomnih oblasti u Hrvatskoj i nastanak ministarstava unutrašnjih poslova pod kontrolom Srba na teritorijama koje su ti entiteti kontrolisali sve do osnivanja Republike Srpske Krajine u januaru 1992. godine. Za naredno razdoblje, sve do avgusta 1995. godine, u izveštaju će se

⁴⁴⁵ CRDB Novi Sad, Slobodan Medić zv. Boca [sic], Presek saznanja, 9. februar 1995. godine (Y036-8325-Y036-8330. na Y036-8325).

⁴⁴⁶ CRDB Novi Sad, Slobodan Medić zv. Boca [sic], Presek saznanja, 9. februar 1995. godine (Y036-8325-Y036-8330. na Y036-8325). Upor. nedatirani spisak pripadnika “Škorpiona” (0422-4648-0422-4650).

⁴⁴⁷ CRDB Novi Sad, Slobodan Medić zv. Boca [sic], Presek saznanja, 9. februar 1995. godine (Y036-8325-Y036-8330. na Y036-8326).

⁴⁴⁸ CRDB Novi Sad, Slobodan Medić zv. Boca [sic], Presek saznanja, 9. februar 1995. godine (Y036-8325-Y036-8330. na Y036-8326).

⁴⁴⁹ CRDB Novi Sad, Slobodan Medić zv. Boca [sic], Presek saznanja, 9. februar 1995. godine (Y036-8325-Y036-8330. na Y036-8325-Y036-8326).

⁴⁵⁰ Dnevnik Ratka Mladića, 30. jun 1995. godine (0649-0539-0649-0540).

⁴⁵¹ Dnevnik Ratka Mladića, 30. jun 1995. godine (0649-0539-0649-0540).

govoriti o značajnim događajima u vezi s Ministarstvom unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine.

1. Politički događaji u Hrvatskoj i ustanovljenje SAO Krajine

255. Prema posljednjem popisu stanovništva sprovedenom u Jugoslaviji 1991. godine, Socijalistička Republika Hrvatska je imala 4.784.265 stanovnika, od kojih su 3.736.356 (78,1 %) bili Hrvati, a 581.663 (12,2 %) Srbi.⁴⁵² U popisu stanovništva registrovano je i preko 20 drugih, manje brojnih manjina, uključujući Muslimane, Mađare, Slovence, Čehe i Slovake.
256. U aprilu i maju 1990. godine u Hrvatskoj su održani prvi višestranački izbori, na kojima su pobjedu odnele nacionalističke stranke. Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) dobila je najveći procenat glasova, 41,76 %.⁴⁵³ Prema izbornim pravilima taj rezultat je značio većinu u parlamentu. Dana 30. maja 1990. godine vođa HDZ-a Franjo Tuđman izabran je za predsjednika Predsedništva Socijalističke Republike Hrvatske. Srpska demokratska stranka (SDS), koja je osnovana u Kninu 17. februara 1990. godine, zvanično je registrovana u Hrvatskoj 6. marta 1990. godine.⁴⁵⁴ Na izborima u aprilu i maju 1990. godine SDS je osvojio znatan broj glasova Srba koji su živeli u Hrvatskoj i stekao političku kontrolu u opštinama Donji Lapac, Gračac i Knin.⁴⁵⁵ SDS je sebe predstavljao kao zaštitnika srpskih nacionalnih interesa u Hrvatskoj.⁴⁵⁶
257. Pobjeda HDZ-a izazvala je popriličnu uznemirenost među pripadnicima srpske manjine u Hrvatskoj i mnogi su mislili da će Srbi sada biti diskriminirani i da će izgubiti politička prava. Političari i mediji su te slutnje često dovodili u vezu s iskustvima iz Drugog svetskog rata, kada je fašistička Nezavisna Država Hrvatska sprovodila krajnje diskriminatornu politiku prema Srbima i drugim manjinama, politiku koja je kulminirala genocidom nad Srbima u NDH, čija je teritorija obuhvatala i teritoriju Bosne i Hercegovine i delove Srbije.⁴⁵⁷ U medijima se često pominjao ustaški pokret, koji je bio na čelu NDH. U isto vreme hrvatski mediji i političari sve su češće sve Srbe nazivali četnicima (četnici su bili monarhistički nacionalistički srpski pokret iz vremena Drugog svetskog rata). Mada su tokom rata formalno bili uz Saveznike, četnici su takođe u velikoj meri saradivali sa silama Osovine i ostali su zapamćeni po napadima na civile u Srbiji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.
258. U kontekstu političkih preobražaja i rastućih napetosti između Srba i Hrvata u Hrvatskoj, SDS je počeo da razmišlja o uspostavljanju samouprave na područjima s većinskim srpskim stanovništvom. Dana 27. juna 1990. godine opštine Knin, Benkovac, Gračac, Donji

⁴⁵² Republika Hrvatska, Republički zavod za statistiku, 1991. Popis stanovništva, objavljeno u aprilu 1992. godine (0344-7982-0344-8320, na 0344-7988).

⁴⁵³ Zavod za informatičku djelatnost Socijalističke Republike Hrvatske, Statistički pokazatelji o provedenim izborima za zastupnike u Sabor Socijalističke Republike Hrvatske, 1990, http://www.izbori.hr/arhiva/pdf/1990/1990_2_1_Sabor_Statistika_Stat_podaci.pdf.

⁴⁵⁴ SRH, Republički sekretariat za pravosuđe i upravu, Rješenje kojim se odobrava upis Srpske demokratske stranke, 6. mart 1990. (0214-1797-0214-1798).

⁴⁵⁵ Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj, 1990.–1995.* (Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2005) (0624-6455-0624-6724, na 0624-6513).

⁴⁵⁶ Izjava vođe SDS-a Jovana Raškovića, februar 1990, u pamfletu SDS-a (0214-1801-0214-1816).

⁴⁵⁷ U intervjuu iz 1994. godine za BBC-jev dokumentarni film *Death of a Nation /Smrt nacije/*, Milan Martić je pominjao jasne naznake obnove nacizma iz perioda 1941–1945. BBC-jev intervju sa Milanom Martićem, 14. oktobar 1994. godine (0219-5504-0219-5518, na 0219-5504).

Lapac, Obrovac i Titova Korenica osnovale su Zajednicu općina Sjeverne Dalmacije i Like.⁴⁵⁸ Dana 25. jula 1990. godine Srbi iz Hrvatske održali su velik politički skup u Srbu i objavili “Deklaraciju o suverenosti i autonomiji srpskog naroda”.⁴⁵⁹ U Deklaraciji se poziva na formiranje Srpskog nacionalnog veća, čiji će zadatak biti sprovođenje referendumu o položaju srpskog naroda u Hrvatskoj.⁴⁶⁰ Dana 31. jula 1990. godine Srpsko nacionalno veće izabralo je Milana Babića za svog predsednika i ponovo pozvalo na sprovođenje referendumu. Referendum je održan između 19. avgusta i 2. septembra 1990. godine, a ogromna većina glasača se izjasnila za autonomiju Srba u Hrvatskoj.⁴⁶¹

259. Nedugo pre održavanja referendumu vlasti Republike Hrvatske su izjavile da je referendum nezakonit, a hrvatska policija raspoređena po policijskim stanicama u područjima s većinskim srpskim stanovništvom bezuspešno je pokušala da razoruža tamošnju policiju.⁴⁶² Dana 17. avgusta 1990. godine Srbi u Kninu i oko Knina su, pod komandom Milana Martića, počeli da postavljaju barikade i prepreke po putevima.⁴⁶³ Načelnik Sekretarijata za unutrašnje poslove (SUP) u Šibeniku suspendovao je nekoliko radnika Stanice javne bezbednosti u Kninu, uključujući Milana Martića.⁴⁶⁴
260. Budući da su za barikade i prepreke na putevima korišćeni balvani, događaji iz avgusta 1990. godine prozvani su “balvan-revolucija”. U julu 1992. godine Vlada Republike Srpske Krajine retroaktivno je proglasila 17. avgust 1990. godine danom kad je počeo rat “na području Republike Srpske Krajine”.⁴⁶⁵ Centar za obuku pripadnika specijalne policije koji će kasnije biti osnovan u Golubiću kraj Knina zvanično je nazvan “Centar 17. avgust”.⁴⁶⁶
261. U septembru 1990. godine porasle su napetosti jer je Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) Hrvatske zatražilo od Srba da predaju “nelegalno” oružje i municiju, a Srbi su taj zahtev protumačili kao pokušaj da se razoruža policija na područjima naseljenim pretežno srpskim stanovništvom.⁴⁶⁷
262. Dana 20. decembra 1990. godine Skupština opštine Knin, čiji je predsednik bio Milan Babić, donela je odluku o sprovođenju Statuta Srpske autonomne oblasti Krajina (SAO Krajina).⁴⁶⁸ Prema članu 1 Statuta, SAO Krajina “uspostavlja se radi ostvarivanja nacionalne

⁴⁵⁸ Skupština općine Knin, Odluka o osnivanju i konstituisanju Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like, 27. jun 1990. godine (0214-1845-0214-1846).

⁴⁵⁹ Deklaracija o suverenosti i autonomiji srpskog naroda, 25. jul 1990. godine (0214-1952-0214-1953).

⁴⁶⁰ Tanjug, “*Serbian National Council' Calls for Referendum*”, 31. jul 1990. godine (Foreign Broadcast Information Service, FBIS) (R028-8592-R028-8592).

⁴⁶¹ Izveštaj o provođenju izjašnjanja srpskog naroda u Republici Hrvatskoj o srpskoj autonomiji, 30. septembar 1990. (0214-1960-0214-1960).

⁴⁶² Intervju Milana Martića za BBC, 14. oktobar 1994. godine (0219-5504-0219-5518, na 0219-5509).

⁴⁶³ Intervju Milana Martića za BBC, 14. oktobar 1994. godine (0219-5504-0219-5518, na 0219-5509); Provera za Zorana Rajića, bez datuma (0643-5174-0643-5174).

⁴⁶⁴ Depeša Stanice javne bezbednosti Knin, 20. avgust 1990. godine (0207-7586-0207-7586). V. takođe Depeša Stanice javne bezbednosti Knin, 21. avgust 1990. godine (0207-7587-0207-7587).

⁴⁶⁵ Odluka Vlade Republike Srpske Krajine, 28. jul 1992. godine (0280-7892-0280-7892). V. takođe Časlav OČIĆ, “Hronika Srpske Krajine, 28. februar 1989 – 19. decembar 1991”, u *Republika Srpska Krajina* (Knin-Beograd, Srpsko kulturno društvo, 1996), 396-399 (0683-6129-0683-6149, na 0683-6136-0683-6137).

⁴⁶⁶ Autobiografija Jove Mirkovića, 6. decembar 1995. godine (0608-8149-0608-8149).

⁴⁶⁷ Časlav Očić, “Hronika srpske Krajine, 28. februar 1989 – 19. decembar 1991”, u *Republika Srpska Krajina* (Knin-Beograd, Srpsko kulturno društvo, 1996), 403-407 (0683-6129-0683-6149, na 0683-6139-0683-6141).

⁴⁶⁸ Odluka o sprovođenju Statuta Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 20. decembar 1990. godine (0214-1852-0214-1852).

ravnopravnosti, kao i kulturnih i istorijskih osobenosti srpskog naroda nastanjenog na području istorijskih teritorija Dalmatinske i Vojne Krajine, koje se nalaze u sastavu Republike Hrvatske, u okviru federativne Jugoslavije”.⁴⁶⁹ U članu 6 Statuta se kaže da će organi SAO Krajine biti odgovorni za njeno pravilno funkcionisanje i da će izvršavati sve relevantne zakone, propise i opšte akte čije izvršavanje su im poverile Republika Hrvatska i savezna jugoslovenska vlada.⁴⁷⁰ U članu 9 Statuta se propisuje da Skupština SAO Krajine “obezbjeduje autonomiju sudskih i policijskih organa koji djeluju u Oblasti”.⁴⁷¹

263. Dana 22. decembra 1990. godine Hrvatski sabor (parlament) proglasio je nov ustav Republike Hrvatske.⁴⁷² Ustav je bio zasnovan na decidiranoj ideji o istorijskom pravu hrvatskog naroda na državu i nezavisnost. Prema tom ustavu, Hrvatska je uspostavljena “kao nacionalna država hrvatskog naroda i država pripadnika inih naroda i manjina, koji su njezini državljani: Srba, Muslimana, Slovenaca, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađžara, Židova i drugih, kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarivanje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama OUN i zemalja slobodnoga svijeta”.⁴⁷³ Srbi u Hrvatskoj su smatrali da im je formulacijama novog ustava oduzet pređašnji status konstitutivnog naroda u Republici Hrvatskoj.⁴⁷⁴
264. Otkako su pobedili na izborima u aprilu i maju 1990. godine, HDZ, koja je činila većinu u Vladi, i predsednik Franjo Tuđman sve su se više angažovali na osnivanju nezavisne Hrvatske. Tokom prvih meseci 1991. godine Hrvatska je nastavila put prema nezavisnosti. Dana 21. februara 1991. godine Hrvatski sabor doneo je rezoluciju o početku postupka razdruživanja Hrvatske od SFRJ, mada je rezolucija još uvek predviđala mogućnost labave federacije suverenih republika.⁴⁷⁵ Dana 19. maja 1991. godine Hrvatska je održala referendum o nezavisnosti, na kojem se većina glasača izjasnila pozitivno, mada referendum nije održan na područjima pod kontrolom SAO Krajine.⁴⁷⁶ Hrvatska je proglasila nezavisnost od SFRJ 25. juna 1991. godine.⁴⁷⁷ SFRJ je nastavila da postoji u krnjem obliku sve do 27. aprila 1992. godine, kada je stvorena Savezna Republika Jugoslavija, u koju su ušle Srbija (s Vojvodinom i Kosovom) i Crna Gora.⁴⁷⁸
265. Istovremeno, organi vlasti koji su predstavljali SAO Krajinu preduzimali su korake da se SAO Krajina uspostavi kao politički održiv entitet. Dana 18. marta 1991. godine Skupština SAO Krajine donela je odluku o primeni saveznih propisa i propisa SAO Krajine na području SAO Krajine. Pravni propisi Republike Hrvatske će se primenjivati samo ako nisu u suprotnosti

⁴⁶⁹ Član 1, Statut SAO Krajine, decembar 1990. godine (0214-1849-0214-1851, na 0214-1850).

⁴⁷⁰ Član 6, Statut SAO Krajine, decembar 1990. godine (0214-1849-0214-1851, na 0214-1851).

⁴⁷¹ Član 9, Statut SAO Krajine, decembar 1990. godine (0214-1849-0214-1851, na 0214-1851).

⁴⁷² Ustav Republike Hrvatske, 22. decembar 1990. godine (0087-3837-0087-3850, na 0087-3839).

⁴⁷³ “Izvorišne osnove”, Ustav Republike Hrvatske, 22. decembar 1990. (0087-3837-0087-3850, na 0087-3839).

⁴⁷⁴ Upor. s članom 1 Ustava Socijalističke Republike Hrvatske, 22. februar 1974. godine (0144-9801-0144-9853, na 0144-9808).

⁴⁷⁵ Hrvatski Sabor, Rezolucija o prihvatanju postupka za razdruživanje SFRJ i o mogućem udruživanju u savez suverenih republika, *Narodne novine*, 21. februar 1991. godine (0089-4048-0089-4049).

⁴⁷⁶ Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj, 1990.–1995.* (Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2005) (0624-6455-0624-6724, na 0624-6571).

⁴⁷⁷ Časlav OČIĆ, “Hronika srpske Krajine, 28. februar 1989 – 19. decembar 1991”, u *Republika Srpska Krajina* (Knin-Beograd, Srpsko kulturno društvo, 1996), 420 (0683-6129-0683-6149, na 0683-6148).

⁴⁷⁸ Proglašenje Savezne Republike Jugoslavije, 27. april 1992, u Albert P. Blaustein and Gisbert H. Flanz, eds., *Constitutions of the Countries of the World: Federal Republic of Yugoslavia* (Dobbs Ferry, NY: Oceana Publications, 1994) (0035-9421-0035-9425).

s propisima savezne jugoslovenske države ili propisima SAO Krajine.⁴⁷⁹ Istog dana promjenjen je i Statut SAO Krajine kako bi se označio prekid veza s Hrvatskom.⁴⁸⁰ Isto tako, Skupština SAO Krajine je opštini Knin pripojila susedne opštine, čime je opština Knin proširena.⁴⁸¹

266. Dana 1. aprila 1991. godine Izvršno veće Skupštine SAO Krajine odlučilo je da SAO Krajinu prisajedini Republici Srbiji.⁴⁸² Dana 30. aprila 1991. godine Skupština SAO Krajine odlučila je da raspiše referendum o prisajedinjenju SAO Krajine Republici Srbiji i o ostanku u Jugoslaviji sa "Srbijom, Crnom Gorom i drugim koji žele da očuvaju Jugoslaviju".⁴⁸³ Istog dana Skupština je izabrala Milana Babića za predsednika Izvršnog veća SAO Krajine.⁴⁸⁴ Referendum je održan 12. maja 1991. godine, a velika većina glasača se izjasnila za ostanak u Jugoslaviji.⁴⁸⁵ Prisajedinjenje, međutim, nije sprovedeno.

267. Dana 30. aprila 1991. godine Skupština SAO Krajine ustanovila je Savet za narodnu odbranu.⁴⁸⁶ Savet je imao sedam članova, među kojima su bili predsednik Skupštine SAO Krajine, predsednik Izvršnog veća Skupštine SAO Krajine i sekretar SUP-a SAO Krajine Milan Martić.

268. Dana 29. maja 1991. godine Statut SAO Krajine proglašen je Ustavnim zakonom SAO Krajine.⁴⁸⁷ Istog dana Skupština SAO Krajine proglasila je niz važnih zakona, među kojima su bili i Zakon o vladi,⁴⁸⁸ Zakon o ministarstvima⁴⁸⁹ i Zakon o sudovima.⁴⁹⁰ Milan Martić je imenovan za ministra odbrane SAO Krajine.⁴⁹¹ Pored toga, na snagu je stupio i Zakon o primeni pravnih propisa Republike Srbije na teritoriji Srpske autonomne oblasti Krajina.⁴⁹²

⁴⁷⁹ Odluka o primjeni zakona i drugih propisa na području Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 18. mart 1991, objavljeno u listu *Glasnik Krajine*, 2. april 1991. godine (0364-6098-0364-6098).

⁴⁸⁰ Statutarna odluka o promjeni Statuta SAO Krajine, 18. mart 1991. godine, objavljeno u listu *Glasnik Krajine*, 2. april 1991. (0364-6098-0364-6098).

⁴⁸¹ Skupština SAO Krajine, Odluka o pripajanju Opštini Knin mjesnih zajednica sa područja opština Drniš, Sinj i Knin, 18. mart 1991. godine (0217-2155-0217-2155).

⁴⁸² Odluka Izvršnog veća Skupštine SAO Krajine, 1. april 1991. godine (0217-2158-0217-2159); objavljeno u listu *Glasnik Krajine*, 20. april 1991. (0207-7887-0207-7887).

⁴⁸³ Skupština SAO Krajine, Odluka o raspisivanju referenduma za prisajedinjenje SAO Krajine Republici Srbiji i da Krajina ostane u Jugoslaviji sa Srbijom, Crnom Gorom i drugim koji žele da očuvaju Jugoslaviju, 30. april 1991. godine (0214-1880-0214-1880).

⁴⁸⁴ Rješenje o izboru predsjednika Izvršnog vijeća Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajina, 30. april 1991. godine (0217-2164-0217-2164).

⁴⁸⁵ Skupština SAO Krajine, Izvještaj o sprovedenom referendumu na teritoriji Srpske Autonomne Oblasti Krajina, 14. maj 1991. godine (0214-1854-0214-1859). V. takođe Odluka o prisajedinjenju SAO Krajine Republici Srbiji i da ostane u Jugoslaviji sa Srbijom, Crnom Gorom i drugim koji žele da očuvaju Jugoslaviju, 17. maj 1991. godine (0043-4080-0043-4081).

⁴⁸⁶ Član 39, Poslovnik Skupštine Srpske Autonomne Oblasti Krajina, 30. april 1991. godine (0214-1922-0214-1941, na 0214-1930).

⁴⁸⁷ Odluka o proglašenju Statuta Srpske Autonomne Oblasti Krajina Ustavnim zakonom Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 29. maj 1991. godine (0214-1863-0214-1863); Ustavni zakon Srpske Autonomne Oblasti Krajina, 29. maj 1991. godine (0214-1864-0214-1869); Zakon o izmjeni i dopuni Ustavnog zakona Srpske Autonomne Oblasti Krajina, 29. maj 1991. godine (0214-1870-0214-1871).

⁴⁸⁸ Zakon o vladi Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 29. maj 1991. godine (0214-1894-0214-1899).

⁴⁸⁹ Zakon o ministarstvima SAO Krajine, 29. maj 1991. godine (0214-1900-0214-1905).

⁴⁹⁰ Zakon o sudovima SAO Krajine, 29. maj 1991. godine (0214-1906-0214-1919).

⁴⁹¹ Rješenje o izboru Milana Martića za ministra odbrane SAO Krajine, 29. maj 1991. godine (0214-1844-0214-1844).

⁴⁹² Zakon o primjeni pravnih propisa Republike Srbije na teritoriji Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 29. maj 1991. godine (0364-6115-0364-6116).

269. Dana 27. juna 1991. godine Martić je takođe (ponovo) imenovan za ministra unutrašnjih poslova SAO Krajine.⁴⁹³ Nadalje, dana 8. avgusta 1991. godine predsednik Vlade SAO Krajine Milan Babić imenovao je Martića za zamenika komandanta "Teritorijalne odbrane (Oružanih snaga) SAO Krajine".⁴⁹⁴
270. Dana 7. jula 1991. godine novinska agencija Tanjug je izvestila da je Milan Martić rekao kako su njegove policijske snage dobro naoružane, zahvaljujući, pre svega, znatnoj pomoći koja je, u skoro svim oblicima, stizala od Vlade Srbije.⁴⁹⁵ Martić je takođe izjavio da je glavni instruktor policijskih snaga SAO Krajine vrhunski profesionalac s iskustvom iz Afrike i Srednjeg Istoka.

2. Ustanovljenje SAO Slavonje, Baranje i Zapadnog Srema

271. Referendum o autonomiji Srba koji je od 19. avgusta do 2. septembra 1990. godine sproveden na područjima koja su postala SAO Krajina takođe je sproveden i u delovima Slavonije, Baranje i zapadnog Srema.⁴⁹⁶
272. Srpsko nacionalno veće je osnovano u tajnosti na pravoslavni Božić, 7. januara 1991. godine, u Šidskim Banovcima, u skladu s deklaracijom objavljenom 25. jula 1990. godine u Srbu.⁴⁹⁷ Na skupu je rečeno da se "ne prihvata rešenje kojim sadašnje republike Hrvatska i Slovenija, bez saglasnosti srpskog naroda iz SI Ba Zs [Slavonija, Baranja i Zapadni Srem], izvlače ove teritorije iz države Jugoslavije".⁴⁹⁸ Srpsko nacionalno veće će odsad "kao jedini legitimni organ srpskog naroda u Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu zastupati interese tog naroda u svim pregovorima vezanim za budućnost srpskog naroda u sadašnjoj Republici Hrvatskoj".⁴⁹⁹
273. Dana 26. februara 1991. godine Srbi iz Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema sazvali su "Srpsko nacionalno veće" i doneli "Deklaraciju o suverenoj autonomiji srpskog naroda Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema".⁵⁰⁰ U Deklaraciji se kaže da su Srbi s tog područja "neodvojivi [...] dio suverenog srpskog naroda koji živi u Jugoslaviji". Sledstveno tome, Srbi su

⁴⁹³ Rješenje o izboru Milana Martića za ministra unutrašnjih poslova SAO Krajine, 27. jun 1991. godine (0214-1944-0214-1944).

⁴⁹⁴ Naredba o imenovanju Milana Martića za zamjenika komandanta Teritorijalne odbrane (Oružanih snaga) SAO Krajine, 8. avgust 1991. godine (0207-7591-0207-7591).

⁴⁹⁵ Tanjug, "Ministar unutrašnjih poslova Krajine: policija 'dobro naoružana'", 7. jul 1991. godine (R029-6471-R029-6471).

⁴⁹⁶ Izvještaj o provođenju izjašnjavanja srpskog naroda u Republici Hrvatskoj o srpskoj autonomiji, 30. septembar 1990. godine (0214-1960-0214-1960).

⁴⁹⁷ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6260-0184-6261); v. takođe televizijski intervju iz 1991. godine s članovima Srpskog nacionalnog veća (V000-1282-1-A) i intervju s Goranom Hadžićem u *Borovu*, 2. maj 1996. (0357-7805-0357-7806).

⁴⁹⁸ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6264).

⁴⁹⁹ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6264).

⁵⁰⁰ Deklaracija o suverenoj autonomiji srpskog naroda Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema, 26. februar 1991, objavljena 19. decembra 1991. godine u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, broj 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0422). Prema Iliji Petroviću, deklaracija je u stvari doneta 25. januara 1991. godine, ali je datum njenog donošenja kasnije promjenjen u 26. januar 1991. godine. Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6281-0184-6282).

imali pravo da ostvaruju svoju autonomiju u vezi sa širokom lepezom pitanja, među kojima je bila i “zaštita javnog reda, mira i bezbjednosti”. To je podrazumevalo formiranje odgovarajućih organa za sprovođenje takve autonomije, u prvom redu skupštine, dok će Srpsko nacionalno veće delovati kao privremeni organ. Ti organi autonomije će saradivati s “drugim dijelovima srpskog naroda u Jugoslaviji”. Autonomija je trebalo da bude sprovedena u svim opštinama i mesnim zajednicama u kojima je srpski narod imao većinu 6. aprila 1941. godine, odnosno pre proglašavanja fašističke Nezavisne Države Hrvatske. U poslednjem paragrafu Deklaracije se navodi sledeće: “Suverena srpska autonomija Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema postoji i djeluje u sastavu sadašnje Republike Hrvatske samo pod uslovom da Jugoslavija postoji kao savezna država. Ukoliko takva Jugoslavija prestane da postoji ili se preobrazu u skup samostalnih država, ova autonomija nastaviće da postoji kao dio matične države srpskog naroda.”

274. Dana 17. marta 1991. godine Srpsko nacionalno veće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema izabralo je Gorana Hadžića, predsednika Opštinskog odbora SDS-a Vukovar i člana Glavnog odbora SDS-a Knin, za svog predsednika.⁵⁰¹ Dana 28. aprila Srpsko nacionalno veće izabralo je Izvršni savet od devet članova.⁵⁰²

275. Kao direktnu posledicu incidenta u Nacionalnom parku Plitvice krajem marta 1991. godine, u koji je bio uključen i Goran Hadžić, Srpsko nacionalno veće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema je 31. marta donelo “odluku o prisajedinjenju Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema (bez područja u sastavu Srpske Autonomne Oblasti Krajine) Autonomnoj Pokrajini Vojvodini, odnosno Republici Srbiji”.⁵⁰³

276. Dana 20. maja 1991. godine Mihalj Kertes, “poverenik predsednika Republike Srbije”, i Radovan Pankov, potpredsednik Skupštine Republike Srbije, održali su u Bačkoj Palanci, u Vojvodini, sastanak s predstavnicima Srba iz Slavonije. Sastanku je prisustvovao i Goran Hadžić. Na sastanku je Kertes od Srba iz Slavonije zatražio da prestanu da traže pomoć od “samozvanih pomagača” i rekao da je svrha sastanka da se postigne dogovor o zajedničkom delovanju.⁵⁰⁴ Hadžić je izjavio da ništa nije radio samoinicijativno, nego da je sve radio uz konsultacije s ljudima iz Beograda i Novog Sada. Međutim, s obzirom na broj prisutnih na tom sastanku, Hadžić nije želeo da iznese s kim se konsultovao.⁵⁰⁵ Kertes je predložio da Srbi iz Slavonije obrazuju koordinaciono telo kako bi se izbegle svađe i nesporazumi; prisutni su

⁵⁰¹ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6292); nazivi funkcija Gorana Hadžića u SDS-u navedeni su u televizijskom intervjuu iz 1991. godine s članovima Srpskog nacionalnog veća (V000-1282-1-A); v. takođe izjavu koju je Goran Hadžić kao svedok dao Okružnom sudu u Novom Sadu, 30. septembar 2003. godine (0346-5262-0346-5267, na 0346-5263) i prijavu Opštinskog odbora SDS Vukovar koju je potpisao Goran Hadžić, 14. avgust 1990. godine (0632-0778-0632-0778). O programu SDS-a u Slavoniji i Baranji, v. Program rada SDS Slavonije i Baranje, 3. februar 1991. godine (0280-3763-0280-3766).

⁵⁰² Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6293).

⁵⁰³ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6297).

⁵⁰⁴ Pokrajinski SUP Vojvodine, Odeljenje Službe državne bezbednosti, Informacija, 20. maj 1991. godine (Y037-1627-Y037-1650, na Y037-1628).

⁵⁰⁵ Pokrajinski SUP Vojvodine, Odeljenje Službe državne bezbednosti, Informacija, 20. maj 1991. godine (Y037-1627-Y037-1650, na Y037-1636).

usvojili taj predlog.⁵⁰⁶ Kertes je nadalje izjavio da je svestan toga da je najveći problem nedostatak oružja, pa je zatražio od prisutnih da mu iznesu potrebe za svoja sela. “Ovo je i učinjeno tako da je po završetku sastanka Kertes imao spiskove potrebnog oružja po selima, koje je odneo sa sobom u Beograd. Na samom kraju svog izlaganja, Kertes je rekao da je nedvosmisleno stav Srbije – da svi Srbi žive u jednoj državi, bez obzira kako se ona zvala.”⁵⁰⁷

277. Dana 28. maja 1991. godine Srpsko nacionalno veće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema pisalo je Predsedništvu SFRJ o pogoršanju bezbednosne situacije.⁵⁰⁸ Po mišljenju Srpskog nacionalnog veća, najnovije odluke saveznog predsedništva nisu bile dovoljne da bi garantovale bezbednost srpskog stanovništva u Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu. Pišući u ime Srpskog nacionalnog veća, Ilija Petrović je tvrdio da su sve hrvatske policijske stanice sastavile spiskove Srba koji treba da se pohapse ili ubiju. Prema tome, srpski narod se osetio primoranim da se organizuje i odbrani.
278. Dana 10. juna 1991. godine Srpsko nacionalno veće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema odlučilo je da raspiše referendum o pravnom položaju srpskog naroda na tim područjima.⁵⁰⁹ Referendum je sproveden 23. juna 1991. godine, a glasači su izrazili želju da ostanu u jednoj državi sa Srbijom i Crnom Gorom.
279. Dana 25. juna 1991. godine Velika narodna skupština Srba iz Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema donela je odluku kojom se ponovo izražava želja Srba s tog područja da ostanu u Jugoslaviji i potvrđuje primat zakona i ustava SFRJ.⁵¹⁰ Ta odluka stupila je na snagu čim je Hrvatska proglasila nezavisnost od SFRJ. “U skladu sa Deklaracijom o autonomiji srpskog naroda iz Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema, Velika narodna skupština donela je i odluku da se područje Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema konstituiše kao Autonomna Oblast Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema.”⁵¹¹ Srpskom nacionalnom veću je naloženo da deluje kao izvršni organ Velike narodne skupštine.⁵¹²
280. Prema rečima političara Ilije Petrovića, dana 11. jula 1991. godine u Borovom Selu
- domaćim i stranim novinarima Goran Hadžić je predstavljen kao “predsednik srpske vlade za Slavoniju, Baranju i Zapadni Srem”. [...] A da bi se zaštitili teritorijalni i drugi interesi Oblasti, Srpsko nacionalno vijeće istoga dana zatražilo je od ministra unutrašnjih poslova Republike Srbije da sve milicionare srpske narodnosti sa područja Slavonije, Baranje i Zapadnog Sreme koji su “tokom poslednjih nekoliko meseci, pod pritiskom ustaške vlasti” napustili svoja ranija radna

⁵⁰⁶ Pokrajinski SUP Vojvodine, Odeljenje Službe državne bezbednosti, Informacija, 20. maj 1991. godine (Y037-1627-Y037-1650, na Y037-1638).

⁵⁰⁷ Pokrajinski SUP Vojvodine, Odeljenje Službe državne bezbednosti, Informacija, 20. maj 1991. godine (Y037-1627-Y037-1650, na Y037-1638).

⁵⁰⁸ Predsedništvo SFRJ, 30. maj 1991, prosleđen dopis Ilije Petrovića od 28. maja 1991. godine (0052-5573-0052-5573).

⁵⁰⁹ Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj, 1990.–1995.* (Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2005) (0624-6455-0624-6724, na 0624-6559).

⁵¹⁰ Odluka o položaju srpskog naroda iz Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema u jugoslovenskoj državnoj zajednici, 25. jun 1991, objavljena 19. decembra 1991. u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, broj 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0423).

⁵¹¹ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6326).

⁵¹² Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6376).

mesta i zaposlili se u milicijskim stanicama po Srbiji, razreši dužnosti i uputi na rad u Oblasni sekretarijat za unutrašnje poslove sa sedištem u Vukovaru.⁵¹³

281. Dana 14. jula 1991. godine Izvršno veće Velike narodne skupštine formiralo je Štab teritorijalne odbrane u Borovom Selu i Oblasni sekretarijat za unutrašnje poslove sa sedištem u Vukovaru.⁵¹⁴ Prema rečima Ilije Petrovića, člana Izvršnog veća, “Vijeće je obavilo i čitav niz poslova vojničkog karaktera, počev od organizovanja odbrambenih priprema u svim srpskim naseljima na području Zapadnog Srema i Baranje, do naoružavanja pripadnika srpske teritorijalne odbrane”.⁵¹⁵
282. Dana 16. jula 1991. godine,
- ocenjujući da je to u interesu srpskog naroda i njegove autonomije, Srpsko nacionalno vijeće objavilo je odluku Velike narodne skupštine SI Ba ZS da je područje Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema konstituisano kao Autonomna Oblast Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema i da ono, Srpsko nacionalno vijeće, nastavlja da radi kao izvršni organ te Skupštine, odnosno Vlada Autonomije. Javnost je takođe upoznata da je Srpsko nacionalno vijeće, u skladu sa svojim ovlašćenjem, formiralo Oblasni Štab teritorijalne odbrane i Oblasni Sekretarijat za unutrašnje poslove, a Goran Hadžić zvanično je predstavljen kao predsednik Srpskog nacionalnog vijeća, odnosno predsednik Vlade nove srpske Autonomije.⁵¹⁶
283. Dana 23. jula 1991. godine Srpsko nacionalno veće sastalo se u Borovom Selu i izabralo dva potpredsednika vlade i pet ministara, a imenovalo je i pet savetnika.⁵¹⁷ Vlada je takođe formirala regrutni centar za srpske dobrovoljce u Prigrevici, ali se čini da on nije počeo s radom.
284. Dana 1. avgusta 1991. godine srpske snage zauzele su Dalj.⁵¹⁸
285. Dana 18. avgusta 1991. godine Vlada SAO SBZS pokrenula je postupak za donošenje statuta, zakona o ministarstvima i poslovnika o radu Vlade SAO SBZS.⁵¹⁹
286. Dana 23. avgusta 1991. godine Srpsko nacionalno veće proglasilo je opštu mobilizaciju u Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu.⁵²⁰
287. Dana 30. avgusta 1991. godine Srpsko nacionalno veće je objavilo da na području Autonomne oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem prestaju da važe ustav i zakoni Republike Hrvatske.⁵²¹ Umesto njih, do donošenja novih zakona primenjivaće se savezni jugoslovenski ustav i savezni jugoslovenski i srpski zakoni. Na istoj sednici Srpsko nacionalno veće je razmatralo predlog zakona o ministarstvima i raspravljalo o formiranju vlade.
288. Na sednici održanoj 25. septembra 1991. godine Velika narodna skupština Srba iz Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema proglasila je Ustavni zakon Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem.⁵²² U članu 1 Ustavnog Zakona Oblast je definisana kao “samostalna

⁵¹³ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6336).

⁵¹⁴ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6338).

⁵¹⁵ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6392).

⁵¹⁶ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6340).

federalna jedinica u Jugoslaviji i ravnopravna [...] sa drugim federalnim jedinicama i njihovim delovima koje su donele odluku da ostanu u Jugoslaviji.” U tekstu pratećeg Zakona o sprovođenju Ustavnog zakona pominje se sednica Vlade Autonomne oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem održana 30. avgusta 1991. godine u Dalju.⁵²³ Na toj sednici je odlučeno da “Ustav, Zakoni i drugi propisi Republike Hrvatske” prestaju da važe. Do uspostavljanja stalnih državnih organa poslove će obavljati privremeni državni vlasti.

289. Na istoj sednici, održanoj 25. septembra 1991. godine, Velika narodna skupština Srba iz Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema donela je i Zakon o ministarstvima.⁵²⁴ Članom 5 toga zakona obrazovano je ministarstvo unutrašnjih poslova, čiji je delokrug rada opisan u članu 7.⁵²⁵ Istog dana Velika narodna skupština izabrala je Gorana Hadžića za predsednika Vlade Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem,⁵²⁶ Ilija Končarević je izabran za predsednika Velike narodne skupštine.⁵²⁷
290. Dana 27. septembra 1991. godine Vlada Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem odlučila je da obrazuje štabove i jedinice civilne zaštite.⁵²⁸ Predviđeno je da sedište glavnog štaba bude u Borovom Selu. Istog dana Vlada, na čelu s predsednikom Vlade Goranom Hadžićem, imenovala je Stojadina Todića za komandanta Oblasnog štaba civilne zaštite.⁵²⁹

⁵¹⁷ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6344-0184-6345).

⁵¹⁸ Časlav Očić, “Hronika srpske Krajine, 28. februar 1989 – 19. decembar 1991”, u *Republika Srpska Krajina* (Knin-Beograd, Srpsko kulturno društvo, 1996), 420 (0683-6129-0683-6149, na 0683-6148).

⁵¹⁹ Odluka Vlade SAO SBZS, 18. avgust 1991, objavljena u *Službenom glasniku Srpske oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, 5. februar 1992, godina 2, broj 2 (0055-5290-0055-5290).

⁵²⁰ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6360).

⁵²¹ Odluka o primeni propisa, 30. avgust 1991, objavljena 5. februara 1992. godine u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 2, broj 2 (0280-9329-0280-9329).

⁵²² Ustavni zakon Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem, 25. septembar 1991, objavljen 19. decembra 1991. godine u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, broj 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0423-0089-0426).

⁵²³ Zakon o sprovođenju Ustavnog zakona Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem, 25. septembar 1991, objavljen 19. decembra 1991. godine u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, broj 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0426-0089-0426).

⁵²⁴ Zakon o ministarstvima, 25. septembar 1991, objavljen 19. decembra 1991. godine u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, broj 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0427-0089-0429).

⁵²⁵ Članovi 5 i 7, Zakon o ministarstvima, 25. septembar 1991, objavljen 19. decembra 1991. godine u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, broj 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0427).

⁵²⁶ Odluka o izboru predsednika i potpredsednika Vlade Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem i ministara u Vladi Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem, 25. septembar 1991, objavljena 19. decembra 1991. godine u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, broj 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0430).

⁵²⁷ Odluka o izboru predsednika Velike narodne skupštine Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem, 25. septembar 1991, objavljena 19. decembra 1991. u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, broj 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0427).

⁵²⁸ Odluka o obrazovanju, organizacionoj strukturi i opremi štabova i jedinica i drugih organa civilne zaštite, 27. septembar 1991, objavljena 5. februara 1992. godine u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 2, broj 2 (0280-9330-0280-9331).

⁵²⁹ Odluka o imenovanju komandanta Oblasnog štaba civilne zaštite, 27. septembar 1991, objavljena 5. februara 1992. godine u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 2, broj 2 (0280-9331-0280-9331).

291. Na trećem zasjedanju, održanom 9. oktobra 1991. godine, Velika narodna skupština donela je Zakon o vladi Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem.⁵³⁰ Vlada je došla na mesto Srpskog nacionalnog veća.⁵³¹ Na istoj sednici Vlada je usvojila i Zakon o merama za slučaj vanrednog stanja.⁵³² U takvim slučajevima predsednik Vlade je mogao da uvede specijalne mere koje bi bile na snazi za sve vreme trajanja vanrednog stanja.
292. Dana 9. ili 10. oktobra 1991. godine Velika narodna skupština je odlučila da snage teritorijalne odbrane Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem formalno pripoji oružanim snagama SFRJ.⁵³³ Dana 17. oktobra 1991. godine Vlada Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem donela je odluku o organizaciji i delokrugu teritorijalne odbrane i civilne zaštite.⁵³⁴ U odluci se navodi da je teritorijalna odbrana Srpske Oblasti “deo jedinstvenih oružanih snaga SFRJ”.
293. U oktobru 1991. godine Velika narodna skupština je takođe zatražila da SAO Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu bude dozvoljeno da kao ravnopravan entitet učestvuje u Predsedništvu Jugoslavije.⁵³⁵
294. Dana 8. novembra 1991. godine Velika narodna skupština donela je Zakon o unutrašnjim poslovima.⁵³⁶ Zakon je bio veoma sažet i propisivao je da je ministar unutrašnjih poslova dužan da Velikoj narodnoj skupštini podnosi izveštaje o radu ministarstva i o stanju bezbednosti u SAO. U zakonu se navodi da ministarstvo ima aktivni i rezervni sastav, ali u zakonu nije pobliže definisana unutrašnja struktura ministarstva, nego je to pitanje prepušteno ministru.
295. Dana 20. novembra 1991. godine JNA i oružane snage SAO SBZS ušle su u Vukovar.⁵³⁷
296. Na petom zasjedanju, održanom 22. novembra 1991. godine, Velika narodna skupština donela je Zakon o privremenoj teritorijalnoj organizaciji Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i

⁵³⁰ Zakon o vladi Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem, 9. oktobar 1991, objavljen 19. decembra 1991. u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, broj 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0431-0089-0433).

⁵³¹ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6374).

⁵³² Zakon o merama za slučaj vanrednog stanja, 9. oktobar 1991, objavljen 19. decembra 1991. u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, broj 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0434).

⁵³³ Odluka o pripajanju teritorijalne odbrane Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem oružanim snagama SFRJ, 10. oktobar 1991, objavljena 19. decembra 1991. u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, broj 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0441-0089-0442). U dokumentu se pojavljuje jedna protivrečnost, jer se kao datum donošenja odluke navodi i 9. i 10. oktobar.

⁵³⁴ Odluka o organizaciji i delovanju teritorijalne odbrane i civilne zaštite, 17. oktobar 1991, objavljena 5. februara 1992. godine u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 2, broj 2 (0280-9332-0280-9334).

⁵³⁵ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6376).

⁵³⁶ Zakon o unutrašnjim poslovima, 8. novembar 1991, objavljen 5. februara 1992. u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 2, broj 2 (0280-9334-0280-9335).

⁵³⁷ Časlav OCIĆ, “Hronika srpske Krajine, 28. februar 1989 – 19. decembar 1991”, u *Republika Srpska Krajina* (Knin-Beograd, Srpsko kulturno društvo, 1996), 422 (0683-6129-0683-6149, na 0683-6149).

Zapadni Srem i privremenoj lokalnoj upravi.⁵³⁸ Shodno članu 11, Srpska Oblast obuhvatala je i opštine Vukovar, Beli Manastir i Dalj. Među obuhvaćenim opštinama bili su i Osijek, mada s privremenim sedištem u Tenji, i Vinkovci, s privremenim sedištem u Mirkovcima.

297. Isto tako 22. novembra 1991. godine Velika narodna skupština obrazovala je dva nadzorna odbora: Odbor za narodnu odbranu i Odbor za unutrašnje poslove i bezbednost.⁵³⁹
298. Dana 7. januara 1991. /kao u originalu/ godine Jovica STANIŠIĆ je razgovarao s Radovanom Karadžićem. STANIŠIĆ je potvrdio da može da postavlja ljude među Srbima u Hrvatskoj.⁵⁴⁰
299. Premda je nakon 26. februara 1992. godine bila deo RSK, Srpska Oblast Slavonija, Baranja i Zapadni Srem i dalje je postojala kao pravni subjekt s vlastitim statutom i Velikom narodnom skupštinom.⁵⁴¹

3. Formiranje SAO Zapadne Slavonije

300. Mada su Srbi u Zapadnoj Slavoniji u početku nameravali da se priključe SAO Krajini, zbog kombinacije geografskih i ličnih faktora 12. avgusta 1991. godine formirana je SAO Zapadna Slavonija.⁵⁴² Prvi pokušaji da se Zapadna Slavonija priključi SAO SBZS propali su zbog sukoba među ličnostima na ta dva područja, naročito u pogledu predsednika Vlade SAO Zapadna Slavonija Veljka Džakule.⁵⁴³
301. U maju 1991. godine Džakula je pomenuo konsultacije Srba iz Zapadne Slavonije s predsednikom Srbije Slobodanom Miloševićem.⁵⁴⁴
302. Dana 5. oktobra 1991. godine TO SAO Zapadne Slavonije formirao je jedinicu policije “za posebne namene”, sa sedištem u Pakracu.⁵⁴⁵
303. Dana 9. decembra 1991. godine delegacija SAO Zapadne Slavonije, u kojoj je bio i Veljko Džakula, prisustvovala je sednici Predsedništva SFRJ.⁵⁴⁶ Tokom sastanka Mile Paspalj,

⁵³⁸ Zakon o privremenoj teritorijalnoj organizaciji Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem i privremenoj lokalnoj upravi, 22. novembar 1991, objavljen 19. decembra 1991. u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, broj 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0450-0089-0454).

⁵³⁹ Odluka o obrazovanju, delokrugu i sastavu Odbora za narodnu odbranu i Odluka o obrazovanju, delokrugu i sastavu Odbora za unutrašnje poslove i bezbednost, 22. novembar 1991, objavljene 5. februara 1992. u *Službenom glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 2, broj 2 (0280-9337-0280-9338).

⁵⁴⁰ Telefonski razgovor između Jovice STANIŠIĆA i Radovana Karadžića, 7. januar 1992. godine (0324-4664-0324-4670, na 0324-4669).

⁵⁴¹ Odluka o izmjeni i dopuni Statuta Srpske oblasti Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema, 15. novembar 1993. godine (0292-0017-0292-0017) i Odluka o raspisivanju izbora za poslanike Velike narodne skupštine Srpske Oblasti Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema, 15. novembar 1993. godine (0292-0017-0292-0017).

⁵⁴² Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj, 1990.–1995.* (Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2005) (0624-6455-0624-6724, na 0624-6551).

⁵⁴³ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6264-0184-6266).

⁵⁴⁴ Transkript sa sastanka Regionalnog odbora SDS-a održanog 8. maja 1991. godine u Smrtićima (0207-7300-0207-7302).

⁵⁴⁵ Štab TO Zapadne Slavonije, 5. oktobar 1991. godine (2D02-1439-2D02-1439).

⁵⁴⁶ Stenografske beleške sa sastanka Predsedništva SFRJ, 9. decembar 1991. godine (0280-6031-0280-6149).

predsednik Skupštine SAO Zapadne Slavonije, podsetio je rukovodstvo SFRJ da je Srbija obećala da će zaštititi Srbe van Srbije.⁵⁴⁷

304. Postoje dokumenti koji ukazuju na to da je SDB MUP-a Srbije primao detaljne informacije o situaciji u Zapadnoj Slavoniji 1991. godine. Dana 15. maja 1991. godine Prva uprava SDB-a napisala je izveštaj o formiranju oružanih jedinica na području Zapadne Slavonije.⁵⁴⁸ U izveštaju se nalazio i spisak sa specifikacijom opreme, naoružanja i municije neophodnih za “organizovanu odbranu i pružanje ozbiljnijeg otpora snagama MUP RH”.⁵⁴⁹ Dana 21. juna 1991. godine sačinjen je ažurirani izveštaj.⁵⁵⁰ Dana 6. decembra 1991. godine Prva uprava SDB-a podnela je izveštaj o toj temi.⁵⁵¹ Izveštaji kao što je taj nisu se ograničavali na zapažanja o policijskim poslovima ili obaveštajne podataka o civilnom sektoru, nego su sadržali i informacije o JNA i TO. Naročito su zabrinjavale glasine da se srpsko civilno stanovništvo i lokalno vojno i srpsko civilno rukovodstvo spremaju da napuste Zapadnu Slavoniju i konsoliduju u Istočnoj Slavoniji.

305. Većina dostupnih izveštaja SDB-a o situaciji u Zapadnoj Slavoniji potpisana je inicijalima “BP” ili “PB”. Na osnovu kasnijeg izveštaja Prve uprave RDB-a MUP-a Srbije, te izveštaje je verovatno sastavljao operativni radnik Branko Pavić.⁵⁵² U oktobru 1992. godine CRDB Kragujevac obavio je razgovor s Miloradom Časićem, izbeglicom koji je 1991. godine bio u “srpskoj vojsci” kod Pakraca.⁵⁵³ Časić se prisetio sledećeg:

Nakon tih događaja indikativno je ponašanje pojedinih organizatora ustanka kao što su Pavić Branko, bivši komandir stanice milicije u Pakracu, i Boško Bunčić, vozač PIK “Pakrac”, oba sada zaposlena u MUP Srbije u Beogradu. Njihovo ponašanje nakon povlačenja srpske vojske sa tog područja, šverc kolima i oružjem po Srbiji i zaposlenje u Beogradu izazvalo je revolt kod većine boraca.⁵⁵⁴

306. Dostupan je delimičan personalni dosije Branka Pavića, za kojeg se navodi da je bio operativni radnik MUP-a Srbije od 1. avgusta 1991. do 31. decembra 1994. godine.⁵⁵⁵ Rešenjem od 17. septembra 1991. godine Pavić je raspoređen na mesto “samostalnog operativnog instruktora” u Četvrtoj upravi SDB-a MUP-a Srbije.⁵⁵⁶ Dana 27. septembra 1991. godine Pavić je postavljen za savetnika u Četvrtoj upravi SDB-a MUP-a Srbije.⁵⁵⁷

307. Dana 9. decembra 1991. godine Jovica STANIŠIĆ, u svojstvu pomoćnika ministra unutrašnjih poslova, pisao je ministru Sokoloviću u MUP Srbije. STANIŠIĆ je bio dobio nove informacije od TO i policije u Zapadnoj Slavoniji koje su ukazivale na to da se tamošnja

⁵⁴⁷ Stenografske beleške sa sastanka Predsedništva SFRJ, 9. decembar 1991. godine (0280-6031-0280-6149, na 0280-6111).

⁵⁴⁸ MUP Srbije, SDB, Prva uprava, Izveštaj o formiranju oružanih jedinica na području SO Pakrac i nekim selima sa područja SO Daruvar, Novska, Slavonska Požega i Nova Gradiška, 15. maj 1991. godine (0608-4153-0608-0608-4156).

⁵⁴⁹ MUP Srbije, SDB, Prva uprava, Izveštaj o formiranju oružanih jedinica na području SO Pakrac i nekim selima sa područja SO Daruvar, Novska, Slavonska Požega i Nova Gradiška, 15. maj 1991. godine (0608-4153-0608-0608-4156, na 0608-4155).

⁵⁵⁰ MUP Srbije, SDB, Prva uprava, Službena beleška, 21. jun 1991. godine (0608-4159-0608-4159).

⁵⁵¹ MUP Srbije, SDB, Prva uprava, Informacija o stanju na ratištu Zapadne Slavonije, 6. decembar 1991. godine (0608-4163-0608-4164).

⁵⁵² MUP Srbije, RDB, Prva uprava, Službena beleška, 9. april 1992. godine (0608-4186-0608-4187).

⁵⁵³ CRDB Kragujevac, Službena beleška, 28. oktobar 1992. godine (0607-6484-0607-6485).

⁵⁵⁴ CRDB Kragujevac, Službena beleška, 28. oktobar 1992. godine (0607-6484-0607-6485, na 0607-6484). U aprilu 1992. i ponovo u aprilu 1993. godine Branko Pavić je podneo izveštaj Drugoj upravi RDB-a MUP-a Srbije. MUP Srbije, RDB, Druga uprava, Izveštaj saradnika, 22. april 1993. godine (0608-4549-0608-4553).

situacija pogoršava. STANIŠIĆEVI izvori su ga informisali da, “[u]koliko se ne pruži adekvatna pomoć, postoji opasnost da borci i stanovništvo napuste područje Zapadne Slavonije”.⁵⁵⁸

308. Dana 23. decembra 1991. godine Marko Lazović, zamenik načelnika Prve uprave SDB-a Srbije, napisao je izveštaj o situaciji u Zapadnoj Slavoniji.⁵⁵⁹ Lazović je od operativnih radnika na tom području dobijao informacije o lošem dejstvovanju TO na tom području i o “delovanju raznih kriminalnih grupa” koje nekažnjeno vrše pljačku imovine i druge zločine nad civilnim stanovništvom u tom području.⁵⁶⁰ Situaciju je pogoršavao dolazak dobrovoljaca, među kojima su bili i članovi Srpske radikalne stranke, na to područje.⁵⁶¹ Jedna grupa je navodno izvršila masakr nad oko 100 lica u selima Voćin, Hum, Balinci i Čeralije.⁵⁶² U izveštaju se kaže da bi podatke o pokolju u tim selima mogao da ima komandir stanice milicije u Voćinu Mile Crnobrnja.⁵⁶³
309. U izveštaju o Zapadnoj Slavoniji koji je sutradan podneo SDB govori se o pogoršanju bezbednosne situacije za Srbe, a iznose se i podaci o političkom i vojnom rukovodstvu u SAO Zapadna Slavonija.⁵⁶⁴ Mada se izveštaj usredsredio na posledice sukoba po srpske civile, u njemu se pominje i da naoružane grupe pljačkaju kuće Hrvata.⁵⁶⁵ Kriminalni akteri, uključujući neke iz lokalnog rukovodstva, protivpravno su prisvojili finansijska i materijalna sredstva poslana kao pomoć na to područje. U izveštaju se izražava mišljenje da JNA nije shvatila ozbiljnost situacije i da, prema tome, vojska nedovoljno pomaže lokalno srpsko stanovništvo.⁵⁶⁶

⁵⁵⁵ MUP Srbije, Uprava za zajedničke poslove, Uverenje, 30. decembar 1994. godine (0641-4526-0641-4544, na 0641-4529).

⁵⁵⁶ MUP Srbije, Rešenje, 17. septembar 1991. godine (0641-4526-0641-4544, na 0641-4532). Upor. sa članom 38, redni broj 4, u SR Srbija, RSUP, Pravilnik o sistematizaciji zadataka i poslova Službe državne bezbednosti u Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove, februar 1990. godine (0611-2345-0611-2616, na 0611-2406).

⁵⁵⁷ MUP Srbije, Uprava za kadrove i radne odnose, Rešenje, 27. septembar 1991. godine (0641-4526-0641-4544, na 0641-4533).

⁵⁵⁸ Pomoćnik ministra Jovica STANIŠIĆ ministru Sokoloviću, 9. decembar 1991. godine (0608-4165-0608-4165).

⁵⁵⁹ Izveštaj Marka Lazovića, 23. decembar 1991. godine (0608-4173-0608-4175); RSUP Srbije, Rešenje, 2. oktobar 1990. godine (0611-1584-0611-1584). Dana 13. aprila 1992. godine Lazović je postavljen za načelnika Druge uprave RDB-a Srbije, a 28. januara 1992. godine potvrđeno mu je zvanje višeg savetnika u RDB-u. MUP Srbije, RDB, Rešenje, 13. april 1992. (0611-1585-0611-1585); MUP Srbije, RDB, Rešenje, 28. januar 1993. godine (0611-1586-0611-1586).

⁵⁶⁰ Izveštaj Marka Lazovića, 23. decembar 1991. godine (0608-4173-0608-4175, na 0608-4173). O kriminalnim grupama v. takođe Organ bezbednosti za Zapadnu Slavoniju, Informacija, 22. novembar 1991. godine (0084-9924-0084-9928).

⁵⁶¹ O dolasku dobrovoljaca SRS-a u istočnu i zapadnu Slavoniju v. takođe USDB Beograd, Službena beleška o razgovoru sa Lj. Petrovićem, 26. novembar 1991. godine (0608-4160-0608-4162); SAO Krajina, Opštinski štab TO Podravska Slatina SRS-u u Beogradu, 12. oktobar 1991. godine (0116-9412-0016-9412).

⁵⁶² Izveštaj Marka Lazovića, 23. decembar 1991. godine (0608-4173-0608-4175, na 0608-4174).

⁵⁶³ Izveštaj Marka Lazovića, 23. decembar 1991. godine (0608-4173-0608-4175, na 0608-4175).

⁵⁶⁴ MUP Srbije, SDB, Informacija o razvoju događaja u Zapadnoj Slavoniji (0608-4176-0608-4183).

⁵⁶⁵ MUP Srbije, SDB, Informacija o razvoju događaja u Zapadnoj Slavoniji (0608-4176-0608-4183, na 0608-4182). V. takođe Izveštaj Momira Raukovića, pomoćnika načelnika Druge uprave SDB SSUP-a o raseljenim licima iz Zapadne Slavonije, 17. decembar 1991. godine (0608-4166-0608-4172).

⁵⁶⁶ MUP Srbije, SDB, Informacija o razvoju događaja u Zapadnoj Slavoniji, 24. decembar 1991. godine (0608-4176-0608-4183, na 0608-4182-0608-4183).

310. Dana 24. decembra 1991. godine Skupština SAO Zapadne Slavonije odlučila je da se SAO Zapadna Slavonija pripoji SAO Krajini.⁵⁶⁷
311. Dana 13. januara 1992. godine Uprava bezbednosti SSNO uputila je depešu SDB-u MUP-a Srbije u vezi s navodnim zlostavljanjem civila i zarobljenika hrvatske nacionalnosti od strane policije u Okučanima u Zapadnoj Slavoniji.⁵⁶⁸ Neka zlostavljanja su navodno vršili dobrovoljci iz Srbije i lica koja su nosila četnička obeležja.⁵⁶⁹
312. Čak i nakon formiranja Republike Srpske Krajine u januaru 1992. godine, organi vlasti SAO Zapadne Slavonije nastavili su da se sastaju sve do maja 1992. godine.⁵⁷⁰ Prema izveštaju Službe državne bezbednosti MUP-a Srbije iz oktobra 1992. godine, situaciju na području Zapadne Slavonije karakterisao je visok stepen političkog frakcionaštva i borbe za vlast.⁵⁷¹

B. Ujedinjenje SAO i uspostavljanje Republike Srpske Krajine

313. Do kraja 1991. godine predstavnici SAO Krajine, SAO Zapadne Slavonije i SAO SBZS preduzeli su korake za formiranje jedinstvenog političkog entiteta. Dana 19. decembra 1991. godine Ustavotvorna skupština Republike Srpske Krajine (RSK) donela je ustavni zakon kojim je omogućeno donošenje novog ustava RSK.⁵⁷² Ustavotvorna skupština je istog dana proglasila novi ustav.⁵⁷³ Milan Babić je izabran za prvog predsednika RSK.⁵⁷⁴
314. Dana 2. januara 1992. godine predsednici skupština SAO Krajine, SAO Zapadne Slavonije i SAO Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema zajednički su proglasili Ustav Republike Srpske Krajine.⁵⁷⁵ Prema članu 78 Ustava, predsednik RSK rukovodi oružanim snagama RSK u miru i u ratu.⁵⁷⁶ Članom 102 definisano je da oružane snage RSK čini teritorijalna odbrana RSK.⁵⁷⁷

⁵⁶⁷ Odluka Skupštine SAO Zapadne Slavonije, 24. decembar 1991. godine (0280-8841-0280-8841).

⁵⁶⁸ Uprava bezbednosti SSNO MUP-u Srbije, SDB, 13. januar 1992. godine (0608-4184-0608-4185).

⁵⁶⁹ Uprava bezbednosti SSNO MUP-a Srbije, SDB, 13. januar 1992. godine (0608-4184-0608-4185, na 0608-4185).

⁵⁷⁰ MUP Srbije, RDB, Druga uprava, 12. oktobar 1992. godine (0608-4188-0608-4195).

⁵⁷¹ MUP Srbije, RDB, Druga uprava, 12. oktobar 1992. godine (0608-4188-0608-4195). Treba napomenuti da je izvor za ovaj izveštaj RDB-a izvesni "Dž.V.", što su inicijali Veljka Džakule.

⁵⁷² Odluka o proglašenju Ustavnog zakona za sprovođenje Ustava Republike Srpska Krajina, 19. decembar 1991. godine (0219-6002-0219-6002).

⁵⁷³ Odluka o proglašenju Ustava Republike Srpske Krajine, 19. decembar 1991. godine (0219-6000-0219-6000).

⁵⁷⁴ Časlav OCIC, "Hronika srpske Krajine, 28. februar 1989 – 19. decembar 1991" u *Republika Srpska Krajina* (Knin-Beograd, Srpsko kulturno društvo, 1996), 423 (0683-6129-0683-6149, na 0683-6149).

⁵⁷⁵ Odluka o proglašenju Ustava Republike Srpske Krajine, 2. januar 1992. godine (0036-4413-0036-4413); Ustav Republike Srpske Krajine, 2. januar 1992. godine (0036-4413-0036-4424).

⁵⁷⁶ Član 78, Ustav Republike Srpske Krajine, 2. januar 1992. godine (0036-4413-0036-4424, na 0036-4418-0036-4419).

⁵⁷⁷ Član 102, Ustav Republike Srpske Krajine, 2. januar 1992. godine (0036-4413-0036-4424, na 0036-4418-0036-4421).

315. Dana 16. februara 1992. godine Skupština RSK opozvala je predsjednika Milana Babića zbog njegovog protivljenja Vensovom planu.⁵⁷⁸
316. Dana 26. februara 1992. godine Skupština RSK donela je nekoliko amandmana na Ustav.⁵⁷⁹ Amandmanom I sprovedeno je u delo ujedinjavanje SAO Krajine, SAO Zapadne Slavonije i SAO SBZS. U Amandmanu V ponovo se navodi da ni Ustav RSK ni drugi zakoni RSK ne mogu da budu u suprotnosti s Ustavom i drugim relevantnim zakonima SFRJ. Treba napomenuti da je SSUP u Beogradu bio unapred obavešten o tim promenama.⁵⁸⁰
317. Dana 26. februara 1992. godine Goran Hadžić je izabran za predsjednika RSK.⁵⁸¹ Hadžić je bio predsjednik RSK sve do izbora Milana Martića na tu funkciju, 23. januara 1994. godine.⁵⁸² Dva dana pre nego što će biti izabran, Martić je izjavio da ne očekuje da će dugo biti predsjednik, nego će “da preda štafetnu palicu predsjedniku svih Srba, Slobodanu Miloševiću”.⁵⁸³
318. Prema Ustavu RSK, predsjednik Republike predstavlja RSK i izražava njeno državno jedinstvo.⁵⁸⁴ U članovima 78 do 83 Ustava navode se funkcije, ovlašćenja i odgovornosti predsjednika Republike.⁵⁸⁵ Shodno članu 78, predsjednik:
- predlaže Skupštini kandidate za članove Vlade i Ustavnog suda;
 - ukazom proglašava zakone;
 - obavlja spoljne poslove;
 - rukovodi oružanim snagama u miru i ratu, organizuje pripreme za odbranu Republike i naređuje mobilizaciju;
 - kad Skupština nije u mogućnosti da se sastane, u konsultaciji sa predsjednikom Vlade, proglašava ratno stanje ili stanje neposredne ratne opasnosti;
 - za vreme ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti, donosi akte o pitanjima iz nadležnosti Skupštine (takvim aktima mogu da se ograniče ljudska prava i može da se utiče na funkcionisanje drugih državnih institucija), s tim da je dužan da ih podnese na potvrdu Skupštini čim ona bude u mogućnosti da se sastane;
 - na predlog Vlade, proglašava vanredno stanje;
 - daje pomilovanja;
 - dodeljuje odlikovanja i priznanja;
 - obrazuje stručne i druge službe za obavljanje poslova iz nadležnosti predsjednika;

⁵⁷⁸ Odluke donesene na sjednicama Skupštine Republike Srpske Krajine dana 9, 16. i 25. februara 1992. godine (0207-8204-0207-8205). Za Vensov plan, v. Izveštaj generalnog sekretara u skladu sa Rezolucijom Saveta bezbednosti br. 721 (1991), 11. decembar 1991. (0031-3261-0031-3282).

⁵⁷⁹ Amandmani na Ustav RSK, 26. februar 1992. godine, *SGRSK*, br. 2/92 (0216-6106-0216-6107).

⁵⁸⁰ SSUP, Osnovi organizacije službe unutrašnjih poslova u Republici Srpske Krajine, bez datuma (0280-4616-0280-4622).

⁵⁸¹ Odluka o izboru predsjednika Republike Srpske Krajine, 26. februar 1992, objavljena u *Službenom glasniku RSK* 22. maja 1992. godine (0043-5064-0043-5064).

⁵⁸² Tanjug, “Martić izabran za predsjednika Srpske Krajine”, 25. januar 1994. godine (FBIS) (R033-7607-R033-7607).

⁵⁸³ Posmatračka misija Evropske zajednice, Izveštaj o dnevnim posmatračkim aktivnostima, 22. januar 1994. godine (ZA00-5587-ZA00-5589, na ZA00-5587).

⁵⁸⁴ Član 8, Ustav Republike Srpske Krajine, 2. januar 1992. godine (0036-4413-0036-4424, na 0036-4414).

⁵⁸⁵ Članovi 78–83, Ustav Republike Srpske Krajine, 2. januar 1992. godine (0036-4413-0036-4424, na 0036-4418-0036-4419).

- obavlja i druge poslove u skladu sa Ustavom.

319. Predsednik se birao na pet godina i mogao je biti izabran u najviše dva mandata. Mandat predsednika mogao je biti produžen u slučaju ratnog stanja ili stanja neposredne ratne opasnosti. S druge strane, u slučaju opoziva ili ostavke mandat predsednika mogao je da prestane i pre isteka tog vremena.
320. Dana 25. ili 26. februara 1992. godine Milan Martić je izabran za ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine.⁵⁸⁶ Dana 16. jula 1992. godine predsednik RSK Goran Hadžić vanredno je unapredio Milana Martića u čin general-pukovnika Srpske vojske Republike Srpske Krajine.⁵⁸⁷
321. Kao što je već napomenuto, čak i nakon uspostavljanja RSK, dotadašnji parlamenti SAO SBZS i SAO Zapadne Slavonije nastojali su da sačuvaju neku vrstu kontinuiteta u vidu regionalnih vlasti.⁵⁸⁸ Regionalne razlike unutar RSK dovele su do političkih napetosti, koje su imale uticaja i na Ministarstvo unutrašnjih poslova.
322. Mada prisajedinjenje ili ujedinjenje RSK sa Srbijom i ostatkom Savezne Republike Jugoslavije nikad nije postignuto, rukovodstvo RSK i dalje je gajilo nadu da će se to ostvariti. Dana 23. februara 1994. godine Milan Martić je poslao dopis Mirku Marjanoviću, kome je upravo bio poveren mandat za sastavljanje nove vlade u Srbiji.⁵⁸⁹ Martić je izrazio želju za uspostavljanje jedinstvene države.

⁵⁸⁶ Rešenje o izboru Milana Martića za ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine, 25. februar 1992. godine (0280-4830-0280-4830). V. takođe Odluka o izboru prvog ministra Vlade i minist[a]ra u Vladi Republike Srpske Krajine, 26. februar 1992. godine, objavljena u *Službenom glasniku RSK*, 22. maj 1992. godine (0333-3315-0333-3315).

⁵⁸⁷ Unapređenje Milana Martića, potpisao Goran Hadžić, 16. jul 1992. godine (0207-7680-0207-7680).

⁵⁸⁸ Službena beleška MUP-a Srbije, RDB, Druga uprava, 12. oktobar 1992. godine (0608-4188-0608-4195).

⁵⁸⁹ Dopis Milana Martića, 23. februar 1994. godine (0207-7590-0207-7590).

XI. Nastanak i funkcionisanje srpskih policijskih struktura u Hrvatskoj (1991)

A. SAO Krajina

323. U julu 1990. godine više policajaca iz Knina poslalo je otvoreno pismo Petru Gračaninu, jugoslovenskom saveznom sekretaru za unutrašnje poslove, u kome ga obavještavaju da ne žele da služe u policiji Hrvatske.⁵⁹⁰
324. Dana 7. novembra 1990. godine Izvršno veće Skupštine opštine Knin odobrilo je osnivanje Opštinskog sekretarijata za unutrašnje poslove, stavljajući tako kontrolu nad milicijom na niži lokalni nivo.⁵⁹¹ Izvršno veće Skupštine opštine Knin obavestilo je vladu Hrvatske o tome i zatražilo njenu saglasnost.⁵⁹² Izvršno veće je u svom pismu navelo da je takva odluka u zakonskoj nadležnosti vlade. Izvršno veće navodi da je tu odluku donelo zato što je vlada uprkos ponovljenim zahtevima odbila da to učini. Izvršno veće je takođe navelo da je u jednom trenutku od hrvatskog ministra unutrašnjih poslova Josipa Boljkovca dobilo usmeno obećanje za osnivanje Opštinskog sekretarijata za unutrašnje poslove. Izvršno veće je, dalje, oštro kritikovalo stav i postupke hrvatske vlade i Ministarstva unutrašnjih poslova prema miliciji i stanovništvu teritorije opštine Knin, što je navodno pogoršalo već napetu međunacionalnu situaciju.
325. Dana 4. januara 1991. godine Izvršno veće SAO Krajine donelo je odluku o osnivanju Sekretarijata za unutrašnje poslove (SUP), sa sedištem u Kninu.⁵⁹³ Prema članu 2 ove odluke, “[o]vaj sekretarijat jedini je nadležan i ovlašten da na području Srpske autonomne oblasti Krajina vrši sve poslove iz oblasti unutrašnjih poslova i javne sigurnosti”.⁵⁹⁴ SUP je obuhvatao stanice milicije Knin, Obrovac, Benkovac, Gračac, Titova Korenica, Donji Lapac, Dvor na Uni, Glina, Kostajnica i Vojnić. SUP je bio zadužen da se bavi svim pitanjima vezanim za unutrašnje poslove i da garantuje “sva ljudska i građanska prava bez obzira na vjersku, rasnu i nacionalnu pripadnost stanovništva”.⁵⁹⁵ Predviđena je koordinacija s MUP-om Hrvatske po potrebi, ali su nadležnost MUP-a Hrvatske i njegova naređenja proglašeni ništavnim i nevažećim na području SAO Krajine. O ovoj promeni obavješteni su organi unutrašnjih poslova Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine, kao i predsednik Predsedništva SFRJ.

⁵⁹⁰ Časlav Očić, “Hronika srpske Krajine, 28. februar 1989 – 19. decembar 1991. godine”, u *Republika Srpska Krajina* (Knin-Beograd, Srpsko kulturno društvo, 1996), 393 (0683-6129-0683-6149, na 0683-6134).

⁵⁹¹ Dopis Izvršnog vijeća Skupštine opštine Knin, 7. novembar 1990. godine (0280-9363-0280-9363). V. takođe Časlav Očić, “Hronika srpske Krajine, 28. februar 1989 – 19. decembar 1991. godine”, u *Republika Srpska Krajina* (Knin-Beograd, Srpsko kulturno društvo, 1996), 404–405 (0683-6129-0683-6149, na 0683-6140).

⁵⁹² Dopis Izvršnog vijeća Skupštine opštine Knin Vladi Hrvatske, 7. novembar 1990. godine (0280-9364-0280-9366).

⁵⁹³ Odluka o osnivanju Sekretarijata za unutrašnje poslove SAO Krajina, 4. januar 1991. godine (0217-2055-0217-2055); Zapisnik sa sjednice Izvršnog vijeća SAO Krajina, 4. januar 1991. godine (0217-2061-0217-2061); Izvršno vijeće SAO Krajina, Obavijest o formiranju Sekretarijata za unutrašnje poslove Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 5. januar 1991. godine (0291-8682-0291-8682).

⁵⁹⁴ Odluka o osnivanju Sekretarijata za unutrašnje poslove SAO Krajina, 4. januar 1991. godine (0217-2055-0217-2055).

⁵⁹⁵ Izvršno vijeće SAO Krajina, Obavijest o formiranju Sekretarijata za unutrašnje poslove Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 5. januar 1991. godine (0291-8682-0291-8682).

326. Tog istog dana Milan Martić je imenovan za načelnika SUP-a Knin.⁵⁹⁶
327. Prema članu 7 odluke Izvršnog veća SAO Krajine o osnivanju SUP-a SAO Krajine, Izvršno veće je nadležno za razradu strukture SUP-a i načina njegovog rada.⁵⁹⁷ Na osnovu toga, Izvršno veće je 19. januara 1991. godine donelo uredbu o unutrašnjoj organizaciji i radu Sekretarijata za unutrašnje poslove.⁵⁹⁸ Treba napomenuti da se u tekstu uredbe zapravo govori o *Ministarstvu* unutrašnjih poslova, što je terminološka promena koja je odražavala razvoj događaja u drugim delovima Jugoslavije. Organi unutrašnjih poslova su takođe od tog trenutka za opštinski nivo usvojili termin “stanica javne bezbednosti”, u skladu s istovremenom promenom metodologije u Bosni i Hercegovini.
328. Istovremeno s osnivanjem SUP-a Knin, Izvršno veće SAO Krajine je imenovalo Milana Martića za sekretara (tj. načelnika) SUP-a Knin.⁵⁹⁹
329. Ministarstvo unutrašnjih poslova SAO Krajine bilo je zaduženo da pokriva tri oblasti: poslove državne bezbednosti, poslove javne bezbednosti i ostale unutrašnje poslove.⁶⁰⁰ I mada SAO Krajina nije priznavala nadležnost MUP-a Hrvatske na teritoriji SAO Krajine, u članu 2 Uredbe jasno se kaže da savezni jugoslovenski zakoni i propisi ostaju na snazi. U obavljanju svog rada Ministarstvo unutrašnjih poslova SAO Krajine odgovorno je Izvršnom veću SAO Krajine. Član 6a predviđa da ministar unutrašnjih poslova obrazuje posebne jedinice milicije u slučaju neposredne ratne opasnosti, ratnog stanja i u drugim vanrednim prilikama. Prema članu 7, ministar unutrašnjih poslova odgovoran je predsedniku vlade i vladi SAO Krajine. Dalje, ministar unutrašnjih poslova je ovlašćen da razradi unutrašnju organizaciju ministarstva i njegove delatnosti. Prema članu 14a, SAO Krajine i opštine finansiraju Ministarstvo.
330. Sedište MUP-a SAO Krajine nalazilo se u Kninu.⁶⁰¹ Bilo je predviđeno osnivanje stanice javne bezbednosti (SJB) u svakoj opštini SAO Krajine. Ministar unutrašnjih poslova postavljao je načelnike ovih stanica u dogovoru s Izvršnim većem SAO Krajine.
331. MUP SAO Krajine, kao i sva ostala ministarstva unutrašnjih poslova u bivšoj Jugoslaviji, imao je i Službu javne bezbednosti i Službu državne bezbednosti (SDB). Već februara 1991. SAO Krajina je imala sopstvenu “Službu državne bezbednosti”.⁶⁰²
332. U martu 1991. godine odigrala su se dva žestoka okršaja između snaga milicije Republike Hrvatske i milicije SAO Krajine. Prvi od ta dva incidenta dogodio se u Pakracu, u

⁵⁹⁶ Rješenje o imenovanju Sekretara za unutrašnje poslove Srpske Autonomne Oblasti Krajina, 4. januar 1991. godine (0217-2060-0217-2060).

⁵⁹⁷ Odluka o osnivanju Sekretarijata za unutrašnje poslove SAO Krajina, 4. januar 1991. godine (0217-2055-0217-2055).

⁵⁹⁸ Uredba o unutrašnjoj organizaciji i radu Ministarstva za unutrašnje poslove, 19. januar 1991. godine (0280-3846-0280-3850).

⁵⁹⁹ Zapisnik sa sjednice Izvršnog vijeća SAO Krajina, 4. januar 1991. godine (0217-2061-0217-2061).

⁶⁰⁰ Uredba o unutrašnjoj organizaciji i radu Ministarstva za unutrašnje poslove, 19. januar 1991. godine (0280-3846-0280-3850).

⁶⁰¹ Uredba o unutrašnjoj organizaciji i radu Ministarstva za unutrašnje poslove, 19. januar 1991. godine (0280-3846-0280-3850).

⁶⁰² Depeša SUP-a SAO Krajina Predsedništvu SFRJ, SSUP-u, SSNO-u, MUP-u Hrvatske i Republičkom SUP-u Beograd, 15. februar 1991. godine (0217-0646-0217-0646).

Zapadnoj Slavoniji, 3. marta 1991. i u Beogradu doveo do poziva Srpske radikalne stranke za odlučniju podršku srpskom stanovništvu u Hrvatskoj.⁶⁰³

333. Dana 31. marta 1991. godine u Nacionalnom parku Plitvice, u Hrvatskoj, došlo je do incidenta između milicije hrvatskog MUP-a i milicije SUP-a SAO Krajine.⁶⁰⁴ Još 15. februara 1991. godine Martić je uputio dopis Predsedništvu SFRJ, SSUP-u, SSNO-u, kao i MUP-u Hrvatske i MUP-u Srbije, u kom je naveo da posebnu jedinicu milicije MUP-a Hrvatske smatra “paravojnom formacijom na ovoj teritoriji”.⁶⁰⁵
334. Prema jednom jugoslovenskom vojnom izveštaju iz tog vremena, incident je bio rezultat “postepenog ujedinjavanja” pretežno srpskih opština i pripreme oružane odbrane SAO Krajine kao odgovora na hrvatske korake ka nezavisnosti.⁶⁰⁶ “Neposredni povod za oružani sukob na Plitvicama je odluka SO Titova Korenica o proglašenju Plitvičkih jezera javnim preduzećem tzv. SAO Krajine i ispoljene spremnosti da se ovo područje brani i po cenu oružanog sukoba”.⁶⁰⁷ Sa hrvatske strane, snage MUP-a Hrvatske su upućene na to područje sa ciljem da ponovo uspostave kontrolu nad njim i možda kao vid pripreme za direktan oružani sukob s Kninom.⁶⁰⁸ U vojnom izveštaju se zaključuje da, uprkos pritisku JNA na obe strane da prekinu sukob i suzdrže se, postoji velika opasnost od sveopšteg “građanskog rata širih razmera koji bi rezultirao brojnim ljudskim žrtvama i seobama naroda uz stvaranje etnički čistih sredina”.⁶⁰⁹
335. Prilikom incidenta na Plitvicama, hrvatski organi vlasti uhapsili su nekoliko osoba, a među njima i Gorana Hadžića.⁶¹⁰ Na konferenciji za štampu MUP-a Hrvatske, policija je navela da su postojale indikacije o tome da su Hadžić i njegov kolega iz SDS-a Borivoje Savić prenoćili na Plitvicama i da su ih okolnosti prisilile da se pridruže oružanoj borbi “na strani ekstremista”.⁶¹¹ MUP Hrvatske je ovo razmatrao sa “članovima rukovodstva SDS-a za Slavoniju i Baranju [sic] – Ilijom Šašićem, Veljkom Džakulom i Duškom Ećimovićem, koji su pružili uvjeravanja da veći dio SDS-a stoji na stajalištu da se svi sporovi trebaju rješavati

⁶⁰³ USDB, Beograd, III Odeljenje, Službena beleška, 3. mart 1991. godine (0632-6341-0632-6344).

⁶⁰⁴ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6296-0184-6297); Časlav Očić, “Hronika srpske Krajine, 28. februar 1989 – 19. decembar 1991. godine”, u *Republika Srpska Krajina* (Knin-Beograd, Srpsko kulturno društvo, 1996), 418 (0683-6129-0683-6149, na 0683-6147). V. takođe Proglas SDS-a Zagreb, 2. april 1991. godine (0101-9525-0101-9525).

⁶⁰⁵ Depeša SUP-a SAO Krajina Predsedništvu SFRJ, SSUP-u, SSNO-u, MUP-u Hrvatske i Republičkom SUP-u Beograd, 15. februar 1991. godine (0217-0646-0217-0646).

⁶⁰⁶ JNA (?) Analiza dejstva snaga MUP-a Hrvatske na širem području Plitvica, 31. mart 1991.(?) godine (0608-4199-0608-4207).

⁶⁰⁷ JNA (?) Analiza dejstva snaga MUP-a Hrvatske na širem području Plitvica, 31. mart 1991. (?)godine (0608-4199-0608-4207, na 0608-4205).

⁶⁰⁸ Opravdavajući svoje postupke, hrvatski organi vlasti su se pozivali na remećenje “javnog reda i mira” i na “terrorističko nasilje” od strane Srba na Plitvicama. Konferencija za štampu MUP-a Hrvatske u *Vjesniku*, 3. april 1991. godine (0266-8405-0266-8407A).

⁶⁰⁹ JNA (?) Analiza dejstva snaga MUP-a Hrvatske na širem području Plitvica, 31. mart 1991. (?)godine (0608-4199-0608-4207, na 0608-4199).

⁶¹⁰ Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj, 1990.–1995.* (Zagreb: Golden marketing -Tehnička knjiga, 2005), (0624-6455-0624-6724, na 0624-6568 i 0624-6570).

⁶¹¹ Konferencija za štampu MUP-a Hrvatske u *Vjesniku*, 3. april 1991. godine (0266-8405-0266-8407A).

dogovorima a ne nasiljem. O tome svjedoči i bilješka u notesu Gorana Hadžića (koji je kod njega nađen prilikom hapšenja).⁶¹² Hadžić i Savić su pušteni 3. aprila.⁶¹³

336. Dana 31. marta 1991. u depeši Predsedništvu SFRJ Milan Martić je ovaj incident okarakterisao kao čin “oružane agresije” od strane MUP-a Hrvatske.⁶¹⁴ Martić je ponovo izneo ovaj stav 25. aprila 1991. godine u depeši Predsedništvu SFRJ, SSUP-u, Saveznom sekretarijatu za narodnu odbranu (SSNO) i MUP-ovima Hrvatske i Srbije.⁶¹⁵
337. Dana 1. aprila 1991. godine Babić je naredio mobilizaciju TO SAO Krajine i dobrovoljačkih jedinica.⁶¹⁶
338. Dana 12. aprila 1991. godine Milan Tepavčević, pomoćnik načelnika SDB-a MUP-a Srbije, konstatovao je da su dva konvoja s oružjem, municijom i vojnom opremom poslata u Knin s odobrenjem ministra unutrašnjih poslova Sokolovića.⁶¹⁷
339. Od 15 ministarstava osnovanih shodno članu 5 Zakona o ministarstvima, koji je donet 29. maja 1991, Ministarstvo unutrašnjih poslova je drugo na spisku, posle Ministarstva odbrane.⁶¹⁸ Shodno članu 7, “Ministarstvo unutrašnjih poslova obavlja poslove uprave koji se odnose na: bezbjednost Srpske Autonomne Oblasti Krajine i druge poslove otkrivanja i spriječavanja djelatnosti usmjerenih na podrivanje ili rušenje ustavom utvrđenog poretka; zaštitu života, lične i imovinske sigurnosti i druge poslove bezbjednosti građana Srpske Autonomne Oblasti Krajine”.⁶¹⁹
340. Dana 29. maja 1991. godine Skupština SAO Krajine je donela i Zakon o primeni pravnih propisa Republike Srbije na teritoriji Srpske autonomne oblasti Krajina.⁶²⁰ U tom smislu je Zakon o unutrašnjim poslovima Republike Srbije implicitno postao relevantni zakon za Ministarstvo unutrašnjih poslova SAO Krajine do donošenja njenog sopstvenog zakona o unutrašnjim poslovima. U vreme osnivanja Ministarstva unutrašnjih poslova SAO Krajine još uvek je bio na snazi Zakon o unutrašnjim poslovima Socijalističke Republike Srbije iz 1989. godine,⁶²¹ zamjenio ga je novi Zakon o unutrašnjim poslovima Republike Srbije, koji je stupio na snagu 17. jula 1991.⁶²² Uredbom Vlade SAO Krajine od 1. avgusta 1991. primena novog zakona na teritoriji SAO Krajine propisana je eksplicitno i s retroaktivnim važenjem.⁶²³

⁶¹² Konferencija za štampu MUP-a Hrvatske u *Vjesniku*, 3. april 1991. godine (0266-8405-0266-8407A).

⁶¹³ FBIS, “Oslobodena dva člana Srpske demokratske stranke” 3. april 1991. godine (0274-0234-0274-0234).

⁶¹⁴ Depeša Milana Martića, 31. mart 1991. godine (0217-0655-0217-0655). V. takođe komentari Milana Babića na Radio Kninu, 3. april 1991. godine (R108-7429-R108-7432).

⁶¹⁵ Depeša Milana Martića, 25. april 1991. godine (0217-0645-0217-0645).

⁶¹⁶ Naredba Milana Babića, predsjednika Izvršnog vijeća SAO Krajina, 1. april 1991. godine (0217-2109-0217-2109).

⁶¹⁷ Milan Tepavčević, pomoćnik načelnika SDB-a, MUP Srbije, Službena beleška, 12. april 1991. godine (1D04-1220-1D04-1220).

⁶¹⁸ Član 5, Zakon o ministarstvima SAO Krajine, 29. maj 1991. godine (0214-1900-0214-1905, na 0214-1901).

⁶¹⁹ Član 7, Zakon o ministarstvima SAO Krajine, 29. maj 1991. godine (0214-1900-0214-1905, na 0214-190).

⁶²⁰ Zakon o primjeni pravnih propisa Republike Srbije na teritoriji Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 29. maj 1991. godine (0364-6115-0364-6116).

⁶²¹ Republika Srbija, Zakon o unutrašnjim poslovima, 20. juli 1989, objavljen u *Službenom Glasniku Republike Srbije*, 22. juli 1989. godine (0293-1436-0293-1452).

⁶²² Republika Srbija, Zakon o unutrašnjim poslovima, 17. juli 1991, objavljen u *Službenom Glasniku Republike Srbije*, 25. juli 1991. godine (0046-1930-0046-1944).

⁶²³ Odluka o primjeni Zakona o unutrašnjim poslovima Republike Srbije na teritoriji Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 1. avgust 1991. godine (0217-2066-0217-2066).

Istovremeno je doneta i načelna odluka da se u SAO Krajini preuzmu struktura političkih organizacija Srbije i Zakon o odbrani Srbije.⁶²⁴

341. Dana 29. maja 1991. godine Skupština SAO Krajine je odobrila formiranje jedinica milicije za specijalne namene.⁶²⁵ Te jedinice su bile odvojene i od službe javne bezbednosti i od službe državne bezbednosti Ministarstva unutrašnjih poslova. Iako su formalno bile pri Ministarstvu unutrašnjih poslova, jedinice milicije za specijalne namene su u praksi bile pod kontrolom Ministarstva odbrane, što je bilo olakšano činjenicom da je Milan Martić obavljao dvostruku funkciju i ministra unutrašnjih poslova i ministra odbrane. Zato su te jedinice neformalno bile poznate kao “martićevci”.⁶²⁶ Prema članu 2 Odluke od 29. maja 1991. o osnivanju jedinica za specijalne namene, “[z]adatak Milicije Krajine je odbrana teritorijalnog integriteta Srpske Autonomne Oblasti Krajine, obezbjeđenje vitalnih objekata, oblasnih institucija i drugih zadataka iz domena unutrašnjih poslova”.⁶²⁷ Kadrovska evidencija pripadnika jedinica milicije za specijalne namene ukazuje na to da su slične jedinice – ili ranija verzija istih jedinica – postojale pre 29. maja 1991. godine.⁶²⁸ Dana 2. avgusta 1991. predsednik Milan Babić je izdao ukaz o oznakama pripadnika oružanih snaga SAO Krajine, koji se odnosio i na jedinice MUP-a SAO Krajine za specijalne namene.⁶²⁹
342. Prema članu 5 Odluke o primeni Zakona o odbrani Republike Srbije na teritoriji SAO Krajine, “[t]eritorijalna odbrana i jedinice za posebne namjene Ministarstva unutrašnjih poslova Krajine sačinjavaju oružane snage Srpske Autonomne Oblasti Krajine”.⁶³⁰ U intervjuu datom beogradskim novinama *Politika* u julu 1991, Martić se složio s tim da bi se milicija SAO Krajine mogla smatrati jezgrom srpske vojske.⁶³¹ Martić je objasnio da milicija ima redovni (aktivni) i rezervni sastav, kao i specijalne jedinice. Potvrdio je postojanje specijalne policije poznate kao “knindže” pod komandom “kapetana” čije ime nije hteo da otkrije. Martić je govorio o tekućoj obuci različitih vrsta vojnih jedinica i o raspoloživosti jurišnih helikoptera. Najznačajnija materijalna pomoć dobijena je od Srbije.
343. Tokom jednog međuperioda od otprilike mesec dana u junu 1991. godine, Dušan Vještica je zamenio Milana Martića na mestu ministra unutrašnjih poslova RSK. Prema jednom izveštaju SDB-a MUP-a SAO Krajine iz tog perioda, to što je Babić imenovao Vješticu izazvalo je sukob između njega i Martića.⁶³² Radnici MUP-a generalno su odbili da priznaju novog ministra, koji se navodno kompromitovao privrednim i kriminalnim aferama. SDB u izveštaju

⁶²⁴ Odluka o primjeni Zakona o političkim organizacijama Republike Srbije na teritoriji SAO Krajina, 1. avgust 1991. godine (0217-2184-0217-2184); Odluka o primjeni Zakona o unutrašnjim poslovima Republike Srbije na teritoriji Srpske Autonomne Oblasti Krajine, 1. avgust 1991. godine (0217-2185-0217-2186).

⁶²⁵ Odluka o formiranju jedinica za specijalne namjene MUP-a Srpske Autonomne Oblasti Krajina pod nazivom “Milicija Krajine”, koje se stavljaju u nadležnost Ministarstva odbrane, 29. maj 1991. (0214-1921-0214-1921).

⁶²⁶ Govor komandanta 24. brigade TO, 1. novembar 1992. godine (0280-7884-0280-7888, na 0280-7886).

⁶²⁷ Odluka o formiranju jedinica za specijalne namjene MUP-a Srpske Autonomne Oblasti Krajina pod nazivom “Milicija Krajine”, koje se stavljaju u nadležnost Ministarstva odbrane, 29. maj 1991. godine (0214-1921-0214-1921).

⁶²⁸ Dopis SUP-a Knin MUP-u RSK, 12. septembar 1991. godine (0400-4236-0400-4241).

⁶²⁹ Predsjednik Vlade SAO Krajine, Ukaz o oznakama pripadnika Oružanih snaga (Teritorijalna odbrana, jedinice za posebne namjene) SAO Krajine, 2. avgust 1991. godine (0217-2074-0217-2074).

⁶³⁰ Odluka o primjeni Zakona o odbrani Republike Srbije na teritoriji Srpske Autonomne Oblasti Krajina, 1. avgust 1991. godine (0217-2185-0217-2186).

⁶³¹ Intervju Milana Martića, *Politika*, 7. juli 1991. godine (0364-6122-0364-6122).

⁶³² Izveštaj SDB SAO Krajina, 11. juni 1991. godine (0280-8770-0280-8771).

navodi da prikuplja još kompromitujućeg materijala o Vještici. Dana 27. juna 1991. Martić je ponovo imenovan za ministra unutrašnjih poslova SAO Krajine.⁶³³

344. Krajem jula 1991. godine MUP SAO Krajine je, uz opsežnu pomoć iz Srbije, osnovao "jedinicu za posebne namjene" (JPN), koja je učestvovala u borbenim dejstvima.⁶³⁴ U toj jedinici bila je i osoba poznata kao "Crnogorac", što se odnosilo na Živojina Ivanovića.⁶³⁵ U borbenim izveštajima iz kraja jula 1991. godine više pripadnika jedinice identifikuje JPN SAO Krajine kao jedinicu koja pripada Republici Srbiji.
345. Dana 1. avgusta 1991. godine predsednik vlade SAO Krajina Milan Babić obavestio je opštinsko rukovodstvo i komandante opštinske TO SAO Krajine da je on komandant svih oružanih snaga SAO Krajine.⁶³⁶ Dana 8. avgusta 1991. godine radna grupa Udruženja Srba iz Hrvatske u Beogradu sačinila je nacrt detaljnog izveštaja o organizaciji milicije i vojske u SAO Krajine.⁶³⁷
346. U kontekstu borbe za vlast između Milana Martića i Milana Babića, potonji je u avgustu 1991. godine pokušao da ukine SDB MUP-a SAO Krajine i zameni je agencijom za nacionalnu bezbednost pod neposrednom kontrolom Vlade SAO Krajine.⁶³⁸ Premda se to pokazalo bezuspešnim, SDB je ostala sporno pitanje i često je kritikovana zbog nedovoljnog profesionalizma i nesposobnosti.⁶³⁹ U martu 1992. godine jedan viši inspektor SDB-a SSUP-a je napisao da je "služba bezbednosti SAO Krajina, na čijem je čelu [Dušan] Orlović, u osnovi na

⁶³³ Rješenje o izboru Milana Martića za ministra unutrašnjih poslova SAO Krajina, 27. juni 1991. (0214-1944-0214-1944).

⁶³⁴ Republika Srbija [sic] JPN SAO Krajina, Izveštaj Nikole Pupovca, 26. juli 1991. godine (0468-8162-0468-8162); Republika Srbija [sic] JPN SAO Krajina, Izveštaj Damira Vladića, 26. juli 1991. godine (0468-8164-0468-8165); Republika Srbija [sic] JPN SAO Krajina, Izveštaj Nikole Simića, 26. juli 1991. godine (0468-8166-0468-8167); Izveštaj Steve Vukše, 26. juli 1991. godine (0468-8168-0468-8168); Republika Srbija [sic] SAO Krajina, Izveštaj Dragana Olaića, 26. juli 1991. godine (0468-8169-0468-8169); Izveštaj Borjana Vučkovića, 26. juli 1991. godine (0468-8170-0468-8170); Republika Srbija [sic] SAO Krajina, Izveštaj Saše Medakovića, 26. juli 1991. godine (0468-8163-0468-8163); Republika Srbija [sic] JPN SAO Krajina, Izveštaj Zorana Hercega, 31. juli 1991. godine (0468-8171-0468-8174); Republika Srbija [sic] JPN SAO Krajina, Izveštaj Nevena Lake, 26–27. juni 1991. godine (0468-8175-0468-8175); Republika Srbija [sic] JPN SAO Krajina, Izveštaj Radeta Božića, 26. juli 1991. godine (0468-8177-0468-8178); Republika Srbija [sic] JPN SAO Krajina, Izveštaj Bože Novakovića, 26. juli 1991. godine (0468-8179-0468-8179); Republika Srbija [sic] SAO Krajina, Izveštaj Gorana Komazeca, 26. juli 1991. godine (0468-8180-0468-8181); Republika Srbija [sic] JPN SAO Krajina, Izveštaj Miše Popovića, 26. juli 1991. godine (0468-8182-0468-8183); SAO Krajina, Štab TO SAO Krajina "Frenkiju" i drugim primaocima, 27. juli 1991. godine (0419-0548-0419-0549). V. takođe TO SAO Krajina, Komanda Glinke brigade, Informacija o zadacima jedinice sa specijalne namene u Glini, 13. februar 1992. godine (0218-9139-0218-9139). U ovom izveštaju se "jedinica za specijalne namene" naziva "Šiltova grupa". To se odnosi na Sinišu Martića Šilta. V. Dopis Siniše Martića Šilta, 22. novembar 1991. godine (0218-9138-0218-9138).

⁶³⁵ Izveštaj Steve Vukše, 26. juli 1991. godine (0468-8168-0468-8168); Izveštaj Radio Knina, 31. juli 1991. godine (0113-3911-0113-3919, na 0113-3914).

⁶³⁶ Predsjednik Vlade SAO Krajine, Obavijest o donošenju Odluke o primjeni zakona o odbrani Republike Srbije na teritoriji SAO Krajine, 2. avgust 1991. godine (0207-7903-0207-7903).

⁶³⁷ Nacrt izveštaja Udruženja Srba iz Hrvatske u Beogradu, 8. avgust 1991. godine (0217-0888-0217-0894).

⁶³⁸ Odluka o ukidanju službe državne bezbjednosti na teritoriji Srpske autonomne oblasti Krajina, 1. avgust 1991, objavljena u *Glasniku Krajine* 26. avgusta 1991. godine (0214-1950-0214-1950).

⁶³⁹ V. Operativna informacija SDB-a MUP-a SAO Krajina, Odjeljenje Benkovac, 11. novembar 1991. godine (0217-2068-0217-2068).

amaterskom nivou – ‘rekla-kazala’ i neosposobljena za ozbiljnije suprotstavljanje službama bezbednosti Hrvatske”.⁶⁴⁰

347. Dana 9. septembra 1991. godine milicija u Bosni i Hercegovini uhapsila je Milana Martića na osnovu hrvatskog naloga za hapšenje.⁶⁴¹ Martić je pušten na intervenciju predsednika Srbije Slobodana Miloševića, načelnika srpske Službe državne bezbednosti Jovice STANIŠIĆA, predsednika Republike Srpske Radovana Karadžića i drugih.⁶⁴²
348. Dana 18. oktobra 1991. godine Milan Martić je, u svojstvu ministra odbrane SAO Krajine i zajedno s komandantom TO Savom Radulovićem, poslao Ministarstvu odbrane Republike Srbije zahtev za municiju i vojnu opremu.⁶⁴³
349. Dana 9. oktobra 1991. godine predsednik vlade SAO Krajine Milan Babić naredio je da se sve jedinice milicije podrede Teritorijalnoj odbrani za potrebe planiranja i izvođenja borbenih dejstava.⁶⁴⁴ Babić je tu odluku zasnovao na članu 104 Zakona SFRJ o opštenarodnoj odbrani, koji predviđa upotrebu milicije za borbeno dejstva za vreme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja.
350. Dana 30. novembra 1991. godine Vlada SAO Krajine proglasila je Zakon o odbrani.⁶⁴⁵ Prema članu 10, Ministarstvo unutrašnjih poslova “1. organizuje i sprovodi pripreme za odbranu i za rad u slučaju neposredne ratne opasnosti i u ratu; 2. organizuje, priprema i planira upotrebu milicije u ratu, u slučaju neposredne ratne opasnosti i vanrednog stanja”.
351. Dana 1. decembra 1991. godine Vlada SAO Krajine donela je novi Zakon o unutrašnjim poslovima.⁶⁴⁶ Zakon je bio podeljen u četiri odeljka: 1. Osnovne odredbe, 2. Ministarstvo unutrašnjih poslova, 3. Odredbe o radnim odnosima, disciplinskoj odgovornosti radnika i stručnom obrazovanju, osposobljavanju i usavršavanju kadrova Ministarstva unutrašnjih poslova i 4. Prelazne i završne odredbe. Ova analiza će se dotaći samo određenih aspekata tog zakona.
352. U članu 1 Zakona unutrašnji poslovi su definisani kao “zakonom utvrđeni poslovi čijim obavljanjem nadležni organi SAO Krajine ostvaruju bezbjednost Krajine i njenih građana

⁶⁴⁰ SDB SSUP-a, III uprava, Novija saznanja i zapažanja u vezi bezbednosne situacije na području Bihaćkog regiona, 23. mart 1992. godine (B003-1440-B003-1452, na B003-1452).

⁶⁴¹ Izveštaj MUP-a SRBiH, 9. septembar 1991. godine (0323-7669-0323-7672). Postoje indikacije o tome da je unutrašnje organizovanje Službe državne bezbednosti MUP-a RSK završeno tek 1993. godine, kao i da od aprila 1994. Služba nije imala sasvim funkcionalne analitičke i tehničke službe. RDB MUP-a RSK, Izveštaj o radu RDB-a MUP-a RSK za 1993, 25. april 1994. godine (0280-4700-0280-4702).

⁶⁴² Transkript telefonskog razgovora između Radovana Karadžića i Jovice STANIŠIĆA, 8. septembar 1991. godine (0206-6190-0206-6192); transkript telefonskog razgovora između Milan Babića i Radovana Karadžića, 8. septembar 1991. godine (0219-4704-0219-4707); transkript presretnutih razgovora između Radovana Karadžića i Slobodana Miloševića, 9. septembar 1991. (0206-6173-0206-6176) i 20. decembar 1991. (?) godine (0092-3187-0092-3189).

⁶⁴³ Glavni štab TO SAO Krajina Ministarstvu odbrane Republike Srbije, 18. septembar 1991. godine (0107-5269-0107-5278).

⁶⁴⁴ Naredba predjednika vlade SAO Milana Babića, 9. oktobar 1991. godine (0207-7929-0207-7929).

⁶⁴⁵ Zakon o odbrani SAO Krajina, 30. novembar 1991, objavljen u *Glasniku Krajine* 2. decembra 1991. godine (0363-9723-0363-9742).

⁶⁴⁶ Zakon o unutrašnjim poslovima SAO Krajina, 31. [sic!] novembar 1991. godine (0217-2213-0217-2227); Ukaz o proglašenju zakona o unutrašnjim poslovima SAO Krajina, 1. decembar 1991. godine (0217-2212-0217-2212).

i obezbjeđuju ostvarivanje ustavnim i zakonom utvrđenih drugih prava građana”. Član 2 predviđa jednaku zaštitu svih građana.

353. Zakon o unutrašnjim poslovima pruža relativno malo detaljnih informacija o unutrašnjoj strukturi i radu Ministarstva, domenima o kojim, prema članovima 6 i 7, odlučuje ministar. Strukturu Ministarstva, kako je utvrdi ministar, potvrđuje Vlada. Prema članu 9 zakona, ministar unutrašnjih poslova obavezan je da podnese izveštaj o radu Ministarstva unutrašnjih poslova Skupštini SAO Krajine na njen zahtev.
354. Član 11 zakona predviđa zadržavanje lica koje narušava javni red i mir i time ugrožava bezbednost drugih građana ili odbranu i bezbednost SAO Krajine. Zakon precizira da do takvog zadržavanja može da dođe samo ako se to narušavanje ili pretnja ne mogu otkloniti na drugi način. Zadržavanje može trajati najviše 24 sata, a članovi 11 i 12 sadrže dodatne pojedinosti o zaštiti prava zadržanih lica.
355. Član 15 predviđa da funkcioneri Ministarstva unutrašnjih poslova pod posebnim okolnostima kao što je masovno vršenje krivičnih dela mogu da ograniče ili zabrane kretanje lica na konkretnim javnim mestima ili drugim područjima. Prema istom članu, licima je moglo biti naređeno da ne napuštaju mesto boravišta.
356. Prema članu 17, Ministarstvo unutrašnjih poslova je odgovorno za bezbednost tokom vanrednog stanja, pri čemu je Ministarstvo odgovorno predsedniku Vlade. Član 23 reguliše upotrebu vatrenog oružja od strane zaposlenih u Ministarstvu. Član 27 Zakona predviđa upotrebu rezervnog sastava milicije u slučaju neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, dok član 28 reguliše način na koji ministar može da upotrebljava rezervni sastav Ministarstva. U rezervni sastav mogu se rasporediti samo vojni obveznici koji ispunjavaju zakonom utvrđene uslove za rad u Ministarstvu. Članovima 30 i 31 propisan je način saradnje s drugim organima unutrašnjih poslova u “Federaciji”.
357. Dana 9. decembra 1991. godine delegacija SAO Krajine u kojoj su bili Milan Babić i Milan Martić prisustvovala je sednici Predsedništva SFRJ.⁶⁴⁷ Na tom sastanku je rukodvodstvo SAO Krajine izrazilo protivljenje razmeštaju mirovnih snaga UN-a na teritoriji SAO Krajine, povlačenju JNA iz SAO Krajine i predlogu da miliciju u srpskim autonomnim oblastima nadgleda UN.⁶⁴⁸

B. SAO Zapadna Slavonija

358. Dana 22. februara 1991. godine skupština opštine Pakrac glasala je za priključenje SAO Krajini i time miliciju Pakraca stavila pod kontrolu SUP-a SAO Krajine.⁶⁴⁹
359. U decembru 1991. godine organi vlasti u SAO Zapadna Slavonija imali su teškoća da zadrže radnike jer su brojni milicioneri otišli s tog područja u Istočnu Slavoniju ili Srbiju.⁶⁵⁰

⁶⁴⁷ Stenografske beleške sa sastanka Predsedništva SFRJ, 9. decembar 1991. godine (0280-6031-0280-6149).

⁶⁴⁸ Stenografske beleške sa sastanka Predsedništva SFRJ, 9. decembar 1991. godine (0280-6031-0280-6149, na 0280-6141-0280-6137).

⁶⁴⁹ Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj, 1990.–1995.* (Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2005), (0624-6455-0624-6724, na 0624-6551).

⁶⁵⁰ Informacija SDB-a MUP-a Srbije, I uprava, 6. decembar 1991. godine (0608-4163-0608-4164A).

360. Početkom 1992. godine Krsto Žarković i Milovan Stevilović zaduženi su da organizuju miliciju Zapadne Slavonije, a Žarković je imenovan za načelnika za operativne poslove.⁶⁵¹ Dana 24. januara 1992. Milan Martić je izdao naredbu za formiranje regionalnog SUP-a u Zapadnoj Slavoniji.⁶⁵² To isto je naredio i general-potpukovnik Vuković, ime nepoznato, iz organa bezbednosti Vojne pošte 4022 u Banjaluci.⁶⁵³ Žarković je 1. jula 1992. imenovan za pomoćnika ministra MUP-a RSK za područje Zapadne Slavonije.⁶⁵⁴
361. U julu 1992. godine SUP Pakrac je izvestio MUP RSK o ozbiljnim operativnim problemima.⁶⁵⁵ Počev od oktobra 1992. RDB MUP-a Srbije izveštavao je o stalnim političkim razmiricama oko milicije u Zapadnoj Slavoniji i suštinskim neslaganjima između načelnika SUP-a Krste Žarkovića i političkog rukovodstva.⁶⁵⁶ U izveštaju se navodi da su ta neslaganja donekle povezana s političkom borbom na širem planu između Milana Babića i Milana Martića.
- C. SAO SBZS**
362. Kao i na drugim mestima u Hrvatskoj, kontrola rada milicije bila je sporno pitanje i u Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu. Već u martu 1991. godine savezni organi vlasti su pokušavali da smire napetosti između hrvatske i srpske milicije i političkog rukovodstva u Istočnoj Slavoniji. Naročito sporna bila je kontrola nad policijom u Vukovaru.⁶⁵⁷ Srpsko političko rukovodstvo je optuživalo Hrvate da stanicu milicije popunjavaju dodatnim hrvatskim milicionerima. Dana 26. marta. Srpsko nacionalno veće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema je zahtevalo da polovina milicionera u SUP-u Vukovar budu Srbi.⁶⁵⁸
363. Nakon incidenta na Plitvicama 31. marta 1991, Srpsko nacionalno veće je 1. aprila pozvalo aktivne i penzionisane milicionere srpske nacionalnosti da oforme policijske snage.⁶⁵⁹ Tog dana su održani pregovori između predstavnika SDS-a i MUP-a Hrvatske.⁶⁶⁰ Ti pregovori su bili uslovljeni puštanjem Gorana Hadžića i Borivoja Savića, do kojeg je došlo 3. aprila.⁶⁶¹
364. Dana 2. maja 1991. godine došlo je do oružanog sukoba između MUP-a Hrvatske i lokalne srpske milicije u Borovom Selu, blizu Vukovara.⁶⁶² Kao i na Plitvicama, hrvatska

⁶⁵¹ Biografije Krste Žarkovića, nedatirane (0414-2841-0414-2842 i 0414-2770-0414-2770).

⁶⁵² MUP RSK, Odluka o formiranju regionalnog SUP-a, 24. januar 1992. godine (0280-8842-0280-8842).

⁶⁵³ Naredba general-potpukovnika Vukovića, ime nepoznato, iz organa bezbednosti Vojne pošte 4022, Banjaluka, 24. januar 1992. godine (0280-8840-0280-8840).

⁶⁵⁴ Biografija Krste Žarkovića, nedatirana (0414-2770-0414-2770).

⁶⁵⁵ Izveštaj SUP-a Pakrac MUP-u RSK, 23. juli 1992. godine (0414-2771-0414-2776).

⁶⁵⁶ MUP Srbije, RDB, II uprava, 12. oktobar 1992. (0608-4188-0608-4195). Treba napomeniti da je izvor za ovaj izveštaj RDB-a "Dž.V.", što su inicijali Veljka Džakule.

⁶⁵⁷ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6284-0184-6285).

⁶⁵⁸ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6296).

⁶⁵⁹ FBIS, "Srbi na području Borova osnivaju policijske snage", 1. april 1991. godine (0274-0216-0274-0216).

⁶⁶⁰ FBIS, "SDS, MUP Officials Hold Talks", 1. april 1991. godine (0274-0218-0274-0218).

⁶⁶¹ FBIS, "Oslobodena dva člana Srpske demokratske stranke", 3. april 1991. godine (0274-0234-0274-0234).

⁶⁶² Časlav Ocić, "Hronika srpske Krajine, 28. februar 1989 – 19. decembar 1991", u *Republika Srpska Krajina* (Knin-Beograd, Srpsko kulturno društvo, 1996), 396-399 (0683-6129-0683-6149, na 0683-6136-0683-6137); Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj, 1990.–1995.* (Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2005) (0624-6455-0624-6724, na 0624-6570). O situaciji u Borovom Selu v. i Pokrajinski SUP AP Vojvodina, Informacija, 11. april 1991. godine (Y034-5908-Y034-5916).

milicija je, kada su izbile borbe, pokušala da povрати kontrolu nad tim područjem.⁶⁶³ Zajedno s ranijim incidentima na Plitvicama i u Pakracu, sukob u Borovom Selu je znatno doprineo pogoršanju odnosa između Hrvata i Srba u Hrvatskoj. U aprilu 1991. SDB Niš, u Srbiji, imao je informacije o prisustvu pripadnika Srpskog četničkog pokreta s područja Niša u Borovom Selu.⁶⁶⁴

365. Nakon incidenta u Borovom Selu Srpsko nacionalno veće je izjavilo da je jedina alternativa formiranje oružanih dobrovoljačkih jedinica i naoružavanje srpskog naroda na tom području.⁶⁶⁵ To se smatralo nesrećnim prinudnim rešenjem za slučaj da JNA ne bude mogla ili ne bude voljna da zaštiti Srbe.
366. Od 15 ministarstava osnovanih shodno članu 5 Zakona o ministarstvima, koji je 25. septembra 1991. godine proglasila Velika narodna skupština Ministarstva Srba Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema, Ministarstvo unutrašnjih poslova navedeno je na drugom mestu, posle Ministarstva odbrane.⁶⁶⁶ Prema članu 7, "Ministarstvo unutrašnjih poslova obavlja poslove državne uprave koji se odnose na zaštitu bezbednosti SO [Srpska oblast] Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema, otkrivanje i sprečavanje delatnosti uperenih protiv poretka SO Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema, zaštitu života i lične i imovinske bezbednosti građana" i niz drugih poslova vezanih za unutrašnje poslove.⁶⁶⁷ Velika narodna skupština je istog dana izabrala Borislava Bogunovića za ministra unutrašnjih poslova.⁶⁶⁸
367. U jednom izveštaju iz sredine oktobra 1991. godine, organ za bezbednost i obaveštajnu delatnost SSNO-a preneo je navode da Bogunović stanovništvu SAO SBZS prodaje oružje, kao i hranu dobijenu u okviru humanitarnih donacija.⁶⁶⁹
368. U toku jeseni 1991. godine u SAO SBZS se nalazilo više jugoslovenskih i srpskih oružanih formacija, uključujući JNA, TO SBZS, miliciju SAO SBZS i paravojne grupe.⁶⁷⁰ Dana 1. oktobra 1991. u jednoj vojnoj informaciji pukovnik Stevan Mitrevski govori o prisustvu Željka Ražnatovića "Arkana" u Erdutu. Prema informacijama koje je prikupio Mitrevski, pripadnici JNA na tom području veruju da Arkan "radi uz punu podršku SDB-a Srbije". Mitrevski predlaže da JNA preduzme "odgovarajuće mere" prema Arkanu kako bi se JNA distancirala od njegovih aktivnosti. U jednom vojnom obaveštajnom izveštaju od 18. oktobra 1991. navodi se da su Arkan i njegova "Srpska dobrovoljačka garda" lično tvrdili da on dobija

⁶⁶³ V. intervju s Goranom Hadžićem u listu *Borovo*, 2. maj 1996. godine (0357-7805-0357-7806).

⁶⁶⁴ SDB sektor Niš, Godišnji izveštaj o radu sektora SDB Niš u 1991, 12. januar 1992. godine (Y036-7537, na Y036-7537).

⁶⁶⁵ Ilija Petrović, *Srpsko nacionalno vijeće Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema* (Novi Sad: Galeb, 1994) (0184-6231-0184-6498, na 0184-6309).

⁶⁶⁶ Zakon o ministarstvima, 25. septembar 1991, objavljen 19. decembra 1991. godine u *Službenom Glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, br. 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0427-0089-0429).

⁶⁶⁷ Zakon o ministarstvima, 25. septembar 1991, objavljen 19. decembra 1991. godine u *Službenom Glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, br. 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0427-0089-0429).

⁶⁶⁸ Odluka o izboru predsednika i potpredsednika Vlade Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem i ministara u Vladi Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem, 25. septembar 1991. godine, objavljena 19. decembra 1991. godine u *Službenom Glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 1, br. 1 (0089-0422-0089-0457, na 0089-0430).

⁶⁶⁹ Informacija organa za bezbednost i obaveštajnu delatnost SSNO-a, 13. oktobar 1991. godine (0608-2331-0608-2335).

⁶⁷⁰ Informacija pozadinskog sektora, 1. oktobar 1991. godine (0340-4868-0340-4869); Zahvalnica mesne zajednice Mirkovci, SAO SBZS, Srpskoj radikalnoj stranci, 11. avgust 1991. godine (0339-4974-0339-4974).

oružje, municiju i drugi materijal i od MUP-a i od Ministarstva odbrane Srbije.⁶⁷¹ Ražnatović je tvrdio da tu pomoć preraspodeljuje štabovima TO u Erdutu, Sarvašu i Borovom Selu.

369. U jednom kasnijem izveštaju Centra Resora državne bezbednosti Odeljenja Novi Sad razmatra se prisustvo paravojnih formacija Srpske radikalne stranke (SRS) Vojislava Šešelja u istočnoj Slavoniji i na drugim područjima teritorije u okviru Republike Srpske Krajine.⁶⁷² Prema tom izveštaju, te snage su na tom području prisutne od izbijanja oružanih sukoba, a kasnije su se priključile redovnim jedinicama oružanih snaga RSK. U avgustu 1991. godine Šešelj je javno pozdravio stvaranje SAO SBZS, nazivajući nju i SAO Krajinu legitimnim predstavnicima srpskog naroda u Hrvatskoj.⁶⁷³ U novembru 1991. Šešelj je dao intervju u kome govori o odličnoj saradnji između njegovih snaga i milicije i drugih organa vlasti SAO Krajine.⁶⁷⁴
370. Dana 23. septembra 1991. godine Željko Čizmić, komandir stanice milicije (SM) Dalj, izvestio je ministra unutrašnjih poslova SAO SBZS da je “[p]redsednik AO Slavonija, Baranja i Zapadni Srem” došao u SM Dalj u pratnji Željka Ražnatovića “Arkana” i dvadesetorice njegovih ljudi.⁶⁷⁵ Prema Čizmiću, Hadžić i Ražnatović su pustili dva čoveka iz pritvora, dok su drugih jedanaest osoba Ražnatović i njegovi ljudi odveli iz zatvora. Hadžić nije dostavio nikakvo objašnjenje ni dokumentaciju u vezi s tim.
371. Dana 2. oktobra 1991. godine Željko Čizmić je razrešen je dužnosti komandira SM Dalj. U rešenju o prestanku rada na tom radnom mestu kaže se: “[V]eć duže vreme Komandir stanice milicije Dalj Čizmić Željko izražava želju da ne bude komandir, i da se vrati da radi kao operativac, jer je to ranije radio i kao operativac bi mogao najviše dati.”⁶⁷⁶ Do imenovanja novog komandira, dužnost komandira privremeno će obavljati Čizmićev zamenik. Ipak, u jednoj službenoj belešci SM Dalj od 5. oktobra 1991. Čizmić se i dalje potpisuje kao komandir. Ova službena beleška se odnosi na incident koji se dogodio prethodne večeri, kada su se Arkan i grupa njegovih ljudi ponovo pojavili u SM Dalj i opkolili stanicu. Arkan se predstavio kao komandant TO. Prema toj belešci, Arkan i njegovi ljudi su kasnije uklonili 12 mrtvih i 3 živa zatvorenika iz stanice milicije i odveli ih u nepoznatom pravcu.⁶⁷⁷
372. Događaji u Dalju privukli su pažnju i Službe državne bezbednosti u susednoj Vojvodini (Srbija). U jednoj službenoj belešci Odeljenja SDB-a Sombor od 15. oktobra 1991. jedan poverljivi, pouzdani izvor opisuje situaciju u Dalju.⁶⁷⁸ Prema tom izvoru, Željko Ražnatović “Arkan” je predvodio grupu od 40–50 lica stacioniranih u Erdutu.

Pre dvadesetak dana je, zajedno sa Goranom Hadžićem, predsednikom vlade SAO Slavonija, Baranja i Zapadni Srem i grupom svojih ljudi iz zatvora u Dalju koji drži milicija Slavonije, odveo

⁶⁷¹ Informacija organa za bezbednost 1. vojne oblasti, 18. oktobar 1991. godine (0340-4872-0340-4873).

⁶⁷² Izveštaj CRDB-a Novi Sad, april 1995. godine (0632-2076-0632-2089). V. takođe službeno glasilo SRS-a *Velika Srbija*, br. 12, godina 3, februar 1992. godine (0041-3135-0041-3202) i *Velika Srbija*, br. 11, godina 2, 11. septembar 1991. godine (0065-3126-0065-3131). O paravojnim jedinicama povezanim sa SRS v. nedatirani (1993?) izveštaj VJ o paravojnim jedinicama koje su formirale opozicione stranke u Srbiji i Crnoj Gori (0214-1307-0214-1317).

⁶⁷³ Informacija SDB-a Srbija, Beograd, III Odeljenje, 15. avgust 1991. godine (0632-6347-0632-6349).

⁶⁷⁴ Intervju Vojislava Šešelja u listu *Pogledi*, 29. novembar 1991, ponovo štampano u Vojislav Šešelj, *Politika kao izazov savesti* (0335-4376-0335-4380, na 0335-4379).

⁶⁷⁵ Komandir SM Dalj Željko Čizmić ministru unutrašnjih poslova SAO SBZS, 23. septembar 1991. godine (0081-7062-0081-7062).

⁶⁷⁶ Rješenje MUP-a SAO SBZS, 2. oktobar 1991. godine (R109-3092-R109-3092).

⁶⁷⁷ Službena beleška SM Dalj, 5. oktobar 1991. (0200-0609-0200-0609). V. takođe beleška od 5. oktobra 1991. godine koju je potpisao Milorad Stričević (0081-7525-0081-7525).

⁶⁷⁸ Službena beleška SDB-a Odeljenje Sombor, 15. oktobar 1991. godine (0632-1488-0632-1490).

13 lica i streljao ih na Dunavu. Dana 3. oktobra, Ražnatović je sa svojim ljudima u istom zatvoru ubio 15 zatvorenih lica, u subotu 5. oktobra ubio je 13, a u nedelju 6. oktobra jedno lice. Pre desetak dana je oteo kamion vlasništvo nekog privatnika iz Slovenije koji je prevezio kožne jakne. Jakne su prodane na crnoj berzi, a Ražnatović je kamion poklonio Pavlu Milovanoviću – Paji, komandantu odbrane Dalja.

373. U istoj belešci Odeljenja SDB-a Sombor Milorad Stričević je identifikovan kao kriminalac povratnik, vođa grupe “organa bezbednosti” pri štabu odbrane Dalja.⁶⁷⁹ U službenoj belešci se pominje Stričevićovo nasilničko i okrutno ponašanje prilikom “istraga” koje su sprovodili on i njegovi ljudi. Na tom području su Stričevića i njegove ljude zvali “svemirska policija”. Još jedna osoba aktivna u Dalju, Bora Berković (poznat i kao Boško Orlović), jeste kriminalac kome je navodno Bora Milinković, ministar SAO SBZS za verska pitanja, nudio novac da ubije izvor informacija. Berković je navodno radio za Jugoslovensku službu državne bezbednosti u Nemačkoj i preko Službe je dobio nov identitet.
374. Prema jednoj drugoj službenoj belešci Odeljenja SDB-a Sombor od 15. oktobra 1991. godine, grupa od 300 pripadnika TO iz Dalja je tog dana podnela pripadnicima štaba TO, ministrima SAO SBZS i Arkanu peticiju o neprihvatljivim uslovima s kojima se ti pripadnici TO navodno suočavaju.⁶⁸⁰ Među pritužbama pripadnika TO bilo je ponašanje “svemirske policije”, koja je navodno bez razloga hapsila ljude i mučila ih. U dokumentu se implicitno navodi da su hapšenja usmerena na stanovnike tog područja koji nisu Srbi, iako je ta policija počela da napada i Srbe. Milorad Stričević je identifikovan kao vođa tih snaga policije. Pripadnici TO su optužili Arkanu da je ubio 40 uhapšenih ljudi. Arkan je to priznao i dodao da je ubio “ne samo njih 40 već i stotine drugih”. Arkan je tvrdio da je tu sporan jedino “način likvidacije i ništa drugo”. U službenoj belešci Odeljenja SDB-a Sombor pominje se još nekoliko povezanih službenih beležaka, što ukazuje na to da je SDB Srbije bio dobro upoznat s događajima u Dalju.
375. Nezadovoljni pripadnici TO Dalj su “Badži,” “komandantu odbrane”, postavili četrdesetosmočasovni ultimatum da reši te goruće probleme. Ukoliko se ultimatum ne ispuni, pripadnici TO su izjavili da će osnovati sopstveni preki sud da sudi onima koji su počinili ratne zločine ili pljačkali po kućama.⁶⁸¹ Dalje, pripadnici TO su zapretili da će “likvidirati” svakoga ko počinu dalja ubistva i da će u slučaju daljih ubistava takođe sravniti sa zemljom “školski centar” u kojem su bili stacionirani Arkanovi ljudi. Pripadnici TO su takođe izrazili spremnost da hapse pripadnike Vlade SAO SBZS ukoliko ne ispune njihove zahteve.
376. U jednoj informaciji 12. korpusa JNA od 18. oktobra 1991. godine potvrđuje se da su Željko Ražnatović Arkan i njegovi ljudi bili stacionirani u centru za obuku u Erdutu.⁶⁸² U izveštaju se konstatuje da Arkan raspolaže velikim količinama oružja i novca i da prisustvo njegovih ljudi u centru za obuku nailazi na kritiku i nezadovoljstvo lokalnog stanovništva i pripadnika JNA.
377. U izveštaju organa bezbednosti 1. vojne oblasti od tog istog dana navodi se da Arkan i Milorad Stričević neovlašćeno ubijaju zarobljene pripadnike ZNG-a i hapse Hrvate.⁶⁸³ Stričević

⁶⁷⁹ Službena beleška SDB-a Odeljenje Sombor, 15. oktobar 1991. godine (0632-1488-0632-1490).

⁶⁸⁰ Službena beleška SDB-a Odeljenje Sombor, 18. oktobar 1991. godine (0632-1491-0632-1493).

⁶⁸¹ Službena beleška SDB-a Odeljenje Sombor, 18. oktobar 1991. godine (0632-1491-0632-1493).

⁶⁸² Informacija 12. korpusa JNA, 18. oktobar 1991. godine (0340-4888-0340-4889). V. takođe Informacija organa bezbednosti 1. vojne oblasti, 29. oktobar 1991. godine (0340-4874-0340-4875).

⁶⁸³ Informacija organa bezbednosti 1. vojne oblasti, 18. oktobar 1991. godine (0340-4864-0340-4865).

je opisan kao “samozvani ’pukovnik’ koji predvodi ’specijalnu policiju’ uz direktnu ’Arkanovu’ pomoć”.

378. Dana 25. oktobra 1991. godine u jednom drugom izveštaju organa bezbednosti 1. vojne oblasti, zasnovanom na razgovoru s osobom koja je htela da se priključi Arkanovoj jedinici kao dobrovoljac, navodi se da su pripadnici jedinice obučavani da ubiju svakoga prilikom upada u “hrvatske kuće”.⁶⁸⁴ Obuku je vodio instruktor Dragan, prezime nepoznato. Izvor takođe navodi da je Arkan ubijao zatvorenike u centru za obuku.⁶⁸⁵
379. Dana 16. oktobra 1991. godine Goran Hadžić je smenio načelnika SUP-a Vukovar Janka Milakovića.⁶⁸⁶ Odluka o njegovom smenjivanju zasnivala se na Zakonu o Vladi SAO SBZS.
380. Od novembra 1991. godine oružane snage TO u SAO SBZS bile su pod komandom oružanih snaga SFRJ na osnovu jedne ranije odluke Velike skupštine SAO SBZS. Međutim, Vlada SAO SBZS je insistirala na tome da ona a ne JNA ima nadležnost na teritoriji SAO SBZS.⁶⁸⁷
381. U jednom dokumentu CRDB-a Beograd od 27. maja 1992. godine navodi se da Služba bezbednosti JNA, SUP SAO SBZS (posle marta 1992. MUP RSK) i CRDB Novi Sad zajednički vode istragu o ubistvu 16 civila, uglavnom Hrvata, u selu Antin u opštini Vukovar 6. i 7. novembra 1991. godine.⁶⁸⁸
382. Dana 29. novembra 1991. godine vlada SAO SBZS je raspravljala o problemu kriminala u SAO, koji je pogoršan “oslobađanjem” Borovog Sela i Vukovara.⁶⁸⁹ Vlada je razmatrala pitanje da li ministar unutrašnjih poslova treba da bude i jedan od potpredsednika vlade. Na tom istom sastanku Goran Hadžić i Časlav Očić određeni su da učestvuju u zajedničkoj delegaciji SAO SBZS u vezi s pitanjima koja se odnose na prisustvo mirovnih snaga.
383. Dana 9. decembra 1991. godine delegacija SAO SBZS, u kojoj su bili i Goran Hadžić i Borislav Bogunović, prisustvovala je sednici Predsedništva SFRJ.⁶⁹⁰ Hadžić je na sastanku bio protiv prekida vatre i povlačenja JNA iz Hrvatske i tvrdio da se “genocid” nad Srbima “dogđa svakoga dana”.⁶⁹¹

⁶⁸⁴ Informacija organa bezbednosti 1. vojne oblasti, 25. oktobar 1991. godine (0340-4876-0340-4878).

⁶⁸⁵ V. takođe izveštaj francuske televizije iz septembra 1991. godine u kome Ražnatović navodi da mu je politika da ne uzima zarobljenike (V000-1274-V000-1274).

⁶⁸⁶ Odluka Gorana Hadžića, predsednika vlade SAO SBZS, 16. oktobar 1991. godine (0081-7060-0081-7060).

⁶⁸⁷ Zapisnik sa 17. sednice Vlade SAO SBZS, 20. novembar 1991. godine (Y034-5366-Y034-5367).

⁶⁸⁸ CRDB Beograd, Analiza, 27. maj 1992. godine (0607-9018-0607-9021).

⁶⁸⁹ Zapisnik sa 18. sednice Vlade SAO SBZS, 29. novembar 1991. godine (0296-3503-0296-3506).

⁶⁹⁰ Stenografske beleške sa sastanka Predsedništva SFRJ, 9. decembar 1991. godine (0280-6031-0280-6149).

⁶⁹¹ Stenografske beleške sa sastanka Predsedništva SFRJ, 9. decembar 1991. godine (0280-6031-0280-6149, na 0280-6069).

384. Dana 19. decembra 1991. godine Borislav Bogunović je napustio položaj ministra unutrašnjih poslova i prešao na položaj potpredsednika vlade SAO SBZS.⁶⁹²
385. Na osnovu vrlo ograničene relevantne dokumentacije koja nam je na raspolaganju može se zaključiti da je SAO SBZS od februara 1992. imala Službu nacionalne [tj. državne] bezbednosti. Dana 10. februara 1992. godine ministar Stevo Bogić je tražio finansijska sredstva za dalji rad te agencije, što je odobreno po preporuci Gorana Hadžića.⁶⁹³
386. Može se zaključiti da je od februara 1992. godine ministar unutrašnjih poslova SAO SBZS bio Predrag Radlović.⁶⁹⁴
387. Dana 18. februara 1992. godine vlada SAO SBZS se sastala u Erdutu i razmatrala amandmane na prethodno raspravljani predlog zakona o unutrašnjim poslovima.⁶⁹⁵
388. Početkom 1992. godine MUP SAO SBZS je formirao Odeljenje državne bezbednosti Vukovar, s privremenim sedištem u Dalju.⁶⁹⁶ Odeljenje je u početku bilo u sastavu SUP-a Vukovar, ali je kasnije odvojeno od SUP-a. U izveštaju se opisuju teški radni uslovi u pogledu kadrova, infrastrukture i komunikacija, uključujući komunikacije sa SDB-om MUP-a Republike Srbije, čija bi odeljenja “iz razumljivih razloga trebala biti zainteresovana za rad i delovanje Odeljenja SDB Vukovar”. U izveštaju se dalje govori o saradnji Odeljenja državne bezbednosti sa TO, JNA i s lokalnim komandama, javnom policijom, tužiocima i sudovima. Odeljenje državne bezbednosti izrazilo je žaljenje što su drugi u SAO SBZS, nemajući poverenja u rad Odeljenja, “osnivali službe bezbednosti kao što su: Srpska nacionalna bezbednost i Službe bezbednosti po štabovima TO, a u ovu svrhu koristi se i jedinica Željka Ražnjatovića-Arkana”. To je dovelo do revolta među radnicima i javne i državne bezbednosti u MUP-u SAO SBZS. “Kulminaciju nezadovoljstva izazvalo je saznanje da rad Skupštine Krajine 25. 2. 1992. obezbeđuju Srpska nacionalna bezbednost i Jedinica Željka Ražnjatovića-Arkana”. Primećeno je i prisustvo pripadnika “službe bezbednosti” Srpske radikalne stranke iz Vojvodine na teritoriji SAO SBZS.

D. Republika Srpska Krajina

389. Prema paragrafu 5 člana 78 Ustava RSK, predsednik RSK “rukovodi oružanim snagama u miru i ratu i narodnim otporom u ratu; naređuje opštu i djelimičnu mobilizaciju; organizuje pripreme za odbranu u skladu sa zakonom.”⁶⁹⁷

⁶⁹² Odluka o razrešenju dužnosti ministra unutrašnjih poslova, 19. decembar 1991. godine, i Odluka o izboru potpredsednika vlade Srpske oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem, 19. decembar 1991. godine, objavljena u *Službenom Glasniku Srpske Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem*, godina 2, br. 2 (0280-9356-0280-9357).

⁶⁹³ Specifikacija potrebnih finansijskih sredstava, ministar Stevo Bogić, 10. februar 1992. godine (0087-1893-0087-1894).

⁶⁹⁴ Poziv ministru unutrašnjih poslova SAO SBZS Predragu Radloviću, 18. februar 1992. godine (0296-3511-0296-3511).

⁶⁹⁵ Zapisnik sa 31. zasedanja Vlade SAO SBZS, 16. februar 1992. godine (0296-3507-0296-3510).

⁶⁹⁶ RSK SAO SBZS MUP, Odeljenje državne bezbednosti Vukovar, Izveštaj za izveštajni period januar–februar, 5. mart 1992. (0280-4739-0280-4746). V. takođe RSK MUP RDB, CDB Vukovar, Izveštaj za prvih šest meseci 1992, 6. juli 1992. (0280-4747-0280-4753). U ovom izveštaju se konstatuje da je iseljavanje nekih Hrvata s područja Vukovara radeno na krajnje “neprimeren način”.

⁶⁹⁷ Ustav Republike Srpske Krajine, 2. januar 1992. godine (0036-4413-0036-4424, na 0036-4419).

390. Dana 26. februara 1992. godine Skupština RSK je proglasila Zakon o unutrašnjim poslovima.⁶⁹⁸ Kao i prethodni Zakon o unutrašnjim poslovima SAO Krajine,⁶⁹⁹ i novi zakon je podjeljen na odeljke, u ovom slučaju njih pet: 1. osnovne odredbe, 2. Ministarstvo unutrašnjih poslova, 3. dužnosti i ovlaštenja Ministarstva unutrašnjih poslova, 4. odredbe o radnim odnosima i, 5. prelazne i završne odredbe. Zakon RSK o unutrašnjim poslovima uglavnom je preuzeo i detaljnije razradio prethodne odredbe Zakona o unutrašnjim poslovima SAO Krajine.
391. Članom 1 Zakona definisan je delokrug rada Ministarstva, uključujući poslove koji se odnose na državnu bezbednost, javnu bezbednost i upravu.
392. Članom 3 Zakona formirani su oblasni centri bezbednosti za pet područja:
1. Knin – za severnu Dalmaciju i Liku
 2. Glina – za Baniju i Kordun
 3. Pakrac (privremeno smešten u Okučanima) – za Zapadnu Slavoniju
 4. Vukovar (privremeno smešten u Dalju) – za Istočnu Slavoniju i Zapadni Srem
 5. Beli Manastir – za Baranju
393. Svaki oblasni centar bezbednosti imao je nekoliko podređenih stanica javne bezbednosti (SJB). Osim što je utvrdio postojanje SUP-ova i SJB-ova, zakon nije dao detaljnu unutrašnju strukturu Ministarstva unutrašnjih poslova.
394. Članom 4 predviđeno je stvaranje “Posebne jedinice milicije za borbu protiv terorizma i obezbeđenje.” Ministar je zadužen za pripremu dokumenta o unutrašnjoj organizaciji ministarstva koji se proglašava uz saglasnost vlade RSK. Dalje, ministar je ovlašćen da obrazuje posebne jedinice milicije, operativne grupe ili druge specijalne jedinice ako to okolnosti zahtevaju. Postupak osnivanja takvih novih jedinica zahteva utvrđivanje zadataka, rokova, dužnosti, ovlaštenja i prava pripadnika takvih jedinica, koje se mogu formirati od pripadnika aktivnog i od pripadnika rezervnog sastava ministarstva.
395. Prema članu 6, ministar je na čelu Ministarstva unutrašnjih poslova, a pomažu mu zamenik ministra i /više/ pomoćnika ministra.
396. Članovi od 11 do 14 su se odnosili na rezervni sastav Ministarstva unutrašnjih poslova.
397. Članom 15 predviđena je saradnja sa Saveznim sekretarijatom za unutrašnje poslove i organima unutrašnjih poslova drugih republika. U članu 70 se konstatuje da svi prethodni zakoni o unutrašnjim poslovima na teritoriji RSK prestaju da važe s proglašenjem novog zakona.

⁶⁹⁸ Zakon o unutrašnjim poslovima RSK, 26. februar 1992. godine, objavljen u *Službenom Glasniku RSK* 27. februara 1992. (0036-4427-0036-4433). V. takođe SSUP, Osnovi organizacije Službe unutrašnjih poslova u RSK, nedatirano (Y034-9057-Y034-9067).

⁶⁹⁹ Zakon o unutrašnjim poslovima SAO Krajina, 31. [sic!] novembar 1991. godine (0217-2213-0217-2227); Ukaz o proglašenju Zakona o unutrašnjim poslovima SAO Krajina, 1. decembar 1991. godine (0217-2212-0217-2212).

398. Dana 21. marta 1992. godine ovaj zakon je zamenjen Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima.⁷⁰⁰ U članu 1 ovog zakona termin “oblasni centri bezbednosti” iz zakona iz februara 1992. zamenjen je terminom “sekretarijati unutrašnjih poslova” (SUP). Osnovana su dva nova SUP-a: jedan u Korenici za Liku, i jedan u Vojniću za Kordun. Lika je tako odvojena od SUP-a Knin, a Kordun od SUP-a Glina. U poređenju sa zakonom iz februara 1992, izmenenama i dopunama iz marta 1992. ojačan je položaj ministra. Prema članu 3, ministar unutrašnjih poslova je ovlašćen da imenuje načelnike oblasnih SUP-ova, dok je u zakonu iz februara 1992. ta ovlašćenja imala vlada. I dok su prema zakonu iz februara 1992. sekretari na čelu SUP-ova bili odgovorni direktno vladi, to je sada bilo moguće samo ako bi to ministar odobrio.
399. Dana 21. marta 1992. godine Skupština RSK je donela Zakon o merama za slučaj vanrednog stanja.⁷⁰¹ Prema članu 1, predsednik RSK na predlog Vlade proglašava vanredno stanje. Prema članu 2, razlozi za proglašenje vanrednog stanja mogu biti napadi na RSK ili pretnje njenoj bezbednosti, ili teške katastrofe. Prema članovima 1, 5 i 6, predsednik donosi naredbe za preduzimanje mera radi otklanjanja vanrednog stanja. Prema članu 10, predsednik po svojoj inicijativi ili na predlog Vlade ukida vanredno stanje.
400. Dana 21. marta 1992. godine Skupština RSK je donela i Zakon o odbrani.⁷⁰²
401. Prema članu 5 Zakona o ministarstvima RSK od 23. marta 1992, Ministarstvo unutrašnjih poslova konstituisano je kao organ RSK.⁷⁰³ Članom 7 preciziran je delokrug rada Ministarstva unutrašnjih poslova. U poređenju s analognim članom 7 u Zakonu o ministarstvima SAO Krajine,⁷⁰⁴ novi član 7 konkretnije je definisao nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova.
402. Dana 7. aprila 1992. vlada RSK je osnovala “stručni konsultativni Savjet”, koji se sastoji od 24 člana, uključujući Gorana Hadžića.⁷⁰⁵
403. Dana 14. aprila 1992. godine MUP RSK je izdao Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova, koji je vlada RSK odobrila u skladu sa Zakonom o unutrašnjim poslovima. To se može zaključiti na osnovu izmena i dopuna Pravilnika od septembra 1993,⁷⁰⁶ kao i iz drugih dokumenata koji se odnose na Pravilnik iz aprila.⁷⁰⁷ Takođe 14. aprila 1992. MUP RSK izdao je Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu

⁷⁰⁰ Zakon o izmenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima, 21. mart 1992. godine, objavljen u *Službenom glasniku RSK* 23. marta 1992. (0333-2730-0333-2731).

⁷⁰¹ Zakon o merama za slučaj vanrednog stanja, 21. mart 1992, objavljen u *Službenom glasniku* 23. marta 1992. godine (0036-4811-0036-4812).

⁷⁰² Zakon o odbrani RSK, 21. mart 1992, objavljen u *Službenom glasniku* 23. marta 1992. godine (0363-9743-0363-9755).

⁷⁰³ Zakon o ministarstvima RSK, 23. mart 1992. godine (0364-6103-0364-6105).

⁷⁰⁴ Zakon o ministarstvima SAO Krajina, 29. maj 1991. godine (0214-1900-0214-1905).

⁷⁰⁵ Zapisnik sa 8. sjednice Vlade RSK, 7. april 1992. godine (0280-9541-0280-955, na 0280-9543).

⁷⁰⁶ Pravilnik MUP-a RSK o izmjeni i dopuni Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova, 30. septembar 1993. godine (0280-4871-0280-4874).

⁷⁰⁷ Davanje saglasnosti na Pravilnik o sistematizaciji radnih mjesta u MUP-u i Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji MUP-a bili su na dnevnom redu 9. sednice Vlade RSK, održane 14. aprila 1992. godine (0280-7507-0280-7507). V. takođe MUP RSK, Pravilnik o sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova, april 1992. godine (0280-4932-0280-4996).

unutrašnjih poslova.⁷⁰⁸ Dana 6. maja 1992. Milan Martić je, pozivajući se na Pravilnik, svim SUP-ovima poslao uputstva za zapošljavanje novih radnika u MUP-u RSK.⁷⁰⁹ U uputstvu se precizira da je ministar nadležan za davanje konačnog odobrenja za zapošljavanje svih službenika ministarstva.

404. Dana 27. i 28. aprila 1992. godine vlada RSK se sastala i razmatrala bezbednosnu situaciju u RSK i brojna druga pitanja.⁷¹⁰ Na toj sednici vlade ministar Milan Martić je referisao vladi i podneo pismeni izveštaj. Pored toga, Mile Paspalj, predsednik Skupštine RSK, predložio je da se oformi Savet za zaštitu ustavnog poretka. Taj predlog je prihvaćen, pa je osnovan osmočlani, s predsednikom Goranom Hadžićem kao predsednikom Saveta. I Milan Martić je bio član Saveta.
405. Na sednici održanoj 11. i 12. maja 1992. godine vlada RSK je predložila da se bivši zatvor u Staroj Gradiški stavi na raspolaganje MUP-u i Ministarstvu pravosuđa RSK.⁷¹¹ Milan Martić je tražio da se to uradi. Vlada je takođe osnovala zatvore u Kninu, Glini i Belom Manastiru, mada u zapisniku sa sednice nema daljih pojedinosti o tim zatvorima.⁷¹² Naredne nedelje su ministri Vojin ŠUŠA i Dušan JOVIĆ referisali da su zatvori u Glini i Staroj Gradiški pogodni za potrebe ministarstava unutrašnjih poslova i pravosuđa.⁷¹³ Vlada je zaključila da te zgrade treba renovirati i da opštine Stara Gradiška i Glina treba da ih stave na raspolaganje RSK.⁷¹⁴
406. Krajem 1991. i 1992. godine na SAO Krajini i RSK kao njenu naslednicu vršen je međunarodni pritisak da demilitarizuje svoju teritoriju, u skladu s mirovnim pregovorima uz međunarodno posredovanje. Vanceov plan, koji su 23. novembra 1991. potpisali predsednik Hrvatske Franjo Tuđman, predsednik Srbije Slobodan Milošević i Sekretar SFRJ za narodnu odbranu Veljko Kadijević, predviđao je dolazak mirovnih snaga Ujedinjenih nacija i pozvao na proces demilitarizacije.⁷¹⁵
407. Na sastanku MUP-a SAO Krajine 12. decembra 1991. godine Ministarstvo je zauzelo stav da je razmeštanje mirovnih snaga UN na teritoriji SAO Krajine neprihvatljivo, jer bi to “praktično značilo okupaciju Krajine”.⁷¹⁶ Dokument u kome su rezimirani zaključci s tog sastanka potpisao je Milan Martić i u njemu se naglašavaju poverenje koje MUP ima u TO i JNA i uloga MUP-a kao dela oružanih snaga. MUP apeluje na “građane, koji pripadaju hrvatskim paravojnim formacijama, da vrate svo naoružanje kojim raspolažu, sva sredstva veze,

⁷⁰⁸ MUP RSK, Pravilnik o sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova, 14. april 1992. godine (0280-4932-0280-4996).

⁷⁰⁹ Dopis Milana Martića svim SUP-ovima, 6. maj 1992. godine (0400-4739-0400-4740).

⁷¹⁰ Zapisnik sa 11. sjednice Vlade RSK, 27. i 28. april 1992. godine (0281-1470-0281-1471).

⁷¹¹ Zapisnik sa 13. sjednice Vlade RSK, 11. i 12. maj 1992. godine (0280-6150-0280-6159, na 0280-6152-0280-6153).

⁷¹² Zapisnik sa 13. sjednice Vlade RSK, 11. i 12. maj 1992. godine (0280-6150-0280-6159, na 0280-6158).

⁷¹³ Zapisnik sa 14. sjednice Vlade RSK, 19. maj 1992. godine (0281-1477-0281-1483, na 0281-1482).

⁷¹⁴ Međutim, pitanje zatvora u Staroj Gradiški nije bilo adekvatno rešeno ni do kraja maja 1993. Zapisnik sa 44. sjednice Vlade RSK, 4. maj 1993. godine (0414-3396-0414-3402, na 0414-3399).

⁷¹⁵ “Vensov plan”, pripremio B.G. Ramcharan, *Međunarodna konferencija o bivšoj Jugoslaviji: Zvanični dokumenti*, Tom 1 (Hag: Kluwer Law International, 1997) (0114-5409-0114-5415).

⁷¹⁶ MUP SAO Krajina, Rezime sa sastanka, 12. decembar 1991. godine (0280-5276-0280-5277). Na sastanku Predsedništva SFRJ kome je Martić prisustvovao tri dana ranije, potpredsednik Predsedništva Branko KOSTIĆ je kritikovao upotrebu izraza “okupacija srpskih krajina s angažovanjem mirovnih snaga Ujedinjenih nacija”. Stenografske beleške sa sastanka Predsedništva SFRJ, 9. decembar 1991. godine (0280-6031-0280-6149, na 0280-6066).

uniforme u stanice javne bezbednosti na području opštine u kojoj žive. MUP garantira da će sve poduzeti u cilju zaštite svih građana, koji budu surađivali i uredno izvršavali obaveze koje proizlaze iz ovog apela”.

408. RSK je nastojala da izbegne demilitarizaciju i da kasnije povlačenje JNA iz RSK kompenzuje transformisanjem jedinica TO u jedinice MUP-a RSK.⁷¹⁷ O takvoj strategiji se eksplicitno raspravljalo na sastanku rukovodstva RSK i Predsedništva SFRJ 3. januara 1992.⁷¹⁸
409. Transformisanje jedinica TO u jedinice MUP-a RSK krajem aprila 1992. godine uključivalo je osnivanje Uprave za posebne jedinice milicije (PJM), podređene Ministarstvu odbrane, s brigadama u Kninu, Korenici, Vojniću, Petrinji, Okučanima, Vukovaru, Belom Manastiru i Benkovcu.⁷¹⁹ General-major Borislav Đukić imenovan je za komandanta Uprave.⁷²⁰ Dana 2. juna 1992. Goran Hadžić, Zdravko Zečević i Milan Martić napisali su zajednički dopis Predsedništvu Savezne Republike Jugoslavije s preporukom da Borislav Đukić bude unapređen.⁷²¹ U dopisu se navodi da je Đukić imenovan za pomoćnika ministra MUP-a RSK i da je ujedno komandant posebnih jedinica milicije.
410. Tokom istog perioda, JNA je postepeno transformirana u Vojsku Jugoslavije (VJ). Delovi JNA i TO su formirali Srpsku vojsku Krajine (SVK), dok su drugi delovi TO, kako je već navedeno, transformisani u jedinice MUP-a RSK.
411. Dana 19. maja 1992. godine Milan Martić je izrazio neslaganje s podređivanjem Uprave posebnih jedinica milicije Ministarstvu odbrane i zatražio da u miru te brigade budu pod komandom MUP-a RSK.⁷²² Martić je naveo da se brigade mogu staviti pod komandu SVK i činiti deo oružanih snaga SVK u ratu. Međutim, Martić je ipak želeo da MUP RSK i tokom rata zadrži kontrolu nad specijalnim bataljonom. Na kraju, 16. oktobra 1992, kao rezultat zajedničkog sastanka vojske i policije RSK s Predsedništvom, doneta je odluka da se sve brigade PJM koje čine ešelon “A” odbrane RSK stave pod komandu Glavnog štaba SVK.⁷²³
412. Dana 20. maja 1992. godine Milan Martić je izdao detaljnu “Obaveznu instrukciju o izveštavanju i informisanju u organima unutrašnjih poslova u Republici Srpska Krajina”.⁷²⁴ Kako se navodi u članu 2, ova instrukcija ima za cilj da obezbedi blagovremeno, tačno i sveobuhvatno izveštavanje o stanju bezbednosti i svim drugim pitanjima od značaja za

⁷¹⁷ V. Depeša 9. korpusa, 22. april 1992. godine (0400-6412-0400-6412); Naredba general-majora Mileta Novakovića o transformisanju TO i posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku RSK, 27. novembar 1992. godine (0207-6245-0207-6261). V. takođe komentari Milana Martića u vezi s “transformisanjem” snaga RSK na proširenoj sednici Predsedništva SFRJ, 2. mart 1992. godine (0294-2750-0294-2904, na 0294-2794-0294-2796).

⁷¹⁸ Stenografske beleške sa razgovora članova Predsedništva SFRJ s predstavnicima RSK, 3. januar 1992. godine (Y009-7856-Y009-7934, na Y009-7873, Y009-7876, Y009-7878, Y009-7891).

⁷¹⁹ Dopis III uprave Generalštaba SSNO-a Glavom štabu TO RSK, 28. april 1992. godine (0201-1673-0201-1677).

⁷²⁰ Kadrovska evidencija koja se odnosi na general-majora Borislava Đukića, 30. septembar 1992. godine (0414-2892-0414-2893).

⁷²¹ Dopis Gorana Hadžića, Zdravka Zečevića i Milana Martića Predsedništvu Savezne Republike Jugoslavije, 2. juni 1992. godine (0280-4252-0280-4252).

⁷²² Dopis Milana Martića, 19. maj 1992. godine (0280-5183-0280-5185).

⁷²³ Odluka koju su potpisali komandant TO RSK Milan Torbica, ministar odbrane Stojan Španović i ministar unutrašnjih poslova Milan Martić, 16. oktobar 1992. godine (0419-3367-0419-3368).

⁷²⁴ MUP RSK, Obavezna instrukcija o izveštavanju i informisanju u organima unutrašnjih poslova u Republici Srpska Krajina, 20. maj 1992. (0280-3828-0280-3845). U ovom dokumentu je greška u naslovu ispravljena rukom. Kao što se navodi u članu 1 dokumenta, instrukcija se odnosi na izveštavanje a ne na izvršavanje.

unutrašnje poslove. Instrukcija pominje brojne vrste dokumenata koje treba sačiniti na različitim nivoima Ministarstva unutrašnjih poslova, uključujući i periodične analitičke izveštaje.

413. Dana 5. juna 1992. godine Milan Martić je naredio formiranje dobrovoljačkih četa pri svakom SUP-u i na nivou specijalne brigade MUP-a.⁷²⁵ Te čete je trebalo da izvršavaju zadatke “od interesa za Republiku Srpsku Krajinu i srpski narod u celini”.
414. Dana 9. juna 1992. godine pomoćnik ministra MUP-a RSK Dušan Orlović podneo je izveštaj Vladi o tekućoj vojnoj i političkoj situaciji. Na istoj sednici vlada RSK ovlastila je MUP RSK da preduzme “sve što može za otvaranje koridora” prema Srbiji.⁷²⁶ Dana 10. juna. gorepomenute jedinice su razmeštene prema Bosni i Hercegovini.⁷²⁷ Te jedinice su učestvovala u vojnoj operaciji u Bosni i Hercegovini poznatoj kao “Koridor 92”.⁷²⁸
415. Na jednoj od narednih sednica vlade održanoj krajem jula, general Borislav Đukić iz MUP-a RSK podneo je izveštaj o operaciji “Koridor 92”.⁷²⁹ Đukić je takođe izvestio i o “zadacima MUP-a oko organizovanog preuzimanja odbrane RSK, te suradnje sa Srpskom BiH, popunjenosti posebnih jedinica milicije te zadacima organa pravosuđa”. Na istoj sednici vlade takođe je zaključeno da predstavnici MUP-a, Ministarstva odbrane i Ministarstva finansija treba da obrazuju komisiju koja će izraditi predlog jedinstvenog plana odbrane RSK.⁷³⁰
416. U junu 1992. godine Krizni štab opštine Glina izvestio je da između policije i pravosudnih organa nema koordinacije i takođe konstatovao da aktivnosti paravojnih organizacija i dalje predstavljaju problem za bezbednost.⁷³¹ Krizni štab je zatražio da vlada preduzme hitne mere za nadgledanje rada Sekretarijata unutrašnjih poslova i SJB, kao i da smeni odgovarajuće radnike ukoliko to bude potrebno.
417. U avgustu 1992. godine Milan Martić je suspendovao rad Službe državne bezbednosti MUP-a RSK zbog pogoršanog stanja “u političko-bezbednosnom smislu” u RSK.⁷³² U naredbi se, međutim, navodi da se ona ne odnosi na Službu državne bezbednosti na teritoriji Slavonije, Baranje, Zapadnog Srema i Zapadne Slavonije. Služba državne bezbednosti u tim regionima trebalo je da nastavi da radi i svakodnevno šalje izveštaje direktno ministru.
418. Prema jednom kasnijem izveštaju RDB-a MUP-a Srbije, na sednici održanoj u Vukovaru 28. septembra 1992. godine poslanici Skupštine RSK oštro su kritikovali rad milicije. “Najžešći napadi na Martića i njegove saradnike bili su od odbornika Istočne Slavonije vezano

⁷²⁵ Depeša Milana Martića, 5. juni 1992. godine (0414-2974-0414-2974).

⁷²⁶ Zapisnik sa 18. sjednice Vlade RSK, 9. juni 1992. godine (0280-6175-0280-6182, na 0280-6176).

⁷²⁷ Depeša Milana Martića, 10. juni 1992. godine (0414-2975-0414-2976).

⁷²⁸ Ratni dnevnik Komande 1. krajiškog korpusa VRS, 24. juni – 30. avgust 1992. (0130-4491-0130-4768, na 0130-4506 i 0130-4512). V. takođe Izveštaj o radu specijalne jedinice milicije Krajine Ministarstvu unutrašnjih poslova od 18. juna 1991. do 7. aprila 1992, Dvor na Uni (0365-3557-0365-3562); Naredenje Glavnog štaba TO RSK, 13. novembar 1992. godine (0207-8184-0207-8186); SUP Pakrac, Isplatna lista dnevnica za učesnike akcije “Koridor,” 21. avgust 1992. godine (0280-1771-0280-1776); Biografija Krste Žarkovića, nedatirana (0414-2841-0414-2841 i 0414-2770-0414-2770).

⁷²⁹ Zapisnik sa 25. sjednice Vlade RSK, 28. i 29. juli 1992. godine (0280-6298-0280-6307, na 0280-6299).

⁷³⁰ Zapisnik sa 25. sjednice Vlade Republike Srpske Krajine, 28. i 29. juli 1992. godine (0280-4252-0280-6307, na 0280-6301).

⁷³¹ Izveštaj Kriznog štaba skupštine opštine Glina, 6. juni 1992. godine (0280-7889-0280-7889). V. takođe Borbeni izveštaj 21. brigade TO, 21. juni 1992. godine (0280-7895-0280-7895).

⁷³² Naredba Milan Martića, 23. avgust 1992. godine (0280-0765-0280-0765).

za nezakonite postupke milicije koja se optužuje za pljačke i zločine.”⁷³³ Skupština je donela odluku da se brojno stanje milicije, koja u tom trenutku broji oko 30.000 ljudi, smanji za 50 %, a da se lični dohoci povećaju za 50%. Centar za obuku u Erdutu se stavlja pod kontrolu MUP-a RSK, “čime je vlada dala podršku Martiću da raspusti tamošnju jedinicu”. Prema izvoru ovog izveštaja RDB-a MUP-a Srbije, on je od Martića čuo da “Badžo” (tj. Radovan Stojičić iz MUP-a Srbije) “stoji iza” milicije u Istočnoj Slavoniji. Na osnovu jednog dokumenata iz novembra i decembra 1991. može se tvrditi da je Stojičić bio komandant Vrhovnog štaba teritorijalne odbrane za SAO SBZS.⁷³⁴

419. Od 1993. godine nadalje, centri državne bezbednosti MUP-a RSK (CDB) postoje u Kninu, Glini, Vukovaru i Belom Manastiru.⁷³⁵
420. U oktobru 1993. Milan Martić je obavestio Centar službe državne bezbednosti Vukovar da mu je poznato da bivši načelnik RDB-a MUP-a RSK Slobodan Peciković i dalje koristi prostorije RDB-a uprkos tome što mu je prestao radni odnos.⁷³⁶ Martić je zahtevao da Peciković preda ključeve, naoružanje i službenu legitimaciju i da se kancelarija koju je koristio stavi na raspolaganje Centru državne bezbednosti u Vukovaru.
421. Izraz “brigada milicije” korišćen je, izgleda, još u martu 1992. godine, pre osnivanja posebne brigade milicije MUP-a RSK u kontekstu brigade posebnih jedinica milicije (PJM).⁷³⁷ Te posebne jedinice milicije učestvovala su u borbenim dejstvima zajedno s Teritorijalnom odbranom RSK, kako pokazuje zajednički sporazum o saradnji od 16. oktobra 1992.⁷³⁸ Cilj tog sporazuma bio je integrisanje PJM u odbrambene snage RSK, pri čemu se TO transformisala u vojsku RSK. Sporazum sadrži zaključak da PJM treba “očistiti” od svih pripadnika čije je ponašanje nedolično i predstavlja prepreku upotrebi tih jedinica za očuvanje reda i mira.
422. Krajem 1992. godine MUP RSK je započeo formiranje specijalne brigade milicije. Dana 30. decembra 1992. ministar Milan Martić je raspisao konkurs za kandidate za specijalnu brigadu, sa šedištem u Kninu.⁷³⁹ Bilo je predviđeno da specijalna brigada ima 500 pripadnika u jedinicama za izviđačka, diverzantska, protivdiverzantska i druga policijska dejstva i da bude pod direktnom kontrolom ministra unutrašnjih poslova RSK. Ministar je imao ovlašćenje da

⁷³³ RDB MUP-a Srbije, II uprava, 12. oktobar 1992. (0608-4188-0608-4195). Napominjemo da je izvor ovog izveštaja RDB-a izvesni “Dž.V.”, što su inicijali Veljka Džakule.

⁷³⁴ Komanda 12. korpusa, Dopis general-majora Andrije Biorčevića, 23. novembar 1991. godine (Y034-5357-Y034-5358); SAO SBZS Vrhovni štab TO, Potvrda, 13. decembar 1991. godine (0063-6946-0063-6946). V. takođe nedatirana potvrda Štaba odbrane Borovog Sela (BG01-9339-BG01-9339).

⁷³⁵ RDB MUP-a RSK CDB-ovima u Kninu, Glini, Vukovaru i Belom Manastiru, 10. mart 1993. godine (0217-0935-0217-0936).

⁷³⁶ Dopis Milana Martića CRDB-u Vukovar i Odeljenju MUP-a RSK Borovo Naselje, 25. oktobar 1993. godine (0414-2999-0414-2999).

⁷³⁷ V. Dopis Komande 8. operativne grupe Komandi 10. korpusa, 19. mart 1992. godine (0419-0123-0419-0123) i depešu Milana Martića SUP-u Vojnić, 28. april 1992. godine (0419-3204-0419-3204). V. takođe Komanda posebnih jedinica milicije RSK, Predlog za unapređenje Rajka Novakovića, 4. septembar 1992. (0414-2878-0414-2881); prosledena depeša Komande PJM MUP-a RSK, Vukovar, 10. decembar 1992. godine (0296-3514-0296-3515).

⁷³⁸ Odluka koju su potpisali komandant TO RSK Milan Torbica, ministar odbrane Stojan Španović i ministar unutrašnjih poslova Milan Martić, 16. oktobar 1992. godine (0419-3367-0419-3368).

⁷³⁹ Dopis Milana Martića, 30. decembar 1992. godine (0207-7678-0207-7678).

razmešta specijalnu brigadu na celoj teritoriji RSK ili izvan RSK. Specijalna brigada je dobila ime po jednom preminulom pripadniku MUP-a RSK, Milivoju Rašulu.⁷⁴⁰

423. Dana 22. januara 1993. godine predsednik Goran Hadžić proglasio je ratno stanje na celoj teritoriji RSK.⁷⁴¹ Odluka je prosleđena Glavnom štabu vojske i Ministarstvu unutrašnjih poslova; prosleđena je i naredba za mobilizaciju u skladu s Planom odbrane RSK.⁷⁴² Odluka o proglašenju ratnog stanja praćena je nizom predsedničkih propisa kako bi se obezbedilo kontinuirano funkcionisanje državnih institucija za vreme ratnog stanja.⁷⁴³
424. U februaru 1993. godine predsednik Goran Hadžić je naredio da MUP RSK preuzme čuvanje svih zgrada koje pripadaju preduzeću Radio-televizija RSK.⁷⁴⁴
425. Dana 16. februara 1993. godine došlo je do pokušaja da se rukovodstvo SUP-a Vukovar ukloni silom. Između 120 i 150 naoružanih pripadnika rezervnog sastava SVK zauzelo je zgradu SUP-a. Prema izveštaju poslatom Jovici STANIŠIĆU, zgradu su zatim opkolili pripadnici MUP-a RSK.⁷⁴⁵ Pripadnici SVK su svoj potez pravdali pozivajući se na odsustvo saradnje milicije s vojskom. Vojsku su u tome podržavali Željko Ražnatović "Arkan" i Milan Milanović "Mrgud," pomoćnik ministra odbrane RSK, koji su obojica stigli na lice mesta. Međutim, Stevo Bogić, zamenik predsednika vlade RSK nadležan za MUP, insistirao je na tome da to pitanje mora da razreši vlada. Sastanak se završio zahtevom da se vlada RSK u roku od tri dana sastane i razmotri kadrovske promene u MUP-u. Po oceni CRDB-a Novi Sad, "indikativno je što se traži smenjivanje lica koja rade na poslovima krađe i registraciji vozila".
426. Nekoliko dana kasnije, izvor CRDB-a Novi Sad podneo je izveštaj o sukobu u Vukovaru između SUP-a i "nepostojeće TO Vukovar".⁷⁴⁶ Izveštaj je poslat i Jovici STANIŠIĆU. Izvor je govorio o napetosti između meštana Vukovara i Državne bezbednosti Srbije, o problemima u radu milicije u Vukovaru i navodnom krijumčarenju. Prema izvoru CRDB-a Novi Sad, načelnik RDB-a Srbije Jovica STANIŠIĆ je odgovoran za ovaj događaj. STANIŠIĆ je navodno podržavao jednu frakciju u lokalnoj borbi za vlast, u okviru koje su se vodili sporovi o drvenoj građi, nafti i drugoj robi. Izvor smatra da je bezbednosna situacija u Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu vrlo neizvesna i da postoji opasnost od "totalnog rasula".

⁷⁴⁰ Milivoj Rašuo je u nekim dokumentima identifikovan i kao Milivoj Rašula. MUP RSK, Pregled strukture specijalne brigade MUP-a RSK, 1992. godine (0280-5198-0280-5261); MUP RSK, Pregled strukture specijalne brigade "Milivoj Rašuo", MUP-a RSK, 3. mart 1993. godine (0414-2920-0414-2973). Za specijalnu brigadu v. takođe dopis koji je za Milana Martića potpisao Nebojša Pavković, 7. septembar 1993. godine (0414-2995-0414-2995); Preporuka za unapređenje Rajka Novakovića, Momčila Bogunovića i Božidara Košutića, 4. septembar 1992. godine (0414-2878-0414-2887).

⁷⁴¹ Odluka o proglašenju ratnog stanja, 22. januar 1993. godine (0214-0169-0214-0169).

⁷⁴² Dopis predsednika Gorana Hadžića, 22. januar 1993. godine (0214-0170-0214-0170 i 0280-4259-0280-4261).

⁷⁴³ U primere takvih propisa spadaju: Uredba o nadležnosti pravosudnih organa u uslovima ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti, 22. januar 1993. godine (0216-9513-0216-9513); Uredba sa zakonskom snagom o primjeni Zakona o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija za vrijeme ratnog stanja ili u slučaju neposredne ratne opasnosti, 22. januar 1993. godine (0216-9505-0216-9512); Uredba sa zakonskom snagom o primjeni Zakona o Krivičnom postupku, za vrijeme ratnog stanja ili u slučaju neposredne ratne opasnosti, 22. januar 1993. godine (0214-1086-0214-1088); Uredba sa zakonskom snagom o organizaciji, radu i nadležnosti redovnih sudova za slučaj rata ili neposredne ratne opasnosti, 22. januar 1993. godine (0214-1078-0214-1080).

⁷⁴⁴ Naredba predsednika Gorana Hadžića, 12. februar 1992. godine (0682-2887-0682-2887).

⁷⁴⁵ Informacija CRDB-a Novi Sad, 18. februar 1993. godine (0608-4422-0608-4226).

⁷⁴⁶ CRDB Novi Sad, Informacija o Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu, 23. februar 1993. godine (0608-4148-0608-4151).

Izvor je zaključio da će možda morati da se pribegne “čak i fizičkoj likvidaciji pojedinih lica kako bi se sprečila totalna erozija i raspad celokupnog sistema”.

427. Dana 28. aprila 1993. godine CRDB Novi Sad je zaključio da se situacija u Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu stabilizovala.⁷⁴⁷ Ministar unutrašnjih poslova Milan Martić pokrenuo je službenu istragu o licima odgovornim za incident u SUP-u Vukovar. Međutim, u jednom kasnijem izveštaju ukazuje se na to da je situacija i dalje nestabilna i da je karakteriše znatan stepen frakcionaštva, uz stalnu opasnost od oružanih sukoba.⁷⁴⁸ Na sednici vlade RSK održanoj 9. juna 1993. Milan Martić je izjavio da se oblast Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema otrgla kontroli vlade RSK.⁷⁴⁹ Martić se osvrnuo na podele u miliciji i vojsci i rekao da je obavešten o tome da su u toku pripreme za referendum o pripajanju te oblasti Saveznoj Republici Jugoslaviji. Vlada RSK je zaključila da treba hitno sazvati sastanak s predstavnicima te oblasti i obavestiti predsednika Hadžića o tome.
428. Dana 20. aprila 1993. godine Skupština RSK je donela novi Zakon o odbrani.⁷⁵⁰ Tog istog dana Skupština RSK je usvojila i amandman XIV na član 102 Ustava; njime se osniva Vrhovni savet odbrane, koji se sastoji od predsednika RSK, predsednika vlade, ministra odbrane, ministra unutrašnjih poslova i komandanta SVK.⁷⁵¹ Vrhovni savet odbrane je ovlašćen da proglasi ratno stanje ili stanje neposredne ratne opasnosti u slučaju da Skupština nije u mogućnosti da se sastane. Savet takođe može da proglasi vanredno stanje i da donosi odluke o borbenoj gotovosti, mobilizaciji i upotrebi SVK.
429. Dana 18. avgusta 1993. godine Goran Hadžić je naredio Ministarstvu unutrašnjih poslova da liši slobode sve dilere i preprodavce (narkotika) na celoj teritoriji RSK i preda ih komandi 92. motorizovane brigade SVK, gde će ti ljudi biti mobilisani. Ministar Milan Martić je tu naredbu preneo svim SUP-ovima u RSK.⁷⁵²
430. U avgustu 1993. godine CRDB Novi Sad je izvestio da velik broj radnika napušta MUP RSK. Osobe koje odlaze opisane su kao “iskusna i nekompromitovana lica” koja su nezadovoljna uslovima u MUP-u, “pre svega zbog nemogućnosti doslednog primenjivanja i sprovođenja zakonom predviđenih mera i radnji”.⁷⁵³ S druge strane, i dalje postoje i deluju razne *ad hoc* “bezbednosne službe”, uključujući SDG, lica iz Ministarstva odbrane i osobe “iz neposrednog obezbeđenja predsednika Hadžića”. Prema izvoru CRDB-a Novi Sad, “delatnost ovih ‘službi’ je u isključivoj funkciji prikrivanja sopstvene kriminalne delatnosti i svojih bliskih veza.”
431. Dana 14. septembra 1993. godine ministar MUP-a RSK Milan Martić proglasio je vanredno stanje u Ministarstvu i SUP-ovima kao odgovor na hrvatske vojne akcije.⁷⁵⁴

⁷⁴⁷ CRDB Novi Sad, Informacija, 28. februar 1993. godine (0608-4429-0608-4430).

⁷⁴⁸ CRDB Novi Sad, Informacija, 15. mart 1993. godine (0608-4431-0608-4433).

⁷⁴⁹ Zapisnik sa 51. sjednice Vlade RSK, 9. juni 1993. godine (0280-6505-0280-6516).

⁷⁵⁰ Zakon o odbrani, 20. april 1993. godine, objavljen 22. aprila 1993. godine u *Službenom Glasniku RSK* (0363-9756-0363-9766).

⁷⁵¹ Odluka o proglašenju amandmana XII, XIII i XIV na Ustav Republike Srpske Krajine, 20. april 1993. godine, objavljena 22. aprila 1993. godine u *Službenom Glasniku RSK* (0216-6103-0216-6103).

⁷⁵² Naredba Milana Martića svim SUP-ovima RSK, 18. avgust 1993. godine (0400-6498-0400-6498).

⁷⁵³ CRDB Novi Sad, Informacija, 5. avgust 1993. godine (0608-4538-0608-4540).

⁷⁵⁴ Depeša SUP-a Okučani u kojoj se prosleđuje proglašavanje /vanrednog stanja/ od strane ministra Milana Martića, 14. septembar 1993. godine (0280-1849-0280-1849).

432. Prema jednom izveštaju CRDB-a Novi Sad iz decembra 1993. godine, među Srbima u Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu vladala je znatna politička i vojna napetost.⁷⁵⁵ To je navodno bilo povezano s potezima Gorana Hadžića da izdvoji ovu teritoriju iz RSK.
433. Dana 6. juna 1994. godine Centar DB u Glini poslao je predsedniku RSK Milanu Martiću, predsedniku vlade Borislavu Mikeliću, komandantu Generalštaba SVK Milanu Čeleketiću, načelniku RDB-a RSK Aci Drači i Jovici STANIŠIĆU kao načelniku RDB-a Srbije izveštaj o političkoj i bezbednosnoj situaciji na Baniji i Kordunu.⁷⁵⁶
434. Dana 5. jula 1994. godine Jovica STANIŠIĆ poslao je ministru Iliji Prijiću iz MUP-a RSK depešu u kojoj MUP-u RSK čestita “Dan bezbednosti Republike Srpska Krajina”.⁷⁵⁷ Na kraju depeše STANIŠIĆ piše: “[U]lazimo u odlučujuću fazu borbe za ostvarenje zajedničkih ciljeva svih srpskih zemalja”.⁷⁵⁸

XII. Saradnja između milicije entiteta pod kontrolom Srba u Hrvatskoj i MUP-a Srbije

435. Za sve vreme svog postojanja SAO i RSK su u velikoj meri zavisile od finansijske i materijalne pomoći iz Srbije i Jugoslavije.⁷⁵⁹ Ta zavisnost je prožimala celokupno funkcionisanje ovih entiteta, od republičkih, okružnih i opštinskih vlada do opremanja i funkcionisanja milicije, teritorijalne odbrane i vojske. U ovom odeljku izveštaja analizira se raspoloživa dokumentacija o pomoći koju je milicija entiteta pod kontrolom Srba u Hrvatskoj dobijala iz Beograda. Jedan pododeljak se konkretno usredsređuje na ulogu Željka Ražnatovića Arkana.
436. U martu 1991. godine Slobodan Milošević je rekao lokalnim političarima u Srbiji da je naredio mobilizaciju rezervnog sastava milicije i da će uskoro biti formirane i angažovane nove snage milicije. U tom cilju, srpska vlada preduzima odgovarajuće bezbednosne mere kako “bi bili sposobni da branimo interese naše republike, a bogami i interese srpskog naroda izvan Srbije”.⁷⁶⁰
437. Dana 1. aprila 1991. godine Milan Babić, predsednik Izvršnog veća SAO Krajine, zahtevao je da vlada Srbije naredi MUP-u Republike Srbije da pruži “tehničku i kadrovsku pomoć” SUP-u SAO Krajine.⁷⁶¹
438. Dana 1. novembra 1991. godine srpski ministar odbrane Tomislav Simović podneo je vladi Srbije izveštaj s detaljnim pregledom pomoći “srpskim oblastima u Hrvatskoj” do tog trenutka.⁷⁶² Dana 10. februara 1992. Milan Martić je uputio dopis srpskom ministru unutrašnjih

⁷⁵⁵ Izveštaj CRDB-a Novi Sad, 24. decembar 1993. godine (0608-4196-0608-4198).

⁷⁵⁶ Depeša Centra DB Glina, 6. juni 1994. godine (0608-4665-0608-4668).

⁷⁵⁷ Depeša Jovice STANIŠIĆA MUP-u RSK, 5. juli 1994. godine (0280-5504-0280-5504). V. takođe presretnute komunikacije u vezi s Ilijom Kojićem (CF00-0169-CF00-0171).

⁷⁵⁸ Depeša Jovice STANIŠIĆA MUP-u RSK, 5. juli 1994. godine (0280-5504-0280-5504).

⁷⁵⁹ “Jugoslavija” se ovde odnosi i na SFRJ i na SRJ.

⁷⁶⁰ Slobodan Milošević 16. marta 1991, citirano u *NIN-u* 12. aprila 1991. godine (0214-4020-0214-4022, na 0214-4020).

⁷⁶¹ Naredba Milana Babića, predsednika Izvršnog vijeća SAO Krajina, 1. april 1991. godine (0217-2109-0217-2109).

⁷⁶² Dopis srpskog ministra odbrane Tomislava Simovića Vladi Srbije, 1. novembar 1991. godine (0212-9683-0212-9690).

poslova Zoranu Sokoloviću s molbom da utiče na ministra finansija Jovana Zebića da MUP-u RSK dodeli sredstva prethodno namenjena TO SAO Krajine.⁷⁶³

439. Dana 22. januara 1992. godine predstavnici RSK su se sastali sa saveznim funkcionerima kako bi razmotrili ekonomski i finansijski sistem RSK.⁷⁶⁴ Na sastanku se takođe raspravljalo o radu milicije u RSK u svetlu Vanceovog plana. Branko Kostić, potpredsednik Predsedništva, govorio je o “opravdanom strahu” među stanovništvom Krajine i založio se za to da se tamošnje snage milicije znatno ojačaju.⁷⁶⁵ To je, međutim, direktno povezano s pitanjem finansiranja policijskih snaga. Polazeći od pretpostavke da RSK nije u mogućnosti da sama plaća policiju i da bi takve povećane snage policije doprinele stabilizaciji bezbednosne situacije, Kostić je izneo stav da je obaveza savezne vlade da obezbedi potrebna sredstva. To bi, rekao je Kostić, bilo neuporedivo jeftinije od “ratne opcije, koja bi značila finansiranje rata i ratnih sukoba [*sic*] za dosta dugi niz godina, sa krajnje neizvesnim ishodom”.⁷⁶⁶ Kostić je stoga preporučio da se pojednostavi razrade sa SSUP-om. Sa strane RSK, Risto Marković, potpredsednik vlade, saglasio se s tim da je rad policije važan, ali je rekao da o njemu ne treba raspravljati na tom sastanku jer nisu prisutni odgovarajući predstavnici iz RSK.⁷⁶⁷
440. Od februara 1992. godine MUP Srbije je imao logor za obuku Pajzoš, blizu Iloka.⁷⁶⁸ Ovaj logor za obuku je u jednom posebnom dokumentu iz juna 1992. povezan s Jedincom za posebne namene MUP-a RSK, a kao njegov komandant naveden je Predrag Baklajić.⁷⁶⁹ Baklajić, poreklom iz Hrvatske, bio je do 15. februara komandir voda specijalne jedinice koja je bila stacionirana u Golubiću.⁷⁷⁰ Pridružio se JPN-u MUP-a Srbije 20. aprila 1992, mada od marta 1992. organi RSK vode krivičnu istragu protiv njega zbog ubistva i drugih zločina.⁷⁷¹ Umro je blizu Zvornika 1993. godine.⁷⁷²
441. Dana 10. februara 1992. godine Odeljenje državne bezbednosti Korenica uputilo je dopis RDB-u Srbije sa zahtevom da se jedan službenik obuči za rad na šifri.⁷⁷³
442. Dana 20. februara 1992. godine Predsedništvo SFRJ je odlučilo da obrazuje radnu grupu u SSUP-u sa zadatkom da pomogne u organizovanju organa unutrašnjih poslova u

⁷⁶³ Pismo Milana Martića ministru unutrašnjih poslova Republike Srbije Zoranu Sokoloviću, 10. februar 1992. godine (0207-6692-0207-6692).

⁷⁶⁴ Stenografske beleške sa sastanka predstavnika jugoslovenskih saveznih organa s predstavnicima RSK, 22. januar 1992. godine (0466-3992-0466-4045).

⁷⁶⁵ Stenografske beleške sa sastanka predstavnika jugoslovenskih saveznih organa s predstavnicima RSK, 22. januar 1992. godine (0466-3992-0466-4045, na 0466-3997).

⁷⁶⁶ Stenografske beleške sa sastanka predstavnika jugoslovenskih saveznih organa s predstavnicima RSK, 22. januar 1992. godine (0466-3992-0466-4045, na 0466-3998).

⁷⁶⁷ Stenografske beleške sa sastanka predstavnika jugoslovenskih saveznih organa s predstavnicima RSK, 22. januar 1992. godine (0466-3992-0466-4045, na 0466-4002-0446-4003).

⁷⁶⁸ Autobiografija Davora SUBOTIĆA, 14. februar 1992. godine (0558-8935-0558-8935).

⁷⁶⁹ JPN MUP-a RSK, Izveštaj komandanta Predraga Baklajića, 6. juni 1992. godine (2D00-0639-2D00-0639). V. takođe SUP Knin, Izjava Nedeljka Orlića, 18. mart 1993. godine (0400-4789-0400-4791); Autobiografija Predraga Baklajića, 20. april 1992. godine (0558-7776-0558-7777).

⁷⁷⁰ Predrag Baklajić, Rezime raspoloživih informacija, nedatirani dokument (0706-4843-0706-4844). U raspoloživoj dokumentaciji se javljaju obe varijante, i “Baklajić” i “Baklajić”.

⁷⁷¹ JPN MUP-a Srbije, Molba za prijem u službu, 20. april 1992. godine (0706-4854-0706-4854); MUP RSK SJB-u Korenica, 18. mart 1992. (0400-4999-0400-5000).

⁷⁷² JPN MUP-a Srbije, Molba za prijem u službu, 20. april 1992. godine (0706-4854-0706-4854); Potvrda o plaćanju Baklajićeve sahrane, 23. mart 1993. godine (0632-8567-0632-8567).

⁷⁷³ MUP RSK, Odeljenje državne bezbednosti Korenica, Dopis, 10. februar 1992. godine (0280-4723-0280-4723).

RSK.⁷⁷⁴ U radnu grupu su ušli predstavnici MUP-a RSK, kao i stručnjaci iz SSUP-a. S obzirom na usvajanje ustavnih amandmana predviđeno za 26. februar, radna grupa je zauzela stav da unutrašnje poslove treba centralizovati kako bi se osiguralo jedinstveno izvršavanje unutrašnjih poslova u RSK. Međutim, usled fizičke razdvojenosti pojedinih delova teritorije RSK takođe je neophodan određen nivo autonomnog delovanja. Ti regionalni organi bi “u funkcionalnom smislu bili čvrsto vezani za Republičko ministarstvo unutrašnjih poslova, ali bi u isto vreme... imali određenu autonomnost u smislu njihove otvorenosti i povezanosti prema organima vlasti u pojedinim oblastima Republike”. Radna grupa je uzela u obzir i uticaj prisustva snaga UN-a na bezbednosnu situaciju i zaključila da MUP RSK treba da se koncentriše “na čisto policijske zadatke”. Radna grupa je, međutim, takođe konstatovala da postoje zadaci državne bezbednosti i “borba protiv terorizma”, zbog čega je potrebno obrazovati posebne jedinice milicije.

443. Radna grupa je preporučila da Ministarstvo bude sastavljeno od četiri uprave: 1. uprava milicije (koja bi uključivala štab milicije i bila nadležna za posebne jedinice milicije), 2. uprava za suzbijanje kriminaliteta i terorizam, 3. uprava za putne isprave, državljanstvo i druge upravne poslove, 4. uprava za zajedničke poslove (uključujući pitanja vezana za kadrove, finansijske poslove, poslove veze, pravne poslove itd., ali u čiji sastav bi takođe ušao kabinet ministra i dežurna služba).⁷⁷⁵ Radna grupa je predložila da MUP RSK broji 3.719 ljudi, ne računajući snage milicije, koje bi verovatno brojale oko 10.000 ljudi. Ovaj broj zavisi od konačnih odluka u RSK i finansijskih mogućnosti. Radna grupa je pripremila nacrt zakona o unutrašnjim poslovima, zasnovan na zakonu o unutrašnjim poslovima Srbije, i izrazila nadu da će Skupština RSK usvojiti ovaj zakon. Nakon proglašenja zakona, ministar će biti nadležan za izradu nacrtu i usvajanje brojnih dodatnih internih propisa potrebnih za pravilno funkcionisanje ministarstva. Radna grupa je na kraju istakla da će u narednom periodu biti potrebna stalna pomoć SSUP-a i SSNO-a.

444. U pogledu geografske organizacije ministarstva, radna grupa je predložila da se obrazuju četiri oblasna centra bezbednosti: u Kninu (za Severnu Dalmaciju i Liku), u Glini (za Baniju i Kordun), u Pakracu (s privremenim sedištem u Okučanima, za Zapadnu Slavoniju) i u Vukovaru (s privremenim sedištem u Dalju, za Istočnu Slavoniju, Zapadni Srem i Baranju).⁷⁷⁶

445. Takođe 20. februara 1992. godine o policijskim snagama RSK je raspravljano na sednici Predsedništva SFRJ. Na osnovu dugačke rasprave o policiji RSK očigledno je da je SFRJ – kao što su to Milan Martić i drugi u RSK i očekivali – igrala glavnu ulogu u finansiranju, opremanju i savetovanju MUP-a RSK. Blagoje Adžić, vršilac dužnosti saveznog sekretara za narodnu odbranu, oštro je kritikovao situaciju u RSK, rekavši: “Tamo postoji samo milicija, nema ministarstava. Ministarstva ništa ne znače. Neki šumari, lugari postali su ministri – veze nemaju ni o čemu. Jednostavno sede u fotelji i imaju ime [tj. titulu ministra]. Prema tome, ništa ne funkcionise, nikakav pravni sistem ne funkcionise”.⁷⁷⁷ Govoreći direktno o miliciji, Adžić je rekao da se tog dana sastao s Milanom Martićem, koji hoće miliciju od 20.000 ljudi. Adžić smatra da je Martić pogrešno razumeo neke stvari, jer ni jedna evropska zemlja

⁷⁷⁴ SSUP, Osnovi organizacije službe unutrašnjih poslova u Republici Srpske Krajine, nedatirani dokument (0280-4616-0280-4622).

⁷⁷⁵ SSUP, Osnovi organizacije službe unutrašnjih poslova u Republici Srpske Krajine, nedatirani dokument (0280-4616-0280-4622).

⁷⁷⁶ SSUP, Osnovi organizacije službe unutrašnjih poslova u Republici Srpske Krajine, nedatirani dokument (0280-4616-0280-4622).

⁷⁷⁷ Stenografske beleške sa 187. sednice Predsedništva SFRJ, 20. februar 1992. godine (0466-4355-0466-4453, na 0466-4436-0466-4437).

nema toliko milicije. “Traži mi helikoptere, 150 terenskih vozila. Ja bih jednu armiju kompletnu morao isprazniti, sa vojskom, da mu to dam. No, ja ću sve dati što budem mogao da dam, da budemo načisto.”⁷⁷⁸ Međutim, Adžić je insistirao na tome da SSUP i MUP Srbije treba da provere koliko milicije stvarno treba u RSK.⁷⁷⁹ Na kraju, Adžić je takođe konstatovao da Martić energično zahteva da se nastavi pružanje pomoći RSK u hrani, što je, složio se Adžić, potrebno.⁷⁸⁰

446. Nakon Adžićevog izlaganja, savezni sekretar za unutrašnje poslove Petar Gračanin govorio je o informacijama koje on ima o miliciji u RSK. Prema Gračaninovim rečima, MUP RSK ima 8.000 kadrova u uniformama.⁷⁸¹ Po Gračaninovom mišljenju najorganizovanija je milicija na području nekadašnje SAO Krajine; Istočna Slavonija dolazi na drugo mesto, a na trećem, najslabijem, jeste Zapadna Slavonija.
447. Dana 9. marta 1992. godine ministar unutrašnjih poslova RSK Milan Martić sastao se u Beogradu s predstavnicima SDB-a SSUP-a radi razmatranja saradnje u svetlu razmeštaja snaga UN-a u Hrvatskoj.⁷⁸²
448. Dana 13. marta 1992. godine sastali su se predstavnici SSNO-a, 2. vojne oblasti, Glavnog štaba TO RSK i MUP-a RSK da bi razmotrili materijalnu pomoć koja će biti data TO i miliciji.⁷⁸³ Može se zaključiti da se dokumenti JNA pozivaju na trajnu naredbu SSNO-a od 20. aprila 1992. da pruža materijalnu pomoć MUP-u RSK.⁷⁸⁴
449. Dana 3. aprila 1992. godine pukovnik Vladan Šljivić je zatražio prebacivanje sredstava JNA TO SAO Krajine i MUP-u RSK.⁷⁸⁵
450. Na sednici vlade RSK 7. aprila 1992. godine ministar finansija je govorio o teškoj finansijskoj situaciji i primetio da Savezno izvršno veće Jugoslavije nije pokazalo “dovoljno razumevanja”.⁷⁸⁶ On je rekao da je neophodno održati sastanak s predstavnicima Srbije, Crne Gore i JNA kako bi se obezbedilo finansiranje TO i milicije. Vlada je pristala da se založi za

⁷⁷⁸ Stenografske beleške sa 87. sednice Predsedništva SFRJ, 20. februar 1992. godine (0466-4355-0466-4453, na 0466-4437).

⁷⁷⁹ Ipak, na narednoj sednici Predsedništva SFRJ Adžić je rekao da RSK sada traži policijske snage od 34.000 naoružanih policajaca. Adžić je to smatrao neprihvatljivim i ponovo tražio da SSUP i MUP Srbije utvrde objektivne potrebe za policijskim snagama u RSK. Stenografske beleške sa 188. sednice Predsedništva SFRJ, 25. februar 1992. godine (0466-4511-0466-4538, na 0466-4514).

⁷⁸⁰ Stenografske beleške sa 187. sednice Predsedništva SFRJ, 20. februar 1992. godine (0466-4355-0466-4453, na 0466-4438-0466-4439).

⁷⁸¹ Stenografske beleške sa 187. sednice Predsedništva SFRJ, 20. februar 1992. godine (0466-4355-0466-4453, na 0466-4441).

⁷⁸² Službena beleška o sastanku Milana Martića sa SDB-om SSUP-a, 12. mart 1992. godine (0608-4640-0608-4642).

⁷⁸³ Dopis Komande 2. vojne oblasti Komandi 9. korpusa, 7. april 1992. godine (0089-1583-0089-1583).

⁷⁸⁴ Depeša 608. samostalnog tenkovskog bataljona SSNO-a Komandi 2. vojne oblasti 23. april 1992. godine (0018-4153-0018-4153); Depeša 608. samostalnog tenkovskog bataljona SSNO-a, 23. april 1992. godine (0018-4135-0018-4135); Komanda 2. vojne oblasti Komandi 405. pozadinske baze, 25. april 1992. godine (0018-4134-0018-4134); Dopis Komande 2. vojne oblasti Komandi 9. korpusa, 26. april 1992. godine (0106-5862-0106-5862); Komanda 2. vojne oblasti Komandi 503. pozadinske baze, 25. april 1992. godine (0089-1614-0089-1614); Komanda 2. vojne oblasti Komandi 530. pozadinske baze, 25. april 1992. godine (0089-1610-0089-1610); Komanda 2. vojne oblasti Komandi 405. pozadinske baze, 25. april 1992. godine (0018-4128-0018-4129); Komanda 2. vojne oblasti Komandi 503. pozadinske baze, 25. april 1992. godine (0018-4131-0018-4131); Komanda 2. vojne oblasti Komandi 530. pozadinske baze, 25. april 1992. godine (0018-4133-0018-4133).

⁷⁸⁵ Naredba pukovnika Vladana Šljivića Komandi 2. vojne oblasti, 3. april 1992. godine (0106-5887-0106-5887).

⁷⁸⁶ Zapisnik sa 8. sednice Vlade RSK, 7. april 1992. godine (0280-9541-0280-9551, na 0280-9549).

održavanje takvog sastanka, kome bi prisustvovali predsednik, predsednik vlade i predsednik Skupštine, kao i ministri Martić, Peurača, Španović i Suša.

451. Dana 8. aprila 1992. godine SDB Knin je direktno SDB-u (RDB-u) MUP-a Srbije podneo izveštaj o događajima u SJB-u Benkovac.⁷⁸⁷
452. Od oktobra 1992. godine RDB MUP-a Srbije dobija informacije da Milan Martić nije zadovoljan nivoom podrške koju Srbija i MUP Srbije pružaju RSK i MUP-u RSK.⁷⁸⁸
453. Dana 12. novembra 1992. godine predstavnici RSK i Srbije sastali su se u kabinetu predsednika Srbije Slobodana Miloševića kako bi razgovarali o pomoći za RSK.⁷⁸⁹ Na ovom sastanku RSK su predstavljali predsednik Goran Hadžić, predsednik vlade Zdravko Zečević, ministar unutrašnjih poslova Milan Martić, ministar odbrane Zoran Španović, ministar finansija Vojin Peurača i potpredsednik vlade. Sastali su se s Miloševićem, predsednikom vlade Srbije Radomanom Božovićem i guvernerom Narodne banke Srbije. Na sastanku je postignut dogovor o finansijskoj pomoći Srbije za RSK do kraja 1992. Milošević je prihvatio plan odbrane RSK koji bi uključivao otprilike 23.000 pripadnika milicije, od kojih bi 5.000 bilo u redovnom sastavu a ostali u brigadama koje bi predstavljale mirnodopsko jezgro vojske. Učesnici sastanka su se takođe dogovorili da ministri odbrane Srbije i RSK razgovaraju o finansiranju vojske i milicije RSK za narednu godinu. Ipak, postoje naznake za to da je Milan Martić bio nezadovoljan nivoom pomoći koju je pružala Srbija.⁷⁹⁰
454. Troškovi za obezbeđivanje postojanja RSK bili su ogroman izdatak za Saveznu Republiku Jugoslaviju. Dana 10. februara 1993. godine na sastanku Vrhovnog saveta odbrane Savezne Republike Jugoslavije, predsednik vlade Jugoslavije Radoje Kontić konstatovao je da je RSK tražila 341 miliona dinara na neodređeni period.⁷⁹¹ Ta suma je veća od 320 miliona dinara, koliko iznosi mesečni budžet Savezne Republike Jugoslavije. Kontić je konstatovao da se tolika količina gotovine može obezbediti jedino putem inflatornih primarnih emisija novca.⁷⁹² Predsednik Crne Gore Momir Bulatović je primetio da su troškovi pomaganja RSK već premašili iznos koji Crna Gora dobija iz saveznog budžeta i da sada prete da premaše i celokupni savezni budžet.⁷⁹³
455. Dana 30. marta 1993. godine Milan Martić je, u svojstvu ministra unutrašnjih poslova RSK, poslao pismo svim SUP-ovima u RSK sa zahtevom da dostave spiskove pripadnika i

⁷⁸⁷ SDB Knin, dopis, 8. april 1992. godine (0280-4385-0280-4386).

⁷⁸⁸ MUP Srbije, RDB, II uprava, 12. oktobar 1992. godine (0608-4188-0608-4195). Napominje se da je izvor ovog izveštaja RDB izvesni "Dž.V.", što su inicijali Veljka Džakule.

⁷⁸⁹ Službena zabeleška sa razgovora predstavnika vlade RSK sa predsednikom Slobodanom Miloševićem, 12. novembar 1992. godine (0207-7285-0207-7285).

⁷⁹⁰ Službena beleška RDB-a MUP-a RS, II uprava, 12. oktobar 1992. godine (0608-4188-0608-4195).

⁷⁹¹ Vrhovni savet odbrane Savezne Republike Jugoslavije, Stenografske beleške sa sednice održane 10. februara 1993. godine (0345-7152-0345-7183, na 0345-7179).

⁷⁹² Vrhovni savet odbrane Savezne Republike Jugoslavije, Stenografske beleške sa sednice održane 10. februara 1993. godine (0345-7152-0345-7183, na 0345-7180).

⁷⁹³ Vrhovni savet odbrane Savezne Republike Jugoslavije, Stenografske beleške sa sednice održane 10. februara 1993. godine (0345-7152-0345-7183, na 0345-7180).

vozila uključenih u obavljanje službenih dužnosti kako bi ti spiskovi bili dostavljeni MUP-u Srbije.⁷⁹⁴ Razlog za to su bile sve veće teškoće na koje se nailazilo na graničnim prelazima.

456. Dana 1. aprila 1993. godine Milan Martić je, u svojstvu ministra unutrašnjih poslova RSK, zatražio da MUP Srbije pošalje 20–30 inspektora u RSK na mesec do dva kako bi pomogli u istragama kriminaliteta iz oblasti imovinskih i krvnih delikata.⁷⁹⁵ Obe ove vrste kriminala su bile u porastu, a MUP RSK nije imao dovoljno osoblja da se bori s tom pojavom.
457. Dana 28. aprila 1993. godine Milan Martić je, u svojstvu ministra unutrašnjih poslova RSK, uputio dopis predsedniku Srbije Slobodanu Miloševiću, predsedniku vlade Srbije Nikoli Šainoviću i ministru unutrašnjih poslova Srbije Zoranu Sokoloviću.⁷⁹⁶ Martić je istakao da se “ovo Ministarstvo i Republika Srpska Krajina nalaze u nepovoljnoj materijalno-finansijskoj situaciji”. Martić je od Srbije tražio finansijsku pomoć kako bi se situacija popravila i povećala motivisanost milicije RSK.
458. U junu 1993. godine Milan Martić i general-major Mile Novaković, načelnik štaba Srpske vojske Krajine, napisali su zajedničko pismo predsedniku Srbije Slobodanu Miloševiću, tražeći da iskoristi svoj uticaj nad Vojskom Jugoslavije (VJ) da obezbedi municiju i rezervne delove za oružane snage RSK.⁷⁹⁷ Tog istog meseca i Goran Hadžić je dva puta pisao Miloševiću tražeći pomoć za SVK.⁷⁹⁸
459. Dana 29. aprila 1993. godine Milan Martić je uputio dopis načelniku Generalštaba VJ Momčilu Perišiću tražeći pomoć u vezi s transportom goriva za motorna vozila.⁷⁹⁹
460. U dokumentaciji MUP-a Srbije postoje indikacije za to da je MUP dobijao izveštaje koji sadrže navode o zločinima protiv civilnog stanovništva Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema. U aprilu 1992. godine SDB SSUP-a je obavestila Milana Tepavčevića, zamenika načelnika SDB-a u MUP-u Srbije, o informacijama koje je dobila o prisilnom iseljavanju hrvatskih i slovačkih porodica s teritorije Zapadnog Srema koje je otpočeto najkasnije 17. oktobra 1991.⁸⁰⁰ To je uključivalo prisiljavanje lica koja su iseljavana da potpišu izjave da se odriču sve svoje imovine. U izveštaju se takođe nalaze informacije o navodno protivzakonitim radnjama milicije u Zapadnom Sremu, koja navodno toleriše nasilje i druga krivična dela protiv Hrvata, Slovaka i Srba koji protestuju protiv takvih radnji. Naročito problematični su oni pripadnici milicije iz redova lica koja su u Srem pobegla iz Zapadne Slavonije. U izveštaju se, dalje, govori o naglom povećanju broja paravojnih i neregularnih jedinica na tom području. Žalioci iz Zapadnog Srema koji su dostavili ove informacije zahtevali su da SSUP zaštiti njih i druge na tom području i da interveniše kako bi se ponovo uspostavio red u miliciji, jer su lokalni organi izjavili da savezni propisi važe i u Zapadnom Sremu. SSUP je preporučio da se te informacije proslede Milanu Martiću, a preporučio je i da se preduzmu konkretne mere kojim bi

⁷⁹⁴ Dopis Milana Martića svim SUP-ovima RSK, 30. mart 1993. godine (0280-1580-0280-1580). V. takođe Uprava za javnu bezbednost MUP-a RSK Upravi za granične poslove MUP-a Srbije, 5. novembar 1993. godine (0207-6722-0207-6722).

⁷⁹⁵ Dopis Milana Martića MUP-u Srbije, 1. april 1993. godine (0280-4576-0280-4576).

⁷⁹⁶ Pismo Milana Martića predsedniku Srbije Slobodanu Miloševiću, predsedniku vlade Srbije Nikoli Šainoviću i ministru unutrašnjih poslova Srbije Zoranu Sokoloviću, 28. april 1993. godine (0280-4575-0280-4575).

⁷⁹⁷ Pismo Milana Martića i Mileta Novakovića Slobodanu Miloševiću, 9. juni 1993. godine (0207-7288-0207-7289).

⁷⁹⁸ Pismo Gorana Hadžića Slobodanu Miloševiću, primljeno 4. juna 1993. godine (0207-7287-0207-7287).

⁷⁹⁹ Pismo Milana Martića Momčilu Perišiću, 29. septembar 1993. godine (0207-8144-0207-8144).

⁸⁰⁰ Izveštaj SDB-a SSUP-a, 2. april 1992. godine (0608-4331-0608-4336).

se osiguralo da se osobe regrutovane da služe u miliciji u područjima kao što su Zapadni Srem i Baranja pridržavaju pravnih propisa za službu u policiji.

461. U maju 1992. godine odsek Odeljenja državne bezbednosti MUP-a Srbije lociran u Rumi, u Vojvodini, podneo je izveštaj o osobama povezanim s područjem SAO SBZS. Službenici državne bezbednosti su izvestili o Mihajlu Ulemeku iz Stare Pazove, koji se predstavljao kao oficir bezbednosti iz SAO SBZS.⁸⁰¹ Prema izveštaju, ima osnova za pretpostavku da je Ulemek bio umešan u zločine protiv civilnog stanovništva SAO SBZS dok je bio komandant logora u Erdutu. U jednom drugom izveštaju navode se informacije o paravojnim organizacijama “Dušan Silni” iz Nove Pazove i “Belim orlovima”, čiji su pripadnici kao “učesnici borbi na području SAO Slavonija, Baranja i Zapadni Srem vršili krivična dela zločina prema civilnom stanovništvu”.⁸⁰²
462. Takođe u maju 1992. godine SSNO je sačinio izveštaj o zločinima nad civilnim stanovništvom RSK koje su počinile paravojne i dobrovoljačke formacije.⁸⁰³ U njemu se kaže da je paravojna grupa “Dušan Silni” 18. oktobra 1991. u Lovasu prisilila hrvatske civile da čiste minsko polje i ubila nekolicinu njih. SSNO je o ovom incidentu izvestio načelnika SDB-a Srbije. Jedan drugi prijavljeni incident odnosi se na ubistvo nekoliko civila novembra 1991. blizu Belog Manastira koje su počinili pripadnici specijalne jedinice SUP-a Beli Manastir. Takođe se pominje ubistvo 16 ljudi, od kojih su 15 bili Hrvati, u Antinu, blizu Vukovara. u noći između 6. i 7. novembra 1991. Uviđaj je izvršila ekipa “SUP-a SAO Slavonia, Baranja i Zapadni Srem”. Informacije vezane za incident u Lovasu su kasnije potvrđene u izveštaju CRDB-a Sremska Mitrovica u oktobru 1995.⁸⁰⁴
463. Dana 3. avgusta 1992. godine Milan Martić je uputio pismo Radovanu Stojičiću, načelniku Resora javne bezbednosti MUP-a Srbije.⁸⁰⁵ Martić u pismu traži pomoć od Stojičića za obuku milicije MUP-a RSK.
464. MUP RSK i njemu podređeni SUP-ovi u Kninu, Korenici, Vojniću, Glini, Okučanima, Belom Manastiru i Vukovaru održavali su radio-veze s MUP-om Srbije i Centrom službe bezbednosti u Banjaluci.⁸⁰⁶ SUP Beli Manastir je imao račun u Službi društvenog knjigovodstva u Odžacima u Vojvodini.⁸⁰⁷
465. MUP RSK je slao kadrove u Srbiju na obuku pod pokroviteljstvom MUP-a Srbije.⁸⁰⁸
466. U raspoloživoj dokumentaciji postoje naznake za to da je znatan broj zaposlenih u MUP-u RSK zapravo takođe bio zaposlen i u MUP-u Srbije. Ranije u ovom izveštaju je bilo reči o Branku Paviću, koji je istovremeno radio i za MUP RSK i za MUP Srbije. Jedan drugi primer je Radoslav Kostić. Kostić je radio u miliciji u Hrvatskoj od kraja šezdesetih, ali je nakon višestranačkih izbora u Hrvatskoj mimo svoje volje smenjen s dužnosti.⁸⁰⁹ Zbog toga je

⁸⁰¹ Izveštaj CRDB-a Sremska Mitrovica, Odsek Ruma, 2. juni 1992. godine (0607-6186-0607-6188). O poznanstvu Ulemeka i Hadžića v. Izveštaj CRDB-a Sremska Mitrovica, 27. februar 1995. godine (0608-4020-0608-4022).

⁸⁰² Izveštaj CRDB-a Sremska Mitrovica, Odsek Ruma, 2. maj 1992. godine (0607-6222-0607-6226).

⁸⁰³ Izveštaj Uprave bezbednosti SSNO-a, 26. maj 1992. godine (0607-9012-0607-9017).

⁸⁰⁴ Izveštaj CSDB-a Sremska Mitrovica, 11. oktobar 1995. godine (0608-1286-0608-1291).

⁸⁰⁵ Pismo Milana Martića Radovanu Stojičiću, 3. avgust 1992. godine (0280-8651-0280-8651).

⁸⁰⁶ Nedatirani šifrovani dijagram veze (B007-0795-B007-0795).

⁸⁰⁷ SDK Odžaci, Dopis, 23. januar 1992. godine (0087-0698-0087-0702, na 0087-0700).

⁸⁰⁸ Zapisnik sa sjednice Savjeta Školskog centra “17. Avgust”, 30. septembar 1992. godine (0280-1189-0280-1193).

⁸⁰⁹ Pismo Radoslava Kostića, 12. novembar 1990. godine (0641-4632-0641-4634).

podneo molbu za zaposlenje u miliciji Srbije. Prema njegovom kadrovskom dosijeu, Kostić, poreklom iz Hrvatske kao i Pavić, radio je od decembra 1990. kao operativac MUP-a Srbije u zvanju savetnika u IV upravi SDB-a.⁸¹⁰ U aprilu 1991. Kostić je poslao dva izveštaja I upravi SDB-a MUP-a Srbije u vezi s razvojem situacije u Istočnoj Slavoniji.⁸¹¹ Juna 1991. Kostić je iz IV uprave prebačen u I upravu.⁸¹² Januara 1992. Kostić je II upravi SDB-a podneo izveštaj o Baranji.⁸¹³ U junu 1992. Kostić je postavljen na mesto višeg savetnika; rešenje je potpisao Jovica STANIŠIĆ.⁸¹⁴ U oceni rada za 1992. navodi se da je Kostić na radnom mestu “instruktora za obaveštajne poslove”.⁸¹⁵ U formularu za ocenu rada za 1993, koji je potpisao Franko SIMATOVIĆ, ne navodi se njegova konkretna funkcija.⁸¹⁶ U oktobru 1994. Milan Martić navodi da je Rade Kostić službenik RDB-a MUP-a Srbije, i optužuje njega i druge osobe pod njegovom komandom da su oteli ministra unutrašnjih poslova RSK Iliju Prijića.⁸¹⁷

467. Očigledno je da je RDB imao sopstvenu mrežu za prikupljanje obaveštajnih podataka na teritoriji različitih političkih entiteta pod kontrolom Srba koji su postojali u Hrvatskoj od 1990. godine nadalje.⁸¹⁸ U nekim slučajevima RDB je održavao česte kontakte s izvorima na visokim položajima u političkim i policijskim strukturama SAO i RSK, pri čemu ti izvori nisu samo izveštavali o političkoj situaciji, već su i tražili uputstva i savete od svojih kontakata u RDB-u. Primer takvog odnosa je Veljko Džakula iz Zapadne Slavonije.⁸¹⁹

468. Prema izvorima iz javnog domena, uključujući istraživačkog novinara Miloša /kao u originalu/, Radoslav Kostić je dok je bio zaposlen u MUP-u Srbije istovremeno bio ministar unutrašnjih poslova za područje Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema.⁸²⁰ Kostić je poginuo 21. novembra 1994. godine u Vojniću “prilikom obavljanja službene dužnosti”.⁸²¹ U jednom drugom dokumentu, koji je potpisao Dragan Filipović, navodi se konkretnije da je Kostić “poginuo obavljajući poslove i zadatke iz delokruga rada RDB-a”.⁸²²

469. Dušan Orlović je već pomenut u ovom izveštaju. Prema dokumentaciji MUP-a Srbije, Dušan Orlović je od 1. septembra 1992. godine bio zaposlen u MUP-u Srbije kao operativac.⁸²³ U avgustu 1993. Milan Martić je Jovici STANIŠIĆU i Milanu Tepavčeviću uputio pismo o

⁸¹⁰ MUP Srbije, Uprava za zajedničke poslove, Uverenje, 22. novembar 1994. godine (0641-4623-0641-6423); MUP Srbije, Uprava za personalne i radne odnose, Odluka, 3. decembar 1990. godine (0641-4638-0641-4638).

⁸¹¹ SDB MUP-a Srbije, I uprava, Službena beleška, 12. april 1991. godine (0608-4135-0608-4135); SDB MUP-a Srbije, I uprava, Službena beleška, 12. april 1991. godine (0608-4136-0608-4136).

⁸¹² SDB MUP-a Srbije, Dopis, 21. juni 1991. godine (0641-4640-0641-4640).

⁸¹³ SDB MUP-a Srbije, II uprava, Službena beleška, 7. januar 1992. godine (0608-4137-0608-4138).

⁸¹⁴ RDB MUP-a Srbije, Rešenje, 5. juni 1992. godine (0641-4643-0641-4643).

⁸¹⁵ MUP Srbije, RDB, II uprava, Ocena rada za 1991. i 1992., 25. januar 1992. i 25. januar 1993. godine (0641-4672-0641-4675).

⁸¹⁶ MUP Srbije, RDB, Ocena rada za 1993., 9. februar 1994. godine (0641-4676-0641-4677).

⁸¹⁷ Pismo Milana Martića, 7. oktobar 1994. godine (0280-6502-0280-6504, na 0280-6503).

⁸¹⁸ Službene beleške I uprave RDB-a MUP-a Srbije, 12. april 1991. godine (0608-4135-0608-4136).

⁸¹⁹ II uprava, RDB, MUP Srbije, 12. oktobar 1992. godine (0608-4188-0608-4195). Treba napomenuti da je izvor ovog izveštaja RDB izvesni “Dž.V.”, što su inicijali Veljka Džakule.

⁸²⁰ Miloš Vasić, *Atentat na Zorana Đinđića* (Beograd: Narodna knjiga, 2005) (0365-0391-0365-0708, na 0365-0365-4038).

⁸²¹ BIA, Dopis, 17. april 2006. godine (0641-4646-0641-4646).

⁸²² RDB, MUP Srbije, Dopis, 21. septembar 1998. godine (0641-4648-0641-4648). Iz umrlice se vidi da je uzrok smrti rana iz vatrenog oružja. Umrlica, 22. novembar 1994. godine (0641-4666-0641-4666).

⁸²³ MUP Srbije, Odeljenje za personalne i radno-pravne poslove, Rešenje, 21. oktobar 2003. godine (0641-4555-0641-4555).

navodnoj proneveri od strane Dušana Orlovića.⁸²⁴ U pismu se ne navodi na kojoj je funkciji Orlović bio. Dana 14. decembra 1993. Orlović je podneo izveštaj II upravi RDB-a MUP-a Srbije u svojstvu operativca te službe.⁸²⁵ Dana 17. maja, 23. juna, 27. oktobra i 27. decembra 1994. i 8. marta i 3. oktobra 1995. Orlović je podneo službene beleške, takođe II upravi.⁸²⁶

470. Dušan Momčilović je radio za MUP Hrvatske pre 1991. godine. Početkom te godine prešao je u Beograd i počeo da radi u IV upravi SDB-a. Dana 1. maja 1994. postao je komandant odeljenja za antiterorističke delatnosti, a kasnije je bio zamenik komandanta jedinice za specijalne operacije.⁸²⁷ Pored toga, prema CRDB-u Beograd, on je,

dok je radio u RDB-u, nekoliko puta boravio na terenu tako da je 14. juna 1992. ranjen u mestu Cer blizu Dervente, gde se nalazio na službenom zadatku u svojstvu dobrovoljca Specijalne milicije Krajine kao pripadnik MUP-a Srbije. Tom prilikom je zadobio tešku povredu leve nadlaktice od minobacačke granate.⁸²⁸

471. Momčilović je rekao da je u Jedinici za specijalne operacije bio od 1991. godine. Naveo je da je bio načelnik SUP-a Glina od 1991. do 1993. Godine 1994. i 1995. služio je u VRS, a 1995. je bio komandant specijalne jedinice MUP-a RSK.⁸²⁹

472. U maju 1997. godine i Momčilović i Orlović bili su među onima koji su se pozdravili s predsednikom Slobodanom Miloševićem na dodeli priznanja u Kuli.⁸³⁰

473. Ilija Kojić, koji je u drugoj polovini 1991. godine bio ministar odbrane SAO SBZS i kasnije pomoćnik ministra MUP-a RSK, takođe je bio zaposlen u MUP-u Srbije od novembra 1991. do decembra 2001.⁸³¹ Prema Kojićevim rečima, posle službe u MUP-u Hrvatske od 1977. do 1991, on je prešao u MUP Srbije, gde se zvanično vodi kao radnik policije u Službi javne bezbednosti. Međutim, on je u stvari radio za Službu državne bezbednosti kao operativac, i kao takav bio podređen Jovici STANIŠIĆU.⁸³²

⁸²⁴ Pismo Milana Martića Jovici STANIŠIĆU i Milanu Tepavčeviću, 28. avgust 1993. godine (0207-6703-0207-6703).

⁸²⁵ II uprava RDB-a MUP-a Srbije, Saznanja o aktivnostima Hrvatske vojske, 14. decembar 1993. godine (0608-4379-0608-4381).

⁸²⁶ II uprava RDB-a MUP-a Srbije, Službena beleška, 17. maj 1994. godine (0608-4462-0608-4463); II uprava RDB-a MUP-a Srbije, Službena beleška, 23. juni 1994. godine (0608-4472-0608-4472); II uprava RDB-a MUP-a Srbije, Službena beleška, 27. oktobar 1994. (0608-8452-0608-8453); II uprava RDB-a MUP-a Srbije, Izveštaj doušnika, 27. decembar 1994. (0608-4492-0608-4494); II uprava RDB-a MUP-a Srbije, Službena beleška, 8. mart 1995. godine (0608-4495-0608-4495); II uprava RDB-a MUP-a Srbije, Službena beleška, 3. oktobar 1995. godine (0608-4530-0608-4531).

⁸²⁷ Pismo CRDB-a Beograd, IV odeljenje, 26. septembar 2001. godine (0558-8415-0558-8417, na 0558-8415).

⁸²⁸ Pismo CRDB-a Beograd, IV odeljenje, 26. septembar 2001. godine (0558-8415-0558-8417, na 0558-8415). V. takođe Zahtev Dušana Momčilovića Fondu Kapetana Dragana, 26. juni 1992. godine (BG03-2792-BG03-2794), i kadrovski dosije Dušana Momčilovića (0706-5308-0706-5363).

⁸²⁹ Biografija Dušana Momčilovića, nedatirani dokument (0558-8429-0558-8429).

⁸³⁰ Dodela priznanja u Kuli, 4. maj 1997. godine (V000-3533).

⁸³¹ Radni dnevnik Ilije Kojića (0641-4506-0601-4508); Ministar odbrane SAO SBZS, Naredba, 19. decembar 1991. godine (0296-3483-0296-3483); CRDB Novi Sad, Službena beleška, 26. maj 1993. godine (0608-4656-0608-4657); CRDB Novi Sad, 18. februar 1993. (Y038-9383-Y038-9391); *Politika*, "Varoš muškaraca", 13. juli 1991. godine (Y039-5415-Y039-5415); *Politika*, "Baranja gotovo oslobođena", 29. avgust 1991. godine (Y039-5737-Y039-5737); Naredba Ilije Kojića, 21. decembar 1991. (0350-2763-0350-2763); Depeša Milana Martića, 24. februar 1993. godine (0419-0088-0419-0088); Naredba predsednika vlade RSK, 21. april 1992. godine (0280-9398-0280-9398).

⁸³² MUP RS, Izjava Ilije Kojića, 15. februar 2008. godine (0671-4164-0671-4169). Prema RDB-u, 2000. godine u kadrovskoj evidenciji Ilije Kojića nisu mogli da se nađu nikakvi podaci. RDB MUP-a, VIII uprava, Službena beleška, 19. decembar 2000. godine (0681-9513-0681-9514, na 0681-9514). Međutim, v. Kojićev kadrovski dosije, koji

474. Iz presretnutih komunikacija vidi se da je Ilija Kojić u tom periodu bio aktivan u Istočnoj Slavoniji. U septembru 1995. godine Kojić je zajedno s drugim funkcionerima iz Istočne Slavonije pozvan na sastanak u “SSUP-u” u Beogradu.⁸³³
475. U nekoliko dokumenata VJ govori se o rasprostranjenom krijumčarenju i drugim kriminalnim aktivnostima na području Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema. Među umešanim osobama su Ilija Kojić, Milan Milanović Mrgud, Željko Ražnatović Arkan, Jovica STANIŠIĆ i Franko SIMATOVIĆ.⁸³⁴
476. U jednoj informaciji iz februara 1993. godine izvor CRDB-a Novi Sad izveštava da predsednik skupštine opštine Vukovar krivi organe vlasti Srbije za lične sukobe u Istočnoj Slavoniji.⁸³⁵ Prema predsedniku skupštine opštine, Jovica STANIŠIĆ, Ivković, ime nepoznato, Radoslav Kostić, Ilija Kojić i drugi od Krajine prave “zonu sumraka”.⁸³⁶
477. Uroš Pokrajac, koji je u oktobru 1993. godine bio specijalni savetnik Milana Martića, identifikovan je od juna 1991. i februara 1993. kao radnik MUP-a Srbije.⁸³⁷ U depeši CJB-a Banjaluka iz maja 1995, Pokrajac je identifikovan kao “radnik SDB-a Srbije”.⁸³⁸ Isto tako, RDB MUP-a RS u Drvaru opisuje Pokrajca kao dugogodišnjeg radnika MUP-a Srbije koji je bio angažovan na pitanjima vezanim za učešće specijalne jedinice MUP-a Srbije na području opštine Grahovo.⁸³⁹
478. Februara 1993. godine obavestajno-bezbednosni organ Komande 15. korpusa SVK naveo je da je 12 osoba sa službenim legitimacijama MUP-a Srbije pristiglo na područje Korenice “u nameri formiranja paravojnih sastava”.⁸⁴⁰
479. U maju 1993. godine Oblasno veće Skupštine Oblasti SBZS je, u prisustvu Gorana Hadžića, raspravljalo o “problemu Crvenih beretki, koje nisu pod komandom MUP-a RSK”.⁸⁴¹ Skupština je zaključila da će se o tom pitanju raspravljati na predstojećem sastanku sa srpskim

pokazuje da je Kojić radio za SUP Beograd od 1. novembra 1991. i za MUP Srbije od 1. aprila 1993. godine (0641-4504-0641-4525).

⁸³³ Presretnuta komunikacija, maj – septembar 1995. godine (CF00-0169-CF00-0171); presretnuti telefonski razgovor, 17. februar 1993. godine (0401-0476-0401-0476); presretnuti telefonski razgovor, 7. juli 1995. godine (0415-0997-0415-0997); presretnuti telefonski razgovor, 22. juli 1995. godine (0401-1061-0401-1061).

⁸³⁴ Informacija vojne bezbednosti 1. armije VJ, 18. novembar 1992. godine (0340-4860-0340-4861); Obaveštajni izveštaj VJ, nedatirani dokument (0214-3972-0214-3978); Obrazloženje VJ, 8. juni 1995. godine (0340-4900-0340-4901); VJ, Obrazloženje, 21. januar 1996. godine (0214-3992-0214-3993).

⁸³⁵ MUP Srbije, CRDB Novi Sad, Informacija, 22. februar 1993. godine (Y035-2655-Y035-2661, na Y035-2660). V. takođe CRDB Novi Sad, Informacija, 18. februar 1993. godine (Y037-7511-Y037-7516).

⁸³⁶ V. takođe Izveštaj o indicijama o destruktivnom delovanju Gorana Hadžića, 15. decembar 1993. (C000-1834-C000-1835). Međutim, treba napomenuti da je izvor ovog izveštaja nepoznat.

⁸³⁷ Dopis ministra MUP-a SRBiH Alije Delimustafića, 17. juni 1991. godine (Y035-0912-Y035-0916); Dopis specijalnog savetnika Uroša Pokrajca, 7. oktobar 1993. godine (0414-3001-0414-3001); MUP RSK, Propusnica izdata na ime Uroša Pokrajca, 16. februar 1993. godine (0414-3008-0414-3008); MUP RSK, Depeša specijalnog savetnika Uroša Pokrajca, 12. novembar 1993. godine (0280-6573-0280-6573). V. takođe rezimee telefonskih razgovora između Uroša Pokrajca i dr Laktovića, 28. avgust 1993. godine (0401-0750-0401-0750).

⁸³⁸ Depeša CJB-a Banjaluka, 26. maj 1995. godine (0359-0870-0359-0870).

⁸³⁹ MUP RS, ORDB Drvar, Službena beleška, 6. maj 1995. godine (B006-7721-B006-7722). V. takođe MUP RS, CRDB Banjaluka, Službena beleška, 10. maj 1995. godine (B003-5931-B003-B003-5933); MUP RS, ORDB Drvar, Službena beleška, 12. maj 1995. godine (B006-7779-B006-B006-7784).

⁸⁴⁰ Obaveštajno-bezbednosni organ 15. korpusa SVK, Stanje bezbednosti u mobilisanim jedinicama, 16. februar 1993. godine (0207-6719-0207-6721, na 0207-6721).

⁸⁴¹ Zapisnik sa sastanka Oblasnog veća Oblasti SBZS, 28. maj 1993. godine (0087-0770-0087-0790, na 0087-0773).

ministrom unutrašnjih poslova Sokolovićem i načelnikom Resora javne bezbednosti Stojičićem. Beleške s ovog sastanka obuhvataju i raspravu o statusu Oblasti i njenim policijskim snagama, što navodi na zaključak da to pitanje još nije bilo u potpunosti rešeno.⁸⁴² Dana 10. juna 1993. godine Hadžić, ministar unutrašnjih poslova Martić i drugi iz RSK sastali su se u Beogradu s predsednikom Srbije Slobodanom Miloševićem, ministrom unutrašnjih poslova Zoranom Sokolovićem, načelnikom sektora državne bezbednosti MUP-a Srbije Jovicom STANIŠIĆEM i načelnikom sektora javne bezbednosti MUP-a Srbije Radovanom Stojičićem.⁸⁴³

480. U novembru 1993. godine CRDB Kragujevac je dobio informacije od jednog izvora da Tomislav Nikolić i drugi iz rukovodstva SRS-a prikupljaju pismene izjave o aktivnostima MUP-a Srbije.⁸⁴⁴ To se naročito odnosilo na ulogu MUP-a Srbije u obučavanju i slanju srpskih dobrovoljaca na ratišta u RSK i RS, kao i na naknade koje je srpska država davala za to angažovanje.
481. U godišnjem izveštaju o radu RDB-a MUP-a RSK za 1993, načelnik RDB-a Aco Drača zaključuje "da je stvoren temelj za ozbiljan rad i završene pripreme za pripajanje RDB-u MUP-a Republike Srbije".⁸⁴⁵ U istom izveštaju se konstatuje i da je RDB MUP-a RSK 1993. godine dostavio II upravi RDB-a Republike Srbije 118 različitih dokumenata i da se razmatra formiranje posebnih jedinica policije u okviru RDB-a. Struktura RDB-a MUP-a RSK zasnivala se na strukturi RDB-a MUP-a Republike Srbije.⁸⁴⁶
482. Veze između rukovodstva RSK i RDB-a u Srbiji održavane su do pada RSK u avgustu 1995. godine. U martu 1995. vršilac dužnosti ministra unutrašnjih poslova RSK Nebojša Pavković uputio je zameniku ministra MUP-a Srbije Stojičiću dopis o diverzantskoj obuci koju je jedinica specijalne brigade MUP-a RSK pohađala s antiterorističkim jedinicama MUP-a Srbije.⁸⁴⁷ U aprilu 1995. Milan Martić je uputio pismo Slobodanu Miloševiću tražeći da 2.000 pripadnika VJ i MUP-a Srbije bude poslato u garnizone u RSK.⁸⁴⁸ Krajem juna 1995. Slobodan Jarčević, savetnik predsednika RSK, i viši inspektor RDB-a RSK Momčilo Grčić uputili su civilnom, policijskom i vojnom rukovodstvu RSK kao i Jovici STANIŠIĆU pisma o potrebi nabavljanja opreme i naoružanja iz ruskih izvora.⁸⁴⁹ Dana 31. jula 1995. načelnik Uprave specijalnih jedinica MUP-a RSK uputio je dopis Upravi milicije MUP-a Srbije i izvestio da je pet pripadnika MUP-a Srbije teško ranjeno u RSK.⁸⁵⁰

XIII. Raspad MUP-a SRBiH i osnivanje MUP-a RS

483. Kontrola nad snagama milicije u Bosni i Hercegovini predstavljala je sastavni i ključni elemenat u nastojanju rukovodstva bosanskih Srba da ostvari svoje primarne ciljeve.

⁸⁴² Zapisnik sa sastanka Oblasnog veća Oblasti SBZS, 28. maj 1993. godine (0087-0770-0087-0790, na 0087-0775).

⁸⁴³ Zapisnik sa sastanka u Beogradu (nepotpun), 10. juni 1993. godine (0364-7737-0364-7737).

⁸⁴⁴ Izveštaj CRDB-a Kragujevac, 15. novembar 1993. godine (0632-1423-0632-1424).

⁸⁴⁵ RDB MUP-a RSK, Izveštaj o radu RDB-a MUP-a RSK za 1993, 25. april 1994. godine (0280-4700-0280-4702).

⁸⁴⁶ RSK MUP RDB, Prikaz unutrašnje organizacije RDB-a, nedatirani dokument (1994) (0280-4714-0280-4715).

⁸⁴⁷ MUP RSK, Dopis vršioca dužnosti ministra Nebojše Pavkovića zameniku ministra MUP-a Srbije Radomiru [sic] Stojičiću, 22. mart 1995. godine (0207-6704-0207-6704).

⁸⁴⁸ Pismo predsednika RSK Milana Martića predsedniku Srbije Slobodanu Miloševiću, 6. april 1995. godine (0280-4221-0280-4221).

⁸⁴⁹ Dopis predsedniku RSK Milanu Martiću, komandantu SVK generalu Mrkšiću, načelniku RDB-a Aci Drači i načelniku RDB-a MUP-a Srbije Jovici STANIŠIĆU, 30. juni 1995. godine (0280-7552-0280-7558).

⁸⁵⁰ Uprava specijalnih jedinica MUP-a RSK, Dopis, 31. juli 1995. godine (0280-4407-0280-4407).

Tokom 1991. i u prva tri meseca 1992. godine bosanski Srbi funkcioneri milicije počeli su negativno da gledaju na Ministarstvo unutrašnjih poslova Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine (MUP SRBiH). Srpska demokratska stranka (SDS) i njeni predstavnici u vladajućim strukturama i miliciji smatrali su da je Ministarstvo pristrasna institucija s mnogo nedostataka. Po njihovom mišljenju, bosanski Hrvati i Muslimani pokušavali su da marginalizuju bosanske Srbe u miliciji. Predstavnici bosanskih Srba počeli su da veruju da će se Srbi, ukoliko se ne preduzmu odlučne mere da se to predupredi, na kraju naći u situaciji da nad njima dominiraju – i čak ih egzistencijalno ugrožavaju – Hrvati i Muslimani. Na početku ove krize, za Srbe je jedini praktični i prihvatljivi odgovor bio ponovno uvođenje nacionalnog ključa u redovima (i naročito u rukovodećoj hijerarhiji) MUP-a SRBiH. Međutim, od tog rešenja se sve više odustajalo u korist zahteva za direktno osnivanje otvoreno srpskog MUP-a.

484. Nastanak ovog gledišta mora se razumeti u generalnom kontekstu ideologije bosanskih Srba 1991–1992. Naime, SDS je uporno izražavao nezadovoljstvo merama koje su preduzimali političari iz redova bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata na putu SRBiH ka nezavisnosti. Učešće SDS-a i etničkih Srba u legalno postojećoj miliciji SRBiH, kako na centralnom tako i na lokalnim nivoima, nastavilo se čak i nakon što su SDS i bosanski Srbi u miliciji počeli da formiraju paralelne centralne organe vlasti u oktobru 1991. godine.
485. SDS i bosanski Srbi u MUP-u SRBiH su često tvrdili da su prisustvo hrvatskog i muslimanskog ekstremizma, zajedno sa stalno isticanom potrebom za većim profesionalizmom u Ministarstvu, deo smišljene strategije. Isto kao i na sveukupnoj političkoj sceni, bosanski Srbi u MUP-u SRBiH smatrali su da su oni jedini čuvari integriteta u radu policije i stvarni branioci BiH (i Jugoslavije).
486. Cilj ovog dela izveštaja jeste da analizira osnivanje i funkcionisanje Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske (MUP RS) i njegovih veza sa strukturama milicije i državne bezbednosti u Srbiji, Saveznoj Republici Jugoslaviji i Saveznoj Republici Jugoslaviji /kao u originalu/. Izveštaj za polaznu hronološku tačku uzima izbore u novembru 1990. Ti višestranački izbori direktno su doveli do višestranačkog sporazuma o podeli funkcija u MUP-u SRBiH. Taj proces je, sa svoje strane, konačno doprineo raspadu MUP-a SRBiH i izbijanju oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini. Izveštaj posebnu pažnju posvećuje aktivnostima i organizacionoj strukturi MUP-a RS od aprila 1992. do kraja 1992. Budući da je Bosna i Hercegovina tokom celog tog perioda bila u stanju koje je Skupština RS nazvala “međunacionalni i međuvjerski rat”, ovaj izveštaj se usredsređuje na ulogu MUP-a RS u tom sukobu.⁸⁵¹ Mada se ovaj odeljak izveštaja uglavnom koncentriše na period od novembra 1990. do kraja 1992, biće data i okvirna analiza relevantnih događaja nakon 1992. godine.
487. Ovaj odeljak izveštaja pokušava da objasni *de jure* i *de facto* strukture MUP-a RS i odnose rukovođenja i komandovanja u vojsci i miliciji bosanskih Srba i u SDS-u 1992. godine. Izveštaj obrađuje saradnju između MUP-a, Vojske Republike Srpske (VRS), SDS-a i, od početka aprila 1992, Vlade RS. Takođe se prikazuju i suparništvo i slom odnosa između ove tri organizacije.
488. Pošto se prvi ministar unutrašnjih poslova RS zvao Mićo Stanišić, “Stanišić” u ovom odeljku izveštaja odnosi se na njega, dok se “STANIŠIĆ” odnosi na Jovicu STANIŠIĆA.

⁸⁵¹ V. član 1 “Deklaracije o završetku rata”, br. 02-1954/92, 17. decembar 1992. godine, *SGRS*, I, br. 19 (18. decembar 1992), 781 (0044-7231-0044-7231).

A. Rasparčavanje MUP-a SRBiH

489. Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina (SRBiH), geografski centralna republika u Jugoslaviji, bila je nacionalno najraznorodnija. Prema popisu iz 1991. godine, posljednjem sprovednom u Jugoslaviji, stanovništvo Bosne i Hercegovine sastojalo se od 43,7 % bosanskih Muslimana,⁸⁵² 31,3 % Srba i 17,2 % Hrvata.⁸⁵³ Preostalo stanovništvo činili su oni koji su se izjasnili kao Jugosloveni i različite nacionalne manjine.⁸⁵⁴ Politički položaji i vodeće funkcije u političkom sistemu i privredi zemlje deljeni su prema stalno prilagođavanim formulama da bi se održalo osećanje ravnopravnosti i proporcionalne nacionalne zastupljenosti.
490. Pod strogo autoritarnom vlašću, položaji u vladi, vojsci, miliciji, školama i državnim preduzećima u Bosni i Hercegovini pažljivo su deljeni u nastojanju da se spreči bilo kakva diskriminacija. Pa ipak, mora se uzeti u obzir nasleđe iz Drugog svetskog rata, tokom kojeg su u brutalnom bratoubilačkom ratu počinjeni veliki masakri nad civilnim stanovništvom u Bosni i Hercegovini. U Drugom svetskom ratu zločine u Jugoslaviji činile su ne samo fašističke okupatorske snage Nemačke, Italije i njihovih saveznika već i domaće zaraćene strane. Žestoke borbe i ratni zločini koji su se dogodili u istovremenom građanskom ratu između hrvatskih fašista, srpskih rojalista i partizana komunista ostali su zabeleženi u kolektivnom pamćenju i dugo nakon završetka rata. U sprezi sa sve slabije kontrolisanim političkim okruženjem, kakvo je doneo raspad komunizma, sećanja na masovno međusobno nasilje u prošlosti doprinela su dramatičnom porastu napetosti i opštoj bojazni i strahu na svim stranama.
491. U novembru 1990. održani su višestranački izbori u Bosni i Hercegovini. Tri nacionalno opredeljene stranke (Srpska demokratska stranka (SDS), Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) i Muslimanska stranka demokratske akcije (SDA)) bile su glavni pobednici. SDS je na izborima dobila apsolutnu većinu u 37 opština, dok u mnogim drugim delila vlast. Nakon izbora su ove stranke preduzele korake kako bi postigle dogovor o podeli funkcija u vladi među svojim kandidatima.⁸⁵⁵ Iako su ove tri nacionalne stranke imale antikomunističke platforme, posle pobede one su kopirale upravo prethodni jednopartijski sistem podele funkcija u javnom sektoru.
492. Dana 22. decembra 1990. godine postignut je konkretan dogovor o podeli opštinskih funkcija i službi. U Ministarstvu unutrašnjih poslova SRBiH vodeći položaji su podeljeni tako da je ministar Alija Delimustafić bio iz SDA, zamenik ministra Vitomir Žepinić iz SDS-a, a podsekretar Službe državne bezbednosti Branko Kvesić iz HDZ-a.
493. Regionalna organizacija MUP-a SRBiH zasnivala se na devet centara službe bezbednosti (CSB). Ti CSB su bili u Bihaću, Banjaluci, Doboju, Tuzli, Livnu, Mostaru, Zenici, Sarajevu i Goraždu. Svaki CSB je imao sektor Službe državne bezbednosti (SSDB) i sektor Službe javne bezbednosti (SSJB). U skladu s tim, u svakom CSB-u su postojale tri vodeće

⁸⁵² Danas je uobičajeni naziv za bosanske Muslimane Bošnjaci. Međutim, pošto je to ime zvanično usvojeno tek za vreme rata u Bosni i Hercegovini, u celom ovom izveštaju se koristi naziv bosanski Muslimani.

⁸⁵³ Podaci iz popisa iz 1991. godine u Bosni i Hercegovini u informaciji MUP-a SRBiH, "Informacija o aktivnostima na promjeni rukovodnog kadra u Ministarstvu za unutrašnje poslove i potrebi daljeg usaglašavanja nacionalne strukture radnika sa nacionalnom strukturom stanovništva", 24. juni 1991. godine (0204-8166-0204-8212, na 0204-8187).

⁸⁵⁴ Podaci iz popisa iz 1991. u Bosni i Hercegovini u informaciji MUP-a SRBiH, "Informacija o aktivnostima na promjeni rukovodnog kadra u Ministarstvu za unutrašnje poslove i potrebi daljeg usaglašavanja nacionalne strukture radnika sa nacionalnom strukturom stanovništva", 24. juni 1991. godine (0204-8166-0204-8212, na 0204-8187).

⁸⁵⁵ V. spisak funkcija u Vladi i Skupštini, napomena: januar 1991. godine (SA03-2086-SA03-2096).

funkcije: načelnik CSB-a i načelnici podređenih SSDB-a i SSJB-a. SDS je dobila tri CSB-a (Banjaluka, Doboј i Goražde), tri SSDB-a (Banjaluka, Bihać i Livno) i četiri SSJB-a (Sarajevo, Tuzla, Mostar i Goražde). SDS je tako imala najveći broj predstavnika u Banjaluci i Goraždu. S druge strane, SDS nije imao rukovodećeg funkcionera u CSB-u Zenica. SDS-u je takođe dodeljen položaj načelnika Sekretarijata unutrašnjih poslova (SUP) za grad Sarajevo, koji je bio podređen CSB-u Sarajevo i bio nadležan za deset opština koje su sačinjavale grad. CSB-i su bili naročito važni zbog toga što se “u njima objedinjuju i Služba državne bezbednosti i Služba javne bezbednosti, te oni imaju usmeravajuću i koordinirajuću funkciju u odnosu na stanice javne bezbednosti”.

494. Tri stranke su se u principu dogovorile da je poželjno da nacionalni sastav milicije u svakoj opštini odgovara nacionalnom sastavu stanovništva te opštine.⁸⁵⁶ Iako su sve tri stranke isticale svoje kandidate, to nije značilo da su imenovana lica obavezno bila i članovi neke političke stranke. Uopšteno govoreći, ispolitizovani proces imenovanja značio je da politička lojalnost nosu prevagu nad profesionalnim kvalifikacijama. U praksi je stranački kontrolisani sistem imenovanja na funkcije u Ministarstvu unutrašnjih poslova (i u drugim ministarstvima) značio da su tri stranke davale prioritet ne samo nacionalnosti imenovanih lica već i njihovoj političkoj lojalnosti. U poređenju s tim, profesionalno iskustvo bilo je manje značajan kriterijum.
495. Nakon izbora u novembru 1990. godine, sve tri stranke su nastojale da maksimalno uvećaju broj i značaj svojih predstavnika u Ministarstvu unutrašnjih poslova SRBiH. Taj grabež oko položaja je doveo do stalnih trzavica i ogorčenosti među trima strankama. Štaviše, davanjem prioriteta političkoj podršci nad profesionalnim policijskim iskustvom, višestranački dogovor je došao u sukob s ulogom koju je igrala kadrovska uprava Ministarstva. Ovo je bilo naročito značajno s gledišta SDS-a, jer su tu konkretnu upravu kontrolisali SDA i HDZ.
496. Tokom 1991. godine Srbi zaposleni u MUP-u SRBiH i rukovodstvo SDS-a su bili naročito nezadovoljni rešavanjem “kadrovskih pitanja” u Ministarstvu. To se uglavnom odnosilo na neslaganja u pogledu imenovanja i otpuštanja Srba u Ministarstvu. U jednom pismu odboru SDS-a u Sarajevu jula 1991, Goran Zečević, bosanski Srbin i bivši službenik MUP-a SRBiH, izneo je niz prigovora.⁸⁵⁷ SDA i HDZ, kaže on, uspele su da marginalizuju Srbe u Ministarstvu kombinacijom novih imenovanja i reorganizovanjem nadležnosti. Naročito zabrinjava “gubitak” SUP-a Sarajevo i kontrole nad milicijom, koji su sada u rukama Avde Hebiba iz SDA.
497. Ove napetosti u vezi s kadrovskim imenovanjima u MUP-u SRBiH bile su očigledne i na regionalnom i na opštinskom nivou. Dana 19. septembra 1991. načelnik CSB-a Banjaluka Stojan Župljanin uputio je načelniku SJB-a Prijedor dopis u vezi s nedavnim kadrovskim imenovanjima u tom SJB-u.⁸⁵⁸ Župljanin se bunio protiv nedavnog imenovanja zaposlenih od strane SJB-a, obavljenog bez prethodnih konsultacija i saglasnosti CSB-a Banjaluka. Župljanin je podsetio načelnika SJB-a da je kadrovska politika pod kontrolom načelnika CSB-a. Župljanin je rekao da će od petoro zaposlenih (četiri bosanska Muslimana i jedan bosanski Srbin)

⁸⁵⁶ MUP SRBiH, “Informacija o aktivnostima na promjeni rukovodnog kadra u Ministarstvu za unutrašnje poslove i potrebi daljeg usaglašavanja nacionalne strukture radnika sa nacionalnom strukturom stanovništva”, 24. juni 1991. godine (0204-8166-0204-8212).

⁸⁵⁷ Goran Zečević, potpisano pismo o Srbima u MUP-u SRBiH, 22. juli 1991. godine (SA03-0861-SA03-0864; takođe na SA04-1011-SA04-1014 s rukom napisanom napomenom).

⁸⁵⁸ CSB Banjaluka SJB-u Prijedor, 19. septembar 1991. godine (0063-5560-0063-5560).

pomenutih u depeši dozvoliti da samo ovaj poslednji bude zadržan, jer su za tog radnika obavljene odgovarajuće provere.

498. U svom pismu Zečević predlaže rešenja na osnovu kojih je lako naslutiti budući stav rukovodstva bosanskih Srba prema MUP-u SRBiH. On s odobravanjem konstatuje da su u nekim područjima republike podignute barikade. Zatim daje konkretnu preporuku u vezi s kadrovskom politikom.

Potrebno je zapošljavati ljude koji na sebi nemaju ni profesionalnih ni političkih mrlja, bez obzira da li su se formalno učlanili u SDS. Po mom mišljenju, ukoliko se želi parirati agresivnoj politici i dominaciji SDA i HDZ-a u MUP-u, takode je potrebno zapošljavati ljude koji su do nedavno vodili službe organa unutrašnjih poslova a srpske su nacionalnosti, bez obzira pod kojim su okolnostima otišli iz službe. Oni imaju dragoceno iskustvo i znanje, imaju informacije od neprocenjive vrednosti [i] imaju potrebno iskustvo u organizaciji i operacionalizaciji službe.

499. Zečević ukazuje na to da je za SDS najvažnije da u MUP-u SRBiH budu zaposleni Srbi – po mogućnosti, kvalifikovani Srbi – bez obzira na to jesu li članovi SDS-a ili nisu. Zečević smatra da je hitno potrebno zaposliti što veći broj Srba kako bi se sprečilo navodno formiranje tajnih muslimanskih policijskih snaga, koje se sastoje od 1.000 ljudi iz Sandžaka.

500. U leto i jesen 1991. godine predsednik SDS-a Radovan Karadžić je s pripadnicima SDS-a postavljenim na funkcije u MUP-u SRBiH često razgovarao o kadrovskim pitanjima. Najvažniji sagovornici su mu bili zamenik ministra Vitomir Žepinić⁸⁵⁹ i pomoćnik ministra Momčilo Mandić.⁸⁶⁰ Karadžić je bio izuzetno zainteresovan za kadrovsku politiku MUP-a SRBiH i stalno je pokušavao da utiče na imenovanje Srba na funkcije. Krajem maja 1991. Karadžić je odlučio da kadrovske odluke koje utiču na Srbe u MUP-u SRBiH mora da donosi centrala SDS-a (Glavni odbor).⁸⁶¹

501. U razgovorima o kadrovskoj situaciji u MUP-u SRBiH Karadžić je Žepiniću rekao da bi SDS-u trebalo dozvoliti da imenuje kandidate za 35,65% funkcija u MUP-u SRBiH.⁸⁶² Karadžić je smatrao da je toliki procenat Srba koji žive u Bosni i Hercegovini. Karadžića je naročito brinula dodela funkcija u Službi državne bezbednosti. Dana 17. juna 1991. godine Mandić je rekao Karadžiću da se pitanje funkcija u Službi državne bezbednosti mora uskoro rešiti. “Inače ćemo propasti.”⁸⁶³

⁸⁵⁹ Značajni razgovori između Vitomira Žepinića i Radovana Karadžića o kadrovskim pitanjima u MUP-u SRBiH održani su: 21. maja 1991. godine (0322-3402-0322-3406), 17. juna 1991. godine (0323-6121-0323-6131), 24. juna 1991. godine (0322-3522-0322-3528), 24. jula 1991. godine (0322-6330-0322-6338), 27. avgusta 1991. godine (0322-6021-0322-6023), 2. septembra 1991. godine (0323-2817-0323-2830), 16. septembra 1991. godine (0323-3159-0323-3165), 18. septembra 1991. godine (0323-3175-0323-3180).

⁸⁶⁰ Značajni razgovori između Momčila Mandića i Radovana Karadžića o kadrovskim pitanjima u MUP-u SRBiH održani su: 4. juna 1991. godine (0322-3131-0322-3136), 17. juna 1991. godine (0322-3279-0322-3283), 24. juna 1991. godine (0322-3522-0322-3528), 24. juna 1991. godine (0322-3483-0322-3485), 22. jula 1991. godine (0322-6229-0322-6235), 23. jula 1991. godine (0322-6266-0322-6269), 23. jula 1991. godine (0322-6347-0322-6348), 26. avgusta 1991. godine (0322-5951-0322-5954), 27. avgusta 1991. godine (0322-5955-0322-5957), 28. avgusta 1991. godine (0322-6024-0322-6026), 17. septembra 1991. godine (0323-3121-0323-3124).

⁸⁶¹ Razgovor između Radovana Karadžića i Voje Krunića, člana SDS-a iz Goražda, 29. maj 1991. godine (0322-3567-0322-3568).

⁸⁶² Razgovor između Vitomira Žepinića i Radovana Karadžića, 17. juni 1991. godine (0323-6121-0323-6131). Postoji razlika u datiranju ovog razgovora. Tačan datum bi mogao biti 13. oktobar 1991. godine.

⁸⁶³ Razgovor između Momčila Mandića i Radovana Karadžića, 17. juni 1991. godine (0322-3279-0322-3283). Upor. razgovor između Vitomira Žepinića i Radovana Karadžića, 24. jula 1991. godine (0322-6330-0322-6338).

502. Bosanske Srbe je po svoj prilici naročito brinula Služba državne bezbednosti, jer je ta grana Ministarstva unutrašnjih poslova imala opsežna ovlašćenja da prati i sprečava svaku aktivnost koja bi se mogla protumačiti kao da podriva bezbednost Bosne i Hercegovine i Jugoslavije. Ta ovlašćenja su uključivala mogućnost praćenja i presretanja poštanskih i telefonskih komunikacija, kao i mogućnost instaliranja i upotrebe elektronske opreme za nadzor. Pošto su bosanski Hrvati i bosanski Muslimani imali vodeće funkcije u Službi državne bezbednosti, bosanski Srbi su se osećali naročito ugroženim i s pravom su sumnjali da se razgovori njihovog vođstva snimaju i analiziraju.
503. Dana 18. septembra 1991. godine Karadžić je rekao Žepiniću da je on (Karadžić) konačno shvatio da ne bi mnogo značilo ni da 90% zaposlenih u MUP-u SRBiH čine Srbi. Karadžić je zaključio da se Srbi pridržavaju Zakona o unutrašnjim poslovima i internih propisa MUP-a SRBiH više nego što je za njih dobro.⁸⁶⁴
504. Istovremeno, Karadžićevi razgovori s bosanskim Srbima u miliciji pokazuju da su njegovi zahtevi rasli i da ništa manje od odvojene milicije bosanskih Srba ne bi zadovoljilo njegove planove. U brojnim telefonskim razgovorima o kadrovskim pitanjima u MUP-u SRBiH, Karadžić bi se lako razljutio kada stvari nisu išle kako je on hteo. Njegova ljutnja je često bila praćena ispadima i aluzijama na pripreme za nasilne opcije. U julu 1991. godine Karadžić je rekao Žepiniću da “ni jedno jedino postavljenje” u MUP-u SRBiH ne bi trebalo da se izvrši “bez pune saglasnosti svih Srba tamo”.⁸⁶⁵ Karadžić je insistirao na tome da se Žepinić svakodnevno sastaje sa stručnim kolegijumom MUP-a SRBiH radi rešavanja nerešenih pitanja. Ako Muslimani i Hrvati odbiju da prihvate imenovanja članova SDS-a, Karadžić je upozorio “da smo pripremili varijantu koja će biti stravična”. Karadžić je obavestio Žepinića da se prethodne večeri sastao s Adilom Zulfikarpašićem iz Muslimansko-bošnjačke organizacije (MBO) i Alijom Izetbegovićem iz SDA.

I rek'o sam mu u oči, formiraćemo paralelnu Vladu, formiraćemo paralelnu policiju, izuzećemo naše ljude, a moraće ih Vlada plaćati. Izuzećemo sve naše ljude pod oružjem. Potpuno ćemo formirati paralelnu državu, ako se vi budete dalje zajebavali. I on je samo gledao i treptao, jer mi tako uraditi hoćemo. Bog nas otac spriječiti u tome ne može, jer su oni krenuli na, na način da nas zajebavaju i da nas prejevavaju. I tu nema govora, mi ćemo za nedelju dana tu stvar uraditi. Pa, nek bude rat, pa nek bude rat, al' ćemo jednom završiti pos'o.

505. U istom razgovoru Karadžić je jasno dao do znanja da su jedini prihvatljivi Srbi u MUP-u SRBiH oni koje su neposredno odobrili SDS i ostali Srbi u MUP-u SRBiH.⁸⁶⁶ Karadžić je, dalje, zahtevao da se vodeći Srbi u MUP-u SRBiH svakog jutra sastanu uz kafu i razgovaraju o kadrovskim odlukama, s čim se Žepinić složio. U kasnijim razgovorima Karadžić je ovaj stav

⁸⁶⁴ Razgovor između Vitomira Žepinića i Radovana Karadžića, 18. septembar 1991. godine (0323-3175-0323-3180).

⁸⁶⁵ Razgovor između Vitomira Žepinića i Radovana Karadžića, 24. juli 1991. godine (0322-6330-0322-6338). Postoji i kraća verzija istog razgovora koja nosi datum 8. juli 1991. godine (0322-4664-0322-4666).

⁸⁶⁶ Karadžić je rekao Žepiniću da da uputstva Draganu Devedlaki, Srbinu operativcu SDB-a MUP-a SRBiH, da bez saglasnosti SDS-a ne imenuje nikoga ni na koju funkciju. U jednom drugom razgovoru istog dana Karadžić je to isto ponovio direktno Devedlaki. Razgovor između Radovana Karadžića i Dragana Devedlake, 24. juli 1991. godine (0322-6339-0322-6340).

ponovio više puta. Karadžić je takođe insistirao na tome da imenovani Srbi budu postavljeni na važne funkcije.⁸⁶⁷

506. Kao zamenik ministra MUP-a SRBiH, Vitomir Žepinić je bio na višoj funkciji od Momčila Mandića, koji je bio pomoćnik ministra za sprečavanje i otkrivanje kriminala. Međutim, kako je vreme prolazilo, Karadžić je počeo da sumnja u Žepinićevu efikasnost.⁸⁶⁸ Dana 2. septembra 1991. godine Karadžić je optužio Žepinića da je dozvolio da Avdo Hebib i drugi Muslimani Srbima iza leđa naprave muslimansku vojsku od MUP-a SRBiH.⁸⁶⁹ Zbog toga je Karadžić polagao sve više poverenja u Mandića. Uprkos tome, Karadžić je u jesen 1991. i dalje javno govorio o Žepiniću kao o glavnom predstavniku bosanskih Srba u MUP-u SRBiH. U decembru 1991. Žepinić je imenovan u Ministarski savet koji je osnovala Skupština bosanskih Srba. To je zapravo bio “kabinet u senci” koji je osnovala SDS.⁸⁷⁰
507. Pored toga što su mu referisali Mandić i Žepinić, Karadžić je informacije o situaciji u MUP-u SRBiH dobijao i od barem jednog opštinskog odbora SDS-a. Ti odbori su mogli da predlažu imenovanje konkretnih osoba na funkcije u SJB-u i CSB-u.⁸⁷¹
508. Samo nekoliko dana nakon što je Goran Zečević poslao pismo odboru SDS-a, Stojan Župljanin, načelnik CSB-a Banjaluka, pismeno se obratio Biljani Plavšić, predstavnici bosanskih Srba u Predsedništvu SRBiH, u njenom svojstvu predsednika Saveta za zaštitu ustavnog poretka SRBiH.⁸⁷² Župljanin je tvrdio da Avdo Hebib, pomoćnik ministra policije, i Hilmija Selimović, pomoćnik ministra za pravne i upravne poslove i strance, tajno kuju plan da od policije naprave čisto muslimansku “armiju”. Župljanin piše da su on i njegove kolege Srbi predložili da MUP SRBiH zaposli ili bivše pripadnike (Srbe) MUP-a Hrvatske ili bivše pripadnike (Srbe) MUP-a SRBiH koji su, navodno, isterani iz službe primenom “perfidnih metoda”. Treba zaposliti te osobe, a ne obučavati nove ljude, pošto bi se Ministarstvu time uštedeo novac. Župljanin je tvrdio da Hebib i Selimović pak insistiraju na 400 novih kandidata, od kojih je 80% iz Sandžaka. Župljanin je priložio izjavu brata jednog milicionera Muslimana koji je tvrdio da Muslimane šalju na obuku u Hrvatsku, što pogoršava situaciju.⁸⁷³ Župljanin je molio Plavšićevu da okonča tu “perfidnu igru” u kojoj su “srpski kadrovi i srpski narod” žrtve. Nekoliko telefonskih razgovora Radovana Karadžića s Biljanom Plavšić potvrđuju da je

⁸⁶⁷ Dana 2. septembra 1991. godine Karadžić je rekao Žepiniću da je beznačajno to što pet od sedam rukovodećih mesta u Upravi milicije drže Srbi jer je Musliman Avdo Hebib na čelu Uprave. Razgovor između Karadžića i Žepinića, 2. septembar 1991. godine (0323-2817-0323-2830).

⁸⁶⁸ Dana 2. septembra 1991. godine Karadžić je ukorio Žepinića u vezi s jednim spornim imenovanjem koje je napokon rešeno. “Vito, sto puta sam od vas čuo da je to tako, a to nije bilo tako.” Žepinić je odgovorio optužujući Karadžića da sluša druge. Žepinić je takođe rekao Karadžiću da imenuje nekog drugog ako nije zadovoljan njegovim radom. Razgovor između Karadžića i Žepinića, 2. septembar 1991. godine (0323-2817-0323-2830).

⁸⁶⁹ Razgovor između Karadžića i Žepinića, 2. septembar 1991. godine (0323-2817-0323-2830).

⁸⁷⁰ Odluka o obrazovanju i izboru Ministarskog savjeta Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, br. 02-70/91, 21. decembar 1991. godine, *SGSNBiH*, I, br. 1 (15. januar 1992. godine), 10 (0040-7988).

⁸⁷¹ Opštinski odbor SDS-a Čelinac MUP-u SRBiH, kopija upućena Radovanu Karadžiću, 10. juni 1991. godine (SA02-2708-SA02-2708).

⁸⁷² Pismo načelnika CSB-a Banjaluka Stojana Župljanina predsedniku Saveta za zaštitu ustavnog poretka SRBiH Biljani Plavšić, 25. jula 1991. godine (SA04-0284-SA04-0285).

⁸⁷³ Službena beleška CSB-a Banjaluka koju je sastavio Vojislav Pećanac, 25. jula 1991. (SA04-0286-SA04-0286). U junu 1991. kolale su glasine da se Muslimani obučavaju u Hrvatskoj i učestvuju u borbenim dejstvima protiv Srba u Hrvatskoj. Pokazalo se da su te glasine lažne pošto je razjašnjeno da su milicioneri Muslimani boravili u Hrvatskoj radi rutinske obuke. Uprkos tome, SDS je glasine iskoristila u propagandne svrhe. Razgovor između Radovana Karadžića i Žike, 20. juni 1991. godine (0322-3359-0322-3361), razgovor između Radovana Karadžića i nepoznatog muškarca, 20. juni 1991. godine (0322-3364-0322-3366).

Plavšićeva pokrenula to pitanje na sastanku Saveta za zaštitu ustavnog poretka 26. jula 1991. godine i da je Karadžić bio upoznat s tim.⁸⁷⁴

509. Rat u Hrvatskoj je uticao na MUP SRBiH i odnose između milicionera Srba i Muslimana u severozapadnoj Bosni. Već početkom jula Župljanin je hitno tražio punu mobilizaciju milicije u zoni odgovornosti CSB-a Banjaluka.⁸⁷⁵ Tvrdio je da je to neophodno zbog pogoršane bezbednosne situacije i opasnosti od prenošenja rata iz Hrvatske. Kada je Delimustafić odbio Župljaninove više puta ponovljene zahteve, Župljanin je reagovao organizovanjem “mobilizacijske vežbe” celokupnog aktivnog i rezervnog sastava milicije pod njegovom nadležnošću.⁸⁷⁶
510. Dana 9. septembra 1991. godine grupa “vodećih službenika srpske nacionalnosti u MUP-u SRBiH” dala je saopštenje za javnost u kom kritikuje reakciju Ministarstva na nedavni komentar o Radovanu Karadžiću objavljen u *Oslobođenju*.⁸⁷⁷ U tom saopštenju se tvrdi da stručni kolegijum MUP-a SRBiH nije propisno konsultovan po tom pitanju. Koristeći priliku da nabroje i druge prigovore, sastavljači saopštenja naveli su da se zamenik ministra MUP-a SRBiH – Vitimir Žepinić, Srbin i predstavnik SDS-a – zaobilazi kad su u pitanju važne kadrovske odluke. Imenovanje i rotacija kadrova u Službi državne bezbednosti bili su naročito bolna tačka. Srbi su se žalili da je ukinuta funkcija zamenika podsekretara SDB-a, koja je međupartijskim dogovorom bila dodeljena Srbima. Štaviše, dok je SDS tvrdila da je jedina odgovorna za donošenje kadrovskih odluka koje se odnose na Srbe u MUP-u SRBiH, u saopštenju stoji da se na funkcije postavljaju “poslušni Srbi”, i to bez dogovora sa SDS-om. Ostali prigovori odnosili su se na navodno nepropisnu upotrebu jedinice za posebne namene MUP-a SRBiH, postojanje izraženog “protivarmijskog” raspoloženja (tj. raspoloženja uperenog protiv JNA) i navodno nezakonito izdavanje službenih legitimacija MUP-a SRBiH. U saopštenju se na kraju kaže da “ovakvi jednostrani i neregularni postupci na štetu srpskog naroda dovode do podeljenosti u Ministarstvu, što može imati nesagledive posledice, a srpski kadrovi ne mogu snositi odgovornost za to”.
511. Krajem leta i u jesen 1991. godine rukovodstvo bosanskih Srba i vodeći funkcioneri bosanski Srbi u MUP-u SRBiH i dalje su se žalili na kadrovska pitanja.⁸⁷⁸ Početkom oktobra

⁸⁷⁴ V. tri telefonska razgovora između Radovana Karadžića i Biljane Plavšić 26. jula 1991. godine (0321-9593-0321-9603). U tim razgovorima Karadžić i Plavšićeva izgleda razmišljaju da li da otkriju novu taktiku prema MUP-u SRBiH. Međutim, oni se plaše da neće uspeti i ne žele da je probaju ukoliko nisu sigurni u uspeh. Karadžić predlaže da pozove Delimustafića i Žepinića na sastanak koji će Plavšićeva sazvati posle nedelje (28. juli 1991. godine), a na kojem će im reći da je očuvanje proporcionalne nacionalne zastupljenosti u MUP-u SRBiH neophodno.

⁸⁷⁵ CSB Banjaluka, “Informacija o aktuelnoj bezbednosnoj situaciji i okolnostima mobilizacije rezervnog sastava milicije”, 11. juli 1991. godine (SA04-0532-SA04-0536).

⁸⁷⁶ CSB Banjaluka, “Informacija o aktuelnoj bezbednosnoj situaciji i okolnostima mobilizacije rezervnog sastava milicije”, 11. juli 1991. godine (SA04-0532-SA04-0536).

⁸⁷⁷ Saopštenje za javnost rukovodećih radnika srpske nacionalnosti MUP-a – BiH”, 9. septembar 1991. godine (0216-7017-0216-7017). Članak u *Oslobođenju* (0291-8677-0291-8678) objavljen je 7. septembra kao odgovor na Karadžićeve komentare na konferenciji za štampu 5. septembra u Sarajevu. Prema tom članku, koji nosi naslov “Huškanje na rat”, Karadžić je optužio MUP SRBiH za formiranje “jezgra” nove oružane sile u Bosni i Hercegovini. Karadžić je takođe izjavio da Srbi u nekim područjima više nemaju poverenja u MUP SRBiH. U objavljenom saopštenju MUP-a SRBiH od Karadžića se traži da kao vođa jedne od glavnih stranaka u Bosni i Hercegovini bude odgovorniji u davanju javnih izjava.

⁸⁷⁸ V., npr., razgovor od 4. avgusta 1991. godine između Biljane Plavšić i Radovana Karadžića o teleksu koji je Plavšićeva primila od Župljanina (0207-8945-0207-8946). On se odnosi na jedno upražnjeno mesto u Službi državne bezbednosti u CSB-u Banjaluka, na koje su Karadžić i Plavšićeva želeli da postave Nedeljka Kesića. Karadžić se žalio zbog toga što postojeći dogovor o podeli MUP-a SRBiH između tri nacionalne stranke ne pokriva funkcije zamenika.

1991. u Srebrenici je izbio spor u vezi s raspodelom funkcija u miliciji.⁸⁷⁹ Viši srpski funkcioneri u MUP-u SRBiH takođe su izveštavali o navodnim terorističkim aktivnostima Muslimana i Hrvata uperenim protiv bezbednosti i dobrobiti srpskog naroda.⁸⁸⁰ Istovremeno su na nekim područjima, kao što je na primer područje Prijedora, pripadnici milicije nesrpske nacionalnosti izveštavali o “problematičnim” i napetim odnosima s vojnim vlastima (JNA i TO).⁸⁸¹ Napetost je još više porasla kada je milicija u Bosni i Hercegovini 9. septembra 1991. uhapsila Milana Martića, ministra unutrašnjih poslova RSK, na osnovu naloga za hapšenje koji je izdala Hrvatska.⁸⁸²

512. Radovan Karadžić i drugi bosanski Srbi na visokim rukovodećim funkcijama i dalje su razmišljali – iako samo među sobom – o formiranju zasebnog ministarstva unutrašnjih poslova. Dana 9. septembra 1991. godine Karadžić je rekao i Nikoli Koljeviću i predsedniku Srbije Slobodanu Miloševiću da su Srbi saterani u ćošak i da će morati da reaguju tako što će osnovati svoju policiju.⁸⁸³ Dana 17. septembra 1991. Biljana Plavšić je zamolila Karadžića da obavesti Izetbegovića da će Srbi izvršiti kantonizaciju SUP-a Sarajevo jer su nezadovoljni nacionalnom zastupljenošću u MUP-u SRBiH.⁸⁸⁴

513. Ministar unutrašnjih poslova Alija Delimustafić pokušao je da stane na kraj najtežim zloupotrebama.⁸⁸⁵ Njegovi pokušaji su očigledno bili uzaludni. Pregledom dokumenata koji se odnose na MUP 1991. godine stiče se utisak sve većeg rasparčavanja ministarstva i njegovog osoblja. Sve više pojedinaca, na svim nivoima u ministarstvu, prenosi svoju odanost na konkretne stranke ili čak osobe. Informacije se ne dele i ne distribuiraju ravnopravno ni među vladinim organima i MUP-om, ni unutar samog MUP-a.⁸⁸⁶ Isto tako, MUP je optuživan da ne poštuje utvrđene zakonske smernice za saradnju s drugim republičkim i saveznim vladinim organima.⁸⁸⁷

514. Dana 10. jula 1991. godine Delimustafić je poslao upozorenje svim SJB i CSB da je zabranjena nezakonita upotreba rezervnih snaga milicije i priložio kopiju zakonskih odredaba kojima se regulišu uslovi pod kojima je dozvoljena upotreba rezervnog sastava milicije. Prema

To se što pre mora uključiti u dogovor. Karadžić je obećao da će o tome razgovarati s Alijom Izetbegovićem i Stjepanom Kljuićem.

⁸⁷⁹ V. takođe i razgovor Karadžića i Slavka od 1. oktobra 1991. godine o problemima u raspodeli funkcija u MUP-u Srebrenica (0321-9763-0321-9767). Upor. pritužbe SDA Izetbegoviću, Delimustafiću, Žepiniću, Hebibu, Selimoviću i Mandiću, 8. oktobar 1991. godine (SA00-8550-SA00-8552).

⁸⁸⁰ V., npr., izveštaj Stojana Župljanina od 20. septembra 1991. godine upućen Biljani Plavšić, Miodragu Simoviću, Vitomiru Žepiniću i Nikoli Uzelcu 23. septembra 1991. godine (SA02-0124-SA02-0132).

⁸⁸¹ Informacija o situaciji i problemima na području u nadležnosti SJB-a Prijedor, 6. septembar 1991. (SA02-0124-P002-3990); Dopis Hasana Talundžića, načelnika SJB-a Prijedor ministru MUP-a SRBiH Delimustafiću i načelniku CSB-a Banjaluka Župljaninu, 23. septembar 1991. godine (0063-5837-0063-5837).

⁸⁸² Hapšenje je evidentirano u izveštaju MUP-a SRBiH od 9. septembra 1991. godine (0323-7669-0323-7672).

⁸⁸³ Razgovor između Radovana Karadžića i Nikole Koljevića, 9. septembar 1991. godine (0212-8664-0212-8668).

⁸⁸⁴ Razgovor između Plavšićeve i Karadžića, 17. septembar 1991. godine (0207-8969-0207-8971).

⁸⁸⁵ On, međutim, možda nije bio imun na manipulacije MUP-om SRBiH zbog lične i političke koristi. Nepotvrđeni izveštaji u bosanskim sredstvima informisanja navode da Delimustafić svoj uspon na ministarski položaj duguje nezakonitim radnjama. V., npr. *Slobodna Bosna*, 3. oktobar 1998. godine (0065-5932-0065-5939).

⁸⁸⁶ Tako je Predsedništvo SRBiH na 6. sednici Saveta za zaštitu ustavnog poretka u prvoj polovini 1991. našlo za shodno da izrazi negodovanje jer MUP ne dostavlja informacije. Šesta sednica Saveta za zaštitu ustavnog poretka, n. d. (prva polovina 1991) (SA04-0977-SA04-0979). U septembru 1991. godine Delimustafić je izjavio da je nezadovoljan izveštavanjem nekih regionalnih i opštinskih organa milicije. Delimustafić svim CSB, SJB i SUP-u Sarajevo, 20. septembar 1991. godine (P002-2378-P002-2379).

⁸⁸⁷ V., npr., Zapisnik 8. sjednice Savjeta za zaštitu ustavnog poretka, 24. juni 1991. godine (SA02-0554-SA02-0559).

tim propisima, MUP SRBiH angažuje rezervne snage milicije u slučaju vanrednog stanja.⁸⁸⁸ Jedan drugi znak raspadanja MUP-a pojavio se 20. septembra 1991, kada je Delimustafić svim ograncima CSB-a i SJB- poslao uputstva a prema kojima su obavezni da izveštavaju Ministarstvo o svim važnim događajima vezanim za bezbednost i merama preduzetim u vezi s tim. To očigledno nije bilo učinjeno u nekim slučajevima.⁸⁸⁹

515. Sredinom avgusta 1991. godine Radovan Karadžić je razgovarao s Nenadom Stevandićem iz SDS-a. Stevandić je obavestio Karadžića da je formirano nešto "kao Golubić" i da Karadžić treba da ga poseti.⁸⁹⁰ Stevandić je po svoj prilici mislio na centar za obuku kao što je onaj koji je ranije te godine osnovan u Hrvatskoj.
516. Dana 23. septembra Delimustafić je prisustvovao 10. sednici Saveta za zaštitu ustavnog poretka.⁸⁹¹ Među prisutnima su bili Biljana Plavšić, Miodrag Simović i Zijad Kadić. Prva tema o kojoj se raspravljalo bila je bezbednosna situacija u republici, na koju su naročito uticali događaji u Hrvatskoj i prisustvo rezervista JNA iz Crne Gore na teritoriji Hercegovine. Savet je podržao napore MUP-a SRBiH da održi mir i odlučio da nastavi da pruža podršku MUP-u SRBiH. Predloženo je da se tokom mobilizacije rezervnog sastava milicije obrati pažnja na nacionalni sastav rezervnih jedinica, kao i da se obezbedi da patrole redovne i rezervne milicije budu višenacionalnog sastava kako bi se stanovništvo umirilo. Savet se takođe složio da političkim strankama predloži da pojačaju aktivnosti kako bi smirile međunacionalnu napetost i nepoverenje. Savet je, dalje, raspravljao o incidentima u Čapljini u koje je bio umešan SJB i o raspodeli oružja. Jedna druga tema bila je informacija o aktivnostima u zemlji i inostranstvu usmerenim na nasilnu promenu ustavnog poretka. Savet je predložio da SDB pojača rad na tom planu i da saraduje sa službom bezbednosti JNA. Na kraju se raspravljalo o organizaciji i zadacima Odreda za posebne namene (specijalna policija) MUP-a. Delimustafić nije učestvovao u diskusiji. Zaključeno je da Odred za posebne namene treba koristiti jedino na osnovu odluke ministra unutrašnjih poslova. Savet je dao uputstvo da se vodi računa o nacionalnom sastavu organa MUP-a, naročito rukovodećeg kadra.
517. Dana 26. septembra 1991. godine Delimustafić je MUP-u SRBiH izdao uputstva za mobilizaciju rezervnog sastava milicije. To je naredilo Predsedništvo. Rezervni sastav će se pri vršenju dužnosti smatrati službeno ovlašćenom milicijom. Delimustafić je dodao da rezervisti ponekad ne postupaju u skladu sa zakonom i propisima, na primer u nošenju uniformi, pri rukovanju oružjem ili i u izveštavanju o svojim aktivnostima. Zbog toga je Delimustafić svim ograncima MUP-a naredio da obezbede da se pripadnici rezervne milicije ponašaju u skladu s propisima i da se sprovodi propisno rukovođenje i komandovanje rezervnom milicijom.⁸⁹²
518. U depeši koja je nekoliko dana pre Delimustafićevih uputstava upućena svim opštinskim odborima SDS-a, predsednik stranke Radovan Karadžić izrazio je zabrinutost u vezi

⁸⁸⁸ Depeša ministra MUP-a SRBiH Alije Delimustafića od 10. jula 1991. godine (P003-1451-P003-1451).

⁸⁸⁹ Ministar Alija Delimustafić načelnicima svih CSB i SJB i Sekretaru SUP-a Sarajevo, 20. septembar 1991. godine (P002-2378-P002-2379).

⁸⁹⁰ Telefonski razgovor između Nenada Stevandića i Radovana Karadžića, 17. ili 18. avgust 1991. godine (0206-6348-0206-6351). V. takođe telefonski razgovor između Nenada Stevandića i Radovana Karadžića, 31. avgust 1991. godine (0304-0910-0304-0918).

⁸⁹¹ Zapisnik 10. sjednice Savjeta za zaštitu ustavnog poretka, 23. septembar 1991. godine (SA04-0469-SA04-0475).

⁸⁹² Depeša ministra Alije Delimustafića, 26. septembar 1991. godine (P002-2353-P002-2355). V. takođe depešu pomoćnika ministra Momčila Mandića, 26. septembar 1991. godine (0063-7158-0063-7161).

sa ciljem mobilizacije rezervnog sastava policije u Bosni i Hercegovini.⁸⁹³ Uprkos tome, Karadžić je svim opštinskim odborima izdao uputstvo da se pobrinu za to da se Srbi odazovu na mobilizaciju.

519. Delimustafić je kasnije izjavio da mobilizacija nije u potpunosti uspela jer republika nema novca da plaća rezervnu miliciju.⁸⁹⁴ Prema jednoj nedatiranoj Delimustafićevoj naredbi, MUP je naglasio da se rezervni sastav milicije ne sme koristiti i angažovati na načine i u situacijama koje nisu predviđene zakonom. Nepoštovanje tih odredaba povlači za sobom zakonske sankcije protiv odgovornih lica. Podređenim organima su izdata uputstva da se rezervni sastav može uključiti u programe stručne obuke. Pored toga, ove snage se, uz prethodnu saglasnost MUP-a SRBiH, mogu koristiti za izvršavanje specijalnih poslova i zadataka vezanih za bezbednost i pružanje neophodne pomoći u slučaju elementarnih nepogoda. U izuzetnim slučajevima MUP SRBiH može da angažuje rezervni sastav u skladu sa Zakonom o opštenarodnoj odbrani.⁸⁹⁵
520. Krajem oktobra 1991. godine MUP SRBiH je sarađivao s vojnom službom bezbednosti JNA, Saveznim sekretarijatom za unutrašnje poslove (SSUP) i JNA u zajedničkoj akciji pod nazivom "Punkt '91." Cilj te akcije bila je kontrola saobraćaja prema Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini i iz nje kako bi se sprečila nezakonita trgovina robom i oružjem i kretanje naoružanih lica i paravojnih grupa.⁸⁹⁶ Međutim, u isto vreme SDB MUP-a SRBiH primao je dojave o tome da neki Srbi u MUP-u SRBiH – na primer oni u SJB-u Pale – tajno pokušavaju da nabave oružje i pomognu formiranje srpskih autonomnih oblasti (SAO) u Bosni i Hercegovini.⁸⁹⁷ Formiranje SAO je počelo u septembru 1991. godine, inspirisano presedanom koji čini formiranje SAO-a u Hrvatskoj.⁸⁹⁸

⁸⁹³ Radovan Karadžić, "Uputstvo svim opštinskim odborima SDS-a", 21. septembar 1991. godine (SA03-0386-SA03-0386).

⁸⁹⁴ Lidija Soldo, "Pregovaraču do sudnjeg dana: Intervju s ministrom unutrašnjih poslova BiH Alijom Delimustafićem", *NIN*, 20. decembar 1991. godine, kao što je objavljeno u FBIS-EEU-92-004, 7. januar 1992. godine (0365-6745-0365-6746).

⁸⁹⁵ Depeša ministra Alije Delimustafića, 10. juli 1991. godine (P003-1451-P003-1451).

⁸⁹⁶ "Informacija o aktivnostima i uočenim problemima u funkcionisanju akcije Punkt 9", 15. novembar 1991. godine (0323-7719-0323-7722).

⁸⁹⁷ Službena zabilješka CSB-a Sarajevo, Sektor SDB (RO SDB Pale), 21. oktobar 1991. godine (0323-7827-0323-7831).

⁸⁹⁸ SAO Hercegovina je formirana 12. septembra 1991. godine. "Odluka Skupštine Zajednice opština istočne i stare Hercegovine /:/ Formirana SAO Hercegovina", *Javnost*, 14. septembar 1991. godine, str. 3 (0089-6735-0089-6735). Dana 16. septembra 1991. u Banjaluci je proglašena Autonomna oblast Krajina. Izvod iz Zapisnika sa 7. sjednice Zajednice opština Bosanska Krajina, 16. septembar 1991. godine (0040-3584-0040-3585). Dana 19. septembra 1991. godine osnovana je SAO Severoistočna Bosna. "Bijeljina /:/ Regionalizacija – volja naroda", *Javnost*, 28. septembar 1991. godine, str. 2 (0089-6736-0089-6736). Sredinom septembra je formirana i SAO Romanija. "Bosna i Hercegovina /:/ Život kao SAO", *Javnost*, 21. septembar 1991. godine, str. 5 (0089-6731-0089-6731). Dana 4. novembra 1991. godine prvi put je sazvana Skupština SAO Severna Bosna. Izvod iz Zapisnika sa Osnivačke skupštine Srpske Autonomne oblasti Severna Bosna, 14. novembar 1991. (0051-6372-0051-6374). Početkom novembra osnovana je SAO Birač. "Život kao SAO /:/ Osnovana Srpska Severna Bosna" i "Birač je izabrao", *Javnost*, 9. novembar 1991. godine, str. 2 (0089-6737-0089-6737). V. takođe nedatirano pismo Radovana Karadžića Milanu Babiću (SA04-1935-SA04-1935).

1. SDS i “decentralizacija” unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini

521. Jesen 1991. godine je za SDS i srpske kadrove u MUP-u SRBiH bila obeležena opreznim koracima za učvršćivanje položaja u MUP-u. Da bi se ovaj proces razumeo, potrebno ga je sagledati u širem kontekstu političkih poteza SDS-a u Bosni i Hercegovini tokom 1991. SDS i vodeći Srbi u MUP-u SRBiH insistirali su na “profesionalizmu” u policiji.⁸⁹⁹ Srpski policajci su 1991. imali prigovore na nedostatke u obuci, nedovoljan broj zaposlenih, i, najvažnije od svega, na neuravnotežen nacionalni sastav policijskog kadra u Bosni i Hercegovini.
522. Pre nego što nastavimo, treba napomenuti da je SDS već u februaru 1991. godine jasno počela da Miloševiću /nedostaje tekst u originalu/ o tome šta bi se moglo desiti ako bi SRBiH prestala da funkcionise.⁹⁰⁰ U tim dokumentima se tvrdi da organi SDS-a neće “otežati rad već organizovanih službi”, već će, naprotiv, povećati “efikasnost legalnih organa”.⁹⁰¹
523. Kako su bili trajno nezadovoljni kadrovskom situacijom u MUP-u SRBiH, SDS i vodeći Srbi u MUP-u SRBiH su krajem leta 1991. godine počeli da razmišljaju o decentralizaciji unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini. Izbijanje oružanog sukoba u Hrvatskoj u junu 1991. između hrvatske države koja je nedavno stekla nezavisnost i Srba u Hrvatskoj koji su želeli da ostanu u Jugoslaviji bio je takođe podsticaj bosanskim Srbima.
524. U teoriji bi decentralizacija omogućila bosanskim Srbima veću slobodu u pogledu izvršavanja odluka republičkih organa u Sarajevu s kojima se nisu slagali. Istovremeno, decentralizacija bi predstavljala platformu za niz osnivačkih delatnosti. Kretanje ka decentralizaciji manifestovalo se kada su bosanski Srbi počeli da osnivaju srpske autonomne oblasti (SAO) u septembru 1991. godine.⁹⁰² SAO su formirane prema modelu koji su ranije upotrebili Srbi u Hrvatskoj; cilj njihove političke strategije bio je da obezbede da hrvatskim

⁸⁹⁹ Plavšićeva se pitanja “profesionalizma” dotakla u telefonskom razgovoru o MUP-u 19. juna 1991. godine (0212-8426-0212-8431). U razgovoru s Momčilom Mandićem 8. oktobra 1991. godine Radovan Karadžić je rekao da Srbi “prije svega” moraju da poštuju zakon. “Nek se Srbi i muslimani takmiče koji će poštovati zakon. A ne koji će ga kršiti” (0212-8909-0212-8914).

⁹⁰⁰ U poverljivom dokumentu SDS-a od 23. februara 1991. godine pod naslovom “Postupanje opština u uslovima prestanka funkcionisanja republičkih organa vlasti” govori se o prenošenju vlasti na opštinske organe koji će saradivati sa saveznim organima ako republički organi prestanu da funkcionisu (SA02-8819-SA02-8822). U istom dokumentu se predviđa i upotreba Jugoslovenske narodne armije (JNA) i snaga bezbednosti u toj situaciji. V. takođe radni dokument SDS-a o organizaciji civilne zaštite. “Civilna zaštita”, februar 1991. godine (SA02-9148-SA02-9152).

⁹⁰¹ “Civilna zaštita”, februar 1991. godine (SA02-9148-SA02-9152; navod na SA02-9149).

⁹⁰² SAO Hercegovina je formirana 12. septembra 1991. godine. “Odluka Skupštine Zajednica opština istočne i stare Hercegovine /:/ Formirana SAO Hercegovina”, *Javnost*, 14. septembar 1991. godine, str. 3 (0089-6735-0089-6735). Dana 16. septembra 1991. godine u Banjaluci je formirana Autonomna oblast Krajina. Izvod iz Zapisnika sa 7. sednice Zajednice opština Bosanska Krajina, 16. septembar 1991. godine (0040-3584-0040-3585). Dana 19. septembra 1991. godine osnovana je SAO Severoistočna Bosna. “Bijeljina /:/ Regionalizacija – Volja naroda,” *Javnost*, 28. septembar 1991. godine, str. 2 (0089-6736-0089-6736). Sredinom septembra formirana je i SAO Romanija. “Bosna i Hercegovina /:/ Život kao SAO”, *Javnost*, 21. septembar 1991. godine, str. 5 (0089-6731-0089-6731). Dana 4. novembra 1991. godine prvi put je sazvana Skupština SAO Severna Bosna. Izvod iz Zapisnika sa Sednice osnivačke skupštine Srpske Autonomne oblasti severna Bosna, 14. novembar 1991. godine. (0051-6372-0051-6374). Početkom novembra formirana je SAO Birač. “Život kao SAO /:/ Osnovana srpska Severna Bosna” i “Birač je izabrao,” *Javnost* 9. novembar 1991. godine, str. 2 (0089-6737-0089-6737).

Srbima vladaju samo Srbi. Ta strategija uključivala je i formiranje posebne policije, sačinjene samo od predstavnika srpske nacionalnosti. Hrvatski Srbi su maksimalno iskoristili SAO kao osnovu njihove samozvane republike, a bosanski Srbi su shvatili da bi to i za njih mogao biti koristan model. Stoga se i u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini na formiranje SAO mora gledati kao na izraz protivljenja Srba da žive u političkim entitetima u kojima bi bili nacionalna manjina.

525. U jednom radnom izveštaju SDB-a MUP-a SRBiH iz septembra 1991. godine razmatra se mogućnost decentralizacije unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini.⁹⁰³ Bosanski Srbi su smatrali da bi decentralizacija imala negativne posledice po njih. Prema tom radnom izveštaju, “iluzorno” je sprovesti decentralizaciju unutrašnjih poslova “u uslovima građanskog rata u zemlji”. U tom kontekstu bi decentralizacija unutrašnjih poslova imala negativne posledice, među kojima su i osnivanje nacionalnih policija i njihovo učešće u oružanim sukobima. Te snage se “vrlo brzo i lako transformišu u paravojne jedinice i formacije, a to je put u bratoubilački rat na ovim prostorima”.
526. Autor(i) su optužili Muslimane i Hrvate da su već započeli proces formiranja policijskih snaga sastavljenih od pripadnika iste nacionalnosti. Srbi su stoga morali da preduzmu odgovarajuće mere. One su, između ostalog, uključivale blisku saradnju s JNA. Nacionalistički orijentisani lideri među bosanskim Srbima sumnjali su u kojoj meri mogu da se oslone na oficire komunista JNA indoktrinirane i zaklete da brane “bratstvo i jedinstvo”. Oružana sila JNA mora barem da ostane neutralna u pogledu ambicija bosanskih Srba, a između cilja JNA i cilja bosanskih Srba da Bosna i Hercegovina ostane u Jugoslaviji zaista jeste postojala je sličnost. Stoga će “sadašnje stanje bezbjednosti srpskog naroda u velikoj mjeri i dalje [...] ovisiti od uspješnosti saradnje MUP-a i JNA, naročito u onim opštinama gdje je srpski narod u manjini”.
527. Kako bi se zaštitili interesi bosanskih Srba, autor(i) su smatrali da se mogu osnovati novi CSB-i koji će se podudarati sa SAO. “Formiranjem CSB-a za teritoriju SAO, faktički bi se stvorila ministarstva unutrašnjih poslova tih regija.” Drugim rečima, ako su neke opštine sa znatnom srpskom populacijom trenutno podređene CSB-u koji se nalazi u regionu u kome su Srbi u manjini, treba formirati novi CSB prema prekrojenom području u kome su Srbi u većini. Na taj način bi se struktura policijskog rada u Bosni i Hercegovini u suštini uskladila s političkim strukturama koje bosanski Srbi jednostrano osnivaju. Postojeći ili novi CSB-i mogli bi se osnovati tako da pokrivaju teritoriju SAO, i na taj način bi se stvorila eksplicitna veza između političke decentralizacije i decentralizacije policije. Nijedna druga vrsta decentralizacije nije bila u interesu bosanskih Srba, jer takva decentralizacija “podrazumijeva obrazovanje organa za unutrašnje poslove samo u opštinama sa većinskim srpskim stanovništvom”. Drugim rečima, bosanski Srbi nisu prihvatili da bi deo srpskog stanovništva Bosne i Hercegovine mogao da bude “ostavljen” u opštinama u kojima bi Srbi predstavljali nacionalnu manjinu i gde bi policiju činili uglavnom Hrvati ili bosanski Muslimani.
528. Autor(i) zatim postavljaju retoričko pitanje. “Kako će se i na koji način obezbijediti puna bezbjednost srpskog življa u onim opštinama gdje su Srbi u manjini?” Ponuđeni odgovor glasi da samo “jedno stručno tijelo na nivou Republike” može da izvrši takvu funkciju. To je značilo stvaranje “srpskog MUP-a.” Time se, s druge strane, postavljalo pitanje odnosa između

⁹⁰³ Nedatirani izveštaj SDB-a MUP-a SRBiH o mogućnostima decentralizacije unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini (0323-7660-0323-7668).

“srpskog MUP-a” i postojećeg MUP-a SRBiH. Osim toga, svaki novi MUP bi morao da se finansira iz nekog izvora. Ovo nikako nije bilo sporedno pitanje, pošto službe unutrašnjih poslova troše ogromna finansijska sredstva – 60% budžeta SRBiH u slučaju MUP-a SRBiH.

529. Uzimajući u obzir političku i bezbednosnu situaciju, kao i činjenicu da nisu postojali finansijski preduslovi za decentralizaciju unutrašnjih poslova, u radnom izveštaju se predlažu četiri koraka, svi u kontekstu maksimalnog korišćenja saveznih institucija:

1. da se nastavi saradnja s JNA i SSUP-om, i da SAO podrže ovu saradnju;
2. da se srpski poslanici u Skupštini SRBiH aktivno angažuju u pogledu Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima, naročito imajući u vidu osnivanje CSB-a koji bi zadovoljavali potrebe SAO;
3. da se srpski predstavnici u Vladi SRBiH aktivno angažuju u izradi nacрта novog Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji MUP-a SRBiH i da se naglasak stavi na osnivanje stanica milicije i staničnih odeljenja u naseljima s većinskim srpskim stanovništvom u opštinama u kojim srpsko stanovništvo čini manjinu;
4. da se srpski poslanici u Vladi i Skupštini SRBiH aktivno angažuju na donošenju novog Pravilnika o ratnoj organizaciji MUP-a SRBiH, s naglaskom na povećanje broja pripadnika rezervnog sastava milicije u stanicama milicije na područjima u kojima su Srbi u većini.⁹⁰⁴

530. U slučaju da ova četiri koraka budu blokirana ili ih ne bude moguće sprovesti, u radnom izveštaju se predlaže drastičnija alternativa:

- osnovati opštinske sekretarijate unutrašnjih poslova (OSUP) odnosno transformisati SJB-e u OSUP-e;
- za područja SAO osnovati CSB-e koji će imati Sektor državne bezbednosti i Sektor javne bezbednosti i obavljati najkomplikovanije operativne zadatke i koordinirati rad OSUP-a u opštinama;
- osnovati srpski MUP na republičkom nivou.

531. Kao što je očigledno iz navedenih rešenja, bosanski Srbi su bili nezadovoljni ukidanjem OSUP-a, što je bilo sastavni deo Zakona o unutrašnjim poslovima SRBiH pre 1990. Pa ipak, čak i autori tog izveštaju priznali su da su OSUP-i ukinuti jer opštine nisu bile u stanju da ih finansiraju iz opštinskih budžeta. To, a ne pokušaj da se kontrola unutrašnjih poslova centralizuje u Sarajevu, bio je osnovni faktor iza ove reforme.

532. Ukoliko bi se krenulo drugim, drastičnijim putem, autor(i) radnog izveštaja su očekivali snažan otpor bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. U stvari, bezbednosna situacija u Bosni i Hercegovini najverovatnije bi se pogoršala. “U takvim uslovima, srpskoj službi bezbednosti u Bosni i Hercegovini biće neophodna pomoć saveznih institucija, a pre svega JNA i SSUP-a, kao i MUP-a Srbije i Crne Gore. [...] Stoga je nužno da uspostavimo kontakt s tim organima po ovom pitanju i da oni sagledaju konkretne mere i mogućnosti njihove pomoći u ljudstvu i tehnici.”⁹⁰⁵ Za popunu svakog novog CSB-a ili čak novog ministarstva,

⁹⁰⁴ Dokument u tom smislu distribuirao je zamenik ministra MUP-a SRBiH Vitomir Žepinić 26. septembra 1991. godine (0063-7282-0063-7288).

⁹⁰⁵ U radnom dokumentu se precizno navode vrsta i način takve saradnje. Za to v. odeljak ovog izveštaja pod naslovom “Saradnja MUP-a RS sa vlastima S(F)RJ i Srbije”.

autor(i) predlažu izbor pouzdanih bosanskih Srba zaposlenih u MUP-u SRBiH i penzionisanih službenika MUP-a.

533. Verovatno je jedan “strogo poverljivi” dokument izdat u oktobru 1991, “Mogućnosti organizovanja srpskog Ministarstva za unutrašnje poslove”, bio najvažniji korak preduzet 1991. godine u vezi sa snagama milicije.⁹⁰⁶ U dokumentu iz oktobra 1991. predviđena su četiri moguća načina da se to izvede:
534. Prvo, Skupština srpskog naroda i “Srpska Vlada” (koju Skupština još nije bila obrazovala) imenovala bi srpskog ministra i njegove pomoćnike, koji bi zatim imenovali srpske kadrove na sve druge ključne položaje u ministarstvu; srpski MUP bi zatim saradivao s postojećim MUP-om po pitanjima od zajedničkog interesa, kao što je korišćenje prostorija, vozila i novčanih sredstava; za tu varijantu je rečeno da ne cepa postojeći MUP u organizacionom smislu već samo formira srpski MUP u “senci” unutar MUP-a BiH.
535. Druga varijanta je slična prvoj, ali uključuje fizičko razdvajanje ove dve organizacije koje bi imale sopstvene prostorije, vozila, opremu i novčana sredstva; one bi i dalje saradivale u rešavanju “spornih pitanja” i zajedničkih operacija.
536. Treća varijanta predstavlja organizaciono odvajanje nekih delova MUP-a, kao što su CSB Banjaluka, Doboj i Goražde, u samostalne celine, a na osnovu odluke srpske Skupštine i Vlade; ti CSB bi onda morali da obezbede izvor finansiranja; u izveštaju se navodi da bi u ta tri CSB-a i u novom centru u Trebinju radilo preko 3.000 radnika; predlog za formiranje tog novog centra je u tom trenutku bio pred Skupštinom SRBiH.
537. Na kraju, srpska Skupština i Vlada proglasile bi nevažećim amandmane na Zakon o unutrašnjim poslovima iz 1989, čime bi se ponovo uspostavili stari opštinski sekretarijati za unutrašnje poslove (SUP), koji su bili mnogo samostalniji u odnosu na republički MUP i koji su odgovarali skupštini opštine a ne ministarstvu.⁹⁰⁷
538. Treba napomenuti da je za prve dve varijante pretpostavka bila saradnja s postojećim MUP-om SRBiH, dok su se druge dve zasnivale na potpuno nezavisnim inicijativama srpske Skupštine i “Vlade.” SDS je na kraju izabrao ovu potonju varijantu, iako ne tačno onako kako je to navedeno u dokumentu iz oktobra. Prvi veliki korak preduzet je 21. decembra 1991 godine, kada je Skupština srpskog naroda imenovala svoj “Ministarski savjet”.⁹⁰⁸ Vitomir Žepinić i Mićo Stanišić, visoki funkcioneri MUP-a SRBiH, imenovani su u Savet – prvi kao “ministar unutrašnjih poslova” a drugi kao “ministar bez portfelja”.⁹⁰⁹ Stanišić je imenovan jer se dva delegata nisu složila s imenovanjem Žepinića. Ti delegati su bili nezadovoljni Žepinićevim

⁹⁰⁶ “Mogućnosti organizovanja srpskog Ministarstva za unutrašnje poslove”, 17. oktobar 1991. godine (SA02-3707-SA02-3711).

⁹⁰⁷ “Mogućnosti organizovanja srpskog Ministarstva za unutrašnje poslove”, 17. oktobar 1991. godine (SA02-3707-SA02-3711).

⁹⁰⁸ “Odluka o obrazovanju i izboru Ministarskog savjeta Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini”, br. 02-70/91, 21. decembar 1991. godine, *SLUŽBENI GLASNIK SRPSKOG NARODA U BOSNI I HERCEGOVINI*, I, br. 1 (15. januar 1992), 10 (0040-7988-0040-7988).

⁹⁰⁹ “Odluka o obrazovanju i izboru Ministarskog savjeta Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini”, br. 02-70/91, 21. decembar 1991. godine, *SLUŽBENI GLASNIK SRPSKOG NARODA U BOSNI I HERCEGOVINI*, I, br. 1 (15. januar 1992), 10. Stanišić je u to vreme bio član Kriznog štaba SDS-a za Sarajevo (SA02-6744-SA02-6744).

radom u svojstvu zamenika ministra MUP-a SRBiH.⁹¹⁰ Jedan od delegata, Bjelošević, ime nepoznato, založio se za smenjivanje Žepinića s položaja u MUP-u SRBiH i izrazio je želju da se u Bosni i Hercegovini uskoro osnuju srpske policijske snage. Bjelošević je umesto Žepinića predložio Stanišića. Tada je Momčilo Krajišnik, predsednik Skupštine, predložio da i Žepinić i Stanišić budu imenovani.

539. Kao što je već rečeno, planovi za podelu MUP-a SRBiH ili osnivanje “srpskog MUP-a” mogu se pronaći i u drugim ključnim dokumentima koje je sačinili rukovodstvo bosanskih Srba i bosanski Srbi koji su u tom periodu radili u MUP-u SRBiH. U jesen 1991. godine jedan ili nekoliko službenika SDB-a MUP-a SRBiH pripremili su jedan strogo poverljiv radni izveštaj.⁹¹¹ Iako se u izveštaju ne navode ni datum ni autor, na osnovu njegovog tona, konteksta i teme vrlo je verovatno da je on iz septembra 1991. i da su ga napisali bosanski Srbi zaposleni u SDB-u MUP-a SRBiH. Taj radni izveštaj je i po tonu i po sadržaju vrlo sličan dokumentu SDS-a o unutrašnjim poslovima iz oktobra 1991; štaviše, on ga nagoveštava.
540. Radni dokument o mogućnosti decentralizacije unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini praktično je bio šablon za ono što će uslediti. Verovatno su ga pročitali i odobrili oni koji su sastavili izveštaj SDS-a od 17. oktobra 1991. godine o mogućnostima organizovanja srpskog Ministarstva unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini. Štaviše, argumenti u radnom izveštaju, a naročito sugestija da treba preduzeti različite mere zavisno od toga da li su Srbi u nekoj opštini u manjini ili većini preteča su kasnijih uputstava SDS-a.
541. Tokom cele druge polovine 1991. godine politička i bezbednosna situacija u Bosni i Hercegovini je nastavila da se pogoršava. Na jednoj kontroverznoj sednici Skupštine SRBiH 14. i 15. oktobra 1991. poslanici bosanski Muslimani i bosanski Srbi sukobili su se po pitanju budućnosti Bosne i Hercegovine. Poslanici bosanski Muslimani i bosanski Hrvati glasali su za suverenu Bosnu i Hercegovinu, što je za bosanske Srbe bila anatema. Karadžić je na sednici reagovao vrlo negativno na ovakvo glasanje.

Molim vas da ozbiljno shvatite da ovo što radite nije dobro. Na ovaj način želite da povedete Bosnu i Hercegovinu istim putem pakla i patnje koji su prošle Slovenija i Hrvatska. Nemojte misliti da nećete odvesti Bosnu i Hercegovinu u pakao, a muslimanski narod možda u izumiranje. Jer se muslimanski narod ne može odbraniti ako ovde bude rata!⁹¹²

542. Nakon ove parlamentarne krize, SDS se jednostrano povukla iz Skupštine SRBiH. Dana 24. oktobra 1991. godine njeni poslanici su formirali sopstvenu “Skupštinu srpskog naroda”.⁹¹³ Istovremeno su izjavili da žele da ostanu u “zajedničkoj državi Jugoslaviji, sa Srbijom, Crnom Gorom, SAO Krajina, SAO Slavonija, Baranja i Zapadni Srem, te drugima koji

⁹¹⁰ Stenografske bilješke 4. sjednice Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, 21. decembar 1991. godine (0224-1743-0224-1850).

⁹¹¹ Nedatirani dokument SDB-a MUP-a SRBiH o mogućnostima decentralizacije unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini (0323-7660-0323-7668).

⁹¹² Transkript govora Radovana Karadžića u Skupštini SRBiH, 15. oktobar 1991. godine (V000-0270).

⁹¹³ Odluka o osnivanju Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, 24. oktobar 1991, *SGSNBiH*, I, br. 1, 15. januar 1992. godine (SA01-0629-SA01-0629).

se za taj ostanak izjasne.”⁹¹⁴ U novembru 1991. bosanski Srbi su održali referendum na kome su glasali da ostanu u Jugoslaviji.⁹¹⁵

543. Preuzimanje kontrole nad lokalnim organima unutrašnjih poslova takođe je bilo sastavni deo dokumenta SDS-a od 19. decembra 1991. godine s naslovom “Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima”. Uputstvo zapravo skicira politiku rasparčavanja Bosne i Hercegovine po nacionalnoj osnovi od vrha naniže.⁹¹⁶ Uputstvo predviđa da opštine koje su trenutno pod kontrolom bosanskih Srba ili SDS-a (one se pominju kao opštine varijante A) prestanu da se pridržavaju zakona SRBiH. Te opštine bi takođe ignorisale druge stranke i njihove predstavnike i slušale bi isključivo naredjenja paralelnih srpskih organa vlasti. SDS bi u svakoj opštini odmah obrazovao “krizni štab”, čiji bi pripadnik bio lokalni načelnik SJB-a ili SM-a. U opštinama u kojima su Srbi u manjini (one se pominju kao opštine varijante B) trebalo bi raditi na osnivanju srpskih institucija i na taj način podeliti postojeće opštine. U kriznim štabovima osnovanim u tim opštinama bili bi i kandidati SDS-a za funkcije načelnika SJB-a ili SM-a.⁹¹⁷
544. Sprovođenje tog Uputstva neizbežno bi prouzrokovalo politički sukob. Potpunu kontrolu nad svim institucijama predviđenim u Uputstvu imali bi Bosanski Srbi, a pre svega SDS, koja je osnivala (paralelne) političke strukture na lokalnom, opštinskom, regionalnom i republičkom nivou. Međutim, u Uputstvu se pretpostavlja da bi konkretna naredba za njegovo sprovođenje bila izdata tek kasnije. Sprovođenje Uputstva bi uključivalo mobilisanje policije i TO i JNA.
545. Značajno je što te odluke i događaji padaju u vreme pogoršanja bezbednosne situacije u Bosni i Hercegovini. To je naročito bio slučaj na područjima koja su se graničila sa zonama sukoba u Hrvatskoj. U mesečnom izveštaju CSB-a Banjaluka za period od 30. decembra 1991. do 30. januara 1992. godine govori se o povećanju napetosti i čestim, mada manjim, incidentima s upotrebom vatrenog oružja u skoro svim opštinama u nadležnosti tog CSB-a.⁹¹⁸ Rezervisti JNA su bili umešani u mnoge od tih incidenata.
546. Dana 23. septembra 1991. godine CSB Banjaluka je počeo da izdaje nedeljni izveštaj svakog ponedeljka, s informacijama o značajnim zločinima i incidentima vezanim za bezbednost koji su se događali na području CSB-a Banjaluka.⁹¹⁹ Kolegijum CSB-a je izdavao ove izveštaje na osnovu člana 124 Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji MUP-a SRBiH. U prvom izveštaju su date informacije o prenošenju sukoba iz Hrvatske u severozapadnu Bosnu i Hercegovinu. Takođe su date pojedinosti o sve nasilnijim napadima na poslovne objekte, verske objekte, javnu infrastrukturu i pojedince uz upotrebu vatrenog oružja i eksplozivnih naprava. Načelnik CSB-a Banjaluka Stojan Župljanin zaključuje: “Posebno je zabrinjavajuće eskalirano djelovanje sve brojnijih naoružanih grupa u maskirnim odijelima i civilu koje svojim

⁹¹⁴ Odluka o ostajanju srpskog naroda Bosne i Hercegovine u zajedničkoj državi Jugoslaviji, 24. oktobar 1991. godine, *SGSNBiH*, I, Br. 1, 15. januar 1992. (SA01-0629-SA01-0630).

⁹¹⁵ “Odluka poslaničkog kluba Srba o sprovođenju plebiscita srpskog naroda”, 18. oktobar 1991. godine (SA00-6144-SA00-6144).

⁹¹⁶ “Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima”, Sarajevo, 19. decembar 1991. (numerisani primerak 100), dalje u tekstu: Uputstvo od 19. decembra 1991. godine (0018-4274-0018-4283).

⁹¹⁷ Uputstvo od 19. decembra 1991. (0018-4274-0018-4283).

⁹¹⁸ CSB Banjaluka, Mjesečna informacija, 30. januar 1992. godine (P005-6504-P005-6504).

⁹¹⁹ CSB Banjaluka, “Nedeljne informacije (za period od 16. do 23. septembra 1991)” (0061-9485-0061-9491).

nezakonitim aktivnostima ozbiljno ugrožavaju bezbjednosnu situaciju, sa opasnostima od izbijanja oružanih sukoba sa rezervnim i aktivnim sastavom milicije i građanima.” Izveštaj govori o negativnim aktivnostima Veljka Milankovića, “koji je, po njegovom navođenju, komandant odreda milicije SAO Krajina”. Brojne paravojne grupe čiji su pripadnici poreklom potpuno ili delimično iz Srbije bile su aktivne u ratu u Bosni i Hercegovini.⁹²⁰

547. Dana 23. septembra 1991. godine Župljanin je Biljani Plavšić, Momčilu Krajišniku, Miodragu Simoviću, Vitomiru Žepiniću i general-potpukovniku Nikoli Uzelcu poslao detaljan izveštaj o aktivnostima naoružanih grupa, uključujući Milankovićevu grupu, u severozapadnoj Bosni.⁹²¹ Župljanin je napisao o Milankoviću još jedan izveštaj u decembru 1991. godine.⁹²²
548. U decembru 1991. godine MUP SRBiH je sastavio analitički izveštaj pod naslovom “Informacija o djelatnostima u zemlji i inostranstvu usmjerenim na nasilnu promjenu ili ugrožavanje ustavom utvrđenog poretka”.⁹²³ Na početku izveštaja navodi se da su organizacije zasnovane na nacionalnom principu glavna pretnja redu i miru u Bosni i Hercegovini. Te organizacije se pojavljuju u vidu “civilne straže”, “dobrovoljačkih grupa” i drugih vrsta formacija. I mada su takve organizacije postojale i ranije, u drugoj polovini 1991. one su postale mnogo složenije i sada su se bavile formiranjem “paralelnih (nacionalnih) organa vlasti”. Upotreba nezakonitog oružja je bila rasprostranjena i u porastu.⁹²⁴ Kao što je već viđeno u Srebrenici, u nekim opštinama je raspodjela funkcija u stanicama milicije prema nacionalnoj pripadnosti doprinela porastu napetosti.⁹²⁵ U izveštaju se tvrdi da su aktivnosti naoružanih grupa Srba tesno povezane s političkim nastojanjima Srba da vlast u Bosni i Hercegovini regionalizuju i objedine na nacionalnom principu .
549. Mnoge od organizacija navedenih u izveštaju iz decembra 1991. godine pojavile su se na bosanskoj sceni nakon izbijanja oružanog sukoba u Hrvatskoj. Među njima je bio Srpski četnički pokret Srpske radikalne stranke Vojislava Šešelja, koji je bio umešan i u provokacije u opštinama Srebrenica i Bratunac. Neke grupe su saradivale s JNA i od nje dobijale opremu. Vođe takvih grupa su na taj način pokušavale da “legalizuju” svoje aktivnosti. Navodno je postojao spisak naoružanih Srba koji je MUP SRBiH dostavio Komandi JNA u Sarajevu. Na nekim područjima su se pojavile “snage Srpske teritorijalne odbrane”. Te srpske naoružane grupe imale su nameru da izazovu rat u Bosni i Hercegovini. Pored toga, često kretanje konvoja JNA u Hercegovini ostavljalo je utisak da JNA “vrši okupaciju BiH” i da pomaže u “naoružavanju srpskog stanovništva”.
550. U izveštaju se navodi da su aktivnosti oružanih srpskih grupa tesno povezane s političkim pokušajima Srba da regionalizuju i na etničkim prinipima objedine vlast u Bosni i

⁹²⁰ Glavni štab VRS, Informacija o paravojnim formacijama na području Srpske Republike BiH, 28. juli 1992. godine (0362-9736-0362-9741).

⁹²¹ CSB Banjaluka, Informacija, 23. septembar 1991. godine (SA02-0124-SA02-0132).

⁹²² CSB Banjaluka, Informacija o kriminalnoj i drugoj nezakonitoj djelatnosti Milanković Veljka i drugih pripadnika paravojne formacije sa područja Prnjavora, 2. decembar 1991. godine (0531-6068-0531-6076).

⁹²³ MUP SRBiH, “Informacija o djelatnostima u zemlji i inostranstvu usmjerenim na nasilnu promjenu ili ugrožavanje ustavom utvrđenog poretka”, decembar 1991. (0323-7723-0323-7739). U ovoj verziji izveštaja se nalaze rukom pisani komentari koji se kritički osvrću na sadržaj izveštaja. V. takođe CSB Banjaluka, Sektor SDB-a, “Podaci i saznanja u vezi postojanja i djelovanja paravojnih formacija i drugim aktuelnim bezbjednosno interesantnim događajima”, 29. decembar 1991. godine (B004-7574-B004-7581).

⁹²⁴ U izveštaju se pominje 155 slučajeva eksplozija u 45 različitih opština.

⁹²⁵ U opštini Sanski Most su neki milicioneri i pre rata otvoreno pristupili nacionalnim strankama. SJB Sanski Most, “Izveštaj o radu SJB Sanski Most u [prvih] šest mjeseci 1992”, 20. juli 1992. godine (0049-3712-0049-3729).

Hercegovini. SAO Romanija je izdvojena kao centar subverzivnih dejstava. Iako su te nove oružane grupe usmeravale svoje neprijateljstvo uglavnom protiv pripadnika nesrpske nacionalnosti, one su šikanirale i Srbe koji nisu otvoreno podržavali osnivanje “novih srpskih oblasti”. U izveštaju se dalje konstatuje da su neki regionalni centri SDB-a, kao na primer SDB CSB-a Banjaluka, prestali da šalju važne informacije u Sarajevo. To je otežavalo ispravno ocenjivanje situacije.

551. U izveštaju se takođe govori o aktivnostima hrvatskih paravojskih formacija, kao što su formacije Hrvatske stranke prava (HSP). Što se tiče bosanskih Muslimana, u izveštaju se navodi da su “muslimanski ekstremisti” tek nedavno reagovali na proglašenje SAO-a i osnivanje srpskih paravojskih formacija.

552. Sličan izveštaj koji je SDB MUP-a SRBiH podneo kao odgovor na zahtev od 26. decembra 1991. godine slaže se pomenutim zaključcima.⁹²⁶ U njemu se govori o tome da su u toku pokušaji da se legalizuju oružane formacije tri glavne političke stranke (SDA, SDS i HDZ). Osim toga, TO i snage milicije su na mnogim područjima Bosne i Hercegovine “potpuno” pale pod stranački uticaj. U ovom drugom izveštaju zaključuje se da se

[u] celini, organizatori paravojsnog organizovanja u Bosni i Hercegovini [...] nalaze u političkim strukturama i u postojećoj vlasti u Bosni i Hercegovini. Formacije HDZ-a i SDA su negativno nastrojene prema JNA, dok paravojsne formacije SDS-a podržavaju JNA.

553. U izveštaju se zaključuje da je trenutno nemoguće razoružati muslimanske i hrvatske grupe koje su neprijateljski nastrojene prema JNA. To se može učiniti jedino “nasilnim” pristupom situaciji u Bosni i Hercegovini i čišćenjem vojnih redova od lica čija lojalnost nije jasno određena.

554. Dana 9. januara 1992. godine Skupština srpskog naroda proglasila je Srpsku Republiku Bosnu i Hercegovinu.⁹²⁷ U periodu nakon ovog proglašenja preduzeto je više konkretnih mera za osnivanje političkog entiteta sa svim obeležjima države, uključujući i policiju. Ovaj entitet je postojao paralelno sa Socijalističkom Republikom Bosnom i Hercegovinom u mesecima do izbijanja oružanog sukoba. U deklaraciji se navodi da podela Bosne i Hercegovine među njenim konstitutivnim narodima tek treba da se utvrdi. Međutim, bosanski Srbi su tražili Sarajevo kao glavni grad srpske republike. Imajući u vidu sve goru bezbednosnu situaciju, izgledi za mirno političko rešenje bili su sve neizvesniji.

555. Početkom februara 1992. godine Radovan Karadžić je napisao dugačko pismo prigovora na položaj Srba u MUP-u SRBiH.⁹²⁸ Karadžić je poslao pismo, s datumom 6. februar 1992, na veliki broj adresa, uključujući Predsedništvo SRBiH, Vladu SRBiH, Skupštinu SRBiH, MUP SRBiH, Tanjug i RTV Sarajevo. Na dugačkom spisku prigovora Karadžić navodi i nepostojanje CSB-a u Trebinju, prislušivanje telefonskih razgovora od strane Munira (“Munja”) Alibabića iz SDB-a MUP-a SRBiH i odsustvo srpskih kadrova na brojnim funkcijama koje su navodno rezervisane za Srbe. Značajno je to što je Karadžić ovlastio

⁹²⁶ Nedatirani izveštaj SDB-a MUP-a SRBiH ili izveštaj vojne bezbednosti JNA (0323-7740-0323-7745). U prvoj rečenici ovog izveštaja se kaže da je on odgovor na depešu (Strogo poverljivo 30-156) od 26. decembra 1991. godine.

⁹²⁷ “Deklaracija o proglašenju Republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine”, 02-72/92, 9. januar 1992. godine, *SGSNBiH*, I, br. 2 (27. januar 1992. godine), 13/14 (0040-7993-0040-7994).

⁹²⁸ Dopis Radovana Karadžića, 6. februar 1992. godine (SA02-4201-SA02-4202).

Momčila Mandića da ispred Srpske demokratske stranke učestvuje u rešavanju kadrovskih i organizacionih pitanja u MUP-u Bosne i Hercegovine. Ova najava je samo potvrdila ono što se već radilo u praksi, pošto se Karadžić najkasnije od leta 1991. redovno konsultovao s Mandićem o kadrovskim pitanjima u MUP-u.

556. Sledeći važan korak je preduzet na sastanku srpskih funkcionera MUP-a održanom u Banjaluci 11. februara 1992. godine.⁹²⁹ Stojan Župljanin je otvorio sastanak, kome su prisustvovali i Mandić i Stanišić. Skoro svi preostali učesnici kasnije su imali važne funkcije u MUP-u RS: Čedo Kljajić, Slavko Drašković, Stanko Stojanović, Andrija Bjelošević, Nenad Radović, Vladimir Tutuš, Krsto Savić, Goran Žugić, Dragan Devedlaka, Goran Radović, Milan Krnjajić, Neđo Vlaški, Malko Koroman, Predrag Ješurić, Neđeljko Kesić, Igor Velašević i Vaso Škondrić.
557. Župljanin je naglasio da treba obezbediti zaposlenje u MUP-u za oko 600 srpskih milicionera iz Hrvatske. Stanišić je učesnicima rekao da "Ministarski savjet" želi da se srpska vlast oseti u delovima Bosne i Hercegovine koji su pod srpskom kontrolom; Stanišić je negodovao zbog muslimanske prevlasti u MUP-u SRBiH i rekao da je neophodno osnovati srpski MUP, od opštinskih i regionalnih organizacija pa sve do srpskog ministarstva. Interesantno je da su Stanišić i nekoliko drugih govornika insistirali da su Muslimani, a ne Srbi, ti koji predvode pokušaj cepanja MUP-a SRBiH. Izneti su navodi o umešanosti Muslimana u nezakonitu trgovinu oružjem.
558. Kljajić se žalio na to da su novi inspektori imenovani i raspoređeni na terenu bez njegovog znanja. Kljajić je smatrao da treba javno objaviti da MUP SRBiH nije jedinstven. Po njegovom mišljenju, jedino Srbi poštuju zakon. Kljajić je takođe bio mišljenja da SDA i SDS ne mogu da rade zajedno u sklopu MUP-a SRBiH i zapretio da će podneti ostavku ukoliko se u roku od nedelju dana ne osnuje srpski MUP. Jedan drugi učesnik, Nenad Radović, obavestio je prisutne da je Skupština srpskog naroda već donela odluku o formiranju srpskog MUP-a. Osim toga, Goran Žugić iz Službe državne bezbednosti u Tuzli rekao je prisutnima da je potrebno da se "prije donošenja Zakona o unutrašnjim poslovima ipak konsultuju ljudi s terena. Zakon se mora praviti isto kao da su ratni uslovi i prilagoditi tome."⁹³⁰ Predrag Ješurić iz Bijeljine je rekao da je razgovarao o "materijalnoj pomoći" s MUP-om Srbije.
559. Ključni zaključci sa sastanka održanog 11. februara u Banjaluci odnosili su se na stvaranje "Odbora Srpskog veća" /kao u originalu/ u sklopu MUP-a SRBiH pod Mandićevom upravom. U zapisniku sa sastanka stoji: "Nalaze se Srpskom kolegiju MUP-a SRBiH da izvrši sve potrebne pripreme za funkcionisanje Srpskog MUP-a, nakon donošenja Ustava Srpske Republike BiH."⁹³¹ Vitomir Žepinić nije prisustvovao ovom sastanku niti je bio član novog stručnog kolegijuma. Andrija Bjelošević iz Doboja je na sastanku kritikovao Žepinića zbog navodnog favorizovanja Muslimana. Žepinićev položaj očito nije bio siguran.⁹³²

⁹²⁹ Zapisnik sa sastanka održanog u Banjaluci 11. februara 1992. godine (SA00-6590-SA00-6597). Karadžić je najkasnije 13. februara 1992. godine znao za sastanak i za to da mu je Mandić prisustvovao. Župljanin je nekoliko dana kasnije došao na sastanak SDS-a u Sarajevu 14. februara 1992. godine. Telefonski razgovor između Radovana Karadžića i Jovana Čizmovića, 13. februar 1992. godine (0324-5475-0324-5480).

⁹³⁰ "Zapisnik sa sastanka održanog u Banjaluci 11. februara 1992. godine" (SA00-6590-SA00-6597).

⁹³¹ "Zapisnik sa sastanka održanog u Banjaluci 11. februara 1992. godine" (SA00-6590-SA00-6597).

⁹³² Postoje čvrsti dokazi za to da su Mandić i drugi visoki srpski funkcioneri imali sumnje u pogledu Žepinića još u leto 1991. U razgovoru između Radovana Karadžića i Biljane Plavšić 17. juna 1991. godine Plavšićeva je rekla da nije

560. Na kraju sastanka 11. februara usvojen je čitav niz zaključaka. Između ostalog, Mandić je imenovan za predsjednika srpskog stručnog kolegijuma u MUP-u SRBiH, a nekoliko predloga se odnosilo na osnivanje Srpskog ministarstva unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini. Još jednom potvrđujući nastojanja da osnuju sopstveno ministarstvo, učesnici na sastanku su govorili o “aktivnostima i odlukama srpskog MUP-a”, iako on još uvek nije bio zvanično osnovan.
561. Dva dana nakon sastanka u Banjaluci, Mandić je poslao depešu Župljaninu (Banjaluka), Bjeloševiću (Doboj), Stojanoviću (Goražde), Saviću (Nevesinje/Trebinje), Cvjetiću (Sokolac), Ješuriću (Bijeljina) i Stanišiću (SUP Sarajevo) u kojoj od njih traži da organizuju sastanke s rukovodećim licima na svojim područjima.⁹³³ Svrha tih sastanaka bila je sprovođenje zaključaka usvojenih na sastanku 11. februara. Dana 14. februara. Karadžić je po svemu sudeći dao članovima SDS-a znak da pokrenu drugu fazu priprema predviđenih u Uputstvu od 19. decembra 1991.⁹³⁴ Da su se planovi brzo sprovodili pokazuje i izveštaj koji je Župljanin početkom marta 1992. podneo Skupštini (u kojoj je SDS imala prevlast) Autonomne regije Krajina (ARK) o bezbednosnoj situaciji u njegovoj zoni odgovornosti.⁹³⁵ Propisima MUP-a SRBiH nije bilo predviđeno izveštavanje takvim samoproglašanim regionalnim skupštinama. Međutim, takvo izveštavanje jeste bilo predviđeno Zakonom o unutrašnjim poslovima koji je usvojila Skupšina bosanskih Srba.⁹³⁶
562. Krajem februara 1992. godine vlasti SRBiH u Sarajevu održale su referendum o nezavisnosti Bosne i Hercegovine. Na referendumu, koji su bosanski Srbi bojkotovali, doneta je odluka o nezavisnosti. Odluka je bila u suprotnosti s plebiscitom za ostanak u Jugoslaviji koji su bosanski Srbi održali u novembru 1991.
563. Krizni štab SDS-a takođe je izrazio nezadovoljstvo u vezi s kadrovskom politikom u MUP-u SRBiH. Štaviše, Krizni štab je smatrao da su sporovi u MUP-u SRBiH glavni uzrok problema u Bosni i Hercegovini u celini. Dana 2. marta 1992. godine Krizni štab SDS-a je izdao spisak “uslova za pregovaranje”, među kojima i zahtev da se u roku od 24 časa izvrši “kadrovska transformacija”.⁹³⁷ Ovo se nastavilo na krizu koja je izbila kada je na jednoj srpskoj svadbi u starom delu Sarajeva jedan gost ubijen iz vatrenog oružja. Srbi su odgovorili podizanjem barikada oko Sarajeva. Ljudi na tim barikadama su bili naoružani, u nekim slučajevima teškim naoružanjem kao što su mitraljezi i bacači raketa. Neki od ljudi na barikadama su bili kriminalci. Putnici motornih vozila su pretresani na barikadama.⁹³⁸ Dana 2. marta 1992. Krizni štab SDS-a je izdao spisak “uslova za pregovaranje”, među kojima i zahtev

zadovoljna Žepinićevim radom (0207-8935-0207-8936). V. razgovore između Radovana Karadžića i Momčila Mandića, kao i razgovore između Radovana Karadžića i Vitomira Žepinića citirane u fusnotama 17 i 18.

⁹³³ Pomoćnik ministra Momčilo Mandić Župljaninu, Bjeloševiću, Stojanoviću, Saviću, Cvjetiću, Ješuriću i Stanišiću, 13. februar 1992. godine (0063-7176-0063-7176).

⁹³⁴ O sadržaju sastanka od 14. februara 1992. godine v. beleške koje je po svojoj prilici vodio opštinski funkcioner SDS-a iz Bosanskog Petrovca Jovo Radojko (ili neki saradnik), koji je prisustvovao sastanku u nepoznatom svojstvu, datum 14. februar 1992. godine (0059-2512-0059-2646; 0059-2531, konkretna stranica). Uporedi sa Zapisnikom sa sastanaka opštinskog odbora SDS-a Prijedor od 13. i 17. februara 1992. godine (P003-7444-P003-7550; P003-7530-P003-7536, konkretne stranice), i sa zapisnikom sa sastanka opštinskog odbora SDS-a Bratunac, 24. februar 1992. godine (0219-2723-0219-2725, konkretne stranice; svi zapisnici sa sastanaka, 1991–95: 0219-2709-0219-2806).

⁹³⁵ Rezime “Dnevnika” Radio Banjaluke, 5. mart 1992. godine (B002-2344).

⁹³⁶ V. odeljak ovog izveštaja o Zakonu o unutrašnjim poslovima RS.

⁹³⁷ “Uslovi za pregovaranje,” Krizni štab Srpskog naroda u BiH, 2. mart 1992. godine (SA04-1161-SA04-1161).

⁹³⁸ Izveštaj SDB-a MUP-a SRBiH, 6. mart 1992. godine (0323-7746-0323-7757).

za “kadrovskom transformacijom” u Ministarstvu unutrašnjih poslova u roku od 24 časa.⁹³⁹ Na kraju je kriza rešena mirnim putem, a barikade su uklonjene 4. marta 1992. godine. Ipak, ovaj događaj je jasno ukazao na krhkost bezbednosne situacije u Bosni i Hercegovini.

564. Dana 3. marta 1992. godine banjalučki *Glas* je izvestio da je načelnik CSB-a Banjaluka Stojan Župljanin izjavio: “plaše [nas] nekontrolisani procesi do kojih može doći u Bosni i Hercegovini.⁹⁴⁰ Mi za sada kontrolišemo situaciju na području regije. Međutim, u slučaju narušavanja mira i bezbjednosti, bilo bi vrlo teško ponovo uspostaviti red.” Župljanin je dalje rekao: “naš strateški cilj je da sačuvamo mir”. Narednog dana Župljanin je ponovio da je cilj stanovnika Bosanske Krajine očuvanje mira “po svaku cenu”. Pokazao je da je upoznat s ciljevima Skupštine srpskog naroda. “Na pitanje novinara da li će CSB Banjaluka ubuduće izvršavati naredbe MUP-a BiH, Župljanin je odgovorio da Centar u njegovoj nadležnosti “neće izvršavati nikakve naredbe MUP-a BiH koje eventualno budu bile usmerene protiv interesa srpskog naroda”.⁹⁴¹
565. Dana 6. marta 1992. godine SDB MUP-a SRBiH podneo je Predsedništvu SRBiH, Skupštini, Vladi i Savetu za zaštitu ustavnog poretka analizu događaja u Sarajevu od 1. do 4. marta.⁹⁴² Prve barikade su postavila “lica srpske nacionalnosti”, što je “lica muslimanske nacionalnosti” nateralo da reaguju postavljenjem svojih barikada. Uzimajući u obzir visok stepen koordinacije u postavljanju barikada i činjenicu da su Srbi koji su stražarili na barikadama bili naoružani, opremljeni sredstvima veze i snabdeveni hranom, u izveštaju se zaključuje da barikade nisu spontano podignute. U izveštaju se otkriva da je rukovodstvo Kriznog štaba SDS-a odigralo značajnu i vodeću ulogu u krizi s barikadama. Među njima su bili Rajko Dukić, Danilo Veselinović, Jovan Tintor, Dragan Vučetić, Jovo Jovanović, Ratko Adžić i drugi. “Takođe, više raspoloživih informacija ukazuje na to da je u organizovanje barikada i drugih aktivnosti neposredno bio uključen i jedan broj aktivnih i rezervnih radnika srpske nacionalnosti MUP-a SRBiH.” U jednoj kasnijoj internoj istrazi o incidentu s barikadama MUP SRBiH je zaključio da su u incidentu direktno učestvovala 24 radnika MUP-a SRBiH. Među njima su bili Mandić i Stanišić.⁹⁴³

⁹³⁹ “Uslovi za pregovaranje,” Krizni štab Srpskog naroda u BiH, 2. mart 1992. godine (SA04-1161-SA04-1161).

⁹⁴⁰ “Mir – Strateški cilj”, *Glas*, 3. mart 1992. godine (0202-9654-0202-9654).

⁹⁴¹ “Mir – Strateški cilj”, *Glas*, 5. mart 1992. godine (0202-9664-0202-9664).

⁹⁴² Izveštaj SDB-a MUP-a SRBiH, 6. mart 1992. godine (0323-7746-0323-7757).

⁹⁴³ Dopis s priloženim izveštajem podsekretara SDB-a Branka Kvesića ministru unutrašnjih poslova Delimustafiću, 13. mart 1992. godine, s informacijama o radnicima MUP-a (njih 19) koji su učestvovali na barikadama u Sarajevu, kako muslimanskim tako i srpskim, a među kojim su bili i Momčilo Mandić, Čeda Kljajić, Dragan Devedlak i Malko Koroman. Pored toga, navodi se da je petoro ljudi, uključujući Mandića i Miću Stanišića, prisustvovalo sastanku Kriznog štaba SDS-a i izdavalo uputstva ljudima na terenu (0063-7355-0063-7359). Sadržaj Kvesićovog pisma je navodno procurio *Slobodnoj Bosni*, koja je objavila rezime izveštaja 19. marta 1992. godine (0208-3566-0208-3567). U istom članku se kaže da “Momčilo Mandić ponovo dolazi u žižu javnosti u Bosni i Hercegovini nakon martovskih nemira u Sarajevu, u toku kojih je on imao itekako krupne zadatke postavljene od Kriznog štaba Srpske demokratske stranke – od postavljanja barikada do regrutovanja prevejenih kriminalaca za izlazak sa oružjem na barikade. Uzgred da kažemo da su analize martovskih događaja, koje je za svoje potrebe radio MUP BiH, ustanovile da su u organizovanju i funkcionisanju barikada u Sarajevu svoje učešće uzela ukupno 24 radnika Ministarstva unutrašnjih poslova. Ne negirajući nijednom svoj angažman oko blokade Sarajeva, Momčilo Mandić, nakon smirivanja stanja, nastavlja svoju medijsku aktivnost ukazujući na potrebu rekonstruisanja MUP-a u skladu sa zaštitom interesa srpskih kadrova u njemu, čiji su interesi, po Mandićevom viđenju, ugroženi.”

566. Biljana Plavšić je 2. marta 1992. godine rekla Rajku Dukiću da su Muslimani pristali na zahteve koji se odnose na MUP SRBiH.⁹⁴⁴ Jedan od njih je bio da se raspodela funkcija u MUP-u SRBiH MUP izvrši “u skladu s dogovorima postignutim neposredno posle izbora [u novembru 1990]”. Osim toga, SDS je zahtevao da MUP SRBiH ne preduzme nikakve mere protiv lica koja su stražarila na barikadama niti protiv bilo kojih drugih Srba u Bosni i Hercegovini.⁹⁴⁵
567. Dana 3. marta održan je hitan sastanak Predsedništva i predstavnika JNA i MUP-a SRBiH radi razrešenja krize. Jedna od praktičnih posledica koje su proistekle iz ovog (kratkotrajnog) smirivanja napetosti bilo je formiranje patrola sastavljenih od Srba i Muslimana pripadnika policije i vojske na sarajevskom području.⁹⁴⁶ Dana 12. marta Savet za zaštitu ustavnog poretka se sastao i složio da se paravojne grupe koje postoje “u sva tri naroda” Bosne i Hercegovine hitno stave pod zajedničku kontrolu MUP-a SRBiH i JNA. Potom bi te grupe bile raspuštene.⁹⁴⁷ Savet je naglasio potrebu stalne saradnje između MUP-a SRBiH i JNA i apelovao na to da se sve važne odluke u MUP-u SRBiH donose konsenzusom predstavnika Srba, Hrvata i Muslimana. Savet je takođe konstatovao da je potrebna “depoliticizacija” svih vladinih organa da bi država mogla propisno da funkcioniše.
568. Dana 12. marta 1992. godine Delimustafić je svim CSB i SJB naredio da ažuriraju statističke podatke o svojim radnicima.⁹⁴⁸ Cilj je bio da se obezbedi da nacionalni sastav snaga policije odgovara nacionalnom sastavu stanovništva na području rada. Treba napomenuti da su ta uputstva bila praćena primedbom da su u poslednje vreme zabeležene brojne nepravilnosti u kadrovskoj politici MUP-a SRBiH. U međuvremenu je, međutim, srpska policija u SJB-u Stari Grad u Sarajevu i dalje izražavala nezadovoljstvo svojim položajem.⁹⁴⁹
569. U dokumentima koje je *Slobodna Bosna* objavila 12. marta navodi se da su Dragan Kijac i Momčilo Mandić ključne figure MUP-a SRBiH umešane u incident s barikadama i da je Kijac redovno zvao SDS u “Holiday Innu” i izveštavao o situaciji.⁹⁵⁰ U članku pod naslovom “Zašto Delimustafić štiti Žepinića?”, autori (čija imena nisu navedena; potpis je redakcijski) optužuju “visoke funkcionere milicije” srpske nacionalnosti, uključujući Momčila Mandića i Dragana Kijca (načelnika policije u Sarajevu), za organizovanje blokade u Sarajevu početkom meseca. Centralni deo članka je fotokopija dokumenta koji navodno predstavlja spisak telefonskih poziva koje je Rajko Dukić primio u hotelu “Holiday Inn” tokom blokade. Autori optužuju Delimustafića da štiti Žepinića (i druge Srbe u MUP-u SRBiH). Rugajući se Žepiniću i Delimustafiću kao tandemu “Boro i Ramiz” koji drži MUP SRBiH – i, posredno, Bosnu i Hercegovinu – na okupu, autori njih direktno optužuju za predstojeću katastrofu.⁹⁵¹ U jednom

⁹⁴⁴ Razgovor između Biljane Plavšić i Rajka Dukića, 2. mart 1992. godine (0207-9054-0207-9057).

⁹⁴⁵ Nedatirani dokument Kriznog štaba srpskog naroda Bosne i Hercegovine, “Uslovi za pregovaranje” (SA04-1161-SA04-1161).

⁹⁴⁶ “Plan rada mešovitih patrola MUP-a BiH i JNA na teritoriji BiH”, koji su potpisali general-pukovnik Milutin Kukanjac i ministar Alija Delimustafić, 8. marta 1992. godine (0063-7344-0063-7345). V. kako je komentarisana kriza od “3. marta” u “A sad svi na spavanje!”, *Slobodna Bosna*, 5. mart 1992. godine (0210-0563-0210-0566).

⁹⁴⁷ Zapisnik sa 13. sjednice Savjeta za zaštitu ustavnog poretka, 9. mart 1992. godine (SA02-0671-SA02-0675).

⁹⁴⁸ Delimustafić načelnicima svih CSB-a i SJB-a, 12. mart 1992. godine (0063-3199-0063-3208).

⁹⁴⁹ Na primer, srpski radnici u SJB-u Stari Grad Sarajevo žalili su se da se od izbora u novembru 1990. godine situacija za njih stalno pogoršavala. Osim toga, oni su svoje muslimanske kolege i njihovog komandira Ismeta Dahića, Muslimana, optužili da podržavaju “Zelene beretke” i druge muslimanske paravojne formacije. Dopis srpskih radnika SJB-a Stari Grad MUP-u SRBiH, CSB-u Sarajevo i SUP-u Sarajevo, 5. mart 1992. godine (0084-5078-0084-5082).

⁹⁵⁰ “Zašto Delimustafić štiti Žepinića”, *Slobodna Bosna*, 12. mart 1992. godine (0210-0549-0210-0552).

⁹⁵¹ “Boro i Ramiz” se odnosi na jednu staru partizansku priču o drugarstvu Srbina (Bore) i Albanca (Ramiza).

pratećem članku autori optužuju Momčila Mandića da je tvorac pisma od 5. marta s pritužbama srpskih radnika SJB-a Stari Grad.⁹⁵² U istom članku se kaže da je Delimustafić formirao tročlanu komisiju da istraži razloge pritužbi Srba u MUP-u SRBiH.

570. Kao odgovor na spor u SJB-u Stari Grad, srpski radnici policije u SJB-u Pale i SJB-u Sokolac su 23. marta zahtevali da svi policajci Muslimani vrate oružje i uniforme i prestanu da rade u tim stanicama. Prema žalbi koju su podneli Muslimani, Srbi su te mere preduzeli u saradnji s kriznim štabovima “Srpske oblasti Pale” i SAO Romanija. Zbog incidenata na Palama i u Sokolcu, MUP SRBiH je osnovao komisiju da istraži te incidente.⁹⁵³
571. U vreme tih događaja, Srbi koji su radili u miliciji na području Sarajeva počeli su aktivno da se pripremaju za oružani sukob. U septembru 1993. godine SJB Ilidža je pohvalila bivšeg komandira (kasnije načelnika) SJB-a Ilidža Tomislava Kovača za organizovanje “ilegalnih sastanaka” 1991. u svojstvu komandira SJB-a Ilidža. “Pored obaveze okupljanja Srba i njihove pripreme za rat, na tim sastancima koji su održavani u Dobrinji, Ilidži i Blažuju, dogovoreno je da se intenzivno radi na naoružavanju građana srpske nacionalnosti. Dopremanje naoružanja vršeno je sa Ravne Romanije, Pala, Sokolca, Kalinovika, sela Nedavići, Trnova[,] sela Tošići, Hadžići, kasarne Jusuf Džonlagić, Lukavice i Nedjarića [*sic*]. Dana 3. marta 1992, oružana MUP-a u Donjem Potoku je blokirana i stavljena pod kontrolu a oružje i municija podijeljena je srpskom narodu.”⁹⁵⁴ U dokumentu se dalje opisuju predratne pripreme. “Jedan od prioritarnih zadataka bio je i jačanje rezervnih stanica milicije Centar-Ilidža, Lužani i Blažuj, koje su pokrivalo gradsko područje opštine, koje je strateški imalo najveći značaj, kao i protjerivanje Muslimana iz SJB-a. To su bili preduslovi za stvaranje srpske SJB.”⁹⁵⁵ Prema predlogu za pohvalnicu radnika MUP-a RS u SJB-u Ilidža, napisanom 1993, ovaj konkretni SJB je bio predvodnik u pripremama za MUP bosanskih Srba.⁹⁵⁶
572. Ranije pomenuti “ilegalni” sastanci organizovani na Ilidži održavani su u saradnji s lokalnim predstavnicima SDS-a, a na njima se postupalo po direktivama SDS-a.⁹⁵⁷ Po Kovačevoj naredbi, srpski milicioneri na Ilidži su razoružali muslimanske “Zelene beretke” i podelili zaplenjeno oružje članovima SDS-a.⁹⁵⁸ Lokalni Srbi na Ilidži stavili su na raspolaganje bezbedne kuće za skladištenje oružja prebačenog na sarajevsko područje.⁹⁵⁹
573. Pohvalnice Tomislavu Kovaču za ulogu koju je odigrao kao predratni komandir SJB-a Ilidža i načelnik SJB-a Ilidža za vreme rata dodatno osvetljavaju osnivanje i rani rad MUP-a RS na području Sarajeva. U jednoj pohvalnici se navodi da je Kovač dao “poseban doprinos u pripremi srpskog naroda na odbranu” putem “formiranja Srpske stanice javne bezbednosti, organizovanja ilegalnog rada [i], naoružavanja srpskog naroda”.⁹⁶⁰ Jedna druga pohvalnica govori o Kovaču kao o “čovjeku na koga se oslanjala cela Regija Sarajeva. [...] Sposobnost

⁹⁵² “Stanice milicije [*sic*] Stari Grad: Da li Srbi hoće podjelu? Ko koga ugrožava?”, *Slobodna Bosna*, 12. mart 1992. godine (0210-0551-0210-0552).

⁹⁵³ Izjava milicionera muslimanske nacionalnosti o njihovom udaljavanju iz SJB Pale i SJB Sokolac”, 24. mart 1992. godine (0204-8150-0204-8151).

⁹⁵⁴ SJB Ilidža, 20. septembar 1993. godine (0297-0064-0297-0072).

⁹⁵⁵ SJB Ilidža, 20. septembar 1993. godine (0297-0064-0297-0072). Reč “protjerivanje” je u tekstu pogrešno napisana kao “protjevanje”, ali je značenje jasno.

⁹⁵⁶ Predlozi MUP-a RS za dodelu društvenih priznanja, 1993. godine (0297-0050-0297-0062).

⁹⁵⁷ RSM Blažuj, 11. septembar 1993. godine (0297-0039-0297-0047).

⁹⁵⁸ Nedatirano priznanje na ime Sreto Samardžija (0297-0034-0297-0036).

⁹⁵⁹ Nedatirano priznanje na ime Sreto Samardžija (0297-0034-0297-0036).

⁹⁶⁰ SJB Ilidža, 20. septembar 1993. godine (0297-0064-0297-0072).

gospodina Kovača je iskazana u aprilu 1992. kada je očistio SJB od muslimana i jasno rekao Alijinoj kliku da zajedno nećemo i ne možemo živjeti.”⁹⁶¹ U trećoj pohvalnici se ističe kadrovska politika u SJB-u Ilidža u periodu od septembra 1991. do aprila 1992. “Po naređenju Kovač Tomislava svakog dana smanjiva se broj milicionara muslimanske nacionalnosti, a povećava broj pripadnika srpske nacionalnosti, tako da je rat otpočeo sa milicionarima srpske i dvojicom milicionara hrvatske nacionalnosti.”⁹⁶²

574. “Nezakonito” naoružavanje Srba nije bilo ograničeno samo na područje Sarajeva. U Prijedoru je u godišnjem izveštaju za 1992. godinu pisalo da su se srpski milicioneri u opštini organizovali “u strogoj ilegali” kako bi “pripremili kadrove za srpsko Ministarstvo unutrašnjih poslova”.⁹⁶³ Središte njihovog rada bilo je područje koje se zvalo Ćirkin Polje. “Težište rada bilo je na ilegalnom organizovanju i formiranju stanica milicije u sjeni, te naoružavanju i materijalno tehničkom opremanju ljudstva. Na taj način formirano je 13 stanica milicije sa oko 1.500 pripadnika. Oružje, municija i ostala materijalno-tehnička sredstva su nabavljana iz raznih izvora a prvenstveno od armije te tajno – uglavnom noću preuzimana, transportovana, uskladištavana i dijeljena ljudstvu na kućno čuvanje i korištenje.”
575. U julu 1991. godine SJB Bosanski Petrovac je podelio oružje “rezervnom sastavu milicije u rezervnim stanicama [milicije] gdje nije bilo muslimana, iako je postojala izričita naredba Ministarstva, a posebno Centra [službi bezbednosti] Bihać, da se oružje rezervnom sastavu ne dijeli dok ne stigne naređenje od njih”.⁹⁶⁴ U jesen 1991. bosanski Srbi u SJB-u Bosanski Petrovac su sumnjali da CSB Bihać “organizovano preko našeg terena prevozi Ustaše u Travnik”.
576. U strogo poverljivom dokumentu koji su marta 1992. godine sastavili Srbi u SDB-u MUP-a SRBiH iznete su njihove pritužbe.⁹⁶⁵ U dokumentu se navodi da su Srbi u Službi državne bezbednosti sistematski marginalizovani. Pripadnici drugih nacionalnosti i “poslušni Srbi” su napredovali, dok su Srbi koje je podržavala SDS zanemarivani ili izbačeni iz SDB-a. Navodno su istrage o protivdržavnim aktivnostima pretežno bile usmerene na aktivnosti Srba, a naročito SDS-a. “Djelatnost ekstremista iz nesrpskih etničkih grupa se predstavlja samo kao reakcija na srpski ekstremizam.” Srbi su takođe tvrdili da ne postoji dovoljno dokaza o navodnim srpskim ekstremističkim aktivnostima i da su s tim u vezi doneti pogrešni zaključci. Zanimljivo je da su autori dokumenta, nakon nabiranja dugog spiska pritužbi, zaključili da je za te probleme i nezakonite radnje “najneposrednije odgovoran” zamenik ministra MUP-a SRBiH Vitomir Žepinić, Srbin i lice koje je imenovala SDS.

⁹⁶¹ RSM Lužani, predlog za društveno priznanje, 1993. godine (0297-0074-0297-0076).

⁹⁶² RSM Centar Ilidža, predlozi za dodelu društvenih priznanja, 1993. godine (0297-0028-0297-0031). Na osnovu ovog i već pomenutih predloga za društvena priznanja, Radovan Karadžić je 1993. godine odlikovao Tomislava Kovača Ordenom Nemanjića, najvišim ordenom u RS. (Ostali primaoci Ordena Nemanjića bili su MUP RS, Mićo Stanišić, Momčilo Mandić i Milenko Karišik.) Ukaz predsednika RS o dodeli odlikovanja, 1993. godine (0296-9857-0296-9871).

⁹⁶³ SJB Prijedor, Izveštaj o radu Stanice javne bezbednosti Prijedor za poslednjih 9 mj. 1992, januar 1993. godine (0063-3747-0063-3762).

⁹⁶⁴ SJB [Bosanski] Petrovac, 30. septembar 1993. godine (0059-2427-0059-2431).

⁹⁶⁵ “Informacija o zloupotrebama, nezakonitostima i manipulacijama od strane kadrova SDA i HDZ u Službi državne bezbednosti MUP-a SRBiH kroz kadrovsku politiku, novu organizaciju i sistematizaciju i jednostranu primjenu metoda i sredstava rada službe u interesu koalicione sprege SDA i HDZ na štetu srpskog naroda i politike SDS, i prijedlog prevazilaženja ovih problema”, mart 1992. godine (0323-7758-0323-7764).

577. U zaključcima dokumenta iz marta 1992. godine traži se da SDB koristi dobro obučene Srbe koji će se “beskompromisno boriti za interese srpskog naroda u granicama ustavnih i drugih zakonskih propisa”. SDS treba to da uzima u obzir kada daje preporuke za imenovanja u MUP i SDB. Kod imenovanja u SDB treba se konsultovati s pouzdanim Srbima koji već rade u SDB-u.
578. Na desetoj sednici Skupštine bosanskih Srba, održanoj 11. marta 1992. godine, Skupština je jednoglasno pozvala Ministarski savet da sprovede novi Zakon o unutrašnjim poslovima.⁹⁶⁶
579. Na jedanaestoj sednici Skupštine bosanskih Srba, održanoj 18. marta 1992. godine, Momčilo Krajišnik, predsjednik Skupštine, konkretno je govorio o potrebi za “nacionalnim razdvajanjem na terenu”.⁹⁶⁷ Miroslav Vještica, delegat SDS-a iz Bosanske Krupe, govorio je o potrebi formiranja srpske milicije i “Srpskog MUP-a” kako bi Srbi mogli da preuzmu kontrolu nad “svojim područjima”. Zanimljivo je da je Vještica naveo da su bosanski Srbi iz Bosanske Krupe već u poslednjih pola godine u određenoj meri *de facto* uspostavili kontrolu nad svojim područjem.⁹⁶⁸
580. Na kraju jedanaeste sednice Skupštine bosanskih Srba, Karadžić je aludirao na činjenicu da će bosanski Srbi uskoro najaviti da se povlače iz MUP-a SRBiH. Štaviše, on je jasno dao do znanja da su već naručene odgovarajuće oznake za novi MUP. Prema Karadžiću, “[n]aša milicija će morati da se ponaša po pravu, nikom ne smije da fali ni dlaka, bez obzira na vjeru, naciju. Svi moraju da se osjećaju potpuno sigurno.”⁹⁶⁹ Krajišnik je zamolio poslanike da pre naredne sednice Skupštine ozbiljno porazmisle o najboljim kandidatima u svojim regijama za položaje u srpskom MUP-u.
581. Dana 23. marta Radovan Karadžić je, u svojstvu predsjednika SDS-a, poslao depešu svim opštinskim predsjednicima SDS-a.⁹⁷⁰ Karadžić je rekao da je osnovan operativni centar na republičkom nivou. Na opštinskom nivou, on je naredio da dežurne kancelarije SDS-a sarađuju sa svojim lokalnim SJB-om 24 časa dnevno, 7 dana nedeljno.
582. Na dvanaestoj sednici Skupštine bosanskih Srba, održanoj 24. marta 1992. godine, nekoliko govornika, među kojima i Radovan Karadžić, dalo je niz izjava o Ministarstvu za unutrašnje poslove bosanskih Srba koje se upravo formiralo. Prema Karadžićevim rečima, snage milicije su od velikog značaja. Karadžić je istakao da nijedan međunarodni sporazum ne ograničava veličinu redovnih i rezervnih snaga milicije. Govoreći o novog Zakonu o unutrašnjim poslovima Republike Srpske, Karadžić je rekao:

Mi to zakonsko pokriće imamo u Zakonu o unutrašnjim poslovima, imamo i oznake i u onom trenutku kada to bude, a biće veoma uskoro, formira se to što hoćemo. Ima razloga da to bude za dva tri dana, takve su procjene, razloge vam sada ne mogu reći. Onog trena će sve srpske opštine, kako stare tako i novoformirane, bukvalno staviti pod svoju

⁹⁶⁶ Stenografske bilješke 10. sjednice Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (SA02-5626-SA02-5709).

⁹⁶⁷ Stenografske bilješke 11. sjednice Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (SA02-5710-SA02-5780).

⁹⁶⁸ Na 6. sednici Skupštine, održanoj 26. januara 1992. godine, Vještica je naveo potrebu da se sastavljanje, proglašavanje i sprovođenje zakona koordinira i na nivou autonomnih regija i na nivou Skupštine “kako bismo i na terenu i u SDK-u (Služba društvenog knjigovodstva) i u SUP-u i u Narodnoj odbrani itd. preuzeli vlast”. Transkript magnetofonskog snimka sa 6. sjednice Skupštine srpskog naroda Bosne i Hercegovine (SA02-5232-SA02-5305).

⁹⁶⁹ Stenografske bilješke 11. sjednice Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (SA02-5710-SA02-5780).

⁹⁷⁰ Radovan Karadžić opštinskim predsjednicima (SDS-a), 23. mart 1992. godine (0018-4272-0018-4273).

kontrolu kompletnu teritoriju odnosno opštine. Opština Zvornik stavlja pod kontrolu sve što čini srpsku opštinu Zvornik. Tada, u tom trenutku, za sljedeća tri četiri dana, biće jedinstvena metodologija, vi ćete moći to prenijeti u opštine koje predstavljate i kako i šta sve treba učiniti. Kako izdvojiti milicijski sastav, kako uzeti sredstva koja pripadaju srpskom narodu, kako uspostaviti komandu.

583. Na kraju izlaganja Karadžić je istakao jednu ključnu misao: “Milicija tu mora da bude pod komandom civilne vlasti, da je sluša, tu nema zbora – tako mora biti.”⁹⁷¹ Drugim rečima, SDS i nastajući politički organi republike bosanskih Srba, s predsednikom Karadžićem na čelu, imaće mogućnost rukovođenja i komandovanja milicijom. Želja za kontrolom nad milicijom otkriva da su u rukovodstvu bosanskih Srba i dalje postojale sumnje i neizvesnosti o tome koliko se u slučaju oružanih neprijateljstva može osloniti na TO i JNA za pomoć.
584. Ranije tog dana, predsednik SDS-a Radovan Karadžić je jasno nagovestio da predstoji osnivanje policije bosanskih Srba. Miroslav Vještica je prigovorio da je formiranje policijskih snaga Srpske Republike Bosne i Hercegovine već bilo dogovoreno za taj dan. On je smatrao da nema razloga da se to ponovo odgađa. Vještica je insistirao da Skupština radi i celu noć ako je potrebno kako bi se postigao dogovor o formiranju srpske policije i imenovao ministar unutrašnjih poslova. “Da onda idemo kući sa domaćom zadaćom: da preuzimamo vlast u svojoj Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini.” Krajišnik je potvrdio da je formiranje srpske policije zaista bilo na dnevnom redu.
585. Trinaesta sednica Skupštine bosanskih Srba održana je istog dana kad i dvanaesta, 24. marta 1992. godine.⁹⁷² Mićo Stanišić je kandidovan za ministra unutrašnjih poslova, što je on i prihvatio. Skupština ga je izglasala sa samo jednim glasom protiv. U govoru u kome prihvata imenovanje, Stanišić je ponovio sve uobičajene pritužbe bosanskih Srba na MUP SRBiH. Stanišić je takođe izjavio da je MUP SRBiH korišćen za podelu oružja novoj Armiji Bosne i Hercegovine, a da Srbi nisu dobili nikakvu municiju ni oružje. Stanišić je izjavio da će rukovoditi profesionalnim snagama milicije, “državne uprave koja će upravo štititi imovinu, život, tijelo i druga bogatstva koja budu od interesa zaštite.”
586. Srpski MUP je počeo s radom tek nakon svečanog proglašenja Ustava bosanskih Srba 27. marta. U međuvremenu su Srbi, među kojima Vitomir Žepinić i Biljana Plavšić, nastavili da učestvuju u donošenju odluka na nivou Republike Bosne. Na primer, oni su prisustvovali 13. sednici Saveta za zaštitu ustavnog poretka Predsedništva SRBiH, na kojoj su ponovo podržani principi profesionalizma u radu MUP-a SRBiH. Savet je ocenio da sve odluke, mere i aktivnosti MUP-a treba da budu rezultat dogovora najodgovornijih funkcionera u MUP-u, posebno predstavnika sva tri naroda.⁹⁷³
587. Sredinom marta 1992. godine izbijanje velikog skandala u vezi s korupcijom otežalo je ionako izuzetno napetu situaciju u MUP-u SRBiH. Prema jednom internom izveštaju o korupciji, navodno je oprano 20 miliona nemačkih maraka. Takođe se tvrdi da je oružje

⁹⁷¹ Radovan Karadžić citiran u stenogramu 12. sjednice Skupštine srpskog naroda u BiH, 24. mart 1992. godine (0089-6856-0089-6902). Karadžićevo pominjanje “jedinstvene metodologije” verovatno se odnosi na sprovođenje Uputstva od 19. decembra 1991. “Jedinstven” može značiti i “objedinjen”, u smislu jedne metodologije.

⁹⁷² Stenogram 13. sjednice Skupštine srpskog naroda u BiH (SA01-1109-SA01-1120).

⁹⁷³ “Transkript 13. sjednice Saveta za zaštitu ustavnog poretka Predsedništva SRBiH”, Sarajevo, 9. mart 1992. godine (SA02-0671-SA02-0675).

nezakonito prodavano i deljeno.⁹⁷⁴ Delimustafić je naredio da se formira komisija koja će istražiti postupke pomoćnika ministra Momčila Mandića. Međutim, Mandić je odbio da saraduje s komisijom.⁹⁷⁵ Pored toga, Mićo Stanišić je posebno optužen za prodaju oružja Srbima na Palama.⁹⁷⁶ Štaviše, sarajevski mediji su izveštavali da je Vitomiru Žepiniću, jednom od pokretača izveštaja, ponuđeno milion nemačkih maraka da odustane od istrage o korupciji.⁹⁷⁷

588. Brojni telefonski razgovori između Momčila Mandića i različitih sagovornika tokom druge polovine marta 1992. godine otkrivaju da je Mandić u neslužbenom kontekstu na te optužbe reagovao besom. Naročito su značajni razgovori između Mandića i “Samira” 13, 17, 18, 19, 24. i 29. marta.⁹⁷⁸ Ne zna se ko je “Samir”, ni da li se radi o Srbinu ili Muslimanu. Međutim, jasno je da je on radio na visokom položaju u MUP-u SRBiH. Dana 13. marta Mandić i “Samir” su se složili oko toga da MUP SRBiH nikako ne može da nastavi da radi ako Žepinić ostane na položaju. Mandićevo mišljenje je bilo da Žepinić izvrgava Ministarstvo javnom ruglu. Mandić je takođe više puta optužio Delimustafića za umešanost u korupciju i prodaju (i upotrebu) droga. Dana 17. marta 1992. Mandić je pretećim tonom rekao “Samiru” da će njih dvojica pokazati Delimustafiću i Žepiniću ko su pravi “Boro i Ramiz”. Dana 18. marta Mandić je rekao “Samiru” da će Skupština srpskog naroda uskoro pokrenuti postupak da se zvanično distancira od Žepinića. Mandić je mislio da će Skupština izabrati Miću Stanišića na Žepinićevo mesto. Dana 19. marta “Samir” se sastao s Delimustafićem i otvoreno mu zapretio, rekavši da mu je to poslednja šansa da izbegne poraz. Delimustafić mu je uzvrtio tvrdnjom da ima dokaze o tome da Mandić Srbe u policiji navodi na pobunu. Među najprovokativnijim izjavama jeste ona od 29. marta 1992, kada je “Samir” pitao Mandića kada će biti “otvaranje”. To se očito odnosilo na plan da se javnosti uskoro otkrije postojanje MUP-a bosanskih Srba. Mandić je naveo da su propali poslednji pokušaji da nagovore Žepinića da pređe na srpsku stranu. Mandić je zatim izjavio da se te večeri sastaje s Rajkom Dukićem ili Radovanom Karadžićem da vide šta dalje da se radi. Prema Mandiću, optužbe protiv njega su lažne i služe da se prikriju pravi krivci – Žepinić i Delimustafić. Mandića je brinulo da on i njegovi saveznici ne budu “izolovani” u MUP-u SRBiH. Mandić je signalizirao da je vreme da se odlučno krene ka osnivanju zasebnog MUP-a.

589. Mandić je u javnosti opovrgavao optužbe i iznosio protivoptužbe da se SDA i Delimustafić bave naoružavanjem muslimanskih paravojnih formacija. Kao glavnog krivca optužio je Mirsada Srebrenkovića, koji je zamenio Hilmiju Selimovića na mestu pomoćnika

⁹⁷⁴ Rezime izveštaja je objavljen 1. aprila 1992. u listu *Oslobođenje*. Izveštaj ima 69 stranica i “više od 400 dokumenata” u dodatku. Opisuje se pranje novca, kao i uništavanje novca naveliko (procenjena šteta iznosi 27,7 miliona dinara).

⁹⁷⁵ “Mandić pada, koga će povući sa sobom?!” , *Slobodna Bosna*, 19. mart 1992. godine (0208-3566-0208-3567).

Skandal je izbio zato što je Mandić navodno nepropisno plenio novac i imovinu građana radi lične koristi. On je većinu tih sredstava navodno promenio u devize, istovremeno tvrdeći da su ta sredstva spaljena.

⁹⁷⁶ Stanišić je u jednom trenutku u martu 1992. navodno bio pritvoren, a u njegovom automobilu je pronađeno oružje. “Podjela u MUP-u”, članak nepoznatog datuma i porekla (0210-0221-0210-0222). V. takođe “Ipak srpski MUP”, *Večernje novine*, 1. april 1992. godine (0210-0212-0210-0213).

⁹⁷⁷ S. Hodžić, “Oprano 20 miliona maraka”, *Oslobođenje*, 24. mart 1992. godine (0291-8787-0291-8788).

⁹⁷⁸ Razgovor između Momčila Mandića i “Samira”, 13. mart 1992. godine (0111-3407-0111-3416); razgovor između Momčila Mandića i “Samira”, 17. mart 1992. (0111-3426-0111-3435); razgovor između Momčila Mandića i “Samira”, 18. mart 1992. (0111-3446-0111-3457); razgovor između Momčila Mandića i “Samira”, 19. mart (0111-3458-0111-3468); razgovor između Momčila Mandića i “Samira”, 24. mart 1992. godine (0111-3477-0111-3480); razgovor između Momčila Mandića i “Samira”, 29. mart 1992. godine (0111-3426-0111-3435).

ministra za kadrovske poslove.⁹⁷⁹ Mandić je, dalje, tvrdio da su komisije osnovane u MUP-u SRBiH za rešavanje sporova samo “šminka”. Dana 18. marta 1992. godine Mandić je svim CSB i SUP-u Sarajevo poslao depešu u kojoj je tvrdio da je Žepinić zlupotrebio ovlašćenja time što je zaobišao Mandića kad je tražio dokumentaciju o korupciji.⁹⁸⁰ Krajem meseca, u intervjuu SDS-ovom listu *Javnost*, Mandić je rekao da za zajednički MUP nema budućnosti. Mandić je rekao da će prihvatiti odluku Skupštine srpskog naroda o formiranju srpskog MUP-a. U istom intervjuu Mandić je Žepinića otvoreno nazvao izdajnikom srpskog naroda.⁹⁸¹

2. Kraj MUP-a SRBiH

590. Dana 27. marta 1992. godine Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini proglasila je Ustav Republike srpskog naroda u Bosni i Hercegovini i osnovala Savet za nacionalnu bezbednost, kome je predsedavao predsednik Republike Radovan Karadžić.⁹⁸² “Tako je [Savet za nacionalnu bezbednost] trebalo da bude savetodavni organ koji će se baviti pitanjima od interesa za bezbednost srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, on je *de facto* delovao kao prošireno Predsedništvo i sprovodio ovlašćenja Presedništva.”⁹⁸³ To je uključivalo i civilnu kontrolu milicije.

591. Krajem marta 1992. godine SRBiH se očito približavala raspadu. Malobrojni pokušaji da se njeno jedinstvo očuva pokazali su se neuspešnim.⁹⁸⁴ Na diplomatskom planu, Evropska zajednica i Sjedinjene Američke Države su radile na miroljubivom, političkom rešenju krize u Bosni i Hercegovini. Iako su pregovori nastavljani do samog kraja marta, a dalje runde pregovora bile planirane za april, nije postignuto diplomatsko rešenje.

592. Situacija u Bosanskoj Krajini i dalje se pogoršavala, a odnosi između Ministarstva u Sarajevu i CSB-a Banjaluka su bili veoma napeti. Dana 31. marta 1992. godine list *Glas* je objavio da je Stojan Župljanin najavio “energične mjere” protiv lica koja destabilizuju situaciju u severozapadnoj Bosni. Župljanin je izjavio: “Žao mi je što se Ministarstvo unutrašnjih poslova BiH pretvorilo u političku organizaciju i što zbog negativnog odnosa prema bosanskoj Krajini ne dozvoljavaju da se riješe materijalni, kadrovski i tehnički problemi u našem centru.”⁹⁸⁵ U intervalu između donošenja zakona o novom srpskom MUP-u i njegovog stupanja na snagu 31. marta, SDS-a je povukla Vitomira Žepinića iz MUP-a SRBiH nakon što je srpska Skupština izabrala Stanišića za prvog stvarnog ministra unutrašnjih poslova.⁹⁸⁶ Dana 4. april 1992. Žepinić se pismeno obratio predsedniku Skupštine bosanskih Srba i dao ostavku na položaj.⁹⁸⁷

⁹⁷⁹ Jedan od Karadžićevih zahteva u pismu od 6. februara 1992. godine jeste otpuštanje Srebrenkovića (SA02-4201-SA02-4202).

⁹⁸⁰ Momčilo Mandić svim CSB i SUP-u Sarajevo, 18. mart 1992. godine (0063-7180-0063-7180).

⁹⁸¹ “Ujedinjen MUP – Prošlost”, *Javnost*, 28. mart 1992. godine (0210-0210-0210-0211).

⁹⁸² “Odluka o obrazovanju Savjeta za nacionalnu bezbjednost”, 27. mart 1992. godine (SA00-6125-SA00-6126).

⁹⁸³ Patrick J. Treanor, “Rukovodstvo bosanskih Srba, 1990–1992”, Istraživački izveštaj pripremljen za predmet *Krajišnik i Plavšić* (IT-00-39 & 40), 30. juli 2002. godine, par. 258. Savet za nacionalnu bezbednost prestao je da postoji u maju 1992. i od tada je civilna kontrola milicije vršena preko proširenog predsedništva.

⁹⁸⁴ Nezavisni sindikat radnika MUP-a SRBiH, “Izveštaj sa 4. sjednice Republičkog odbora, održane 17. marta 1992”, 29. (26.) mart 1992. godine (P004-4315-P004-4318).

⁹⁸⁵ “Kritično u Sanskom Mostu”, *Glas*, 31. mart 1992. godine (0202-9734-0202-9734).

⁹⁸⁶ “Žepinić povučen iz MUP-a Bosne i Hercegovine”, *Glas* (Banjaluka), 31. mart 1992. godine (SA04-6954-SA04-6954).

⁹⁸⁷ Vitimir Žepinić predsedniku Skupštine bosanskih Srba, 4. april 1992. godine (SA02-6813-SA02-6813).

593. Dana 31. marta Mandić je poslao cirkularno pismo svim centralnim i područnim kancelarijama MUP-a u kom ih obaveštava da će se, u skladu s odlukom koju je Skupština srpskog naroda donela četiri dana ranije, Zakon o unutrašnjim poslovima Republike Srpske primenjivati od 1. aprila i da je Stanišić imenovan za ministra.⁹⁸⁸ Iako je Vitomiru Žepiniću ponuđen položaj “koordinatora” u novom ministarstvu, on ga nije prihvatio. Prema tome, on u novom “Srpskom ministarstvu za unutrašnje poslove” nije imao nikakvu funkciju.⁹⁸⁹
594. Nakon što je pročitao Mandićev teleks, Delimustafić je odgovorio slanjem beleške svim službama MUP-a SRBiH. Delimustafić je Mandićev postupak nazvao nezakonitim i vrednim žaljenja. Delimustafić je od svih lokalnih službi tražio da i dalje poštuju samo naredbe MUP-a SRBiH.⁹⁹⁰
595. Krajem avgusta 1992. godine Vitimir Žepinić je predstavnicima Službe nacionalne bezbednosti RS (SNB) – službe državne bezbednosti MUP-a RS – izneo svoje viđenje raspada MUP-a SRBiH.⁹⁹¹ Kao što je već rečeno, iako je bio bosanski Srbin i zamenik ministra MUP-a SRBiH, Žepinić nije prihvatio funkciju u MUP-u RS. Žepinić je SNB-u ispričao o sastanku od 5. aprila 1992. godine. Momčilo Krajišnik, predsednik Skupštine srpskog naroda, sazvaio je u svojoj kancelariji sastanak kojem su prisustvovali Radovan Karadžić, Nikola Koljević, Aleksa BUHA, Branko Đerić, Miodrag Simović, Momčilo Mandić, Mićo Stanišić i Milenko Karišik. Žepinić je na sastanku napadnut zbog toga što je pristao da s Alijom Delimustafićem obide bazu jedinice specijalne policije MUP-a SRBiH. Žepinić je tvrdio da se jedinica specijalne policije ne može podeliti po etničkom principu. Ponudio je ostavku.⁹⁹² Ostali prisutni su tada zamolili Žepinića da pozove bosanske Srbe na visokim položajima u jedinici specijalne policije i nagovori ih da pristanu na formiranje jedinice specijalne policije bosanskih Srba. Žepinić je pristao da to uradi. Istog dana u Krajišnikovoj kancelariji održan je još jedan sastanak. Žepiniću je rečeno da se sedište SDS-a premešta na Pale “iz bezbjednosnih razloga”, ali da će ga SDS obavestiti o njegovom premeštanju na funkciju savetnika u SSUP-u.
596. MUP SRBiH se nije raspao preko noći. Mandić nije uspeo da ubedi sve Srbe da pristupe novom, srpskom MUP-u. U SJB-u Zvornik, na primer, radnici su pozvali na mir i profesionalizam. Izjavili su da ne žele podelu milicije prema nacionalnoj pripadnosti.⁹⁹³ Dana 3. aprila 1992. godine ministar unutrašnjih poslova RS Mićo Stanišić uputio je dopis svim CSB i SJB na teritoriji “Srpske Republike” da ih podseti da treba da slede samo naređenja MUP-a RS.⁹⁹⁴ S druge strane, neke opštine, kao što su Pale i Sokolac, već su bile izbacile sve pripadnike nesrpske nacionalnosti iz svojih snaga milicije. Slično je postupio i SJB Ilijaš 31. marta.⁹⁹⁵ Dragan Vikić, bosanski Hrvat i načelnik specijalnih snaga MUP-a SRBiH, odbio je da

⁹⁸⁸ Teleks Momčila Mandića, pomoćnika ministra za unutrašnje poslove, UZSK MUP-a SRBiH, br. 02-2482, 31. mart 1992. (0049-0125-0049-0125).

⁹⁸⁹ “Žepinić povučen iz MUP-a BiH”, *Glas* (Banjaluka), 31. mart 1992. (SA04-6954-SA04-6954).

⁹⁹⁰ Delimustafićev teleks, 31. mart 1992. godine (0049-0126). I Mandićeve i Delimustafićeve izjave su objavljene u listu *Večernje novine* 1. aprila 1992. godine (0210-0212-0212-0213).

⁹⁹¹ Izjava Vitomira Žepinića, 27. avgust 1992. godine (0323-8738-0323-8749).

⁹⁹² Treba napomenuti da je Žepinić u svojoj izjavi rekao da je ostavku podneo dan kasnije nego što stoji u njegovom pismu u kojem podnosi ostavku od 4. aprila 1992. godine.

⁹⁹³ SJB Zvornik MUP-u SRBiH, 31. mart 1992. godine (SA04-0273).

⁹⁹⁴ Stanišić svim CSB i SJB, 3. april 1992. godine (P004-4288). Stanišić je odgovarao na očigledan pokušaj MUP-a SRBiH da u Mandićevo ime pošalje teleks u kome traži da se svi vrte na svoje redovne dužnosti.

⁹⁹⁵ “Saoiziranje policije”, *Oslobođenje*, 1. april 1992. godine (0210-0215-0210-0218).

javno komentariše raspad MUP-a SRBiH. Dva Hrvata na visokim položajima u MUP-u SRBiH, Bruno Stojić i Branko Kvesić, zauzeli su isti stav.⁹⁹⁶

597. MUP SRBiH i bosanska vlada očajnički su pokušavali da se odupru formiranju MUP-a bosanskih Srba. Početkom aprila 1992. godine Ejup Ganić, član Predsedništva SRBiH, upozorio je da će se svi radnici koji napuste MUP SRBiH smatrati zauvek otpuštenim.⁹⁹⁷ Dana 5. aprila MUP SRBiH zvanično je otpustio Momčila Mandića.⁹⁹⁸ Tog istog dana MUP RS izdao je saopštenje u kojem optužuje bosanske Muslimane iz “bivšeg Ministarstva za unutrašnje poslove” da pokušavaju da preuzmu kontrolu nad Ministarstvom i zgradom na Krtelju u kojoj je stacionirana specijalna jedinica MUP-a SRBiH.⁹⁹⁹ Muslimanske “Zelene beretke” su navodno izbacile sve srpske milicionere iz Ministarstva i krenule u oružani napad na Krtelj. Tada su Muslimani, koje je predvodio Jusuf Pušina, navodno zaplenili oružje i opremu specijalne jedinice. U saopštenju MUP-a RS na kraju se od “srpskog naroda i svih dobronamjernih građana Sarajeva” traži da ne predaju oružje niti da nasedaju “propagandi” koju SDA širi o Srbima.
598. Mere koje je MUP SRBiH preduzeo da spreči formiranje Ministarstva za unutrašnje poslove bosanskih Srba bile su uzaludne. Dana 6. aprila 1992. godine Momčilo Mandić, novi zamenik ministra MUP-a RS, organizovao je preuzimanje policijske akademije na Vracama.¹⁰⁰⁰ Ta zgrada je postala prvo sedište MUP-a RS.¹⁰⁰¹ Ovu operaciju je koordinirao i vodio Milenko Karišik, Srbin koji je donedavno bio zamenik komandanta specijalne jedinice policije Dragana Vikića.¹⁰⁰² Prisećajući se nešto kasnije, Mandić je rekao: “[K]ad smo krenuli na Vraca da zauzmemo policijsku školu znali smo da ćemo, ako ne uspijemo, biti strijeljani kao teroristi. Znali smo da će 7. aprila biti priznata Bosna i Hercegovina. Da nismo ušli ja i Karišikovi specijalci, sigurno bismo bili proglašeni teroristima i Bosna i Hercegovina kao država bi nas strijeljala.”¹⁰⁰³ Mandiću je bilo veoma stalo da spreči Vikićevu jedinicu da se dokopa oružja, pa je zbog toga nazvao je generala Kukanjca i pukovnika Vukotu Vukotića.¹⁰⁰⁴ Bosanski Srbi smatraju da je napad na Vrace 6. aprila rođendan MUP-a RS, i kao takvog su ga kasnije slavili.
599. Dana 6. aprila 1992. godine Republika Bosna i Hercegovina je međunarodno priznata. Međutim, bosanski Srbi su odbili da priznaju nezavisnost države i preduzeli su političke i vojne korake da obezbede i prošire teritoriju pod kontrolom Srpske Republike Bosne i Hercegovine. Pri tome su se bosanski Srbi oslanjali na metodologu razvijenu tokom prethodnih meseci, a

⁹⁹⁶ “Jasnije – kasnije”, *Oslobođenje*, 1. april 1992. godine (0210-0219-0210-0220). U istom članku se govori o glasinama da će Hrvati slediti Srbe u formiranju odvojenog MUP-a 5. aprila.

⁹⁹⁷ “Jasnije – kasnije”, *Oslobođenje*, 1. april 1992. godine (0210-0219-0210-0220).

⁹⁹⁸ Delimustafićeva depeša, 8. april 1992. godine (P004-4267-P004-4267).

⁹⁹⁹ Saopštenje MUP-a RS koje je potpisao ministar Mićo Stanišić, 5. april 1992. godine (0324-6514-0324-6515).

¹⁰⁰⁰ V. Mandićev opis ove akcije u intervjuu koji je dao listu *Slobodna Bosna* aprila 1998. godine i u njegovom prilogu za *Rat u Bosni: Kako je počelo* (0047-7534-0047-7534), 76–78.

¹⁰⁰¹ U naredbi Miće Stanišića, 19. maj 1992. godine (0324-6100-0324-6100), Vrace se pominju kao sedište MUP-a RS. Izgleda, međutim, da je krajem juna 1992. hotel “Košuta” na Jahorini korišćen kao sedište Ministarstva. V. naredba Miće Stanišića, 28. juni 1992. godine (0324-6098-0324-6098). U oktobru je deo Ministarstva preseljen u Bijeljino, a neki delovi su ostali na Jahorini. CSB Banjaluka načelnicima podređenih SJB, 23. oktobar 1992. godine (P004-3428-P004-3428).

¹⁰⁰² Karišikov prvobitni čin u MUP-u RS bio je “komandir odreda policije”. Naredba Momčila Mandića, 13. april 1992. godine (0324-6105-0324-6105).

¹⁰⁰³ Intervju s Momčilom Mandićem u listu *Slobodna Bosna*, objavljen 10. aprila 1998. godine (0215-5571-0215-5576).

¹⁰⁰⁴ Razgovor između generala Milutina Kukanjca i Momčila Mandića, 18. april 1992. godine (0322-0216-0322-0218); razgovor između pukovnika Vukote Vukotića i Momčila Mandića, 18. april 1992. godine (0322-0214-0322-0215).

posebno u Uputstvu od 19. decembra 1991. Ministarstvo unutrašnjih poslova bosanskih Srba igralo je ključnu ulogu u ovom procesu.

B. Zakon o unutrašnjim poslovima MUP-a RS

600. Zakonom o unutrašnjim poslovima RS, koji je donet 28. februara 1992. godine, zvanično je formirano srpsko Ministarstvo unutrašnjih poslova, utvrđena njegova struktura i delokrug aktivnosti i definisana ovlašćenja i zadaci njegovog ministra.¹⁰⁰⁵ Skupština je istog dana usvojila Ustav.¹⁰⁰⁶ Dana 27. marta 1992. Skupština bosanskih Srba je proglasila Ustav Srpske Republike Bosne i Hercegovine. Zakon o unutrašnjim poslovima RS objavljen je u *Službenom glasniku srpskog naroda u BiH* 23. marta 1992.¹⁰⁰⁷
601. Novi Zakon o unutrašnjim poslovima je velikim delom bio zasnovan na prečišćenom Zakonu o unutrašnjim poslovima SRBiH od 17. aprila 1990. godine.¹⁰⁰⁸ Ministar unutrašnjih poslova je bio član vlade, a u novom Zakonu o vladi (koji je takođe donet 28. februara 1992) njegovo ministarstvo je prvo na spisku od trinaest ministarstava vlade.¹⁰⁰⁹ Ministar unutrašnjih poslova je imao iste opšte nadležnosti kao i drugi ministri.¹⁰¹⁰
602. Zakon o unutrašnjim poslovima RS daje preliminarni pregled vrsta državnih organa i organizacija za sprovođenje zakona poželjnih za rukovodstvo bosanskih Srba. Njegove odredbe su u skladu sa napomenama Gorana Žugića, bosanskog Srbina zaposlenog u Službi državne bezbednosti Tuzla, koji je na sastanku funkcionera milicije bosanskih Srba u Banjaluci 11. februara 1992. godine rekao da se “prije donošenja Zakona o unutrašnjim poslovima ipak konsultuju ljudi sa terena. Zakon se mora praviti isto kao da su ratni uslovi i prilagoditi tome.”¹⁰¹¹
603. Pre nego što pređemo na analizu i poređenje ova dva zakona, treba pomenuti dva važna pitanja. Prvo, tekst zakona SRBiH iz 1990. godine i zakona RS iz 1992. u velikoj su meri identični. Prilikom izrade predloga ovog i drugih zakona, vlasti RS su olakšale sebi posao tako što su prethodno postojeće zakone SRBiH usvojile kao osnovu za zakone RS. Na osnovu toga se može zaključiti da, u slučajevima gde formulacija zakona RS izostavlja, dodaje ili menja zakon SRBiH, to pokazuje nameru da se organizacija i funkcionisanje unutrašnjih poslova izmene u odnosu na situaciju koja je postojala u Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini. Drugo, prilikom razmatranja zakona o unutrašnjim poslovima mora se stalno imati na umu da su ti zakoni sadržali tek mali deo pravila i propisa koji se odnose na radnike Ministarstva unutrašnjih poslova i na samo Ministarstvo. Na primer, dok se ti zakoni mogu koristiti da bi se

¹⁰⁰⁵ “Zakon o unutrašnjim poslovima”, *Službeni glasnik srpskog naroda u Bosni i Hercegovini*, I, br. 4 (23. mart 1992. godine), 74–88 (0018-4319-0018-4333).

¹⁰⁰⁶ “Ustav Srpske Republike Bosne i Hercegovine”, 28. februar 1992, *SGSNBiH*, I, br. 3 (16. mart 1992. godine) (0035-9816-0035-9825; 0040-8005-0040-8015).

¹⁰⁰⁷ “Zakon o unutrašnjim poslovima”, *Službeni glasnik srpskog naroda u Bosni i Hercegovini*, I, br. 4 (23. mart 1992. godine), 7–88 (0018-4319-0018-4333).

¹⁰⁰⁸ “Zakon o unutrašnjim poslovima”, *Službeni list SRBiH*, XLVI, br. 18 (29. juni 1990. godine), 491–506 (P003-5093-P003-5108).

¹⁰⁰⁹ Član 6 “Zakona o vladi”, *Službeni glasnik srpskog naroda u Bosni i Hercegovini*, I, br. 4 (23. mart 1992. godine), 53–55 (0018-4298-0018-4299).

¹⁰¹⁰ Član 13 “Zakona o vladi”, *Službeni glasnik srpskog naroda u Bosni i Hercegovini*, I, br. 4 (23. mart 1992. godine), 53–55 (0018-4298-0018-4299). Član 39 “Zakona o državnoj upravi”, *Službeni glasnik srpskog naroda u Bosni i Hercegovini*, I, br. 4 (23. mart 1992. godine), 55–60 (0018-4300-0018-4305).

¹⁰¹¹ “Zapisnik sa sastanka održanog u Banjaluci 11. februara 1992” (SA00-6590-SA00-6597).

utvrdila pravna organizaciona struktura Ministarstva unutrašnjih poslova, mnogo detaljniji prikaz organizacione strukture Ministarstva može se naći u Pravilniku Ministarstva o unutrašnjoj organizaciji MUP-a u uslovima neposredne ratne opasnosti i rata.¹⁰¹²

604. Jedna od glavnih i najočiglednijih razlika između ova dva zakona tiče se terminologije. Dok zakon iz 1990. godine govori o Republičkom sekretarijatu unutrašnjih poslova (RSUP) kao o najvišoj instanci u Bosni i Hercegovini, zakon iz 1992. govori o Ministarstvu unutrašnjih poslova. Analogno tome, u zakonu iz 1992. najviši funkcioner je ministar a ne republički sekretar. U zakonu iz 1992. reči “radni ljudi” zamenjene su rečju “građani”. Osim toga, zakon SRBiH iz 1990. govori o “državnoj bezbjednosti”, a zakon RS iz 1992. o “nacionalnoj bezbjednosti”.
605. U članu 2 zakona RS pominju se uzajamni odnosi sa Saveznim sekretarijatom. To je bilo u skladu s javnim izjavama rukovodstva RS da želi da održi odnose s jugoslovenskom državom i saveznim funkcionerima u Beogradu. Dana 30. decembra 1991. godine Izvršni odbor SDS-a BiH je odlučio da saraduje s “odgovarajućim ministrima, ministarstvima i drugim državnim organima i institucijama u Vladi Republike Srbije” i da uspostavi “obaveznu komunikaciju s tim organima”. Potrebno je ostvariti kontakte “na zajedničkim planovima i programima”. Ova odluka je “srpskim ministarstvima u Vladi Bosne i Hercegovine” saopštena 15. januara 1992.¹⁰¹³
606. U članovima 3 i 4 definisani su parametri unutrašnjih poslova. Oni obuhvataju područje javne bezbednosti i područje državne/nacionalne bezbednosti. Konkretno, ta područja takođe obuhvataju “poslove i zadatke koji se odnose na lične karte, lično ime, prijavljivanje prebivališta i boravišta građana, državljanstvo, matične knjige, održavanje javnih skupova, jedinstveni matični broj građana [JMB] i druge poslove i zadatke utvrđene zakonom”.¹⁰¹⁴
607. Osnovan je Resor javne bezbednosti da bi se bavio svim pitanjima javne bezbednosti koja su opisana u članovima 15 i 16. Zakon RS iz 1992. godine imenuje podsekretara za unutrašnje poslove da rukovodi tim resorom. Drugi naziv njegove funkcije je “rukovodilac resora javne bezbjednosti”. Ova funkcija nije postojala u zakonu iz 1990, u kome je bio predviđen samo podsekretar za *državnu* bezbednost. Stvaranjem funkcije podsekretara za javnu bezbednost, zakon RS se uskladio sa Zakonom o unutrašnjim poslovima Republike Srbije iz 1991. godine.¹⁰¹⁵
608. U članovima 15 i 16 opisane su nadležnosti Službe javne bezbednosti. U njih spada neposredna zaštita ustavnog poretka, zaštita života i lična bezbednost građana, sprečavanje i otkrivanje krivičnih dela, pronalaženje i hvatanje počinitelaca, održavanje reda i mira, zaštita određenih lica i objekata, istrage radi otkrivanja zločina, bezbednost saobraćaja i utvrđene bezbednosne radnje u drugim oblastima saobraćaja, kontrola državnih granica, praćenje

¹⁰¹² Pravilnik je izdat u septembru 1992. godine (0324-373-0324-3984). O ovome će se govoriti u narednom odeljku.

¹⁰¹³ Pismo Rajka Dukića srpskim ministarstvima u Vladi Bosne i Hercegovine, Srpska demokratska stranka Bosne i Hercegovine, Izvršni odbor, br. 9-02/92, Sarajevo, 15. januar 1992. godine (SA04-5235-SA04-5236).

¹⁰¹⁴ Poređenja radi, jedan noviji zvanični rečnik koji koriste policijske akademije u Srbiji definiše unutrašnje poslove kao “poslove bezbednosti i druge poslove uprave koji se odnose na zaštitu bezbednosti države i ustavnog poretka (državna bezbednost) i na zaštitu bezbednosti građana (javna bezbednost) i druga zakonski utvrđena pitanja”. Slobodan Miletić, *Rečnik zakona o miliciji: značenje 650 izraza iz oblasti unutrašnjih poslova* (Beograd: Službeni glasnik, 2001), 94.

¹⁰¹⁵ “Zakon o unutrašnjim poslovima”, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 44 (25. juli 1991. godine) (0046-1930-0046-1970).

privremenog boravka i kretanja stranaca, pasoška kontrola, kontrola oružja i municije, protivpožarna zaštita, prevoz i skladištenje opasnih materija i pomoć u slučajevima elementarnih nepogoda i epidemija. U članu 16 predviđeno je da službena lica nose uniforme i oružje dok su na dužnosti. Međutim, sekretar/ministar ili službeno lice koje on ovlasti može da naredi da milicioneri neke zadatke obavljaju u civilnom odelu.¹⁰¹⁶ U periodima kad ustavni poredak i red i mir mogu biti ugroženi, sekretar/ministar ili službeno lice koje on odredi može da izda naredbu na osnovu koje će druga ovlašćena lica vršiti određene zadatke javne bezbednosti u uniformi.

609. Član 17 zakona iz 1990. godine daje pravo Izvršnom veću Skupštine SRBiH da utvrdi ukupan broj milicionera, njihovu organizaciju, ukupan broj milicionera u rezervnom sastavu i kriterijume za njegovu popunu. Prema zakonu RS iz 1992, ovu funkciju vrši Vlada RS.
610. Resor državne bezbednosti je osnovan da bi se bavio svim pitanjima državne bezbednosti opisanim u članu 19. U zakonu iz 1990. godine ovim resorom upravlja podsekretar, koji odgovara sekretaru, kao što je to opisano u članu 20. U zakonu iz 1992, služba je preimenovana u Službu nacionalne bezbednosti (SNB). Podsekretar za nacionalnu bezbednost odgovara ministru. Služba državne/nacionalne bezbednosti prikuplja informacije kojima je cilj otkrivanje i sprečavanje aktivnosti pojedinaca, grupa i organizacija koje se udružuju radi ugrožavanja ustavnog poretka i državne bezbednosti.¹⁰¹⁷
611. Član 22 zakona iz 1990. godine zahteva da Sekretarijat odgovarajućim republičkim organima, kao i saveznim organima, blagovremeno podnosi izveštaje o događajima od interesa za bezbednost zemlje. Od ključnog je značaja to što zakon iz 1992. zadržava ovu formulaciju, čime obezbeđuje zakonsku osnovu za stalno podnošenje izveštaja o takvim pitanjima Beogradu. Slično tome, član 23 ostaje praktično nepromenjen i stoga osigurava da će Ministarstvo unutrašnjih poslova RS raditi u skladu i u saglasnosti sa saveznim organima.
612. I u zakonu iz 1990. i u onom iz 1992. godine član 24 odvaja radnike Službe državne/nacionalne bezbednosti od radnika Službe javne bezbednosti. Član 25, kao takav, navodi da će Služba državne/nacionalne bezbednosti raditi u skladu sa sopstvenim Pravilnikom. Sekretar/Ministar će sastaviti taj pravilnik u dogovoru s Izvršnim većem Skupštine SRBiH, ili, u zakonu RS iz 1992, s Vladom. Isto važi i za plan rada Resora državne/nacionalne bezbednosti. U zakonu RS iz 1992. dalje je propisano da predsednik Republike ocenjuje rad Resora nacionalne bezbednosti na osnovu ministrovog izveštaja. Predsednik zatim informiše Narodnu skupštinu o svojoj oceni.
613. U članu 28 se navode konkretne lokacije CSB-a. U zakonu iz 1990. ima 9 CSB-a: Banjaluka, Bihać, Doboj, Goražde, Livno, Mostar, Sarajevo, Tuzla i Zenica. Za razliku od toga, u zakonu iz 1992. predviđeno je 5 CSB-a: Banjaluka za teritoriju Autonomne regije Krajina,

¹⁰¹⁶ Jedan od najčešće korišćenih termina u raznim zakonima o unutrašnjim poslovima jeste "ovlašćeno službeno lice", termin koji se samo približno može prevesti kao "ovlašćeni službenik". *Rečnik zakona o miliciji* to definiše kao "milicioner, profesionalni pripadnik (radnik, službenik) ministarstva unutrašnjih poslova, koji u vršenju unutrašnjih poslova ima određene obaveze i ovlašćenja predviđena zakonima o krivičnom postupku i zakonom o unutrašnjim poslovima i drugim propisima". Iz ovoga, kao i iz definicije koja je data za "milicionera", proističe da se smatra da je svako "ovlašćeno službeno lice" u Sekretarijatu/Ministarstvu "milicioner". Miletić, 49, 60. V. takođe MUP RS, "Predlog rešenja o utvrđivanju koji radnici Ministarstva unutrašnjih poslova se smatraju ovlašćenim službenim licima", 1. oktobar 1992. godine (0324-7286-0324-7287).

¹⁰¹⁷ *Rečnik zakona o miliciji* definiše državnu bezbednost kao "zaštitu bezbednosti države i otkrivanje ili sprečavanje dela čiji je cilj podiranje ili rušenje ustavnog poretka". Miletić, 16.

Trebinje za teritoriju Srpske autonomne oblasti Hercegovina, Doboj za teritoriju Srpske autonomne oblasti Severna Bosna, Sarajevo za teritoriju Srpske autonomne oblasti Romanija-Birač i Bijeljina za teritoriju Srpske autonomne oblasti Semberija. Osnivanje CSB-a u Trebinju je, naravno, bio jedan od osnovnih zahteva bosanskih Srba pre aprila 1992. godine.¹⁰¹⁸

614. Član 30 uspostavlja lokalne stanice milicije (SM) i rezervni sastav milicije. Ukoliko to budu nalagale vanredne okolnosti, stanice milicije mogu da formiraju odeljenja u mestima izvan njihovih geografskih sedišta. Ona će se zvati stanična odeljenja.
615. Zakon iz 1992. godine nije značajnije menjao odredbe sadržane u zakonu iz 1990. o saradnji s drugim organima unutrašnjih poslova izvan Bosne i Hercegovine. Član 64 predviđa saradnju između Sekretarijata/Ministarstva i Saveznog sekretarijata za unutrašnje poslove. Član 65 daje pravo ovlašćenim službenicima Saveznog sekretarijata i organima unutrašnjih poslova u drugim republikama i autonomnim pokrajinama da preduzimaju mere i pokreću radnje na teritoriji Bosne i Hercegovine (ili, u zakonu iz 1992, Srpske Republike Bosne i Hercegovine) usmerene na pronalaženje počinitelaca za kojima je izdat nalog za hapšenje, sprečavanje počinitelaca ili saučesnika da se sakriju ili pobegnu, otkrivanje ili obezbeđivanje tragova krivičnih dela i predmeta koji se mogu upotrebiti kao dokaz i prikupljanje informacija koje se mogu koristiti u krivičnim postupcima. U zakonu iz 1992. navedeno je da se takva saradnja može odvijati uz dozvolu ministra. Zakon iz 1990. dozvoljavao je takvu saradnju u izuzetnim slučajevima, kada okolnosti nisu omogućavale da sekretar bude prethodno obavješten. Ta klauzula je izostavljena iz zakona iz 1992. godine.
616. U članu 66 navodi se da službena lica iz drugih organa unutrašnjih poslova koja su pozvana da dođu i pomognu Sekretarijatu/Ministarstvu imaju iste dužnosti i odgovornosti kao i redovna ovlašćena službena lica Sekretarijata/Ministarstva.
617. Pri kraju zakona iz 1992. godine članovi 126–130 eksplicitno se bave osnivanjem Srpskog ministarstva unutrašnjih poslova u nastajućoj Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini. Član 126 precizira da CSB i SJB prestaju da sarađuju s Ministarstvom unutrašnjih poslova SRBiH. Od tog trenutka oni će sarađivati samo s Ministarstvom unutrašnjih poslova Srpske Republike Bosne i Hercegovine.
618. U članu 127 pominje se nacionalni sastav novog Ministarstva unutrašnjih poslova. Tekst tog člana poziva “radnike srpske nacionalnosti i druge radnike koji to žele” da se zaposle u novom Ministarstvu unutrašnjih poslova.
619. U članu 128 navodi se da će osnovna sredstva, oprema, kancelarijski nameštaj i oprema, dosijei i drugi dokumenti, kao i sredstva za rad koja su koristili centri službi bezbednosti i stanice javne bezbednosti bivšeg MUP-a SRBiH, biti predati Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini. Dalje, osnovna sredstva, oprema, inventar i drugi predmeti, arhiva i druga dokumentacija, kao i sredstva za rad koja su koristili centri službe bezbednosti i stanice javne bezbednosti MUP-a SRBiH, biće predati Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini. Osnovna sredstva, inventar i drugi predmeti, arhiva i ostala dokumentacija, kao i sredstva za rad i sredstva ili fondovi Ministarstva unutrašnjih poslova Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, predaju se na korišćenje Ministarstvu unutrašnjih poslova Srpske Republike

¹⁰¹⁸ U vezi s formiranjem CSB-a Trebinje, v. CSB Trebinje, “Izveštaj o radu CSB-a Trebinje u periodu od 4. aprila do 31. decembra 1992”, 13. januar 1993. godine (0297-1649-0297-1653).

Bosne i Hercegovine, srazmerno procentu predstavnika srpskog naroda u Skupštini SRBiH. Nepokretna i pokretna imovina koja je opisana u prethodnim paragrafima, a koju su koristili centri službe bezbednosti i stanice javne bezbednosti i Sekretarijat unutrašnjih poslova Ministarstva unutrašnjih poslova u Sarajevu i koja je raspodeljena po oblastima čiji delovi sada čine srpske autonomne regije i oblasti, biće predata Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini srazmerno veličini delova koji su se odvojili od napred pomenutih oblasti.

620. Član 129 predviđa da će se “u roku od najkasnije 15 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona doneti opšti akti o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva i Službe javne bezbednosti”.
621. U poslednjem članu zakona iz 1992. godine, članu 130, konstatuje se da će taj zakon stupiti na snagu 8 dana nakon objavljivanja u *Službenom listu Srpskog naroda u Bosni i Hercegovini*. Iako bi to značilo da će zakon stupiti na snagu 31. marta 1992, potrebno je istaći da je u praksi Ministarstvo unutrašnjih poslova RS počelo da radi 1. aprila 1992.¹⁰¹⁹
622. Ukratko, Zakon o unutrašnjim poslovima RS iz 1992. godine većim je delom neznatno izmenjena verzija pročišćenog Zakona SRBiH o unutrašnjim poslovima iz 1992. U Zakonu iz 1992. zadržan je *celi* tekst iz Zakona o unutrašnjim poslovima SRBiH iz 1990. o saradnji između najviših organa unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini (tj. Ministarstva unutrašnjih poslova RS, odnosno Sekretarijata za unutrašnje poslove) i saveznih organa u Beogradu. Zadržavanje ovog teksta bilo je u skladu sa željom rukovodstva RS da se Bosna i Hercegovina očuva kao sastavni deo jugoslovenske države. U praksi je to pružalo zakonsku osnovu za nastavak saradnje između policije u Beogradu i policije u Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini. Štaviše, otvaranjem mesta podsekretara za službu javne bezbednosti u MUP-u RS izvršeno je bliže organizaciono usklađivanje MUP-a RS i MUP-a Srbije. To mesto ranije nije postojalo u Bosni i Hercegovini.

C. Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji MUP-a RS

623. Kao što se vidi iz prethodnog odeljka, osnovni zakon koji reguliše rad i strukturu Ministarstva unutrašnjih poslova jeste Zakon o unutrašnjim poslovima RS od 28. februara 1992. godine. Međutim, sam Zakon o unutrašnjim poslovima nije mogao dovoljno da obuhvati sve vidove rada i organizacije ovog Ministarstva. Kao što se videlo u slučaju Ministarstva unutrašnjih poslova SRBiH, ta konkretnija pitanja su bila obuhvaćena “Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji ministarstva”.¹⁰²⁰ Taj Pravilnik je imao oko 200 stranica s opisima funkcija, zadataka, dužnosti i standardnih radnih postupaka. Prema članu 1 Pravilnika iz januara 1990, on se bavi organizacionim jedinicama Ministarstva i njihovim nazivima i područjima aktivnosti. U njemu je takođe utvrđen broj zaposlenih u različitim jedinicama i nabrojane su

¹⁰¹⁹ Krajem marta 1992. godine pomoćnik ministra MUP-a SRBiH Momčilo Mandić poslao je cirkularno pismo najavljujući da će novi zakon o MUP-u stupiti na snagu 01.04.1992. godine i da će Mićo Stanišić biti na čelu novog “srpskog” MUP-a: Momčilo Mandić ministru MUP-a SRBiH Aliji Delimustafiću, 31. marta 1992. godine (0049-0125-0049-0125).

¹⁰²⁰ Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji MUP-a RS u uslovima neposredne ratne opasnosti i rata, septembar 1992. (0324-3783-0324-3984). Pravilnik je izdat u skladu sa Zakonom o državnoj upravi. Poslednji takav pravilnik za MUP SRBiH bio je od 29. januara 1990. godine i nosio je naziv “Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove” (0113-7039-0113-7520). Još u februaru 1992. CSB Banjaluka je izjavio da svoj plan rada za 1992. zasniva na pravilniku iz januara 1990. “Plan rada CSB-a Banja Luka za 1992”, februar 1992. godine (B010-4647-B010-4685).

njihove funkcije. Pravilnik takođe daje uputstva o zapošljavanju i ovlašćivanju radnika, a opisana su i mnoga druga pitanja.

624. Sa sigurnošću se može reći da Ministarstvo unutrašnjih poslova ne bi moglo da radi bez pravilnika. Međutim, s obzirom na preke potrebe rata, koji je počeo u aprilu 1992. godine, MUP RS je morao da se oslanja na Pravilnik iz januara 1990. dok se ne formuliše novi. Stoga ne iznenađuje da je, kad je završen nacrt novog ratnog pravilnika u septembru 1992, on bio veoma sličan Pravilniku iz januara 1990. Veliki delovi su ostali nepromenjeni, iako je Pravilnik iz septembra 1992. bio znatno kraći. Organi MUP-a RS su svoje predloge novog pravilnika očito zasnivali na već postojećim dokumentima, kao što je to bio slučaj i sa Zakonom o unutrašnjim poslovima RS.
625. U junu 1992. godine Vlada RS je svim državnim institucijama, uključujući MUP RS, naredila da sistematizuju svoj rad u skladu s “ratnom organizacijom”.¹⁰²¹ To je značilo korišćenje minimalnog broja radnika potrebnih za rad u ratnim uslovima. Pored toga, od MUP-a RS je traženo da pripremi “Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji MUP-a u ratnim uslovima”. Pravilnik definiše i reguliše rad MUP-a RS u skladu sa Zakonom o unutrašnjim poslovima RS. Dana 9. septembra 1992. Stručni kolegijum MUP-a RS je razmatrao nacrt Pravilnika.¹⁰²² Isto telo je raspravljalo o nacrtu Pravilnika dva meseca kasnije, kada je ministar STANIŠIĆ urgirao da se on hitno usvoji.¹⁰²³
626. U međuvremenu, i da bi se olakšalo pravilno funkcionisanje Ministarstva, ministar MUP-a RS Mićo Stanišić izdao je 6. jula 1992. godine dokument pod nazivom “Neki osnovni principi djelovanja MUP-a u uslovima ratnog režima”.¹⁰²⁴ Stanišić je rekao da “ratno stanje”, pojava novih vrsta kriminaliteta (uključujući “ratne zločine” i “ratno profiterstvo”), nemogućnost regulisanja upotrebe vatrenog oružja i eksplozivnih sredstava, kao i brojni drugi faktori, opravdavaju izdavanje novih smernica. Stanišić je ponovio svoju izjavu od 15. maja 1992. o reorganizaciji Ministarstva u “ratne jedinice”, kao i značaj saradnje i zajedničkog operisanja s VRS.
627. Struktura novog Pravilnika Ministarstva odražavala je pomeranje ka centralizaciji, o kojoj je MUP RS doneo odluku jula 1992. godine. Dok u članu 28 Zakona o unutrašnjim poslovima RS iz februara 1992. postoji eksplicitna veza između SAO i CSB-ova, ova veza se ne pojavljuje u Pravilniku. Svaki od pet CSB (Banjaluka, Doboj, Bijeljina, Sarajevo i Trebinje) ima potreban broj podređenih SJB. U članu 5 se navodi da je u vreme donošenja Pravilnika Ministarstvo imalo 11.240 radnika – u poređenju s 10.195 radnika u celom MUP-u SRBiH u januaru 1990.¹⁰²⁵ U članu 9 se kaže da je rad Službe nacionalne bezbednosti uređen posebnim pravilnikom.
628. Samo Ministarstvo je imalo devet glavnih upravnih jedinica:

¹⁰²¹ Vlada RS, “Operativni program mera za sprečavanje poremećaja društvenih tokova u uslovima ratnog stanja”, 17. juni 1992. godine (0324-5983-0324-6003).

¹⁰²² Zapisnik sa proširene sjednice Stručnog kolegija Ministarstva /kao u originalu/ unutrašnjih poslova Republike Srpske, 9. septembar 1992. godine (0324-7328-0324-7332).

¹⁰²³ Zapisnik sa proširene sjednice Stručnog kolegija Ministarstva /kao u originalu/ unutrašnjih poslova Republike Srpske, 5. novembar 1992. godine (0324-6041-0324-6051).

¹⁰²⁴ MUP RS, “Neki osnovni principi djelovanja MUP u uslovima ratnog režima”, 6. juli 1992. (0360-5768-0360-5770).

¹⁰²⁵ Član 7 “Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove” MUP-a SRBiH. (0113-7039-0113-7520).

1. Uprava za poslove i zadatke milicije
2. Uprava za poslove i zadatke sprečavanja i otkrivanja kriminaliteta
3. Inspektorat za poslove i zadatke zaštite od požara i eksplozija
4. Uprava za analitičko-informativne poslove i funkcionisanje informativnog sistema
5. Uprava za poslove i zadatke veze i kriptozastite
6. Uprava za pravne i kadrovske poslove i zadatke i poslove i zadatke za strance
7. Srednja škola unutrašnjih poslova
8. Uprava za materijalo-tehnička sredstva i tehničke poslove i zadatke
9. Kabinet Ministra

629. Član 8 Pravilnika predviđa da prve tri od napred navedenih upravnih jedinica spadaju u delokrug Službe javne bezbednosti, dok su ostale predviđene za “izvršavanje ostalih unutrašnjih i zajedničkih poslova”.
630. Kabinet ministra organizuje rad ministra unutrašnjih poslova. On održava vezu s drugim državnim organima.¹⁰²⁶ Tu spada praćenje svih poslova Narodne skupštine, Presedništva i Vlade RS koji se tiču unutrašnjih poslova. Time se osigurava da relevantne odluke i naredbe tih ustanova budu sprovedene.
631. Kabinet ministra je imao Informativni biro za pitanja odnosa s javnošću, kao i helikoptersku jedinicu.¹⁰²⁷ Od septembra 1992. godine u kabinetu je radilo 37 radnika.¹⁰²⁸ Među njima su bili šef kabineta, dva savetnika za nacionalnu bezbednost i dva savetnika za javnu bezbednost.
632. Član 10 opisuje strukturu Uprave milicije. Najviša u hijerarhiji snaga milicije RS je Specijalna brigada milicije . Specijalna brigada milicije je bila podeljena na pet odreda, koji su se nalazili u Banjaluci, Bijeljini, Doboju, Sarajevu i Trebinju. Pored toga, ona je imala i Četu za posebne aktivnosti, Četu za zaštitu lica i objekata i pozadinsku jedinicu. Na čelu Specijalna brigada milicije nalazio se komandant, koji je imao jednog zamenika komandanta i četiri pomoćnika komandanta.¹⁰²⁹
633. Pored Specijalne brigade milicije, Uprava milicije je imala i Odjeljenje za opšte poslove milicije, Odjeljenje za organizacijsko-mobilizacijske poslove, Odjeljenje za bezbednost saobraćaja na putevima i Odjeljenje za pogranične poslove.
634. Dok je u Upravi milicije u MUP-u SRBiH bilo zaposleno 195 radnika, u istoj upravi u MUP-u RS je u septembru 1992. godine bilo zaposleno 3.111 radnika.¹⁰³⁰ Načelnik uprave je bio pomoćnik ministra.¹⁰³¹ Njegov zamenik je bio načelnik milicije, koji je komandovao stanicama i jedinicama milicije. Pored toga, postojala su i dva glavna inspektora milicije.

¹⁰²⁶ Član 44 Pravilnika MUP-a RS (0324-3783-0324-3984).

¹⁰²⁷ Član 45 Pravilnika MUP-a RS (0324-3783-0324-3984).

¹⁰²⁸ Član 46 Pravilnika MUP-a RS (0324-3783-0324-3984).

¹⁰²⁹ Član 24 Pravilnika MUP-a RS (0324-3783-0324-3984). Pomoćnik komandanta za bezbednost zadužen je za saradnju sa SNB-om i Vojnom službom bezbednosti, pored saradnje sa Službom javne bezbednosti.

¹⁰³⁰ Uporedi član 34 Pravilnika iz 1990. s članom 24 Pravilnika iz 1992. godine.

¹⁰³¹ Član 24 Pravilnika MUP-a RS (0324-3783-0324-3984).

635. Na čelu svakog CSB-a je bio načelnik Centra.¹⁰³² U svakom CSB-u su postojale sledeće organizacione jedinice:¹⁰³³

- Sektor službe nacionalne bezbednosti
- Sektor službe javne bezbednosti
- Odjeljenje za vezu
- Odjeljenje za strance, pravne, upravne i kadrovske poslove
- Odjeljenje za materijalno-finansijske i tehničke poslove
- Stanica javne bezbednosti

636. Na čelu Sektora javne bezbednosti bio je načelnik tog sektora. Pored toga, u svakom CSB-u na čelu specijalnog odreda milicije Specijalne brigade milicije bio je komandant.¹⁰³⁴ Svaki komandant je imao dva pomoćnika komandanta.¹⁰³⁵

637. Svaki sektor službe javne bezbednosti CSB-a imao je više odeljenja i odseka. Oni se se otprilike poklapali s unutrašnjim upravama Ministarstva.¹⁰³⁶

D. MUP RS i rat u Bosni i Hercegovini

638. Oružani sukob u Bosni i Hercegovini počeo je u aprilu 1992. godine. U prvoj nedelji aprila 1992. bezbednosna situacija u Bosni i Hercegovini se dramatično pogoršala i oružani sukob se brzo širio. Dana 8. aprila. Predsedništvo SRBiH je proglasilo neposrednu ratnu opasnost.¹⁰³⁷

639. Dana 15. aprila je na zajedničkoj sednici Saveta za nacionalnu bezbednost RS i Vlade odlučeno da se traži da Predsedništvo Republike proglasi neposrednu ratnu opasnost.¹⁰³⁸ Istog dana su Biljana Plavšić i Nikola Koljević mobilisali TO.¹⁰³⁹ Dana 15. maja. Mićo Stanišić, ministar unutrašnjih poslova RS, sproveo je tu odluku u delo.¹⁰⁴⁰

640. MUP RS je igrao veliku ulogu u ratu u Bosni i Hercegovini 1992. godine i kao učesnik u borbama i kao primarni faktor bezbednosti u svakodnevnom životu stanovništva Republike Srpske. Do formiranja Vojske Republike Srpske (VRS) 12. maja 1992, “oružane snage” u MUP-u RS su bile jedine oružane snage koje je isključivo i direktno kontrolisalo rukovodstvo RS. Radnici MUP-a RS su bili ponosni na tu činjenicu i nisu propuštali da to

¹⁰³² Član 49 Pravilnika MUP-a RS (0324-3783-0324-3984).

¹⁰³³ Član 19 Pravilnika MUP-a RS (0324-3783-0324-3984).

¹⁰³⁴ Član 24 Pravilnika MUP-a RS (0324-3783-0324-3984).

¹⁰³⁵ To su bili pomoćnik komandanta za bezbednost i pomoćnik komandanta za pozadinu. Prvi je bio zadužen za saradnju sa SNB-om i Vojnom službom bezbednosti, pored saradnje sa Službom javne bezbednosti.

¹⁰³⁶ Član 48 Pravilnika MUP-a RS (0324-3783-0324-3984).

¹⁰³⁷ Zapisnik sa 65. sjednice Predsjedništva SRBiH, 8. april 1992. godine (0093-1968). Na 66. sednici Predsjedništva (sada Republike Bosne i Hercegovine), održanoj 9. aprila 1992. godine, Predsjedništvo je primilo k znanju ostavke Nikole Koljevića i Biljane Plavšić. Zapisnik 66. sjednice Predsjedništva RBH (0093-1971-0093-1974).

¹⁰³⁸ Zapisnik sa zajedničkog sastanka Savjeta za nacionalnu bezbednost RS i Vlade, 15. april 1992. godine (0124-5291-0124-5293).

¹⁰³⁹ Odluka Biljane Plavšić i Nikole Koljevića, 15. april 1992. godine, *Službeni Glasnik Srpskog Naroda u BiH*, 12–17. maj 1992. godine (0040-8070-0040-8070).

¹⁰⁴⁰ Naredenje Miće Stanišića, 15. maj 1992. godine (0323-8857-0323-8858).

naglase u svojim kasnijim izveštajima o operacijama u 1992.¹⁰⁴¹ Kao što je Biljana Plavšić rekla na Skupštini srpskog naroda još 26. januara 1992, “[o]vo su vremena do referendumu kada srpski narod mora od svojih prostora da napravi svoju državu. Zna se šta znači pravljenje države. Prvo da se pozabavi Ministarstvo unutrašnjih poslova da ima svoju vojsku[.]”¹⁰⁴² Tokom celog rata u Bosni i Hercegovini Ministarstvo unutrašnjih poslova je smatrano delom oružanih snaga Republike Srpske.¹⁰⁴³

641. U prvoj polovini aprila 1992. godine milicija novonastalog MUP-a RS je poprimila oblik. MUP RS je usvojio nove, srpske simbole.¹⁰⁴⁴ Na osnovu novog Zakona o unutrašnjim poslovima RS osnovani su CSB-i MUP-a RS.¹⁰⁴⁵ Istovremeno je pripadnicima milicije na područjima pod srpskom kontrolom naređeno da potpišu izjave o lojalnosti. Oni koji su odbili da to učine poslani su na “godišnji odmor” iz novog MUP-a bosanskih Srba i naređeno im je da predaju službeno oružje i opremu.¹⁰⁴⁶ (Nijednom od tih radnika kasnije nije dozvoljeno da se vrati u službu. U stvari, oni su retroaktivno dobili otkaz, s 1. aprilom 1992. kao danom stupanja na snagu, kad su prvi put najavljene izjave o lojalnosti.)¹⁰⁴⁷ Na konferenciji za štampu 3. aprila 1992. u Banjaluci Stojan Župljanin je jasno rekao da radnici CSB-a moraju da potpišu izjavu o lojalnosti do 6. aprila 1992.¹⁰⁴⁸

642. Dana 9. aprila 1992. godine najavljeno je da se rok za potpisivanje izjava o lojalnosti MUP-u RS produžava do 15. aprila.¹⁰⁴⁹ Međutim, stoji činjenica da su radnici koji su odbili da potpišu izjavu o lojalnosti otpušteni.¹⁰⁵⁰ Prema jednom kasnijem izveštaju, 304 radnika CSB-a Banjaluka nisu potpisala izjavu o lojalnosti.¹⁰⁵¹ Delimustafićeve tvrdnje da su izjava – i MUP

¹⁰⁴¹ “Izveštaj o analizi rada SJB u 1992. godini na području CSB-a Banja Luka”, mart 1993. godine (0324-6151-0324-6167); Nacrt godišnjeg izveštaja MUP-a RS za 1992, januar 1993. godine (FI20-1276-FI20-1319).

¹⁰⁴² V. magnetofonski snimak sa 6. sjednice Skupštine, 26. januar 1992. godine (SA02-5232-SA02-5305, na SA02-5240).

¹⁰⁴³ Na primer, Karadžić je ministra unutrašnjih poslova uključio kao člana Vrhovne komande VRS, formirane krajem novembra 1992. “Odluka o formiranju Vrhovne komande Vojske Republike Srpske”, 30. novembar 1992. godine (0076-7954-0076-7954).

¹⁰⁴⁴ “Od danas – nove oznake”, *Glas*, 8. april 1992. godine (0202-9743-0202-9743).

¹⁰⁴⁵ “Dnevnik” Radio Banjaluke, 8. april 1992. godine (B005-2396-B005-2396).

¹⁰⁴⁶ Župljanin MUP-u RS i svim SJB i SM na području CSB Banjaluka, 16. april 1992. (P004-4242-P004-4242). Međutim, MUP RS u povoju je zahtevao da svi radnici daju izjavu o lojalnosti Republici Srpskoj. Pomoćnik ministra unutrašnjih poslova Momčilo Mandić MUP-u SRBiH, 31. mart 1992. (0049-0125). Te izjave su se morale dati “bez ikakvog pritiska do 15. aprila 1992. godine”. Načelnik CSB-a Banjaluka Stojan Župljanin MUP-u SRBiH, MUP-u RS i svim SJB-ima, 10. april 1992. godine (P004-4255-P004-4255).

¹⁰⁴⁷ Ovo je priznato u jednoj kasnijoj depeši CSB-a od 28. maja 1992. godine (P004-3558-P004-3558). Dana 5. juna 1992. godine Simo Drljača je primetio da je radni odnos lica koja nisu potpisala izjavu o lojalnosti prestao s 31. martom 1992. Međutim, ova lica su primila deo plate za april 1992: Drljača CSB-u Banjaluka, 5. juni 1992. godine (P000-3455-P000-3455).

¹⁰⁴⁸ “Mir interes sva tri naroda”, *Glas*, 4. april 1992. godine (0095-1932-0095-1934).

¹⁰⁴⁹ “Produžen rok za lojalnost”, *Glas*, 9. april 1992. godine (0202-9748-0202-9748).

¹⁰⁵⁰ “Usvojeni zahtjevi SOS-a”, *Glas*, 4. april 1992. godine (0095-1933). Župljanin je u svom dopisu od 3. aprila 1992. godine tvrdio da svako ima mogućnost da ostane na svom radnom mestu (P004-4289-P004-4289a). U depeši SJB-a Prijedor od 16. aprila 1992, u kojoj se citira depeša CSB-a Banjaluka od 10. aprila 1992, navodi se da je rok za potpisivanje izjava o lojalnosti 15. april 1992. godine: Hasan Talundžić, načelnik SJB-a Prijedor, 16. april 1992. godine (P000-3932).

¹⁰⁵¹ CSB Banjaluka, “Izveštaj o radu CSB-a Banja Luka od 4. aprila do 31. decembra 1992”, januar 1993. godine (B009-8119-B009-8147).

RS u celini – nelegitimni i nezakoniti bile su uzaludne.¹⁰⁵² Treba primetiti da u nekim područjima RS milicionerima Muslimanima nije ponuđeno da potpišu izjavu o lojalnosti.¹⁰⁵³

643. Oni koji ne potpišu izjavu [o lojalnosti] ostaće bez posla, rekao je Župljanin. Načelnik CSB-a je rekao da je on lično veliki optimista u pogledu mirne transformacije MUP-a i da je do tog trenutka veliki broj radnika svih nacionalnosti potpisao svečanu izjavu koja se, zapravo, ne razlikuje od izjave u starom zakonu o unutrašnjim poslovima.¹⁰⁵⁴
644. Župljanin je insistirao na tome da želi da održi “nacionalnu zastupljenost zaposlenih radnika u stanicama javne bezbjednosti adekvatno nacionalnoj strukturi stanovništva na području opština”.¹⁰⁵⁵ Za razliku od njega, Bajazid Jahić, načelnik sektora javne bezbednosti CSB-a, rekao je: “[U] Banjalučkoj SJB već juče je bilo pritisaka na ljude da potpišu izjavu, što nije u redu jer presije nikom nisu potrebne.”¹⁰⁵⁶ Jahić je izrazio nadu da će oznaka na uniformama ipak biti jugoslovenska, a ne srpska trobojka. On je smatrao da bi u tom drugom slučaju mnogo manji broj radnika pristupio MUP-u RS. Jahić se takođe pitao neće li, ako Srbi osnuju srpsku opštinu u Bihaću, i bosanski Muslimani proglasiti muslimansku opštinu u Banjaluci, i pitao da li su takva rešenja izvodljiva. Župljanin je u međuvremenu izjavio da on neće dozvoliti nikakvo šikaniranje u miliciji.
645. U jednom izveštaju iz avgusta 1992. godine CSB Banjaluka navodi da su “skoro svi pripadnici nesrpske nacionalnosti” napustili miliciju na području CSB-a Banjaluka.¹⁰⁵⁷ Inspektori MUP-a RS koji su iz Sarajeva došli u obilazak otkrili su da je u SJB-u Banjaluka nekoliko preostalih radnika bosanskih Muslimana poslato na odmor. Niko nije znao šta s njima da radi.¹⁰⁵⁸
646. Kao što se vidi iz zapisnika sa sastanka Stručnog kolegijuma MUP-a RS od 14. aprila 1992. godine, svi vodeći službenici novog Ministarstva su ranije bili zaposleni u MUP-u SRBiH.¹⁰⁵⁹ Učesnici su na sastanku potvrdili saradnju sa SSUP-om i MUP-om Srbije u pogledu pomoći u opremi. Izražavajući određenu zabrinutost u pogledu stepena u kome teret vojske pada na MUP RS, Čedo Klajić, podsekretar za javnu bezbednost, rekao je da bi trebalo postići dogovor sa Ministarstvom narodne odbrane tako da milicija ne mora da ide u rat. Pored Klajića, Nenad Radović, Dragan Kezunović i Miodrag Repija bili su zaduženi da organizuju rad Ministarstva.
647. Na početku rata rukovodstvo MUP-a RS smatralo je da ministarstvo ima prednost u oružanoj sili. To je bilo očigledno iz telefonskih razgovora vodećih funkcionera MUP-a RS u

¹⁰⁵² Delimustafićeva depeša o izjavama lojalnosti MUP-u RS, 10. april 1992. godine (P004-4254). Stojan Župljanin je istog dana poslao depešu u kojoj protivreči Delimustafiću. Načelnik CSB-a Banjaluka Stojan Župljanin MUP-u SRBiH, MUP-u RS i svim SJB-ima, 10. april 1992. (P004-4255-P004-4255).

¹⁰⁵³ U jednom dokumentu SJB-a Nevesinje od 4. maja 1992. godine navodi se da Muslimanima zaposlenim u Bileći i Kalinoviku nije bilo dozvoljeno da izraze lojalnost RS (FI20-1967-FI20-1968).

¹⁰⁵⁴ “Produžen rok za lojalnost”, *Glas*, 9. april 1992. godine (0202-9748-0202-9748).

¹⁰⁵⁵ “Produžen rok za lojalnost”, *Glas*, 9. april 1992. godine (0202-9748-0202-9748).

¹⁰⁵⁶ “Produžen rok za lojalnost”, *Glas*, 9. april 1992. godine (0202-9748-0202-9748).

¹⁰⁵⁷ CSB Banjaluka, “Informacija o formiranju i djelovanju specijalnog odreda milicije CSB-a Banja Luka”, oko 5. avgusta 1992. godine (0360-5790-0360-5791).

¹⁰⁵⁸ “Izvjestaj o izvršenom obilasku CSB-a i stanica javne bezbjednosti na području AR Krajina”, 5. avgust 1992. godine (0360-5785-0360-5789).

¹⁰⁵⁹ “Zapisnik sa sjednice Stručnog kolegijuma Srpskog Ministarstva unutrašnjih poslova, održane 14. aprila 1992”, 14. april 1992. godine (0113-6674-0113-6676).

Sarajevu. Dana 17. aprila zamenik ministra MUP-a RS Momčilo Mandić rekao je Antunu Talajiću da bi Srbi za sat vremena mogli da sravne Sarajevo sa zemljom kad bi upotreбили oružje koje imaju.¹⁰⁶⁰

648. MUP RS je učestvovao u isterivanju nesrba iz delova Sarajeva koje su držali Srbi i bio je neposredno upoznat s tim. Dana 5. maja 1992. godine Petar Mihajlović, koordinator iz saveznog SUP-a, pozvao je Beograd iz sedišta MUP-a RS na Vracama.¹⁰⁶¹ Mihajlović je obavestio “sekretara” u Beogradu da TO bosanskih Srba i milicija “čiste pojedine delove grada. Uglavnom, koncentrisani su na čišćenje Dobrinje.” Dana 26. maja 1992. ministar pravde Momčilo Mandić razgovarao je o proterivanju bosanskih Muslimana s Ilidže s Tomislavom Kovačem, komandir SJB Ilidža. Mandić je pokušao da interveniše u slučaju jednog sudije Muslimana koga je očigledno lično poznavao i želeo da zaštiti. Mandić je rekao da će se taj sudija izjasniti kao Srbin i da ga treba zaštititi da mu se ne desi nešto loše. Kovač izgleda nije bio u mogućnosti da pomogne. Tvrdio je da su se civilne vlasti izjasnile za opštu politiku proterivanja Muslimana s Ilidže. Zbog toga i gotovo otvorenog raskola između snaga VRS i MUP-a RS na Ilidži, bilo je teško, ako ne i nemoguće, osigurati bezbednost nekih Muslimana u tom delu Sarajeva.¹⁰⁶²

649. Kod razmatranja aktivnosti MUP-a RS u 1992. godini treba imati u vidu politički kontekst koji je stvorilo rukovodstvo bosanskih Srba. Na 16. sednici skupštine bosanskih Srba, koja je održana 12. maja 1992. godine, predsednik Radovan Karadžić je nabrojao “strateške ciljeve” bosanskih Srba.¹⁰⁶³ Ti ciljevi su uključivali razdvajanje etničkih zajednica, podelu Sarajeva, izlaz na more, ukidanje granice na Drini, otvaranje koridora između Semberije i Krajine i postavljanje granice na Uni i Neretvi. Takođe treba pomenuti da su ti strateški ciljevi zvanično objavljeni tek u novembru 1993. godine.¹⁰⁶⁴

650. Zajedno s JNA i TO, a kasnije i s VRS, MUP RS je u proleće i leto 1992. godine radio na razoružavanju pripadnika nesrpske nacionalnosti. Kampanja da se pronađe “nelegalno oružje” i oduzme nesrpskom stanovništvu prerasla je u maltretiranje, pritvaranje i na kraju proterivanje velikih delova tog stanovništva iz RS. Tu politiku je formulisalo glavno rukovodstvo bosanskih Srba, a trebalo je da je sprovode policija i vojska. Dana 16. aprila ministar narodne odbrane RS Bogdan Subotić objavio je stanje neposredne ratne opasnosti i naredio opštu mobilizaciju. Subotićeva naredba je omogućila vlastima preduzimanje “svih neophodnih mjera koje proističu iz stanja”.¹⁰⁶⁵ Kada su regionalni i opštinski organi koji su bili pod kontrolom bosanskih Srba počeli da funkcionišu, priroda tih mera postala je jasnija. Pozivajući se na Subotićevu naredbu, Nacionalni savet odbrane ARK je 4. maja proglasio opštu mobilizaciju, uveo policijski čas i objavio da je krajnji rok za predaju nelegalnog oružja

¹⁰⁶⁰ Telefonski razgovor između Momčila Mandića i Antuna Talajića, 17. april 1992. godine (0111-3550-0111-3551).

¹⁰⁶¹ Razgovor Petra Mihajlovića i “sekretara”, 5. maj 1992. godine (0025-5556-0025-5557).

¹⁰⁶² Razgovor Tomislava Kovača i Momčila Mandića, 26. maj 1992. godine (0321-9265-0321-9268).

¹⁰⁶³ Zapisnik sa 16. sednice Skupštine srpskog naroda Bosne i Hercegovine, 12. maj 1992. godine (0084-7711-0084-7761).

¹⁰⁶⁴ “Odluka o strateškim ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini“, 02-130/92 (12. maj 1992. godine), *SGSNBiH*, III, br. 22 (26. novembar 1993), 866 (0210-0267-0210-0268).

¹⁰⁶⁵ Odluka Ministarstva narodne odbrane RS, 16. april 1992. godine (0057-4584-0057-4585).

11. maj 1992. godine.¹⁰⁶⁶ Neki opštinski krizni štabovi su krajem aprila već bili preduzeli slične inicijative.¹⁰⁶⁷

651. Kada je 4. maja 1992. godine Krizni štab ARK naredio opštu mobilizaciju, uvođenje policijskog časa i predaju kompletnog naoružanja paravojnih formacija, Župljanin je tu naredbu odaslao svim SJB pod ingerencijom CSB Banjaluka i proglasio načelnike SJB lično odgovornima za sprovođenje odluke ARK.¹⁰⁶⁸ Dana 5. maja 1992. godine Župljanin je imenovan za člana novoformiranog Ratnog štaba ARK.¹⁰⁶⁹ Dana 6. maja 1992. godine Savet CSB Banjaluka je zaključio da “smo u svojim aktivnostima dužni da se pridržavamo svih mjera i radnji koje naredi Krizni štab ARK”.¹⁰⁷⁰ Dana 18. maja 1992. godine Krizni štab ARK je objavio da su “krizni štabovi sada najviši organi vlasti u opštini”, čime je praktično objavio da su opštinski krizni štabovi (u kojima su bili predstavnici MUP-a RS) nadređeni stanicama javne bezbednosti.¹⁰⁷¹
652. Sredinom maja 1992. godine Župljanin i pripadnici CSB Banjaluka pomagali su u oduzimanju “nelegalno posjedovanog” oružja, kako je to naredio Ratni štab ARK.¹⁰⁷² CSB Banjaluka je 14. maja 1992. godine podelio konkretna uputstva o tome.¹⁰⁷³ Dana 18. maja 1992. godine Krizni štab ARK je naredio CSB-u Banjaluka da formuliše uputstva za razoružanje paravojnih formacija.¹⁰⁷⁴ Slična situacija je bila i u SAO Semberija i Majejica.¹⁰⁷⁵ Te operacije su se nastavile tokom leta i jeseni 1992. godine.¹⁰⁷⁶

¹⁰⁶⁶ Odluka Republičkog sekretarijata za narodnu odbranu ARK, 4. maj 1992. godine (0334-9522-0034-9523).

¹⁰⁶⁷ Zaključci sa sednice Kriznog štaba Sanski Most, 28. april 1992. godine (0045-1852-0047-1853).

¹⁰⁶⁸ Župljanin načelnicima svih SJB, 4. maj 1992. godine (0063-3791-0063-3792). V. i Zaključci sa sastanka CSB Banjaluka, 6. maj 1992. godine, u kojim Drlijača navodi da SJB Prijedor mora da sprovede sve odluke Kriznog štaba ARK (0063-3793-0063-3794).

¹⁰⁶⁹ “Odluka o osnivanju Ratnog štaba Autonomne regije Krajina”, 5. maj 1992. godine (B000-0434-B000-0434).

¹⁰⁷⁰ “Zaključci sa sjednice Savjeta Centra u proširenom sastavu održane dana 6. maja 1992. godine” (0063-3164-0063-3168).

¹⁰⁷¹ Zaključci sa sednice Kriznog štaba ARK održane 18. maja 1992. godine, citirani u Službenom glasniku Autonomne regije Krajina (*Službeni glasnik ARK*), br. 2, 5. jun 1992. godine (0038-8981-0038-8982).

¹⁰⁷² Zaključci sa sednice Ratnog štaba ARK, 9. maj 1992. godine (B005-4695-B005-4696); Zaključci doneseni na sastanku Kriznog štaba ARK, koje je potpisao Brđanin, 11. maj 1992. godine (0091-4682-0091-4683); Župljanin za načelnike svih SJB, 11. maj 1992. godine (P004-3255-P004-3255). Prema odlukama Kriznog štaba ARK, krajnji rok je produžen do 15. aprila 1992. godine jer su sve nacionalnosti zatražile da im se omogući da predaju oružje bez intervencije milicije. Krajem jula 1992. godine. Župljanin je od svih podređenih stanica javne bezbednosti tražio da dostave izveštaj o količini oružja i municije koje su konfiskovali. Depeša SJB Prijedor, 31. jul 1992. godine (P004-3073-P004-3073). SJB Prijedor je odgovorila 2. avgusta. SJB Prijedor za CSB Banjaluka, 2. avgust 1992. godine (P004-3051-P004-3051).

¹⁰⁷³ CSB Banja Luka načelnicima svih SJB, Sektora nacionalne bezbednosti, Odeljenja za poslove i zadatke milicije, Odeljenja za poslove i zadatke sprečavanja i otkrivanja kriminaliteta i MUP-u RS, 14. maj 1992. godine (0063-3227-0063-3227). SJB Šipovo je ova uputstva podelio narednog dana. SJB Šipovo, “Konkretan plan oduzimanja nelegalnog posjedovanog oružja, municije i eksplozivnih sredstava”, 15. maj 1992. godine (B006-9083-B006-9084). Dana 25. maja Župljanin je zatražio informacije o sprovođenju uputstava od 14. maja. Župljanin za načelnike svih SJB, 25. maj 1992. godine (0063-3225-0063-3225). Dana 10. jula SJB Sanski Most je CSB-u Banjaluka dostavio izveštaj u vezi s količinom konfiskovanog oružja. SJB Sanski Most za CSB Banjaluka, 10. jul 1992. god. (0049-3302-0049-3304).

¹⁰⁷⁴ Zaključci Kriznog štaba ARK, 18. maj 1992. godine (0049-7823-0049-7824).

¹⁰⁷⁵ Predsedništvo Skupštine SAO Semberija i Majejica, “Odluka o privremenoj predaji legalnog oružja”, 22. maj 1992. godine (0045-6182-0045-6182).

¹⁰⁷⁶ Izveštaj CSB/SJB Banjaluka za Izvršni odbor Skupštine opštine Banjaluka o konfiskaciji nelegalnog oružja od januara 1992. godine do 21. septembra 1992. godine, 30. septembar 1992. (0324-6140-0324-6147). Iako je u izveštaju navedeno samo 58 krivičnih prijavi protiv lica po osnovu optužbi zbog nelegalnog posedovanja oružja, u njemu nije pomenuto da su brojna lica bez optužbe držana u pritvoru u raznim zatočeničkim centrima koje su držale vlasti RS. Na

653. U nekoliko opština opštinski krizni štabovi su zaduživali SJB da sprovede odluke o razoružavanju nesrpskog stanovništva.¹⁰⁷⁷ Sama hijerarhija milicije jasno je omogućavala da i lokalni i regionalni krizni štabovi izdaju naređenja miliciji.¹⁰⁷⁸ Akcije u cilju sprovođenja odluka o razoružanju često su prerastale u veće akcije, koje su obuhvatale i proterivanje nesrpskih civila iz opština pod srpskom kontrolom. Milicija je napade na Srbe i na JNA, TO i VRS navodila kao faktore zbog kojih je trebalo da se razoružaju pripadnici nesrpske nacionalnosti.¹⁰⁷⁹ Međutim, to su uglavnom bili sitni i izolovani incidenti koji su bili u velikom kontrastu s akcijama koje su vojska i milicija tokom kampanje razoružavanja vodile protiv pripadnika nesrpske nacionalnosti.
654. Pored izdavanja naređenja, krizni štabovi su omogućavali formiranje snaga srpske milicije u opštinama, što je podrazumevalo i otpuštanje pripadnika nesrpske nacionalnosti iz milicije.¹⁰⁸⁰ Po formiranju čisto srpskih policijskih snaga, krizni štabovi su kontrolisali svoju

kasnije operacije prikupljanja “nelegalnog” oružja odgovorili su: SJB Teslić za CSB Banjaluka, 6. novembar 1992. godine (B003-0582-B003-0583); SJB Drvar za CSB Banjaluka, 9. novembar 1992. godine (B003-8584-B003-8584); SJB Kneževo za CSB Banjaluka, 12. novembar 1992. godine (B003-8546-B003-8548); SJB Kneževo za CSB Banjaluka, 14. decembar 1992. godine (B003-8549-B003-8549); SJB Srbac za CSB Banjaluka, 19. novembar 1992. godine (B003-8577-B003-8577); SJB Prijedor za CSB Banjaluka, 20. novembar 1992. godine (B003-8601-B003-8601); SJB Gradiška za CSB Banjaluka, 23. novembar 1992. godine (B003-8675-B003-8576); SJB Bosansko Grahovo za CSB Banjaluka, 24. novembar 1992. godine (B003-8534-B003-8534); SJB Banjaluka za CSB Banjaluka, 24. novembar 1992. godine (B003-8554-B003-8554); SJB Kotor-Varoš za CSB Banjaluka, 1. decembar 1992. godine (B003-8550-B003-8552); SJB Novi Grad za CSB Banjaluka, 3. decembar 1992. godine (B003-8555-B003-8573); SJB Petrovac za CSB Banjaluka, 9. decembar 1992. godine (B003-8540-B003-8545); SJB Bihać za CSB Banjaluka, 10. decembar 1992. godine (B003-8553-B003-8553); SJB Krupa na Uni za CSB Banjaluka, 11. decembar 1992. godine (B003-8578-B003-8578). Međutim, SJB Kneževo je navela da je sve oružje koje je konfiskovala bilo legalno registrovano i da je konfiskovano u okviru konfiskacije oružja od pripadnika nesrpske nacionalnosti. Dana 1. decembra 1992. godine, Župljanin je razaslao opomenu tražeći odgovore na svoju depešu kojom su tražene te informacije. Župljaninova depeša, 1. decembar 1992. godine (B003-8511-B003-8511). V. i nedatirani pregled od CSB Banjaluka o konfiskovanom oružju (B003-8506-B003-8509).

¹⁰⁷⁷ U primere za ovu pojavu spadaju:

ARK: Krizni štab ARK naređuje oduzimanje oružja do 14. maja 1992. godine. Zaključci sa sednice Kriznog štaba ARK, 11. maj 1992. godine (0057-5138-0057-5138).

Bratunac: “Odluka o razoružanju građana koji posjeduju oružje na području opštine Bratunac”, 19. april 1992. (0083-5779-0083-5779).

Sanski Most: “Izvjestaj za stanicu javne bezbjednosti Bosanski Novi”, 15. avgust 1992. god. (B003-2565-B003-2573).

¹⁰⁷⁸ U dokaze za to da je Ministarstvo unutrašnjih poslova očekivalo da snage lokalne milicije izvršavaju naređenja kriznih štabova spada i sledeće:

Naređenje CSB Banjaluka ukazuje da su lokalne stanice milicije prihvatale i izvršavale naređenja koja su izdavali opštinski i regionalni krizni štabovi, 30. jul 1992. godine (0045-1835-0045-1840); Depeša SJB Prijedor se poziva na naređenje Kriznog štaba ARK, 5. jul 1992. godine (0063-3273-0063-3273).

¹⁰⁷⁹ Depeša SJB Prijedor od 5. jula 1992. odnosi se na napad na vozilo s vojnim obveznicima u Hambarinama 21. maja 1992. godine (0063-3273-0073-3273).

¹⁰⁸⁰ U primere za to kako Krizni štab naređuje stvaranje srpske milicije i otpuštanje pripadnika nesrpske nacionalnosti iz milicije spada i sledeće:

Brčko: “Po početku ratnih dejstava i istog dana preuzimanja Stanice javne bezbjednosti, Ratno predsjedništvo je postavilo načelnika Stanice javne bezbjednosti (Veselić Dragan) i počelo se sa popunjavanjem stanice u čiji sastav su ušli i prethodno zaposleni Srbi.”

“Pregled događaja i stanja, sa ocjenom postignutog stepena izvršenja” (0074-1394-0074-1411).

Ključ: Krizni štab je najavio formiranje snaga srpske milicije i promenu službenih oznaka. Javna objava Kriznog štaba, 8. maj 1992. godine (0091-4749-0019-4750).

Pale: Milicionarima muslimanske nacionalnosti “saopštena je odluka Kriznog štaba SO Pale i Vlade SAO Romanija da svi milicionari muslimanske nacionalnosti predaju naoružanje i opremu koju drže”. Izjave milicionara muslimanske nacionalnosti, 24. mart 1992. godine (0204-8150-0204-8151).

opštinsku miliciju ili blisko saradivali s njom.¹⁰⁸¹ U svakoj opštini Republike Srpske načelnik lokalne SJB bio je član kriznog štaba.¹⁰⁸² U Sanskom Mostu, na primer, članovi Kriznog

Prijedor: Simo Drljača, načelnik SJB Prijedor, izvestio je CSB Banjaluka 5. jula 1992. godine da SJB vrši razoružavanje u skladu s odlukom opštinskog kriznog štaba (0063-3273-0063-3273; v. i 0063-3274-0063-3274).

¹⁰⁸¹ U dokaze za to da Krizni štab kontroliše miliciju spada i sledeće:

Bosanska Krupa: “Naredba o aktiviranju rezervnog sastava milicije”, 30. decembar 1991. godine (0091-4269-0091-4270). Ratno predsedništvo je naredilo kako milicija treba da funkcioniše u ratu. “Odluka o organizovanju i načinu rada Srpske opštine Bosanske Krupe u ratnim uslovima”, 7. maj 1992. (0059-0289-0059-0291).

Bosanski Petrovac: Milicija traži savet od Kriznog štaba o pitanju zatvora. Zapisnik sa 36. sednice Kriznog štaba opštine Petrovac, 18. jun 1992. godine (0094-6832-0094-6833). Milicija zadužena za sprovođenje policijskog časa. Javna objava Kriznog štaba opštine Petrovac, 23. juni 1992. (0091-6083-0091-6093). Krizni štab zadužuje TO i miliciju da uhapsu vojno sposobne muškarce muslimanske nacionalnosti. Zapisnik sa 41. sednice Kriznog štaba opštine Petrovac, 30. juni 1992. godine (0094-6846-0094-6846). Krizni štab odlučuje da svi “registrovani muslimanski ekstremisti” i lica koja su nelegalno posedovala oružje treba da budu privedena i zadržana u pritvoru. Odluka Kriznog štaba opštine Petrovac, 28. oktobra 1992. godine (0039-1083-0039-1083).

Foča: “Sa početkom ratnih dejstava u Srbnju, 8. aprila 1992. godine, sve aktivnosti i rad Stanice usaglašavane su sa Kriznim štabom Opštine, koji je davao smjernice za određena postupanja.” CJB Sbinje, “Informacija o radu Stanice javne bezbjednosti Sbinje za period april 1992. godine – april 1994. godine”, jun 1994. godine (0297-2044-0297-2061).

Ključ: SJB je prikupljala oružje “u skladu sa odlukom Kriznog štaba”. “Informacija o radu i aktivnostima SJB Ključ za vrijeme borbenih dejstava na području opštine Ključ”, br. 9/92, jul 1992. (0048-9819-0048-9838).

Kotor-Varoš: Krizni štab traži da načelnik SJB porazgovara sa CSB Banjaluka. Odlomci iz Zapisnika sa 31. sednice Kriznog štaba, 21. jun 1992. godine (0041-5625-0041-5625). Krizni štab je izvršio reviziju rada SJB. Krizni štab traži da milicija i vojska preuzmu bezbednost i stvore uslove za potpunu bezbednost na području opštine. “Bilten Kriznog štaba”, br. 1/3, 26. jun 1992. godine (0041-6213-0041-6216). Ratno predsedništvo odlučuje da su sva preduzeća obavezna da finansiraju miliciju i vojsku. Odlomak iz Zapisnika sa 9. sednice Ratnog predsedništva, 11. jul 1992. godine (0041-5546-0041-5547). Ratno predsedništvo povećava obim rezervnog sastava milicije i traži od CSB Banjaluka dodatne resurse. Odlomak iz Zapisnika sa 22. sednice Ratnog predsedništva, 18. jul 1992. godine (0041-5544-0041-5544). Ratno predsedništvo daje zadatke miliciji i vojsci da sačine predlog spiska lica koja treba da budu proterana sa područja opštine. Odlomak iz Zapisnika sa 133. sednice Ratnog predsedništva, 4. decembar 1992. godine (0041-5638-0041-5638).

Prijedor: V. “Pregled zaključaka koje je donio Izvršni odbor opštine Prijedor a koji se odnose na Službu javne bezbjednosti i regionalnu komandu u periodu od 29.4 do 17.8.1992. godine” (0063-3784-0063-3786); v. takođe “Informacija o realizaciji zaključaka Kriznog štaba opštine Prijedor” Stručne službe Skupštine opštine Prijedor, 13. jul 1992. godine (P000-7104-P000-7108). Krizni štab traži informacije koje će potvrditi da SJB postupa u skladu s uputstvima, naredbama, rešenjima i odlukama i zaključcima Kriznog štaba. Tehnička služba Skupštine opštine Prijedor za Simu Drljaču, 23. jun 1992. godine (0063-3804-0063-3804). Milicija je izvestila Krizni štab da je izvršila naredbe Kriznog štaba. Izveštaj SJB Prijedor, 1. jul 1992. godine (0063-3809-0063-3810).

Sanski Most: Odluke Kriznog štaba u vezi sa finansiranjem i opremanjem milicije. Zaključci sa sastanka opštinskog Kriznog štaba, 21. april 1992. godine (0047-1864-0047-1867); milicija se zadužuje da sprovodi policijski čas i da organizuje kontrolni punkt zajedno s vojnom policijom. Zaključci sa sastanka opštinskog Kriznog štaba, 24. april 1992. godine (0047-1860-0047-1861). Član Kriznog štaba novi načelnik milicije. “Zaključci”, br. 11/92, 27. april 1992. godine (0047-1858-0047-1859). Krizni štab donosi odluku o finansiranju opštinskog rezervnog sastava milicije. Zaključci sa sastanka opštinskog Kriznog štaba, 7. maj 1992. godine (0047-1342-0047-1344). Krizni štab naređuje SJB Sanski Most da izvrši analizu kadrovske strukture milicije. Zaključci sa sastanka opštinskog Kriznog štaba, 21. maj 1992. godine (0047-1324-0047-1327). Naredbe Kriznog štaba izdate miliciji uključuju: Naredba Kriznog štaba, 6. juni 1992. godine (0047-1232-0047-1233). Krizni štab naređuje TO i SJB da preduzmu akciju razoružavanja “i druge akcije iz nadležnosti SJB”. Zaključci Kriznog štaba, 8. juni 1992. godine (0047-1270-0047-1273). Krizni štab određuje da SJB izdaje dokumente kojima se potvrđuje trajni odlazak lica iz opštine. “Odluka o kriterijima za mogućnosti iselenja sa područja opštine”, 2. juli 1992. godine (0047-1756-0047-1759). Krizni štab naređuje formiranje združenih patrola vojske i milicije ako se raspušta TO i ako se reorganizuje Šesta brigada. Zapisnik sa sastanka Koordinacionog odbora skupštine opštine, 4. novembar 1992. godine (0049-1745-0049-1748).

Šipovo: Krizni štab je načelniku milicije i komandiru TO naredio da izvrše razoružavanje Muslimana, Zapisnik sa sastanka Kriznog štaba, 19. maj 1992. godine (0219-4132-0219-4141). Krizni štab je potvrdio da je ovlašćen da rešava probleme komande lokalne milicije i da imenuje komandira i načelnika milicije. Zapisnik sa sastanka Kriznog štaba Šipovo, 9. jun 1992. godine (0219-4410-0219-4115).

štaba su bili, između ostalih, i komandant Šeste krajiške brigade, komandir srpske TO, načelnik milicije i predsjednik kluba odbornika SDS. Zamenik predsjednika Kriznog štaba je bio zadužen za “realizaciju ideja rukovodstva Srpske demokratske stranke na nivou Republike i regije, kao i na nivou opštine”.¹⁰⁸³ U Prijedoru je Simo Drljača, načelnik SJB, 1. jula 1992. godine poslao opštinskom Kriznom štabu spisak odluka opštinskih i regionalnih kriznih štabova koje je sprovela milicija.¹⁰⁸⁴ U Bosanskom Petrovcu, Dragan Gaćeša, načelnik SJB, učestvovao je na sastancima Kriznog štaba i pomogao kod otvaranja zatočeničkog centra.¹⁰⁸⁵ A u Ključu, Krizni štab je tvrdio da “sva značajna i važna pitanja iz domena vojske i milicije nisu rješavana mimo Kriznog štaba”.¹⁰⁸⁶ Na regionalnom nivou, Župljanin je bio član Kriznog štaba ARK.¹⁰⁸⁷

655. U uputstvima za rad kriznih štabova stajalo je da je “komandovanje TO i snagama milicije isključivo [...] u nadležnosti profesionalnog kadra i stoga je nužno spriječiti svako miješanje u komandovanje teritorijalnom odbranom ili upotrebom snaga milicije”.¹⁰⁸⁸ Međutim, treba napomenuti da se odnos između kriznih štabova i milicije donekle razlikovao od opštine do opštine. Postoje dokazi za to da neki krizni štabovi nisu kontrolisali ni vojsku ni miliciju. Krizni štab u Novom Sarajevu je izjavio da se nije bavio, niti namerava da se bavi, pitanjima milicije.¹⁰⁸⁹ U Kotor-Varoši, Krizni štab je izvršio reviziju rada SJB. Međutim, Krizni štab je zaključio da nema pravo da se meša u rad milicije i vojske, niti to želi.¹⁰⁹⁰

656. Krizni štabovi i MUP RS blisko su saradivali, u skladu s naredbom Stojana Župljanina. Krizni štabovi su izrasli iz partijske strukture SDS-a, a SDS je vršio velik uticaj na Srbe u MUP-u i pre aprila 1992. godine, mada nisu svi pripadnici MUP-a RS bili članovi SDS-a. Iako je policija povremeno izražavala nezadovoljstvo zbog političkog mešanja, strateški interesi članova SDS-a i pripadnika MUP-a RS bili su istovetni. Prema izveštaju o radu CSB Banjaluka u 1992. godini, “radnici organa za unutrašnje poslove [su] shvatili da je ovo borba za stvaranje države srpskog naroda i za ostvarivanje tog cilja su uložili sve svoje

¹⁰⁸² Predsednik Vlade Branko Đerić, “Izvod iz uputstva za rad kriznih štabova srpskog naroda u opštinama”, 26. april 1992. godine (0027-0617-0027-0618). Dana 30. aprila 1992. godine, Đerić je izdao hitnu naredbu kojom obaveštava primaoca da zanemare ta Uputstva jer nisu potpuno dovršena (0124-6815-0124-6815). Međutim, kasniji dokumenti od opština ne ukazuju na to da su ta Uputstva faktički smatrana nevažećima. Dopis od Sekretara Izvršnog komiteta SDS-a BiH upućeno na tri predsednika regionalnih kriznih štabova, br. 578-02/92, 31. maj 1992. godine (0108-8782-0108-8782).

¹⁰⁸³ Zaključci Kriznog štaba Sanski Most, 30. maj 1992. godine (0047-1742-0047-1745).

¹⁰⁸⁴ Simo Drljača za Krizni štab opštine Prijedor, 1. juli 1992. godine (P004-2965-P004-2966). Upor. Krizni štab opštine Prijedor, “Uputstvo o formiranju, sastavu i zadacima reonskih kriznih štabova na području opštine Prijedor”, juni 1992. godine (0063-3737-0063-3746).

¹⁰⁸⁵ Zapisnik sa 35. sednice Kriznog štaba Bosanskog Petrovca, 16. juni 1992. godina (0094-6864-0094-6865).

¹⁰⁸⁶ U Ključu su “na sjednicama Kriznog štaba redovno [...] učestvovali komandanti vojske Srpske Republike, te imali dobru saradnju i koordinaciju sa Kriznim štabom. Sva značajna i važna pitanja iz domena vojske i milicije nisu rješavana mimo Kriznog štaba”. “Izveštaj o radu Kriznog štaba /Ratnog predsedništva/ Skupštine opštine Ključ”, juli 1992. godine (0034-9532-0034-9536).

¹⁰⁸⁷ Spisak članova Ratnog štaba ARK, 6. maj 1992. godine (0048-9901-0048-9901).

¹⁰⁸⁸ Predsednik Vlade Branko Đerić, “Izvod iz uputstva za rad kriznih štabova srpskog naroda u opštinama”, 26. april 1992. godine (0027-0617-0027-0618).

¹⁰⁸⁹ Izveštaj o radu Kriznog štaba, 5. jun 1992. godine (0084-5158-0084-5162). U vezi s radom milicije u Novom Sarajevu, v. “Izveštaj o radu Stanice javne bezbjednosti Novo Sarajevo od 01.04. do 25.12.1992. godine”, SJB Novo Sarajevo, 27. decembar 1992. godine (0296-9582-0296-9585).

¹⁰⁹⁰ “Bilten Kriznog štaba”, br. I-3, 26. jun 1992. (0041-6213-0041-6216).

sposobnosti prihvatajući program SDS iako najveći broj nije član nijedne političke stranke”.¹⁰⁹¹

657. U jednom izveštaju Radio Banjaluke od 16. aprila 1992. godine objavljeno je da je, prema privremenim statističkim podacima, 80 % radnika CSB Banjaluka položilo novu zakletvu, uključujući 70 % radnika muslimanske nacionalnosti, 87 % radnika hrvatske nacionalnosti i sve radnike srpske nacionalnosti.¹⁰⁹² U SJB Prijedor, u izveštaju o aktivnostima tokom prve polovine 1992. godine, tvrdilo se da su “svi radnici muslimanske i hrvatske nacionalnosti odbili da potpišu izjavu o lojalnosti”.¹⁰⁹³ Spisak iz SM Prijedor od 29. maja 1992. godine pokazuje da su oni koji su potpisali zakletvu o lojalnosti bili Srbi, a da su oni koji su odbili da potpišu bili pripadnici nesrpskih nacionalnosti.¹⁰⁹⁴ Međutim, dokumenti iz SJB Prijedor jasno pokazuju da je barem jedan pripadnik nesrpske nacionalnosti potpisao zakletvu.¹⁰⁹⁵ U mnogim CSB i SJB od pripadnika nesrpske nacionalnosti je zatraženo da polože zakletvu o lojalnosti u izrazito neprijateljskim okolnostima, često odmah nakon oružanog preuzimanja njihovog mesta stanovanja ili radnog mesta.
658. Dana 22. jula 1992. u Autonomnoj regiji Krajina je jednom odlukom Regionalnog kriznog štaba zatražen još jedan korak ka isključivo srpskoj kontroli nad milicijom. Ta odluka, koju je potpisao predsednik ARK Radoslav Brđanin, tražila je da miliciju, kao i sve druge značajne organe, ustanove i organizacije u RS, vode isključivo Srbi koji imaju podršku SDS-a.¹⁰⁹⁶ Dana 1. jula 1992. godine Župljanin je razaslao tu odluku svim SJB i detaljno objasnio kako da se ona sprovede.¹⁰⁹⁷ Sve u svemu, rezultat je bio jasan. Prema podacima MUP-a RS, do kraja juna 1992. godine, u celom MUP-u RS ostalo je samo šest radnika muslimanske nacionalnosti – svi ostali su bili Srbi.¹⁰⁹⁸ Petorica njih radila su u MUP-u RS u Kalinoviku, a jedan u Ljubinju. U godišnjem izveštaju o radu stanica javne bezbednosti koje su bile podređene CSB-u Banjaluka navedeno je da “valja napomenuti da je CSB od 4.4.1992. godine napustilo preko 300 radnika (uglavnom muslimanske i hrvatske nacionalnosti) koji su odbili da rade u MUP-u RS”.¹⁰⁹⁹
659. Razvoj događaja u CSB-u Banjaluka treba detaljnije istražiti zato što je sličan onome što se događalo širom RS u toku prva tri meseca njenog postojanja. Na jednom sastanku koji je održan u CSB-u Banjaluka 6. aprila 1992. godine Savet je odlučio da prihvati legitimnost i

¹⁰⁹¹ “Izveštaj o analizi rada SJB u 1992. godini na području CSB Banja Luka”, mart 1993. godine (0324-6151-0324-6167).

¹⁰⁹² “Dnevnik” Radio Banjaluke, 16. april 1992. godine (B005-1979-B005-1979). Ta emisija je sadržavala i informaciju o činjenici da CSB Banjaluka još uvek prima depeše i naređenja kako od Ministarstava unutrašnjih poslova RS tako i od istog ministarstva RBiH. Župljanin je očevidno dao izjavu o tome.

¹⁰⁹³ SJB Prijedor, “Izveštaj o radu za prvo polugodište 1992. godine”, juni 1992. (P003-3215-P003-3226).

¹⁰⁹⁴ “Spisak radnika SM Prijedor koji su potpisali zakletvu i onih koji to nisu”, 29. maj 1992. godine (P004-3563-P004-3564). Prema polugodišnjem izveštaju SJB Prijedor, “druge nacionalne partije” [tj. SDA i HDZ] “spriječile su radnike SJB nesrpske nacionalnosti da potpišu izjave o lojalnosti. Zajedno sa drugim snažnim paravojnim formacijama, [SDA i HDZ] su ih gurnule u krvavi i beznađežni sukob.” “Izveštaj o radu za prvo polugodište 1992. godine”, juni 1992. godine (P003-3215-P003-3226).

¹⁰⁹⁵ V. potpisana Zakletva Senade Jakupović u SJB Prijedor, 14. maj 1992. godine (P000-3192-P000-3192).

¹⁰⁹⁶ Odluka Kriznog štaba ARK-a koju je potpisao Brđanin, 22. juni 1992. godine (P005-4023-P005-4023).

¹⁰⁹⁷ CSB Banjaluka za načelnike svih podređenih stanica javne bezbednosti (SJB), 1. juli 1992. godine (0063-3175-0063-3176).

¹⁰⁹⁸ MUP RS, “Izveštaj o radu za period april-juni 1992. godine”, 29. juni 1992. godine (0324-6791-0324-6809).

¹⁰⁹⁹ “Izveštaj o analizi rada SJB u 1992. godini na području CSB Banja Luka”, mart 1993. godine (0324-6151-0324-6167).

zakonodavstvo Srpske Republike Bosne i Hercegovine.¹¹⁰⁰ Nadležnost CSB-a Banjaluka obuhvatala je sve opštine u kojima su (srpske) opštine proglasile nameru da se priključe Autonomnoj regiji Krajina.¹¹⁰¹ Službenici i radnici CSB-a Banjaluka i njegove potčinjene jedinice dobili su naređenje da prihvataju samo uputstva od CSB-a Banjaluka. U skladu s davno podnesenim molbama Srba u MUP-u SRBiH, na sastanku je takođe odlučeno da upražnjena radna mesta budu popunjena, između ostalih, bivšim radnicima hrvatskog MUP-a (Srbima). U tekstu zaključaka je jasno navedeno da CSB Banjaluka očekuje skori dolazak otpuštenih radnika sa drugih područja i da i oni mogu očekivati da će dobiti posao.

660. Na nekim područjima Bosne i Hercegovine, naročito na istoku i severoistoku, snage lojalne novoproglašenoj Srpskoj Republici preuzele su kontrolu nad milicijom početkom aprila 1992. godine.¹¹⁰² I, kao što je već viđeno u drugim stanicama milicije kao što su Pale, bosanski Srbi su pokušali da isteraju službenike nesrpske nacionalnosti čak i pre izbijanja oružanog sukoba. U Bijeljini, MUP RS je učestvovao u uspostavi vlasti Srpske Republike Bosne i Hercegovine početkom aprila 1992. godine. SJB Bijeljina je prekinula veze sa CSB Tuzla, kojem je bila podređena unutar MUP-a SRBiH. To je referisano ministru Mići Stanišiću, kao i učestvovanje TO, Srpske nacionalne garde i Srpske dobrovoljačke garde u oružanim akcijama u cilju “deblokade” Bijeljine početkom aprila 1992.¹¹⁰³ Načelnik SJB Bijeljina Predrag Ješurić rekao je Stanišiću da će ga redovno izveštavati o svim aktivnostima u Bijeljini, u skladu sa Stanišićevim uputstvima.

661. Međutim, nisu sve stanice javne bezbednosti odmah pale pod kontrolu MUP-a RS. To, na primer, nije bio slučaj u nekoliko opština – Brčko, Prijedor, Kotor-Varoš i Sanski Most. Dana 8. aprila 1992. godine na konferenciji za štampu Stojan Župljanin je izjavio da je na proširenom sastanku Stručnog kolegija CSB-a Banjaluke, koji je održan dva dana ranije, jednoglasno odlučeno da se Centar organizuje “u skladu sa Ustavom i Zakonom o unutrašnjim poslovima Srpske Republike Bosne i Hercegovine”. Stanice javne bezbednosti u opštinama u kojima su skupštine već odlučile u korist pripajanja ARK biće pod nadležnošću CSB-a Banjaluka, kao što će to biti i još 11 SJB koje u datom trenutku još nisu bile u ARK.¹¹⁰⁴ Dana 16. aprila 1992. godine Stojan Župljanin je izjavio da se od radnika svih SJB koje su pod nadležnošću CSB BL traži da nose nove značke, osim radnika SJB Kotor-Varoš i SJB Prijedor. Prema Župljaninu, “situacija” u tim opštinama još uvijek zahteva “razjašnjenje”.¹¹⁰⁵ Dana 21. aprila Župljanin je javio MUP-u RS da su “u toku aktivnosti oko transformacije Centra službi bezbjednosti Banjaluka u okviru Ministarstva za unutrašnje poslove Srpske Republike Bosne i Hercegovine, o čemu ću vam dostaviti posebnu pisanu informaciju jer sređujem podatke sa

¹¹⁰⁰ “Zaključci sa sjednice Savjeta Centra u proširenom sastavu održane dana 6. aprila 1992. godine”, 10. april 1992. godine (P004-4256-4261).

¹¹⁰¹ Na konferenciji za štampu u Banjaluci 8. aprila 1992. godine Župljanin je izjavio da je na sastanku proširenog Stručnog kolegijuma CSB Banjaluka, održanom 6. aprila, jednoglasno odlučeno “da će se Centar organizovati u skladu sa Ustavom i zakonom o unutrašnjim poslovima Srpske republike Bosne i Hercegovine, a sačinjavaće ga sve stanice javne bezbjednosti čije su se Skupštine izjasnile o pristupanju Autonomnoj regiji Krajina kao i još jedanaest stanica koje do sada nisu bile u njenom sastavu”. Rok za zakletvu o lojalnosti bio je 15. april 1992. “Dnevnik” Radio Banjaluke, 8. april 1992. godine (B005-2403-B005-2405).

¹¹⁰² U vezi s opisom preuzimanja SJB Zvornik, v. nedatirani Izveštaj SJB Zvornik (0074-9761-0074-9764).

¹¹⁰³ V. delimično nečitka Depesa SJB Bijeljina ministru Mići Stanišiću (upućena nakon 13. aprila 1992) (0074-9558-0074-9558). U toj depeši takođe se navodi da će se novi CSB u Semberiji i Majevidici osnovati u Bijeljini, a ne u Ugljeviku, kako je pogrešno navedeno u novom Zakonu o unutrašnjim poslovima.

¹¹⁰⁴ Župljanin je takođe izjavio da su radnici ovih SJB morali potpisati zakletve o lojalnosti do 15. aprila 1992. godine. “Dnevnik” Radio Banjaluke, 8. april 1992. godine (B005-2403-B004-2405).

¹¹⁰⁵ Župljanin za MUP RS i sve SJB i SM na području Banjaluke, 16. april 1992. godine (P004-4242).

terena”.¹¹⁰⁶ Dana 29–30. aprila snage pod kontrolom SDS-a osvojile su vlast u Prijedoru.¹¹⁰⁷ Srbi su tajno pripremili to preuzimanje vlasti u SJB Prijedor.¹¹⁰⁸ Nakon preuzimanja vlasti, načelnika SJB muslimanske nacionalnosti Hasana Talundžića zamenio je Srbin Simo Drljača. Sektor nacionalne bezbednosti u okviru CSB-a Banjaluka će kasnije tvrditi da je Talundžić, u saradnji sa SDA, pokušao da stvori snage isključivo muslimanske milicije.¹¹⁰⁹ SJB Sanski Most takođe se nije potpuno podelio po etničkim osnovama sve do 15. maja 1992. godine.¹¹¹⁰

662. U jednom dopisu koji je poslao sarajevskim medijima 18. aprila 1992. godine ministar Stanišić je tvrdio da snage od više od 4.000 aktivnih i “više desetina hiljada rezervnih milicionara” kontrolišu “blizu 70% teritorije bivše BiH”.¹¹¹¹ U privatnim telefonskim razgovorima, sadašnji i bivši zvaničnici MUP-a žalili su se na nedostatak pomoći od JNA.¹¹¹² U tim razgovorima oni su takođe razgovarali o vojnim operacijama, uključujući otvoreno pominjanje područja koja će biti ciljana i granatirana. Dana 23. aprila 1992. godine zamenik ministra MUP-a RS Momčilo Mandić i načelnik SJB Ilidža Tomislav Kovač razgovarali su o vojnoj situaciji u Sarajevu. Mandić je rekao da Srbi treba da odgovore napadom na Sokolović Koloniju ako snage bosanske Vlade ponovo napadnu Ilidžu. Kovač i Mandić su se saglasili da Sokolović Kolonija treba da bude potpuno svađena sa zemljom.¹¹¹³ Mandić se takođe direktno zainteresovao za aktivnosti paravojnih snaga koje su operisale u Sarajevu. Na primer, dana 21. aprila 1992. godine on se direktno umešao u izvlačenje grupe paravojnih boraca Vojislava Šešelja iz Sarajeva.¹¹¹⁴

663. Postoje indikacije za to da je MUP RS u rezervne policijske snage koje je formirao regrutovao velik broj lica kriminalnog profila. Na 22. sednici Skupštine Stanišić je rekao: “pošto je u miliciji bilo rezervnog sastava na početku, htjeli smo da se brani zemlja, uzimali su i lopove i kriminalce, jer molim vas, doktor nauka sa puškom u ruci nije izašao da tu zemlju brani, ni bilo koji intelektualac. Nama je to bio prioritetan zadatak, imali smo dobru namjeru,

¹¹⁰⁶ CSB Banjaluka, “Informacija o stanju bezbjednosti na području CSB Banjaluka za period od 13. do 20. aprila 1992. godine”, 21. april 1992. godine (B010-7990-B010-7994).

¹¹⁰⁷ V. članak o preuzimanju vlasti u Prijedoru 1992. godine u *Biltenu Centra javne bezbjednosti Prijedor*, novembar 1994. godine (0045-5624-0045-5628). V. opis preuzimanja vlasti u SJB Prijedor za CSB Banjaluka, 30. aprila 1992. godine (P004-3151-P004-3151)

¹¹⁰⁸ V. navodi o tajnim pripremama u SJB Prijedor za CSB Banjaluka, 29. maja 1992. godine (P004-3158-P004-3158).

¹¹⁰⁹ Izveštaj Sektora službe nacionalne bezbednosti CSB Banjaluka, “Novija saznanja do kojih se došlo u raščišćavanju okolnosti oko napada na vojnu patrolu i paravojnog organizovanja i ilegalnog naoružavanja na području Kozarca, Prijedora i drugih obližnjih mjesta”, juni 1992. godine (B003-4301-B003-4306).

¹¹¹⁰ SJB Sanski Most, “Izveštaj o radu SJB Sanski Most za [prvih] šest mjeseci 1992. godine”, 20. jula 1992. godine (0049-3712-0049-3729).

¹¹¹¹ Dopis Miće Stanišića TV Sarajevu, Radio Sarajevo, 18. aprila 1992. godine (0208-9510-0208-9513).

¹¹¹² Na primer, u razgovoru između Mladena Mandića i Momčila Mandića 21. aprila 1992. godine, Mladen Mandić se žali da JNA neće da učestvuje u odbrani od navodne ofanzive bosanske Vlade. Telefonski razgovor Mladena Mandića i Momčila Mandića, 21. aprila 1992. godine (0322-0300-0322-0304).

¹¹¹³ Telefonski razgovor Tomislava Kovača i Momčila Mandića, 23. aprila 1992. godine (0322-0086-0322-0090).

¹¹¹⁴ Telefonski razgovor Momčila Mandića i Igora [Velaševića?], 21. aprila 1992. godine (0324-9691-0324-9693).

Mandić je nazvao Igora u MUP-u RS, koji mu je rekao da su neki od Šešeljevih ljudi opkoljeni od strane “Palme”. Mandić je rekao Igoru da pošalje nekoliko pripadnika TO da pomognu Šešeljevima ljudima. Prema Mandiću, Šešelj je zvao s tim u vezi iz Beograda. Pretio je da će povući sve svoje jedinice iz svih delova Bosne ako se njegovim ljudima ne pomogne da iziđu iz Sarajeva. Istog dana, Mandić je razgovarao o Šešeljevima snagama sa svojim bratom Mladenom Mandićem, koji je takođe radio za MUP RS. Razgovor Mladena Mandića i Momčila Mandića, 21. april 1992. godine (0322-0300-0322-0304).

možda smo u tome i pogriješili [...] Ja to dozvoljavam.” Osim toga, Stanišić je rekao da i VRS upošljava ljude kriminalnog profila, ali da to ne znači da je VRS kriminalna organizacija.¹¹¹⁵

664. Na početku, MUP RS se oslanjao na oružje iz stanica milicije pod njegovom kontrolom, kao i na zalihe oružja koje su obezbedili JNA, TO i Savezni SUP. Dana 15. aprila 1992. godine Stanišić je svim štabovima TO na teritoriji SAO Romanija naredio da formiraju komisiju koja će sastaviti spisak svih “materijalno-tehničkih sredstava” koja im stoje na raspolaganju u kasarni Faletići, najvećem skladištu oružja i municije u Sarajevu. Sve to oružje trebalo je da se stavi na raspolaganje MUP-u RS.¹¹¹⁶

665. Rukovođenje i komandovanje postali su važno pitanje za MUP RS. Čak i pre formiranja VRS, snage MUP-a RS su u velikoj meri sarađivale sa JNA i TO. Dana 15. maja 1992. godine Mićo Stanišić je naredio da svi radnici MUP-a RS budu formalno organizovani u “ratne jedinice”.¹¹¹⁷ Ta naredba je formalizovala saradnju MUP-a RS sa vojskom tako što je razjasnila kako će jedinice MUP-a RS sadejstvovati sa VRS.¹¹¹⁸ Zbog teške situacije sa vezama, Stanišić je ovlastio šefove CSB da sprovedu tu organizaciju. Izuzetak je napravljen za Sarajevo, gde će za sprovođenje biti nadležan komandant milicije. Te jedinice su mogle da primaju naređenja od ministra unutrašnjih poslova, komandanta milicije Ministarstva (za CSB Sarajevo) i šefova CSB. Komandant milicije i šefovi CSB morali su da izveste Štab Ministarstva kad bi upotrebili svoje borbene jedinice. Štab je komandovao udruženim snagama Ministarstva i sastojao se od:

- ministra unutrašnjih poslova [Mićo Stanišić]: komandanta;
- podsekretara za javnu bezbednost – zamenika komandanta [Čedomir Kljajić];
- podsekretara za nacionalnu bezbednost – člana [Slobodan Škipina];
- pomoćnika ministra za krivične poslove [Dobro Planojević]; miliciju [Vlastimir Kusmuk]; veze i zaštitu podataka [Dragan Kezunović] i za materijalno-finansijska pitanja [Bogdan Košarac] – članova;
- komandira odreda milicije [Milenko Karišik] – člana;
- zamenika komandira odreda milicije – člana;
- šefova centara službi bezbednosti – članova;
- načelnika Kabineta ministra – sekretara.¹¹¹⁹

666. U toku borbe, jedinice su bile podređene “komandi oružanih snaga”, iako uz upozorenje da “jedinicama Ministarstva neposredno komanduju određeni radnici Ministarstva”.¹¹²⁰ Naglasak je stavljen na striktno poštovanje Zakona o unutrašnjim poslovima i drugih zakonskih i vojnih propisa. “Svako kršenje propisa i izbjegavanje izvršavanja naređenih zadataka biće najstrožije sankcionisano i preduzimaće se odgovarajuće disciplinske

¹¹¹⁵ Stenografski zapisnik sa 22. sednice Skupštine RS, 23. i 24. novembar 1992. godine (0214-9632-0214-9749).

¹¹¹⁶ Naredba ministra Miće Stanišića, 15. april 1992. godine (0324-7405-0324-7405).

¹¹¹⁷ Naredba ministra Miće Stanišića, 15. maj 1992. godine (0323-8857-0323-8858). Kao primer praktičnih pravila pregrupisanja koja su se ticala tih jedinica, v. CSB Banjaluka za načelnika SJB Prijedor, 25. avgust 1992. godine (P005-4230-P005-4237). Stanišić je pravovremeno imenovao sebe za načelnika Štaba. Naredba ministra Miće Stanišića, 15. maj 1992. godine (0324-1805-0324-1086).

¹¹¹⁸ To je bilo tumačenje koje je MUP RS dao uz naredbu u svom dokumentu od 17. jula 1992. godine, “Informacija o nekim aspektima dosadašnjeg rada i o predstojećim zadacima”, 17. juli 1992. godine (0324-6855-0324-6867).

¹¹¹⁹ Pojedinačna imena uzeta su s platnog spiska MUP-a RS za maj 1992. godine (FI20-0986-FI20-0986).

¹¹²⁰ Naredba ministra Miće Stanišića, 15. maj 1992. godine (0323-8857-0323-8858).

i krivične sankcije.” Već dva dana kasnije, 17. maja, Stanišić je tražio da svi centri službi bezbednosti dostave izveštaje o sprovođenju naredbe od 15. maja.¹¹²¹

667. Jedinice MUP-a RS često su učestvovala u borbenim dejstvima.¹¹²² To je neizbežno dovelo do ozbiljnog smanjenja ljudstva koje se moglo upotrebiti za uobičajene poslove i zadatke milicije. U svojim napomenama na jednom sastanku MUP-a RS, koji je održan 11. jula 1992. godine u Beogradu, ministar Mićo Stanišić je naveo da je MUP RS povremeno bio sasvim angažovan u borbenim dejstvima, a ne u aktivnostima milicije i da je najmanje 80 radnika MUP-a RS već poginulo u borbi do tada.¹¹²³ On je naglasio potrebu da se strogo poštuju zakoni i propisi koji se odnose na unutrašnje poslove.

1. Poreklo Specijalne brigade milicije i specijalnih jedinica milicije CSB-a

668. U SRBiH, Republički MUP je imao samo jednu specijalnu jedinicu milicije. Kao što se vidi iz gornjeg teksta, raspuštanje te jedinice bilo je značajan korak u raspuštanju MUP-a SRBiH. Jednako značajno za MUP RS, s obzirom na borbene operacije u kojima je učestvovao, bilo je formiranje specijalnih jedinica milicije, koje su bile naoružane oružjem kalibra do 120 mm, uključujući i minobacače od 120 mm, što ukazuje na to da se predviđalo mnogo veće angažovanje tih jedinica nego što su obične operacije specijalne policije.¹¹²⁴

669. Kao što je već rečeno, prve oružane operacije koje je vodio MUP RS – i koje su buduće generacije policajaca MUP-a RS smatrale svojim zvaničnim prvim nastupom – bilo je zauzimanje Srednje policijske škole MUP-a SRBiH na Vracama 6. aprila 1992. godine. Tu akciju su predvodili Momčilo Mandić, novi zamenik ministra MUP-a RS, i Milenko Karišik.¹¹²⁵ Ovaj drugi, bivši pripadnik specijalne jedinice milicije MUP-a SRBiH, postao je komandir prvih snaga specijalne milicije MUP-a RS.¹¹²⁶

670. Godine 1992. Karišikova jedinica, koja se jednostavno nazivala “Odred milicije”, više je delovala kao borbena jedinica nego kao jedinica milicije.¹¹²⁷ Odred se opremio teškim naoružanjem i specijalnom opremom. Dana 21. maja 1992. godine na platnom spisku MUP-a RS za april 1992. nalazile su se dve specijalne jedinice.¹¹²⁸ Jedna je bila poznata kao “specijalna jedinica – Pale”, sa 28 pripadnika. Druga je bila poznata kao “specijalna jedinica SMUP-a [Saveznog SUP-a], sa 43 pripadnika”. Maja 1992. godine platni spisak za Karišikovu

¹¹²¹ Dopis ministra Miće Stanišića svim CSB-ima, 17. maj 1992. godine (0323-8854-0323-8854).

¹¹²² U periodu od jula do septembra 1992. CSB Sarajevo učešće svojih milicionera u borbenim operacijama opisuje kao njihovu glavnu aktivnost. Većina tih borbenih dejstava je izvođena u saradnji s VRS. CSB Sarajevo, “Izveštaj o radu za period od jula do septembra 1992. godine”, oktobar 1992. godine (0297-0877-0297-0883). V. i MUP RS “Izveštaj o radu za period od jula do septembra 1992.”, oktobar 1992. godine (0359-0674-0359-0699).

¹¹²³ “Kraći osvrt na dosadašnji i neki osnovni pravci daljeg rada MUP”, Rezime sa sastanka rukovodnih radnika MUP-a od 11. jula 1992. godine (0324-1848-0324-1879).

¹¹²⁴ Specijalna jedinica policije u SJB Ilidža bila je jedna od jedinica koje su imale teško naoružanje. Depeša SJB Ilidža ministru Mići Stanišiću, 5. avgust 1992. godine (0323-8499-0323-8505).

¹¹²⁵ V. video snimak V000-1977-V000-1977, u kojem Milenko Karišik govori o naredbama koje je Momčilo Mandić izdao u operaciji na Vracama.

¹¹²⁶ V. video snimak V000-2435-V000-2435, u kojem Mićo Stanišić predstavlja Karišika i ostale pripadnike specijalne jedinice milicije MUP-a RS.

¹¹²⁷ Kasnije je taj odred policije postao poznat kao Specijalna brigada milicije. V. opis Specijalne brigade policije u Zapisniku sa proširene sednice stručnog kolegija Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske od 5. novembra 1992. godine. (0324-6041-0324-6051).

¹¹²⁸ MUP RS, Pregled platne liste za april 1992. godine, 21. maj 1992. godine. (FI20-1643-FI20-1644).

jedinicu porastao je na 170 pripadnika.¹¹²⁹ Još jedna jedinica specijalne policije, poznata kao “Specijalni vod pri Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije”, postojala je u aprilu 1992. pod komandom Duška Malovića.¹¹³⁰ Krajem juna MUP RS je evidentirao prisustvo jedinica specijalne policije na Sokocu i na Palama.¹¹³¹ Septembra 1992. godine Specijalna brigada milicije imala je pet odreda, od kojih se po jedan nalazio u svakom od pet CSB. Pored toga, neke SJB, kao što su SJB Ilidža i SJB Novo Sarajevo, imale su svoje sopstvene specijalne jedinice milicije.¹¹³²

671. Pored toga što je mogao da ih pošalje u borbu, Ministar unutrašnjih poslova je specijalne jedinice policije mogao da pozove da izvršavaju razne zadatke. Dana 15. juna 1992. godine Stanišić je Odredu specijalne policije Sokolac naredio da vrši mobilizaciju vojnih obveznika u opštini Novo Sarajevo, u skladu s naredbom Predsedništva bosanskih Srba od 20. maja.¹¹³³
672. Počevši od aprila 1992. godine, CSB-i u RS su formirali i svoje sopstvene specijalne jedinice policije. Umesto za učestvovanje u uobičajenim policijskim poslovima, te jedinice su bile zamišljene kao lake borbene jedinice i shodno tome su bile i opremljene, uključujući oklopnim vozilima i teškim mitraljezima. Stojan Župljanin, načelnik CSB Banjaluka, prvi je radio na ovom poslu. Dana 15. aprila Župljanin je najavio da se formiraju specijalne jedinice koje su visoko obučene i opremljene za antiteroristička dejstva.¹¹³⁴ Standardni izraz koji je policija koristila kada je pominjala “terorističke grupe” bio je “diverzantsko-terorističke grupacije”. Dana 21. aprila Župljanin je od načelnika podređenih SJB zatražio da imenuju kandidate za novu specijalnu jedinicu policije. Kandidati je trebalo da imaju posebno znanje iz borilačkih sportova, streljaštva, alpinizma i/ili da su bivši članovi specijalnih jedinica.¹¹³⁵ Dana 23. aprila Župljanin je generalu Milutinu Kukanjcu, komandantu Druge vojne oblasti, uputio zahtev za opremu za “odred milicije za specijalne namjene, koji se formira pri Centru službe bezbjednosti Banjaluka”. Tražena oprema je obuhvatala vojne helikoptere, oklopna

¹¹²⁹ MUP RS, Pregled platne liste za maj 1992. godine za “CSB – Specijalna jedinica – Odred policije” (FI20-1076-FI20-1079). Iako je korišćen izraz “centar službi bezbjednosti” (CSB), ova jedinica je bila odgovorna Ministarstvu, a ne nekom CSB.

¹¹³⁰ MUP RS, Platni spisak za april 1992. godine za Specijalni vod u Srpskom ministarstvu unutrašnjih poslova (FI20-1877-FI20-1877).

¹¹³¹ MUP RS, “Izještaj o radu za period od aprila do juna 1992. godine”, 29. jun 1992. godine. (0324-6791-0324-6809).

¹¹³² Depeša SJB Ilidža ministru Mići Stanišiću, 5. avgust 1992. godine (0323-8499-0323-8505); Zvanična beleška SM Vrace, 31. maj 1992. godine (0324-7382-0324-7383).

¹¹³³ Naredba Miće Stanišića, 15. jun 1992. godine (0324-6099-0324-6099).

¹¹³⁴ “Preventivom i dogovorom očuvati mir”, *Glas*, 28. april 1992. godine (0202-9780-0202-9780). U istom članku Župljanin je tražio finansijsku pomoć od Skupštine opštine Banjaluke pošto CSB Banjaluka nije više dobijao sredstva od MUP-a Republike Bosne i Hercegovine.

¹¹³⁵ U izdanju *Glasa* od 29. aprila 1992. godine citirana je Župljaninova tvrdnja da će većina onih koji su do tada služili u paravojnoj formaciji “Srpske odbrambene snage” (SOS) verovatno služiti u specijalnoj jedinici pod kontrolom CSB-a Banjaluka. U istom članku se navodi da je Skupština ARK stavila SOS pod kontrolu CSB-a Banjaluka i da će on prestati da postoji. “Uskoro specijalni odred”, *Glas*, 29. april 1992. godine (0095-1922-0095-1922). V. takođe Dopis CSB Banjaluka svim podređenim stanicama javne bezbednosti, 21. april 1992. godine (0088-1659-0088-1659).

vozila, naoružanje, municiju i uniforme.¹¹³⁶ Kukanjac je, sa svoje strane, prosledio zahtev Saveznom sekretarijatu za narodnu odbranu (SSNO) sa preporukom da se zahtev odobri.¹¹³⁷

673. Dana 27. aprila 1992. godine Skupština ARK je odobrila predlog da CSB Banjaluka formira “odred milicije za posebne namjene, koji bi brojao 157 + 3 pripadnika”.¹¹³⁸ Dana 28. aprila u *Glasu* je objavljeno da su formirane specijalne jedinice u skladu s odlukom Skupštine i da je Župljanin nadležan za ljudstvo i organizaciju.¹¹³⁹ Dana 29. aprila *Glas* je izvestio da je Župljanin objavio da je tražena oprema stigla i da “CSB sada raspolaže sredstvima i opremom od automatskih pušaka do borbenih oklopnih vozila pa i protivavionskih oruđa i helikoptera”.¹¹⁴⁰ U istom članku je navedeno da je Skupština ARK stavila paravojnu formaciju Srpske odbrambene snage (SOS) pod kontrolu CSB Banjaluka.¹¹⁴¹ Dana 6. maja Župljanin je članove Saveta CSB i načelnike SJB u regionu obavestio o tome “da je formirao specijalni odred policije od 150 pripadnika za antiverzantska i antiteroristička dejstva koji će djelovati na području ove regije na izvršavanju najsloženijih bezbjednosnih zadataka”.¹¹⁴² Ova jedinica je kasnije učestvovala u borbama za “oslobađanje srpske teritorije”.¹¹⁴³
674. CSB Banjaluka je bio svestan da unutar paravojnih Srpskih odbrambenih snaga (SOS) ima kriminalnih elementa. Živko Bojić, šef sektora za kriminalitet u CSB Banjaluka, izjavio je da policija saraduje s vođama SOS-a na “identifikaciji i privođenju kriminalaca koji su se infiltrirali u redove Srpskih odbrambenih snaga i počinili neka krivična djela”.¹¹⁴⁴
675. Specijalnom jedinicom CSB-a Banjaluka komandovali su Ljubomir (zvani Ljuban) Ećim i Mirko Lukić. Oni su uskoro postali ozloglašeni zbog okrutnog ponašanja na terenu.¹¹⁴⁵

¹¹³⁶ Pismo načelnika CSB-a Banjaluka Stojana Župljanina generalu Kukanjcu, komandantu Druge vojne oblasti, 23. april 1992. godine (SA00-8162-SA00-8165); Dopis od Kukanjca Župljaninu, 24. april 1992. godine (0018-3324-0018-3328). Zahtev je sadržavao napomenu Bože Novakovića iz CSB-a Banjaluka. U njoj je stajalo da je Novaković posetio generala Talića, koji se saglasio da potrebna oprema treba da se dā CSB-u Banjaluka.

¹¹³⁷ Druga vojna oblast SSNO-u, 24. april 1992. godine (0018-3524-0018-3527). Potrebno je istaći da je, u telefonskom razgovoru od 19. maja 1992. godine, savezni sekretar za unutrašnje poslove Petar Gračanin razgovarao s Mićom Stanišićem o isporuci opreme Stojanu Župljaninu, načelniku CSB Banjaluka, kao i o isporuci opreme u Sarajevo i na druga mesta. Razgovor između Miće Stanišića i Petra Gračanina, 19. maj 1992. godine (0203-0519-0203-0520).

¹¹³⁸ Depeša koju je poslao “Miloš,” 27. april 1992. godine (B008-0474-B008-0474).

¹¹³⁹ “Specijalna jedinica”, *Glas*, 28. april 1992. godine (0095-1920-0095-1920).

¹¹⁴⁰ “Uskoro specijalni odred”, *Glas*, 29. april 1992. godine (0095-1922-0095-1922).

¹¹⁴¹ Jedan od ranijih zahteva pripadnika SOS-a kad su se pojavili u Banjaluci bio je usvajanje Zakona o unutrašnjim poslovima RS. “Proglašenje Srpskih odbrambenih snaga”, *Glas*, 3/4. april 1992. godine (0095-1932-0095-1934).

¹¹⁴² “Zaključci sa sjednice Savjeta Centra u proširenom sastavu održane dana 6. maja 1992. godine”, 20. maj 1992. godine (0063-3164-0063-3168).

¹¹⁴³ Sektor SNB Banjaluka Izvršnom odboru Skupštine opštine Banjaluka, 18. decembar 1993. godine (B001-1271-B001-1271).

¹¹⁴⁴ “Produžen rok za lojalnost”, *Glas*, 9. april 1992. godine (0202-9748-0202-9748). V. takođe “Mi garantujemo mir”, 12. maj 1992. godine (0202-9932-0202-9932).

¹¹⁴⁵ Izveštaj SJB Bosanski Novi za CSB Banjaluka, “Informacija o radu i postupcima Odrada za specijalne namjene na području ove SJB,” 21. maj 1992. godine (B007-8680-B007-8681). Ovaj izveštaj se tiče pritužbi koje su podneli građani opštine Bosanski Novi, a koje se odnose na specijalni odred policije pod vodstvom Mirka Lukića i Ljubana Ećima. U njemu je navedeno da su pripadnici te specijalne jedinice 15. maja 1992. godine ukrali 18.000 DEM i druge predmete od Fadila Ometlića i da su 18. maja 1992. godine pretukli muslimanskog sveštenika Ramiza Aljovića. Dragomir Kutlija, načelnik SJB Bosanski Novi, uputio je CSB Banjaluka i Ljubanu Ećimu dopis u kojem kaže: “zahtijevamo da razmotrite ponašanje ove jedinice pošto i kod građana srpske nacionalnosti u Bosanskoj Kostajnici postoji neslaganje sa načinom rada jedinice”. V. takođe Dopis SJB Prijedor upućen načelniku CSB-u Banjaluka, 13. juna 1992. godine (0063-3256-0063-3256). Bez obzira na pritužbe na ponašanje njegove jedinice, Ljuban Ećim je unapred na odgovornija mesta. On je kasnije počeo da radi za Sektor SNB u Banjaluci kao inspektor. Dopis sektora

Dana 26. juna 1992. godine sastao se Krizni štab Kotor-Varoši da razgovara, između ostalog, o pritužbama na ponašanje ove jedinice.¹¹⁴⁶ Kako lokalni predstavnici VRS, tako i članovi Kriznog štaba izrazili su nezadovoljstvo zbog ponašanja pripadnika te jedinice. Članovi Kriznog štaba su bezuspešno tražili intervenciju VRS protiv specijalne jedinice CSB-a Banjaluka. Savo Tepić, načelnik SJB Kotor-Varoš, izjavio je da ta jedinica radi samovoljno i da je na sve prekore koji su joj upućeni odgovarala pretnjama. Krizni štab će o tom problemu razgovarati sa Župljaninom. Dana 2. jula Krizni štab Kotor-Varoš je odlučio da pozove Ećima i Župljanina na konsultacije.¹¹⁴⁷

676. Kasnije u julu 1992. godine specijalna jedinica milicije u CSB-u Banjaluka učestvovala je u javnoj pobuni. Kad su redovni policajci uhapsili dvojicu pripadnika te jedinice zbog vožnje ukradenog vozila u Laktašima, jedinica je zahtevala da njeni pripadnici budu oslobođeni.¹¹⁴⁸ Predrag Kojić, komandant tog odreda, tvrdio je da su uhapšeni pojedinci "časni" policajci koji su se već "15 mjeseci" borili u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Kad je Vladimir Tutuš, načelnik SJB Banjaluka, odbio da pusti tu dvojicu policajaca iz zatvora, pripadnici odreda su zapretili da će napasti zatvor. U tom trenutku Župljanin je lično dao garanciju da će policajci biti oslobođeni. Pošto oni nisu odmah pušteni, oko trideset pripadnika odreda je opkolilo zatvor i zapretilo da će ga napasti. Zatvorske vlasti, suočene s mogućim napadom, odlučile su da oslobode dvojicu policajaca. Nakon ovog incidenta, Tutuš se žalio da je on štetno uticao na vladavinu prava u RS. Tutuš je izjavio da se "država ne može graditi na nasilju".¹¹⁴⁹ U maju 1993. godine SJB Banjaluka je sačinio izveštaj o zločinima koje su navodno počinili mnogi pripadnici te jedinice tokom 1992. godine. Ti zločini su obuhvatali krađu i ubistva civila, uključujući "masovno pljačkanje napuštenih muslimanskih kuća".¹¹⁵⁰

677. Uprkos takvim incidentima i pritužbama drugih organa o ponašanju specijalnih jedinica policije RS, nema nikakvih dokaza o pokušajima da se disciplinski kazne oni koji su odgovorni. Nisu primenjene nikakve odredbe za kažnjavanje policajaca zbog nepropisnog ponašanja, mada one postoje u Zakonu o unutrašnjim poslovima RS. Iako je ministar Mićo Stanišić u nekoliko naredbi naveo da će njegovi potčinjeni biti odgovorni za izvršenje njegovih naredbi, i takođe naveo da zna da su radnici MUP-a RS učestvovali u nezakonitim radnjama kao što su krađa i pljačka, nisu formirane nikakve disciplinske komisije niti

SNB Banjaluka upućen Izvršnom odboru Skupštine opštine Banjaluke, 18. decembar 1993. godine (B001-1271-B001-1271). V. takođe platni spisak Specijalnog odreda CSB za avgust 1992. godine (B007-7456-B007-7462).

¹¹⁴⁶ Odlomak iz zapisnika sa 40. sednice Kriznog štaba Kotor-Varoši, 26. jun 1992. godine (0041-5614-0041-5614). Savo Tepić, načelnik SJB Kotor-Varoš, takođe se raspitivao za status oko 73 zatvorenika. Rečeno mu je da je to stvar policije.

¹¹⁴⁷ Odlomak iz zapisnika sa 53. sednice Kriznog štaba Kotor-Varoši, 2. jula 1992. godine (0041-5600-0041-5600).

¹¹⁴⁸ "Ko odlučuje o oslobađanju?" i "Specijalci" protiv milicije", *Glas*, 23. juli 1992. godine (0095-1946-0095-1947).

Dopis SJB Banjaluka upućen CSB Banjaluka i MUP RS, 21. juli 1992. godine (B006-0581-B006-0583); Dopis SJB Banjaluka upućen CSB Banjaluka i MUP RS, 21. jul 1992. godine (B006-0575-B006-0576).

¹¹⁴⁹ "Novi detalji o nasilnom oslobađanju dvojice pripadnika Specijalnog odreda CSB Banja Luka: Slučaj bez presedana" i "Vladimir Tutuš, načelnik SJB Banja Luka, o incidentu prilikom oslobađanja uhapšenih pripadnika Specijalnog odreda CSB: Država se ne gradi nasiljem", *Glas*, 24. jul 1992. godine (0211-2712-0211-2712).

¹¹⁵⁰ SJB Banjaluka, "Informacija o evidentiranim nezakonitim radnjama pripadnika bivšeg Odreda milicije za specijalne namjene Centra službi bezbjednosti Banja Luka", 5. maj 1993. godine (B004-3531-B004-3541).

sudovi.¹¹⁵¹ Umesto toga, Stanišić je 23. jula 1992. godine izdao strogo poverljivu naredbu koja se odnosila na ovaj problem. Stanišić je napisao:

678. Prema svim pripadnicima MUP-a koji su učinili krivična dela (osim političkih i verbalnih delikata) ranije ili od početka ratnih dejstava odnosno formiranja MUP-a Srpske Republike Bosne i Hercegovine, preduzeti zakonske mere da se odstrane iz naših redova, razreše i stave na raspolaganje VRS.
679. Za sprovođenje naredbe odgovorni su načelnici uprava u sedištu, komandir Odreda milicije i načelnici centara službi bezbednosti.
680. Dostaviti (do 31. jula 1992. god.) informaciju o preduzetim merama, navodeći konkretno broj pripadnika koji su odstranjeni, vrste krivičnih dela koje su počinili i sl.
681. Dana 24. jula 1992. godine parafrazirana verzija naredbe poslata je načelnicima svih CSB.¹¹⁵² U ARK, Župljanin je svojim potčinjenim SJB prosledio naredbu 29. jula 1992. godine, a u Prijedoru je Drljača razaslao naredbu narednog dana.¹¹⁵³
682. Dana 12. septembra 1992. godine CSB Sarajevo je svim potčinjenim SJB uputio dopis u kojem ih podseća da svi radnici MUP-a RS koji su počinili krivična dela treba da se stave na raspolaganje Vojsci Republike Srpske.¹¹⁵⁴ Dana 16. decembra 1992. godine ministar unutrašnjih poslova RS Mićo Stanišić obavestio je sve CSB da je na kolegiju ministra dana 12. decembra 1992. odlučeno da se svaki radnik ministarstva privremeno udaljen (suspendovan) sa poslova i zadataka stavlja na raspolaganje VRS odmah po suspeziiji, “ne čekajući okončanje disciplinskog postupka”.¹¹⁵⁵
683. U avgustu 1992. godine specijalna jedinica policije CSB Banjaluka integrisana je u strukturu specijalne policije u specijalnoj policiji MUP-a RS. Ova odluka, koju je MUP RS doneo na zahtev skupštine RS, nije dobro primljena u Banjaluci. CSB Banjaluka je tada potvrdio da u navedenoj specijalnoj jedinici policije ima pripadnika koji “ne ispunjavaju utvrđene kriterije i koji su svojim ponašanjem nanijeli štetu odredu pa i službi u cjelini. Centar službi bezbjednosti i komanda odreda je prema takvim vojnicima preduzela i preduzima energično propisane mjere”.¹¹⁵⁶ To je uključivalo suspenziju nekih pripadnika te jedinice i pokretanje krivičnog postupka protiv njih.¹¹⁵⁷ Neki od pripadnika takođe su preraspoređeni u VRS, u skladu s ranijim uputstvima MUP-a RS o problematičnim pripadnicima policije.

¹¹⁵¹ Na 22. sednici Skupštine potpredsednik vlade RS Milan Trbojević žalio se na nesposobnost ili nevoljnost policije RS da zaustavi “pljačkanje” – pa čak i na njeno učešće u tom pljačkanju, kako je to nazvano. Stenografski zapisnik sa 22. sednice Skupštine RS, 23.-24. novembar 1992. godine (0214-9632-0214-9749).

¹¹⁵² MUP RS za načelnike svih CSB-a, 24. jul 1992. godine (0324-8843-0323-8843).

¹¹⁵³ Župljanin za načelnike svih stanica javne bezbednosti (SJB), 29. jul 1992. godine (P004-3127-P004-3128); Drljačina depeša, 30. jul 1992. godine (P004-3129-P004-3129).

¹¹⁵⁴ Dopis CSB Sarajevo upućen svim potčinjenim stanicama javne bezbednosti, 12. septembar 1992. godine (0360-9823-0360-9823).

¹¹⁵⁵ Dopis ministra Miće Stanišića upućen načelnicima svih CSB, 16. decembar 1992. godine (0360-6600-0360-6600).

¹¹⁵⁶ CSB Banjaluka, “Informacija o formiranju i djelovanju specijalnog odreda milicije CSB Banja Luka”, 5. avgust 1992. godine (0360-5790-0360-5791).

¹¹⁵⁷ “Izveštaj o izvršenom obilasku CSB i stanica javne bezbjednosti na području AR Krajina”, 5. avgust 1992. godine (0360-5785-0360-5789).

684. Izvan ARK takođe je bilo pokušaja da se formiraju specijalne jedinice policije. Dana 4. juna 1992. predsednik vlade SAO Semberija i Majeveca Đojo Arsenović zatražio je od MUP-a RS dozvolu da formira privremeni centar za obuku specijalnih jedinica.¹¹⁵⁸ Nije jasno da li je njegov zahtev odobren.¹¹⁵⁹ Međutim, 28. juna CSB Bijeljina pominje “Specijalni vod Stanice policije Bijeljina”.¹¹⁶⁰
685. U istočnoj Bosni i Hercegovini, SJB Zvornik je angažovao specijalnu jedinicu policije naoružanu automatskim oružjem.¹¹⁶¹ Ta jedinica je učestvovala u borbenim dejstvima. Dana 21. aprila 1992. godine SJB Zvornik je telefonirao CSB-u Bijeljina da izvesti o “čišćenju” Zvornika koje su obavile policijske snage.¹¹⁶² O tome su obavješteni i ministar Mićo Stanišić i zamenik ministra Momčilo Mandić. SJB Vlasenica je formirao specijalnu jedinicu milicije nakon početka oružanih sukoba u toj opštini 21. aprila 1992. godine.¹¹⁶³ Ta jedinica je formirana u dogovoru s vladom SAO Birač i Romanija. Dana 10. avgusta 1992. godine SJB Vlasenica je odlučio da raspusti tu jedinicu, u skladu s naredbom ministra unutrašnjih poslova RS Miće Stanišića od 17. jula 1992. godine.¹¹⁶⁴
686. U Hercegovini, CSB Trebinje je takođe formirao specijalnu jedinicu policije.¹¹⁶⁵ Međutim, ona je raspuštena krajem jula 1992. godine. To je učinjeno na zahtev Ratnog predsedništva opštine Trebinje.¹¹⁶⁶
687. Dana 14. avgusta 1992. godine Župljanin je raspustio specijalnu jedinicu milicije CSB Banjaluka. On je to učinio na osnovu naredbe koju je izdao predsednik Republike Srpske i zahteva Skupštine srpskog naroda postavljenog na sednici od 24. do 26. jula 1992. godine.¹¹⁶⁷ Na osnovu toga MUP RS je 27. jula 1992. godine izdao naredbu za “raspuštanje specijalne jedinice policije CSB”. Ljudstvo i oprema te jedinice će od tada pripadati Komandi Prvog krajiškog korpusa.¹¹⁶⁸
688. Oko dva i po meseca kasnije, Župljanin je izdao naređenje, koje nosi datum 27. oktobar 1992. godine, za formiranje jedinice policije koju će predvoditi Brane Pećanac. Ta jedinica je trebalo da bude potčinjena Prvom krajiškom korpusu.¹¹⁶⁹ Nova jedinica bi se sastojala od policajaca iz stanica javne bezbednosti Jajce, Ključ, Šipovo, Sanski Most, kao i iz CSB-a Banjaluka. Planirano je da u početku jedinica ima 158 pripadnika. Dana 16. novembra

¹¹⁵⁸ Vlada SAO Semberija i Majeveca za MUP RS, 4. jun 1992. godine (0075-8449-0075-8450).

¹¹⁵⁹ Na zahtevu od 4. juna stoji napomena u rukopisu “odgovor negativan” i nečitak potpis.

¹¹⁶⁰ CSB/SJB Bijeljina, “Informacija o nekim mjerama i radnjama preduzetim od strane radnika SJB Bijeljina”, 28. jun 1992. godine (0324-5843-0324-5845).

¹¹⁶¹ Izveštaj SJB Zvornik, bez datuma (verovatno april 1992. godine) (0074-9761-0074-9764).

¹¹⁶² CSB/SJB Bijeljina za ministra (Stanišića) i zamenika ministra (Mandića) MUP-a RS, 21. april 1992. godine (0074-9568-0074-9571).

¹¹⁶³ SJB Vlasenica za CSB Sarajevo (Romanija-Birač), 10. avgust 1992. godine (0360-9753-0360-9753).

¹¹⁶⁴ SJB Vlasenica za CSB Sarajevo (Romanija-Birač), 10. avgust 1992. godine (0360-9753-0360-9753).

¹¹⁶⁵ CSB Trebinje, platni spisak za Specijalnu jedinicu, 26. jun 1992. godine (FI20-1930-FI20-1931).

¹¹⁶⁶ CSB Trebinje za MUP RS, 30. jul 1992. godine (0323-8104-0323-8104).

¹¹⁶⁷ Na 17. sednici Skupštine RS održanoj od 24. do 26. jula 1992. godine, Radovan Karadžić je rekao da specijalnu policiju treba staviti “pod jedinstvenu komandu republičkog MUP-a, a nipošto pod komandu nekih lokalnih kneževa”. Transkript 17. sednice RS, 24–26. juli 1992. godine (0214-9496-0214-9600).

¹¹⁶⁸ Stojan Župljanin načelnicima svih stanica javne bezbednosti (SJB), Komandi Krajiškog korpusa, i načelnika Obaveštajno-bezbednosnog organa Krajiškog korpusa, 14. avgust 1992. godine (0063-3182-0063-3182).

¹¹⁶⁹ Naredba Stojana Župljanina, 27. oktobar 1992. godine (0104-8843-0104-8843).

Sektor SNB-a Banjaluka pominje postojanje “specijalnog bataljona policije” pod kontrolom načelnika CSB Doboj Andrije Bjeloševića.¹¹⁷⁰

689. Najmanje jedna specijalna jedinica milicije došla je u sukob s vojskom. U julu 1992. godine, VRS se žalila na ponašanje specijalne jedinice milicije pod komandom Miće Davidovića (koji je bio radnik Saveznog sekretarijata unutrašnjih poslova).¹¹⁷¹ Prema navodima Komande Istočnobosanskog korpusa, jedinica MUP-a RS je prekoračila svoja ovlašćenja u odnosu na vojsku. To je obuhvatalo krađu opreme i vozila koji su pripadali vojsci i neovlašćeno hapšenje oficira VRS. Nakon te pritužbe Istočnobosanskog korpusa, Mićo Stanišić je naredio da se uhapšeni vojnici predaju vojnoj policiji VRS.¹¹⁷² Stanišić je podsetio načelnika CSB Bijeljina da mora postojati puna zakonitost i da je MUP RS dužan da sarađuje s vojskom u slučajevima koji se tiču vojnih lica.

2. Sistem izveštavanja u okviru MUP-a RS

690. U roku od nekoliko nedelja od formiranja, MUP RS je počeo da se bavi prikupljanjem i centralizacijom informacija o događajima koji utiču na bezbednost na terenu. Dana 16. i 18. aprila 1992. godine Stanišić je naredio da centri službi bezbednosti faksom dostavljaju MUP-u RS bilten dnevnih događaja i “druga značajnija bezbjednosno interesantna saznanja”.¹¹⁷³ Prvi takav bilten pojavio se narednog dana.¹¹⁷⁴ Dana 20. aprila Stanišić je poslao podsetnik o dnevnom biltenu.¹¹⁷⁵ Istog dana on je svim CSB i SJB naredio da nabave faks-uređaje da bi olakšali komunikacije.¹¹⁷⁶ “Još jednom napominjem da ste dužni da Ministarstvu dostavljate svakog dana do 12:00 časova bilten dnevnih događaja sa teritorije vaših centara.” Načelnici CSB bili su zaduženi da upoznaju načelnike svojih potčinjenih stanica javne bezbednosti s ovom naredbom. Dana 22. aprila održana je proširena sednica Nacionalnog saveta bezbednosti i Vlade RS i tom prilikom je MUP-u RS naloženo da svakodnevno izveštava o situaciji na teritoriji RS.¹¹⁷⁷ U jednom izveštaju o radu MUP-a RS koji je napisan krajem juna, Ministarstvo je istaklo da je predsednik vlade primio skoro 60 biltena o dnevnim događajima.¹¹⁷⁸ Dana 16. maja 1992. godine Stanišić je primetio da CSB moraju dnevno izveštavati MUP RS. Naročito je istakao potrebu da se sakupljaju i prosleđuju informacije “o ratnim zločinima nad Srbima. To podrazumijeva da se u svim slučajevima zločina nad Srbima vrši uviđaj sa kompletnom ekipom, a posebno naglašavamo da se ne zaboravlja nalaz ljekara,

¹¹⁷⁰ Zvanična beleška Sektora SNB Banjaluka, 16. novembar 1992. godine (0084-9992-0084-9993).

¹¹⁷¹ Pukovnik Zdravko Tolimir za predsednika RS Radovana Karadžića i ministra MUP-a RS Stanišića, 4. jul 1992. godine (0074-1378-0074-1379; v. takođe kopija istog u 0324-2027-0324-2027). Interesantno je napomenuti da je Momčilo Mandić u julu 1991. godine imao zahtev da Davidović bude premešten u MUP SRBiH. Mandić za SSUP, 16. jul 1991. godine (0063-7152-0063-7152).

¹¹⁷² Mićo Stanišić za načelnika CSB Bijeljina, 5. jul 1992. godine (0324-2024-0324-2024). V. takođe Mićo Stanišić za Komandu Istočnobosanskog korpusa, 5. jul 1992. godine (0324-2025-0324-2025), i Mićo Stanišić za Glavni štab VRS, Uprava za obaveštajne poslove, 5. jul 1992. godine (0324-2026-0324-2026).

¹¹⁷³ Naredba ministra Miće Stanišića za sve centre službi bezbednosti (CSB), 16. april 1992. godine (0323-8867-0323-8867). Naredba ministra Miće Stanišića za sve Centre SB, 18. april 1992. godine (0323-8863-0323-8863).

¹¹⁷⁴ Dnevni bilten MUP-a RS, br. 1, 19. april 1992. godine (0324-6666-0324-6667).

¹¹⁷⁵ Naredba MUP-a RS 01-51/92, koju je potpisao ministar Mićo Stanišić (0324-6628-0324-6628).

¹¹⁷⁶ Naredba ministra Miće Stanišića za sve centre službi bezbednosti (CSB), 20. april 1992. godine (0323-8861-0323-8861).

¹¹⁷⁷ Zapisnik sa Četvrte zajedničke sednice Saveta za nacionalnu bezbednost i Vlade, 22. april 1992. godine (0124-5299-0124-5301). Donekle suviše, na zajedničkoj sednici je MUP-u RS naredeno da svakodnevno izveštava o bezbednosnoj situaciji i da izveštava o situaciji na terenu.

¹¹⁷⁸ MUP RS, “Izveštaj o radu za period april – juni 1992. godine”, 29. jun 1992. godine (0324-6791-0324-6809).

te sačinjava foto i video dokumentacija i izjave svjedoka i sl. u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku.” Kopija tog materijala trebalo je da se dostavi SSUP-u u Beograd.¹¹⁷⁹ Dana 17. jula 1992. godine Stanišić je još jednom podsetio CSB da dostavljaju Ministarstvu dnevne izveštaje.¹¹⁸⁰

691. Postoje indikacije za to da visoki zvaničnici u MUP-u RS nisu uvek bili zadovoljni kvalitetom i količinom izveštaja koje su primali sa terena. Na primer, 26. maja 1992. godine načelnik CSB Banjaluka Stojan Župljanin ukorio je svoje potčinjene zbog podnošenja oskudnih i neblagovremenih dnevnih izveštaja.¹¹⁸¹

692. Međutim, uopšteno gledano, redovnost izveštavanja koja je postojala u RS u proleće i leto 1992. godine pokazuje ne samo da je policija u Banjaluci bila dobro organizovana, već i da je imala visok nivo organizacije. Isto tako, održavanje velike parade policije u Banjaluci 13. maja 1992. godine u čast Dana bezbednosti pokazalo je da je opšta situacija pod kontrolom i bezbedna za Srbe.¹¹⁸² Na toj paradi Župljanin je imao priliku da javno najavi formiranje svoje moćne nove specijalne jedinice milicije. Izveštavajući o paradi, štampa je istakla da će ova jedinica “ubuduće izvoditi najsloženije zadatke, samostalno ili u sadejstvu sa Armijom”.¹¹⁸³ Uz izveštaje lokalnih novina u Banjaluci bile su slike mnoštva naoružanih ljudi, helikoptera i oklopnih vozila.

693. Na Dan bezbednosti Župljanin je komentarisao i funkcionisanje CSB Banjaluka. Nadležnost CSB je proširena s ranijih 17 SJB tako da je sad obuhvatala njih 26. Tu su spadale i SJB koje su prethodno bile potčinjene CSB Livno, CSB Bihać i CSB Doboju. Predrag Radić, predsednik opštine Banjaluka, iskoristio je priliku da govori o “drugom ratu” koji je policija vodila u Banjaluci, daleko od vojnog fronta. U pratnji Radića bili su ostali visoki zvaničnici ARK i RS, uključujući predsednika Skupštine ARK Voju Kuprešanina, ministra unutrašnjih poslova Miću Stanišića, predsednika RS Radovana Karadžića i predsednika Skupštine RS Momčila Krajišnika.¹¹⁸⁴

694. U intervjuu koji je objavljen u *Glasi* na Dan bezbednosti, Župljanin je naveo da su kadrovski problemi i finansijska politika dva glavna razloga za raspad MUP-a SRBiH. Nekima, rekao je, MUP SRBiH je bio majka, dok je drugima bio (okrutna) maćeha. Ponovivši svoju raniju izjavu o optimizmu, Župljanin je područje koje pokriva njegov CSB okarakterisao kao “najbezbedniji dio bivše Socijalističke Republike BiH”. Po Župljaninovim rečima,

u dosta opština mješovitog nacionalnog sastava napredne snage [su] shvatile da je ovo već jedna zaokružena teritorija, u kojoj ne može biti po onoj narodnoj ‘jedna raja, dva gospodara’, nego jedan narod mora imati jednu vlast i toj se vlasti mora povinovati. Na području Srpske Republike BiH može da bude samo vlast srpskog naroda. Problem sa Prijedorom je tako razriješen, sa Sanskim Mostom, Bosanskim Novim i Ključem takode,

¹¹⁷⁹ Depeša ministra Miće Stanišića, 16. maja 1992. godine (0323-8855-0323-8856).

¹¹⁸⁰ Ministar Mićo Stanišić za načelnike svih centara službi bezbednosti (CSB), 17. jul 1992. godine (0323-8115-0323-8115).

¹¹⁸¹ Župljanin, načelnik CSB Banjaluka, za načelnike svih stanica javne bezbednosti (SJB) osim Jajca, 26. maj 1992. godine (P004-3234-P004-3235). Župljaninova depeša se pozvala na naredbu MUP-a RS od 16. maja 1992. godine (0323-8855-0323-8856).

¹¹⁸² I 13. i 14. maja 1992. godine izdanja *Glasa* prenela su izveštaj o paradi. Zato izgleda da je moguće da su održane dve parade.

¹¹⁸³ “Defile snaga milicije”, *Glas*, 13. maj 1992. godine (0202-9936-0202-9936).

¹¹⁸⁴ “Odlučnost u odbrani mira”, *Glas*, 14. maj 1992. godine (0202-9947-0202-9947).

a ostalo je još pitanje Jajca i Kotor-Varoša. Nadam se da ni tu neće biti većih problema i vjerujem da ćemo mirnim putem uspjeti postići da vlast preuzme onaj kome ona pripada.¹¹⁸⁵

695. Župljanin je primetio da CSB Banjaluka ispunjava naređenja koja izdaje Krizni štab ARK, i da je moguće da će Krizni štab ARK finansirati CSB Banjaluku.¹¹⁸⁶ U pogledu povećanja broja napada na verske objekte, Župljanin je rekao da “mi nemamo toliko snaga da sve takve objekte zaštitimo, ali imamo dovoljno snaga da se tim grupama i pojedincima suprotstavimo”.

696. U istom intervjuu Župljanin je govorio o formiranju specijalne jedinice policije u sklopu CSB Banjaluka.¹¹⁸⁷ On je naglasio da će u toj jedinici biti ljudi koji imaju ratno iskustvo i da će oni imati pristup najsavremenijim oružjima i sredstvima. Župljanin je izjavio da će tu jedinicu voditi najstručniji kadrovi i da će ona biti pod “punom kontrolom”. “Ako bude potrebno da odred djeluje zajedno sa Armijom, on će biti stavljen na raspolaganje.” Na pitanje o Srpskim odbrambenim snagama (SOS), Župljanin je izjavio da SOS više ne postoji, ali da su neki istaknuti pripadnici SOS-a primljeni u specijalnu jedinicu policije CSB Banjaluka. Župljanin se nije složio s generalom Mommirom Talićem, koji je rekao da je SOS sastavljen od vojnih dezertera i ljudi sumnjivih moralnih kvaliteta.¹¹⁸⁸ U sastav specijalne jedinice je primljen i jedan broj lica koji su završili specijalnu obuku u Beogradu.¹¹⁸⁹

Radi se o zaista kvalitetnim ljudima, prije svega po karakteru, a zatim to su ljudi koji imaju ratno iskustvo. Sa takvima nema nikakvih problema. Problem je sa onima koji se izdaju za pripadnike SOS-a, pojedincima koji nose te crvene beretke i koji sebi uzimaju za pravo da oni na području grada štite i uspostavljaju mir i preduzimaju neke nedozvoljene mjere i aktivnosti. Dakle, SOS je ispunio svoj zadatak. Dio njegovih snaga je preuzeo CSB, a ostalima je javno kazano da SOS više ne postoji.¹¹⁹⁰

697. Međutim, i 5. avgusta 1992. godine jedan pripadnik SJB Banjaluka je za specijalnu jedinicu policije CSB Banjaluka još uvek koristio naziv “SOS”.¹¹⁹¹

698. U pokušaju da reguliše izveštavanje u okviru MUP-a RS, Ministarstvo je u oktobru 1992. godine sastavilo “Uputstva o hitnom, tekućem, povremenom i statističkom

¹¹⁸⁵ “Mi garantujemo mir”, *Glas*, 12. maj 1992. godine (0202-9932-0202-9932). U avgustu 1992. godine inspektori MUP-a RS kritikovali su veličinu i nepreglednost geografskog područja CSB Banjaluka. Predloženo je obrazovanje posebnog CSB-a u Prijedoru, što je kasnije i sprovedeno. V. “Izveštaj o izvršenom obilasku CSB i stanica javne bezbjednosti na području AR Krajina”, 5. avgust 1992. godine (0360-5785-0360-5789).

¹¹⁸⁶ U vezi s tim, v. takođe Župljaninova izjava o sprovođenju odluka “Ratnog štaba” AR Krajine u članku pod naslovom “Krvavi epilog razbojničkog napada”, *Glas*, 18. maj 1992. godine (0202-9973-0202-9973).

¹¹⁸⁷ “Mi garantujemo mir”, *Glas*, 12. maj 1992. godine (0202-9932-0202-9932).

¹¹⁸⁸ U vezi s tim, v. takođe Župljaninova izjava o sprovođenju odluka “Ratnog štaba” AR Krajina u članku pod naslovom “Krvavi epilog razbojničkog napada”, *Glas*, 18. maj 1992. godine (0202-9973-0202-9973).

¹¹⁸⁹ CSB Banjaluka, “Informacija o formiranju i djelovanju specijalnog odreda milicije CSB Banja Luka,” otprilike 5. avgust 1992. godine (0360-5790-0360-5791).

¹¹⁹⁰ “Mi garantujemo mir”, *Glas*, 12. maj 1992. godine (0202-9932-0202-9932).

¹¹⁹¹ “Izveštaj o izvršenom obilasku CSB i stanica javne bezbjednosti na području AR Krajina”, 5. avgust 1992. godine (0360-5785-0360-5789).

izvještavanju u organima unutrašnjih poslova”.¹¹⁹² Stručni kolegijum Ministra unutrašnjih poslova RS usvojio je ovaj predlog 5. novembra 1992. godine.¹¹⁹³

3. Odnos između MUP-a RS i VRS

699. Nakon formiranja VRS 12. maja 1992. godine, MUP RS je pozvan da saraduje s novom vojskom. Dana 28. maja 1992. godine CSB Banjaluka je obavestio svoje potčinjene službenike da se načelnicima SJB zabranjuje da naređuju “bilo kakve oružane akcije ili dejstva policije bez prethodne saglasnosti ovog CSB i nadležne komande korpusa oružanih snaga Srpske Republike”.¹¹⁹⁴ To se naročito odnosilo na slanje policije izvan njene teritorije na teritoriju neke druge SJB. Župljaninova depeša od 28. maja predstavljala je pokušaj da se spreči neovlašćena i neorganizovana upotreba policijskih jedinica u borbenim dejstvima.
700. VRS i MUP RS saradivali su na uspostavljanju “reda” na područjima pod kontrolom RS. Dana 2. jula 1992. godine vojna policija VRS je izvestila Ratno predsedništvo Srpske opštine Bosanska Krupa o “masovnom” učešću vojnih obveznika u pljački.¹¹⁹⁵ U ovoj depeši je navedeno da je lokalna SJB saradivala s vojskom na rešavanju ovog problema.
701. U svojstvu predsednika Srpske Republike Bosne i Hercegovine, Radovan Karadžić je 20. maja 1992. godine izdao naredbu Sarajevsko-romanijskom korpusu VRS da u dogovoru s MUP-om RS izvrši popunu jedinica vojne policije.¹¹⁹⁶ Dana 21. maja 1992. godine predsednik vlade Branko Đerić naložio je da MUP RS i VRS usaglašeno deluju u pogledu kretanja vojnih obveznika.¹¹⁹⁷ Dana 30. maja 1992. godine zaključeno je da smesta treba održati zajednički sastanak MUP-a, Ministarstva odbrane i Glavnog štaba VRS. Sastanak će biti usmeren na podelu nadležnosti među njima i nastojace da postigne dogovor o budućoj saradnji i sinhronizovanju aktivnosti.¹¹⁹⁸
702. Premda su MUP RS i VRS saradivali u borbenim dejstvima, VRS nije uvek odobravalala postupanje MUP-a RS. Dana 17. juna pukovnik Tomislav Šipčić iz Sarajevsko-romanijskog korpusa VRS negativno se izjasnio o postupcima MUP-a RS prema civilnom stanovništvu na sarajevskom području. Šipčić je za MUP RS rekao da
- razvrstavaju civile po nacionalnoj osnovi, tako da zajedno odvajaju Srbe i Hrvate, a posebno Muslimane. Pripadnici MUP-a izjavljuju da su masovni gubici Muslimana. Nismo u to ostvarili potpun uvid. Molimo da se preko vlade i predsjedništva utiče na zaštitu civilnog stanovništva. Masovne žrtve nas mogu teško kompromitovati i upropastiti

¹¹⁹² Ministarstvo unutrašnjih poslova RS, “Instrukcija o hitnom, tekućem, povremenom i statističkom izvještavanju u organima unutrašnjih poslova”, oktobar 1992. godine (0090-3518-0090-3630). V. takode SJB Banjaluka, “Podsjetnik na odredbe instrukcije o hitnom izvještavanju u organima za unutrašnje poslove”, 22. septembar 1992. godine (B008-5800-B008-5801).

¹¹⁹³ Proširena sednica Stručnog kolegija Ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske, 5. novembar 1992. godine (0324-6041-0324-6051).

¹¹⁹⁴ Depeša CSB Banjaluka 11-1/01-48, 28. maj 1992. godine (P004-3229-P004-3229). Ova depeša se citira u depeši Sime Drljače, SJB Prijedor, 28. maj 1992. godine (0063-3237-0063-3237).

¹¹⁹⁵ Četa vojne policije Bosanska Krupa za Ratno predsedništvo srpske opštine Bosanska Krupa, 2. jul 1992. godine (0059-0135-0059-0135).

¹¹⁹⁶ Naredba Radovana Karadžića, 20. maj 1992. godine (0360-5771-0360-5771 i 0531-9962-0531-9962).

¹¹⁹⁷ Naredba predsednika vlade Branka Đerića, 21. maj 1992. godine (0360-5772-0360-5772).

¹¹⁹⁸ Zapisnik sa sednice Vlade Srpske Republike Bosne i Hercegovine održane 30. maja 1992. godine (0124-5330-0124-5334).

sve vojničke uspjehe, kao i političke pozicije u daljim pregovorima sa međunarodnim organizacijama. Ovo pitanje smatramo ozbiljnim.¹¹⁹⁹

703. Šipčić je takođe napomenuo da jedinice MUP-a RS na Ilidži koriste dobrovoljce Srpske radikalne stranke koji su bili pod komandom MUP-a RS.
704. Dana 6. jula 1992. godine pukovnik Tomislav Šipčić ponovo je izrazio zapanjenost postupanjem MUP-a RS na Ilidži, gde rad policije dovodi do “neadekvatne zaštite imovine građana i nepoštovanja odluke u vezi kontrole kretanja građana”.¹²⁰⁰ Šipčić je osudio to što su krađe, ratno profiterstvo i “nefunkcionisanje pravne države” i dalje rašireni na teritoriji njegove zone odgovornosti. Dana 18. avgusta 1992. godine Šipčić je izjavio da njegove trupe nisu uspele razoružati paravojne formacije. “Razoružavanje ovih formacija neće biti moguće bez ozbiljnih oružanih sukoba sa istim, tim prije što ih podržavaju i formiraju neki organi lokalne vlasti i milicije”.¹²⁰¹ Dana 12. septembra 1992. godine komandant Sarajevsko-romanijskog korpusa VRS pukovnik Stanislav Galić naglasio je da treba “obezbijediti apsolutnu slogu i jedinstvo na svim nivoima sa civilnim vlastima i snagama MUP, eliminisati bilo kakvo stvaranje paravojski i para – politička /kao u originalu/ i ne dozvoliti nikakvo trvenje, jer su nam ciljevi isti”.¹²⁰² Galić je nadalje pozvao MUP RS i Upravu za obaveštajno-bezbednosne poslove VRS da izrade jedinstven plan uspostave “ratnog režima bezbednosti” u zoni odgovornosti njegovog korpusa. Nekoliko dana kasnije Galić se u dopisu negativno izrazio o paravojnoj formaciji “koja se krije pod firmom *MUP-a*”.¹²⁰³
705. Najmanje jednom prilikom VRS je smatrala da je neophodno da deluje protiv policajaca odmetnika. Dana 6. juna 1992. godine pukovnik Stanislav Galić je naredio Komandi Prvog krajiškog korpusa da uhapsi grupu kriminalaca koji su bili povezani s policijom u Donjem Vakufu.¹²⁰⁴
706. Dana 18. avgusta Uprava za bezbednosno-obaveštajne poslove Glavnog štaba VRS tvrdila je da su pripadnici SJB Drvar pljačkali i palili kuće.¹²⁰⁵
707. Da bi razjasnila mere koje civilna policija može da preduzme protiv vojnih lica koja su počinila krivična dela, Komanda Prvog krajiškog korpusa izdala je jednu naredbu početkom septembra 1992. godine. Nju je CSB Banjaluka prosledio SJB Prijedor 8. septembra 1992. godine.¹²⁰⁶ U naredbi je izričito navedeno da su sve SJB na teritoriji koju pokriva Prvi krajiški korpus obavezne da sve vreme sarađuju s vojnom službom bezbednosti radi održavanja bezbednosti u regionu. U slučaju da pripadnici vojske počine krivična dela, mora

¹¹⁹⁹ Depeša pukovnika Tomislava Šipčića, Komanda Sarajevsko-romanijskog korpusa za Glavni štab VRS, 17. jun 1992. godine (0528-8804-0528-8804).

¹²⁰⁰ Depeša pukovnika Tomislava Šipčića, Komanda Sarajevsko-romanijskog korpusa, 6. jul 1992. godine (0528-8843-0528-8845).

¹²⁰¹ Depeša pukovnika Tomislava Šipčića, Komanda Sarajevsko-romanijskog korpusa, 18. avgust 1992. godine (0528-8980-0528-8989).

¹²⁰² Pukovnik Stanislav Galić, Komanda Sarajevsko-romanijskog korpusa za 4. lap PVO, 12. septembar 1992. godine (0528-8775-0528-8777).

¹²⁰³ Pukovnik Stanislav Galić, Komanda Sarajevsko-romanijskog korpusa za Glavni štab VRS, 21. septembar 1992. godine (0528-9047-0528-9050).

¹²⁰⁴ Pukovnik Stanislav Galić za Komandu Prvog krajiškog korpusa, 6. jun 1992. godine (0095-4685-0095-4685).

¹²⁰⁵ Pukovnik Zdravko Tolimir, Glavni štab VRS, Uprava za izviđačko-bezbednosna pitanja, za Predsedništvo RS i za ministra Miću Stanišića, 18. avgust 1992. godine (datum je delimično nečitak, moguće da je u pitanju 18. jun 1992) (0324-6684-0324-6685).

¹²⁰⁶ CSB Banjaluka za SJB Prijedor, 8. septembar 1992. godine (0063-3191-0063-3192).

se odmah obavestiti vojna služba bezbednosti i moraju se pokrenuti odgovarajuće zakonske mere.

708. U ovom izveštaju već je rečeno da su se zvaničnici MUP-a RS tokom godine žalili na uticaj koji česta i obimna borbena dejstva imaju na sposobnost policije da održava red. Tu pritužbu je izrekao ministar Mićo Stanišić i mnogi drugi zvaničnici MUP-a RS duž lanca komandovanja.¹²⁰⁷
709. Vojni i zvaničnici policije su pokušali da postignu kompromis po tom pitanju. Dana 18. septembra 1992. godine CSB Banjaluka obavestio je svoje potčinjene SJB i MUP RS da je postignut sporazum s regionalnim predstavnicima VRS o učešću policije u borbenim operacijama.¹²⁰⁸
710. Krajem oktobra 1992. godine Mićo Stanišić je naredio da svi CSB i SJB koji se nalaze u opštinama gde nema aktivnih vojnih dejstava stave sav svoj rezervni sastav policije na raspolaganje Vojsci RS.¹²⁰⁹ Uopšte, trebalo je smanjiti rezervni sastav policije. Nakon što se to postigne, trebalo je obavestiti lokalne i regionalne komande da CSB i SJB neće više morati da šalju policajce na front. Borbeno angažovanje policajaca vršilo bi se samo po naredbi ministra unutrašnjih poslova ili ako je dotična opština u neposrednoj ratnoj opasnosti.

4. MUP RS i vladavina prava u RS

711. Već sredinom aprila 1992. godine pojavili su se znaci da MUP RS ne uspeva u potpunosti u svojim pokušajima da održi vladavinu prava i red na teritoriji pod njegovom kontrolom. Dana 15. aprila Stanišić je naredio da se identifikuju i kazne – a po potrebi i uhapse – lica koja vrše pljačke, krađu i “druge nedozvoljene radnje”.¹²¹⁰ Dva dana kasnije, 17. aprila, Stanišić je pisao šefovima centara službi bezbednosti i žalio se na pljačku imovine i nezakonito oduzimanje imovine.¹²¹¹ Prema navodima ministarstva, neke pljačke su izvršili pripadnici policije. Stanišić je načelnike CSB informisao da takva dela neće biti tolerisana. On je njih smatrao lično odgovornima za sprovođenje tih uputstava. Ako saznaju za bilo kakve dalje incidente, od njih se traži da o tome obaveste MUP RS. Međutim, treba istaći da sve do 29. aprila sadržaj Stanišićeve poruke očigledno nije dostavljen policijskim organima pod nadležnošću CSB Banjaluke.¹²¹²
712. Polovinom maja 1992. godine vlada RS se već ozbiljno bila zabrinula zbog dramatičnog porasta kriminala u RS. Dana 24. maja vlada RS je zatražila da ministarstvo unutrašnjih poslova za potrebe Vlade što pre pripremi “cjelovitu i iscrpnu informaciju o bezbjednosnoj situaciji i stanju javnog reda i mira u Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini”.¹²¹³ Dana 25. maja Branko Đerić, predsednik vlade, zatražio je da ministar

¹²⁰⁷ V. SJB Prijedor za CSB Banjaluka, 15. septembar 1992. godine (P004-3493-P004-3493).

¹²⁰⁸ CSB Banjaluka za načelnike svih podređenih stanica javne bezbednosti (SJB), MUP RS i komande Prvog i Drugog krajiškog korpusa, 18. septembar 1992. godine (P002-3591-P002-3591).

¹²⁰⁹ Naredba Miće Stanišića, 23. oktobar 1992. godine (0104-8852-0104-8852).

¹²¹⁰ Naredba Miće Stanišića, 15. april 1992. godine (0324-7406-0324-7406). V. i SJB Banjaluka za podređene SM, 20. april 1992. godine (B006-2781-B006-2781).

¹²¹¹ Ministar Stanišić za sve načelnike centara službi bezbednosti (CSB), 17. april 1992. godine (0208-9524). U ovoj depeši je citirana naredba od 15. aprila.

¹²¹² Depeša CSB Banjaluka, 29. april 1992. godine (P004-3264-P004-3264), u kojoj se citira Stanišićeva depeša od 17. aprila 1992. godine.

¹²¹³ Zapisnik sa sastanka vlade održanog 24. maja 1992. godine (0124-5325-0124-5326).

unutrašnjih poslova “prikupi informacije i podnese izvještaj vladi o bezbjednosti ljudi i imovine na teritoriji Srpske Republike Bosne i Hercegovine (posebno u vezi s navodima o vozilima iz kruga TAS-a, nafti sa Ilidže, itd.)”¹²¹⁴ U vladinom dopisu MUP-u RS nisu posebno tražene informacije o kršenjima ljudskih prava ili međunarodnog humanitarnog prava.

713. Postupajući po zahtevu vlade, Stanišić je 26. maja 1992. godine poslao na adresu svih pet CSB uputstva za prikupljanje podataka za izvještaj. Na zahtev vlade, Stanišić je tražio posebne informacije o krađi vozila iz TAS-a i nafte s Ilidže. Pored toga, Stanišić je tražio da se dostave informacije o teškim zločinima počinjenim protiv Srba na teritorijama koje je kontrolisao “MUP bivše SRBiH”.¹²¹⁵

714. U odgovoru na Stanišićeva uputstva CSB Bijeljina je 30. maja rekao da je u severoistočnoj Bosni zaista došlo do dramatičnog porasta kriminala. To je naročito bio slučaj u opštinama koje su direktno pogođene ratom.¹²¹⁶ Nesigurna bezbednosna situacija zahtevala je da policija na bojištu provodi vreme koje bi inače provodila boreći se protiv kriminala.¹²¹⁷ Međutim, u pokušaju da se suprostavi pljački širokih razmera u opštini Zvornik, policija je postavila kontrolne punktove koje je zajednički držala s vojnim i paravojnim formacijama (npr. “nacionalnom gardom”).

715. U novembru 1992. godine, u izvještaju o radu SJB Vogošća, CSB Sarajevo je zaključio da policija nije uspela da spreči krađu preko 1.000 putničkih vozila iz fabrike motornih vozila TAS u Vogošći tokom leta 1992. godine.¹²¹⁸ “I pored upozorenja od strane Ministarstva za unutrašnje poslove i ovog Centra, Stanica javne bezbjednosti u Vogošći nije preduzimala ili pak nije bila u mogućnosti da preduzima odgovarajuće mjere zaštite društvene imovine. Naprotiv, veći dio radnika milicije, uglavnom rezervnog sastava, nisu ostali po strani ove pljačke, nego su čak učestvovali u kriminalnim radnjama.” U krađi su, između ostalih, učestvovali i načelnik i komandir SJB Vogošća. Pored gorepomenute uloge policije, pripadnici paravojnih formacija, vojna lica, funkcioneri lokalne vlasti i pripadnici obezbeđenja predsednika i vlade RS direktno su ili indirektno pomagali u krađi i otuđivanju motornih vozila. U izvještaju CSB Sarajevo je naznačeno da su onima koji su imali zadatak da istraže incident u TAS-u pripadnici paravojnih formacija pretili “masakrom”, dok su pripadnici SJB Vogošća to pasivno posmatrali.¹²¹⁹

¹²¹⁴ Predsednik vlade Branko Đerić za Čedu Kljajića, Ministarstvo unutrašnjih poslova RS, 25. maj 1992. godine (0324-7415-0324-7415).

¹²¹⁵ Stanišićeva uputstva za sve centre službi bezbednosti (CSB), 26. maj. 1992. godine (0324-6692-0324-6694).

¹²¹⁶ CSB Bijeljina za MUP RS, 30. maj 1992. godine (0324-6688-0324-0324-6689).

¹²¹⁷ Tek sredinom avgusta 1992. godine, CSB Sarajevo je izvestio Ministarstvo da se zadatak na “otkrivanju i gonjenju diverzantsko-terorističkih grupa muslimanskih odmetnika [...] još uvijek tretira kao osnovni posao policije”. CSB Sarajevo, “Procjena političko-bezbjednosne situacije i rad centra za period 01. juli – 15. avgust 1992. godine,” 17. avgust 1992. godine (0074-9687-0074-9700).

¹²¹⁸ CSB Sarajevo, “Informacija o stanju i radu Stanice javne bezbjednosti Vogošća”, 12. novembar 1992. godine (0358-8232-0358-8235).

¹²¹⁹ CSB Sarajevo, “Informacija o stanju i radu Stanice javne bezbjednosti Vogošća”, 12. novembar 1992. godine (0358-8232-0358-8235). Za informacije o kontinuirano komplikovanoj bezbednosnoj situaciji u Sarajevsko-romanijskom regionu, uključujući detaljne komentare o paravojnim grupama, civilnim vlastima i odnosu MUP-a RS i VRS, v. CSB Sarajevo, “Neki političko-bezbjednosni aspekti na području Romanijsko-birčanskog Centra Bezbjednosti”, 15. novembar 1992. godine (0528-9541-0528-9544).

716. Sredinom aprila 1992. godine, CSB Banjaluka je izvestio da je bezbednosna situacija u Banjaluci veoma ozbiljna i da policija ne uspeva da obradi sva krivična dela, naročito ona počinjena od strane naoružanih kriminalnih grupa.¹²²⁰ CSB Banjaluka je u prilogu svog izveštaja dostavila pregled takvih incidenata, kao i spisak razbojništava koja su izvršila uniformisana lica. Krajem maja 1992. napravljen je operativni plan za istragu takvih pojava.¹²²¹
717. Dana 31. maja 1992. godine SM Vraca podnela je zvaničnu belešku o porastu kriminala u njenoj zoni odgovornosti.¹²²² Ovaj izveštaj je za to okrivio
- lica koja su i ranije bila sklona vršenju krivičnih djela, a sada to čine pod okriljem uniformi pripadnika policije, teritorijalne odbrane i uniformi pripadnika vojnih obveznika, takođe ima lica, određen broj, iz redova policije, teritorijalne odbrane i drugih pripadnika vojnih formacija koji se bave otuđenjem društvene i privatne imovine.
718. CSB Banjaluka je 12. juna dostavio odgovor na Stanišićevu naredbu od 26. maja 1992. godine.¹²²³ Izveštaj je obuhvatao informacije o zločinima koji su počinjeni protiv srpskog civilnog stanovništva. Kao i CSB Bijeljina, CSB Banjaluka je istakao da su paravojne formacije znatno doprinele dramatičnom porastu kriminala.
719. Dana 31. maja 1992. godine Vlada RS je od MUP-a RS primila informacije o bezbednosnoj situaciji.¹²²⁴ Vlada je izjavila da je nezadovoljna količinom informacija koje joj je dostavio MUP RS i zatražila od MUP-a RS, Ministarstva odbrane RS i Glavnog štaba VRS da je redovno informišu.
720. U junu 1992. godine Analitičko-informativna služba MUP-a RS sastavila je strogo poverljiv izveštaj o bezbednosnoj situaciji u RS.¹²²⁵ Iako se u izveštaju posebno ne navode nikakvi raniji dokumenti, deluje logično da je ovaj izveštaj bio krajnji rezultat zahteva vlade RS od 25. maja 1992. godine za dostavljanje izveštaja. U uvodu tog izveštaja Ministarstvo je navelo da nije moguće podneti iscrpan izveštaj jer je situacija u RS neprestano u jakom previranju. Osoblje je prezauzeto, a veze s raznim regionima nisu uvek redovne.
721. U izveštaju je navedeno da ratno profiterstvo i pljačka predstavljaju ozbiljan problem. Mnoge od tih zločina počinile su paravojne formacije. Ukratko, to je dovelo do “nezadovoljstva” i do pada borbenog morala i među stanovništvom i među oružanim snagama. U delovima izveštaja koji govore o bezbednosnoj situaciji u raznim regionima RS, zapaženo je da građani i dalje ilegalno poseduju oružje koje povremeno koriste za vršenje krivičnih dela, uključujući pljačku.

¹²²⁰ CSB Banjaluka, “Informacija o bezbednosnim pojavama i porastu kriminaliteta na području SJB Banja Luka za april 1992. godine”, 17. april 1992. godine (0531-6706-0531-6720).

¹²²¹ CSB Banjaluka, “Operativni plan rada”, 25. maj 1992. godine (0531-6712-0531-6716).

¹²²² Zvanična beleška SM Vraca, 31. maj 1992. godine (0324-7382-0324-7383).

¹²²³ CSB Banjaluka za MUP RS, 12. jun 1992. godine (0324-7416-0324-7416).

¹²²⁴ Zapisnik sa sednice Vlade RS, 31. maj 1992. godine (0124-5335-0124-5338).

¹²²⁵ Analitičko-informativna služba MUP-a RS, “Neki elementi bezbednosne procjene u Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini”, jun 1992. godine (0324-6810-0324-6822).

722. Dana 5. juna 1992. godine Dobro Planojević, pomoćnik ministra za sprečavanje i otkrivanje kriminala, podstakao je sve CSB da se odlučnije suprotstave kriminalu.¹²²⁶ Bila je potrebna dobra saradnja sa pravosudnim organima i vojnom policijom. Planojević je preporučio najbolje načine za dokumentovanje ratnih zločina. On je takođe istakao da policija mora da se ponaša u skladu s međunarodnim humanitarnim pravom kada se radi o ratnim zarobljenicima i civilnom stanovništvu.
723. Dana 8. juna 1992. godine Ministarstvo je zapazilo da je broj imovinskih krivičnih dela znatno porastao i da se čine ratni zločini.¹²²⁷ Službenike MUP-a RS Ministarstvo je podsetilo da deluju energično u sprečavanju i kažnjavanju počinitelaca tih dela. Insistiralo se na saradnji s pravosudnim organima i vojnom policijom. Naročito se od policije tražilo da identifikuje i hapsi počiniocima ratnih zločina i da dokumentuje aktivnosti pojedinaca i grupa koje čine ratne zločine. Kad dođe na mesta navodnih ratnih zločina, policija je trebalo da fotografiše ili napravi video snimke tela i, gde je moguće, izvrši autopsiju. Generalno, milicija je dobila instrukcije da deluje striktno u skladu s međunarodnim pravilima ratovanja u odnosu na civilno stanovništvo.
724. Zapažanja Ministarstva potvrđuju najmanje još dva izveštaja na regionalnom nivou. U šestomesečnom izveštaju CSB Banjaluka istaknuti su problemi discipline velikih razmera, uključujući učešće u pljački, među redovima policije.¹²²⁸ U godišnjem izveštaju CSB Banjaluka takođe je primećen dramatičan porast zločina od aprila 1992. godine.¹²²⁹ U skladu s tim zapažanjima, sredinom juna 1992. godine Krizni štab opštine Prijedor naredio je SJB Prijedor da formira specijalni odred kako bi sprečio “pljačku i druge kriminalne radnje”.¹²³⁰
725. Ovaj porast delimično je bio povezan s prisustvom srpskih paravojnih jedinica i njihovom saradnjom s MUP-om RS. U sažetoj depeši o događajima u SJB Bijeljina u periodu od 26. juna do 25. jula 1992. godine navedeno je da su “lažni” pripadnici SJB, kao i pripadnici Arkanovih jedinica, ukrali opremu iz te stanice.¹²³¹ U izveštaju se navodi da je SJB kratko saradivala s Arkanovim jedinicama i da su te jedinice nezakonito uzele materijal iz stanice sa znanjem tadašnjeg šefa SJB Bijeljine Predraga Ješurića. Pored toga, tokom prvog ciklusa neprijateljstava u Bijeljini, Brčkom i Zvorniku ukraden je veoma velik broj automobila. Neki od njih su prodati izvan RS, dok su druge novi “vlasnici” ilegalno registrovali u Bijeljini.
726. U izveštaju od 29. jula 1992. godine koji je poslat predsedniku Predsedništva Karadžiću, navedeno je da “pripadnici Srpske dobrovoljačke garde ulaze čak i u Stanicu javne

¹²²⁶ Pomoćnik ministra Dobro Planojević za sve centre službi bezbednosti (CSB), 5. jun 1992. godine (0324-7374-0324-7374).

¹²²⁷ Depeša MUP-a RS, koju je CSB Banjaluka dostavio načelnicima svih stanica javne bezbednosti (SJB), 8. jun 1992. godine (0063-3254-0063-3254).

¹²²⁸ CSB Banjaluka, “Izveštaj o radu CSB Banja Luka za period od 1. januara do 30. juna 1992. godine”, jul 1992. godine (0324-6764-0324-6790). V. takođe CSB Banjaluka, “Izveštaj o radu CSB Banja Luka za period od 4. aprila do 31. decembra 1992. godine”, januar 1993. godine (B009-8119-B009-8147).

¹²²⁹ CSB Banjaluka, “Izveštaj o analizi rada Stanica JB u 1992. godini na teritoriji CSB Banja Luka”, (0324-6151-0324-6167).

¹²³⁰ Naredba Kriznog štaba opštine Prijedor, 17. jun 1992. godine (P004-8598-P004-8598).

¹²³¹ Izveštaj SJB Bijeljina za period od 26. juna do 25. jula 1992. godine, jul 1992. godine (0074-9751-0074-9755).

Dana 29. juna 1992. godine, Krizni štab ARK je zaključio da je potrebno preduzeti mere protiv lica koja su bez odobrenja skinula (vojne ili milicijske) uniforme. Zaključci Kriznog štaba, 29. jun 1992. godine (0057-3848-0057-3850). Značajno je što se u ovim istim Zaključcima Župljanin zadužuje da izvrši određene naredbe i što se on oslovljava kao načelnik “Centra službi bezbednosti Autonomne oblasti Krajina”.

bezbjednosti, kao tobožnji instruktori, što masovno koriste za razne vrste zloupotreba i flagrantnog kršenja zakona”.¹²³² Dalje je navedeno da je 27. juna 1992. godine jedna ekspertska grupa iz MUP-a RS stigla u Bijeljina da spreči krivična dela koja su činile paravojne formacije. Ova grupa je utvrdila da je “postojao zatvor navodno formiran u saradnji s vojnim vlastima, a u stvari radilo se o koncentracionom logoru paravojnih formacija koji su koristili i za skladištenje ukradene tehničke robe”. Te paravojne grupe su uključivale “Crvene beretke” i “grupe Kapetana Dragana [Vasiljkovića]”. U celom izveštaju krivica za zločine u Bijeljini pripisuje se paravojnim formacijama.

727. U izveštaju o funkcionisanju SJB Brčko, SJB Bijeljina i SJB Zvornik koji je podnesen 17. juna 1992. godine inspektori MUP-a RS osvrnuli su se na probleme s kojima se suočavaju zbog paravojnih formacija.¹²³³

728. Paravojne formacije (formacije kapetana Dragana, samozvane četničke jedinice s područja Bijeljine, koje predvodi izvesni Goran Jelisić [kao u tekstu] i samozvane četničke jedinice sa područja Ugljevika) vrše pritisak na stanicu javne bezbednosti Brčko, a u dva navrata se pokušalo i s oružanim napadom na SJB Brčko. Razlozi ovakvog ponašanja paravojnih formacija jesu nezadovoljstvo kadrovskim rešenjima u SJB Brčko i normalno funkcionisanje patrolne službe i ulazno-izlaznih punktova u grad, gde se sprečavalo odvoženje otuđene robe (samo na punktu prema Bijeljini 7. i 8. juna 1992. godine u dva vojna kamiona otkrivena je otuđena robe u vrednosti od 200.000 DM).

729. Inspektori su nadalje napomenuli da paravojne grupe ugrožavaju i zastrašuju pripadnike lokalne policije, te da ne prezaju od upotrebe teškog naoružanja i sile protiv policije. Te grupe su takođe vršile teška, nasilna krivična dela, uključujući “ubistva nedužnog muslimanskog življa”. Inspektori su procenili da bi sve paravojne formacije trebalo da se proteraju s tog područja da bi se obezbedilo ispravno funkcionisanje SJB Brčko.

730. U istom izvještaju inspektori su napomenuli da se nastavlja delovanje paravojnih formacija u Zvorniku.¹²³⁴ I pored toga što je opštinska vlada zabranila paravojne kampove za obuku, Kapetan Dragan je u Diviču pokraj Zvornika sve do jula 1992. ipak obučavao pripadnike paravojnih formacija.¹²³⁵ Opisujući ljude koji pohađaju takvu obuku, opštinska policija je navela da su se tu okupila “lica sklon[a] pljački, teror, silovanju i dr[.]”. Ti ljudi su učestvovali u pljački, silovanjima, pa “čak i ubijanju” lica muslimanske nacionalnosti “koja su bila spremna za razmjenu” (verovatno za Srbe sa područja koja nisu bila pod kontrolom RS). Pripadnici paravojnih formacija su takođe u više navrata pretili službenicima opštine Zvornik, između ostalih i predsedniku opštinske vlade. U naknadnom izveštaju SJB Zvornik, načelnik

¹²³² CSB Bijeljina, “Informacija o angažovanju i aktivnostima Ministarstva unutrašnjih poslova Srpske Republike BiH na uspostavljanju vlasti i zakonitosti na području CSB Bijeljina”, 29. jul 1992. godine (0074-1296-0074-1305). Postoji još jedan primerak istog izveštaja (0084-5558-0084-5562). Taj primerak izveštaja sadrži propratno pismo koje pokazuje da je Karadžić jedini primalac. Na zadnjoj stranici izveštaja nalazi se Karadžićeva rukom pisana primedba “Nastavite da sprovedite red i vladavinu prava”.

¹²³³ MUP RS, “Izveštaj o izvršenom nadzoru i ostvarenom uvidu u stanje SJB Brčko, SJB Zvornik i djelimično stanje u SJB Bijeljina”, 17. jun 1992. godine (0360-5816-0360-5821).

¹²³⁴ MUP RS, “Izveštaj o izvršenom nadzoru i ostvarenom uvidu u stanje SJB Brčko, SJB Zvornik i djelimično stanje u SJB Bijeljina”, 17. jun 1992. godine (0360-5816-0360-5821).

¹²³⁵ Komanda Istočno-bosanskog korpusa za Glavni štab VRS, 29. jul 1992. godine (0620-0798-0620-0798).

stanice je konstatovao da taj SJB zbog remećenja od strane pripadnika paravojnih grupa sve do 30. jula nije mogao da funkcioniše u skladu sa Zakonom o unutrašnjim poslovima.¹²³⁶

731. Kao i u slučaju pripadnika paravojnih formacija iz Brčkog, inspektori MUP-a RS su preporučili da se pripadnici paravojnih formacija u Zvorniku proteraju iz opštine. Međutim, oni su takođe preporučili da licima koja pripadaju formaciji Kapetana Dragana, a koja potiču s područja Zvornika, bude omogućeno da se “vrate u regularne jedinice Srpske vojske BiH”.¹²³⁷
732. Na četvrtoj sednici Vrhovnog saveta odbrane Jugoslavije, održanoj 31. jula 1992. godine, savezni ministar unutrašnjih poslova Pavle Bulatović je rekao da je pet pripadnika “jedinice Kapetana Dragana” u februaru došlo u Brčko u svojstvu instruktora. U međuvremenu su trojica njih “pravil[a] zulum prema srpskom narodu na tom području”.¹²³⁸ Ništa nije rečeno o posledicama po hrvatsko ili bosansko muslimansko stanovništvo na tom području. Prema Bulatovićevim rečima, navedeni su imali legitimacije “MUP-a Krajine”. Bulatović je podsetio svoje kolege da im je ranije pokazao dve potvrde za prolazak “uniformisanih ljudi iz Tikveša i Iloka”, koje su potpisali “nekakvi komandanti za jedinice za posebne namjene”.¹²³⁹ U maju 1997. godine Franko Simatović je izjavio da je ta “jedinica” učestvovala u operaciji “Koridor”, koja je obuhvatala i Brčko.¹²⁴⁰ Platni spisak takođe pokazuje da su ti ljudi delovali u Doboju u aprilu 1992. godine.¹²⁴¹
733. Inspektori MUP-a RS su приметili da je situacija u Bijeljini slična onoj koju su videli u Brčkom i Zvorniku.¹²⁴² U Bijeljini se vodila “bespoštedna borba za vlast” između SDS-a i Srpske radikalne stranke (SRS). “Radikali su prema našim saznanjima nezadovoljni podjelom ‘funkcija’ u SJB Bijeljina, pa su u nekoliko navrata pokušavali i oružanom silom da izvrše kadrovske promjene u SJB Bijeljina, kao i u CSB Bijeljina.” Inspektori su lično videli kada je 550 pripadnika četničke formacije, “koju predvodi izvjesni vojvoda Mirko [Blagojević], htjelo da raketama zemlja-zemlja i drugim pješadijskim i lakim artiljerijskim oruđem sruši zgradu bezbjednosti u Bjeljini”. Inspektori su rekli da CSB Bijeljina u takvoj situaciji ne može da funkcioniše kako treba, te da su i samo postojanje i nadležnost CSB-a predmet borbe. Pored toga, CSB-u manjka adekvatna teleprinterska i druga oprema. Bez obzira na to, inspektori su zaključili da su stečeni osnovni uslovi za rad CSB-a. Oni su predložili da inspektori iz Sarajeva budu stacionirani u Bijeljini dok CSB ne počne da funkcioniše kako treba. Predložen je sastanak sa VRS radi iznalaženja rešenja za postojanje paravojnih formacija na tom području.

¹²³⁶ SJB Zvornik, “Izveštaj o radu Stanice javne bezbjednosti Zvornik za mjesec juli, avgust i septembar 1992. godine”, bez datuma (0360-9134-0360-9139); SJB Zvornik, “Izveštaj o radu Stanice javne bezbjednosti Zvornik za 1992. godinu” (0176-9097-0176-9110, kopija na 0360-9140-0360-9153).

¹²³⁷ MUP RS, “Izveštaj o izvršenom nadzoru i ostvarenom uvidu u stanje SJB Brčko, SJB Zvornik i djelimično stanje u SJB Bijeljina”, 17. jun 1992. godine (0360-5816-0360-5821).

¹²³⁸ Magnetofonske beleške sa 4. sednice Vrhovnog saveta odbrane održane 31. jula 1992. godine (0345-7005-0345-7046, na 0345-7021).

¹²³⁹ Magnetofonske beleške sa 4. sednice Vrhovnog saveta odbrane održane 31. jula 1992. godine (0345-7005-0345-7046, na 0345-7021-0345-7022). V. takođe SAO Semberija i Majeвица, JPN, potvrda koju je potpisao komandant Živojin Ivanović, 9. jul 1992. godine (DA00-6011-DA00-6011).

¹²⁴⁰ V003-3533, Transkript, str. 5.

¹²⁴¹ CSB Doboј, Platni spisak za specijalnu grupu, april 1992. godine (FI20-0022-FI20-0022);

¹²⁴² MUP RS, “Izveštaj o izvršenom nadzoru i ostvarenom uvidu u stanje SJB Brčko, SJB Zvornik i djelimično stanje u SJB Bijeljina”, 17. jun 1992. godine (0360-5816-0360-5821).

734. Izveštaj VRS dostavljen komandi Istočno-bosanskog korpusa 22. juna 1992. godine potvrdio je da je bezbednosna situacija u Bijeljini “nestabilna”.¹²⁴³ To je pripisano postojanju paravojnih formacija i “navijačke strasti pojedinaca iz organa vlasti”. Paravojne formacije na području Bijeljine ignorisale su naredbu skupštine opštine od 11. juna 1992. godine da se stave pod kontrolu VRS. U izveštaju se zaključuje: “Svima je bilo jasno da ni jednom naredbom sem upotrebe sile nije bilo moguće ovu paravojnu organizaciju [Srpsku nacionalnu gardu] dovesti u red sa propisanim normama ponašanja vojske srpske BiH, niti ih isterati iz kasarne.” U izveštaju se preporučuje da se pripadnici paravojnih formacija pozovu na krivičnu odgovornost i kazne, da se svi pripadnici paravojnih formacija stave pod vojnu komandu ili nateraju “da se isele iz kasarne kao paravojna formacija”. Nadalje, komandant garde Ljubiša Savić “Mauzer” treba da bude smenjen s mesta pomoćnika načelnika za bezbednosno-obaveštajne poslove u korpusu.
735. U izveštaju od 7. jula 1992. godine koji je SJB Bijeljina dostavila po pregledu zgrade poznate kao “nova klaonica”, navodi se da je ta zgrada korišćena kao skladište za ukradeni materijal i tehničku robu, prehrambene proizvode i vozila. Policajci iz SJB Bijeljina sprovedli su istragu i uhapsili pripadnike Srpske dobrovoljačke garde koji su čuvali tu zgradu. Ti pripadnici paravojnih formacija predati su Vojsci Republike Srpske. Prilikom pregleda policija je takođe pronašla pet Muslimana koji su bili zatočeni u “novoj klaonici”.¹²⁴⁴
736. Dana 18. jula 1992. godine CSB Bijeljina je izvestio da se bezbednosna situacija u njegovoj zoni odgovornosti popravlja, delom zbog dolaska specijalne jedinice milicije MUP-a RS.¹²⁴⁵ Paravojne formacije su tvrdile da su se stavile pod jedinstvenu komandu, kako je naređeno, “a stvarno se nikada nisu podčinili komandi vojske Srpske republike Bosne i Hercegovine”.
737. Dana 6. septembra 1992. godine Stanišić je izdao naredbu koja se odnosi na konfiskaciju imovine od strane pripadnika MUP-a RS.¹²⁴⁶ Ovlašćeni službenici MUP-a RS mogli su da konfiskuju samo “predmete, stvari, itd.” u skladu sa Zakonom o unutrašnjim poslovima i drugim zakonskim propisima i uputstvima. Svaki konfiskovani predmet morao je da bude propisno dokumentovan. Konfiskovana imovina nije mogla da se daje skupštinama opština niti drugim opštinskim organima. Umesto toga, konfiskovane predmete je trebalo da čuva MUP RS i s njima se moralo postupati onako kako je nalagala “Uredba o obaveznoj predaji ratnog i plijena stečenog na drugi način u robne rezerve”.¹²⁴⁷ Oni za koje se utvrdi da su prekršili ovu naredbu snosiće disciplinske i zakonske posledice i biće privremeno suspendovani s dužnosti dok traje disciplinski ili sudski postupak. Obrazlažući naredbu, Stanišić se posebno pozvao na ranije incidente u kojima je imovina nezakonito oduzimana.

¹²⁴³ Komanda artiljerijske brigade za komandu Istočno-bosanskog korpusa VRS, 22. jun 1992. godine (0366-0042-0366-0044).

¹²⁴⁴ SJB Bijeljina, “Informacija o izvršenom pregledu objekta Nova klaonica – Velika Obarska”, 7. jul 1992. godine (0074-1336-0074-1341).

¹²⁴⁵ CSB Bijeljina za MUP RS, 18. jul 1992. godine (0360-5847-0360-5848). V. takođe 0360-5857-0360-5857, koji je očito drugačija verzija istog izveštaja. Pripadnici lokalne policije u Bijeljini održali su sastanak 19. avgusta 1992. godine da bi protestovali protiv onog što, kako su smatrali, predstavlja neispravno korišćenje specijalne jedinice policije MUP-a RS dok su se radnici SJB Bijeljina slali na front. Zapisnik sa sastanka održanog 19. avgusta 1992. godine (0360-5852-0360-5853). Ministar unutrašnjih poslova RS Mićo Stanišić kasnije je demantovao da je specijalna jedinica policije MUP-a RS u Bijeljini napravila ikakve prestupe. Intervju s Mićom Stanišićem, *Javnost*, 30. oktobar 1992. godine (0365-9864-0365-9864).

¹²⁴⁶ Naredba ministra Miće Stanišića, 6. septembar 1992. godine (0324-6097-0324-6097).

¹²⁴⁷ U naredbi se citira *Službeni glasnik srpskog naroda u Bosni i Hercegovini* br. 8, 8. jun 1992. godine.

Takva protivpravna dela su nanosila štetu ugledu MUP-a RS i mogla su, po njegovom mišljenju, baciti sumnju na sposobnost MUP-a RS da izvršava ostale svoje zakonske funkcije i obaveze. U ARK, naredbu je prosledio načelnik CSB Banjaluka Župljanin 19. septembra 1992. godine.¹²⁴⁸ Dana 21. oktobra Župljanin je podsetio svoje potčinjene SJB da postupaju po ovim uputstvima.¹²⁴⁹

738. Dana 22. oktobra 1992. godine ministar pravde i uprave RS Momčilo Mandić uputio je dopis MUP-a RS u vezi s konfiskovanim i oduzetim predmetima.¹²⁵⁰ Mandić je podsetio MUP RS da svi takvi predmeti treba da se predaju Republičkim robnim rezervama u roku od 24 sata nakon konfiskacije.
739. U izveštaju o radu SJB Prijedor, podnetom krajem septembra 1992, bilo je naznaka za to da se situacija stabilizuje.¹²⁵¹ U tom izveštaju, Drljača je istakao da je gotovo svaka osoba u opštini koja je bila sposobna da nosi oružje to i činila, često s katastrofalnim posledicama. Pljačka je i dalje bila redovna pojava.
740. I u izveštaju za treći kvartal koji je podneo CSB Banjaluka navedeno je da se nastavljaju problemi vezani za naoružane grupe.¹²⁵² U njemu se ističe da su se pripadnici naoružanih grupa “često predstavljali kao pripadnici policije” i to lažno predstavljanje koristili da bi iznudili ili krali imovinu od civila. Te grupe su “pljačkale sve do čega bi došle” i nisu oklevale da upotrebe oružanu silu, čak i protiv službenika organa unutrašnjih poslova. U izveštaju je, dalje, navedeno da je te grupe okruživao “oreol nedodirljivosti” zbog njihovog učešća u ratu. To “stavlja službe javne bezbjednosti u veoma delikatnu situaciju i ne ostavlja im mnogo prostora za efikasnu zaštitu sigurnosti i imovine građana”.
741. U oktobru, izveštavajući o prethodnom kvartalu, SJB Ilidža je navela da broj počinjenih zločina konstantno raste u toj opštini.¹²⁵³ Uprkos urgencijama Ministarstva, policija je i dalje gotovo u potpunosti bila posvećena borbenim umesto policijskim aktivnostima. Kao rezultat toga, kriminal se naglo širio. Imovina Muslimana je trpela najveću štetu, pošto je “bila nezaštićena”. U izveštaju je navedeno da krivična dela protiv imovine Muslimana često nisu dokumentovana, pošto pogođena lica više nisu bila u opštini.
742. Stalno insistiranje visokih zvaničnika na potrebi za disciplinom u MUP-u RS očigledno nije dovelo do značajnog poboljšanja. Tek u novembru 1992. godine ministar Mićo Stanišić je potvrdio da se redovi MUP-a moraju očistiti od onih elemenata koji su činili dela nespojiva s radom u Ministarstvu.¹²⁵⁴

¹²⁴⁸ Župljanin za sve podređene SJB, 19. septembar 1992. godine (0091-5308-0091-5308).

¹²⁴⁹ Depeša CSB Banjaluka, 21. oktobar 1992. godine (P002-3693-P002-3693).

¹²⁵⁰ Ministar Momčilo Mandić za MUP RS, 22. oktobar 1992. godine (0360-5764-0360-5765).

¹²⁵¹ SJB Prijedor, “Izveštaj o radu Stanice javne bezbjednosti Prijedor za treće tromjesečje”, 29. septembar 1992. godine (P004-2819-P004-2826).

¹²⁵² CSB Banjaluka, “Izveštaj o radu Centra službi bezbjednosti Banja Luka za period od 1. 7. do 30. 9. 1992. godine”, oktobar 1992. godine (0074-9601-0074-9650).

¹²⁵³ SJB Ilidža, “Izveštaj o radu Srpske stanice javne bezbjednosti Ilidža za period juli – septembar 1992. godine”, 11. oktobar 1992. godine (0074-9665-0074-9685).

¹²⁵⁴ Zapisnik sa proširene sednice Stručnog kolegija Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, 5. novembar 1992. godine (0324-6041-0324-6051).

5. MUP RS i rad pritvorskih objekata u RS

743. Dana 31. maja 1992. godine načelnik SJB Prijedor Simo Drljača, postupajući u skladu s odlukom Kriznog štaba, naredio je otvaranje “privremenog zbirnog centra” u rudarskom kompleksu Omarska.¹²⁵⁵ SJB Prijedor je trebalo da obezbedi potreban broj policajaca za stražarsku dužnost oko centra.¹²⁵⁶ Zaključak naredbe je bio da će “kontrolu izvršenja ove Naredbe organizovati načelnik policije Janković Dušan u saradnji sa CSB Banjaluka i uz angažovanje nadležnih rukovodnih radnika”. Osim toga, Krizni štab Prijedor je naveo da načelnik SJB “isključivo svojim potpisom može osloboditi zarobljeno lice”.¹²⁵⁷ Dana 2. jula Krizni štab opštine Prijedor naredio je SJB Prijedor da pritvorena lica zvanično otpusti s njihovih radnih mesta.¹²⁵⁸
744. Svim službenicima koji su radili u Omarskoj bilo je striktno naređeno da ne otkrivaju nikakve informacije o aktivnostima u logoru, osim načelniku SJB Prijedor, kome su morali da podnose izveštaje najmanje jednom dnevno.¹²⁵⁹ Prema procenama SJB Prijedor, oko 3.000 lica je “prošlo kroz” Omarsku do kraja juna 1992. godine.¹²⁶⁰ Sva lica su podvrgnuta ispitivanju.
745. U junu 1992. godine u jednom izveštaju o aktivnostima SJB pomenuto je otvaranje Omarske, Keraterma i Trnopolja. U tom izveštaju je navedeno da su bezbednost u prihvatnim centrima Omarska i Keraterm “stalno obezbjeđivali fizički radnici policije, koji pored toga svakodnevno vrše i privođenje novih bezbjednosno interesantnih lica o čijoj se neprijateljskoj aktivnosti dođe do podataka u toku istražnog postupka sa već privedenim licima”.¹²⁶¹
746. Ukupno tri sabirna centra otvorena su na teritoriji SJB Prijedor: Omarska, Keraterm i Trnopolje.¹²⁶² Nekoliko hiljada ljudi je prošlo kroz te centre i sa njima su timovi, koji su se sastojali od policije iz sektora vojne, javne i nacionalne bezbednosti, obavili oko 6.000 “informativnih razgovora”.¹²⁶³ Nakon pritvaranja lica u Omarskoj i Keratermu, SJB Prijedor je dostavljao podatke lokalnim organima kako bi se ta lica mogla otpustiti s radnih mesta.¹²⁶⁴

¹²⁵⁵ SJB Prijedor za CSB Banjaluka, Krizni štab, koordinatoru službi bezbjednosti, načelnike policije i ostale, 31. maj 1992. godine (0063-3763-0063-3766).

¹²⁵⁶ Stanica policije u Omarskoj, koja je bila podređena SJB Prijedor, obezbeđivala je velik broj osoblja za “sabirni centar” Omarska. Načelnik stanice policije u Omarskoj bio je Željko Mejakić. V. spisak od 21. juna 1992. godine (P005-0758-P005-0759). I iz ovog spiska se vidi da je stanica policije u Omarskoj bila nadležna za izdavanje dozvola za ulazak u logor.

¹²⁵⁷ Odluka Kriznog štaba opštine Prijedor, 2. jun 1992. godine (0063-3780-0063-3780).

¹²⁵⁸ Naredba Kriznog štaba opštine Prijedor, 2. jul 1992. godine (0063-3805-0063-3805).

¹²⁵⁹ SJB Prijedor za CSB Banjaluka, Krizni štab, koordinatoru službi bezbjednosti, načelnika milicije i ostale, 31. maj 1992. (0063-3763-0063-3766).

¹²⁶⁰ SJB Prijedor, “Izveštaj o radu za prvo polugodište 1992. godine”, jun 1992. godine (P003-3215-P003-3226).

¹²⁶¹ SJB Prijedor, “Izveštaj o radu za prvo polugodište 1992. godine”, jun 1992. godine (P003-3215-P003-3226).

¹²⁶² Prema SJB Prijedor, Keraterm je otvoren odlukom Kriznog štaba opštine Prijedor, pod “nadzorom radnika SJB i vojne policije Prijedor”. Izveštaj SJB Prijedor bez datuma, koji se poziva na odluku CSB Banjaluka od 14. avgusta 1992. godine (B003-2556-B003-2564). Ovaj dokument takođe opisuje otvaranje i rad Keraterma i Trnopolja.

¹²⁶³ Za opis načina na koji su vršena ova ispitivanja, v. SJB Sanski Most za CSB Banjaluka, 2. jul 1992. godine (0049-1518-0049-1518); takođe SJB Sanski Most, “Izveštaj o radu SJB Sanski Most za [prvih] šest mjeseci 1992. godine”, 20. jul 1992. godine (0049-3712-0049-3729). Izveštaj SJB Prijedor, bez datuma, koji se poziva na odluku CSB Banjaluka, od 14. avgusta 1992. godine (B003-2556-B003-2564).

¹²⁶⁴ Naredba Kriznog štaba opštine Prijedor, 2. jul 1992. godine (P004-8542-P004-8542).

Potpuno je obrađeno više od 5.500 lica. Od njih je 1.502 kasnije premešteno u logor za ratne zarobljenike u Manjači.¹²⁶⁵ U periodu do 21. avgusta 1992. godine stražarsku dužnost u tim centrima vršilo je 187 radnika policije. Izuzev Trnopolja, ostali prihvatni centri su raspušteni 21. avgusta 1992. godine, pa više nije bilo potrebe za njihovim daljnjim obezbeđivanjem.¹²⁶⁶ Prihvatni centar Trnopolje ostao je u funkciji sve do novembra. Pored žena i dece, tamo je bila visoka koncentracija vojno sposobnih muslimanskih muškaraca, uključujući lica koja su neko vreme bila u Omarskoj i Keratermu zbog neposrednog ili posrednog učešća u “oružanoj pobuni”. Policajci su učestvovali u obezbeđivanju pratnje i obavljanju posebnih zadataka bezbednosti za kolone zatvorenika.¹²⁶⁷

747. U godišnjem izveštaju za 1992. godinu koji je sačinio SNB Prijedor navodi se da su ratna odeljenja SNB u Prijedoru, Sanskom Mostu, Novom Gradu (ranije poznatom kao Bosanski Novi) i Kozarskoj Dubici (ranije Bosanska Dubica) obavili ukupno 8.660 “informativnih razgovora” s ukupno 5.740 lica.¹²⁶⁸ Počevši od 25. maja 1992. godine radnici SNB su, zajedno s radnicima iz SJB Prijedor i SJB Sanski Most, učestvovali u “radu” u “istražnim centrima kao što su Omarska, Keraterm i Krings”. To je trajalo sve do avgusta. “U toku 9. i 10. meseca intenzivno se radilo na sređivanju dokumentacije koja je sačinjena u toku istražnog postupka u navedenim istražnim centrima.” Međutim, ratna odeljenja su uložila ukupno samo četiri krivične prijave u toku godine. Iz istog izvještaja se vidi da su radnici muslimanske nacionalnosti “skinuti [...] sa ratnog rasporeda” iz SNB kad je počeo rat.

748. Inspektori MUP-a RS su učestvovali u ispitivanju “ratnih zarobljenika” pritvorenih u pritvorskom objektu Manjača.¹²⁶⁹ Oko 300 radnika SJB Prijedor je učestvovalo u obezbeđenju pritvorskih objekata Keraterm, Omarska i Trnopolje.¹²⁷⁰

749. Dana 8. jula 1992. godine “operativni tim” na Manjači žalio se da “velika većina” zarobljenika dovedenih na Manjaču nije kod sebe imala nikakvo oružje, “niti su aktivno učestvovali u organizovanju i izvođenju oružane pobune”.¹²⁷¹ Samo 7. jula 1992. godine stiglo je 560 zarobljenika iz Sanskog Mosta. Na putu za Manjaču umrlo ih je 24,

a verovatni uzrok smrti je nedostatak kiseonika, jer su prevoženi u hladnjačama. Ovakav postupak organa iz Sanskog Mosta je krajnje neljudski, nehuman i neprofesionalan. Mrtvi nisu primljeni [u logor], pa se i ne smatraju da su bili ratni zarobljenici LRZ Manjača. I dalje se ponavljaju propusti koji

¹²⁶⁵ SJB Prijedor, “Izveštaj o radu Stanice javne bezbjednosti Prijedor za posljednjih devet meseci 1992. godine”, januar 1993. godine (0063-3747-0063-3762). Iako je Manjača bila pod kontrolom VRS, od policije se tražilo da tamo pomogne u obradi zatvorenika. Dana 6. avgusta 1992. godine, Prvi krajiški korpus uputio je pismeni zahtev načelniku SNB Prijedor za pomoć u obradi zatvorenika. U tom dopisu se navodi da se došlo do zaključka da je veliki broj zatvorenika u Manjači nevin. Morala je da se preduzme hitna akcija u vezi s tim zatvorenicima jer je pažnja međunarodne javnosti bila usmerena na logore u RS. Prvi krajiški korpus za načelnika SNB Prijedor, 6. avgust 1992. godine (P004-8620-P004-8620).

¹²⁶⁶ Prema SJB Prijedor, Trnopolje je otvorila vojska. Izveštaj SJB Prijedor, bez datuma (B003-2556-B003-2564).

¹²⁶⁷ SJB Prijedor, “Izveštaj o radu Stanice javne bezbjednosti Prijedor za posljednjih devet meseci 1992. godine”, Prijedor, januar 1993, načelnik javne bezbjednosti Simo Drljača (0063-3747-0063-3762).

¹²⁶⁸ CSB Banjaluka, Sektor SNB, “Izveštaj o radu detašmana SNB Prijedor za period 01.01. do 31.12.1992. godine”, 20. januar 1993. godine (B009-8095-B009-8102).

¹²⁶⁹ SJB Ključ za Komandu Manjače, 24. jun 1992. godine (0531-6302-0531-6302).

¹²⁷⁰ “Izveštaj o izvršenom obilasku CSB i stanica javne bezbjednosti na području AR Krajina”, 5. avgust 1992. godine (0360-5785-0360-5789).

¹²⁷¹ Operativni tim, Manjača, 8. jul 1992. godine (0531-6629-0531-6629).

su ranije uočeni a to je da i dalje dovoze ratne zarobljenike mlade od 18 godina i starije od 60 godina.¹²⁷²

750. Na posebnom spisku bosanskih Muslimana koje je pritvorio SJB Donji Vakuf, od 12. jula 1992. godine, bilo je i pet lica starijih od 60 godina.¹²⁷³ “Sva navedena lica su zarobljena u zoni borbenih dejstava i pripadnici su neprijateljskih formacija i njihovi saradnici.”

751. Dana 7. avgusta 1992. godine kapetan I klase Dane Lukajić iz pritvorskog objekta Manjača izvestio je Odelenje za obaveštajno-bezbednosne poslove u komandi Prve krajiške brigade da je Manjača izvršila prijem

ratnih zarobljenika iz logora Omarska. Taj prijem je realizovan organizovano ali uz puno poteškoća obzirom da sa zarobljenicima nije dostavljena nikakva dokumentacija, pa čak ni ažurni spiskovi. Spiskovi su bili neažurni u smislu da su pojedina lica sa spiska prećutana pa se ne zna da li je to lice krenulo iz logora Omarska. Za vreme transporta zarobljenika od Omarske do Manjače umrlo je 8 zarobljenika od kojih su neki (3) verovatno ubijeni jer su imali vidne tragove nasilja. Umrle zarobljenike nismo primali nego smo inzistirali da ih voze nazad u Omarsku i tamo propisno sahrane. Međutim, vrlo je verovatno da su mrtvi iskrcani i bačeni negde u šumi na potezu Manjača – Banja Luka.¹²⁷⁴

752. Osoblje na Manjači okarakterisalo je ponašanje ljudi zaduženih za transport zarobljenika iz Omarske kao “veoma nekorektno, bezčovečno i nasilničko”. Kada je jedan pripadnik VRS pokušao da spreči one koji su vršili transport da ubiju “polumrtvog zarobljenika”, njemu [pripadniku VRS] je rečeno: “ako budeš tako se ponašao proći ćeš kao i on”. Kapetan Lukajić je zaključio da svetska javnost ne prigovara bez argumenata, “jer argumente dajemo mi sami”. Zamolio je da se preduzme sve kako se slični incidenti ne bi ponavljali.

753. Iako je kapetan I klase Dane Lukajić podnosio dnevni izveštaj, on je napisao da je ponašanje koje je prijavio deo obrasca koji ukazuje na “nepromišljene postupke organa u Prijedoru i na površan rad organa milicije i SUP-a [to jest SJB-a]”.¹²⁷⁵ Dok su policijski inspektori iz Prijedora tvrdili da su svi dovedeni zarobljenici “teški ekstremisti”, vojni inspektori su ustanovili da za to nema osnova. “U toku prijema smo naišli na ljude koji nisu sposobni ni pušku držati u ruci, a kamoli trčati i pucati. Naišli smo na maloljetnike (1977. godište) koji niti su imali oružja niti učestvovali u borbi odnosno čak ni nošenju vode neprijatelju.”

754. Dana 7. avgusta 1992. godine kapetan I klase Dane Lukajić je primetio da više nema mesta ni za jednog zarobljenika na Manjači.¹²⁷⁶ Međutim, 10. avgusta 1992. godine Lukajić je napisao da je Manjača prethodnih dana obavještena da je trebalo da se doveze do 1.000

¹²⁷² V. takođe SJB Sanski Most, “Spisak lica predatih vojno-istražnim organima sa područja Sanskog Mosta koji se nalaze na Manjači”, avgust 1992. godine (0531-6474-0531-6496).

¹²⁷³ SJB Donji Vakuf, “Spisak privedenih i zadržanih lica u SJB Donji Vakuf od dana 27.05. do 12.07.1992. godine”, 12 jul 1992. godine (0531-6524-0531-6526).

¹²⁷⁴ Dnevni izveštaj LRZ Manjača za Odelenje za obaveštajno-bezbednosne poslove, 7. avgust 1992. godine (0531-6630-0531-6631).

¹²⁷⁵ Dnevni izveštaj LRZ Manjača za Odelenje za obaveštajno-bezbednosne poslove, 7. avgust 1992. godine (0531-6630-0531-6631).

¹²⁷⁶ Dnevni izveštaj LRZ Manjača za Odelenje za obaveštajno-bezbednosne poslove, 7. avgust 1992. godine (0531-6630-0531-6631).

zarobljenika iz Omarske.¹²⁷⁷ Osoblje na Manjači je izvršilo neophodne pripreme, ali je transport stigao sa zakašnjenjem. Oni koji su bili u pratnji zarobljenika iz Manjače /kao u originalu/ naljutili su se kad je osoblje na Manjači odbilo da primi zarobljenike bez procedure. Lukajić je lično intervenisao kad je video kako milicioneri iz transporta nasmrtno tuku zarobljenike.

755. Dana 22. oktobra 1992. godine pukovnik Stanislav Galić, komandant Sarajevsko-romanijskog korpusa VRS, naredio je da ljudi zarobljeni u borbi treba da se prebace u KPD Kula kraj Sarajeva nakon ispitivanja.¹²⁷⁸ Tamo će biti predati na čuvanje organima MUP-a RS i komisijama za razmenu. Galić je precizirao da transport i postupanje prema zarobljenicima treba da budu u skladu s međunarodnim konvencijama.
756. Najkasnije do sredine jula 1992. godine svi vodeći zvaničnici MUP-a RS bili su potpuno upoznati s učešćem Ministarstva u vođenju pritvorskih logora. Osim toga, oni su znali da su u nekim logorima uslovi stravični. Dana 11. jula, na sastanku vodećih zvaničnika MUP-a RS koji je održan u Beogradu, Stojan Župljanin je istakao da su krizni štabovi i VRS na području ARK tražili “skupljanje” velikog broja Muslimana i formirali “nedefinisane logore”, koji su stavljeni pod kontrolu MUP-a.¹²⁷⁹ On je tvrdio da su uslovi u tim logorima veoma loši.
757. Župljanin je, osim toga, rekao da je problem zatvoreničkih logora samo jedan primer stalnog mešanja civilnih vlasti u rad MUP-a.¹²⁸⁰ U isto vreme, MUP RS na teritoriji ARK zavisio je od sredstava koje su davale vlasti ARK. Komunikacije su povremeno bile teške. Sudovi nisu dobro funkcionisali, a kriminal je bio široko rasprostranjen.
758. Kao i učešće MUP-a RS u borbenim operacijama, angažovanje policije u tim “istražnim ili sabrinim centrima”, pod kojim su nazivom oni bili poznati, trošilo je mnogo radnih sati i išlo na štetu obavljanja drugih zadataka policije. Dana 20. jula Župljanin je o ovome pisao u dopisu ministru Mići Stanišiću.¹²⁸¹ Župljanin je istakao da je obrada pritvorenih lica dovela do pojave tri kategorije. U prvu su spadala lica za koja se sumnjalo da su počinila krivična dela. U drugoj su bila lica za koja se sumnjalo da pomažu i udružuju se sa onima iz prve kategorije. Treću kategoriju su činili “odrasli muškaraci za koje služba nije, do sada, prikupila bilo kakve bezbjednosno interesantne /podatke/ radi čega se isti mogu tretirati kao taoci”. Župljanin je zamolio ministra da se konsultuje s “najvišim organima Srpske Republike” sa ciljem da se formira “jedinstven stav” u odnosu na nekoliko važnih pitanja. Župljanin je preporučio da se protiv pritvorenih osumnjičenih lica podignu optužnice i da ta lica budu predana nadležnim pravosudnim organima. On je tražio da se zauzme odlučan stav u pogledu starijih, hendikepiranih i maloletnih zatvorenika. Značajno je to što je Župljanin, u pogledu pritvorenika koji nisu bili osumnjičeni za krivična dela, predložio da se izvrši razmena muškaraca vojnih obveznika iz pomenute treće kategorije za Srbe koje pod sličnim okolnostima drže muslimansko-hrvatske snage. Na kraju, Župljanin je preporučio da osoblje

¹²⁷⁷ Kapetan I klase Dane Lukajić, 10. avgust 1992. godine (0531-6633-0531-6633).

¹²⁷⁸ Pukovnik Stanislav Galić za sve jedinice Sarajevsko-romanijskog korpusa VRS, 22. oktobar 1992. godine (0529-0014-0529-0014).

¹²⁷⁹ Kratak izveštaj o radu MUP-a RS sa predlozima za budući rad – izveštaj je zasnovan na sastanku rukovodilaca MUP-a RS od 11. jula 1992. godine, jul 1992. godine (0324-1848-0324-1879).

¹²⁸⁰ O sličnom pitanju v. intervju Sime Drljače u *Kozarskom vjesniku*, 9. april 1993. (0038-9821-0038-9822).

¹²⁸¹ Župljanin za Stanišića, 20. jul 1992. godine (0324-6719-0324-6721).

VRS treba da preuzme vođenje pritvorskih objekata dok se celokupno pitanje konačno ne reši. Međutim, vojska i milicija bi trebalo da nastave da sarađuju u ispitivanju pritvorenika.

759. Dana 22. jula 1992. godine dva dana nakon što je Župljanin poslao pismo Mići Stanišiću, na sednici Vlade se raspravljalo o pitanju razmene zarobljenika.¹²⁸² Dana 23. jula Radovan Karadžić je izdao naredbu o postupanju s nesrbima, naglašavajući poštovanje Ženevskih konvencija.¹²⁸³
760. Dana 24. jula 1992. godine Ratno predsedništvo Skupštine opštine Prijedor naredilo je smanjenje rezervnog sastava policije i tražilo da vojska do kraja meseca preuzme operacije bezbednosti za Keraterm, Trnopolje i Omarsku.¹²⁸⁴ Međutim, načelnik SJB Prijedor Simo Drljača je izvestio da je vojska odbila da prihvati tu obavezu. Zbog toga je oko 300 policajaca koji su bili uključeni u čuvanje tih logora nastavilo da radi u toj ulozi sve dok logori nisu raspušteni sredinom avgusta.
761. Zbog sve većih pritužbi međunarodne zajednice, vlasti RS su avgusta zaključile da treba rešiti problem napred pomenutih pritvorskih centara. Krajem jula 1992. godine MKCK i inostrani novinari saznali su za postojanje logora i tražili od vlasti RS da dozvole posetu tim logorima.¹²⁸⁵ Pre nego što je MKCK-u i inostranim novinarima da dozvoljena poseta logoru u Omarskoj, milicija je organizovala premeštanje zatvorenika iz Omarske u Manjaču.¹²⁸⁶
762. Dana 5. i 6. avgusta 1992. godine Predsedništvo RS je raspravljalo o postupanju s ratnim zarobljenicima.¹²⁸⁷ U zapisniku s druge sednice Predsedništva korišćene su formulacije slične onim koje je Župljanin koristio u dopisu Stanišiću od 20. jula.¹²⁸⁸ Dana 6. avgusta Predsedništvo je naredilo MUP-u RS i Ministarstvu pravde RS da ispituju problem i u roku od deset dana podnesu izveštaj Predsedništvu.¹²⁸⁹ Dva dana kasnije, Tomislav Kovač, u novom svojstvu pomoćnika ministra za poslove i zadatke policije, poslao je predsedniku RS i predsedniku Vlade dopis u vezi s ovim pitanjem.¹²⁹⁰ Kovač je tvrdio da nije dovoljno urađeno na razdvajanju zatvorenika u posebne kategorije. Za razliku od Župljanina, Kovač je smatrao da lica u pomenutoj trećoj kategoriji “mogu imati status samo izbjeglica”. Kovač ih nije tretirao kao “taoce” niti kao moguće subjekte razmene s muslimanskim ili hrvatskim snagama.
763. Dana 8. avgusta 1992. godine Predsedništvo RS je odlučilo da svi stariji i teško ranjeni zatvorenici treba da budu pušteni iz pritvora.¹²⁹¹ Narednog dana vlada RS je formirala dve komisije, koje su se sastojale od predstavnika Ministarstva pravde i MUP-a RS, da

¹²⁸² Zapisnik sa sednice vlade RS, 22. jul 1992. godine (0124-5447-0124-5454).

¹²⁸³ Naredba predsednika Radovana Karadžića, 23. jul (0084-5369-0084-5369).

¹²⁸⁴ Simo Drljača za MUP RS, VRS, i CSB Banjaluka, 1. avgust 1992. godine (0063-3812-0063-3812).

¹²⁸⁵ Roy Gutman, “Logori smrti”, *Newsday*, 2. avgust 1992. godine (0063-6013-0063-6017).

¹²⁸⁶ Chuck Sudetic, “Sukob na Balkanu: Srbi u Bosni dozvoljavaju Crvenom krstu da poseti logore”, *New York Times*, 9. avgust 1992. godine (0063-6057-0063-6059). *Times* je izvestio da će MKCK početi da posećuje logore oko Banjaluke u sredu (12. avgusta). U članku je navedeno da su srpski lideri zatvorili Keraterm, “smanjili” operacije i poboljšali uslove u Omarskoj pre otvaranja logora inostranim izveštačima.

¹²⁸⁷ Zapisnik Predsedništva RS, 5. avgust 1992. godine (0076-7907-0076-7909) i 6. avgust 1992. godine (0076-7904-0076-7906).

¹²⁸⁸ Župljanin za Stanišića, 20. jul 1992. godine (0324-6719-0324-6721).

¹²⁸⁹ Zaključak Predsedništva RS, 6. avgust 1992. godine (0049-5344-0049-5344).

¹²⁹⁰ Pomoćnik ministra Kovač za predsednika RS i premijera RS, 8. avgust 1992. godine (0124-5167-0124-5168).

¹²⁹¹ Zapisnik Predsedništva RS, 8. avgust 1992. godine (0076-7899-0076-7900).

ispitaju uslove u pritvorskim centrima.¹²⁹² Komisijom su predsedavali Vojin Lale, pomoćnik ministra pravosuđa i uprave, i Mirko Erkić, inspektor policije u MUP-u RS.

764. Dana 17. avgusta komisija je podnela izveštaj o situaciji s pritvorenicima u ARK.¹²⁹³ Komisija je posetila Trnopolje, Omarsku, Keraterm, Manjaču, Krings (Sanski Most) i Srednjoškolski centar u Bosanskom Šamcu. Pozitivan opis uslova u logorima u tom izveštaju bio je u potpunoj suprotnosti s ranijim izveštajima i internim komentarima koje su davali zvaničnici MUP-a RS. Pored izveštaja Komisije, vlada RS je 22. avgusta dobila izveštaj od Ministarstva pravde RS o pritvorenicima na teritoriji SAO Hercegovina. Taj izveštaj su zajedno napisali Goran Sarić iz MUP-a RS i Slobodan Avlijaš iz Ministarstva pravde RS.¹²⁹⁴
765. Tokom avgusta 1992. godine CSB Banjaluka i Ministarstvo unutrašnjih poslova tražili su i dobili nekoliko izveštaja u vezi s radom logora. Dana 5. avgusta 1992. godine načelnik SJB Prijedor Simo Drljača izvestio je načelnika CSB-a Banjaluka i ministra unutrašnjih poslova da su VRS i SJB Prijedor zaključili obradu ratnih zarobljenika.¹²⁹⁵ Utvrđeno je da 1.466 lica snosi krivičnu odgovornost i da će pod oružanom pratnjom biti premešteno u Manjaču. Ostali će biti premešteni u Trnopolje. Dana 8. avgusta CSB Banjaluka je tražio detaljne informacije od SJB Prijedor u vezi sa zatvorenicima koji su ostali u Omarskoj. Dana 9. avgusta Drljača je odgovorio da je u Omarskoj ostalo 175 ratnih zarobljenika.¹²⁹⁶ Drljača je tvrdio da milicija ispunjava sve svoje zakonske obaveze u pogledu zarobljenika koji su ostali. On je takođe istakao da su se iste obaveze poštovale i u centru u Trnopolju, koji je čuvala VRS. Dana 17. avgusta Drljača je komandantu Manjače poslao spisak od 402 zatvorenika.¹²⁹⁷ Radilo se o zatvorenicima koji su upravo bili upućeni u Manjaču. Dana 19. avgusta Župljanin je naredio da SJB u njegovoj nadležnosti naprave dosije za svakog zatvorenika koji se šalje u Manjaču.¹²⁹⁸ To je bio zahtev "najviših organa" RS-a. Dana 22. avgusta Drljača je odgovorio da je u Manjači izvršen izbor zatvorenika i da su oni premešteni u Trnopolje.¹²⁹⁹ Istog dana vlasti u Prijedoru su najavile da su zatvorile Omarsku i stavile Trnopolje pod nadležnost Crvenog krsta.¹³⁰⁰ Dana 23. avgusta Drljača je potvrdio da je poslao potrebne dosijee komandantu Manjače.¹³⁰¹ Dana 27. i 28. avgusta SJB Sanski Most je poslao sličnu informaciju u Manjaču.¹³⁰² Već početkom avgusta SJB Sanski Most je izvestio da vojska pritvara Muslimane i otvara pritvorske centre bez valjane koordinacije s policijom. Vojni i civilni pravosudni organi nisu ispravno radili. Uopšte, nije bilo koordinacije između vojske i policije. Načelnik SJB Sanski Most Mirko Vrućinić je, shodno tome, preporučio da se preduzmu mere

¹²⁹² Zapisnik sa sednice vlade RS, 9. avgust 1992. godine (0124-5481-0124-5486). Odluka o osnivanju sabirnih centara i drugih objekata za zatvorenike u Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini (0124-6762-0124-6762).

¹²⁹³ Izveštaj Komisije vlade RS za inspekciju sabirnih centara i drugih lokacija sa zatvorenicima u Srpskoj Republici u Bosni i Hercegovini, 17. avgust 1992. godine (0124-5060-0124-5067).

¹²⁹⁴ Izveštaj Ministarstva pravde RS za vladu RS, primljen 22. avgusta 1992. godine (0124-5058-0124-5059).

¹²⁹⁵ Simo Drljača za ministra Miću Stanišića i načelnika CSB Banjaluka Stojana Župljanina, 5. avgust 1992. godine (0063-3298-0063-3298).

¹²⁹⁶ Simo Drljača za načelnika CSB Banjaluka Župljanina, 9 avgust 1992. godine (0063-3300-0063-3300).

¹²⁹⁷ Simo Drljača za komandanta Manjače, 17. avgust 1992. godine (P000-2176-P000-2187).

¹²⁹⁸ Stojan Župljanin načelnicima svih centara službi bezbednosti (CSB), 19. avgust 1992. godine (0063-3185-0063-3185).

¹²⁹⁹ SJB Prijedor za CSB Banjaluka, 22. avgust 1992. godine (0063-3308-0063-3308).

¹³⁰⁰ Saopštenje za štampu, Prijedor, 22. avgust 1992. godine (0209-0032-0209-0032).

¹³⁰¹ SJB Prijedor za CSB Banjaluka, 23. avgust 1992. godine (0063-3309-0063-3309).

¹³⁰² SJB Sanski Most za Vojno-istražni organ Manjača, 27. i 28. avgust 1992. godine (0207-2642-0207-2643).

da se utvrdi koja je ustanova nadležna za pritvorske centre. Vručinić je takođe preporučio otvaranje zatvora na “nivou AR Krajine”.¹³⁰³

766. U međuvremenu, 14. avgusta 1992. godine Stojan Župljanin je, u svojstvu načelnika CSB Banjaluka, formirao komisiju koja će izvršiti istragu o svim logorima, istražnim centrima, pritvorskim centrima i drugim sličnim objektima u opštinama Prijedor, Bosanski Novi i Sanski Most.¹³⁰⁴ Komisiji je naređeno da podnese izveštaj do 17. avgusta. Predsednik komisije bio je Vojin Bera, načelnik Odseka SNB u CSB Banjaluka.¹³⁰⁵
767. Pozivajući se na Župljaninovu odluku, SJB Bosanski Novi je podneo izveštaj 15. avgusta.¹³⁰⁶ U njemu je detaljno opisan način na koji su nastali pritvorski objekti i njihov kasniji rad. SJB Sanski Most je dostavio izveštaj komisiji 18. avgusta.¹³⁰⁷ U izveštaju je navedeno da je 90 % lica dovedenih u objekte u Sanskom Mostu dovela vojska. Stražarske snage su bile mešavina vojnog i policijskog osoblja, ali je kasnije, nakon što je intervenisao Krizni štab, vojni deo zamenila policija. Od 1.655 lica koja su dovedena u istražne centre u Sanskom Mostu, 1.528 su bili Muslimani, a 122 Hrvati. SJB Prijedor je takođe dostavio odgovor komisiji.¹³⁰⁸
768. Berina komisija je dostavila izveštaj 18. avgusta.¹³⁰⁹ U izveštaju su upoređeni podaci iz tri izveštaja koja su dostavile opštine Sanski Most, Bosanski Novi i Prijedor. U njemu se tvrdi da su logori u Prijedoru formirani da bi se izašlo na kraj s velikim brojem lica pritvorenih u operacijama VRS koje su počele 24. maja. Među ta lica spadala su i ona pritvorena zbog sumnje da se bave kriminalnim i terorističkim aktivnostima i ona koja su “napustila svoje kuće i stanove tražeći pomoć i zaštitu”. Ta lica su gotovo isključivo bila muslimanske ili hrvatske nacionalnosti.
769. Komisija je tvrdila da su lica koja su bila smeštena u Trnopolju mogla da odu kad žele, na odredišta po sopstvenom izboru. U izveštaju se takođe tvrdilo da Crveni krst i druge organizacije redovno dostavljaju pomoć licima u Trnopolju koja nisu podvrgnuta ispitivanju. U izveštaju se pominjao i velik broj lica nesrpske nacionalnosti koja su “dobrovoljno” napustila opštinu Prijedor. Tvrdilo se da je većina onih koji su otišli otišla zbog simpatija prema muslimanskim i hrvatskim ekstremističkim elementima.
770. Dana 19. avgusta 1992. godine Karadžić je naredio VRS i MUP-u da sa svim zatvorenicima postupaju u skladu s međunarodnim normama i da saraduju sa međunarodnim organizacijama.¹³¹⁰ Ta naredba je izdata kao ponovljena predsednička naredba od 6. juna 1992. godine, što ukazuje na to da nije bila u potpunosti sprovedena.

¹³⁰³ SJB Sanski Most za CSB Banjaluka, 5. avgust 1992. godine (0047-8745-0047-8746).

¹³⁰⁴ Odluka Župljanina, 14. avgust 1992. godine (B003-2587-B003-2587).

¹³⁰⁵ “Zaključci sa sjednice Vijeća Centra u proširenom sastavu održane 6. maja 1992. godine”, 20. maj 1992. godine (0063-3164-0063-3168).

¹³⁰⁶ Izveštaj SJB Bosanski Novi za CSB Banjaluka, 15. avgust 1992. godine (B003-2565-B003-2573).

¹³⁰⁷ Izveštaj SJB Sanski Most za odsek službe NB Centra SB Banjaluka, 18. avgust 1992. godine (B003-2543-B003-2546).

¹³⁰⁸ Izveštaj SJB Prijedor bez datuma, koji se poziva na odluku CSB Banjaluka od 14. avgusta 1992. godine (B003-2556-B003-2564).

¹³⁰⁹ Izveštaj CSB Banjaluka, 18. avgust 1992. godine (B003-2527-B003-2542).

¹³¹⁰ Naredba predsednika Karadžića, 19. avgust 1992. godine (0049-5341-0049-5342).

771. Takođe 19. avgusta 1992. godine, Župljanin je prosledio ministarske naredbe od 10. i 17. avgusta, kojima se naređuje da se u pritvorskim centrima održavaju dobri sanitarni uslovi.¹³¹¹ Stanišić je naveo da milicija koja služi u pritvorskim centrima treba da bude stavljena na raspolaganje vojsci. Dana 20. avgusta Župljanin je načelnicima svih podređenih SJB prosledio ministarsku depešu od 19. avgusta.¹³¹² U toj depeši Stanišić je naredio da sve osoblje MUP-a RS koje se bavi pritvorenima poštuje relevantne domaće i međunarodne zakone. Postojanje bilo kakvih “divljih”, tj. ilegalnih logora ili pritvorskih centara odmah treba da se prijavi ministru. Protiv pojedinaca koji se ne povinuju biće pokrenute krivične optužbe. Dana 21. avgusta Župljanin je svim podređenim SJB naložio da olakšaju povratak pritvorenika njihovim kućama i da im osiguraju bezbednost po dolasku.¹³¹³ Dana 22. avgusta Župljanin je naredio da se oslobode lica za čiji pritvor u Manjači “nema materijalnih dokaza”.¹³¹⁴
772. Dana 24. avgusta 1992. godine Mićo Stanišić je svim CSB i svim SJB prosledio zahtev u kojem je tražio detaljne podatke o lokacijama sabirnih centara, informacije o organima koji su naredili njihovo formiranje i organima koji upravljaju njima.¹³¹⁵ On je takođe tražio informacije o broju zatvorenika i uhapšenih lica. Te informacije su morale da se dostave Ministarstvu do 30. avgusta. Župljanin je tu naredbu podređenim SJB poslao 27. avgusta, sa dodatnim zahtevom za informacije o Srbima koje muslimanske snage drže u pritvoru.¹³¹⁶
773. Stanišićev zahtev za informacije podudario se s akcijama čiji je cilj bio smanjivanje broja i veličine pritvorskih objekata u ARK. Zahvaljujući tome, zvaničnici MUP-a RS mogli su svoje odgovore da formulišu krajnje sažeto. Što se tiče Prijedora, Drljača je izvestio da tamo više nema pritvorskih objekata osim Manjače.¹³¹⁷ On je tako izbegao bilo kakvo pominjanje objekata koji su ranije postojali. Što se tiče Ključa, Vinko Kondić je odgovorio da u toj opštini nema nikakvih logora, zatvora ili pritvorskih centara. Svi pritvorenici se šalju u Manjaču.¹³¹⁸
774. Dana 28. avgusta 1992. godine MUP RS je pisao CSB Sarajevo, Bijeljina i Trebinje da ih obavesti o dolasku delegacije KEBS-a. Ta delegacija je trebalo da poseti zatvore na Palama, u Bijeljini, Bileći, Trebinju i Foči. U depeši je navedeno da prilikom te posete treba saradivati sa VRS i rečeno da su “zatvori u nadležnosti Ministarstva pravde”.¹³¹⁹ Dana 31. avgusta CSB Banjaluka je izvestio da je delegacija KEBS-a posetila Manjaču i Trnopolje.¹³²⁰ Početkom septembra jedna delegacija Međunarodnog komiteta Crvenog krsta takođe je

¹³¹¹ Župljanin načelnicima svih podređenih stanica javne bezbednosti (SJB), 19. avgust 1992. godine (0047-8798-0047-8798). Mićo Stanišić svim centrima javne bezbednosti, 17. avgust 1992. (0370-1693-0370-1693).

¹³¹² Župljanin načelnicima svih podređenih stanica javne bezbednosti (SJB), 20. avgust 1992. godine (P004-2990-P004-2990); Depeša SJB Prijedor, 21. avgust 1992. godine (P004-2991-P004-2991).

¹³¹³ Župljanin načelnicima svih stanica javne bezbednosti (SJB), 21. avgust 1992. godine (0047-8799-0047-8799).

¹³¹⁴ Župljanin načelnicima svih stanica javne bezbednosti (SJB) i Komandi Prvog krajiškog korpusa, 22. avgust 1992. godine (0047-8797-0047-8797).

¹³¹⁵ Mićo Stanišić za sve centre službi bezbednosti (CSB) i sve stanice javne bezbednosti (SJB), 24. avgust 1992. godine (0063-3311-0063-3311).

¹³¹⁶ Župljanin za načelnike svih stanica javne bezbednosti (SJB), 27. avgust 1992. godine (0063-3312-0063-3312). V. takođe SJB Prijedor, 28. avgust 1992. godine (0063-3313-0063-3313).

¹³¹⁷ SJB Prijedor za CSB Banjaluka, 28. avgust 1992. godine (0063-3310-0063-3310).

¹³¹⁸ SJB Ključ za CSB Banjaluka, 29. avgust 1992. godine (0057-4997-0057-5029).

¹³¹⁹ MUP RS za Centre SB Sarajevo, Bijeljina i Trebinje, 28. avgust 1992. godine (0324-7335-0324-7335).

¹³²⁰ CSB Banjaluka za MUP RS i predsednika Karadžića, 31. avgust 1992. godine (0324-8486-0324-8486).

posetila Banjaluku da bi razgovarala o Manjači i Trnopolju. Župljanin je tom sastanku prisustvovao u svojstvu “ministra unutrašnjih poslova Autonomne Oblasti Krajine”.¹³²¹ Dana 29. septembra 1992. godine Državni savet odbrane Skupštine opštine Prijedor preporučio je zatvaranje centra Trnopolje, “obzirom da odlaskom svih evidentiranih lica iz ovog prihvatnog Centra, praktično prestaje potreba za ovim otvorenim centrom”.¹³²² Međutim, sve do sredine oktobra neki zvaničnici policije još uvek su ignorisali naređenja da sarađuju s Međunarodnim komitetom Crvenog krsta.¹³²³

775. Pored aktivnosti povezanih s već pomenutim centrima koje je držala milicija, MUP RS je usaglašavao svoj rad sa organima VRS koji su upravljali pritvorskim centrima kao što je Manjača. To je uključivalo učešće policajaca u čuvanju zatvorenika.¹³²⁴ Dana 6. juna VD načelnika SJB Sanski Most Mirko Vrućinić poslao je dopis komandantu Manjače.¹³²⁵ Zasnivajući svoj dopis na prethodno postignutom sporazumu s komandantom Banjalučkog korpusa pukovnikom Stevilovićem, Vrućinić je naveo da se jedna grupa zatvorenika šalje u Manjaču. SJB je dostavljao propratnu dokumentaciju o tim zatvorenicima. Biće poslato još zatvorenika čim se završi njihovo ispitivanje u SJB Sanski Most. Time što je slao zatvorenike u Manjaču Vrućinić je direktno postupao po naredbi Kriznog štaba Sanski Most od 6. juna 1992. godine.¹³²⁶
776. U nekim slučajevima milicija je tražila pomoć od civilnih vlasti u pitanjima koja se odnose na pritvor. Dana 17. juna 1992. godine SJB Sanski Most je zatražio od Župljanina da se konsultuje s vlastima ARK radi razjašnjenja statusa zatvora. Problem je bio veliki broj muslimanskih zatvorenika pritvorenih u SJB Sanski Most i drugim SJB usled “ratnih dejstava te akcija razoružanja i drugih akcija i radnji vezanih za isleđivanje i operativnu obradu”.¹³²⁷
777. Osoblje SJB povremeno je učestvovalo u ispitivanjima koja su vršena u pritvorskim centrima i logorima čak i kad je takvim objektima upravljala VRS. Dana 24. juna 1992. godine Vinko Kondić, načelnik SJB Ključ, pisao je komandantu Manjače da ga obavesti da će dva inspektora policije stići kako bi ispitala zatvorenike pritvorene u logoru Manjača.¹³²⁸ U slučaju Keraterma, nekoliko desetina policajaca iz Stanice rezervnog sastava policije Prijedor dobilo je dozvole da ulazi u taj centar.¹³²⁹ U Bosanskom Novom milicija je učestvovala u vođenju improvizovanog pritvorskog centra uglavnom za muslimanske muškarce iako se SJB

¹³²¹ Pukovnik Milutin Vukelić, Prvi krajiški korpus, za Glavni štab VRS i general-majora Talića, 2. septembar 1992. godine (0102-9839-0102-9840); Župljanin za MUP RS, sve podređene Stanice JB, CSB Banjaluka (SNB), 4. septembar 1992. godine (B006-5584-B006-5584).

¹³²² Zapisnik sa sednice Saveta za narodnu odbranu Skupštine opštine Prijedor, 29. septembar 1992. godine (P005-2895-P005-2895).

¹³²³ Radovan Karadžić za general-pukovnika Ratka Mladića, Miću Stanišića i Momčila Mandića, 22. oktobar 1992. godine (0049-5345-0049-5345).

¹³²⁴ Dana 27. jula Komanda Prvog krajiškog korpusa naredila je stalno učešće policije u osiguranju Manjače. Naredba Komande Prvog krajiškog odreda, 27. jul 1992. godine (0102-9846-0124-9848).

¹³²⁵ Mirko Vrućinić, VD načelnika SJB Sanski Most, za komandanta VRS, Manjača, 6. jun 1992. godine (0106-1776-0106-1776).

¹³²⁶ Naredba Kriznog štaba Sanski Most, 6. jun 1992. godine (0047-1232-0047-1232).

¹³²⁷ Načelnik SJB Sanski Most za Župljanina, 17. jun 1992. godine (0049-3278-0049-3278).

¹³²⁸ Vinko Kondić, načelnik SJB Ključ, za komandanta VRS, Manjača, 24. jun 1992. godine (0057-4811-0057-4811).

¹³²⁹ Spisak pripadnika policije koji će dobiti specijalne dozvole za ulazak u prihvatni centar Keraterm, koji je potpisao komandant Živko Knežević (P005-0757-P005-0757). Dokument nema datum, ali rukom napisana napomena potvrđuje da su 25. juna 1992. godine izdate 54 dozvole.

Bosanski Novi nije saglasila s načinom na koji je taj centar formiran.¹³³⁰ Pušteni su samo oni Muslimani za koje se nije sumnjalo da su počinili zločine i koji su bili voljni da napuste opštinu.

778. U jednom izveštaju SJB Prijedor, koji je 13. juna 1992. prosleđen CSB-u Banjaluka, potvrđeno je da je specijalni odred koji je formiralo Ministarstvo i stavilo ga pod komandu CSB-a učestvovao u napadu na Prijedor i da su njegovi pripadnici počinili zločine. U izveštaju je navedeno da je jedna specijalna jedinica učestvovala u “uzimanje stvari prilikom čišćenja terena” i da su neki njeni pripadnici zlostavljali zatvorenike u pritvorskom logoru Omarska. Iako je Simo Drljača izrazio zahvalnost za pomoć koju je pružio specijalni odred iz CSB-a Banjaluka, on je naveo da je prisustvo njegovih pripadnika u Prijedoru i u Omarskoj postalo neprijatna smetnja.¹³³¹
779. Dana 11. septembra 1992. godine Komanda Prvog krajiškog korpusa VRS donela je odluku kojom se 48 bosanskih Muslimana zatočenih u Manjači oslobađa od krivičnog gonjenja.¹³³²

6. Deportacije/Proterivanja

780. Kao što je već rečeno, u leto 1992. godine mnogi nesrbi su mogli da odu iz pritvorskih objekata samo ako su se saglasili da “dobrovoljno” napuste svoje domove. Milicija bi u takvim slučajevima potvrdila da ne postoji sumnja da su ti pojedinci počinili zločine. Pored toga, u skladu s propisima koje je nametnuo Krizni štab ARK, milicija je postavila stroga ograničenja u pogledu stvari koje su pojedinci koji odlaze mogli da ponesu sa sobom. Dana 5. jula SJB Prijedor je spomenula Hrvate i Muslimane koji su želeli da “dobrovoljno” napuste ARK.¹³³³ Milicija bi regulisala takve odlaske u saradnji s Opštinskim sekretarijatom za narodnu odbranu. Dana 4. avgusta milicija u Ključu je objavila da je CSB Banjaluka dobio jednu odluku od Ratnog predsedništva ARK. Prema toj odluci, lica koja napuštaju ARK mogu sa sobom da ponesu samo 300 DEM, a milicija je bila obavezna da osigura da se to ne krši.¹³³⁴ Čak i pre odluke Ratnog predsedništva ARK, Ratno predsedništvo opštine Ključ dalo je uputstva miliciji da izdaje potvrde onim pojedincima koji zauvek odlaze iz opštine.¹³³⁵ U drugim opštinama slične odluke su donesene još ranije. U Bosanskoj Krupi Ratno predsedništvo je izdalo takvu naredbu još 22. maja. Njom se naređivala “evakuacija” preostalog muslimanskog stanovništva, koju je trebalo da izvrše civilna i vojna policija. Prema zaključku Ratnog predsedništva, nakon nedavnih izjava predsednika Predsedništva RBiH

¹³³⁰ “Izveštaj za Stanicu javne bezbjednosti Bosanski Novi”, 15. avgust 1992. godine (B003-2565-B003-2573). Isti izveštaj sadrži informacije o prikupljanju oružja koje vrši milicija.

¹³³¹ Simo Drljača, SJB Prijedor, za Stojana Župljanina, CSB Banjaluka, 13. jun 1992. godine (0063-3256-0063-3256).

¹³³² Odluka Prvog krajiškog korpusa, 11. septembar 1992. godine (0531-6504-0531-6504). V. takode “Spisak lica koja su otpuštena iz LRZ Manjača poslije 21.10.1992. godine” (0531-6502-0531-6503).

¹³³³ SJB Prijedor za načelnika CSB Banjaluka, 5. jul 1992. godine (0063-3274-0063-3274).

¹³³⁴ Emisija Radio Ključa, 4. avgust 1992. godine (0059-5252-0059-5252). U najmanje jednom slučaju, ratno predsedništvo opštine je protestovalo protiv toga što policija oduzima novac. Dana 28. jula 1992. godine, Ratno predsedništvo opštine Kotor-Varoš tvrdilo je da je policija bez dozvole oduzimala novac od ljudi koji su napuštali opštinu. Ratno predsedništvo je navelo da bi novac trebalo da se koristi za porodice onih koji su poginuli u borbi “i druge neophodne troškove Opštine”, umesto da preporučuje vraćanje novca. Izvod iz zapisnika sednice Ratnog predsedništva Kotor-Varoši, 28. jul 1992. godine (0041-5564-0041-5564). Međutim, dana 31. jula 1992. CSB Banjaluka je izdao saopštenje u kojem je objasnila uputstva Kriznog štaba ARK. CSB Banjaluka za sve podređene stanice javne bezbednosti (SJB), 31. jul 1992. godine (0063-3177-0063-3178).

¹³³⁵ Odluka Ratnog predsedništva opštine Ključ, 30. jul 1992. godine (0048-9849-0048-9850).

Alije Izetbegovića nije bilo moguće garantovati bezbednost Muslimanima u opštini Bosanska Krupa.¹³³⁶

781. Iako su viši članovi političkog i bezbednosnog rukovodstva RS-a više puta ponovili tvrdnje u smislu da RS, preko svojih upravnih organa i službi bezbednosti, namerava da zaštiti sve građane, raspoloživi dokumenti ne potkrepljuju tvrdnju da je MUP RS u principu svesno pokušavao da obezbedi jednaku zaštitu za sve građane. Na primer, 21. jula 1992. godine u Dnevnom biltenu MUP-a RS kaže se da su “nepoznati izvršioc” ubili jednu celu muslimansku porodicu u opštini Sokolac.¹³³⁷ To se dogodilo iako je ta porodica, poslednja muslimanska porodica koja je ostala na tom području, izričito potvrdila lojalnost vlastima RS. U istom biltenu je navedeno da su “sve muslimanske kuće” u tom selu opljačkane.
782. Dana 5. jula 1992. godine SJB Prijedor je CSB-u Banjaluka prosledio jedan izveštaj u kojem navodi da SJB Prijedor, u skladu s depešom CSB-a od 4. jula 1992. godine, vrši “kontrolu svih lica muslimanske i hrvatske nacionalnosti, kao i pripadnika srpske nacionalnosti koji nemaju prijavljeno mesto boravka i prebivališta”.¹³³⁸ U toj depeši se, dalje, navodi da “veliki broj pripadnika hrvatske i muslimanske nacionalnosti dobrovoljno želi da napusti” region. Dana 18. jula SJB Prijedor je prosledio depešu CSB-a Banjaluka u kojoj obaveštava da je organizovala polazak kolone od pet autobusa iz Trnopolja za Skender-Vakuf.¹³³⁹ (Nije jasno da li se dokumenti od 18. i 19. jula odnose na istu grupu ljudi kao i dokument od 4. jula.) Pored toga, dana 24. avgusta CSB Banjaluka je izrazio naročitu zabrinutost zbog nasilja protiv onih oslobođenih pritvorenika koji bi mogli da odluče da odu kući.¹³⁴⁰ Od radnika SJB Prijedor je traženo da spreče sve eventualne napade na one koji se budu vraćali kući iz pritvorskih centara.
783. Tvrdnja SJB Sanski Most od 17. avgusta 1992. godine da će se Muslimanima i Hrvatima dozvoliti da polože zakletvu lojalnosti ako žele da ostanu mora se shvatiti u ovom kontekstu.¹³⁴¹ Dana 20. avgusta Ratno predsedništvo opštine Kotor-Varoš raspravljalo je o pitanju iseljenja zatvorenika. Odlučeno je da SJB Kotor-Varoš bude uključen u odlučivanje o tome kome će biti dozvoljeno da napusti opštinu.¹³⁴²
784. Dana 22. avgusta 1992. godine “ratno predsedništvo” Skupštine opštine Ključ uputilo je dopis CSB Banjaluka o mogućem povratku zatočenika iz Manjače u Ključ. Prema opštinskim vlastima u Ključu, “apsolutno nismo u mogućnosti obezbijediti zaštitu eventualno povraćenih ratnih zarobljenika iz logora Manjača kao ni obezbijediti prihvatni centar za iste zašto nemamo ni najelementarnijih materijalnih pretpostavki”.¹³⁴³
785. Dana 31. avgusta 1992. godine Radio Ključ je objavio izveštaj o prvom autobusu “iseljenika” iz opštine Ključ.¹³⁴⁴ Autobus je krenuo iz Ključa za Beograd, a krajnje odredište je bilo Kanada. To obaveštenje Radio Ključ je preneo u ime SJB-a Ključ kako bi “ostala

¹³³⁶ Naredba Ratnog predsedništva Bosanske Krupe, 22. maj 1992. godine (0049-2539-0049-2539).

¹³³⁷ Bilten dnevnih događaja MUP-a RS, 21. jul 1992. godine (0324-6489-0324-6489).

¹³³⁸ SJB Prijedor za načelnika CSB Banjaluka, 5. jul 1992. godine (0063-3274-0063-3274).

¹³³⁹ SJB Prijedor za CSB Banjaluka, 18. jul 1992. godine (0063-3287-0063-3288).

¹³⁴⁰ Depeša SJB Prijedor, 24. avgust 1992. godine (0063-3188-0063-3188).

¹³⁴¹ SJB Sanski Most za načelnika CSB Banjaluka, 17. avgust 1992. godine (0047-8714-0047-8714).

¹³⁴² Odlomak iz zapisnika sa 58. sednice Ratnog predsedništva opštine Kotor-Varoš, 20. avgust 1992. godine (0041-5736-0041-5736).

¹³⁴³ Ratno predsedništvo Skupštine opštine Ključ, 22. avgust 1992. godine (0531-6310-0531-6310).

¹³⁴⁴ Izveštaj Radio Ključa, 31. avgust 1992. godine (0059-5227-0059-5227).

zainteresovana lica” mogla da iskoriste istu priliku. Početkom septembra jedan revizor je istakao da je SJB Prijedor izdao nekoliko hiljada dozvola Muslimanima koji su želeli da napuste opštinu.¹³⁴⁵ Dana 29. septembra SJB Prijedor je izvestio da je primio i obradio 15.280 zahteva za iseljenje iz opštine.¹³⁴⁶

786. Vinko Kondić, načelnik SJB Ključ, izvestio je krajem septembra 1992. godine da su muslimanski stanovnici opštine zaplašeni i da se na njih vrši pritisak da napuste opštinu.¹³⁴⁷ Iako je Kondić tvrdio da su Muslimani 27. maja započeli oružanu pobunu u Ključu, on je primetio da su oni izloženi kampanji terora, uključujući nasilne napade na život i imovinu. Bilo je i “monstruoznih zločina”, uključujući ubistvo četiri Muslimana. Primećene su “masovne pljačke” u kućama onih Muslimana koji su već napustili opštinu. Jačina oružanog sukoba je značila da je malo počinilaca tih zločina uhapšeno. U tim malobrojnim slučajevima jedina kazna koja je određena bilo je slanje počinilaca na liniju fronta. Kondić je tvrdio da je situacija takva da bi dalja pojava takvih zločina mogla da navede međunarodnu zajednicu da poveća pritisak na bosanske Srbe. On je zato tražio da se izdaju jasna uputstva o tome kako postupati u takvim slučajevima.

787. Kao što je već rečeno u ovom izveštaju, MUP RS je u nekoliko prilika naredio da se izvrše istrage ratnih zločina.¹³⁴⁸ Najmanje u jednom slučaju MUP RS je direktno saznao da je u severozapadnoj Bosni i Hercegovini nad nesrpskim “izbjeglicama” počinjen masakr velikih razmera. Dana 31. avgusta Stanišić je naredio istragu smrti “oko 150 Muslimana” kod Korićanskih stijena u opštini Skender-Vakuf 21. avgusta.¹³⁴⁹ Prema izveštaju VRS, izbeglička kolona u kojoj su, između ostalih, bili i zatvorenici iz Trnopolja išla je iz Skender-Vakufa preko planine Vlašić.¹³⁵⁰ U izveštaju VRS masakr koji je usledio karakteriše se kao čin “genocida” i navodi se učestvovanje radnika milicije u toj “likvidaciji”.¹³⁵¹ VRS je predložila da CSB Banjaluka odmah izvrši istragu. Ipak, sve do 11. septembra Župljanin tu naredbu nije prosledio Drljači.¹³⁵² Dana 14. septembra Drljača je odgovorio da se istraga ne može izvršiti jer su službena lica koja su učestvovala u sprovođenju kolone 21. avgusta sada raspoređena na ratište.¹³⁵³ Dana 7. oktobra Župljanin je ponovo zatražio od Drljače informacije o

¹³⁴⁵ Zapisnik inspekcije rada SJB Prijedor, 4. septembar 1992. godine (B003-8610-B003-8610).

¹³⁴⁶ SJB Prijedor, “Izveštaj o radu Stanice javne bezbednosti Prijedor za treće tromesečje”, 29. septembar 1992. godine (P004-2819-P004-2826).

¹³⁴⁷ Depeša SJB Ključ, 28. septembar 1992. godine (0206-1515-0206-1516).

¹³⁴⁸ V. takođe naredba Predsednika RS za centre SB da sprovede istrage o ratnim zločinima počinjenim protiv Srba. Naredba Predsedništva RS, 25. septembar 1992. godine (0047-8730-0047-8731). Dana 8. oktobra 1992. godine Stojan Župljanin se pozvao na zahtev iz predsedničke naredbe o hitnom dostavljanju podataka o ratnim zločinima protiv Srba. Župljanin za sve podređene stanice javne bezbednosti, 8. oktobar 1992. godine (P004-3516-P004-3516). Upor. depeša SJB Prijedor, 9. oktobar 1992. godine (P004-3518-P004-3518); CSB Banjaluka za SJB Prijedor, 16. oktobar 1992. (0063-3339-0063-3339).

¹³⁴⁹ Naredba ministra Miće Stanišića, 31. avgust 1992. godine (0105-6505-0105-6505). Na konferenciji za štampu u novembru 1992. godine, general-major Talić je istakao da su se u konvoju nalazila lica iz Trnopolja (V000-2840-V000-2840; transkript 0300-2892-0300-2804).

¹³⁵⁰ Potpukovnik VRS Boško Peulić za Komandu Prvog krajiškog korpusa, 21. avgust 1992. godine (0105-6506-0105-6506). Video intervju general-majora Talića za ABC News, 2. novembra 1992. godine (V000-2840-V000-2840; transkript 0300-2802-0300-2804).

¹³⁵¹ Borbeni izveštaji VRS takođe su odgovornost za masakr pripisali MUP-u RS. Redovni borbeni izveštaji Prvog krajiškog korpusa, 22. avgust 1992. godine (0086-2880-0086-2883; 0086-2884-0086-2887).

¹³⁵² Župljanin za Drljaču, 11. septembar 1992. godine (0105-6504-0105-6504).

¹³⁵³ Drljača za Župljanina, 14. septembar 1992. godine (0063-3335-0063-3335).

ubistvima.¹³⁵⁴ Dana 13. oktobra SJB Prijedor je dostavio malu količinu dodatnih informacija o tom incidentu.¹³⁵⁵

788. Raspoloživa dokumentacija ne pokazuje da je iko bio optužen zbog učestvovanja u masakru kod Korićanskih stijena. Zvaničnici VRS su i dalje izveštavali o tom masakru, ali je Prvi krajiški korpus takođe izrazio olakšanje što potpuni detalji o tome nisu postali poznati međunarodnoj javnosti.¹³⁵⁶

789. Dana 17. jula 1992. godine ministar MUP-a RS Mićo Stanišić je naredio načelnicima svih CSB da do 30. jula 1992. prikupe podatke o zločinima koje su hrvatske vojne i paravojne snage izvršile.¹³⁵⁷ “Ovako koncentrisana dokumentacija može poslužiti ne samo u vojne i operativne, nego i u političke svrhe.”

7. Centralizacija unutrašnjih poslova u RS

790. SDS je prvobitno koristio decentralizaciju unutrašnjih poslova kako bi razgradio MUP SRBiH iznutra. S druge strane, jula 1992. godine najviši zvaničnici u MUP-u RS došli su do zaključka da je nivo svakodnevnog političkog mešanja u rad novog ministarstva postao nepodnošljiv. Tokom godine to gledište je izražavano i na drugim mestima.¹³⁵⁸ Predloženi lek bila je jaka (ponovna) centralizacija MUP-a RS.

791. Kao što je već rečeno, na sastanku zvaničnika MUP-a RS u Beogradu 11. jula nekoliko načelnika CSB-a skrenulo je pažnju na probleme održavanja reda. Stojan Župljanin iz CSB-a Banjaluka žalio se da se lokalne vlasti nezakonito mešaju u rad policije.¹³⁵⁹ Andrija Bjelošević, načelnik CSB-a Doboje, takođe je skrenuo pažnju na probleme s finansiranjem MUP-a RS od strane opštinskih civilnih vlasti. “Ko plaća, on hoće i da naređuje.” To je dovelo do mešanja opštinskih organa u rad MUP-a RS. Prema Bjeloševiću, VRS je navikla da u MUP RS dovodi velik broj zatvorenika bez ikakve propratne dokumentacije o razlozima njihovog hapšenja. I službenici srpske vojske i službenici policije činili su zločine, naročito krađu. Zoran Cvijetić, načelnik CSB-a Sarajevo, saglasio se sa Župljaninovim komentarima i smatrao je da oni važe za sve CSB.

792. Nakon tih komentara na sastanku u Beogradu, Mićo Stanišić je naglasio da Vlada RS radi na novoj raspodeli vlasti. To bi, tvrdio je on, smanjilo ovlašćenja srpskih autonomnih oblasti, a tako i pomenute probleme. I MUP RS i VRS moraju više da se trude da spreče svoje radnike da vrše zločine. Trenutno se uopšte ne kažnjavaju pripadnici VRS koji vrše zločine, rekao je Stanišić. Mora se drastično smanjiti uticaj politike na MUP RS: MUP RS mora da bude profesionalna a ne politička policijska sila. Stanišić je istakao da je Predsedništvo formalno zabranilo “partijske aktivnosti” u ratnim uslovima. On se založio za višestranačku vlast posle rata. U međuvremenu, saradnja sa VRS bila je od suštinskog značaja.

¹³⁵⁴ Župljanin za Drljaču, 7. oktobar 1992. godine (0208-1174-0208-1174).

¹³⁵⁵ SJB Prijedor za Župljanina, 13. oktobar 1992. godine (0063-3338-0063-3338).

¹³⁵⁶ Izveštaj Prvog krajiškog korpusa o stanju morala za avgust 1992. godine, 3. septembar 1992. godine (0124-2302-0124-0311). U ovom izveštaju se Simo Drljača pominje izričito (iako mu je ime netačno navedeno kao Stevo Drljača).

¹³⁵⁷ Ministar Mićo Stanišić za sve načelnike CSB, 17. jul 1992. godine (0360-9741-0360-9742).

¹³⁵⁸ U izveštaju CSB Banjaluka za treće tromesečje često se prave aluzije na političko mešanje u rad MUP-a RS na opštinskom nivou. CSB Banjaluka, “Izveštaj o radu Centra službi bezbjednosti Banja Luka za period od 1.7. do 30.9. 1992. godine”, oktobar 1992. godine (0074-9601-0074-9650).

¹³⁵⁹ Kratak pregled rada MUP-a RS sa predlozima za budući rad – izveštaj zasnovan na sastanku vodećih zvaničnika MUP-a RS od 11. jula 1992. godine, jul 1992. godine (0324-1848-0324-1879).

793. Ostali su se saglasili s Mićom Stanišićem. Vlasto Kusmuk, pomoćnik ministra policije, zatražio je da se celokupno finansiranje MUP-a RS vrši kroz državni budžet. Pitanja i problemi u vezi s logorima i pritvorskim centrima moraju se rešiti u saradnji s Ministarstvom pravde.
794. Dana 17. jula MUP RS je podelio veoma poverljiv dokument pod naslovom “Informacija o nekim aspektima dosadašnjeg rada i o predstojećim zadacima”.¹³⁶⁰ On je u suštini predstavljao parafraziranu verziju internog zapisnika sa sastanka MUP-a RS od 11. jula u Beogradu. Primerak tog dokumenta poslat je predsedniku Predsedništva i predsedniku Vlade. U dokumentu je naglašeno obimno učešće radnika MUP-a RS u borbenim dejstvima.¹³⁶¹ Bez obzira na tu činjenicu, MUP RS mora da udvostruči napore na profesionalnom održavanju reda. Neodrživa je sadašnja situacija, u kojoj je “vojska na ulici i kontroliše saobraćaj”, dok se milicija nalazi “u rovovima”. Takođe, milicija ne može da radi u okolnostima u kojima “vojska i krizni štabovi, odnosno ratna predsedništva, traže da se prikupi ili Vojska prikupi, odnosno zarobi što više muslimanskog stanovništva i takve nedefinisane logore ostavljaju organima za unutrašnje poslove. Uslovi u nekim od tih logora su loši – nema hrane, ponekad pojedinci ne poštuju međunarodne norme, itd.”. MUP RS je takođe bio zabrinut zbog proterivanja civilnog stanovništva. “Posebno bi se raspravilo kako razrešiti pitanje iseljavanja pojedinih stanovnika, sela, i sl, jer to nije u nadležnosti MUP-a, a žele se ili pokušavaju imputirati MUP-u.” U tom dokumentu je takođe navedeno da se MUP RS žali da pravosudni organi ne funkcionišu ispravno u velikom delu RS.
795. U dokumentu od 17. jula 1992. godine pokazana je odlučnost da se primene oštre mere protiv krađe i pljačke, uključujući i aktivnosti koje vrše pripadnici MUP-a RS. Stoga milicija treba da bude oslobođena borbene obaveze, utoliko pre što njeno prisustvo na frontu nije neophodno. Moraju se istražiti ratni zločini – čak i ako su ih počinili Srbi. MUP RS mora da ima profesionalnu a ne partijsku funkciju. Uloga MUP-a RS je da izgradi vladavinu prava i otvori put za višestranački sistem.
796. Dana 19. jula 1992. godine ministar Mićo Stanišić je naredio načelnicima svih CSB da sprovedu glavne zaključke sa sastanka od 11. jula u Beogradu.¹³⁶² Do 25. jula, svaki CSB je morao da dostavi izveštaj, uključujući sledeće informacije:

(a) problemi oko delovanja nekih paravojskih formacija, posebno ako je bilo slučajeva vršenja krivičnih dela, narušavanja javnog reda i mira u većem obimu, problemi oko zajedničkog komandovanja i suprotstavljanja organima vlasti, pozitivne ili negativne konotacije na psihološko-propagandnom planu, mogućnosti konfrontacije i drugi relevantni podaci i informacije, te predlog mera za razrešenje problema. Molimo što detaljnije podatke i informacije pošto je zaključak da se o ovoj problematici sačini detaljna informacija za interno i informisanje Predsedništva i Vlade;

(b) podaci i informacije oko uključivanja policije u borbena dejstva kada to nije neophodno:

¹³⁶⁰ MUP RS, “Informacija o nekim aspektima dosadašnjeg rada i naredni zadaci”, 17. jul 1992. godine (0324-6855-0324-6867).

¹³⁶¹ Učešće policije u borbenim dejstvima bilo je naročito veliko u Hercegovini, gde su “svi pripadnici snaga” MUP-a RS redovno učestvovali u borbi.

¹³⁶² Naredba Miće Stanišića načelnicima svih centara SB, 19. jul 1992. godine (0045-1848-0045-1849).

- broj policajaca uključenih u borbena dejstva (dati po mesecima - april, maj, juni i juli) uz uporedne pokazatelje o broju policajaca koji su u istom tom periodu bili uključeni u redovne aktivnosti iz nadležnosti MUP;
- problemi oko sadejstva i komandovanja;
- broj poginulih policajaca u borbenim dejstvima sa neprijateljem;
- (c) problemi oko sprečavanja i otkrivanja krivičnih dela i učinilaca, funkcionisanje mešovityh punktova, oduzimanja vozila za koje se sumnja (ili postoje podaci) da su nezakonito stečena ili registrovana, zaštita granice (stručni poslovi, borbeno obezbeđenje i sl.);
- (d) postupak i nadležnost u vezi tretmana i čuvanja zarobljenika, iseljenih lica iz zone borbenih dejstava, sabirnih logora u koje Vojska privodi muslimansko stanovništvo bez dokumenata o razlozima i takve nedefinisane logore prepusti organima za unutrašnje poslove;
- (e) rad vojnih pravosudnih organa, (pitanja pod d) i e) biće postavljena i na sastanku sa pravosudnim organima, koji se takođe priprema);
- (f) razmena informacija – dostaviti broj informacija datih Vojci i organima vojne bezbednosti;
- (g) druga pitanja i predlozi za razrešenje nastalih problema.¹³⁶³

797. Bez obzira na zahteve navedene u dokumentu od 17. jula i naredbe koje je Mićo Stanišić izdao 19. jula, MUP RS je tokom ovog perioda i dalje vodio pritvorske centre i bio angažovan u sprovođenju operacija proterivanja nesrpskog stanovništva RS. Krajem jula preduzete su mere protiv nekih paravojnih grupa, što je verovatno bio rezultat zaključaka sa sastanka od 11. jula. Te mere su preduzete isključivo da bi se potvrdila kontrola vlasti RS nad teritorijom RS. Izdati su i drugi dokumenti u vezi sa sprovođenjem zaključaka sa sastanka od 11. jula, a 20. avgusta je planiran sastanak u CSB Trebinje kako bi se razgovaralo o napretku po tom pitanju.¹³⁶⁴

798. Dana 30. jula 1992. godine Stojan Župljanin se žalio na kriminalne aktivnosti i nedostatak profesionalizma u oblasti rada CSB-a Banjaluka.¹³⁶⁵ Po Župljaninovu mišljenju, deo problema je potekao od lokalnih vlasti, koje vrše nedopušten pritisak i postavljaju previše zadataka miliciji. To je, istakao je on, u suprotnosti sa Zakonom o unutrašnjim poslovima RS. Shodno tome, Župljanin je svim svojim podređenim SJB naredio da ne prihvataju

naređenja, odluke, zaključke, stavove i slično kriznih i rejonskih štabova, kao ni drugih organa ni pravnih lica koji nisu donešeni po utvrđenoj proceduri i u pismenoj formi dostavljeni stanicama javne bezbednosti i ako se ne odnose na poslove i zadatke iz nadležnosti Službe ili nisu u skladu sa zakonom i drugim opštim aktima. To se pored ostalog odnosi i na razne

¹³⁶³ Na Stanišićevu naredbu od 19. jula odgovorili su i sledeći CSB i SJB: CSB Sarajevo, 25. jul 1992. godine (0324-7361-0324-7363); CSB Doboju, 27. jul 1992. godine (0324-1970-0324-1972); SJB Prijedor, 4. avgust 1992. godine (0063-3294-0063-3296); CSB Trebinje, 4. avgust 1992. godine (0074-1280-0074-1288); SJB Sanski Most, 5. avgust 1992. godine (0047-8745-0047-8746). Dana 30. jula 1992. godine, CSB Banja Luka je razaslao Stanišićevu naredbu od 19. jula 1992. godine. Dana 3. avgusta, Župljanin se žalio da nije blagovremeno dobio odgovore na naredbu. Župljanin načelnicima svih stanica javne bezbednosti, 3. avgust 1992. godine (P004-3072-P004-3072).

¹³⁶⁴ MUP RS načelnicima svih CSB i svim uprava Ministarstva, 17. avgust 1992. godine (0324-7326-0324-7326); CSB Sarajevo, "Izveštaj o provođenju zaključaka sa sastanka rukovodilaca MUP-a od 11. 07. 1992. godine", avgust 1992. (0324-1739-0324-1741). MUP RS, "Rezime sa radnog sastanka rukovodećih i rukovodnih radnika MUP-a održanog 20.08.1992. godine u Trebinju", avgust 1992. (0370-9564-0370-9580).

¹³⁶⁵ Župljanin za načelnike svih centara SB, komandu Prvog i Drugog krajiškog korpusa i ministra Stanišića, 30. jul 1992. godine (0045-1835-0045-1840).

političke odluke koje nemaju zakonsku formu i ne mogu se neposredno izvršavati od strane Službe.

799. U jednom intervjuu koji je dao u aprilu 1993. godine Simo Drljača se žalio na preveliko mešanje u rad policije opštine Prijedor. Drljaču je posebno razbesnelo to što je nekoliko članova opštinskog SDS-a pokušalo da interveniše u korist Hrvata i Muslimana i oslobodi ih iz pritvorskih objekata u opštini.¹³⁶⁶ Drljačin komentar je bio donekle neiskren, barem za period posle 1. juna 1992. godine. Naime, kao što je već rečeno, tog dana je Krizni štab Prijedora odredio da načelnik SJB-a “isključivo svojim potpisom može osloboditi zatvoreno lice”.¹³⁶⁷
800. Dana 9. septembra 1992. godine MUP RS je održao sastanak Stručnog kolegija u proširenom sastavu.¹³⁶⁸ Na početku sastanka Mićo Stanišić je ponovio svoju često izrečenu tvrdnju da je MUP RS sve do tada bio prvenstveno angažovan na ratištu. On se nadao da će se to uskoro promeniti. Na istom sastanku Stanišić je tražio da se otpuste radnici MUP-a RS koji ne ispunjavaju kriterijume za zaposlenje.

8. Služba nacionalne bezbednosti RS

801. Kao što je već rečeno, Ministarstvo unutrašnjih poslova RS bilo je podeljeno na dve glavne službe: Službu javne bezbednosti i Službu nacionalne bezbednosti. Ova druga, SNB, bila je izdanak Službe državne bezbednosti (SDB) SRBiH. Shodno tome, SNB je svoju strukturu umnogome oblikovao prema strukturi SDB. Iako je MUP SRBiH prestao da postoji početkom aprila 1992, dokumenti ukazuju na to da su zaposleni srpske nacionalnosti u SDB-u MUP-a SRBiH još krajem 1991. godine prestali da saraduju sa MUP-om SRBiH.¹³⁶⁹
802. Na čelu SNB MUP-a RS bio je podsekretar za nacionalnu bezbednost. Slobodan Škipina je bio prvi podsekretar SNB.¹³⁷⁰ Od 6. avgusta 1992. godine podsekretar SNB bio je Dragan Kijac.¹³⁷¹ On je na tom položaju ostao najmanje do kraja 1995. godine.¹³⁷² Početkom 1994. godine SNB je zvanično preimenovan u RDB, čime je naziv usklađen sa sličnom službom u Republici Srbiji.¹³⁷³
803. SNB je bio zadužen za prikupljanje obaveštajnih podataka koji se odnose na opasnosti po RS.¹³⁷⁴ Prema akcionom programu od 17. jula 1992. godine koji je poslat vladi RS i

¹³⁶⁶ Intervju Sime Drljače u *Kozarskom vjesniku*, 9. april 1993. godine (0038-9821-0038-9822).

¹³⁶⁷ Odluka Kriznog štaba opštine Prijedor, 2. jun 1992. godine (0063-3780-0063-3780).

¹³⁶⁸ Zapisnik sa proširene sednice Stručnog kolegija ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske, 9. septembar 1992. godine (0324-7328-0324-7332).

¹³⁶⁹ Izveštaj sektora SNB Banjaluka (linija 01) za period od aprila 1992. do aprila 1994. pokazuje da je do tog prekida saradnje došlo “već krajem 1991”. Sektor SNB Banjaluka, “Pregled aktivnosti Sektora SNB Banja Luka po liniji rada 01 za period april 1992. - april 1993.”, 12. april 1993. godine (B003-6980-B003-6988).

¹³⁷⁰ Ministarski platni spisak MUP-a RS za maj 1992. godine (FI20-0983-FI20-0984).

¹³⁷¹ Odluka o naimenovanju koju je potpisao Mićo Stanišić, 6. avgust 1992. godine (FI20-0591-FI20-0591). V. takode Dopis SNB MUP-a RS za sve načelnike Sektora u centrima službi bezbednosti, 12.(?) avgust 1992. godine (0296-9606-0296-9606).

¹³⁷² RDB MUP-a RS, depeša rukovodioca RDB Dragana Kijca, 27. jul 1995. godine (0678-7467-0678-7467).

¹³⁷³ Zakon o izmenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima, 30. decembar 1993. godine, objavljeno u *SGRSrp*, br. II/27, 31. decembar 1993. godine (0354-1153-0354-1215, na 0354-1214-0354-1215).

¹³⁷⁴ Dana 17. avgusta Uprava za analitičko-informativna pitanja MUP-a RS poslala je SNB-u informaciju o obaveštajnim aktivnostima usmerenim protiv RS. Uprava za analitičko-informativna pitanja MUP-a RS za SNB, 17. avgust 1992. (0324-8494-0324-8495).

Predsjedništvu RS, SNB bi “svoje snage, sredstva i metode” koristio pretežno za “prikupljanje i dokumentovanje djelovanja neprijatelja”.¹³⁷⁵ SNB je pokušavao da ojača kontrolu RS na njenoj teritoriji a da istovremeno oslabi kontrolu neprijatelja na njegovoj. SNB je takođe imao poseban cilj da sprečava da Srbi na područjima pod kontrolom Muslimana ili Hrvata rade protiv interesa RS.

804. U godišnjem izveštaju o radu SNB za 1992. godinu navedeno je da se Služba borila da doprinese brzom stvaranju “pravne i teritorijalne cjelovitosti Republike Srpske”.¹³⁷⁶ Iako su u izveštaju naglašeni “skromni” ljudski resursi koje je SNB imala na raspolaganju na početku rata, u njemu je takođe navedeno da su Srbi u SDB MUP-a SRBiH “mnogo ranije” počeli da pripremaju teren za SNB.

805. Uopšteno govoreći, svi dokumenti koji se odnose na SNB ili koje je SNB sačinio imali su viši stepen poverljivosti i ograničeniju distribuciju nego oni koji su se odnosili na Službu javne bezbednosti. Postojao je zaseban, tajni pravilnik za SNB. Taj pravilnik je sačinjen u toku 1992, ali nijedan primerak pravilnika nije bio dostupan za analizu.¹³⁷⁷ Ministar unutrašnjih poslova je sprovodio i podržavao strogu poverljivost rada SNB-a. Najmanje jednom prilikom, ministar Stanišić je smatrao za potrebno da obavesti sve radnike Službe javne bezbednosti da nemaju nikakvo ovlašćenje da se mešaju u rad ili raspituju o radu SNB.¹³⁷⁸ Osim toga, samo je SNB imao pravo da održava direktne kontakte s Obaveštajnom službom VRS. SNB je, sa svoje strane, morao da dostavlja relevantne informacije načelnicima SJB.

806. Na početku rata SNB je bio organizovan u pet regionalnih sektora. Svaki CSB imao je jedan “sektor” SNB-a. Ispod svakog od ovih sektora bio je skup “odreda”. To se podudaralo s ranijom internom organizacijom SDB-a MUP-a SRBiH, koji je takođe funkcionisao po hijerarhijskoj liniji: uprave – sektori – odseci – odeljenja – odredi.¹³⁷⁹ U toku 1992. SNB je dalje bio organizovan geografski u niz “ratnih odjeljenja” (RO).¹³⁸⁰ Prema jednom izveštaju koji je MUP RS sačinio krajem juna 1992. godine, SNB u ARK mogao je da se uspostavi i da radi znatno bolje i lakše nego, na primer, SNB u sarajevskom regionu.¹³⁸¹ Razlog tome bila je razlika u opremi, ljudstvu i borbenoj situaciji. Ipak, čak je i SNB u CSB Sarajevo uspevao da

¹³⁷⁵ MUP RS, “Informacija o nekim aspektima dosadašnjeg rada i naredni zadaci”, 17. jul 1992. godine (0324-6855-0324-6867).

¹³⁷⁶ SNB MUP-a RS, “Izveštaj o radu Službe nacionalne bezbednosti za period od 1. aprila do 31. decembra 1992. godine”, 30. april 1993. (B001-0776-B001-0789).

¹³⁷⁷ MUP RS, “Informacija o nekim aspektima dosadašnjeg rada i naredni zadaci”, 17. jul 1992. godine (0324-6855-0324-6867).

¹³⁷⁸ Naredba Miće Stanišića svim centrima SB i svim sektorima SNB-a, 28. avgust 1992. godine (B003-1307-B003-1307).

¹³⁷⁹ Pravilnik o internoj organizaciji Službe državne bezbednosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, MUP SRBiH, 1. mart 1990. godine (0113-7521-0113-7669).

¹³⁸⁰ Ratni odsek SNB Šipovo, 27. jul 1992. godine (B006-8855-B006-8856); Ratni odsek SNB Mrkonjić-Grad za Službu javne bezbednosti Mrkonjić-Grad, novembar 1992. godine (0087-6130-0087-6131). Za uzorak organizacione šeme SNB na nivou CSB i niže, v. CSB Sarajevo – Sektor SNB, “Izveštaj o radu Sektora SNB Sarajevo od jula do avgusta”, 18. avgust 1992. godine (0074-9701-0074-9701).

¹³⁸¹ MUP RS, “Izveštaj o radu za period od aprila do juna 1992. godine”, 29. jun 1992. godine (0324-6791-0324-6809).

obezbedi redovan tok obaveštajnih podataka o aktivnostima i planovima neprijatelja.¹³⁸² To je obuhvatalo i dostavljanje brojnih izveštaja Sarajevsko-romanijskom korpusu.¹³⁸³

807. Organizaciono, SNB je takođe bio podeljen u nekoliko funkcionalnih linija, od kojih je svaka zvanično nazivana upravom ili odsekom. Svaka od tih linija se koncentrisala na konkretne aspekte milicijskog obaveštajnog rada i imala je svoj sopstveni sistem izveštavanja i hijerarhije. U predratnom SDB-u bilo je devet linija.¹³⁸⁴

Uprava za poslove i zadatke otkrivanja i sprečavanja aktivnosti inostranih obaveštajnih službi

Uprava za poslove i zadatke otkrivanja i sprečavanja neprijateljskih aktivnosti emigranata

Uprava za poslove i zadatke otkrivanja i sprečavanja neprijateljskih aktivnosti unutrašnjeg neprijatelja

Uprava za operativno-tehničke poslove i zadatke

Uprava za poslove i zadatke bezbednosti određenih lica i mesta

Uprava za poslove i zadatke odbrambenih priprema

Uprava za analitičko-informativne poslove i zadatke

Odsek za poslove i zadatke tajnog osmatranja

Odsek za opšta, pravna i personalna pitanja i zadatke

808. U jednom dokumentu koji je sačinjen u Centru RDB-a u Banjaluci u martu 1994. dat je kratak retrospektivni pregled rada SDB-a u CSB-u Banjaluka pre i posle aprila 1992. godine.¹³⁸⁵ Počevši od 1. aprila 1992. godine, 28 Srba, pet Hrvata, devet Muslimana i jedan Jugosloven radili su za Sektor SDB-a u Banjaluci. Od aprila 1992. do marta 1994 jedan Srbin je napustio SNB/RDB, a jedan je ubijen. Od Hrvata, jedan je odbio da potpiše zakletvu o lojalnosti, trojica su prešla u Službu javne bezbednosti, a jedan je napustio službu. Od Muslimana, šestoro je odbilo da potpiše zakletvu o lojalnosti, jedan je napustio službu, jedan je otišao da radi za Službu javne bezbednosti, a jedan je otišao da radi za vladu RBiH. Posle aprila 1992. godine u Centru SNB-a Banjaluka, koji je pokrивao 25 opština, postojalo je 121 mesto.

809. Broj funkcionalnih linija u SNB-u smanjen je na šest.¹³⁸⁶ U praksi, linije su se preklapale. To je naročito bio slučaj nakon početka oružanih neprijateljstava u aprilu 1992. godine. Međutim, treba istaći da postoje indikacije za to da se regionalnim centrima SNB nije adekvatno upravljalo iz centra. U oktobru 1992. godine CSB Banjaluka se žalio zbog "nedostatka zajedničke programske orijentacije Službe nacionalne bezbjednosti".¹³⁸⁷ To, ipak, nije značilo da je Sektor SNB-a u CSB-u Banjaluka bio besposlen od svog osnivanja. Naprotiv, operativna odeljenja SNB-a su radila na raznim pitanjima, uključujući obaveštajni

¹³⁸² CSB Sarajevo za MUP RS, 25. jul 1992. godine (0324-7361-0324-7363).

¹³⁸³ SNB u CSB Sarajevo izrazila je nezadovoljstvo zbog toga što Sarajevsko-romanijski korpus nije dostavljao vojno-obaveštajne podatke Službi nacionalne bezbednosti.

¹³⁸⁴ Pravilnik o internoj organizaciji Službe državne bezbednosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, MUP SRBiH, 1. mart 1990. godine (0113-7521-0113-7669).

¹³⁸⁵ Centar RDB Banjaluka, 23. jun 1994. godine (B003-6977-B003-6977).

¹³⁸⁶ SNB MUP-a RS, "Izveštaj o radu Službe nacionalne bezbjednosti za period od 1. aprila do 31. decembra 1992. godine", 30. april 1993. godine (B001-0776-B001-0789).

¹³⁸⁷ CSB Banjaluka, "Izveštaj o radu Centra službi bezbjednosti Banja Luka za period od 1. 7. do 30. 9. 1992. godine", oktobar 1992. godine (0074-9601-0074-9650). V. takođe Sektor SNB, CSB Banjaluka, "Osnovni akcenti u radu SNB Banja Luka u 1992. godini i neki problemi u radu", 9. jul 1992. godine (B003-3221-B003-3227).

rad i antiterorističke operacije. Još u aprilu 1992. godine operativci SNB-a na području Banjaluke izdavali su izveštaje o bezbednosnoj situaciji u raznim opštinama ARK.¹³⁸⁸ Pored toga, "Sektor je, na poziv Službe javne bezbjednosti i u skladu sa njegovim zakonskim ovlašćenjima, učestvovao zajedno sa službama javne i vojne bezbjednosti u operativnoj obradi, tj. ispitivanju lica koja su držana u sabirnim centrima o ilegalnom naoružavanju i vojnoj organizaciji". SNB je takođe mogao da traži da ispituje lica koja su bila pritvorena u logoru Manjača ili da predlaže njihovo oslobađanje.¹³⁸⁹

810. SNB je blisko saradivao sa Službom vojne bezbednosti. U izveštaju za Liniju 01 za period od aprila 1992. do aprila 1993. godine otkriveno je da je SNB u ARK počeo da saraduje direktno sa Službom vojne bezbednosti JNA otprilike u isto vreme kad je prestala saradnja sa MUP-om SRBiH – tj. krajem 1991.¹³⁹⁰ U maju 1992, po formiranju VRS, SNB je počeo da razmenjuje obavještajne podatke s Vojnom obavještajnom službom VRS.¹³⁹¹ Linija 01 Sektora SNB-a u Banjaluci izračunala je da je, u toku prve pune godine rada, učestvovala u ispitivanju "nekoliko hiljada lica" osumnjičenih za protivustavne aktivnosti. To je obuhvatalo i ispitivanja obavljena u Manjači.¹³⁹²

811. Pored redovnog izveštavanja o borbenim aktivnostima na svojim operativnim područjima, sektori nacionalne bezbednosti u okviru CSB-a pripremali su povremene izveštaje o neprijateljskim snagama i o "ilegalnom naoružavanju" neprijateljskih snaga.¹³⁹³ U svom pregledu rada u 1992. godini, Sektor SNB u CSB Banjaluka je naveo da je postigao velike uspehe u borbi protiv "muslimansko-hrvatskih ekstremista".¹³⁹⁴ Sektor SNB je

¹³⁸⁸ Sektor SNB, CSB Banjaluka, "Aktuelna bezbjednosna procjena na području RO Prijedor", 15. april 1992. godine (B004-8007-B004-8008); Sektor SNB, CSB Banjaluka, "Procjena aktuelne bezbjednosne situacije na području RO Bosanska Dubica", 16. april 1992. godine (B004-8009-B004-8009); Sektor SNB, CSB Banjaluka, "Procjena bezbjednosne situacije na području Bos. Novi", 16. april 1992. godine (B004-8010-B004-8010); Sektor SNB, CSB Banjaluka, "Procjena aktuelne bezbjednosne situacije na području S. Mosta", 14. april 1992. godine (B004-8011-B004-8011).

¹³⁸⁹ SNB RO Mrkonjić-Grad, "Plan primjene operativnih mjera i radnji prema licima sa područja Mrkonjić-Grada koja zaslužuju operativni interes", 1. jul 1992. godine (B006-9071-B006-9082); v. i RO SNB Mrkonjić-Grada, "Plan za primjenu operativnih mjera i radnji prema licima iz Mrkonjić-Grada", 25. avgust 1992. godine (B006-9085-B006-9085); RO SNB Ključ, "Predlog za oslobodenje iz logora ratnih zarobljenika "Manjača", 9. novembar 1992. godine (B008-8566-B008-8567).

¹³⁹⁰ Sektor SNB Banjaluka, "Pregled aktivnosti Sektora SNB Banja Luka po liniji rada I za period april 1992. - april 1993. godine", 12. april 1993. godine (B003-6980-B003-6988).

¹³⁹¹ Međutim, u izveštaju je navedeno da saradnja sa VRS nije bila bez trvenja.

¹³⁹² Sektor SNB Banjaluka, "Izvještaj o radu sektora Službe nacionalne bezbjednosti Banja Luka za 1992. godinu", januar 1993. godine (B003-1813-B003-1821). V. i Službena beleška SNB Detašman Mrkonjić-Grad, 14. decembar 1992. (B008-8114-B008-8114). Zanimanje koje je SNB pokazivao prema zatočenima na Manjači nastavilo se i po njihovom puštanju iz Manjače. Dana 29. septembra 1992. godine, SNB RO Ključ je od VRS zatražio spisak svih bivših zatvorenika iz Manjače. Prema SNB-u RO Ključ, bivši zatvorenici koji se sada nalaze van granica bivše Jugoslavije vrše neprijateljske aktivnosti protiv RS. Službena beleška SNB RO Ključ, 29. septembar 1992. (B008-8582-B008-8582).

¹³⁹³ V. tri izveštaja Centra SB Banjaluka, "Osvrt na stanje bezbjednosti na području Autonomne regije Bosanska Krajina", jun 1992. godine, "Još neka saznanja do kojih se došlo u raščišćavanju okolnosti slučaja – 'Kozarac' i napada na Prijedor od strane muslimanskih i hrvatskih ekstremista", juni 1992. godine, i "Novija saznanja do kojih se došlo u raščišćavanju okolnosti oko napada na vojnu patrolu i paravojnog organizovanja i ilegalnog naoružavanja na području Kozarca, Prijedora i drugih obližnjih mjesta", jun 1992. godine (B003-4287-B003-4306). V. i Sektor SNB Banjaluka, "Novi podaci o ilegalnom naoružavanju na području Banje Luke", juli 1992. godine (B003-1840-B003-1844) i Sektor Banjaluka, "Presječen kanal ilegalnog naoružavanja muslimanskih ekstremista u nekim selima na području Bosanske Gradiške", maj 1992. godine (B003-1663-B003-1666).

¹³⁹⁴ Sektor SNB Banjaluka, "Izvještaj o radu Sektora SNB Banja Luka za 1992. godinu", januar 1993. godine (B003-1813-B003-1821). U vezi s izveštavanjem u sklopu SNB-a, v. i Podsekretar SNB-a Dragan Kijac svim centrima službe

procenio da je 10.000 takvih ekstremista bilo potpuno opremljeno i spremno da se bori protiv snaga RS na području oko Prijedora, Ključa, Sanskog Mosta i Jajca.

812. Kao deo MUP-a RS, SNB je znao da je u leto 1992. godine veliki broj nesrba deportovan s teritorije RS. Krajem oktobra 1992. godine SNB je zabeležio “masovna iseljenja” i Muslimana i Hrvata iz opštine Prijedor. Prema procenama Sektora SNB u CSB Banjaluka, do tog dana opštinu Prijedor napustilo je 38.000 stanovnika Muslimana i Hrvata.¹³⁹⁵ Takođe je zapaženo da su mnoga sela u opštini delimično ili potpuno uništena i da je tome usledila “masovna pljačka” tih mesta. Takođe su vršeni napadi na hrvatsku i muslimansku imovinu i bogomolje.¹³⁹⁶ Iako su lica u vojnim uniformama zlostavljala nesrbe, vojna policija je preduzela malo konkretnih mera da to ispravi.
813. Kao i drugi delovi MUP-a RS, SNB je prikupljao materijal o ratnim zločinima. No, kao i kod Službe javne bezbednosti, to je uglavnom bilo prikupljanje informacija o zločinima koji su počinjeni protiv Srba.¹³⁹⁷ Od aprila 1992. godine pa do kraja te godine Sektor SNB u CSB Banjaluka poveo je sudski postupak protiv samo jednog lica osumnjičenog za ratne zločine. U godišnjem izveštaju Sektora SNB za 1992. godinu nema ni pomena o činjenju bilo kakvih ratnih zločina protiv nesrpskog stanovništva u zoni odgovornosti CSB Banjaluka.¹³⁹⁸
814. Kao i Služba javne bezbednosti MUP-a RS, SNB je znao za teška kršenja humanitarnog prava počinjena u RS. Osim što je učestvovao u ispitivanjima nesrba u zatočeničkim objektima, SNB je povremeno izveštavao i o napadima na nesrbe.¹³⁹⁹ SNB je izveštavao i o odlasku velikog broja nesrba s teritorije koju je kontrolisala Republika Srpska.¹⁴⁰⁰

bezbednosti Sektora SNB, 3. oktobar 1992. godine (0370-1695-0370-1698); Podsekretar SNB-a Dragan Kijac svim centrima službe bezbednosti Sektora SNB, 22. oktobar 1992. godine (0370-1700-0370-1700); Podsekretar SNB-a Dragan Kijac svim centrima službe bezbednosti Sektora SNB, 23. oktobar 1992. godine (0370-1701-0370-1701).

¹³⁹⁵ Sektor SNB, CSB Banjaluka, “Bezbednosna procjena za područje opštine Prijedor”, 23. oktobar 1992. (0063-3340-0063-3343). V. i pregled promena stanovništva na području koje pokriva CSB Banjaluka iz maja 1993. koje je sastavio SNB Sektor Banjaluka, “Pregled odseljenih i doseljenih građana na područja koja pokriva sektor”, maj 1993. godine (B009-8148-B009-8154).

¹³⁹⁶ U jednom drugom slučaju SNB iz Mrkonjić-Grada odlučio je da preduzme mere protiv Dževada Velića, Muslimana koji je snimao “srpske borbe” tokom razaranja katoličke crkve i džamija u Mrkonjić-Gradu. Snimanje tog razaranja i širenje video-materijala opisano je kao čin usmeren “protiv srpskog naroda”. SNB Mrkonjić-Grad, 2. novembar 1992. godine (B008-8910-B008-8910), v. takođe 0087-6130-0087-6130).

¹³⁹⁷ CSB Trebinje, “Informacija o radu i tekućoj problematici CSB Trebinje”, septembar 1992. godine (0074-1262-0074-1278).

¹³⁹⁸ Sektor SNB Banjaluka, “Izveštaj o radu Sektora SNB Banja Luka za 1992. godinu”, januar 1993. godine (B003-1813-B003-1821).

¹³⁹⁹ Dana 9. oktobra 1992. godine, RO SNB Šipovo je izvestio da su uništeni islamski kulturni objekti. U izveštaju je takođe navedeno da je oko 1.500 Muslimana napustilo opštinu. Službena beleška RO SNB Šipovo, 9. oktobar 1992. (B009-0248-B009-0248). Dana 9. aprila 1993. godine RO SNB Šipovo dostavio je rezultate brojanja nesrba koji su tokom 1992. godine otišli iz opštine Šipovo. Od 2.400 Muslimana koji su početkom 1992. bili u opštini otišlo je njih 1.500. Preostalih 900 otišlo je u prva tri meseca 1993. godine. RO SNB Šipovo, “Izveštaj o radu ratnog odjeljenja za period od 1. januara do 31. marta 1993 i procjena bezbednosne situacije na području opštine Šipovo”, 9. april 1993. godine (B008-8216-B008-8218).

¹⁴⁰⁰ Službena beleška Sektora SNB CSB Banjaluka, 19. oktobar 1992. godine (B007-9266-B007-9267).

9. Odnos između MUP-a RS i paravojsnih organizacija

815. Na početku rata u Bosni i Hercegovini paravojsne organizacije koje su se sastojale od bosanskih Srba i od Srba iz uže Srbije bile su veoma aktivne u vođenju operacija protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata.¹⁴⁰¹ Njihove aktivnosti su se često odvijale zajedno sa operacijama vojske ili policije RS ili nakon njih. Službenici MUP-a RS, a i vlasti RS u celini, uglavnom su znali za prisustvo paravojsnih organizacija i za njihove aktivnosti.¹⁴⁰² Na nekim područjima, praznina u svakodnevnom milicijskom održavanju reda nastala zbog angažovanja policije u borbama popunjena je paravojsnim grupama. Međutim, aktivnosti tih grupa u tom svojstvu obično su dovodile do pogoršanja bezbednosne situacije.¹⁴⁰³ Iako je naročito posle jula 1992. bilo pokušaja MUP-a RS da se eliminišu paravojsne aktivnosti, naglasak je stavljen na integrisanje paravojsnih organizacija u policijske ili vojne jedinice a ne na istragu, hapšenje i gonjenje tih organizacija. Učestalost direktne saradnje između MUP-a RS i paravojsnih organizacija smanjila se tokom druge polovine 1992. godine, ali nije nikad u potpunosti uklonjena.

816. S vremenom su vlasti RS sve negativnije gledale na te paravojsne organizacije. Kako je RS počela da učvršćuje kontrolu nad svojom teritorijom, kaos i nasilje koje su izazivale paravojsne organizacije počeli su se smatrati odgovornošću države. Zato su VRS i MUP RS pokušali da integrišu te jedinice u redovne jedinice VRS ili MUP-a RS. Dana 13. juna 1992.

¹⁴⁰¹ Kao što vidi iz ovog izveštaja, SDB MUP-a SRBiH je izveštavala o paravojsnim aktivnostima u Bosni i Hercegovini još 1991. godine. Dana 23. marta 1992. godine SDB MUP-a SRBiH je izvestio o dolasku paravojsnih grupa u Ilijaš. SDS u Ilijašu je navodno prikupljala novac da plati pripadnicima paravojsnih grupa za pomoć u "čišćenju" ove opštine. Depeša SDB MUP-a SRBiH, 23. mart 1992. godine (0323-7798-0323-7798).

¹⁴⁰² Dana 18. maja 1992. načelnik SJB Prijedor Simo Drljača izvestio je o postojanju paravojsnih grupa. On nije komentarisao vođe ili etničku pripadnost tih grupa. SJB Prijedor za CSB Banjaluka, 18. maj 1992. (0063-3222-0063-3222). Istog dana SJB Banjaluka je izvestio da ne raspolaže nikakvim podacima o paravojsnim organizacijama na teritoriji opštine Banjaluke. SJB Banjaluka za Sektor SNB CSB Banjaluka, 18. maj 1992. (B006-1563-B006-1563). Dana 3. jula 1992. godine Predsedništvo RS je naredilo MUP-u RS da sprovede istragu o aktivnostima paravojsnih grupa na teritoriji Gackog i Nevesinja, u istočnoj Hercegovini. Naredba Predsedništva RS, koju je potpisao Karadžić, 3. juli 1992. godine (0084-6246-0084-6246).

Neki od slučajeva u kojim je MUP RS znao za aktivnosti paravojsnih grupa:

17. juni 1992. godine: MUP RS naređuje Centru SB Banjaluka da formira komisiju koja će izvršiti istragu u vezi s aktivnostima paravojsnih grupa u Kulen-Vakufu kod Drvara. MUP RS za načelnika CSB Banjaluka, 17. juni 1992. (0324-7398-0324-7399). Takođe objavljeno u Biltenu MUP-a RS, 17. juni 1992. godine (0324-6528-0324-6528).

23. mart 1993. godine: CSB Banjaluka primećuje vezu između kriminala i paravojsnih grupa tokom 1992. godine. CSB Banjaluka, "Izveštaj o analizi rada stanica JB u 1992. godini na teritoriji Centra SB Banja Luka", 23. mart 1993. godine (0324-6151-0324-6167).

Juli 1992. godine: CSB Banjaluka beleži aktivnost paravojsnih grupa. CSB Banjaluka, "Izveštaj o radu Centra službi bezbjednosti Banja Luka za period 01. 01. do 30. 06. 1992. godine", jul 1992. godine (0324-6764-0324-6790).

7-8. juli 1992. godine: SJB Bijeljina izveštava o sastanku s Ljubišom Savićem Mauzerom, koji je pretio da će dići u vazduh celu Bijeljina i žalio se na miliciju. Službene beleške SJB Bijeljina, 7. i 8. juli 1992. godine (0074-9580-0074-9581; 0074-1372-0074-1373).

11. juli 1992. godine: SJB Pale potvrđuje da je Voja Vučković iz Zvornika dobio oružje od policije. Izjava SJB Pale, 11. juli 1992. godine (0324-7370-0324-7370).

13. juli 1992. godine: SJB Višegrad izveštava o čestom dolasku "dobrovoljaca" iz uže Srbije. SJB Višegrad za MUP RS, 13. juli 1992. godine (0324-6754-0324-6757).

¹⁴⁰³ CSB Trebinje, "Procjena političko-bezbednosne situacije na području CSB Trebinje", 19. avgust 1992. godine (0074-9651-0074-9663).

godine Karadžić je zabranio “samoorganizovane oružane grupe i pojedince na teritoriji Srpske Republike Bosne i Hercegovine”. Takve grupe i pojedinci imali su tri dana da se podrede komandi bilo VRS, bilo MUP-a RS.¹⁴⁰⁴ U ARK, Župljanin je već ranije integrisao pripadnike paravojne grupe SOS u novu specijalnu jedinicu pod kontrolom CSB Banjaluka.¹⁴⁰⁵

817. Bez obzira na Karadžićevu naredbu, u jednom izveštaju Glavnog štaba VRS krajem jula 1992. godine navodi se oko 60 aktivnih paravojnih grupa na teritoriji RS.¹⁴⁰⁶ U izveštaju se navodi da su te grupe često bile sastavljene od kriminalnih i/ili patoloških elemenata koji su neki značaj poprimili izbijanjem oružanih neprijateljstava. S vojnog stanovišta, te su grupe imale malu vojnu vrednost i koncentrisale su svoje napore uglavnom na pljačku i ratno profiterstvo. Te grupe su često ispoljavale ekstremnu mržnju prema nesrbima. Iako je u izveštaju utvrđeno da nijedna od tih paravojnih grupa nije bila direktno povezana sa SDS-om, u njemu se takođe pominju neke veze između tih grupa i SDS-a. Broj paravojnih organizacija, obim njihovih aktivnosti i nedostatak osude tih aktivnosti stvarali su utisak da ih SDS podržava. Pored toga, u izveštaju se iznosi zapažanje o tome da postoji veza između tih grupa i korupcije u vladinim ustanovama. Zato je VRS zaključila da “svaki naoružani Srbin treba da bude stavljen pod isključivu komandu vojske, ili inače razoružan uz preduzimanje zakonskih mjera”.¹⁴⁰⁷

818. Uprkos predsednikovom naređenju kojim se zabranjuje postojanje paravojnih formacija izvan strukture MUP-a RS ili VRS, te grupe su i dalje delovale u RS najmanje do kraja jula 1992. godine. Kao što je ranije navedeno, o prisustvu tih grupa i uticaju njihovih aktivnosti na moral razgovaralo se na sastanku MUP-a RS koji je održan u Beogradu 11. jula 1992. godine.¹⁴⁰⁸

819. U onim slučajevima u kojim se pokazalo da je integracija nemoguća, preduzete su operacije da se te paravojne grupe onemoguće. Krajem jula 1992. godine preduzete su energične mere protiv paravojnih snaga. Dana 29. jula odred policije MUP-a RS (specijalna policija), zajedno s vojnom policijom VRS, potpuno je blokirao opštinu Zvornik.¹⁴⁰⁹ To je učinjeno kao odgovor na stalne probleme koje su na tom području pravili pripadnici paravojnih grupa, a naročito pripadnici “Žutih osa”. Dana 20. jula 1992. godine CSB Bijeljina je izvestio da paravojne formacije doprinose problematičnoj bezbednosnoj situaciji u opštini Zvornik.¹⁴¹⁰ Tri paravojne grupe, kojima su komandovali Žučo (“Žute ose”), Pivarski i Niški, delovale su u toj opštini. Prva grupa je bila najjača, a njeni pripadnici su bili lokalno regrutovana lica i lica iz Republike Srbije.

¹⁴⁰⁴ Zapisnik sa Šeste sednice Predsedništva RS, 13. juni 1992. godine (0076-7938-0076-7938); Objava predsedničke odluke – SRNA, 13. juni 1992. godine (0084-6224-0084-6224). Početkom avgusta, Karadžić se ponovo pozvao na ovu odluku objavljujući nedavno hapšenje “odmetnika” u Podrinju i Ključu: Karadžićeva objava, 6. avgust 1992. godine (0048-8944-0048-8944).

¹⁴⁰⁵ “Uskoro specijalni odredi”, *Glas*, 29. april 1992. godine (0095-1922-0095-1922).

¹⁴⁰⁶ Izveštaj Glavnog štaba VRS o paravojnim formacijama na teritoriji Srpske Republike BiH, 28. juli 1992. godine (0094-9847-0094-9852).

¹⁴⁰⁷ Dana 30. jula 1992. godine, general Momir Talić je izdao naredbu shodno izveštaju Glavnog štaba od 28. jula. Naredbom se paravojnim grupama nudila prilika da se pridruže VRS. Naredba Prvog krajiškog korpusa, 30. juli 1992. godine (0089-0621-0089-0623).

¹⁴⁰⁸ Kratak pregled rada MUP-a RS sa predlozima za budući rad – izveštaj zasnovan na sastanku rukovodilaca MUP-a RS od 11. jula 1992. godine, juli 1992. godine (0324-1848-0324-1879).

¹⁴⁰⁹ Dnevni bilten MUP-a RS, 29. juli 1992. godine (0323-8106-0323-8106). V. i SJB Zvornik za MUP RS, CSB Bijeljina i CSB Sarajevo, 28. juli 1992. godine (0296-9632-0296-9632).

¹⁴¹⁰ Izveštaj CSB Bijeljina, 20. juli 1992. godine (0074-1342-0074-1346).

820. Posledica operacije Zvornik bila je ta da je MUP RS uhapsio nekoliko desetina ljudi. Oni su ispitivani o svojim aktivnostima tokom prethodnog perioda.¹⁴¹¹ Takođe je podnesen izveštaj o kriminalnim aktivnostima “Žutih osa”.¹⁴¹² U tom izveštaju je navedeno da su i pripadnici vojne obaveštajne službe i SNB imali informacije koje ukazuju na to da je najmanje jedan pripadnik “Žutih osa” “vršio masakr – genocid nad građanima Srpske Republike Bosne i Hercegovine muslimanske nacionalnosti”. Takođe su otkriveni dokazi za to da su “Žute ose” još 11. jula primile materijalnu pomoć od SJB Pale. Od 65 pripadnika koji su uhapšeni, krivična istraga je pokrenuta protiv njih jedanaest. Ostalih 54 su stavljeni na raspolaganje oružanim snagama RS. Međutim, nema nikakvih dokaza za to da je iko stvarno krivično gonjen zbog zločina počinjenih protiv nesrpskog stanovništva u opštini Zvornik.
821. Operacija MUP-a RS protiv “Žutih osa” u julu 1992. nije uspela trajno da suzbije delovanje ove paravojne organizacije. Dana 5. septembra 1992. godine Goran Žugić, šef ratnog odeljenja SNB Birač, izvestio je da su se nedavno Vojin Vučković (zvani Žučo) i njegove “Žute ose” nekoliko puta pojavili u opštini Zvornik.¹⁴¹³ Vučković je napomenuo da se sprema da se osveti za poniženje iz jula 1992. godine. Shodno tome, milicija u Zvorniku je planirala protivmere. Žugić je od svog pretpostavljenog, podsekretara SNB Dragana Kijca, zatražio savet u vezi s tim pitanjem. Kijac je odgovorio istog dana, potvrđujući zauzeti stav i savetovao Žugića da bude u kontaktu s Milenkom Karišikom, komandrom Specijalnog odreda MUP-a RS.¹⁴¹⁴ Zabrinutost u vezi sa “Žutim osama” izražava se i u depeši SNB od 22. septembra 1992. upućenoj Predsedništvu RS, vladi, MUP-u i VRS.¹⁴¹⁵
822. Dana 27. jula 1992. godine CSB Doboj je izvestio o operacijama paravojnih formacija u njegovoj zoni odgovornosti i poslao Ministarstvu dugačak spisak predloženih mera.¹⁴¹⁶ Međutim, postoje kasnije informacije koje ukazuju na saradnju između paravojnih snaga i CSB Doboj. Prema jednom izveštaju iz novembra 1992. koji je sastavio Sektor SNB u CSB Banjaluka, Andrija Bjelošević, šef CSB Doboj, nedavno je bio stigao na ratište u opštini Teslić zajedno sa pripadnicima specijalne jedinice CSB Doboj.¹⁴¹⁷ Uz dozvolu lokalnog komandanta VRS pukovnika Slavka Lisice, Bjelošević je saradivao s pripadnicima paravojne organizacije bosanskih Srba zvane “Miće.” U toj grupi je bilo lica koja su već hapšena i za koje je SJB Teslić ranije utvrdio da su učestvovala u napadima na nesrpske civile.¹⁴¹⁸ SNB je

¹⁴¹¹ V. zvanična evidencija izjava koje su dali pripadnici paravojnih grupa Centru SB Bijeljina i Stanici JB Bijeljina, 2. i 4. avgust 1992. godine (0076-8088-0076-8098; 0076-8344-0076-8346; 0075-8465-0075-8466; 0075-8467-0075-8470; 0076-6073-0076-6074; 0076-6079-0076-6100; 0076-8090-0076-8091; 0076-8114-0076-8120; 0076-8341-0076-8343).

¹⁴¹² MUP RS, Uprava za iskorenjivanje kriminala, “Informacija o aktivnostima MUP-a na rasvetljavanju kriminalne djelatnosti i paravojne formacije ‘Žute ose’ na području Srpske opštine Zvornik”, 4. avgust 1992. godine (0324-7392-0324-7394); MUP RS, Uprava za iskorenjivanje kriminala, 10. avgust 1992. godine (0324-2036-0324-2036).

¹⁴¹³ Goran Žugić, načelnik RO SNB Birač, 5. septembar 1992. godine (0324-7390-0324-7390).

¹⁴¹⁴ Podsekretar Dragan Kijac za Gorana Žugića, 5. septembar 1992. godine (0324-7391-0324-7391). V. i SNB Sarajevo za Glavni štab VRS i ministra unutrašnjih poslova, 10. septembar 1992. godine (0323-8342-0323-8342).

¹⁴¹⁵ SNB Sarajevo za predsednika Predsedništva RS, predsednika vlade, ministra unutrašnjih poslova i VRS, 22. septembar 1992. godine (0323-8334-0323-8334).

¹⁴¹⁶ CSB Doboj za MUP RS, 27. juli 1992. godine (0324-1970-0324-1972).

¹⁴¹⁷ Službena beleška Sektora SNB, CSB Banjaluka, 16. novembar 1992. godine (B007-9607-B007-9607a). Godine 1993. SJB Teslić je napisala retrospektivni izveštaj o događajima vezanim za SJB između septembra 1991. i septembra 1993. godine. SJB Teslić, 25. septembar 1993. godine (B007-9512-B007-9515).

¹⁴¹⁸ SJB Teslić, 8. juli 1992. godine (B001-2326-B001-2327). Istog dana i narednog dana SJB Teslić je predala 16 lica Osnovnom sudu u Tesliću. SJB Teslić za istražnog sudiju za prekršaje, Osnovni sud Teslić, 8. juli 1992. godine (0211-7007-0211-7009), 9. juli 1992. godine (0211-7010-0211-7018). Dana 1. jula 1992. godine Komanda Prvog krajiškog korpusa izvestila je detaljno o formiranju jedinice “Srpski dobrovoljci” još u oktobru 1991. godine. U istom izveštaju takođe su navedeni problemi sa paravojnim organizacijama. Izveštaj Komande Prvog krajiškog korpusa za predsednika

izvestio da je takva saradnja suprotna uputstvima koja je izdao MUP RS. S obzirom na ranije nasilne susrete s pripadnicima “Mića” u Tesliću, lokalno srpsko stanovništvo je na saradnju između VRS, CSB Doboj i “Mića” gledalo s nezadovoljstvom i strahom.

823. Dana 30. jula 1992. godine CSB Trebinje je završio izveštaj o aktivnostima paravojnih organizacija na teritoriji SAO Hercegovine. CSB Trebinje je poslao ovaj izveštaj MUP-u RS 4. avgusta.¹⁴¹⁹ Prema tom izveštaju, srpske paravojne grupe bile su veoma aktivne u Hercegovini. Istaknute grupe bili su sledbenici Arkana i Vojislava Šešelja. Umesto da se angažuju u vojnim dejstvima i da pomažu snagama RS, paravojne grupe su uglavnom maltretirale lokalno stanovništvo i činile zločine. Mnogi pripadnici tih grupa imali su kriminalnu prošlost. U izveštaju koji je CSB Trebinje podneo u septembru 1992. godine tvrdi se da su te grupe proterane iz istočne Hercegovine.¹⁴²⁰ Ipak, u isto vreme, jedan broj problematičnih lica, uključujući kriminalce, uspeo je da se “infiltrira” u snage policije. To, kao i veliko angažovanje policajaca na frontu, onemogućili su izvršavanje zakonom predviđenih zadataka MUP-a RS, naročito u mestima kao što je Bileća.
824. Dana 5. avgusta 1992. godine SJB Sanski Most je izvestila da paravojne grupe podmeću požare i vrše oportunističke napade da bi pljačkale muslimanske i hrvatske kuće na tom području.¹⁴²¹ Te grupe su uglavnom bile sastavljene od vojnika koji su delovali bez dozvole svojih nadređenih oficira. Čak 90 % zločina koji su počinjeni u toj opštini počinili su “vojnici odnosno pripadnici vojske i paravojnih grupa”. Župljanin je hvalio kasnije akcije protiv paravojnih grupa u opštini Sanski Most.¹⁴²²
825. Dana 3. avgusta 1992. godine SJB Milići uputio je izveštaj CSB-u Sarajevo o jedinicama paravojske tzv. Vukovarskog odreda.¹⁴²³ U izveštaju se navodi da su se dana 21. maja 1992. pripadnici te grupe obratili radnicima SJB-a Milići i tražili da se odredi lokacija na kojoj bi “strijeljali” tri bosanska Muslimana. Policajci su im rekli da se obrate najbližoj vojnoj komandi da raščiste to pitanje. Pripadnici paravojske su potom ubili navedene Muslimane pošto su se malo odvojili od policajaca. Istog dana pripadnici tog istog paravojnog odreda ponovo su se obratili pripadnicima SJB-a Milići. Pripadnici paravojske su tražili da se odredi gde mogu “dići u vazduh tridesetak ustaša” kako ne bi “trošili municiju”. Policajci su pripadnicima paravojske rekli da to ne mogu uraditi. Uprkos tome, policija je uskoro potom čula paljbu. Pripadnici paravojske su streljali 25 Muslimana.
826. Kod podnošenja navedenog izveštaja, načelnik SJB-a Milići je napomenuo da “pripadnici Stanice javne bezbjednosti Milići nisu mogli zaštititi ljude iz razloga što je u pratnji ‘Vukovarskog odreda’ bilo i borbena oklopno vozilo i 10 pripadnika pomenutog odreda”.¹⁴²⁴ Za razliku od njih, policajci su bili naoružani samo “pješađijskim oružjem”.

RS Radovana Karadžića, 1. juli 1992. godine (0324-6748-0324-6753). Dana 3. jula 1992. godine, Marinko Đukić i Predrag Markočević, dva službenika SJB Teslić, napisali su službene beleške u kojima su opisali grubo ponašanje paravojne grupe “Mića” u opštini Teslić, kao i povezanost te grupe sa CSB-om Doboj. Službene beleške Marinka Đukića i Predraga Markočevića, 3. juli 1992. godine (0211-7039-0211-7053).

¹⁴¹⁹ CSB Trebinje za MUP RS, 4. avgust 1992. godine (0074-1280-0074-1289).

¹⁴²⁰ CSB Trebinje, “Informacija o radu i tekućim problemima CSB Trebinje”, septembar 1992. godine (0074-1262-0074-1278). Ovaj izveštaj je dostavljen 17. septembra 1992. godine. CSB Trebinje za MUP RS, 17. septembar 1992. godine (0074-9783-0074-9784).

¹⁴²¹ SJB Sanski Most za CSB Banjaluka, 5. avgust 1992. godine (0047-8745-0047-8746).

¹⁴²² CSB Banjaluka načelnicima svih centara SB, 18. avgust 1992. godine (P004-3045-P004-3045).

¹⁴²³ SJB Milići za CSB Sarajevo, 3. avgust 1992. godine (0360-9769-0360-9770).

¹⁴²⁴ SJB Milići za CSB Sarajevo, 3. avgust 1992. godine (0360-9769-0360-9770).

Prilikom jednog kasnijeg incidenta, u julu 1992. godine, policija je uspela oterati jednu drugu paravojnu formaciju s područja Milića. Načelnik SJB Milići je procenio da su policajci u oba navrata postupili najbolje što su mogli.

827. Dana 4. avgusta 1992. godine SJB Rogatica izvestila je CSB Sarajevo da u Rogatici nema problema s paravojnim organizacijama.¹⁴²⁵ “[S]ve grupe dobrovoljaca koje su prolazile kroz naše područje i zadržavale se na njemu stavljene [su] pod komandu Štaba Rogatičke brigade” VRS.
828. Počev od avgusta 1992. godine ne može se govoriti o jedinstvenom stavu MUP-a RS prema paravojnim organizacijama bosanskih Srba. Iako je Ministarstvo usvojilo negativan stav i otvoreno osuđivalo te organizacije i njihove aktivnosti, istaknuti radnici Ministarstva i dalje su selektivno saradivali s tim organizacijama i nisu zbog toga trpeli disciplinske posledice.¹⁴²⁶ Dana 5. avgusta 1992. godine načelnik SJB Ilidža Tomislav Kovač poslao je izveštaj lično ministru Mići Stanišiću, ljutito napadajući nedostatak hrabrosti i odlučnosti koji su pokazale jedinice VRS na Ilidži.¹⁴²⁷ Kovač je istakao da su ga te vanredne okolnosti navele da se osloni na “srpske dobrovoljce”, što je stvarno i činio od izbijanja rata.¹⁴²⁸ Kovač je priložio spisak oružja i municije koje je podelio tim “dobrovoljcima”. Narednog dana, Kovač je unapređen u pomoćnika ministra i načelnika Uprave za poslove i zadatke policije.¹⁴²⁹
829. Dana 17. avgusta 1992. godine CSB Sarajevo je izvestio o uspehu postignutom u suzbijanju paravojnih aktivnosti na području nadležnosti Centra.¹⁴³⁰ To je učinjeno u saradnji s odredom milicije MUP-a RS. Navedeno je da su pripadnici rezervnog sastava policije ilegalno učestvovali u jednom broju tih paravojnih formacija. Sredinom avgusta, CSB Trebinje je izvestio da su neke paravojne grupe i dalje aktivne u delovima Hercegovine koji su bili pod kontrolom bosanskih Srba.¹⁴³¹ Milicija je takođe zapazila da su te grupe uključene u borbu za vlast u tom regionu. Dana 8. septembra 1992. godine CSB Sarajevo je konstatovao da su paravojne formacije, uključujući neke iz Srbije, još uvek aktivne u opštini Bratunac. “Stanica javne bezbednosti radi na rasturanju takvih formacija sopstvenim snagama a uz pomoć vojnih i civilnih vlasti kako bi se stavile pod komandu Oružanih snaga Republike Srpske.”¹⁴³²
830. Dana 10. septembra 1992. godine SJB Sarajevo Centar izvestio je o incidentu u kojem su učestvovali pripadnici jedne “četničke organizacije”.¹⁴³³ SJB je ukazao na to da su

¹⁴²⁵ SJB Rogatica za CSB Sarajevo, 14. avgust 1992. godine (0360-9408-0360-9409).

¹⁴²⁶ V. izveštaj MUP-a RS o pokušaju da se paravojne organizacije raspuste ili da se objedine i stave pod jedinstvenu komandu oružanih snaga RS. MUP RS, Uprava za poslove i zadatke policije, 3. avgust 1992. godine (0296-9730-0296-9735; N.B. Ovo je deo kompletnog izveštaja). V. takođe o istoj temi, MUP RS, Uprava za poslove i zadatke policije za ministra unutrašnjih poslova RS, 10. avgust 1992. godine (0296-9622-0296-9624), i CSB Sarajevo, “Izveštaj o radu za period od jula do septembra 1992. godine”, oktobar 1992. godine (0297-0877-0297-0883).

¹⁴²⁷ Depeša SJB Ilidža za ministra Miću Stanišića, 5. avgust 1992. godine (0323-8499-0323-8505).

¹⁴²⁸ U ove “srpske dobrovoljce” najverovatnije su spadale jedinice koje je predvodio Željko Ražnatović Arkan. U jednom intervjuu koji je dao u martu 1996. godine, Kovač je pričao o pozivanju Arkanovih snaga na Ilidžu 1992. godine. Intervju sa Tomislavom Kovačem u *Intervjuu*, 1. mart 1996. godine (0216-1686-0216-1691).

¹⁴²⁹ Odluka ministra Miće Stanišića, 6. avgust 1992. godine (fi20-0595-fi20-0595).

¹⁴³⁰ CSB Sarajevo, “Procjena političko-bezbednosne situacije i rad centra za period od 01. juli-15. avgust 1992. godine”, 17. avgust 1992. godine (0074-9687-0074-9700).

¹⁴³¹ CSB Trebinje, “Procjena političko-bezbednosne situacije na području CSB Trebinje”, 19. avgust 1992. godine (0074-9651-0074-9663).

¹⁴³² CSB Sarajevo, 8. septembar 1992. godine (0296-9107-0296-9110).

¹⁴³³ SJB Sarajevo Centar za CSB Sarajevo, 10. septembar 1992. godine (0324-2034-0324-2035).

negativne posledice ovog incidenta bile takve da gostoprimstvo koje je do tada ukazivano četnicima sada treba da bude otkazano. Oko mesec dana kasnije, CSB Bijeljina je konstatovao da su naoružani pripadnici Srpske radikalne stranke pokušali da odvezu dva tenka iz jedne vojne kasarne.¹⁴³⁴

831. Dana 21. novembra 1992. godine SJB Ilidža je obavestio CSB Sarajevo o tome da su pripadnici “srpske garde” i “Brnetovi četnici” zaustavili i zlostavljali konvoj Hrvata koji su iz Sarajeva išli za Split.¹⁴³⁵ Osim toga, oni su ometali rad i pretili osoblju SJB-a Ilidža. Dana 23. novembra 1992. CSB Sarajevo je uputio žalbu Komandi Sarajevsko-romanijskog korpusa VRS.¹⁴³⁶
832. Postoje indikacije za to da su krajem 1992. vodeći funkcioneri RS još uvek bili zabrinuti zbog paravojnih aktivnosti. U novembru 1992. godine u jednom izveštaju CSB-a Sarajevo navodi se da su paravojne formacije još od njihovog pojavljivanja u Bosni i Hercegovini bile “potencijalna opasnost za ukupnu organizaciju i disciplinu u Srpskoj vojsci i miliciji”. Na početku rata te formacije su kod redovne vojske imale “neformalni legalitet”. Međutim, s vremenom su se te paravojne formacije “osilile, postale samostalne i predstavljale smetnju i pravo ruglo u ukupnom frontu organizovanja srpskih snaga”.¹⁴³⁷ Na sastanku Vrhovne komande VRS 20. decembra 1992. godine ministar Mićo Stanišić, koji je takođe bio prisutan, istakao je potrebu da se sve “paragrupe” stave pod jednu komandu.¹⁴³⁸

10. Nacrt godišnjeg izveštaja MUP-a RS za 1992. godinu

833. U januaru 1993. godine Ministarstvo unutrašnjih poslova RS sastavilo je izveštaj o svojim aktivnostima da bi ga podnelo vladi RS.¹⁴³⁹ Taj izveštaj je dotakao praktično sve značajne vidove rada Ministarstva od njegovog osnivanja u aprilu 1992. godine sve do kraja te godine, i na nekoliko mesta takođe naveo informacije o aktivnostima srpskih pripadnika policije u MUP-u SRBiH u 1991. i početkom 1992. godine. Kao takav, pregled ovog izveštaja može poslužiti kao prikladan zaključak ove analize MUP-a RS.¹⁴⁴⁰
834. Na početku godišnjeg izveštaja MUP-a RS dato je nekoliko opštih zapažanja. Ono što je najvažnije, primećeno je da se “od samog početka rata, gotovo čitav raspoloživi sastav organa za unutrašnje poslove, uključio u ratne akcije na oslobađanju zaposjednutih i zaštiti

¹⁴³⁴ Depeša CSB Bijeljina, 7. oktobar 1992. godine (0323-8178-0323-8178).

¹⁴³⁵ SJB Ilidža CSB-u Sarajevo, 21. novembar 1992. (0339-2156-0339-2156).

¹⁴³⁶ CSB Sarajevo Komandi Sarajevsko-romanijskog korpusa, 23. novembar 1992. godine (0339-2155-0339-2155).

¹⁴³⁷ CSB Sarajevo, “Neki političko-bezbjednosni aspekti na području Romanijsko-birčanskog Centra bezbjednosti”, 15. novembar 1992. godine (0297-0981-0297-0984).

¹⁴³⁸ Zapisnik sa sastanka Vrhovne komande VRS-a, 20. decembar 1992. godine (0084-5021-0084-5025).

¹⁴³⁹ Nacrt godišnjeg izveštaja MUP-a RS za 1992. godinu, januar 1993. godine (FI20-1276-FI20-1319). Ovaj nacrt izveštaja Uprava za analitičko-informativna pitanja podnela je Stručnom kolegiju MUP-a RS na narednoj sednici. Zatim je izveštaj podnesen vladi. U uvodu nacrta izveštaja navedeno je da će sve uprave MUP-a RS imati na kraju priliku da pregledaju izveštaj, “naročito s obzirom na dijelove koji nedostaju ili su nepotpuni”. U nepotpune ili nedostajuće delove spadaju “izveštaj o radu Specijalne brigade”, kao i informacije o broju zaposlenih krajem 1992. godine i broju nestalih vozila. U jednom intervjuju koji je dao časopisu *Ekstra Magazin* dok je bio na položaju direktora Biroa RS u Beogradu (tj. posle sredine januara 1993. godine), Momčilo Mandić je izjavio da je godišnji izveštaj MUP-a RS za 1992. godinu bio jedini ministarski godišnji izveštaj koji je usvojen bez rezervi. Nedatirani intervju sa Momčilom Mandićem, *Ekstra Magazin* (0208-3700-0208-3701).

¹⁴⁴⁰ Ukoliko nije drugačije navedeno, svi navodi u ovom odeljku uzeti su iz nacrta godišnjeg izveštaja MUP-a RS za 1992. godinu, januar 1993. godine (FI20-1276-FI20-1319).

oslobođenih srpskih teritorija, što, u dobroj mjeri, tako traje i danas”. MUP RS, a naročito njegove jedinice specijalne policije, dale su “značajan doprinos u borbi srpskog naroda”.

835. Prvi deo izveštaja bavio se osnivanjem MUP-a RS i njegovim učešćem u borbenim aktivnostima. Svi delovi Ministarstva, “od Ministarstva u sjedištu, do centra službi bezbjednosti i stanica javne bezbjednosti”, učestvovali su u tim aktivnostima. U nekim područjima milicija je gotovo stalno bila angažovana u borbi. Mesečni prosek borbenih aktivnosti radnika MUP-a RS govori sam za sebe: “14.700 milicionara, sa preko 390.000[...] dana učešća u borbenim dejstvima, ili 1451 milicionar, prosječno, svaki dan”. Od svih centara službi bezbednosti, CSB Banjaluka je imao najveće učešće u borbi – 29% ukupnog učešća. Milicija iz CSB Banjaluka bila je “skoro na svim ratištima Republike Srpske”. Na osnovu zahteva drugih državnih službi, MUP RS je VRS stavio na raspolaganje 6.167 policajaca, od kojih su većina bili pripadnici rezervnog sastava policije. Ne računajući žrtve u sedištu Ministarstva, u borbi je poginulo 297 pripadnika MUP-a RS, “što znači da je dnevno ginuo najmanje jedan milicionar”. Ranjeno je 776 pripadnika MUP-a RS.
836. Izveštaj redom obrađuje događaje u svakom regionu – za svaki CSB ponaosob. U “banjalučkoj regiji” milicija je obavljala zadatak razoružavanja grupa, i “kada se za to ukazala potreba, priključila se Vojsci Republike Srpske”. Snage CSB Banjaluka i VRS saradivale su na “slamanju oružanog otpora muslimansko-hrvatskih snaga”. Nakon formiranja nezavisne brigade policije u novembru, pripadnici CSB Banjaluka su učestvovali u borbenim dejstvima daleko na udaljenim delovima terena, čak u Rajlovcu i Orašju. “Pored učešća u oružanim sukobima, na prvim borbenim linijama, milicija je neposredno vršila čišćenje terena od zaostalih neprijateljskih grupa i pojedinaca.”
837. U godišnjem izveštaju MUP-a RS za 1992. opisani su značajni i konkretni naponi koje su bosanski Srbi zaposleni u MUP-u SRBiH činili da podriju to Ministarstvo. Te aktivnosti uključivale su regrutovanje Srba zaposlenih u MUP-u SRBiH da rade na “ilegalnom organizovanju srpskog MUP-a”, kao i na “ilegalnom naoružavanju provjerenih aktivnih kadrova za rad u srpskom MUP-u”. U nekim delovima Bosne i Hercegovine Srbi su, uz pomoć Srba u MUP-u SRBiH, “ilegalno” naoružavani u opštinama pod kontrolom SDS-a.¹⁴⁴¹ Osim toga, jednostrane akcije Srba u MUP-u SRBiH išle su dalje od ilegalne podele oružja. “Treba istaći da su već u oktobru 1991. godine sve stanice javne bezbednosti (SJB) sa područja istočne Hercegovine, bez saglasnosti tadašnjeg MUP-a SRBiH, stavile na raspolaganje više od polovine svog rezervnog sastava policije Jugoslovenskoj narodnoj armiji. Formirana je i upućena na dubrovačko ratište specijalna jedinica policije SAO Hercegovine. Ona je kasnije djelovala na području čapljinske i mostarske opštine.” Sve je to doprinelo “pripremi za konačno odvajanje” od MUP-a SRBiH.¹⁴⁴²
838. Prema tom izveštaju, konačni čin pripreme za formiranje MUP-a RS bio je “slanje depeše svim kadrovima za odluku da rade u srpskom MUP-u (krajem marta), priprema

¹⁴⁴¹ Uporedi s formulacijama koje su korišćene za saradnju između SDS-a i MUP-a RS u godišnjem (april – decembar 1992. godine) izveštaju Centra SB Sarajevo, sačinjenom u januaru 1993. (0297-0890-0297-0902). “U organizaciji SDS-a, nosioca aktivnosti i sredstava za oslobođenje srpskog naroda, organi unutrašnjih poslova, takoreći, prvi su stupili u borbu srpskog naroda za oslobođenje.” V. i izjava Branka Simića na 19. sednici Skupštine RS 12. avgusta 1992. godine (0410-2021-0410-2099 na 0410-2059) da je Momčilo Mandić početkom 1991. pomagao u naoružavanju Srba u Hercegovini.

¹⁴⁴² V. i CSB Trebinje, “Izveštaj o radu CSB Trebinje za period od 4. aprila do 31. decembra 1992.”, 13. januar 1993. godine (0297-1649-0297-1653); Izvršni odbor SDA Nevesinje, 16. juli 1991. (SA02-0588-SA02-0589).

Zakona o unutrašnjim poslovima i njegovo donošenje na skupštini srpskog naroda (sredinom marta), dijeljenje specijalne jedinice, oslobađanje škole na Vracama i sl.”.

839. U zasebnom delu izveštaja opisan je rad Službe nacionalne bezbednosti. Pored veličanja obaveštajnog i kontraobaveštajnog rada Službe, u izveštaju se ističe saradnja između Službe nacionalne bezbednosti i obaveštajne službe VRS. Međutim, u izveštaju se takođe navodi da je SNB bila predmet sumnje i odbijanja.
840. Analizirajući proteklih osam meseci rada Službe javne bezbednosti, autori izveštaja priznaju da je s izbijanjem rata došlo do dramatičnog porasta kriminala. U izveštaju se otvoreno pominju krađa, pljačka i “ratno profiterstvo” širokih razmera. Naoružane i organizovane grupe često su činile ta krivična dela. “Uniformisana lica” su se pojavila i u redovima kriminalaca, pre svega paravojne grupe, “ali i rezervisti Vojske i policije”: “Pojedini kriminalci su se koristili maskirnim uniformama pa čak i oznakama Vojske Republike Srpske i policije.” Milicija je radila na razoružavanju paravojnih formacija.
841. U izveštaju je navedeno da je finansijski kriminal znatno porastao.
842. Na kraju, u izveštaju je primećeno da su činjeni zločini protiv “čovječnosti i međunarodnog prava”. Registrovano je 101 takvo krivično delo i podnesene su 93 krivične tužbe protiv 321 lica, ali u izveštaju se pretpostavlja da je broj takvih zločina bio daleko veći. Izveštaj ne sadrži nikakve podatke o tim licima ili tim delima. Dokumentacija o takvim zločinima okarakterisana je kao “nezadovoljavajuća”. Međutim, izveštaj je potvrdio da je Ministarstvo stalno pokretalo zahteve za istrage ratnih zločina.
843. U izveštaju je primećeno da je povremeno zbog loših veza, dodatno pogoršanih ratom, kao i zbog nedostatka kvalifikovanog osoblja, izveštavanje unutar Ministarstva bilo ometeno. Ipak, sačinjen je velik broj internih i spoljnih izveštaja koji se odnose na unutrašnje poslove i bezbednosnu situaciju. Među njih spada i oko 150 izdanja “Biltena dnevnih događaja”. Pored toga, predsednik vlade je primio preko 90 različitih dokumenata, a predsednik i članovi Predsedništva primili su više od 80 dokumenata u toku prethodnih osam meseci. Objavljeni su propisi i pravila o izveštavanju, unutrašnjoj organizaciji Ministarstva i disciplinskoj odgovornosti.
844. Govoreći o kadrovskoj situaciji u Ministarstvu, autori godišnjeg izveštaja naglašavaju da je “srpski patriotizam i profesionalizam” bio glavni kriterijum kojim se rukovalo u provođenju kadrovske politike. Fluktuacija kadrova bila je velika. Otpušteno je ukupno 210 radnika iz MUP-a RS, protiv 29 su podnesene krivične prijave, dok je 59 lica suspendovano. U CSB Banjaluka 59 pripadnika specijalne policije je otpušteno zato što je odbilo da učestvuje u borbama izvan svog regiona.
845. Što se tiče jedinice specijalne policije u MUP-u RS, sprovedena je centralizacija. Raspuštene su specijalne jedinice CSB u korist formiranja jedne “jače, jedinstvene jedinice”.

11. Značajni događaji u MUP-u RS nakon 1992. godine

846. Dana 20. januara 1993. godine formirana je nova vlada, na čelu sa Vladimirom Lukićem.¹⁴⁴³ Ratko Adžić zamenio je Miću Stanišića na mestu ministra unutrašnjih poslova RS.¹⁴⁴⁴
847. Dana 30. decembra 1993. godine Mićo Stanišić je ponovo imenovan za ministra unutrašnjih poslova RS.¹⁴⁴⁵ Istog dana Živko Rakić je imenovan za zamenika ministra unutrašnjih poslova RS.¹⁴⁴⁶
848. Istog dana, u RS je proglašen Zakon o izmenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima.¹⁴⁴⁷ Taj zakon je promenio ključnu terminologiju u MUP-u RS. Konkretno, i kako je već rečeno, SNB je preimenovan u RDB MUP-a RS, čime je terminologija usklađena s onom koja se koristi u MUP-u Srbije. Takođe, kao i u Srbiji, osnovani su Centri RDB, te su tako CSB podeljeni na Centre RDB i CJB, čime je javna bezbednost u većoj meri odvojena od državne bezbednosti.
849. Dana 18. avgusta 1994. godine Dušan Kozić je imenovan za novog predsednika vlade RS.¹⁴⁴⁸ U novoj vladi Živko Rakić je imenovan za ministra unutrašnjih poslova.¹⁴⁴⁹
850. Dana 29. novembra 1994. godine Narodna skupština RS donela je Zakon o primeni Zakona o unutrašnjim poslovima za vreme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja.¹⁴⁵⁰
851. Dana 30. septembra 1995. godine Dušan Kozić je imenovao Tomislava Kovača za ministra unutrašnjih poslova.¹⁴⁵¹
852. U novembru 1994. godine bivši šef Službe NB MUP-a RS Slobodan Škipina razgovarao je s načelnikom Odeljenja RDB Šabac.¹⁴⁵² Škipina je izvestio o nedavno

¹⁴⁴³ Odluka o izboru predsednika vlade, 20. januar 1993. godine, objavljeno u *SGRSrp*, br. II/1, 24. februar 1993. godine (0089-7316-0089-7317, na 0089-7317).

¹⁴⁴⁴ Odluka o izboru članova vlade, 20. januar 1993. godine, objavljeno u *SGRSrp*, br. II/1, 24. februar 1993. godine (0089-7316-0089-7317, na 0089-7317).

¹⁴⁴⁵ Odluka o izboru člana vlade, 30. decembar 1993. godine, objavljeno u *SGRSrp*, br. II/26, 30. decembar 1993. godine (0353-7940-0353-7991, na 0353-7965).

¹⁴⁴⁶ Odluka o izboru zamenika ministra unutrašnjih poslova, 30. decembar 1993. godine, objavljeno u *SGRSrp*, br. II/26, 30. decembar 1993. godine (0353-7940-0353-7991, na 0353-7965).

¹⁴⁴⁷ Zakon o izmenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima, 30. decembar 1993. godine, objavljeno u *SGRSrp*, br. II/27, 31. decembar 1993. godine (0354-1153-0354-1215, na 0354-1214-0354-1215).

¹⁴⁴⁸ Odluka o izboru predsednika vlade, 18. avgust 1994. godine, objavljeno u *SGRSrp*, br. III/22, 1. septembar 1994. godine (0354-1893-0354-1956, na 0354-1893).

¹⁴⁴⁹ Odluka o izboru članova vlade, 18. avgust 1994. godine, objavljeno u *SGRSrp*, br. III/22, 1. septembar 1994. godine (0354-1893-0354-1956, na 0354-1893).

¹⁴⁵⁰ Zakon o primeni Zakona o unutrašnjim poslovima za vreme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, 24. novembar 1994. godine, objavljeno u *SGRSrp*, Specijalno izdanje, 29. novembar 1994. godine (0049-7361-0049-7363).

¹⁴⁵¹ Odluka o imenovanju ministra unutrašnjih poslova, 30. septembar 1995. godine, objavljeno u *SGRSrp*, br. IV/19, 2. oktobar 1995. godine (0355-2166-0355-2185, na 0355-2182).

¹⁴⁵² CRDB Valjevo, Službena beleška, 7. novembar 1994. godine (Y036-3525-Y036-3529).

održanom kolegijumu RDB MUP-a RS, kojem su prisustvovali Radovan Karadžić i Momčilo Krajišnik. Prema Škipinovima rečima, njih dvojica su

oštro napali rukovodstvo Republike Srbije i Službu Državne bezbednosti Srbije, da se meša u poslove Službe DB Republike Srpske, pa su zahtevali i naložili da ministar prekine sve veze i kontakte sa pripadnicima Državne bezbednosti Republike Srbije i da se odmah posmenjuju svi rukovodioci Službe, koji su naklonjeni ili su u vezi sa Službom DB Srbije, kao i da se smene svi pripadnici ove Službe koji su poznati kao “Miloševićevci”.¹⁴⁵³

853. Prema Škipinovima rečima, devet rukovodilaca RDB-a MUP-a RS, uključujući i načelnika RDB-a Dragana Kijca, podnelo je ostavke. Međutim, na osnovu dostupne dokumentacije iz MUP-a RS može se naslutiti da je Kijac zapravo ostao na svom položaju. Škipina je nadalje rekao da Karadžić i Krajišnik ostaju pri “ratnoj opciji ... bez obzira na pritiske međunarodne zajednice”.¹⁴⁵⁴ Na kraju izveštaja je rečeno da će se situacija u RS i dalje pratiti.
854. MUP Srbije takođe je pružao pomoć Vojski Republike Srpske. Na osnovu dnevnika Ratka Mladića čini se da je tokom 1993. godine održano nekoliko sastanaka između rukovodilaca Republike Srpske i Srbije. Dana 2. jula 1993. godine general Ratko Mladić susreo se u Malom Zvorniku, u Srbiji, s Nikolom Šainovićem, Radovanom Stojičićem “Badžom”, /ime nepoznato/ – verovatno Jovica – Stanišićem, Radovanom Karadžićem i Momčilom Krajišnikom. Na sastanku je Mladiću rečeno da preko MUP-a Srbije može da se trebuje “najveći deo onoga što nam treba”.¹⁴⁵⁵
855. U novembru 1993. godine, na dan svoje slave, MUP RS je odao počast najvišim funkcionerima MUP-a RS, MUP-a RSK i MUP-a Srbije, među kojima su bili Jovica Stanišić i Radovan Stojičić.¹⁴⁵⁶
856. Sastanku u Beogradu u decembru 1993. godine, koji je održan na inicijativu Republike Srpske, u ime Srbije prisustvovali su Slobodan Milošević, Momčilo Perišić, Zoran Sokolović, Jovica STANIŠIĆ, Radovan Stojičić, Milan Tepavčević i Mile Mrkšić. Iz Republike Srpske bili su prisutni Radovan Karadžić, Momčilo Krajišnik, Ratko Mladić, Milovan Milovanović, Đukić, Miletić, Marić, Salapura, Mićo Stanišić i Tomislav Kovač.¹⁴⁵⁷
857. Na nedatiranom spisku dobitnika zahvalnice MUP-a RS – najverovatnije s kraja 1993. godine – nalaze se Franko SIMATOVIĆ, Milan Prodanić, Radojica Božović, Milan Tepavčević, Radoslav Kostić i Petar Mihajlović.¹⁴⁵⁸

12. Saradnja MUP-a RS s vlastima S(F)RJ i Srbije

858. Najmanje od jula 1991. bosanski Srbi iz MUP-a SRBiH saradivali su s MUP-om Srbije u naoružavanju srpskog naroda na području Bosne i Hercegovine. “U julu mesecu 1991. godine [Predrag Radulović] određen je ispred Sektora SNB [*sic*] Banjaluka za oficira za

¹⁴⁵³ CRDB Valjevo, Službena beleška, 7. novembar 1994. godine (Y036-3525-Y036-3529, na Y036-3525).

¹⁴⁵⁴ CRDB Valjevo, Službena beleška, 7. novembar 1994. godine (Y036-3525-Y036-3529, na Y036-3526).

¹⁴⁵⁵ Dnevnik Ratka Mladića, 2. jul 1993. godine (J000-1975-J000-1978, na J000-1976).

¹⁴⁵⁶ “Sretna ti slava, policijo,” *Sarajevske Srpske Novine*, 1. decembar 1993. godine (0223-0469-0223-0469).

¹⁴⁵⁷ Dnevnik Ratka Mladića, 13. decembar 1993. godine (J000-4265-J000-4273).

¹⁴⁵⁸ Spisak dobitnika zahvalnice MUP-a RS, bez datuma (0324-5887-0324-5887).

vezu sa MUP-om Srbije. U toj funkciji osim prikupljanja obavještajnih i kontraobavještajnih saznanja o neprijateljskim oružanim formacijama i obavještajnim službama, pomaže i u naoružavanju srpskog naroda na širem području tadašnje BiH i Slavonije. Saradnja sa MUP-om Srbije ocjenjena je kao stručna i obostrana potreba u to vrijeme.¹⁴⁵⁹ Radulovićeva uloga se pominje u aprilu 1994. godine u službenoj belešci RDB-a Srbije.¹⁴⁶⁰

859. Telefonski razgovori prisluškivani 1991. godine pokazuju da je Jovica STANIŠIĆ komunicirao direktno s vođama bosanskih Srba, uključujući Radovana Karadžića.¹⁴⁶¹ U tim razgovorima Karadžić je informisao STANIŠIĆA o političkoj situaciji i događajima u Bosni i Hercegovini, a takođe je tražio STANIŠIĆA za savet. Krajem novembra 1991. godine STANIŠIĆ je pomenuo “Frenkija” i “Kapetana,” te izrazio nadu da će imati prilike da saraduju sa Karadžićem.¹⁴⁶² Dana 28. januara 1992. godine, osim sa STANIŠIĆEM, Karadžić je razgovarao i s Mihaljom Kertesom i Frankom SIMATOVIĆEM.¹⁴⁶³ Slobodan Milošević je takođe često razgovarao s Radovanom Karadžićem.¹⁴⁶⁴

¹⁴⁵⁹ CSB Sektor SNB Banja Luka za podsekretara SNB, 20. oktobar 1993. godine (B008-2878-B008-2879). O saradnji između MUP-a Srbije i MUP-a bosanskih Srba tokom njegovog formiranja u predratnom periodu v. takođe CSB Banjaluka, Sektor SNB, 21. jun 1993. godine (B008-4259-B008-4263).

¹⁴⁶⁰ RDB MUP-a Srbije, VIII uprava, Službena beleška, 22. april 1994. godine (0608-3871-0608-3873).

¹⁴⁶¹ Među transkriptima telefonskih razgovora između Radovana Karadžića i Jovice Stanišića nalaze se i sledeći: 8. avgust 1991. godine (0322-5702-0322-5705 i 0322-5727-0322-5733), 8. septembar 1991. godine (0206-6190-0206-6192), 28. novembar 1991. godine (0323-7043-0323-7045), 29. novembar 1991. godine (0092-3730-0092-3731); 14. decembar 1991. godine (0206-6270-0206-6274), 17. decembar 1991. godine (0212-9217-0212-9220), 21. decembar 1991. godine (0206-6275-0206-6279), 29. decembar 1991. godine (0324-4477-0324-4479), 5. januar 1992. godine (0206-6280-0206-6283 i 0206-6284-0206-6288), 6. januar 1992. godine (0206-6289-0206-6290 i 0206-6291-0206-6292), 7. januar 1992. godine (0324-4664-0324-4670), 8. januar 1992. godine (0206-6293-0206-6297), 12. januar 1992. godine (0324-4968-0324-4976), 22. januar 1992. godine (0324-5065-0324-5068 i 0324-5069-0324-5080), 25. januar 1992. godine (0324-5140-0324-5142), 28. januar 1992. godine (0324-5206-0324-5210).

¹⁴⁶² Transkript telefonskog razgovora između Radovana Karadžića i Jovice Stanišića, 29. novembar 1991. godine (0092-3730-0092-3731).

¹⁴⁶³ Transkript telefonskog razgovora između Radovana Karadžića i Jovice Stanišića, Mihalja Kertesa i Franka Simatovića, 28. januar 1992. godina (0211-6588-0211-6594).

¹⁴⁶⁴ Među transkriptima telefonskih razgovora između Radovana Karadžića i Slobodana Miloševića nalaze se i sledeći: 29. maj 1991. godine (0212-8389-0212-8391), 4. jun 1991. godine (0212-8400-0212-8405 i 0212-8406-0212-8407), 11. jun 1991. godine (0212-8409-0212-8411), 12. jun 1991. godine (0212-8412-0212-8419), 28. jun 1991. godine (0212-8459-0212-8465), 1. jul 1991. godine (0212-8468-0212-8471), 8. jul 1991. godine (0212-8474-0212-8478), 9. jul 1991. godine (0206-6204-0206-6207 i 0212-8491-0212-8492), 17. jul 1991. godine (0212-8420-0212-8423), 26. jul 1991. godine (0212-8479-0212-8485), 29. jul 1991. godine (0212-8552-0212-8554), 31. jul 1991. godine (0212-8559-0212-8568), 6. avgust 1991. godine (0212-8569-0212-8574), 7. avgust 1991. godine (0212-8575-0212-8579), 9. avgust 1991. godine (0212-8580-0212-8590), 9. septembar 1991. godine (0206-6173-0206-6176), 10. septembar 1991. godine (0206-6177-0206-6180 and 0212-8685-0212-8688), 13. septembar 1991. godine (0212-8695-0212-8696), 18. septembar 1991. godine (0212-8719-0212-8720), 19. septembar 1991. godine (0212-8721-0212-8725, 0212-8729-0212-8733 i 0212-8734-0212-8736), 20. septembar 1991. godine (0212-8739-0212-8741 i 0212-8742-0212-8742), 23. septembar 1991. godine (0212-8752-0212-8757 i 0212-8746-0212-8751), 24. septembar 1991. godine (0212-8762-0212-8771), 8. oktobar 1991. godine (0212-8904-0212-8908), 24. oktobar 1991. godine (0211-6674-0211-6679), 26. oktobar 1991. godine (0211-6665-0211-6668), 29. oktobar 1991. godine (0212-9037-0212-9043 i 0212-9044-0212-9047), 1. novembar 1991. godine (0212-9067-0212-9073), 11. novembar 1991. godine (0206-6164-0206-6166), 14. novembar 1991. godine (0212-9109-0212-9111), 15. novembar 1991. godine (0212-9112-0212-9114 i 0212-9164-0212-9166), 18. novembar 1991. godine (0212-9141-0212-9143), 22. novembar 1991. godine (0212-9159-0212-9163), 26. novembar 1991. godine (0212-9167-0212-9169), 4. decembar 1991. godine (0212-9177-0212-9182), 11. decembar 1991. godine (0212-9200-0212-9201), 20. decembar 1991. godine (0206-6246-0206-6249 i 0206-6168-0206-6169), 25. decembar 1991. godine (0206-6198-0206-6201), 30. decembar 1991. godine (0212-9238-0212-9240), 5. januar 1992. godine (0212-9250-0212-9254), 6. januar 1992. godine (0212-9270-0212-9273), 15. januar 1992. godine (0212-9285-0212-9288), 10. februar 1992. godine (0212-9404-0212-9406 i 0212-9407-0212-9408). V. takođe transkripti telefonskih

860. SDB MUP-a Srbije je 1991. godine pomogao SDS-u u pogledu radio veza.¹⁴⁶⁵
861. U planovima za podelu MUP-a SRBiH bosanski Srbi su posebno računali na podršku organa Federacije i Srbije, uključujući JNA, SSUP i MUP Srbije.¹⁴⁶⁶ Rukovodstvo bosanskih Srba je predviđalo da će SDA i HDZ imati “burnu i energičnu reakciju” na svaki pokušaj decentralizacije ili podele unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini. Bosanski Srbi su shvatili da će MUP-a bosanskih Srba u početnoj fazi rada umnogome zavisiti od “saveznih institucija”. U pripremama za podelu MUP-a, bosanski Srbi su smatrali da je “nužno da se sa tim organima ostvari kontakt po ovom pitanju i sagledaju konkretne mjere i mogućnosti njihove pomoći u ljudstvu i tehnici”.¹⁴⁶⁷ Nadalje, računalo se s tim da će savezno Predsedništvo morati da naredi direktnu akciju saveznih snaga bezbednosti. Očekivalo se da će JNA i SSUP obezbeđivati pomoć u materijalu i ljudstvu sve dok bezbednosni uslovi ne omoguće da novi MUP bosanskih Srba nezavisno radi i postoji. Na kraju, smatralo se da će ova podrška omogućiti da se formiraju srpske snage bezbednosti.
862. Bosanski Srbi su znali da tokom početne faze postojanja MUP-a bosanskih Srba lako može doći do oružanog sukoba. Bosanski Srbi su smatrali da će morati da se oslone na pomoć Srbije da bi pobedili.
- Naime, na taj način srpska služba bezbednosti i JNA bi se uzajamno pomagale što se prije svega odnosi na međusobnu razmjenu podataka, planiranje i izvođenje zajedničkih akcija, zajedničku podjelu poslova, korišćenje sredstava veze JNA, i drugo.¹⁴⁶⁸
863. Ministarstvo unutrašnjih poslova RS radilo je usaglašeno i u saradnji sa snagama SFRJ i snagama Republike Srbije na preuzimanju i održavanju vlasti na teritorijama koje su Srbi u Bosni i Hercegovini smatrali svojim. Izveštaji koje je pripremila savezna služba državne bezbednosti u martu 1992. godine potvrđuju da je postojao zvaničan plan za saradnju između SSUP-a i policije bosanskih Srba u Bosni i Hercegovini. Petar Mihajlović je naimenovan za koordinatora ove operacije. Ovaj koordinacioni plan obuhvatao je raspoređivanje pripadnika MUP-a Srbije i SSUP-a u Bosni i Hercegovini.¹⁴⁶⁹ Dana 6. marta 1992. godine izvor “Miloš” uputio je dopis u kom je rekao da oružje i eksploziv mogu da se obezbede, napominjući da je to regulisao MUP Srbije.¹⁴⁷⁰ Posle aprila 1992. godine MUP RS je dobio oružje i drugu opremu od Saveznog SUP-a i drugih izvora u Srbiji i SRJ, iako je očito bilo i nekih ograničenja zbog međunarodnih sankcija.¹⁴⁷¹

razgovora između Radovana Karadžića i Mihalja Kertesa, 24. jun 1991. godine (0212-8448-0212-8450 i 0212-8441-0212-8447), 28. januar 1992. godine (0211-6588-0211-6594) i transkript telefonskog razgovora između Radovana Karadžića, Mihalja Kertesa i Franka Simatovića, 28. januar 1992. godine (0212-9382-0212-9388).

¹⁴⁶⁵ Izjava Nebojše Savića, 9. septembar 1992. godine (0372-0699-0372-0711, na 0372-0701).

¹⁴⁶⁶ Neditiran dokument, “Mogućnosti decentralizacije unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini” (0323-7660-0323-7668).

¹⁴⁶⁷ Neditiran dokument, “Mogućnosti decentralizacije unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini” (0323-7660-0323-7668).

¹⁴⁶⁸ Neditiran dokument, “Mogućnosti decentralizacije unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini” (0323-7660-0323-7668).

¹⁴⁶⁹ Izveštaji SDB SSUP od 3. marta 1992. godine i 23. marta 1992. godine (B003-1426-B003-B003-1452).

¹⁴⁷⁰ Depeša izvora “Miloš”, 6. mart 1992. godine (B008-0533-B008-0533). V. takođe depeše izvora “Miloš”, 13. april 1992. godine (0087-6125-0087-5125); 24. april 1992. godine (B008-0477-B008-0477).

¹⁴⁷¹ Dopis od komandanta TO opštine Skelani MUP-u RS, 26. maj 1992. godine (0216-6864-0216-6864); SSUP, Fopis, 6. maj 1992. godine (FI20-0613-FI20-0614); Račun preduzeća “Pandur”, 4. avgust 1992. godine (FI20-1685-FI20-1685); MUP RS, Službena beleška, 14. decembar 1992. (FI20-1344-FI20-1344); Agrocentar Prnjavor, Dopis, 16.

864. Nakon izbijanja oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini nastavljena je saradnja između novoosnovanog MUP-a RS s jedne strane i SSUP-a i MUP-a Srbije s druge strane. Na gorepomenutom sastanku MUP-a RS u Beogradu u julu 1992, na kojem se raspravljalo o paravojnim formacijama, vođenju zatočeničkih objekata od strane MUP-a RS i kriminalnim aktivnostima u Bosni i Hercegovini, uključujući i ratne zločine, Petar Mihajlović bio je prisutan u svojstvu koordinatora SSUP-a.¹⁴⁷²
865. Dana 15. aprila 1992. godine RS je osnovala političko i ekonomsko predstavništvo u Beogradu.¹⁴⁷³
866. Dana 18. aprila 1992. godine podsekretar MUP-a RS za javnu bezbednost Čedomir Kljajić razgovarao je s Petrom Mihajlovićem iz Saveznog SUP-a. U tom razgovoru, Mihajlović je potvrdio da će se vojna oprema iz Instituta bezbednosti u Beogradu, koju je u februaru 1992. za MUP SRBiH naručio tadašnji pomoćnik ministra Momčilo Mandić, dostaviti MUP-u RS. Mihajlović je nadalje tvrdio da je postignut dogovor sa saveznim i sa srpskim ministrom unutrašnjih poslova o načinu saradnje s MUP-om RS.¹⁴⁷⁴ Oprema iz Instituta bezbednosti je fakturisana i otpremljena 30. aprila 1992. godine.¹⁴⁷⁵
867. U maju 1992. godine MUP RS je primio pomoć od jedinice SSUP-a kojom je komandovao Milorad (Mićo) Davidović. Dana 17. maja 1992. godine Milorad Davidović i Mićo Stanišić dogovarali su međusobnu saradnju.¹⁴⁷⁶ Dva dana kasnije, 19. maja, Petar Gračanin i Mićo Stanišić govorili su o Davidovićevoj jedinici.¹⁴⁷⁷
868. U junu 1992. godine komandant Istočno-bosanskog korpusa VRS pukovnik Dragutin Ilić uputio je dopis Glavnom štabu VRS u vezi s problemima sa Centrom za obuku vojnika specijalne namene u selu Divič, u opštini Zvornik.¹⁴⁷⁸ Pukovnik Ilić je napomenuo da centar radi pod nadzorom Kapetana Dragana, koji tvrdi da ima podršku predsednika RS Karadžića i drugih ministara u vladi Republike Srpske. Centar je rasformiran u julu 1992. godine.¹⁴⁷⁹
869. Nepravilnosti i bezbednosni problemi koje je MUP RS uočio u Bijeljini, Zvorniku i Brčkom u leto 1992. godine bili su dovoljno značajni da zahtevaju pomoć spolja. Dana 27. juna 1992. godine SSUP u Beogradu poslao je grupu od 17 policajaca pod vođstvom Milorada

decembar 1992. godine (B003-8630-B003-8630); Narodna banka Jugoslavije, računi, 19. oktobar 1992. (FI20-1481-FI20-1482); 24. novembar 1992. godine (FI20-1486-FI20-1487); 27. novembar 1992. godine (FI20-1483-FI20-1485); Dopis od Branka Đerića, 31. oktobar 1992. godine (FI20-1527-FI20-1527).

¹⁴⁷² Kratak pregled rada MUP-a RS sa predlozima za budući rad – izveštaj zasnovan na sastanku rukovodilaca MUP-a RS od 11. jula 1992. godine (0324-1848-0324-1879).

¹⁴⁷³ Odluka o osnivanju političkog i ekonomskog predstavništva Srpske Republike Bosne i Hercegovine u Beogradu, 15. april 1992. godine (0124-5632-0124-5632).

¹⁴⁷⁴ Telefonski razgovor između Čedomira Kljajića i Petra Mihajlovića, 18. april 1992. godine (0322-0229-0322-0233). Računi za vojnu opremu koju je MUP RS primio od Instituta bezbednosti, 30. april 1992. godine (FI20-1655-FI20-1659); Račun za Land Rover SSUP-a Beograd, 14. maj 1992. godine (FI20-0630-FI20-0630); Račun za gorivo iz Beograda za školu MUP-a na Vracama, 14. maj 1992. godine (FI20-0634-FI20-0634); MUP RS registruje "lade" kupljene u Beogradu, 22. jul 1992. godine (FI20-1515-FI20-1516); Izveštaj Saveta za nacionalnu bezbednost RS o transportu oružja iz Pančeva za Sarajevo, 14. maj 1992. godine (0124-5313-0124-5314).

¹⁴⁷⁵ Račun Instituta bezbednosti u Beogradu, 30. april 1992. godine (FI20-1655-FI20-1659).

¹⁴⁷⁶ Razgovor između Miće Davidovića i Miće Stanišića, 17. maj 1992. godine (0322-0093-0322-0095).

¹⁴⁷⁷ Razgovor između Petra Gračanina i Miće Stanišića, 19. maj 1992. godine (0212-9514-0212-9519).

¹⁴⁷⁸ Komanda Istočno-bosanskog korpusa za Glavni štab VRS, 7. jun 1992. godine (0366-0300-0366-0300).

¹⁴⁷⁹ Komanda Istočno-bosanskog korpusa za Glavni štab VRS, 5. jul 1992. godine (0620-0789-0620-0789); Komanda Zvorničke brigade za komandu Istočno-bosanskog korpusa, 5. jul 1992. godine (0366-0838-0366-0838).

Davidovića na ispomoć MUP-u RS.¹⁴⁸⁰ U izveštaju koji je podnesen o njihovom radu kaže se da je na području Bijeljine rasprostranjen kriminal, uključujući ubistva, silovanja i krađe, u atmosferi “maltretiranja i terorisanja stanovništva bez obzira na nacionalnu pripadnost”. Paravojne formacije predstavljale su “jedan od najkrupnijih problema”, iako su one “delimično učestvovala u oslobađanju ovih krajeva”.¹⁴⁸¹ Jedna od tih paravojnih formacija, SDG, preuzela je kontrolu nad SJB u Bijeljini, a druga, povezana s “Kapetanom Draganom”, preuzela je kontrolu SJB u Brčkom. Predstavnici SSUP-a izvestili su da su se aktivnosti paravojnih organizacija barem u nekim slučajevima odvijale uz pomoć lokalne policije. Ekipe SSUP-a se po dolasku pridružila “stručna ekipa” MUP-a RS. Oni su zajedno radili na stabilizaciji i normalizaciji stanja u Bijeljini, Brčkom i Zvorniku. Paravojne formacije su Davidoviću i glavnom inspektor MUP-a RS Draganu Andanu u više navrata pretile likvidacijom. Neki pripadnici tih paravojnih formacija tvrdili su da su radnici MUP-a Srbije.

870. Tokom prvih meseci funkcionisanja MUP-a RS, do nekih delova područja pod kontrolom bosanskih Srba moglo se doći samo preko Savezne Republike Jugoslavije. Tako je bilo i u slučaju SJB Skelani, u mestu koje se nalazi u istočnoj Bosni. U inspeksijskom izveštaju o funkcionisanju SJB Skelani zabeležena je saradnja između policije u Skelanima i Bajinoj Bašti, koja se nalazi odmah preko Drine u Srbiji.¹⁴⁸²
871. Pomoć od MUP-a Srbije i saradnja s njim očekivala se u Bosni i Hercegovini na opštinskom nivou. U leto 1992. godine u izveštaju o stanju u SJB Brčko navodi se da će se preduzeti mere na jačanju saradnje s “vojnomo bezbjednošću, susjednim SJB i MUP Srbije”.¹⁴⁸³ Policija u SJB Zvornik imala je sličan stav.¹⁴⁸⁴
872. MUP RS i policijske vlasti u Saveznoj Republici Jugoslaviji razmenjivali su između operativna saznanja. U oktobru 1992. godine u kvartalnom izveštaju SNB MUP-a RS navodi se da su se podaci koji se tiču državne bezbednosti redovno razmenjivali sa Službom državne bezbednosti MUP-a Savezne Republike Jugoslavije, kao i sa službama državne bezbednosti MUP-a Srbije i Crne Gore.¹⁴⁸⁵ Na 34. zasedanju Skupštine RS, koja je trajala od 27. avgusta do 1. oktobra 1993. godine, Dragan Kijac, šef SNB MUP-a RS, izjavio je da je SNB redovno razmenjivala saznanja s MUP-om Srbije, uključujući i RDB. Tokom osam meseci 1993. godine SNB je RDB ustupio 295 pisanih informacija.¹⁴⁸⁶

¹⁴⁸⁰ SSUP, Brigada milicije, “Izveštaj o angažovanju grupe radnika Brigade milicije SMUP-a na pružanju stručne pomoći MUP-u Srpske Republike Bosne i Hercegovine”, 8. avgust 1992. godine (Y032-0317-Y032-0325). U izveštaju se takođe navodi da je policija SSUP-a pružala pomoć MUP-u RS u ratnim operacijama u Sarajevu u periodu od 16. maja 1992. do 20. jula 1992. godine.

¹⁴⁸¹ SSUP, Brigada milicije, “Izveštaj o angažovanju grupe radnika Brigade milicije SMUP-a na pružanju stručne pomoći MUP-u Srpske Republike Bosne i Hercegovine”, 8. avgust 1992. godine (Y032-0317-Y032-0325, na Y032-3018).

¹⁴⁸² CSB Sarajevo, izveštaj o SJB Skelani, 20. novembar 1992. godine (0296-9093-0296-9095).

¹⁴⁸³ Nedatirani izveštaj SJB Brčko, verovatno jun 1992. godine (0324-1559-0324-1560).

¹⁴⁸⁴ Nedatirani izveštaj SJB Zvornik (0074-9761-0074-9764).

¹⁴⁸⁵ SNB MUP-a RS, “Izveštaj o radu Službe nacionalne bezbjednosti za treće tromesečje 1992. godine”, 16. oktobar 1992. godine (0370-9660-0370-9666); v. takođe MUP Srbija, RDB III uprava, 30. april 1992. godine (B004-7735-B004-7736).

¹⁴⁸⁶ Stenografski transkript 34. zasedanja Skupštine RS, 27. avgust – 1. oktobar 1993. godine (0215-0741-0215-1073 and 0215-0508, na 0215-0745).

873. Dana 24. juna 1992. SJB Zvornik uputio je dopis republičkoj komandi TO Srbije tražeći dodelu opreme.¹⁴⁸⁷ Spisak zatražene opreme obuhvata oružje, dva borbeno oklopna vozila i standardnu policijsku opremu. U zahtevu upućenom TO Srbije načelnik SJB Marinko Vasilic napisao je da je njegov SJB ranije već primao pomoć od MUP-a Srbije.
874. U avgustu 1992. godine podsekretar SNB Dragan Kijac izdao je uputstva o vezama sa SSUP-om, MUP-om Srbije i MUP-om Crne Gore.¹⁴⁸⁸ Kijac je zabranio službenicima SNB i na regionalnom i na opštinskom nivou da direktno kontaktiraju sa SSUP-om, MUP-om Srbije ili MUP-om Crne Gore. Sva takva komunikacija morala je da ide preko MUP-a RS.
875. MUP RS i policijske vlasti u Saveznoj Republici Jugoslaviji razmenjivali su operativna saznanja. U oktobru 1992. godine u kvartalnom izveštaju SNB MUP-a RS navodi se da su se podaci koji se tiču državne bezbednosti redovno razmenjivali sa Službom državne bezbednosti MUP-a Savezne Republike Jugoslavije, kao i sa službama državne bezbednosti MUP-a Srbije i Crne Gore.¹⁴⁸⁹
876. U nekoliko navrata, dnevni bilteni koje je sastavljao MUP RS prosleđeni su MUP-u Srbije u Beograd.¹⁴⁹⁰ Dana 16. maja 1992. godine ministar MUP-a RS Mićo Stanišić podsetio je CSB da moraju da podnose dnevne izveštaje. Podaci o zločinima protiv Srba iz tih izveštaja biće prosleđeni SSUP-u.¹⁴⁹¹
877. U novembru 1992. godine Stevan Todorović, načelnik SJB (Bosanski) Šamac, podvrgnut je ispitivanju od strane MUP-a RS u vezi s nedavnim događajima u toj opštini. U izveštaju koji je podneo MUP RS navodi se da je glavni odbor SDS-a u Bosanskom Šamcu pred rat predložio tadašnjem komandantu TG-17 Stevanu Nikoliću da upotrebi svoje veze u SDS-u i druge veze sa MUP-om Srbije. Zbog toga su u sukobu u toj opštini angažovani “Dragan Đorđević zv. Crni i Radovanović Srećko zv. Debeli sa grupom od 30 ljudi iz SR Jugoslavije”.¹⁴⁹² Još 18 “dobrovoljaca” iz Bosanskog Šamca koji su bili na obuci u Iloku pridružilo se toj grupi. U izveštaju se, dalje, navodi da je nekoliko zatočenih lica hrvatske i muslimanske nacionalnosti ubijeno u toj opštini tokom leta 1992. godine, a neke od njih je ubio Slobodan Miljković “Lugar” i još dva NN lica iz iste grupe kojoj je “Crni” bio komandant.
878. “Crni” je uhapšen tek u avgustu, a njegova grupa je ubrzo potom otišla iz Bosanskog Šamca u Srbiju. Međutim, tada je Ratno predsedništvo Bosanskog Šamca, uz podršku VRS, apelovalo direktno na MUP Srbije, obrazlažući da je grupa “Crnog” potrebna da pomogne u

¹⁴⁸⁷ SJB Zvornik za Republički štab TO Srbije, 24. jun 1992. godine (0360-9181-0360-9181).

¹⁴⁸⁸ Podsekretar SNB-a Dragan Kijac svim CSB, avgust 1992. godine (0296-9606-0296-9606).

¹⁴⁸⁹ SNB MUP-a RS, “Izveštaj o radu Službe nacionalne bezbednosti za treće tromesečje 1992. godine” (0370-9660-0370-9666).

¹⁴⁹⁰ Dnevni bilten MUP-a RS, 10. septembar 1992. godine (0324-1297-0324-1298); Dnevni bilten MUP-a RS, 11. septembar 1992. godine (0324-1289-0324-1289); Dnevni bilten MUP-a RS, 12. septembar 1992. godine (0324-1287-0324-1287); Dnevni bilten MUP-a RS, 13. septembar 1992. godine (0324-1281-0324-1281); v. takođe Dnevni bilten MUP-a RS, 1. oktobar 1992. godine (0323-8200-0323-8200), koji je dostavljen MUP-u Srbije.

¹⁴⁹¹ Depeša ministra Miće Stanišića, 16. maj 1992. godine (0323-8855-0323-8856).

¹⁴⁹² MUP RS, “Informacija o stanju u SJB Bosanski Šamac, hapšenju načelnika SJB od vojnih organa i zatvaranju koridora Krajina – SRJ”, 19. novembar 1992. godine (0358-8617-0358-8625). V. takođe Izjava Blagoja Simića, 14. decembar 1992. godine (0057-2330-0057-2332); Izjava Dragana Đorđevića, 25. novembar 1992. (0053-2862-0053-2867); Izjava Slobodana Miljkovića-Lugara, bez datuma (0063-6948-0063-6950); Presuda Vojnog suda u Banjaluci, 6. februar 1993. godine (0057-2182-0057-2200).

borbenim dejstvima u opštini Orašje. MUP Srbije je onda toj grupi “dobrovoljaca” kojom je komandovao “Crni” dozvolio da se vrati u Bosanski Šamac, a tu odluku je potvrdilo Ratno predništvo Bosanskog Šamca 4. oktobra 1992. U izveštaju MUP-a RS navodi se da je saradnju između Ratnog predništva Bosanskog Šamca i MUP-a Srbije, koji je obezbedio dobrovoljce, dodatno potvrdila VRS, koja je već u leto 1992. godine postavila “Crnog” na čelo Posavske brigade Istočno-bosanskog korpusa.

879. U julu 1993. godine Slobodan Miljković “Lugar” tvrdio je da ga je obučio RDB MUP-a Srbije.¹⁴⁹³ U decembru 1993. godine CRDB Kragujevac je preložio da se nad Miljkovićem zavede operativna obrada, što je obuhvatalo formalizaciju nadziranja i drugih mera koje je RDB preduzeo protiv Miljkovića.¹⁴⁹⁴ Zahtev CRDB-a Kragujevac je pokazao da su tamo znali da je Miljković u prošlosti bio kriminalac i da je neko vreme bio pripadnik paravojnih formacija u istočnoj Slavoniji i Bosanskom Šamcu. Iako je CRDB Kragujevac Miljkovića smatrao zaslužnim, jer je doprineo “oslobađanju” Bosanskog Šamca, napominje se da je Miljković udaljio sebe i svoje ljude od komandne strukture VRS i demonstrirao negativno ponašanje. Miljković je takođe izazvao incidente među lokalnim stanovništvom i policijom u Kragujevcu. Od decembra 1993. godine za Miljkovića i njegovu grupu govorilo se da su pod nadzorom SRS, a njihove moguće nasilne ili terorističke namere prema vladi Srbije bile su glavni razlog zbog kog je nad njim zavedena operativna obrada.¹⁴⁹⁵ U septembru 1993. godine CRDB Kragujevac je izrazio zabrinutost i zbog indikacija o tome da Miljković i njegova grupa nameravaju da idu na Kosovo u cilju borbe s “albanskim ekstremistima i secesionistima”.¹⁴⁹⁶
880. U Bosni i Hercegovini VRS je “ponašanje Slobodana Miljkovića i njegove grupe tolerisala [...] sve do oktobra 1992. g. dok im [VRS] nisu ubili jednog izviđača, a 5-6 njih uhapsili i fizički maltretirali, kada je Slobodana i grupu naterala na predaju i uhapsila ih. Kako Slobodan tako i članovi njegove grupe proveli su više meseci u istražnom vojnom zatvoru u Banja Luci”.¹⁴⁹⁷
881. U maju 1993. godine bataljon VRS u Skelanima izvestio je da je “jedinica crvenih beretki formirana 8. juna 1992. godine, sa 20 vojnih obveznika, a jedinicom su komandovala tri instruktora, koja su obučila navedenu jedinicu” /prevod s engleskog/.¹⁴⁹⁸ Navedeno je da se radi o jedinici posebne namene (JPN) MUP-a Srbije, a pripadnici jedinice naknadno su prošli dodatnu obuku na Tari, u Srbiji, pre povratka u Skelane. Komandant jedinice je bio /ime nepoznato/ (verovatno Radojica) Božović.¹⁴⁹⁹ Velike plate pripadnika te jedinice i njihova česta odsustva provedena na Tari privukli su pažnju na području Skelana. Komanda bataljona

¹⁴⁹³ CRDB Kragujevac, III uprava, Službena zabeleška, 20. jul 1993. (Y034-5415-Y034-5421, na Y034-5415). V. takođe MUP Srbije, Odluka o operativnoj obradi /prevod s engleskog/, 20. decembar 1993.godine.

¹⁴⁹⁴ CRDB Kragujevac, Predlog za zavođenje operativne obrade, 3. decembar 1993. godine (Y035-0293-Y035-0298).

¹⁴⁹⁵ CRDB Kragujevac, Predlog za zavođenje operativne obrade, 3. decembar 1993. godine (Y035-0293-Y035-0298, na Y035-0294).

¹⁴⁹⁶ CRDB Kragujevac, Službena beleška, 12. septembar 1993. godine (Y035-0343-Y035-0345).

¹⁴⁹⁷ CRDB Kragujevac, Predlog za zavođenje operativne obrade, 3. decembar 1993. godine (Y035-0293-Y035-0298, na Y035-0294).

¹⁴⁹⁸ Samostalni bataljon Skelani, Izveštaj o formiranju jedinice posebne namene (crvene beretke) MUP-a Srbije u Skelanima /prevod s engleskog/, 15. maj 1993. godine (0406-7547-0406-7549, na 0406-7547). V. takođe /kao u originalu/.

¹⁴⁹⁹ Samostalni bataljon Skelani, Izveštaj o formiranju jedinice posebne namene (crvene beretke) MUP-a Srbije u Skelanima /prevod s engleskog/, 15. maj 1993. godine (0406-7547-0406-7549, na 0406-7547).

u VRS izvestila je da je JPN nesumnjivo doprineo “odbrani ovog područja”, ali je zahtevala da jedinica bude podređena bataljonu.

882. Početkom maja 1993. godine pukovnik Vukota Vuković iz TG-1 takođe se žalio komandi Drinskog korpusa VRS da je 57 vojnih obveznika u “tzv. crvenim beretkama”, kojima komanduju “Frenki” i Božović, a po Vukovićevom mišljenju ti vojni obveznici bi trebalo da budu u Skelanskom bataljonu.¹⁵⁰⁰ Dana 14. maja 1993. godine Drinski korpus VRS pisao je Glavnom štabu VRS o problemima s kojima se susreću jedinice Vojske RS u odnosu na jedinice MUP-a RS i MUP-a Srbije. Prema komandi Drinskog korpusa, “[u] Bratuncu i Skelanima stvorena je ‘jedinica posebne namene’ čije su starešine i ‘instruktori’ pripadnici MUP-a Republike Srbije”.¹⁵⁰¹ Komanda Drinskog korpusa je prenela žalbe pukovnika Vukovića, takođe napominjući da su neki vojnici pobjegli iz svojih ratnih jedinica da bi se pridružili “crvenim beretkama”, i to 57 vojnih obveznika iz Skelana i oko 70 njih s teritorije Bratunca i Srebrenice. Pripadnici jedinica MUP-a Srbije imali su znatno veće plate i bolju ishranu i smeštaj od vojnika VRS. Jedinica u Bratuncu je bila pod komandom Mijovića, koji se povremeno ponašao agresivno i prema starešinama VRS i prema lokalnim civilnim vlastima.¹⁵⁰² To neprijateljstvo je kulminiralo napadom Mijovićeve jedinice na SJB Bratunac 11. maja 1993. godine.¹⁵⁰³ Dana 13. maja 1993. godine general Mladić je naredio da Mijović sve vojne obveznike i sve dobrovoljce iz Srbije koji su u njegovoj jedinici stavi pod komandu 1. Ipbr Bratunac.¹⁵⁰⁴ U suštini, Mladić je od Mijovićeve jedinice želeo da napravi diverzantski odred 1. Ipbr Bratunac, integriše ga u komandnu strukturu VRS i spreči MUP RS i MUP Srbije da se oglašavaju o prvenstvo VRS. Čini se da je taj rezultat postignut.¹⁵⁰⁵ Mijovićeve jedinica u Bratuncu rasformirana je septembra 1993. godine.¹⁵⁰⁶
883. Milenko Trifunović, koji je bio iz Skelana i koji je bio komandant “JPN” u Skelanima, prošao je obuku u Iloku u maju 1992. godine pre povratka u Skelane.¹⁵⁰⁷
884. Dana 25. maja 1993. godine jedan pripadnik JPN u Bajinoj Bašti, u Srbiji, odobrio je prenošenje ratnog plena, između ostalog i televizora i bojlera, iz Skelana.¹⁵⁰⁸ Međutim, čini se da su u junu 1993. godine vlasti u Skelanima zaustavile prenošenje opljačkane imovine u Srbiju od strane “Frenkijevih specijalaca”.¹⁵⁰⁹ Prema pukovniku Rajku Balcu iz Skelanskog bataljona, Simatović je političkom i vojnom rukovodstvu zbog toga zabranio ulazak u Srbiju.
885. Sredinom juna 1993. godine komanda Skelanskog bataljona ponovo je spomenula JPN. Po mišljenju komande Skelanskog bataljona, “tzv. Crvene beretke” su bile “paravojska RS” – ovde je nejasno da li se “RS” odnosi na Republiku Srpsku ili na Republiku Srbiju – i

¹⁵⁰⁰ Izveštaj pukovnika Vukote Vukovića iz TG-1 za komandu Drinskog korpusa VRS, 6. maj 1993. godine (0438-2706-0438-2707).

¹⁵⁰¹ Izveštaj komande Drinskog korpusa VRS, 14. maj 1993. godine (0426-7762-0426-7764, na 0426-7762).

¹⁵⁰² Izveštaj komande Drinskog korpusa VRS, 14. maj 1993. godine (0426-7762-0426-7764, na 0426-7763). V. takođe Izjava Miomira Popovića, 11. avgust 1999. godine (0706-5590-0706-5591, na 0706-5590).

¹⁵⁰³ CJB Zvornik, Depeša, 9. maj 1994. godine (0177-5282-0177-5282).

¹⁵⁰⁴ Glavni štab VRS, Naređenje generala Mladića, 13. maj 1993. godine (0426-4356-0426-4356). V. takođe Komanda Drinskog korpusa VRS, Instrukcija, 13. maj 1993. godine (0429-4199-0429-4199).

¹⁵⁰⁵ Komanda Drinskog korpusa VRS, Naređenje, 5. jun 1993. godine (0429-2097-0429-2097). Datum 5. jun 1992. godine u zaglavlju je greška.

¹⁵⁰⁶ CJB Zvornik, depeša, 9. maj 1994. godine (0177-5282-0177-5282).

¹⁵⁰⁷ Autobiografija Milenka Trifunovića, bez datuma (0706-5755-0706-5755).

¹⁵⁰⁸ MUP Srbije, JPN Bajina Bašta, Odobrenje, 23. maj 1993. godine (0216-3263-0216-3263).

¹⁵⁰⁹ Samostalni bataljon Skelani, 20. jun 1993. godine (0436-7556-0436-7557).

“ne zna [se] pod čijom su komandom jer odbijaju naređenja komandantu SB Skelani, a finansira ih Frenki? [sic], prema onome što mi znamo”.¹⁵¹⁰ Komandant bataljona pukovnik Rade Polić izvestio je da je obavio razgovor s Goranom Markovićem, zamenikom komandanta Sarajevsko-romanijsko-birčanskog odreda Specijalne brigade MUP-a RS, kojeg ovaj problem nije zanimao. Međutim, Marković je priznao da je 57 vojnih obveznika iz Skelana formirano u specijalni vod koji je ušao u sastav gorepomenutog odreda čete pod komandom Miše Pelemiša. Marković je uputio niz zahteva u pogledu te jedinice, što je Rodića navelo na zaključak da bi ovime “najmlađi i najobučeniji deo SB Skelani bio rasturen prema Frenkijevom receptu”.¹⁵¹¹ Rodić je glasno negodovao zbog razmeštaja te jedinice koje je želeo Simatović i optužio je Simatovića da aerodrom u Skelanima tretira kao svoju “zadužbinu”. Stoga je Rodić molio komandu Drinskog korpusa i Glavni štab VRS da intervenišu i insistiraju na prvenstvu komande bataljona u Skelanima. Na kraju izveštaja Rodić je napisao: “Nije mi jasno da MUP RS bira v/o i starešine, poseda gradove, ima sve privilegije, pravi epizodne akcije i uspehe VRS pripisuje sebi.”¹⁵¹²

886. U februaru 1993. godine general Ratko Mladić susreo se sa Slavkom Lazarevićem, koji je izjavio da mu je STANIŠIĆ dao odobrenje da formira Crvene beretke na planini Ozren blizu Doboja. Radojica Božović je svoju jedinicu trebalo da vodi kao specijalnu jedinicu MUP-a RS u Doboju.¹⁵¹³ Kasnije tog meseca Mladić se susreo sa SIMATOVIĆEM i ostalima na planini Tara, u Srbiji, radi planiranja operacije pod nazivom “Udar”, u kojoj je jedinice MUP-a trebalo da se integrišu u jednu vojnu taktičku grupu.¹⁵¹⁴

887. SNB MUP-a RS je povremeno vršio provere ličnih podataka za RDB MUP-a Srbije.¹⁵¹⁵

888. Dana 20. avgusta 1994. godine predsednik RSK Milan Martić susreo se s predsednikom RS Radovanom Karadžićem i predsednikom Skupštine RS Momčilom Krajišnikom da razgovara o zajedničkoj budućnosti koju su očekivali za RS i RSK.¹⁵¹⁶ Tokom tog perioda, rukovodstvo i RSK i RS bilo je veoma nezadovoljno onim što su oni smatrali nedostatkom podrške iz Srbije.

889. U intervjuu objavljenom u septembru 1994. godine Predrag Ješurić, koji je bio na čelu policije u Bijeljini delom 1992. godine i koji je kasnije promovisan u načelnika Uprave za pogranične poslove, strance i putne isprave MUP-a Republike Srpske, govorio je o odnosu između MUP-a RS i MUP-a Srbije. Ješurić je izjavio da stručna saradnja između MUP-a RS i MUP-a Srbije “nikada nije prekidana niti [je] dolazila u pitanje, te su nam na raspolaganju bila sva dostignuća i iskustva službe u SRJ odnosno u Republici Srbiji. Nema razloga da su tu bilo šta promijeni.”¹⁵¹⁷

¹⁵¹⁰ Samostalni bataljon Skelani, Izveštaj o stanju b/g, 17. jun 1993. godine (0436-7554-0436-7555, na 0436-7554).

¹⁵¹¹ Samostalni bataljon Skelani, Izveštaj o stanju b/g, 17. jun 1993. godine (0436-7554-0436-7555, na 0436-7554).

¹⁵¹² Samostalni bataljon Skelani, Izveštaj o stanju b/g, 17. jun 1993. godine (0436-7554-0436-7555, na 0436-7555).

¹⁵¹³ Dnevnik Ratka Mladića, 6. februar 1993. godine (0649-0175-0649-0175).

¹⁵¹⁴ Dnevnik Ratka Mladića, 28. februar 1993. godine (0649-0277-0649-0277).

¹⁵¹⁵ Depeša rukovodioca RDB MUP-a RS Dragana Kijca za RDB MUP-a Srbije, Druga uprava, 8. mart 1994. godine (0608-8296-0608-8296). U dosijeima radnika MUP-a Srbije poreklom iz Bosne i Hercegovine takođe se nalaze primeri ovakvih provera ličnih podataka.

¹⁵¹⁶ RSK Služba Predsednika Republike, Zapisnik sa susreta Predsednika RSK Milana Martića i Predsednika RS Radovana Karadžića, 20. avgust 1994. godine (0281-1705-0281-1713).

¹⁵¹⁷ Intervju sa Predragom Ješurićem, *Policajac*, septembar 1994. godine (0296-9289-0296-9292).

890. Tokom 1995. godine ranjeni policajci MUP-a RS i dalje su slani na lečenje na Vojnomedicinsku akademiju (VMA) i u druge bolnice u Beogradu.¹⁵¹⁸
891. MUP RS mogao je da nabavi materijalnu pomoć od Službe državne bezbednosti MUP-a Srbije. Dana 12. maja 1995. godine MUP RS uputio je dopis Jovici STANIŠIĆU u MUP-u Srbije u vezi s popravkom kratkotalasnog centra veze i vozila.¹⁵¹⁹ Dana 2. juna 1995. godine Goran Sarić, tadašnji komandant Specijalne brigade policije MUP-a RS, uputio je zahtev za popunu vozilima i municijom za lako i teško naoružanje.¹⁵²⁰ Sarić je svoj zahtev opravdao napomenom da se rat protiv “Turaka” razbuktao tokom proleća i leta 1995. godine. Pored toga, dana 12. juna 1995. godine Specijalna brigada policije nabavila je sredstva veze od servisnog centra “Radio-Bobi” u Beogradu.¹⁵²¹ Dana 22. juna 1995. godine VD ministra unutrašnjih poslova RS Tomislav Kovač uputio je dopis Generalštabu VJ u kojem traži oružje i opremu za naoružavanje lake pešadijske brigade koju osniva Specijalna brigada policije RS. Kovač je zahtev okarakterisao kao hitan jer je plan bio da se ta jedinica “odmah uključi[...] u borbu za srpske prostore”.¹⁵²² Dana 2. jula 1995. MUP RS uputio je Glavnom štabu VRS dopis u kojem traži pešadijsku i artiljerijsku municiju iz proizvodnih objekata u RS, kao i “iz popune GŠ VRS iz SRJ”.¹⁵²³
892. Dana 12. maja 1995. godine ministar Živko Rakić iz MUP-a RS uputio je dopis svom kolegi ministru u MUP-u Srbije i čestitao mu povodom “Dana bezbjednosti”. Rakić je iskoristio priliku da izrazi želju da “naša saradnja i u narednom periodu bude uspešna”.¹⁵²⁴
893. Dana 26. maja 1995. CJB Banjaluka obavestio je MUP RS da je SJB Grahovo izvestio da se na njihovom području nalazi Uroš Pokrajac iz SDB-a MUP-a Srbije. Pokrajac se navodno pripremao za prihvatanje MTS i specijalnih jedinica iz Republike Srbije. Tvrdilo se da je to dogovoreno od strane “najviših predstavnika Srbije sa MUP-om RS i VRS”.¹⁵²⁵ Narednog dana MUP RS je obavestio CJB Banjaluka da oni nisu učestvovali u pregovorima s MUP-om Srbije u vezi s tim pitanjem.¹⁵²⁶
894. Dana 23. juna 1995. godine Kovač je obavestio Karadžića da je MUP Srbije tog dana predao VRS preko 1586 vojnih obveznika, od kojih je 149 predato Štabu MUP-a na Jahorini.¹⁵²⁷ Takođe 23. juna 1995. godine Štab policijskih snaga RS uputio je VRS na

¹⁵¹⁸ SJB Rogatica, 4. jun 1995. godine (0339-1263-0339-1263); v. takođe Specijalna brigada policije MUP-a RS, 23. novembar 1995. godine (0176-2248-0176-2248).

¹⁵¹⁹ MUP RS za Jovicu Stanišića, 12. maj 1995. godine (0359-0886-0359-0886).

¹⁵²⁰ Goran Sarić, komandant Specijalne brigade policije, za MUP Srbije, Resor državne bezbednosti, 2. jun 1995. godine (0176-2278-0176-2278).

¹⁵²¹ Specijalna brigada policije MUP-a RS, 13. jun 1995. godina (0176-2250-0176-2251).

¹⁵²² Zamenik (VD) ministra Tomislav Kovač za Generalštab Vojske Jugoslavije, 22. jun 1995. godine (0359-1015-0359-1015).

¹⁵²³ MUP RS za Glavni štab VRS, 2. jul 1995. godine (0359-1096-0359-1096). Vidi potvrde za slanje oružja i municije iz Savezne Republike Jugoslavije MUP-u RS i Vojsci RS (0359-1137-0359-1140, 0359-1147-0359-1147, 0359-1158-0359-1159)

¹⁵²⁴ MUP RS, ministar Živko Rakić, za ministra unutrašnjih poslova Republike Srbije, 12. maj 1995. godine (0359-0882-0359-0882).

¹⁵²⁵ CJB Banja Luka za MUP RS, 26. maj 1995. godine (0359-0870-0359-0870).

¹⁵²⁶ MUP RS za CJB Banja Luka, 27. maj 1995. godine (0359-0869-0359-0869).

¹⁵²⁷ Zamenik (VD) ministra Tomislav Kovač za Radovana Karadžića, 23. jun 1995. godine (0359-1014-0359-1014). O pitanju vojnih obveznika RS u Saveznoj Republici Jugoslaviji v. takođe MUP RS za ministre unutrašnjih poslova republika Srbije i Crne Gore, 12. jun 1995. godine (0359-0861-0359-0861), i 17. jun 1995. godine (0359-0849-0359-0849).

Sokocu dopis u kojem traži opremu za novopristigle vojne obveznike iz Savezne Republike Jugoslavije.¹⁵²⁸ Dana 13. jula 1995. godine MUP RS pisao je Karadžiću da su 43 lica greškom poslata iz Srbije MUP-u RS u aktivnu službu.¹⁵²⁹ Tokom operacija u Srebrenici četiri vojna obveznika koje je MUP Srbije izručio MUP-u RS dezertirala su i navodno pokušala da se vrate u Srbiju.¹⁵³⁰

895. Dana 23. juna 1995. godine Miodrag Josipović, načelnik SJB Bratunac, obavestio je CJB Zvornik da je grupa od 10 ljudi “u uniformama specijalnih jedinica MUP-a Srbije (Frenki)” ušla na teritoriju RS.¹⁵³¹ Ti ljudi su ranije boravili na tom području tokom 1992. i 1993. godine. Vođa grupe je bio Miko Pilot, a to mu je najverovatnije nadimak. On je tvrdio da njegova grupa ima dopuštenje zamenika ministra MUP-a RS da podigne borbenu gotovost avio-baze u Bratuncu.
896. U junu 1995. godine Jovica STANIŠIĆ je otišao u Zvornik da dogovori puštanje osoblja UNPROFOR-a koje su snage RS uzele za taoce. Dana 4. juna 1995. godine Televizija RS prikazala je snimke STANIŠIĆA zajedno sa VD ministrom unutrašnjih poslova RS Tomislavom Kovačom.¹⁵³²
897. U julu 1995. godine VD ministra unutrašnjih poslova RS Tomislav Kovač uputio je u Srebrenicu specijalnu jedinicu policije, u kojoj su bili i pripadnici MUP-a RSK i MUP-a Srbije.¹⁵³³ Pre pada srebreničke enklave sredinom jula 1995. godine izveštaji MUP-a RS ukazivali su na prisustvo jedinica MUP-a Srbije i njihovo učešće u borbi na trnovskom ratištu.¹⁵³⁴ Dana 26. juna 1995. godine 350 pripadnika iz MUP-a Srbije i MUP-a RSK došlo je na trnovsko ratište.¹⁵³⁵
898. Dana 30. juna 1995. godine odredi “Kajman,” “Plavi” i “Škorpioni” MUP-a Srbije učestvovali su u napadu na trnovskom ratištu.¹⁵³⁶ Istog dana JATD MUP-a Srbije kontaktirao je s Glavnim štabom VRS u vezi sa zbrinjavanjem mogućih ranjenih vojnika ili policajaca na širem području Trnova.¹⁵³⁷
899. Na dan 7. jula 1995. godine jedinice MUP-a RSK /kao u originalu/ i MUP-a Srbije u Trnovu i dalje su imale 350 pripadnika.¹⁵³⁸ Brojni pripadnici MUP-a Srbije su ranjeni na trnovskom ratištu i upućeni na lečenje u Foča ili na VMA u Beograd.¹⁵³⁹ Dana 10. jula v. d.

¹⁵²⁸ Štab policijskih snaga RS, Pale, 23. jun 1995. godine (0359-1246-0359-1246).

¹⁵²⁹ Zamenik (VD) ministra Tomislav Kovač za Radovana Karadžića, 13. jul 1995. godine (0359-0993-0359-0993).

¹⁵³⁰ MUP RS za Resor javne bezbednosti, 21. jul 1995. godine (0359-1048-0359-1048).

¹⁵³¹ SJB Bratunac, Informacija, 24. jun 1995. godine (0177-6694-0177-6694).

¹⁵³² SRT, *Prilog*, 4. jun 1995. godine (V000-4740).

¹⁵³³ Treba napomenuti da je jedina dostupna potpisana verzija ove depeše ona koju je potpisao Radomir Nikolić, koji je u julu 1995. godine bio načelnik policije u CJB Sarajevo. MUP RS, 10. jul 1995. godine (0359-1294-0359-1294).

¹⁵³⁴ Depeša IKM Trnovo, 30. jun 1995. godine (0297-0837-0297-0837); Depeša IKM Trnovo, 1. jul 1995. godine (0324-3495-0323-3495); Depeša IKM Trnovo, 3. jul 1995. godine (0359-1635-0359-1635); Depeša Štaba policijskih snaga, Pale, 6. jul 1995. godine (0211-4887-0211-4887); Depeša IKM Trnovo, 8. jul 1995. godine (0323-8515-0323-8515).

¹⁵³⁵ Izveštaj Štaba policijskih snaga, 26. jun 1995. godine (0359-0338-0359-0339).

¹⁵³⁶ Izveštaj Štaba policijskih snaga, 30. jun 1995. godine (0359-0329-0359-0331).

¹⁵³⁷ Depeša Glavnog štaba VRS, komandant Ratko Mladić, 30. jun 1995. godine (0620-1079-0620-1079).

¹⁵³⁸ Depeša Štaba policijskih snaga, Pale, 7. jul 1995. godine (0359-1254-0359-1254).

¹⁵³⁹ Depeše od CJB Srbinje (Foča), 5. jul 1995. godine (0359-2533-0359-2533), 6. jul 1995. godine (0359-2534-0359-2534), 8. jul 1995. godine (0359-2531-0359-2531), 21. jul 1995. godine (0359-2513-0359-2513), 24. jul 1995. godine (0359-2506-0359-2506), 28. jul 1995. godine (0359-2495-0359-2495).

ministra unutrašnjih poslova RS Tomislav Kovač, naredio je Ljubiši Borovčaninu, zameniku komandanta specijalne brigade policije RS, da se u toku narednog dana uputi sa sarajevskog područja na srebreničko područje i stupi u vezu s generalom VRS Krstićem.¹⁵⁴⁰ U sastav jedinice pod Borovčaninovom komandom trebalo je da uđu mešovita jedinica “zduženih snaga MUP-a RSK-a, Srbije i Republike Srpske”. Dana 12. jula 1995. godine načelnik CJB Zvornik Dragomir Vasić uputio je MUP-u RS dopis u kojem je napisao da “zdužene snage policije napreduju prema Potočarima u cilju zarobljavanja UNPROFOR-a i okruženja cjelog civilnog stanovništva te čišćenju terena od neprijateljskih grupa”.¹⁵⁴¹ Dana 28. jula Vasić je naveo da su sve njegove policijske snage i dalje angažovane na pretresima terena i postavljanju zaseda za Muslimane iz Srebrenice. Vasić je napomenuo da se operacija koja je u toku odvija na “vrlo širokom prostoru, po selima, i u samom Zvorniku, te u Srbiji”.¹⁵⁴²

900. Dana 19. jula pukovnik Vasilije Mijović, koji je naveden kao komandant jedinice za antiteroristička dejstva MUP-a Srbije, naredio je da se jedinica sledećeg dana povuče iz Trnova radi odlaska na “druge zadatke”.¹⁵⁴³ Dana 20 jula 1995. godine u izveštaju se navodi da su četiri pripadnika “Tigrova” teško ranjena.¹⁵⁴⁴
901. Dana 22. jula 1995. godine istureno komandno mesto MUP-a RS u Trnovu je izvestilo da jedinica “Škorpioni” iz MUP-a Srbije napušta ratište.¹⁵⁴⁵ Istog dana Tomislav Kovač je naredio da komandant specijalnih jedinica policije MUP-a RS Savo Cvjetinović preuzme komandu zduženih snaga MUP-a na IKM Trnovo.¹⁵⁴⁶
902. Dana 23. jula 1995. godine komanda Sarajevsko-romanijskog korpusa VRS je izvestila da su “Škorpioni” učestvovali u odbijanju neprijateljskog napada.¹⁵⁴⁷
903. Dana 24. jula 1995. godine istureno komandno mesto je izvestilo da je izvršena smena jedinice “Škorpioni”.¹⁵⁴⁸ Tokom jula 1995. godine brojni pripadnici MUP-a Srbije su ranjeni u borbi na trnovskom ratištu i upućeni na lečenje u Foču.¹⁵⁴⁹
904. U julu 1995. godine jedinica “Škorpioni” likvidirala je nekoliko zarobljenika blizu Trnova. Pripadnici jedinice su snimili likvidaciju zarobljenika.¹⁵⁵⁰
905. Nakon pada žepske enklave krajem jula 1995. godine snage MUP-a Srbije su učestvovali u zarobljavanju muslimanskih snaga koje su pokušale da pobegnu. Dana 30. jula 1995. godine Risto Perišić, načelnik SJB Višegrad, napomenuo je da se snage MUP-a Srbije

¹⁵⁴⁰ Depeša zamenika ministra MUP-a RS, 10. jul 1995. godine (0297-0146-0297-0146).

¹⁵⁴¹ Depeša Dragomira Vasića, CJB Zvornik, 12. jul 1995. godine (0177-6572-0177-6572).

¹⁵⁴² Depeša CJB Zvornik, 28. jul 1995. godine (0359-1826-0359-1826).

¹⁵⁴³ Depeša Vasilija Mijovića, 19. jul 1995. godine (0359-2198-0359-2198).

¹⁵⁴⁴ Komanda SRK, IKM-1 Trnovo, redovni borbeni izveštaj, 20. jul 1995. godine (0620-1082-0620-1085, na 0620-1082).

¹⁵⁴⁵ Depeša IKM Trnovo, 22. jul 1995. godine (0324-3373-0324-3373).

¹⁵⁴⁶ Naredba Tomislava Kovača, 22. jul 1995. godine (0297-0084-0297-0084).

¹⁵⁴⁷ Komanda SRK, IKM-2 Trnovo, Redovni borbeni izveštaj, 23. jul 1995. godine (0620-1092-0620-1092).

¹⁵⁴⁸ Depeša IKM Trnovo, 24. jul 1995. godine (0297-0816-0297-0816).

¹⁵⁴⁹ Depeše CJB Srbinje (Foča): 5. jul 1995. godine (0359-2533-0359-2533), 6. jul 1995. godine (0359-2534-0359-2534), 8. jul 1995. godine (0359-2531-0359-2531), 21. jul 1995. godine (0359-2513-0359-2513), 24. jul 1995. godine (0359-2506-0359-2506), 28. jul 1995. godine (0359-2495-0359-2495) i 30. jul 1995. godine (0359-1835-0359-1835).

¹⁵⁵⁰ V000-5095.

već nalaze u zoni odgovornosti Višegradske brigade VRS.¹⁵⁵¹ Policijske snage MUP-a Srbije trebalo je da pomognu da bi se “sprečili prolazi muslimanskih grupa i izvršilo njihovo likvidiranje”. “Ovo bi trebalo dogovoriti na najvišem nivou dva MUP-a, Republike Srbije i RS.”

906. U septembru i oktobru 1995. godine MUP RS i MUP Srbije delovali su u sadejstvu u severozapadnoj Bosni i Hercegovini.¹⁵⁵² Nije poznato kada je formiran gorepomenuti združeni štab. Dana 30. septembra 1995. godine zamenik ministra unutrašnjih poslova RS (i VD ministar) Tomislav Kovač prosledio je resorima javne i državne bezbednosti i združenom štabu policijskih snaga MUP-a RS i MUP-a Srbije primerak naredbe predsednika RS o mobilizaciji.¹⁵⁵³ Iz naredbe se vidi da je predsednik Karadžić znao da su “Tigrovi” jedinica MUP-a Srbije.¹⁵⁵⁴ Paravojna grupa poznata kao “Tigrovi”, pod komandom Željka Ražnatovića Arkana, učestvovala je u ratnim operacijama s redovnim jedinicama MUP-a RS i bila integrisana u taktičku strukturu komandovanja i rukovođenja MUP-a RS.¹⁵⁵⁵ Televizija RS snimala je tokom tog perioda Arkanove snage kako se bore zajedno sa snagama MUP-a RS.¹⁵⁵⁶

907. Dana 23. septembra 1995. godine general-pukovnik Ratko Mladić žalio se da se Arkanove snage nisu prijavile Glavnom štabu VRS radi prijema zadatka od bilo koje jedinice Vojske RS, te je stoga označio “Tigrove” kao paravojnu formaciju.¹⁵⁵⁷ Štaviše, Arkan i njegovi “Tigrovi” tvrdili su da su pripadnici MUP-a Srbije i da su dobili ovlašćenje Radovana Karadžića da privode, ispituju i zatvaraju vojno sposobna lica u RS. “Pripadnici paravojnih formacija Srpske dobrovoljačke garde na silu odvođe u svoj sastav ili vrbuju pripadnike VRS obećavajući im platu od 600 dinara, nadoknadu za ranjavanje u visini od 10.000 dinara, socijalno i zdravstveno osiguranje preko MUP-a Republike Srbije.” Pored toga, Mladić je preneo glasine da su Arkanove snage izvršile likvidaciju “lojalnih građana muslimanske nacionalnosti” na području Sanskog Mosta, “predstavljajući to javno kao likvidaciju ubačene muslimanske DTG u selu Grdanovci”. Mladić je zahtevao da se Karadžić i drugi funkcioneri RS javno odreknu bilo kakve povezanosti s Arkanovim jedinicama i da se Arkanove snage “proteraju sa teritorije Republike Srpske”, te da MUP RS preduzme mere prema Arkanovim jedinicama zbog krivičnih dela koja su počinile. Ukoliko se ne preduzmu mere prema Arkanovim jedinicama, VRS će pristupiti njihovom razoružavanju. Nenad Radović, šef kabineta Tomislava Kovača, prosledio je 23. septembra Mladićeve depešu Tomislavu Kovaču i Milenku Karišiku.¹⁵⁵⁸

¹⁵⁵¹ SJB Višegrad, 30. jul 1995. godine (0359-1835-0359-1835).

¹⁵⁵² Izveštaj Ljubana Ećima, 28. septembar 1995. godine (0678-9873-0678-9874).

¹⁵⁵³ Depeša zamenika ministra unutrašnjih poslova RS Tomislava Kovača, 30. septembar 1995. godine (0323-8781-0323-8783).

¹⁵⁵⁴ Ovlašćenje predsednika Radovana Karadžića, 12. oktobar 1995. godine (Y034-4391-Y034-4392).

¹⁵⁵⁵ Naredba ministra unutrašnjih poslova RS Tomislava Kovača, 11. oktobar 1995. godine (P004-6440-P004-6440); Naredba ministra unutrašnjih poslova RS Tomislava Kovača, 12. oktobar 1995. godine (0678-9404-0678-9404).

¹⁵⁵⁶ V000-1038, V000-1416.

¹⁵⁵⁷ General pukovnik Ratko Mladić za MUP RS i predsednika RS, 23. septembar 1995. godine (0359-1026-0359-1027).

¹⁵⁵⁸ Depeša Nenada Radovića, 24. septembar 1995. godine (0359-1025-0359-1025).

a. Sigma

908. U ovom izveštaju navedeno je nekoliko primera za to kako je SDB/RDB Srbije pod rukovodstvom Jovice STANIŠIĆA nadgledao i nastojao da kontroliše značajne odluke i operacije u entitetima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini koji su bili pod srpskom kontrolom. U ovom delu se ukratko opisuje kako je RDB u kasnijoj fazi sukoba u Bosni i Hercegovini nastojao da nadgleda rukovodstvo bosanskih Srba kroz operaciju pod nazivom “Sigma”.
909. Dana 27. juna 1994. godine Dragan Filipović Fićo, zamenik načelnika Druge uprave Resora DB MUP-a Srbije, uputio je zvanični dopis u vezi sa IC Tajfun, “informativnim centrom” koji je odigrao kontroverznu ulogu u unutrašnjim političkim sukobima i razmiricama u RS.¹⁵⁵⁹ U septembru 1993. godine, u Banjaluci je došlo do pobune, a rukovodstvo RS je verovalo da je IC Tajfun u njoj odigrao ključnu ulogu.
910. Filipovićeve beleške pokazala je da se znalo za postojanje IC Tajfun. Filipović je napomenuo da su neimenovani pripadnici IC Tajfun odlučili da uspostave kontakt s njegovom upravom. Filipović je takođe pomenuo “banjalučko odeljenje za narkotike”, gde je Branko Ratić, važna figura u IC Tajfun, bio zaposlen u tom trenutku. Filipović je objasnio da IC Tajfun nudi da svoja obaveštajna saznanja ubuduće prosleđuje direktno RDB MUP-a Srbije. IC-u Tajfunu su navodno Radovan Karadžić i Mićo Stanišić rekli da to učini i dali mu i saglasnost. Filipović je predložio da bi “ovaj segment obaveštajnih struktura Republike Srpske” ubuduće trebalo uvezati direktno u RDB MUP-a Srbije. To je naišlo na odobravanje, a grupa je otad dobila pseudonim “Sigma”. Na vrhu prve strane Filipovićeve beleške od 27. juna 1994. godine nalazi se rukom napisana beleška “Fićo otvoriti dosije”, uz potpis Franka SIMATOVIĆA.¹⁵⁶⁰
911. Uveravanja da je ta saglasnost dobijena navodno nisu bila potvrđena od strane RDB MUP-a Srbije. S obzirom na antipatiju koju je Mićo Stanišić ranije pokazivao prema IC Tajfun, lako je moguće da on nikad nije odobrio poduhvat koji će se kasnije zvati “Sigma”.
912. Dana 26. avgusta 1994. godine pukovnik Stevan Bogojević uputio je Glavnom štabu VRS dopis o obaveštajnim saznanjima dobijenim od izvora po imenu Boro (prezime nepoznato).¹⁵⁶¹ Izvor je bio na obuci kod Kapetana Dragana u Kninu. Prema tom izvoru, u Banjaluci je trebalo da se formira nova jedinica “Crvenih beretki” kada se za to dobije saglasnost Slobodana Miloševića. Bogojević je izrazio zabrinutost da bi KOS UB-a VJ mogao da apsorbuje IC Tajfun i takođe naglasio Ratićeve “dvostran[u] vezanost za MUP RS i MUP Srbije”.
913. U informaciji o IC Tajfun koju je podneo RDB MUP-a RS utvrđeno je sledeće: “I pored odluke, da se izvrši transformacija ovog Centra, on je prema operativnim podacima sa kojima raspolazemo, nastavio sa radom u nešto izmjenjenim uslovima.”¹⁵⁶² IC Tajfun se

¹⁵⁵⁹ RDB MUP-a Srbije, II uprava, Službena beleška u vezi grupe “Tajfun”, 27. jun 1994. godine (0608-4554-0608-4555).

¹⁵⁶⁰ RDB MUP-a Srbije, II uprava, Službena beleška u vezi grupe “Tajfun”, 27. jun 1994. godine (0608-4554-0608-4555).

¹⁵⁶¹ Bogojević za Glavni štab VRS, OB odeljenje, 25. avgust 1994. godine (0531-6742).

¹⁵⁶² RDB MUP-a RS, 17. septembar 1994. godine (B003-1562-B003-1572).

fokusirao na obaveštajne podatke o odnosu RS i RSK, kao i na njihove odnose sa Srbijom i Saveznom Republikom Jugoslavijom.

914. Navodeći poznate pripadnike IC Tajfun, RDB je naglasio da mnogi njegovi pripadnici imaju bračne drugove i/ili bliske rođake nesrpske nacionalnosti u Hrvatskoj. Naročito je Ratić bio pod sumnjom da prenosi podatke hrvatskim i bosanskim obaveštajnim službama. Paradoksalno, Ratić je navodno takođe imao ispravu MUP-a Srbije na ime Marko Marković.¹⁵⁶³ Štaviše, kad je Ostoja Zec regrutovan u IC Tajfun, Ratić mu je navodno rekao da on, Ratić, “radi za VJ, SDB MUP-a Srbije i za jednu stranu službu”.¹⁵⁶⁴
915. Dana 18. jula 1994. godine Dragan Filipović je sastavio dopis u kojem prosleđuje procene o vodećim ličnostima MUP-a RS koje je dostavio “operativni izvor ‘Sigma’”.¹⁵⁶⁵ Svrha tih podataka bila je da se utvrdi na koje se ličnosti u MUP-u RS može računati “u slučaju eskalacije političkih sukoba u Republici Srpskoj” u odnosima sa Srbijom.
916. Došlo se do niza izveštaja iz perioda od juna to septembra 1994. godine na kojima u potpisu stoji ili reč “Sigma” ili grčko slovo Sigma (Σ).¹⁵⁶⁶ Ti izveštaji je trebalo da se dostave lično Franku SIMATOVIĆU, a sadržavali su detaljne obaveštajne podatke o političkoj i bezbednosnoj situaciji u Republici Srpskoj i na drugim područjima bivše Jugoslavije. Podrobnost tih izveštaja, kao i činjenica da je Druga uprava RDB-a MUP-a Srbije otvorila dosije za ovu obaveštajnu ćeliju, sugeriše da su izveštaji podnošeni i nakon tog perioda.
917. U informaciji o IC Tajfun koju je RDB MUP-a RS podneo u septembru 1994. godine utvrđeno je sledeće: “I pored odluke, da se izvrši transformacija ovog Centra, on je prema operativnim podacima sa kojima raspolažemo, nastavio sa radom u nešto izmjenjenim uslovima.”¹⁵⁶⁷ RDB je izvestio da je IC Tajfun preselio svoju centralu u Ulicu Mladena Stojanovića 4 u Banjaluci, u prostorije EKOM-Informatika, privatnog preduzeća čiji je vlasnik Miroslav Jerković. Ranije se centrala nalazila u preduzeću “Ambalažerka” u Banjaluci. IC Tajfun je imao klasičnu strukturu obaveštajne službe, a njegovo delovanje na terenu širilo se čak do Bijeljine.

¹⁵⁶³ RDB MUP-a RS, 17. septembar 1994. godine (B003-1562-B003-1572). Miroslav Račić je izjavio da je Ratić od MUP-a Srbije dobio pasoš koji mu je omogućio da putuje u inostranstvo i prikuplja obaveštajne podatke o Hrvatima. Zapisnik sa ispitivanja Miroslava Račića od strane CRDB Banjaluka, 2. oktobar 1994. godine (B003-8698-B003-8702).

¹⁵⁶⁴ RDB MUP-a RS, 17. septembar 1994. godine (B003-1562-B003-1572).

¹⁵⁶⁵ MUP Srbije, RDB – II uprava, Informacija, 18. jul 1994. godine (0608-4567-0608-4569).

¹⁵⁶⁶ Sigmin izveštaj od 30. juna 1994. godine (0608-4559-0608-4560), 7. jula 1994. godine (0608-4561-0608-4563), 10. jula 1994. godine (0608-4564-0608-4566), 18. jula 1994. godine (0608-4567-0608-4569), 19. jula 1994. godine (0608-4570-0608-4570), 3. avgusta 1994. godine (0608-4571-0608-4571), 6. avgusta 1994. godine (0608-4572-0608-4575), 12. avgusta 1994. godine (0608-4576-0608-4577), 14. avgusta 1994. godine (0608-4578-0608-4580), i 4. septembra 1994. godine (0608-4556-0608-4558). Jedan drugi izveštaj, koji je Drugoj upravi RDB-a MUP-a Srbije 26. oktobra 1994. godine uputio izvor “Gavrilo”, označen je za zavođenje u dosje Sigma, ali na njemu nema znaka “Sigmę”. Beleška od “Gavrila” Drugoj upravi RDB-a MUP-a Srbije, 26. oktobar 1994. godine (0608-4581-0608-4581). Na jednom drugom mestu navedeno je da se u sastavu “Gavrila” nalazi Nedeljko Kesić, koji je bio visokopozicionirani funkcioner Resora DB MUP-a RS. Beleška Dušana Orlovića Drugoj upravi Resora DB MUP-a Srbije, 27. oktobar 1994. godine (0608-4582-0608-4583).

¹⁵⁶⁷ RDB MUP-a RS, 17. septembar 1994. godine (B003-1562-B003-1572).

918. Dana 22. januara 1995. godine pukovnik VRS Bogojević uputio je generalima Taliću i Tolimiru dopis u kojem ih obaveštava da je na banjalučkom području formirana “para-služba” kao protivteža RDB i OB VRS.¹⁵⁶⁸ Dana 7. februara 1995. godine pukovnik Bogojević ubrojao je Milana Zorića, Slavka Crnića i Ranka Pešikana među pripadnike Sigme.¹⁵⁶⁹
919. Dana 12. februara 1995. godine pukovnik Ljubiša Beara uputio je Bezbednosnom odeljenju Prvog krajiškog korpusa Vojske RS dopis u kojem tom odeljenju naređuje da obavesti generala Talića o određenim prikupljenim obaveštajnim podacima.¹⁵⁷⁰ Međutim, Beara je naložio da se ne pominju ni izvor ni naziv “Sigma”, kao ni aktivnosti te organizacije.
920. U martu 1995. godine Radislav Vukić, prvi predsednik SDS za Bosansku Krajinu, izjavio je za beogradski informativni magazin *NIN* da “Sigma” predstavlja zloćudnu novu varijantu Tajfuna, u čijem se sastavu nalaze “maloumni ljudi teroristi koji će [po naređenju] ubiti za 100 maraka. ... A ja očekujem i nove alfe, bete i game razbojnika koji će početi ubijati mene” i druge političare iz Bosanske Krajine.¹⁵⁷¹

b. Autonomna Pokrajina Zapadna Bosna i Operacija “Pauk”

921. Tokom rata u Bosni i Hercegovini, bosanski Muslimani u severozapadnoj Bosni podelili su se na dve frakcije. Jedna frakcija je nastavila da podržava bosansku vladu u Sarajevu i ideju ujedinjene bosansko-hercegovačke države. Druga frakcija, koju je predvodio Fikret Abdić, proglasila je Autonomnu Pokrajinu Zapadna Bosna (APZB). Dana 22. oktobra 1993. godine u Beogradu predsednik RS Radovan Karadžić i Fikret Abdić kao predsednik APZB objavili su deklaraciju o saradnji u prisustvu predsednika Srbije Slobodana Miloševića.¹⁵⁷²
922. Prema naknadnom obaveštajnom izveštaju SVK, Abdić je verovao da je Milošević naredio da on, Abdić, mora pobediti u tom sukobu.¹⁵⁷³ U Velikoj Kladuši su održana tri sastanka između Abdića i predstavnika SVK i VJ, a Jovica STANIŠIĆ je bio prisutan na njima.
923. Dana 22. jula, 4. avgusta, 9. avgusta, 11. avgusta, 18. avgusta, 19. avgusta i 22. avgusta 1994. godine Glavni štab SVK, IKM Muljava, dostavio je operativne izveštaje o stanju u APZB.¹⁵⁷⁴ Jovica STANIŠIĆ je bio jedan od primalaca tih izveštaja. Iako je dostupan samo deo izveštaja upućenih iz IKM Muljava, po njihovim brojevima evidentno je da su dostavljani gotovo svakodnevno. STANIŠIĆ je verovatno primio sve te izveštaje.

¹⁵⁶⁸ Bogojević za Talića i Tolimira, 22. januara 1995. godine (0531-6008-0531-6009).

¹⁵⁶⁹ Bogojević za Glavni štab VRS (Beara), 7. februar 1995. godine (0531-6005-0531-6006).

¹⁵⁷⁰ Beara za 1. Krajiški korpus VRS, Bezbednosno odeljenje, 12. februar 1995. godine (0531-6007-0531-6007).

¹⁵⁷¹ Branko Perić, “Za knjaza jabuka”, *NIN*, 17. mart 1995. godine (0032-2863-0032-2864).

¹⁵⁷² Deklaracija, 22. oktobar 1993. godine, objavljeno u *Službenom listu*, APZB, godina 1, br. 2, decembar 1993. godine (0162-6609-0162-6610).

¹⁵⁷³ Obaveštajni izveštaj Glavnog štaba SVK, 30. jun 1994. godine (0118-5686-0118-0118-5689, at 0118-5688).

¹⁵⁷⁴ Glavni štab SVK, IKM Muljava, 22. jul 1994. godine (0280-9511-0280-9512); Glavni štab SVK, IKM Muljava, 4. avgust 1994. godine (0280-9526-0280-9529); Glavni štab SVK, IKM Muljava, 9. avgust 1994. godine (0280-9516-0280-9517); Glavni štab SVK, IKM Muljava, 11. avgust 1994. godine 1994 (0280-9505-0280-9507); Glavni štab SVK, IKM Muljava, 18. avgust 1994. godine (0280-9513-0280-9515); Glavni štab SVK, IKM Muljava, 19. avgust 1994. godine (0280-9509-0280-9510); Glavni štab SVK, IKM Muljava, 22. avgust 1994. godine (0280-9532-0280-9534).

924. Otprilike u novembru 1994. godine u sklopu SVK pokrenuta je operacija pod nazivom “Pauk”.¹⁵⁷⁵ Prvi operativni dnevnik operacije “Pauk” počinje 16. novembra i traje do 25. maja 1995. godine.¹⁵⁷⁶ U dnevniku se u više navrata pominju i Jovica STANIŠIĆ i Franko SIMATOVIĆ, što pokazuje da su oni povremeno bili prisutni u komandnom centru operacije “Pauk” i da su izdavali naredbe, između ostalog u pogledu određivanja meta vojnih napada. Borbeni izveštaj iz komande operacije “Pauk” od 1. jula 1995. godine dostavljen je na ličnost Jovice STANIŠIĆA.¹⁵⁷⁷
925. Tokom operativnog trajanja operacije “Pauk”, Jovica Stanišić se sastao sa civilnim, policijskim i vojim funkcionerima iz RSK i RS, i na tim područjima i u Beogradu.
926. Dana 7. novembra 1994. godine pukovnik VRS Stevan Bogojević, koji je podnosio izveštaj generalu Zdravku Tolimiru, bio je na sastanku sa generalom Talićem, Nedeljkom Kesićem iz RDB MUP-a RS, Frankom SIMATOVIĆEM i Jovicom STANIŠIĆEM, za kojeg je “Martin” rekao da je “ministar unutrašnjih poslova SRJ”.¹⁵⁷⁸ STANIŠIĆ se raspitivao o bihaćkom frontu, rekavši da je “zadnje vreme da se svi stavimo u funkciju odbrane srpske teritorije i naroda”.¹⁵⁷⁹ STANIŠIĆ je izjavio da je obezbedio “dovoljno jake snage koje će obezbediti oslobađanje V. Kladuše i povratak F. Abdića u istu”.¹⁵⁸⁰ STANIŠIĆ je takođe tražio od Kesića da prenese poruku Karadžiću, sugerišući da je Karadžiću bolje da postupi kako STANIŠIĆ želi. STANIŠIĆ je nadalje izjavio da se namerava sastati s general-majorem SVK Novakovićem i predsednikom Martićem. Nakon sastanka, STANIŠIĆ (a najverovatnije i SIMATOVIĆ) se odvezao na Petrovu Goru.
927. Na zaprepašćenje nekih starešina u SVK, jedno “paralelno” istureno komandno mesto formirano je na kordunskom području Krajine, na kome su bili general-major Mile Novaković, pukovnik u penziji Čedo Bulat, Mihajlo Knežević i Jovica STANIŠIĆ.¹⁵⁸¹ Drugi predstavnici MUP-a su takođe bili prisutni. Pukovnika Smiljanića iz SVK je brinulo STANIŠIĆEVO prisustvo na komandnom mestu i on je bio uveren da STANIŠIĆA podržava predsednik Milošević.¹⁵⁸² Dana 13. novembra 1994. godine predsednik RSK Milan Martić sastao se s komandom operacije “Pauk” i tražio da poštuju Vrhovnu komandu u Korenici. Međutim, bilo je indikacija da Novaković i STANIŠIĆ vode sopstvenu liniju komandovanja i veze.¹⁵⁸³

¹⁵⁷⁵ Dopis SVK, 6. januar 1995. godine (0294-4245-0294-4254, na 0294-4245). Kao što se videlo ranije, SDB MUP-a Srbije je u junu 1991. godine predložio operaciju pod nazivom “Pauk”. Nije jasno da li između te dve operacije postoji veza ili je operacija u APZB bila svojevrsni nastavak operacije započete 1991. godine.

¹⁵⁷⁶ Komanda Pauk, Operativni dnevnik br. 1 (0209-4543-0209-4640). “Ministar Stanišić” se pominje na 0209-4552, 0209-4562, 0209-4569.

¹⁵⁷⁷ Komanda Pauk, Redovni borbeni izveštaj, 1. jul 1995. godine (0469-0635-0469-0635).

¹⁵⁷⁸ Izveštaj pukovnika Stevana Bogojevića za generala Tolimira, 8. novembar 1994. godine (0531-5903-0531-5904).

¹⁵⁷⁹ Izveštaj pukovnika Stevana Bogojevića za generala Tolimira, 8. novembar 1994. godine (0531-5903-0531-5904, na 0531-5903).

¹⁵⁸⁰ Izveštaj pukovnika Stevana Bogojevića za generala Tolimira, 8. novembar 1994. godine (0531-5903-0531-5904, na 0531-5903). V. takođe Dopis pukovnika Rade Rašete, 6. januar 1995. godine (0294-4245-0294-4252).

¹⁵⁸¹ Dopis SVK, 6. januar 1995. godine (0294-4245-0294-4254, na 0294-4245). Kao što se videlo ranije, SDB MUP-a Srbije je u junu 1991. godine predložio operaciju pod nazivom “Pauk”. Nije jasno da li između te dve operacije postoji veza ili je operacija u APZB bila svojevrsni nastavak operacije započete 1991. godine.

¹⁵⁸² Dopis SVK, 6. januar 1995. godine (0294-4245-0294-4254, na 0294-4245).

¹⁵⁸³ Dopis SVK, 6. januar 1995. godine (0294-4245-0294-4254, na 0294-4246).

928. Dana 15. decembra 1994. godine general-major Mile Novaković žalio se na nedovoljnu organiziranost i nedostatke u komandi Pauk.¹⁵⁸⁴
929. Dana 6. aprila 1995. godine general Ratko Mladić, u pratnji generala Milana Gvere, susreo se u Beogradu s generalom Momčilom Perišićem i Jovicom STANIŠIĆEM.¹⁵⁸⁵ Na sastanku je STANIŠIĆ objasnio da je Martiću “sve” obezbedio. STANIŠIĆ je izjavio da je 150 ljudi iz Slavonije poslao u operaciju “Pauk”.¹⁵⁸⁶
930. Milorad Ulemek “Legija” bio je komandant Taktičke grupe 2.¹⁵⁸⁷ Krajem jula 1995. godine TG-2 je obuhvatala 2.200 lica. TG-1 je imala 1.120 pripadnika. U komandi operacije “Pauk” je bilo 180 lica.¹⁵⁸⁸
931. U junu 1995. godine Viši sud Zapadne Bosne uputio je dopis Fikretu Abdiću i upozorio da komanda operacije “Pauk” predstavlja paralelni komandni sistem.¹⁵⁸⁹
932. Dana 30. juna 1995. godine Slobodan Milošević, Jovica STANIŠIĆ, Ratko Mladić i drugi sastali su se s Fikretom Abdićem u Beogradu da rasprave situaciju u APZB. STANIŠIĆ je rekao da ima ljude i da može da pruži podršku u ljudstvu.¹⁵⁹⁰
933. Ranjenim borcima APZB bilo je dozvoljeno da putuju u Srbiju na lečenje u vojnoj bolnici u Beogradu. To je odobrio Čedo Bulat u svojstvu načelnika štaba komande operacije “Pauk”.¹⁵⁹¹
934. Godine 1997. na svečanoj dodeli nagrada u Kuli, Franko SIMATOVIĆ je pomenuo delovanje RDB u APZB, napomenuvši da je ta jedinica činila “okosnicu armije Fikreta Abdića”.¹⁵⁹²

¹⁵⁸⁴ RSK komanda Pauk, naređenje, 15. decembar 1994. godine (Y034-7214-Y034-7215).

¹⁵⁸⁵ Dnevnik Ratka Mladića, 6. april 1995. godine, sastanak s generalom Momčilom Perišićem i Jovicom Stanišićem (na 0649-0406).

¹⁵⁸⁶ Dnevnik Ratka Mladića, 6. april 1995. godine, sastanak s generalom Momčilom Perišićem i Jovicom Stanišićem (na 0649-0407).

¹⁵⁸⁷ NOZB, komanda TG-2, 26. februar 1995. godine (0209-4750-0209-4750)

¹⁵⁸⁸ NOZB, Vrhovna komanda, Dopis, 29. jul 1995. godine (0338-9956-0338-9956).

¹⁵⁸⁹ Viši sud Zapadne Bosne, Dopis, 1. jun 1995. godine (0338-9785-0338-9787).

¹⁵⁹⁰ Dnevnik Ratka Mladića, 30. jun 1995. godine (0649-0539-0649-0540).

¹⁵⁹¹ NOZB, Vrhovna komanda, Dopis, 11. jul 1995. godine (0338-9840-0338-9840); NOZB, Vrhovna komanda, spisak ranjenih boraca, 7. jul 1995. godine (0338-9816-0338-9816).

¹⁵⁹² Svečanost dodele priznanja u Kuli, 4. maj 1997. godine (V000-3533).

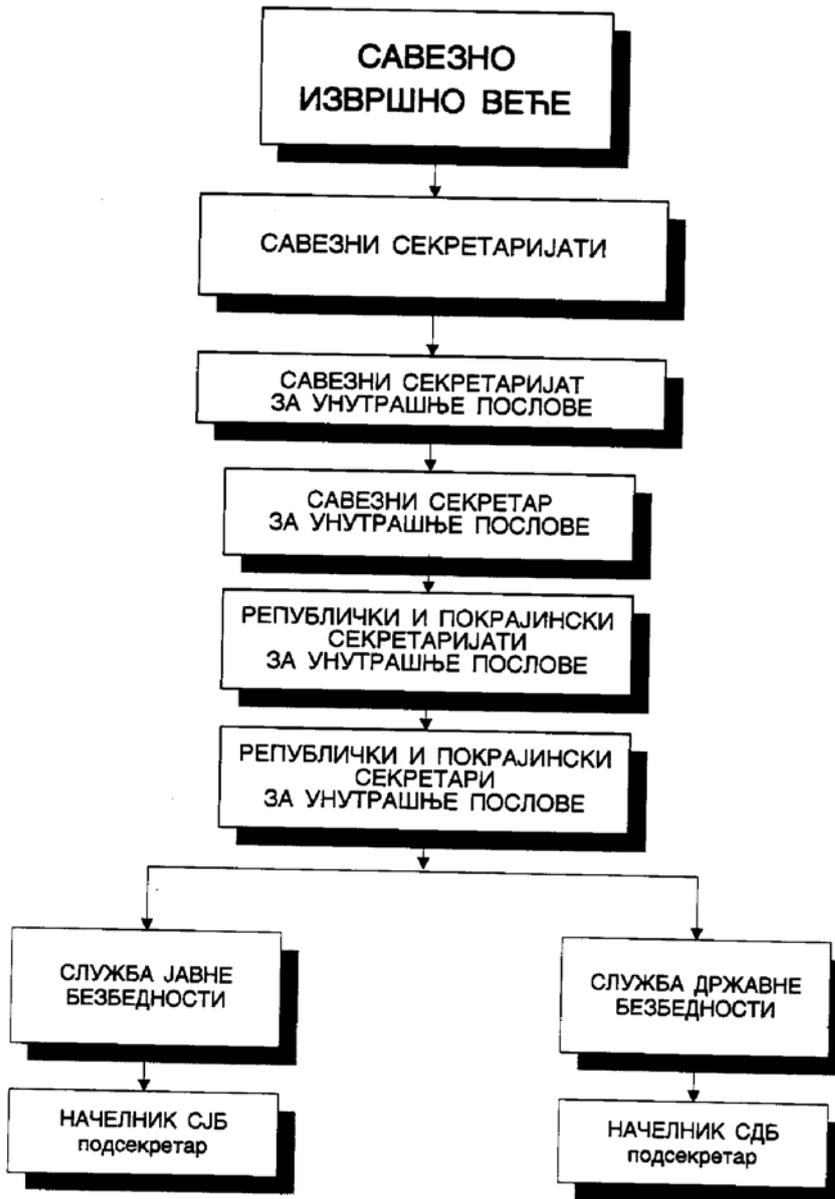
XIV. Organizacione šeme

ФОТОКОПИЈА

Б/1 - 1

06060111

ПОЛОЖАЈ СЛУЖБЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ РСУП-а СР СРБИЈЕ У
САВЕЗНОМ СЕКРЕТАРИЈАТУ ЗА УНУТРАШЊЕ ПОСЛОВЕ СФРЈ

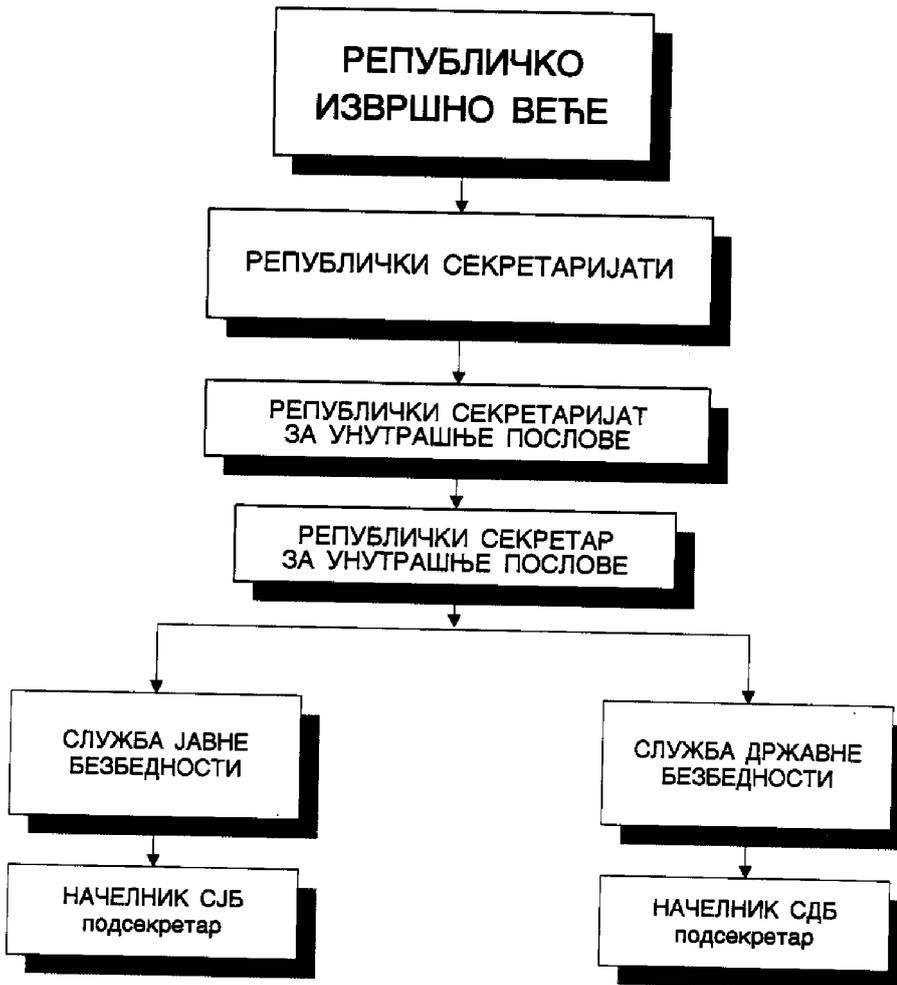

ФОТОКОПИЈА

Б/1-2

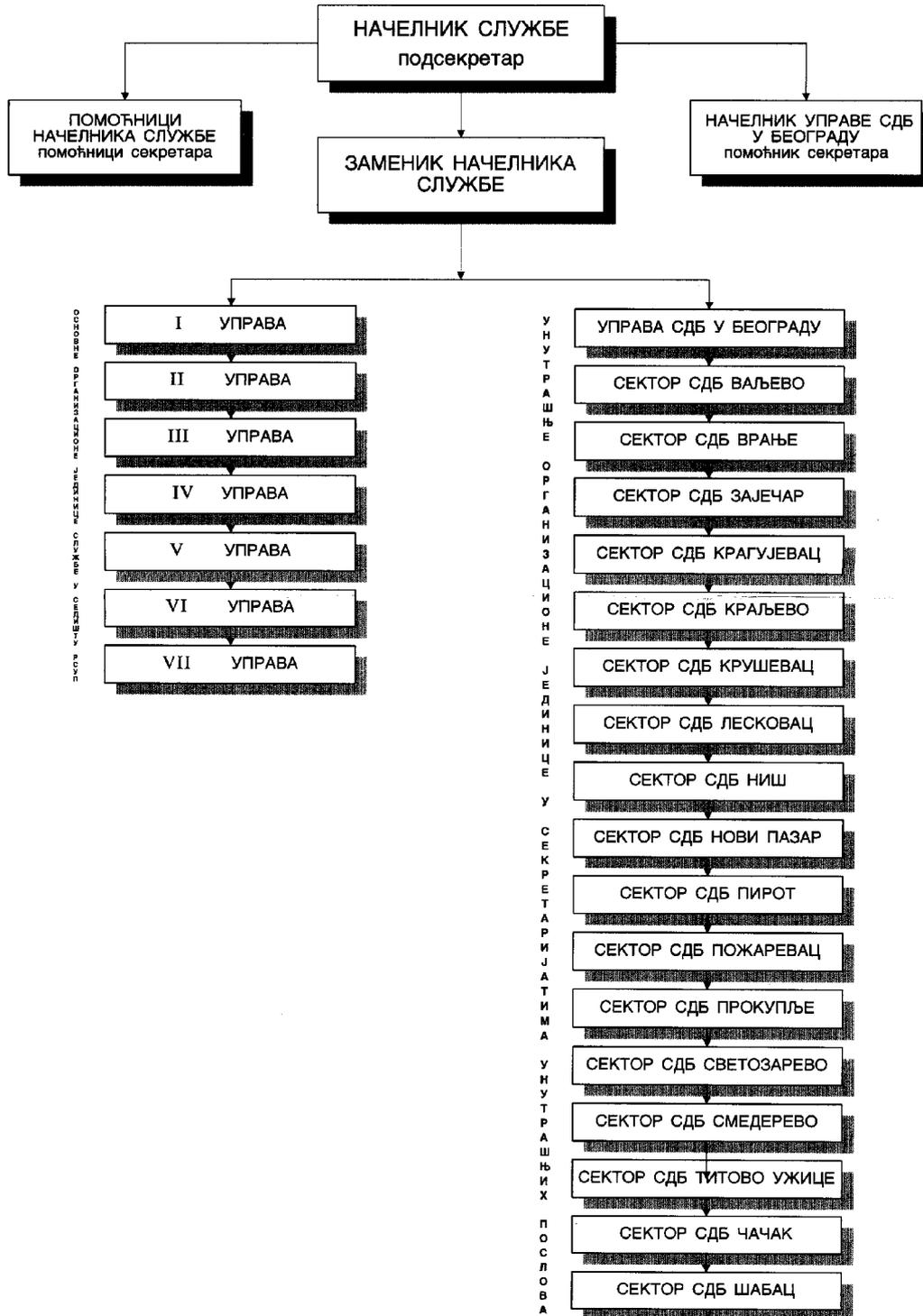
06060112

**ПОЛОЖАЈ СЛУЖБЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ РСУП-а У СИСТЕМУ
ДРЖАВНЕ УПРАВЕ СР СРБИЈЕ**

ФОТОКОПИЈА 5/1-4
06060115

ОРГАНИЗАЦИОНА ШЕМА
СЛУЖБЕ ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИЧКОГ СЕКРЕТЕРИЈАТА ЗА УНУТРАШЊЕ ПОСЛОВЕ
СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
1990 - 1991. год.

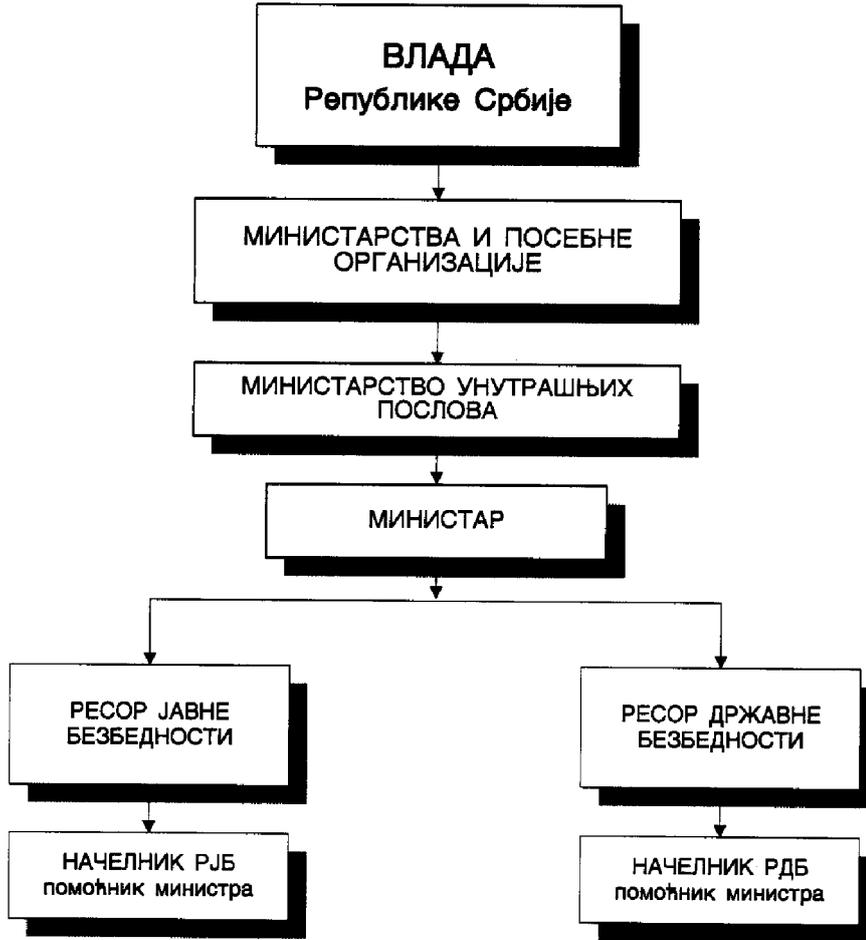

ФОТОКОПИЈА

Б/1-3

06060113

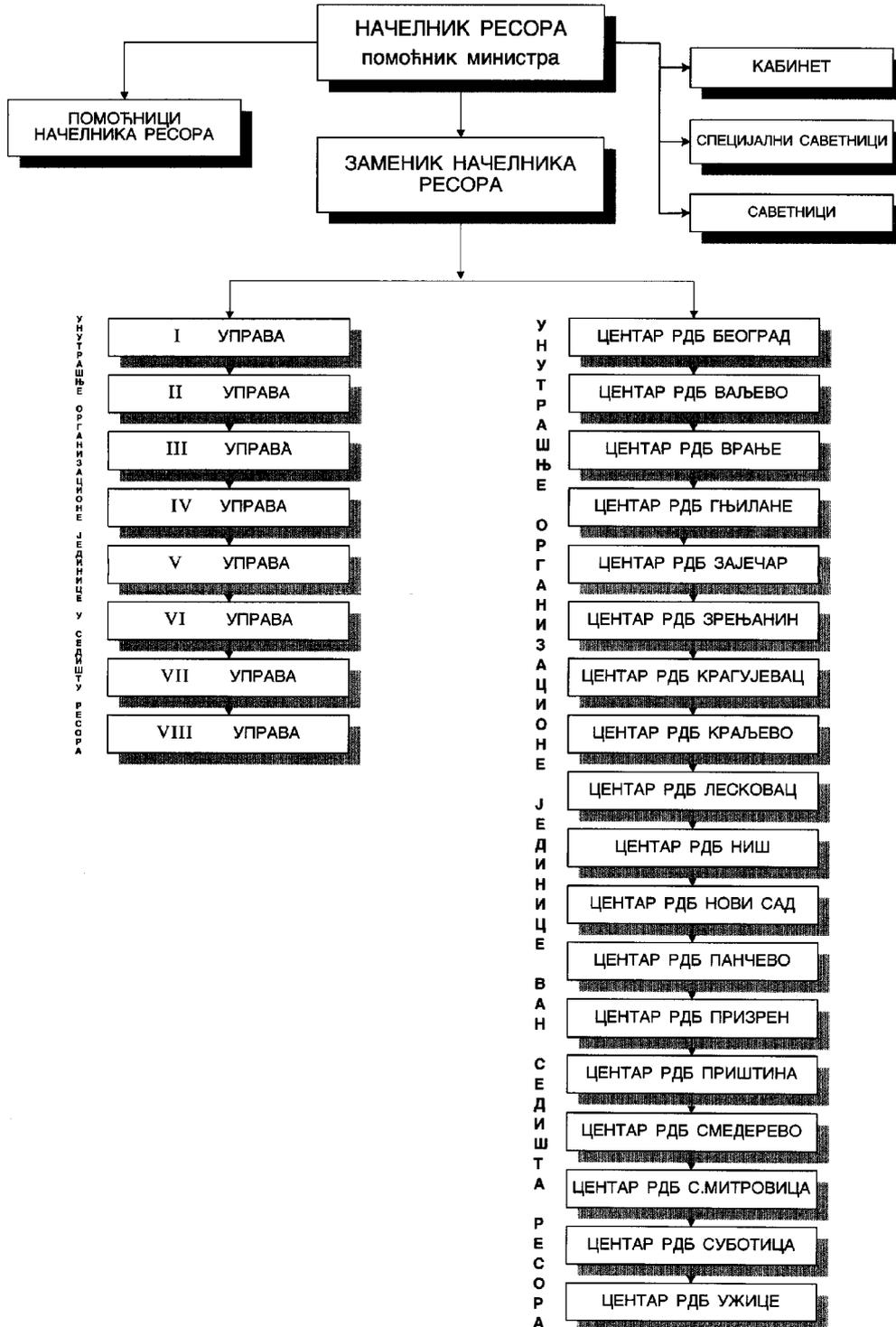
**ПОЛОЖАЈ РЕСОРА ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ МУП-а У СИСТЕМУ
ДРЖАВНЕ УПРАВЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
1992. - 1996. год.**

5/1-5
06060114

ОРГАНИЗАЦИОНА ШЕМА ФОТОКОПИЈА

РЕСОРА ДРЖАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
1992. - 1996. год.

XIV. Stručna biografija Christiana Axboea Nielsena

SADAŠNJE ZAPOSLENJE

Vanredni profesor, Univerzitet u Arhusu, Odsek za društvo i kulturu, Jens Chr. Skous Vej 5, zgrada 1461, soba 625, DK-8000 Arhus, Danska

OBRAZOVANJE

Univerzitet Kolumbija, Fakultet umetnosti i nauke

Njujork, Njujork

Doktor filozofije sa počastima, Istorija srednjoistočne Evrope, maj 2002

M.Phil. /magistar filozofije/, Istorija srednjoistočne Evrope, april 1999

Glavna područja studija za sveobuhvatni ispit: Habzburška istorija (1740–1918), Savremena nemačka istorija (1918–1989), Savremena istorija srednjoistočne Evrope (1918–1991), Ruska i sovjetska istorija (1905–1991) (sporedno područje)

Univerzitet Kolumbija, Fakultet za međunarodne i javne poslove

Njujork, Njujork

Magistar međunarodnih odnosa, maj 1997

Glavna područja studija: Ljudska prava i humanitarna pitanja i Srednjoistočna Evropa

Vašingtonski univerzitet u Sent Luisu

Sent Luis, Mizuri

B.A. /fakultetska diploma/ iz političkih nauka *magna cum laude* i germanskih jezika i književnosti, maj 1995

Honor Thesis /diplomski rad s pohvalom/: O ulozi Ujedinjenih nacija u sukobu u bivšoj Jugoslaviji
Član, *Pi Sigma Alpha* (Political Science Honor Society /Društvo studenata političkih nauka s odličnim uspehom/)

Vašingtonski univerzitet, treća godina u inostranstvu na Univerzitetu u Tibingenu, Nemačka (1993–1994)

RADNO ISKUSTVO

Univerzitet u Arhusu, Odsek za društvo i kulturu

Arhus, Danska

Vanredni profesor Studija jugoistočne Evrope i bosansko-srpsko-hrvatskog jezika; držao kurseve iz studija jugoistočne Evrope, evropskih studija i međunarodnih studija; član danske ispitne komisije za studije slavistike (januar 2008–).

Specijalni sud za Liban

Hag

Spoljni konsultant analitičar za Sabrin tim odbrane (april 2012–decembar 2014)

Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju

Hag

Istraživač i obaveštajni analitičar tima Tužilaštva za istrage o rukovodstvima (juni 2002–avgust 2004); pozvan da svedoči kao sudski veštak Tužilaštva u predmetu *Tužilac protiv Momčila Krajišnika* (juni 2005), u predmetu *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina* (decembar 2009. i januar 2010), u predmetu *Tužilac protiv Radovana Karadžića* (juli 2011) i u predmetu *Tužilac protiv Gorana Hadžića* (januar 2013)

**Bavarski Viši sud
Minhen, Nemačka**

Sudski veštak u krivičnom predmetu protiv Josipa Perkovića i Zdravka Mustaća (oktobar 2014–jun 2016)

**Kanadsko Ministarstvo pravosuđa
Otava, Kanada**

Spoljni konsultant za predmete Odeljenja za zločine protiv čovečnosti i ratne zločine (april 2008–); svedočio kao sudski veštak za tužitelja u predmetu *Ministar za državljanstvo i imigraciju i Branko Rogan*, Savezni sud, Vankuver (april 2011)

Međunarodni krivični sud

Hag

Spoljni konsultant za odeljenje Tužilaštva za istrage (septembar 2008–decembar 2008)

Ministarstvo pravosuđa Sjedinjenih Američkih Država

Vašington, DC

Spoljni konsultant za Kancelariju za posebne istrage (juni 2008)

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

Beograd, Srbija

Spoljni konsultant za Odeljenje misije OEBS-a u Srbiji za sprovođenje zakona, pruža savete Službi Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije za istraživanje ratnih zločina (april 2008)

Međunarodni krivični sud

Hag

Saradnik analitičar, odeljenje Tužilaštva za istrage (avgust 2004–februar 2006)

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

razne lokacije

Nadglednik izbora, opšti izbori, Brčko, Bosna i Hercegovina (11. novembar 2000); privremeni posmatrač, srpski parlamentarni izbori, Beograd, Savezna Republika Jugoslavija (23. decembar 2000)

STIPENDIJE ZA STRUČNO USAVRŠAVANJE

Američki savet za naučna društva (American Council of Learned Societies, ACLS), stipendija za disertaciju iz Studija istočne Evrope 2001–2002

Međunarodni odbor za istraživanje i razmenu (International Research and Exchange Board, IREX), stipendija za više individualno istraživanje – Srednja i istočna Evropa: za istraživanje za disertaciju u Hrvatskoj i u Saveznoj Republici Jugoslaviji, 2000–2001

Leto 2000 – Stipendija Studija stranih jezika i oblasnih studija (Foreign Language Area Studies, FLAS) za usavršavanje mađarskog jezika

Nosilac stipendije “Richard Hofstadter” na institutu Harriman, 1997–2001

1999. Harriman PepsiCo stipendija za letnje studijsko putovanje

1996–1997 Stipendija FLAS-a za usavršavanje srpskohrvatskog jezika

Odabrane publikacije – za kompletan spisak publikacija od 2008. godine, pogledati na:
<http://pure.au.dk/portal/en/christian.a.nielsen@cas.au.dk>.

Making Yugoslavs: Identity in King Aleksandar's Yugoslavia (Toronto, University of Toronto Press, 2014)

“Surmounting the Myopic Focus on Genocide: The Case of the War in Bosnia and Herzegovina,” *Journal of Genocide Research*, Vol. 15, No. 1 (2013), 15-39

“Stronger than the State? Football Hooliganism, Political Extremism and the Gay Pride Parades in Serbia,” *Sport in Society*, 2013

“Can We Salvage a History of the Former Yugoslav Conflicts from the Milošević Trial?”, *The Milošević Trial: An Autopsy*, Timothy Waters, ed., (Oxford: Oxford University Press, 2013)

“Policija i unutrašnji poslovi u entitetima pod srpskom kontrolom u Hrvatskoj 1990–1993”, ekspertiza za predmet *Hadžić* (IT-04-75), Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, 2012

“War Crimes and Organized Crime in the Former Yugoslavia,” *Südosteuropa-Mitteilungen*, Vol. 52, No. 3 (2012)

A Handbook on Assisting International Criminal Investigations, Folke Bernadotte Academy and Swedish Defence Academy, Stockholm, 2011

“The Kosovo Precedent and the Rhetorical Deployment of Former Yugoslav Analogies in the Cases of Abkhazia and South Ossetia”, *Journal of Southeast European and Black Sea Studies*, March 2009

“Policing Yugoslavism: Surveillance, Denunciations and Ideology during King Aleksandar's Dictatorship, 1929–1934”, *Eastern European Politics and Societies*, Winter 2009

“Britanski pogled na šestojanuarsku diktaturu”, *Jugoslovenski istorijski časopis* (Beograd), 2001

3 članka o etničkom čišćenju u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i na Kosovu za *Encyclopedia of Migration* (Santa Barbara: ABC Clio, 2005)

Recenzija knjige Dejana Đokića *Yugoslavism: Histories of a Failed Idea, 1918–1992* (London: Hurst & Co., 2003), avgust 2003.

“A Second Munich?” Recenzija knjige Brendana Simmsa *Unfinest Hour: Britain and the Destruction of Bosnia* (London: Allen Lane, The Penguin Press, 2001), juni 2002

"Pregled arhivske građe o šestojanuarskoj diktaturi u arhivima bivše Jugoslavije," *Arhiv* (Beograd), godina II, br. 2 (2001)

Recenzija knjige E. Winklera *Wahlrechtsreformen und Wahlen in Triest 1905 – 1909. Eine Analyse der politischen Partizipation in einer multinationalen Stadtregion der Habsburgermonarchie*, München: R. Oldenbourg, 2000. U: *Slovene Studies*, u pripremi.

"Foucault iza željeznog zastora", *Zarez* (Zagreb), 30. avgust 2001

"Objektivnost na balkanski način", *Zarez* (Zagreb), 5. juli 2001

"The Bland Balkan Butcher: Slobodan Milošević", *Journal of International Affairs*, Spring 2001

Recenzija knjige "Dissenting Voices", *Transitions Online*, april 2001

"The Unbearable Lightness of Being Liberal in Serbia", *Transitions Online*, april 2001

"Normalizing Serbia", *Papeles del Este* (Madrid), januar 2001

"Crnogorac, Srbijanac ili Srbin?", *Helsinkiška povelja*, Helsinški odbor Srbije, Beograd, januar 2001

17 priloga za *Encyclopedia of Nationalism* (San Francisco: Academic Press, 2001): Dobrica Ćosić, Miloš Crnjanski, Ilija Garašanin, Kiro Gligorov, Alija Izetbegović, Slobodan Jovanović, Radovan Karadžić, Aleksandar Karađorđević, Vuk Stefanović Karadžić, Anton Korošec, Dragoljub (Draža) Mihailović, Slobodan Milošević, Nikola Pašić, Dragiša Vasić, crnogorski nacionalizam, srpski nacionalizam i jugoslovenski nacionalizam

"DOS Version 2.0, in Serbian", *Transitions Online*, novembar 2000

Revizija i obimni članci o Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Jugoslaviji i Bugarskoj za *Collier's Encyclopedia*, izdanje na ruskom jeziku, Central European University Press, 1999

Predavanja

Česta predavanja i nastupi u medijima u Danskoj o balkanskoj istoriji, ljudskim pravima i međunarodnoj krivičnoj pravdi, 2008–, videti vebsajt Univerziteta u Arhusu.

Jezici

Jezik	Čitanje	Pisanje	Govor
Danski	Tečno	Tečno	Tečno
Nemački	Tečno	Tečno	Tečno
Francuski	Viši nivo	Viši nivo	Viši nivo
Srpski/Hrvatski/Bosanski	Tečno	Tečno	Tečno
Slovenački	Viši nivo	Srednji nivo	Srednji nivo
Bugarski	Viši nivo	Srednji nivo	Osnovni nivo
Ruski	Viši nivo	Srednji nivo	Srednji nivo
Makedonski	Viši nivo	Osnovni nivo	Osnovni nivo
Mađarski	Osnovni nivo	Osnovni nivo	Osnovni nivo
Holandski	Viši nivo	Srednji nivo	Srednji nivo
Švedski	Tečno	Osnovni nivo	Osnovni nivo
Norveški	Tečno	Osnovni nivo	Osnovni nivo
Turski	Srednji nivo	Osnovni nivo	Osnovni nivo

I certify the document consisting of 248 page(s), to be a true, authenticated copy of the document held by the Mechanism for International Criminal Tribunals. Portions redacted, if any, contain confidential information for which access has not be granted.
Date: 15 January 2018

Authorised Officer's signature